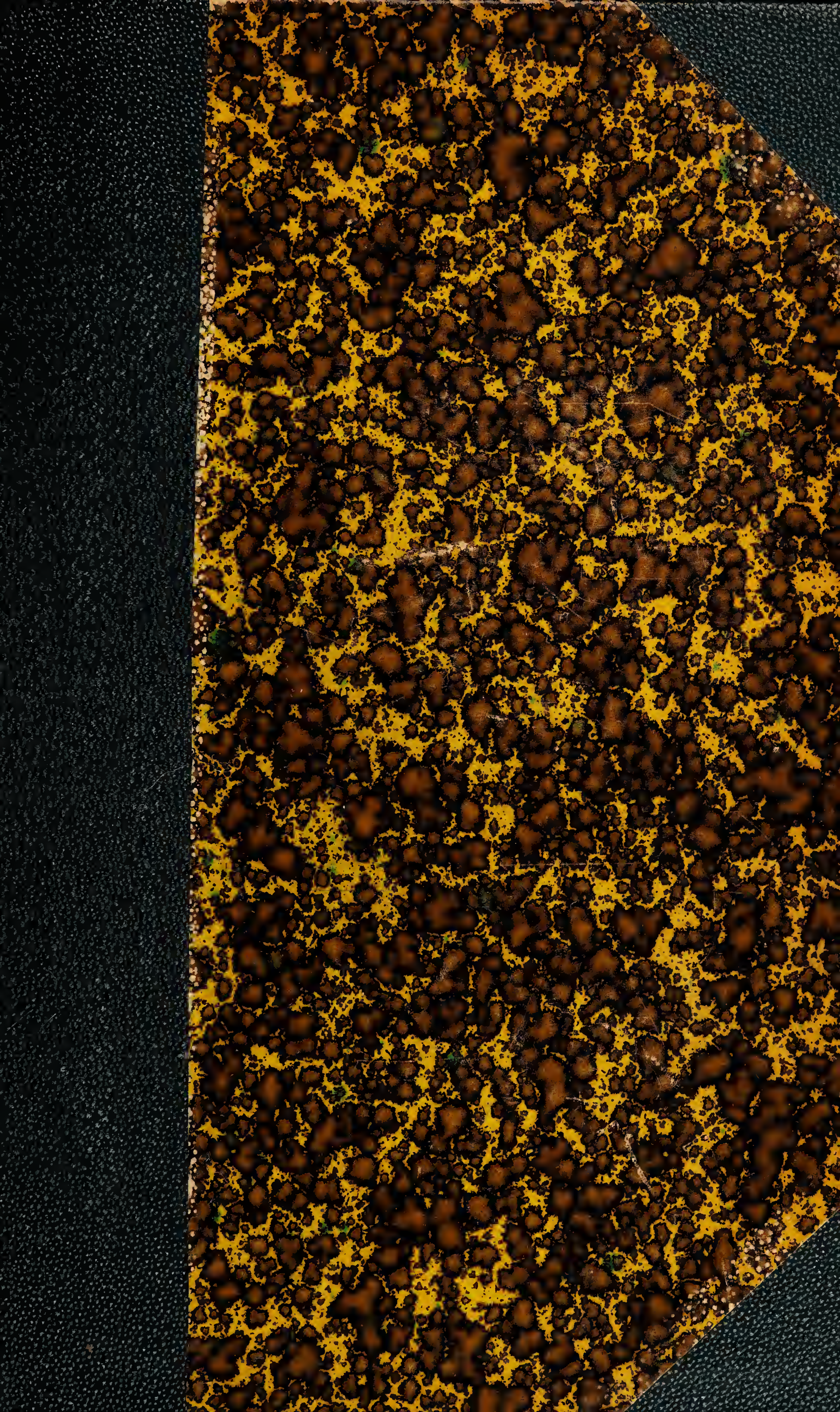

Danmarks

Læger og Lægevæsen

fra de ældste Tider indtil Aar 1800.

En Fremstilling efter trykte Kilder

ved

V. Ingerslev,
practiserende Læge.

Anden Deel.

Kjøbenhavn.
E. Jespersen.
(Otto Schwartz's Efterf.).
1873.

I. Cohens Bogtrykkeri.

Indhold af 2den Deel.

8de Afsnit.

9de Afsnit.

10de Afsnit.

IIte Afsnit.

12te Afsnit.

8de Afsnit.

Kong Christian den Femtes Regjeringstid, 1670—1699.

A. Universitetet og dets Lærere.

Fredrik III. døde $\frac{9}{2}$ 1670, og med Sønnens, Christian V.s, Thronbestigelse begyndte paa en Maade en ny Tidsalder. Faderen havde søgt at kue den mægtige Adel og opnaaet det ved Souverænitetens Indførelse, hvorpaa det var hans Ønske, saavidt muligt, at skabe et Folk, hvis Klasser vare lige for Loven; Sønnen søgte vel end mere at kue den gamle Adel, men vilde opnaae det ved at skabe en ny Adel af Grever og Baroner, for det meste Tydskere, indførte Rangen, hvorved den høiere Embedsstand hævedes i Veiret, og dannede et glimrende Hof, hvor tydske Ynglinge og nybagte Adelsmænd havde en altfor stor Indflydelse paa den svage Konge. Fredrik III. var selv lærd og yndede Lærdom og Videnskabelighed; for Christian V. gjaldt dette Intet, og navnlig havde for ham i denne Henseende det Nationale ingen Betydning, tydske og franske Sæder, Skikke og Litteratur fik Indpas ved Hoffet, medens det danske Sprog sad paa Tærskelen og gnavede Been. For Universitetet gjorde Kongen derfor heller Intet af Betydenhed; selv i den Periode, da Griffenfeld, som dog selv var lærd og udgaaet fra Universitetet, var dettes Pa-

tron, udrettedes næsten Intet, og kan det derfor siges, at Tilstanden i den lærde Fredrik III.s Tid kun var ringe, er det umuligt Andet, end at den i Christian V.s Tid idetmindste ikke kunde blive bedre. Den vigtigste nye Foranstaltning, som under Griffenfelds Patronat indførtes, var Oprettelsen af den saakaldte Anden Examen, Examen philosophicum, som indførtes ved Forordn. af $\frac{17}{3}$ 1675, og som egentlig navnlig synes at have været beregnet paa at forsikkre sig om de vordende Theologers og Skolemænds Kundskaber i de egentlige philosophiske Fag. Derimod oprettedes i denne Konges Tid, men uden hans Medvirkning, et Par Stiftelser, som havde til Hensigt at komme trængende Studenter til Hjælp, og som i de følgende Tider har været til Velsignelse for Mange, nemlig Collegium Mediceum, som Ole Borch stiftede 1689, og Ehlers Collegie, som to Aar efter oprettedes af Raadmand Jørgen Ehler ved Fundats af $\frac{29}{11}$ 1691, men som dog først indviedes $\frac{18}{11}$ 1705, altsaa under den følgende Konge. Dette Collegie oprettedes for 16 Studenter, som kunde nyde det i 5 Aar; deraf skulde Halvdelen være theologiske Studerende, og af den anden Halvdeel skulde „tvende være Medicinæ Practicæ Studiosi; og om nogen af disse kunde gjøre saa god Progress i samme Studie, at de af Amplissima Facultate Medica kunde kjendes dygtige til at exercere Praxin Medicam hos fattige Folk, skal det være dennem tilladt at blive i dette Collegio og nyde dets Beneficio over den ordinaire Tid, ja saalænge det dennem lyster og de sig forsvarlig forholder, efter den Maade, som alle Alumnis i dette Collegio foreskrives“ [1]). To Pladser vare altsaa her bestemte for medicinske Studerende, og vare disse særlig dygtige, kunde de endogsaa beholde Pladserne langt ud over den ellers bestemte Tid, og Medicinerne kunde saaledes paa en vis Maade siges at være

---

[1]) Hofm. Fund. I, p. 97, Baden: Univ.-Journ. 2. Aarg., p. 147.

særlig begunstigede ved dette Collegium. Samtidig oprettede dets Stifter et Reisestipendium, hvortil han bestemte Renterne af 3000 Rd., som han skjænkede til dette Brug, idet han bestemte, at de skulde anvendes til Stipendiatens „Studeringers Fortsættelse og hans Ophold paa fremmede Steder og Universiteter, hvor berømmelige og lærde Mænd findes og bedst Leylighed gives til at forfremmes i det Studie, han haver paataget sig; thi det skal staae Enhver, som dette Stipendium nyder, frit for at studere, hvad ham lyster“, og det kunde altsaa ogsaa blive til Nytte for de medicinske Studenter, som vare ligeberettigede med andre.

Ved den 1671 udkomne Rangforordning var intet Hensyn taget til Universitetets Professorer, men under den hurtig opstaaende og om sig gribende Rangsyge blev Rang næsten en Fornødenhed, og da Thomas Bartholin og Vilhelm Worm 1673 ved et Bryllup paa Bryggernes Laugshus havde maattet vige Fordandsen for to unge Secretairer, som nylig havde gaaet paa deres Collegier[1]), opflammedes Professorerne af en hellig Iver for den gode Sag og indgave Ansøgning om at blive tillagte Rang, hvilket Griffenfeld imidlertid afslog[2]), og først ved Kongebrev af $\frac{18}{2}$ 1679 blev denne Velgjerning dem endelig til Deel, idet herved Professorerne, „saamange af dem, som ere eller blive Assessores i Collegio Consistoriali, for dem, deres Hustruer

---

1) Riegels: Fors. t. Chir. Hist., Bil., p. XV; N. M. Petersen: Litt. Hist. III, p. 40. „Før sloges de adelige Damer om Forsædet i deres Stolestader; nu gik det efterhaanden over til Borgerfolk, ja til Professorernes Tjenestepiger, der viste en ligesaa honnet Ambition,“ siger Petersen.

2) „Blive I mere, end I nu ere, saa ophøre I snart at være det, som I ere og skulle være,“ hedder det i Slutningen af Griffenfelds Afslag, som forøvrigt er affattet i en Form, som yder Professorernes Dygtighed al Anerkjendelse; see Riegels Fors. t. Chir. Hist., Bil. p. XV—XVI.

og Børn forundes alle de Privilegier, Herligheder og Benaadninger, som Kongens egne Betjente efter de dem allernaad. givne Privilegier, dat. 11. Febr. sidstleden, og Andre af Adel her i Kongens Riger og Lande nyde og herefter bekomme, samt have Rang mellem sig selv indbyrdes fremdeles Enhver efter sit Senium, og ellers udi det Øvrige i alle Maader æres, agtes og ansees lige med Kongens andre Betjente og Andre af den adelige Stand, som forskrevet staaer, under 3000 Rd.s Straf og Kongens høieste Unaade for dem, som hindre eller heri Forfang gjøre.“ Som Motiver anføres, at „Ære og Værdighed bør saa uadskillelig Dyden at følge, som Skyggen Legemet, Forfædrenes Ære opmuntrer Ungdommen til at træde i deres Fodspor, og Professorerne have viist og ville vise allerunderdanigst tro og oprigtig Tjeneste og uforanderlig Troskab.“ Imidlertid var dermed endnu ikke Sagen fuldkommen klaret; thi naar en Professor i et af de høiere Faculteter havde ringere Senium, end en af et lavere Facultets Professorer, fandt saavel han, som hans Facultetscolleger sig fornærmede paa Facultetets Vegne ved at han skulde vige i Rang for den Anden, og dette gav da Anledning til et Reskript af $\frac{2s}{9}$ 1695, hvorved det bestemtes, at Professorerne „saavel in Consistorio og Auditoriis“ skulde sidde, som „in omnibus academicis actibus“ gaae efter Faculteterne, saa at Rangfølgen blev den, at først kom Universitetets Rector, dernæst det theologiske Facultet med Sjællands Biskop, dernæst det juridiske Facultet, det medicinske og tilsidst det philosophiske. Medicinerne kom herved temmelig langt ned i Ordenen.

Hvad Professorernes Virksomhed ved Universitetet angaaer, da synes Tilstanden i sin Almindelighed at have været mindre god, og navnlig vedbleve de gamle Klager over Professorernes Forsømmelighed med Disputatser, hvorfor Griffenfeld $\frac{10}{4}$ 1675 lod Rector vide, at det var hans Villie, at Professorerne „skulde lade sig flittigen finde in actibus disputatoriis“, og at „ordinarii Opponentes ikke

skulde holde det længere, end til Kl. 10 og siden inviteres Auditorium og Professores, som kunde opponere indtil Kl. 12." Har dette Paalæg frugtet for en Tid, har det dog neppe varet længe inden den gamle Slendrian paany indtraadte; thi 1681 fik Professorerne af Ahlefeldt Paamindelse om, „at de vilde lade see større fervorem in docendo, disputando, saa og med Collegier at holde" [1]); men ikke desto mindre tabte Disputatserne, som man før havde holdt saa megen Hævd over, og som efter den Tids hele Studeremaade unægtelig, rigtig anvendte, kunde have deres store Betydning, sig mere og mere,. og de bleve snart kun Kampøvelser for hvert enkelt Collegium" [2]), hvor Alumnerne nemlig ifølge Fundatserne og Statuterne vare pligtige til at holde Disputatser. Men ogsaa med Forelæsningerne synes Professorerne efter Ahlefeldts Paalæg at dømme at have i det Hele været forsømmelige, og kan dette end noget forklares og maaskee undskyldes ved, at idetmindste mange af dem havde andre Forretninger, som Assessorer i Høiesteret osv., hvorfor de meget almindelig maatte holde Vicarer ved Høiskolen, saa er det dog vist, at det i ethvert Tilfælde var en Mangel ved den videnskabelige Undervisning, og Gram har derfor vistnok Ret, naar han siger, at Disciplinen var alt 1680 „temmelig meget remitteret og kommen paa Fald" [3]).

Det medicinske Facultet bestod efter Christian III.s Fundats, som i denne Henseende fremdeles gjaldt uforandret, af to Professorer, 1ste og 2den Medicus; men naar vi til Facultetet ville regne de medicinske Docenter, saa var Forholdet nu efterhaanden blevet endeel forandret. Under Christian IV. kom, som bekjendt, en 3die medicinsk Docent til, idet en Professor i Anatomi, Botanik og Chir-

---

[1]) Engelst. Ann. 1811, I, p. 50—52.
[2]) N. M. Petersen: Litt. Hist. III, p. 41.
[3]) Molb.: Hist.-Biogr. Saml., p. 317.

urgi blev ansat, og denne Post var endnu i Fredrik III.s Tid idetmindste i endeel Aar besat. Under denne Konge fik det medicinske Facultet derimod tillige extraordinaire Professórer, som vel holdt medicinske Forelæsninger og benævnedes Proff. med., men dog egentlig hørte hjemme i det philosophiske Facultet, og desuden fandtes der Proff. honorarii, som vare fritagne for at holde Forelæsninger, saa at det blev en rent frivillig Sag, om de alligevel vilde optræde som Docenter. Under Christian V. vedbleve disse Forhold ganske paa samme Maade, og for den allerstørste Deel besørgedes Forretningerne i denne Konges Tid endog af extraordinaire Professorer og Vicarer, medens de egentlige, ordinaire Professorer vare dels Proff. honorarii, dels beskjæftigede med „alia negotia“, som det hedder i Lectionscatalogerne. Ved Fredrik III.s Død vare begge de ordinaire Professorer, Thomas Bartholin og Christian Ostenfeld, Proff. honorarii, og den Første anmelder derfor ogsaa i Lectionscataloget for 1671 kun Udgivelse af forskjellige Værker og Forevisning af Naturaliekammeret, medens Ostenfeld anmelder Forelæsninger over Celsus, „quantum per alia negotia licebit“. De egentlige Docenter vare derimod Rasmus Bartholin og Vilhelm Worm, af hvilke den Første egentlig var Professor i Mathematik og den Sidste i Physik, men som begge tillige vare extraordinaire medicinske Professorer. Da Ostenfeld døde 1671, blev R. Bartholin ordinair medicinsk Professor i hans Sted, og kort efter har det formodentlig været, at Mads Jacobsen, som var Professor i Græsk, blev udnævnt til tertius Medicus. Aarstallet for hans Udnævnelse er vel ikke bekjendt; men at den endnu ikke var skeet, da Lectionscataloget for 1671 affattedes, sees af, at han der kun kaldes „græcæ lingvæ“ Professor og kun anmelder Forelæsning som saadan [1]); muligt er det derfor, at den først

[1]) Destoværre findes ingen Lectionscataloget for Tiden mellem 1671 og 1686, saa at det ikke deraf kan sees, naar han er

skete langt senere, f. Ex. 1680, da Th. Bartholin døde og Vilhelm Worm i hans Sted rykkede op til at blive Prof. med. ord. Om han overhovedet har holdt medicinske Forelæsninger, er maaskee tvivlsomt nok; i det næste Lectionscatalog, som er bevaret fra den Periode, da Mads Jacobsen var medicinsk Professor, nemlig for Aaret 1686—87 anmelder han idetmindste ingen saadanne, men rigtignok heller ingen andre. Ordinair medicinsk Professor naaede han ikke at blive inden sin Død, som indtraf 1688. Som hans Efterfølger var det vel nærmest, at Andreas Aagaard i dette Aar et Par Maaneder efter Mads Jacobsens Død udnævntes til medicinsk Professor, medens han samtidig var Professor i Logik, og han holdt derpaa medicinske Forelæsninger indtil han i October 1699 af ubekjendte Grunde frasagde sig dette Embede. Rasmus Bartholin døde først 1698; men han var fra 1675, da han blev Høiesteretsassessor, vistnok saa meget beskjæftiget paa anden Maade, at han ikke kunde tilstrækkelig overkomme den medicinske Docentvirksomhed, og muligen blev denne derfor 1680 [1]) overtagen af Holger Jacobsen, som allerede 1674 var bleven udnævnt til medicinsk Professor samtidig med at han blev Professor i Historie og Geographi. 1686 begyndte han derimod at vicariere for Vilhelm Worm, som nu var bleven optagen af Forretninger udenfor sit medicinske Professorat, medens R. Bartholin var bleven Prof. honorarius og saaledes ikke mere behøvede nogen Vicar, og idetmindste 1698, muligen allerede før, holdt Holger Jacobsen selvstændig medicinske Forelæsninger jevnsides med de geo-

---

begyndt sin Docentvirksomhed. Mærkeligt nok anmelder han 1686 slet ingen Forelæsning.

[1]) Saaledes angiver Thura i sin Id. hist. litt. Dan., p. 169. I sin Autobiographi (Bruun, Nielsen og Petersen: D. Saml. III, p. 234 osv.) omtaler Holger Jacobsen selv derimod slet ikke dette, men kun physiske Forelæsninger i dette Aar, og først 1686 nævnes medicinske.

graphiske, hvorimod Vilhelm Worm nu havde faaet sin Søn, Ole Worm, til Vicar for sig, udenat denne dog var bleven medicinsk Professor, men kun kaldes „Adjunctus fac. med.“. Selv blev Holger Jacobsen først kort før Fredrik IV.s Tid ordinair medicinsk Professor.

Endnu et Par Drr. med. bleve under Chr. V. udnævnte til medicinske Professorer, men kom neppe nogensinde til at fungere som saadanne. Saaledes blev 1683 Jens Jacobsen, Broder til Mads og Holger Jacobsen, nogle Aar efter sin Hjemkomst fra Udlandet udnævnt til medicinsk Professor og siges endog udtrykkelig at have faaet Sæde i Consistorium[1]; men maaskee skal dette blot betyde, at han fik Titel af Assessor i Consistorium; thi vi finde slet intet Spor af, at han har holdt Forelæsninger, og rimeligvis er han vedbleven at leve som practiserende Læge i Kjøbenhavn indtil sin Død 1698. Omtrent samtidig, ialtfald inden 1688, blev Niels Seerup, en Søn af Mag. Jørgen Nielsen Seerup, som senere blev Professor ved Universitetet, udnævnt til Prof. med. designatus, hvilket rimeligvis skyldtes Geheimeraad Speckhahn, hvis Sønner han informerede; men han døde 1691 i Paris inden han endnu havde afsluttet sine Studier. Hvad en tredie ung Mand angaaer, Jacob Scavenius, som $\frac{26}{3}$ 1689 blev udnævnt til Prof. designatus i Medicin og Philosophi[2]), da er det ganske vist, at han aldrig kom til at tiltræde denne Post; thi $\frac{19}{11}$ 1689 indebrændte han ved Amalienborgs Brand uden at være bleven mere, end Prof. designatus. Han kan forøvrigt dengang ikke have været over 20 Aar og var maaskee neppe engang saa gammel[3]), saa at han maa være

---

1) Thura: Id. hist. litt., p. 168.

2) ibid.

3) Hans Forældre, Generalprocureur Peder Scavenius og Søster Jacobsen, indgik nemlig først 1668 deres Ægteskab (Hundr. Biogr. Efterr. om Drr. jur., p. 111). I sin Autobiogr. skriver Holger Jacobsen under $\frac{19}{12}$ 1688: „fik jeg Afkald af Jacobo

bleven designeret Professor adskillige Aar inden hans videnskabelige Udvikling egentlig kunde være fuldendt og hans Dygtighed anerkjendt og hans Udnævnelse er vel saaledes nærmest et Exempel paa, hvad Bartholinerne og Wormerne i den Tid formaaede at udrette for dem, som hørte til deres Familie.

Med det anatomiske Professorat og den dermed forbundne Virksomhed i Anatomihuset havde det siden Th. Bartholins Afgang seet sørgeligt ud. I Slutningen af Fredrik III.s Regjering havde man vel faaet Niels Steensen hertil; men vi har seet, at han hurtigt vendte tilbage til Florents, og ved Christian V.s Thronbestigelse var Posten atter ledig. Imidlertid kunde man ikke opgive Haabet om at see den danske Anatom, som havde vakt Opmærksomhed i hele det lærde Europa, og som derfor utvivlsomt vilde kaste en Glands over hele Universitetet lig den, hvormed Th. Bartholin havde omgivet det, endelig tage fast Sæde her ved Høiskolen, og efter Griffenfelds indstændige Opfordring udnævnte Chr. V. derfor 1672 Niels Steensen til Professor i Anatomi her ved Universitetet og gav ham speciel Tilladelse til at øve sin Religion i Stilhed. Niels Steensen modtog ogsaa endnu denne Gang Kaldet, kom samme Aar, vistnok henad Efteraaret, til Kjøbenhavn og holdt i det følgende Aar, 1673, sin Indledningstale som anatomisk Professor. Men heller ikke denne Gang blev hans Ophold af Varighed. Religionssværmeriet, hvoraf der ogsaa findes Spor i hans Indledningstale, havde allerede saaledes taget Overhaand, at hans videnskabelige Sands nødvendigvis maatte svækkes, hans Hjerte hang ved Italien, og da herfra nu tillige lød et nyt Kald til ham, idet Cosmus III. ønskede ham til Hovmester for sin Søn, forlod

---

Scavenio, Petri Scavenii filio, hvis Formynder jeg havde været, og tog jeg mig saa videre paa at være hans Curator" (Bruun osv. D. Smll. III, p. 240); muligen har han da været 18 Aar.

Steensen paany 1674 sit Fædreland, hvor han Aaret forud, maaskee kun ved en Misforstaaelse, troede sig krænket i sit Inderste ved et Skrift om en Apostat, som Rector Johan Brunsmand paa Herlufsholm havde udgivet, og han vendte nu aldrig mere tilbage. Anatomihuset stod atter lukket, og Anatomiens gyldne Tidsalder var egentlig nu for en Tid forbi. Efter Steensens Bortreise doceredes Anatomien fra 1677 af Caspar Bartholin, som forresten var ansat i det philosophiske Facultet som Prof. i Physik; han vedblev sin Virksomhed som anatomisk Docent indtil 1701.

Endnu en extraordinair Docent fandtes i Christian V.s Tid ved det medicinske Facultet, nemlig Ole Borch, som vedblev at docere Chemi og Botanik, tildels ogsaa Anatomi, indtil sin Død 1691; hvorledes det efter denne Tid gik hermed, skulle vi senere see.

Disse vare altsaa Lærerkræfterne i det medicinske Facultet under Christian V.s Regjering, og lykkedes det end ikke for Anatomiens Vedkommende at fastholde den navnlig i en noget tidligere Tid lysende Stjerne af første Rang, som Fædrelandet havde frembragt, men hvis Bane gik til fremmede Egne og destoværre ogsaa ud i andre Sphærer, end den, hvor hans Berømmelse engang var vunden, saa havde dog Lægevidenskaben ogsaa i dette Tidsrum værdige Repræsentanter her ved Høiskolen, selv om vi ikke længere regne Thomas Bartholin, som vel levede paa Hagestedgaard og ikke mere gav sig af med Docentvirksomhed, men som dog endnu virkede i Videnskabens Tjeneste, med til Universitetets Lærerkræfter. En Mand som Ole Borch, der just i dette Tidsrum udfoldede sin rigeste Virksomhed, var en saa fremragende Personlighed, at allerede han maatte kaste Glands over Universitetet; men ogsaa Thomas Bartholins Broder og Søn vare, om end de langtfra naaede deres mere berømte Slægtning, dog deres Navn fuldkommen værdige, og saavel de, som Holger Jacobsen og hans Brødre, vare Mænd, som stode paa Høiden af deres Videnskab og værdig repræsenterede den. Er det

derfor end saa, at Studierne i det Hele taget ikke dreves med særdeles Iver i Christian V.s Tid, saa er der dog for Medicinens Vedkommende neppe Grund til Klage, og Antallet af Studerende, saavel indfødte, som fremmede, der kom hertil Universitetet, var ogsaa i stadigt Tiltagende. Hvilke Betingelser der paa den Tid i det Hele fandtes for et frugtbringende medicinsk Studium, har Th. Bartholin anført i en „Medici studii brevissima Methodus Amico præscripta“ [1]), dateret $\frac{15}{9}$ 1673, hvor han siger, at her i Kjøbenhavn „offentlige og private Dissectioner paa Theatret, botaniske Øvelser paa Excursioner om Sommeren og i Byens Haver, Pharmaci ved de aarlige Apothekervisitatser, Chemi i forskjellige Laboratorier, Chirurgi, offentlige Forelæsninger paa Universitetet, Forevisning af lægevidenskabelige Bøger i Universitetets Bibliotheca Fuireniana, Fremvisning af Naturgjenstande i det offentlige Musæum og endelig hyppige Sammenkomster med Læger, Apothekere og Chirurger kunne uddanne dem, som har viet sig til Æskulap, saaledes, at deres Studier kunne bringes til Fuldkommenhed ved i Frankrig og Italien at besøge Patienter og Hospitaler“.

En Foranstaltning, som, saalænge den holdtes ilive, kunde og maatte blive af ikke ringe Betydning for det videnskabelige Liv saavel ved Facultetet, som blandt Lægerne i det Hele, og hvorved en ret stadig Forbindelse indførtes og vedligeholdtes mellem Universitetet og de practiske Læger rundtom i Landet, blev allerede i Begyndelsen af Christian V.s Regjering indført, men var forøvrigt allerede forberedt under den foregaaende Konge, idet den, om end under en lidt anden Form, var optagen blandt de tidligere omtalte, af det medicinske Facultet vedtagne Bestemmelser, sigtende til Medicinalvæsenets Ordning. I den bekjendte Forordning af $\frac{4}{12}$ 1672 bestemtes nemlig i

---

[1]) Acta med. & phil., II, p. 122—24.

§ 9: „Medici overalt i de Kgl. Riger og Lande skal aarlig, efter og ved al forefaldende Leilighed, med Decano Facultatis i Kjøbenhavn communicere, hvis rart og besynderligt in Re Medicali eller Naturali forefalder, hvilket Decanus skal optegne in Actis Facultatis, Posteritatem til Efterretning." Af disse saaledes indkommende Meddelelser kom i de første Aar en stor Deel, om ikke alle, til Almenhedens Kundskab ved de af Th. Bartholin udgivne, fortræffelige Acta medica et philosophica, og saavel heraf, som af de øvrige i dette Værk optagne Afhandlinger af forskjellige Læger sees det, hvilket frisk Liv der i Virkeligheden paa den Tid rørte sig i den danske Lægestand. Ligesom imidlertid disse Acta snart ophørte at udkomme, saaledes vides det ogsaa, at de i den kgl. Forordning befalede Medicinalberetninger efterhaanden ophørte, om det end ikke kan bestemt siges, hvor længe de egentlig vedbleve

Hvad nu de enkelte Fag, som doceredes ved Universitetet, angaaer, da maatte den egentlige Medicin, Pathologi og Therapi, fremdeles nøies med en fuldkommen theoretisk Fremstilling, og lang Tid skulde endnu gaae hen inden en egentlig clinisk Undervisning kunde finde Sted hertillands, hvor civile Hospitaler vare fuldkommen ukjendte indtil efter Midten af det 18de Aarhundrede, og det eneste Sygehospital, som paa Christian V.s Tid fandtes her, nemlig Qvæsthuset, var mest beregnet paa chirurgiske Tilfælde. Ved Forordn. af $\frac{15}{10}$ 1695 blev det vel bevilget, „at unge Medici og Chirurgi, som i Kongens Riger practiseret haver, maa sig de fattige, syge Lemmer i Børnehuset paa Christianshavn, deres Liv og Lægedom under Inspection af Kongens Livmedici Ringelman og Frankenau samt Livchirurg H. Soest og Dronningens Livchirurg Precheur antage," og herved blev saaledes vel nogen Leilighed til practisk Øvelse given for unge Læger; men dels kan dette dog neppe kaldes nogen egentlig clinisk Undervisning, og dels gjaldt Bestemmelsen, som det synes, kun Medici, som alt havde practiseret, og som altsaa egentlig

maatte antages allerede at have taget Doctorgraden; dog er det jo muligt, at denne Clausul kun skulde refereres til „Chirurgi". Hvad der foredroges, var sikkert væsentlig det Samme, som i forrige Tidsrum. Af nogen Betydning for Pathologien maa det vel antages at have været, at Obductioner af afdøde Patienter ikke sjeldent foretoges, som det sees af flere Beretninger om saadanne saavel i Bartholins Acta med. & phil., som i Nova litteraria Mar. Balth. for 1698 og 99. Som oftest, skjøndt ikke altid, var det en Chirurg, som foretog Obductionen i Lægernes Nærværelse; og at ogsaa medicinske Studerende har været tilstede, sees idetmindste i nogle Tilfælde.

Pharmacologi finde vi ogsaa i dette Tidsrum foredraget af Ole Borch, som f. Ex. 1670 og 71 holdt Forelæsninger „de pharmaceuticis præparationibus" og 1686 over „Chemiæ pharmaceuticæ elementa".

Anatomien havde under Fredrik III. havt sin egentlige Glandsperiode, da Th. Bartholin foredrog den i Anatomihuset; men hvorledes det gik den anatomiske Undervisning i Slutningen af denne Konges Regjering, da Bartholin havde trukket sig tilbage fra Docentvirksomheden, har vi tidligere seet, og ved Christian V.s Regjeringstiltrædelse var Anatomikammeret lukket. Ole Borch var vel en dygtig Anatom og holdt endog 1670 og 71 Forelæsninger over „sceleti humani historia", ligesom han ogsaa undertiden foretog offentlige Dissectioner af Dyr og bidrog til at holde Interessen for denne vigtige Gren af Lægevidenskaben vedlige; men egentlig anatomisk Docent var han dog ikke. 1672 kom Niels Steensen efter Griffenfelds Opfordring paany hertil, og i October finde vi allerede, at han i Anatomihuset har foretaget Dissectioner af Dyr[1]); men først det næste Aar begyndte han dog ret sin Virksomhed her med Demonstration af den menneskelige Ana-

---

[1]) Acta med. & phil. II, p. 274—78.

tomi. Destoværre blev hans Virksomhed kun af saa kort Varighed, da han allerede næste Aar for bestandig forlod sit Fødeland, og Anatomien var da paany uden nogen særlig Docent. Ligesom imidlertid tidligere Simon Paullis Søn var bleven, før hans egentlige Uddannelse endnu var fuldendt, udnævnt til Prof. designatus, saaledes blev nu ogsaa 1674 Th. Bartholins neppe 20 Aar gamle Søn, Caspar Bartholin, under hvis Navn allerede 6 Aar tidligere en anatomisk Afhandling var bleven udgiven, udnævnt til Prof. phil. i den Hensigt, at han efter 3 Aars Studier udenlands skulde herhjemme docere Anatomi, og denne Gang var man heldigere, end da man slog sin Lid til Jacob Henrik Paulli, som svigtede Studiet. 1677 kom Caspar Bartholin hjem og begyndte da strax at foredrage Anatomien, som han i Udlandet havde lagt særdeles Vind paa, og som han docerede herhjemme indtil 1701. I den største Deel af hans Docenttid fandtes ved Universitetet foruden ham og Borch endnu en Mand, som var en dygtig Anatom og i Udlandet havde syslet meget med Anatomien, dog maaskee navnlig med Zootomien, men som dog ikke sees her i Landet egentlig at have doceret denne Videnskab, nemlig Holger Jacobsen, og har ogsaa hans Brødre, som der er Grund til at antage, været velbevandrede i Anatomien, kan det ikke nægtes, at denne Videnskab i Christian V.s Tid har været ret vel repræsenteret ved Høiskolen, om end Anatomihuset en Tidlang maatte staae forladt.

For at skaffe de til de anatomiske Demonstrationer nødvendige Cadavere, befalede Kongen ved Anordn. af $\frac{12}{9}$ 1685, at alle henrettede Forbryderes Lig skulde, naar Prof. anat. forlangte det, afleveres til Anatomihuset og transporteres dertil ved Fanger paa Bremerholm, hvorom Søetatens Deputerede ved Reskript af samme Datum fik den fornødne Ordre, og hermed gaves den første Lovbestemmelse, sigtende til at skaffe den practiske Anatomi det nødvendige Materiale. En lignende Befaling gaves $\frac{3}{9}$ 1692 ved Reskr. til Stiftbefalingsmanden over Lolland og Fal-

ster, som fik Ordre til paa Ansøgning at udlevere henrettede Misdæderes Legemer til Provindsialmedicus paa Falster, Dr. Bøhme, hvorved altsaa ogsaa denne Embedsmand fik Leilighed til at øve sig i den practiske Anatomi og muligen undervise Bartskjærere og Jordemødre i sin Nærhed.

Til de offentlige Dissectioner i Anatomihuset indbødes, ligesom tidligere, ved Programmer, hvilket var Tilfældet, hvad enten det var et virkeligt Menneskelig, som skulde disseceres, eller det var en Dyredissection, som skulde foretages, som det fremgaaer af et Par Programmer fra 1686 og 1697, som opbevares blandt Universitetets Lectionscataloger. Medens man ved Dissection af Menneskelig maatte søge, saavidt muligt, at vise de Studerende alle Organer og derfor altid blot indbød til Dissection af et mandligt eller qvindeligt Lig, saa synes man derimod ved Dyresectioner, hvortil man lettere kunde skaffe Materiale, idetmindste undertiden at have indskrænket sig til visse Organer, som man da kunde skjænke en vidtløftigere Forklaring og nøiagtigere Undersøgelse; saaledes indbød C. Bartholin ved Program $\frac{5}{2}$ 1693 til zootomiske Demonstrationer, hvorved Circulations- og Generationsorganerne skulde undersøges og fremvises.

Hvad selve Anatomihuset angaaer, da beretter Th. Bartholin 1673[1]), at de der opstillede Skeletter havde lidt meget af Fugtighed, hvorfor han havde besørget dem flyttede op i Naturaliecabinettet i øverste Etage. De i dette Cabinet samlede Gjenstande forevistes, som tidligere omtalt, indtil 1671 af Th. Bartholin; de har sikkert ogsaa fremdeles været tilgjængelige og ere vel idetmindste til bestemte Tider blevne foreviste; men af hvem dette da besørgedes, er ikke bekjendt.

Botaniken doceredes ved Fredrik III.s Død af Ole Borch, som vedblev hermed indtil sin Død, og som ogsaa

---

[1]) Acta med. & phil. II, p 46.

ved Stiftelsen af sit Collegie viste sin Interesse for det botaniske Studium og søgte at bidrage til dets fremtidige Dyrkelse ved i Fundatsen at bestemme en af Pladserne i Collegiet for en Botaniker. Ole Borch døde imidlertid 1691, og af de daværende Professorer maa Ingen have følt sig istand til eller for sine Forretninger kunnet overkomme at docere Botaniken eller idetmindste holde Excursioner, og denne Videnskab fik derfor nu en Docent udenfor Universitetet. Paa Valkendorffs Collegie boede fra 1680 en allerede ikke ganske ung Mand, Peder Kylling, som 1660 var bleven indskreven ved Universitetet og da havde begyndt at studere Theologi; men da han 1666, efterat have endt sine Studier, vilde være Præst og dette glippede[1]), kastede han sig med Iver over Botaniken, og ved Geheimeraad Moths Indflydelse fik han 1682 Bestalling som kgl. Botanicus med en Løn af 300 Rd. Da Borch døde, fik Peder Kylling af Consistorium Tilladelse til fremdeles at blive boende paa Valkendorffs Collegie imod at han skulde holde botaniske Excursioner med de Studerende om Sommeren, og 1694 blev Tilladelsen fornyet, saa at han boede her indtil sin Død 1696. Han var en Særling, for hvis comiske Sider Samtiden havde et meget aabent Øie; men han var som Botaniker en yndet Discipel af Borch og har udgivet et Par botaniske Værker, hvoraf navnlig hans Viridarium Danicum, som udkom 1688, og som skal indeholde næsten 3 Gange saa mange Planter, som Simon Paullis Urtebog, er bleven mest bekjendt og afgiver et godt Vidnesbyrd om hans Flid og Dygtighed. Efter hans Død ophørte idetmindste Excursionerne, og Botanikens Studium var i endeel Aar temmelig forsømt her ved Høiskolen.

Hvad den botaniske Have angaaer, da var dens Tilstand, som før omtalt, efter Worms Død saare tarvelig; Haven var i sig selv lille og indeklemt, den eiede ingen

---

[1]) N. M. Petersen: Litt.-Hist. III, p. 293.

Midler og betragtedes for det Meste af den Professor, som beboede den Residents, hvortil Havens Vedligeholdelse var henlagt, som en Byrde, man søgte at gjøre sig saa let, som muligt, og det var derfor en stor Velgjerning, da Rasmus Bartholin, som selv havde forestaaet Haven og kjendte dens Trang, ved Gavebrev af $\frac{15}{10}$ 1696 skjænkede den en Capital af 1200 Rd. i Kroner, hvis Renter skulde anvendes til at lønne en Gartner og skaffe fremmede Frøsorter og Planter for [1]). Samme Aar var Kylling død; men en anden Alumnus paa Valkendorffs Collegie havde dengang ligeledes kastet sig paa Botaniken; thi $\frac{17}{6}$ 1696 bevilgede Consistorium Antonius Muus at maatte forblive i Collegiet endnu i 2 Aar imod „at han ved den nye Horti Botanici Indrettelse skulde og lade see sin Flid“ [2]). Dette viser tillige, at man allerede dengang, da Bartholins Hensigt, at skjænke Haven den nævnte Sum, vel allerede maa have været Professorerne vitterlig, har tænkt paa at indrette den botaniske Have fra Nyt af; men heraf blev dog Intet; thi dertil var Capitalen ikke tilstrækkelig, hvorimod den vel kunde være en god Hjælp til at bringe det Gamle paa en bedre Fod.

Chemien fandt ikke i Christian V. den Velynder, som den havde havt i hans Forgjænger, og allerede i Novbr. 1670 tillod Kongen „i Vor Hauge at nedbryde den Mur og Fundamentstene, som af Burrhi Værk og forehavende Bygning der endnu findes“, og senere bestemtes, at det saakaldte „Guldhus“ skulde bruges til Qvæsthus. Dog foredroges ved Universitetet Chemien, idet Ole Borch naturligvis vedblev som hidtil at docere denne Videnskab; men et Laboratorium fandtes her ikke, og kun lidt kunde det bøde paa denne Mangel, om end det maa erkjendes at være et Fremskridt for Chemien, at der i Collegium Mediceum indrettedes et lille Laboratorium,

---

[1]) Hofm. Fund. I, p. 282; Vdsk. Selsk. Skr. X, p. 409; Nyerup: Univ.-Ann., p. 208.

[2]) Vdsk. Selsk. Skr. X, p. 409.

forsynet med Borchs egne chemiske Apparater, til Brug for to af Alumnerne. Naar derfor Th. Bartholin, som ovenfor nævnet, taler om de „forskjellige Laboratorier“, hvorved der gaves de medicinske Studerende Leilighed til at beskjæftige sig med Chemien, da maa der herved være tænkt paa de Laboratorier, som vel sagtens fandtes paa Byens Apotheker, og muligt er det jo, at de medicinske Studenter virkelig her har overværet de forefaldende pharmaceutisk-chemiske Operationer. Efter Borchs Død har maaskee Andreas Aagaard taget sig noget af denne Videnskab, om end han ikke egentlig docerede den; idetmindste hedder det i Lectionscataloget for 1698—99: „Quibus volupe fuerit, Officinam Metallurgicam domi aperiet.“

Endelig synes i dette Tidsrum en større Interesse at have viist sig ved Universitetet for det her hidtil aldeles forsømte Fag, Chirurgien. At Caspar Bartholin allerede i sit lille Skrift om det medicinske Studium havde lagt de Studerende det paa Hjerte, i Udlandet at gjøre sig bekjendte med Chirurgien, har vi tidligere seet, ligesom at Worm i sine Breve opmuntrede til det Samme. Ogsaa Th. Bartholin nævner i sin lille Afhandling om det medicinske Studium Chirurgien og siger endog, at man i Kjøbenhavn kan gjøre sig bekjendt med den; men Forelæsninger holdtes der dog neppe dengang derover. Derimod see vi, at Andreas Aagaard, som $\frac{13}{3}$ 1688 blev Professor, baade i Nova litter. Mar. Balth.[1]) og hos Thura[2]) benævnes Prof. med. & chirurgiæ; og at han virkelig ogsaa holdt chirurgiske Forelæsninger, om end maaskee kun over Begyndelsesgrundene og til ubestemte Tider, sees af Lectionscataloget for 1698—99, hvor han anmelder Forelæsninger over „Chirurgiæ fundamenta per intervalla“; men 1699 fratraadte han Embedet og docerede fra den Tid alene i det philosophiske Facultet. Derimod finde vi, at Kongens Liv-

---

1) 1699. p. 22.

2) Id. hist. litt. Dan., p. 171.

chirurg, Johannes de Buchwald, som i flere Aar havde studeret Medicin og Chirurgi i Udlandet og 1700 blev Dr. med. her ved Universitetet, hvor han senere blev Professor, i Februar 1699 foretog en hel Deel chirurgiske Operationer paa et Cadaver i Anatomihuset[1]), hvilke dog vel maa antages at have været foretagne, for at give de medicinske Studerende Leilighed til at gjøre sig bekjendte med, hvorledes disse Operationer udførtes, vel neppe i den Hensigt, at de senere som Læger skulde selv kunne paatage sig dem, men snarere for at de ved Bedømmelsen af Chirurgernes Færd, naar de skulde overvære deres Operationer, kunde være mere sagkyndige, end det strengt taget kunde fordres tidligere, da Universitetet slet ingen Veiledning gav i denne Retning.

Studeremaaden var den samme, som hidtil havde været brugt, og Udenlandsreisen var ogsaa fremdeles det

---

[1]) „præter alias Demonstrationes Anatomicas Dn. a Buchwald perita manu nitidisque instrumentis varias operationes Chirurgicas instituit, nimirum: In Abdomine Paracenthesin, Gastroraphiam, Lithotomiam, Sectionem Herniæ & fistulæ ani; in Thoraci Paracenthesin Pectoris & amputationem Mammæ; in Capite Polypi extractionem, fistulæ lacrymalis sectionem, ac Trepani applicationem; in Artubus, suturam tendinum, arteriarum, sectionemque anevrysmatis &c.,“ hedder det i Nova litter. Mar. Balth. 1699, p. 110.

I Herh. & Mansas Saml. p. 218 antages det, at det var i Bartskjærernes Anatomikammer i Admiralgade, at Buchwald foretog disse Operationer, som i saa Fald neppe kunde være komne de medicinske Studenter til Gode; men dette er sikkert urigtigt; thi dels vilde noget Saadant neppe være blevet berettet i Nova litt. Mar. Balth., og dels var det i Virkeligheden paa en Selvmorders („quæ se ipsam laqueo jugulaverat“) Lig, som ifølge tidligere Bestemmelse tilfaldt Anatomihuset, at Operationerne foretoges, men ikke en henrettet Forbryders Lig, som det siges i Samlingerne; endelig hedder det i Nova litt. Mar. Balth., at de foretoges „curiosis Artis Medicæ & Chirurgiæ cultoribus“; men Medicinens Dyrkere kom ganske sikkert ikke paa Bartskjærernes Anatomikammer.

nødvendige Supplement til Hjemmestudiet, hvorfor Th. Bartholin ogsaa, som ovenfor anført, siger, at Betingelserne her ved Universitetet vare saadanne for det medicinske Studium, at Studierne „kunde bringes til Fuldkommenhed i Udlandet“ og mener dermed at have sagt nok til Høiskolens Berømmelse. I dette Tidsrum var det ogsaa, at Bartholin skrev sin Afhandling de peregrinatione medica, hvori han viser Udenlandsreisernes Nytte og udtaler sig for deres Nødvendighed, hvorom vi har talt i forrige Afsnit. I samme Afhandling angiver han da ogsaa, hvilke Universiteter man navnlig burde besøge, og hvilket Fag man ved hvert især skulde lægge Vind paa som særligt fortrinligst repræsenteret der. Han siger da, at Medicinens Elementarlærdomme foredroges i Fædrelandet eller i Holland, i medicinsk Praxis og anatomiske Dissectioner fandt man den bedste Undervisning i Paris og Padua. Botaniken dyrkedes især i Montpellier og „in monte Baldo“, Pharmaci og Chemi blomstrede navnlig i Tydskland, physiske Experimenter foretoges i London, Florents og flere Steder, Chirurgien havde de bedste Repræsentanter i Paris og Italien. Hippokratisk Medicin doceredes i Paris og Rom, Galenske Lærdomme navnlig i Padua, og Arabernes Doctriner hyldedes især i Montpellier, hvortil Avicennas og Averrhoes Lærdomme i sin Tid vare bragte fra Høiskolen i Cordova. I Tydskland kunde man finde de forskjellige Systemer bragte i Forbindelse med Paracelcus's Lære. Endelig i Experimentalmedicin udmærkede sig „Britanni, ingeniorum fertilitate & subsidiorum necessariorum copia fortunati“. Det var altsaa ifølge denne Anvisning fremdeles nødvendigt at besøge næsten alle Europas Lande for at samle de Kundskaber, som vare nødvendige for den fuldtuddannede Læge, og Reiserne havde altsaa den samme Udstrækning, som tidligere, naar man gjorde „den store Tour“ igjennem Europas forskjellige Lande; men ogsaa nu lode dog Nogle sig nøie med „den lille Tour“ og besøgte kun et Par enkelte Lande, f. Ex. Holland, hvor i denne Tid næsten Alle droge hen, Frank-

rig og et Par tydske Universiteter. Dette maatte jo for en Deel beroe paa de Midler, man havde at raade over, og i denne Henseende kom dels Stipendierne de fattige Studerende til Hjælp, dels reiste man, som hidtil, i Egenskab af Hovmester for en eller flere unge Adelige.

Naar man da ved Studier i Hjemmet og i Udlandet havde naaet den tilstrækkelige videnskabelige Uddannelse, erhvervede man sig, som hidtil, et officielt Stempel herpaa ved at tage Doctorgraden ved et af de Universiteter, hvor man havde studeret i Udlandet, eller i Hjemmet, og i denne Periode steg Antallet paa dem, som toge Graden ved Kjøbenhavns Universitet, meget betydeligt i Forhold til, hvad det tidligere havde været. I Christian V.s Regjeringstid findes 29 Læger at være blevne Drr. med. her ved Universitetet; men heraf blev dog en Udlænding, nemlig Johan Ludvig Hannemann i Kiel, Dr. med. her uden egentlig Disputats. Af de øvrige 28 Drr. med. var Halvparten Udlændinge, næsten Alle Tydskere, som toge Graden her og derefter dels droge bort igjen til deres Fædreland, dels bleve her i Landet, hvor de kom i forskjellige Stillinger som Læger. Saa mange af Udlændinge og af Landets egne Sønner havde, som sagt, endnu aldrig taget den medicinske Doctorgrad her ved Høiskolen i lige Tid, og Grunden til denne større Tilstrømning maa vel dels søges i den Berømmelse, Mænd som Thomas Bartholin og Ole Borch havde skaffet det danske Universitet, dels vel ogsaa i den Omstændighed, at Udgifterne ved Doctorpromotionen atter i denne Konges Tid bleve formindskede. Hertil kommer endnu den for de danske Studerende meget væsentlige Omstændighed, at det i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 i § 2 hedder: „De Indfødte og Kongelige Undersaatter skal herefter, saafremt de vil i disse Riger og Lande for Medicinæ Doctoribus ansees og tilstedes at practisere eller i andre Maader forfremmes, tage Gradum Doctoratus in Medicina i Kjøbenhavns Universitet“; thi er det end ganske vist, at denne Befaling vistnok aldrig overholdtes ganske

nøie, saa er det dog aabenbart, at efter dens Ordlyd maatte enhver Dansk, som ikke vilde dømme sig selv til Landflygtighed, naar han ønskede at være Læge, tage Graden her ved Universitetet, og det var vel ikke Enhver, som turde lade det komme an paa en Prøve og i Tillid til formaaende Venner og Protectorer lade Kongens Befaling uændset. Men i samme Paragraph hedder det fremdeles: „Og paa det ingen, enten Fremmed eller Indfød, skal undskylde sig med for store Omkostninger, da skal det være enhver Candidato tilladt Gradum Doctoratus in Medicina at tage in Collegio Academico, om han det begjærer, for Omkostning at spare, heller end i Frue Kirke efter Fundatsen; og skal Facultas Medica saa moderere Sumptus Promotionis, at de ikke overgaae 50 Rd., Deposito Academico deri beregnet, dog Fundatsen ellers i andre Maader uforkrænket.“ Herved bleve Omkostningerne naturligvis i høi Grad formindskede, og derved fjernedes atter en meget betydelig Anstødssten, som vi vide tidligere ofte skræmmede Landets Sønner fra at tage Graden ved Universitetet herhjemme.

Det medicinske Facultet bestod altsaa i Christian V.s Tid af følgende Professorer, ordinaire og extraordinaire:

Thomas Bartholin, Prof. honor., indtil sin Død 1680,

Christian Ostenfeld, Prof. honor., indtil sin Død 1671,

Vilhelm Worm indtil sin Død 1704,

Rasmus Bartholin indtil sin Død 1698,

Mads Jacobsen 1672?—†1688,

Andreas Aagaard 1688—1699,

Holger Jacobsen (1674—) 1698—†1701,

Ole Borch indtil sin Død 1690,

Niels Steensen 1673—1674,

Caspar Bartholin 1677—†1738.

Mads Jacobsen

(Matthias Jacobæus) var født $\frac{1}{5}$ 1637 i Aarhus, hvor Faderen, Dr. Jacob Madsen, gift med Prof. Caspar Bartholins Datter Anna, var Biskop. Han blev først undervist af private Lærere i Hjemmet og derpaa sat i Aarhus Latinskole, hvorfra han 1656 deponerede ved Kjøbenhavns Universitet, hvor Rasmus Vinding blev hans Privatpræceptor. Allerede samme Aar besluttede han til næste Foraar at reise udenlands; men dette hindredes ved Svenskekrigens Udbrud, saa at han maatte blive i Kjøbenhavn og senere under Beleiringen deeltage i Byens Forsvar. Saasnart imidlertid Freden var sluttet 1660, satte han sin Beslutning i Værk og reiste da til Leyden, hvor han mente at finde de bedste Betingelser for det medicinske Studium, hvortil han havde besluttet at offre sine Kræfter. Her vandt han ogsaa flere berømte Mænds Yndest og Venskab, og han haabede at tilbringe flere Aar her, men kaldtes 1662 hjem paa Grund af Faderens Død. Efterat han imidlertid i Løbet af nogle Maaneder havde ordnet sine Affairer herhjemme, reiste han endnu samme Aar igjen til Udlandet og gik da først til England, hvor han besøgte London, Oxford, Badestedet Bath og Salisbury, hvorpaa han over Brabant og Flandern reiste til Frankrig og tog Ophold i Paris, hvorfra han besøgte Nantes, Angers og flere franske Byer. 1664 blev han ved et kongeligt Brev gjennem Universitetets Kantsler kaldet hjem for at overtage et Professorat i Historie og Geographi, hvorfor han skyndte sig hjem til Danmark, hvor han strax tiltraadte sit Embede og samtidig begyndte at practisere som Læge. I Udlandet var han bleven Dr. med., uvist hvor og naar. 1668 blev han Prof. i Græsk, og senere medicinsk Professor. Ved Stiftelsen af det Høpnerske Legat 1675 udnævntes Mads Jacobsen til Bibliothecar[1]). $\frac{25}{10}$ 1684 ægtede han Anna Schrøder fra Roeskilde; hans

---

[1]) Hofm. Fund. I, p. 77.

Helbred var da allerede svagt; men han levede dog endnu nogle Aar, døde $\frac{25}{1}$ 1688 af Apoplexi og begravedes i Trinitatis Kirke, til hvilken hans Arvinger efter hans sidste Villie $\frac{26}{10}$ 1688 skjænkede 500 Kroner, hvorfor der 3 Gange ugentlig skulde holdes Bøn og Lovsang der i Kirken[1].

Skrifter: Observationes Medicæ i Acta med. Hafniensia.

Andreas Aagaard

(Andreas Aagaard) nævnes baade i Nova litt. Mar. Balth.[2]) og hos Thura[3]) som med. Prof., men er ellers aldeles ubekjendt. Han siges at have været Justitsraad og Cancelliraad, var først Prof. logices ved Kjøbenhavns Universitet, dernæst fra $\frac{15}{3}$ 1688 Prof. med. & chir., blev 1698 Assessor consistorii og resignerede fra sit medicinske Professorat $\frac{31}{10}$ 1699, men anføres endnu i dette Aar i Nova litt. Mar. Balth. som Medlem af det philosophiske Facultet, ved hvilken Leilighed hans Alder mærkeligt nok angives til kun 34 Aar, saa at han altsaa kun skulde have været 23 Aar, da han blev medicinsk Professor.

Skrifter kjendes ikke.

Holger[4]) Jacobsen

(Oligerus Jacobæus) var født $\frac{6}{7}$ 1650 i Aarhus, hvor Faderen, Jacob Madsen, var Biskop og gift med Anna Bartholin. Indtil April 1661 undervistes han privat i Aarhus; men paa denne Tid fulgte han med sin Moder, som efter Faderens Død havde ægtet Rasmus Vinding, til Kjøbenhavn,

---

[1]) Hoffm. Fund. IX, p. 139.
[2]) 1699, p. 22.
[3]) Id. hist. litt., p. 171.
[4]) Opkaldt efter den lærde Holger Rosenkrands (Bruun osv. D. Saml. III, p. 235).

hvor han atter fik en privat Lærer indtil han i Mai 1664 kom ind i Mesterlectien i Metropolitanskolen under G. Hilarii Rectorat. To Aar efter deponerede han i Juli 1666 ved Universitetet og valgte derpaa Rasmus Vinding til sin Privatpræceptor. Han synes i de første Aar at have studeret Theologi, eftersom han i Juni 1669 prædikede i Vartou; men i Octbr. 1671 begav han sig paa Udenlandsreise, og under denne beskjæftigede han sig med det medicinske Studium. Han gik først til Holland, hvor han i November kom til Leyden, og her blev han indtil August 1672, da han atter reiste hjem „formedelst Frantzosens store progress i Holland“. Han studerede nu her ved Universitetet indtil han $\frac{30}{5}$ 1674 atter begav sig paa Reise, denne Gang i Selskab med sine Sødskendebørn, Caspar og Christopher Bartholin, og Touren gik nu igjen til Holland, hvor de i Begyndelsen af Juni kom til Amsterdam, men et Par Uger efter reiste til Leyden, hvor de bleve Vinteren over indtil de i April 1675 gik til Paris. Her bleve de til næste Foraar, da de d. 25. Marts gave sig paa Reisen til Italien, hvor de først opholdt sig nogle Dage i Bologna, derfra reiste til Florents, hvor de bleve Sommeren over, og derpaa tilbragte Vinteren i Rom, hvorpaa Holger Jacobsen og Christopher Bartholin reiste til Florents igjen, hvorfra de gjorde kortere og længere Udflugter omkring i Landet og besøgte Volaterra, Pisa, Livorno og Lucca. Under sit Ophold i Livorno havde Holger Jacobsen fri Bopæl hos Niels Steensen og beskjæftigede sig meget med Fiskenes Anatomi under Veiledning af Steensen og Frands Redi. Saavel Storfyrsten, som forskjellige Lærde og Stormænd der i Landet gave ham under hans Ophold i Florents, Livorno og Pisa mange Beviser paa særdeles Agtelse og Bevaagenhed. I Foraaret 1677 reiste de fra Florents til Padua, hvor de bleve i et Par Uger, gik derfra til Venedig og derpaa til Wien, hvorfra de over Presburg og Prag gik til Leipzig, hvor de opholdt sig et Fjerdingaar, reiste derpaa over Dresden, Magdeborg og Hamborg til Danmark

og kom saaledes hjem til Kjøbenhavn $\frac{13}{8}$ 1677. I April næste Aar reiste Holger Jacobsen paany ud, denne Gang ledsaget af sin yngre Fætter, Thomas Bartholin, kom i Mai Maaned til Holland og gik herfra med sin Søstersøn, Poul Vinding, til England, hvor han om Sommeren opholdt sig hos sin Broder, Jens Jacobsen, som nylig havde giftet sig der, og besaae derfra Bristol, Salisbury, Bath og flere Byer, gik derfra til London, hvor han tilbragte Vinteren og studerede Chemi og Anatomi hos Rob. Boyle og chemiske Operationer hos Dr. Dickinson, og reiste derpaa i April 1679 til Holland, hvor han i Leyden blev Dr. med., derfra til Belgien, hvor han tilbragte 2 Maaneder i Brüssel, og derfra atter tilbage til Amsterdam, hvorfra han i Juli gik tilsøes til Tönningen og endelig i August Maaned igjen kom hjem til Kjøbenhavn. Allerede 1674 var han af Kongen bleven udnævnt til Professor ved Universitetet, og i Octbr. 1679 holdt han da sin Tiltrædelsestale her, hvor han derpaa i Februar 1680 begyndte at holde Forelæsninger over Geographien og kort efter tillige over Physik. $\frac{19}{9}$ 1681 ægtede han sit Sødskendebarn, Anna Margarethe Bartholin, Datter af Thomas Bartholin og Elisabeth Christophersdtr., med hvem han havde 6 Sønner og 2 Døttre. 1686 begyndte han at holde medicinske Forelæsninger, og i dette Aar synes han saaledes nærmest at maatte være bleven medicinsk Professor[1]); samme Aar begyndte han i Novbr. at vicariere for Vilhelm Worm og læste paa hans Vegne over „Institutiones Medicas“, medens han dog fremdeles vedblev at foredrage Geographien. $\frac{25}{4}$ 1691 blev han Assessor i Høiesteret, og $\frac{2}{10}$ 1698 blev han Justitsraad. Universitetsrector var han 3 Gange, nemlig 1690—91, 1695—96 og 1696—97; fra 1699 var han Universitets-

---

[1]) „1686 d. 17. Januar begyndte jeg at læse publice de Sectis Philosophorum, efterat jeg Professionem hafde antaget, og forklarede jeg alternatim materiam medicam,“ siger han selv i sin Autobiographi (Bruuns osv. D. Saml. III, p. 239).

bibliothekar. 1698 blev han ordinair medicinsk Professor. Samme Aar døde hans Hustru d. 18. Mai, og han var derpaa Enkemand indtil han $\frac{29}{3}$ 1699 ægtede Anna Tistorff, Enke efter Justitssecretair Thomas Bartholin og Datter af Mag. Michael Henriksen Tistorff Holger Jacobsen døde $\frac{18}{6}$ 1701 af en hidsig Feber og blev begravet i Frue Kirke. Han eiede Veddeløb Gaard ved Roeskilde, som han kjøbte 1690 for 2700 Rd. Han var en alsidig dannet, grundig lærd Mand, en dygtig Anatom, som dog maaskee mere havde beskjæftiget sig med Zootomien, navnlig Fiskenes Anatomi, end med den menneskelige Anatomi, en flittig og dygtig Universitetslærer, vistnok en duelig Læge og sikkert en elskværdig Character. Af Kongen fik han 1687 det dobbelte Hverv, at skrive en Historia naturalis Daniæ og at forfatte et Catalog over det kgl. Kunstkammer; det første Hverv synes han ikke at have udført, hvorimod Cataloget, i hvis Udarbeidelse hans Børns Lærer, Jochum Halling, en lærd og dygtig Mand, som dog ikke drev det høiere, end til at blive Degn paa Amager, skal have havt ikke ringe Deel, blev fuldført og indbragte Holger Jacobsen ikke alene en aarlig Løn af 200 Rd., men ogsaa ikke ubetydelige Gaver fra fremmede Fyrster, som han tilsendte Exemplarer.

Skrifter: Observationes de Ranis & Lacertis. Paris 1676. —8. Hafn. 1686. —8. — Bartholomæi Scalæ Historia Florentinorum edita ex Bibliotheca Medicæa. Romæ 1677. —4. — Oratio Jubilæa. Hafn. 1680. —4. — Oratio in obitum Th. Bartholini. Hafn. 1681. —4. — Compendii Institutionum Medicar. Dispp. IV. Hafn. 1688—92. —4 & 1694. —8. — Francisci Ariosti de Oleo Montis Zibinii Libellas. Hafn. 1690. —8. — Panegyricus in Natalem Christiani Vti. Hafn. 1691. —fol. — Compendium Geographicum. Hafn. 1693. —4 & 8. — Disp. de usu salium volatilium. Hafn. 1693. —4. — Panegyricus Nuptialis in Nuptias Friderici Principis Hæreditarii & Ludovicæ. Hafn. 1696. —fol. — Museum Regium. Hafn. 1696. —fol. — Disp. de Vermibus et insectis. Hafn. 1696. —4. — Auctarium Musei Regii. Hafn. 1699. —fol. —

Niels Steensen [1])

(Nicolaus Stenonis s. Steno) var født $\frac{10}{1}$ 1638 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader var Guldsmed og nød megen Anseelse hos Kongen baade paa Grund af Dygtighed i sit Fag og paa Grund af sin trofaste Hengivenhed for den lutherske Lære. Fra den tidligste Barndom var Niels Steensen meget svag, og dette var for en Deel Aarsag i, at han indtil sit 6te Aar kun kom meget lidt ud blandt jevnaldrende Kammerater, men som oftest sad hjemme og lyttede til Forældrenes og andre Voxnes alvorlige Samtaler om Religionsemner o. desl. Senere gik han upaatvivlelig i Metropolitanskolen, hvorfra han 1656 deponerede ved Universitetet, og ligesom andre Studenter deeltog han under Kjøbenhavns Beleiring i Stadens Forsvar. Under Simon Paullis og Thomas Bartholins Veiledning studerede han Medicin og Anatomi herhjemme, medens han tillige lagde Vind paa Philosophi, hvor navnlig Cartesius's Lære vakte hans Interesse, og paa Geometri, som han ogsaa senere vedblev at dyrke med Forkjærlighed, stundom næsten paa Anatomiens Bekostning. Efterat være bleven creeret til Dr. physices reiste han 1660, forsynet med Anbefalingsbreve fra Th. Bartholin, til Amsterdam, hvor han blev venlig modtaget af Gerhard Blasius, i hvis Hus han endog fik Bopæl, og her var det at han $\frac{7}{4}$ 1660 fandt hos et Faar den efter ham opkaldte Ductus Stenonianus [2]),

---

[1]) Kilderne til Niels Steensens Biographi ere: J. Wichfeld: Erindringer om den danske Videnskabsmand Niels Steensen i Hist. Tidsskr. 5. R. IV, p. 1—108; N. M. Petersens Litteraturhist. III, p. 274—281; Worms Lexicon; Th. Bartholin: Acta med. & phil. I—II og Epp. med.

[2]) Vistnok kjendte allerede dengang Needham denne Udføringsgang; men Steensen kjendte sikkert ikke hans Opdagelse. Hos Faaret fandt han ogsaa Taarekjertlernes Udføringsgange og en egen lille Druekjertel, og disse Opdagelser bekjendtgjordes i Skrifter, som 1661 udkom i Leyden.

hvorved Parotis traadte ud af de lukkede Kjertlers Række. Denne Opdagelse vilde, som bekjendt, Blasius senere tilegne sig, hvorved en bitter Strid opstod mellem ham og Steensen, medens en anden hollandsk Anatom, Nicolaus Hoboken, blev hans Modstander af Misundelse over, at en saa ung Mand var bleven kaldet „Anatomiens Coryphæ“. Fra Amsterdam reiste han endnu samme Aar til Leyden, hvor han studerede Anatomi, Medicin og Chemi hos Frands de la Boe Sylvius og Johan van Horne og havde til Medstuderende Schwammerdam og Drelincourt samt sin Landsmand Ole Borch, som samtidig opholdt sig her og omgikkes Steensen endeel. Han havde allerede da erhvervet sig en sjelden Færdighed i den practiske Anatomi, hvorved han vakte almindelig Beundring, og han gjorde her forskjellige Opdagelser og foretog mange Undersøgelser angaaende Kjertlerne og deres Secreter, Musklerne og Hjertets Bygning. 1661 besøgte han forskjellige hollandske Byer, og muligen gjorde han derefter en Reise til Tydskland, Frankrig, Ungarn og Italien: men da han 1664 fik Efterretning om sin Moders og flere Slægtninges Død — Faderen var alt død 1662 —, reiste han i dette Aar hjem, og paa denne Reise synes en Jesuit i Kølln at have gjort Forsøg paa at omvende ham til den katholske Religion; men Timen var endnu ikke kommen. I Fædrelandet havde man alt for længe siden erfaret hans Berømmelse og glædet sig over den Hæder, han indlagde sig som Anatom, og han modtoges derfor her med Hæder og Beundring. Han blev hjemme fra Marts til Juni og udgav et Værk de musculis et glandulis. Rimeligvis reiste han endnu samme Aar paany udenlands; ialtfald var han 1665 i Paris, hvor han boede hos Thevenot, efter hvis Opmuntring han atter studerede Anatomi, og i hvis Hus en Mængde Lærde samledes, for hvem han daglig foretog Sectioner og foredrog sine Undersøgelser af Hjernen; men her traf han ogsaa den udmærkede Prælat, Bossuet, som maaskee har nedlagt den første Spire hos ham til hans senere Omvendelse; thi „hidtil“,

siger han selv, „havde Naturens Studium optaget mig saameget, at jeg ikke havde Tid til Religionsundersøgelser“. Under sit Ophold i Paris studerede han tillige Chemi hos Borel. Efter derpaa at have reist omkring i Sydfrankrig, gik han i Foraaret 1666 tilsøes til Italien, hvor han landede i Livorno, og her blev hans allerede til Religionsgrubleri stemte Sind ved en Procession paa Christi Legemsfests Dag end yderligere bevæget til at fordybe sig i religieuse Betragtninger. Herfra gik han til Pisa, hvis Universitet under Cosmus II. var blevet berømt ved de mathematiske og naturvidenskabelige Studier, som her dreves med Iver, hvilket endnu vedvarede under Ferdinand II., og her studerede Steensen hos Frands Redi, Vincents Viviani, Carlo Dati og Laurenzio Maydotti. Da han endelig samme Aar kom til Florents, egentlig kun for at lære det italienske Sprog i dets Renhed, men der tog stadigt Ophold, da Ferdinand II. ansatte ham som Lærer i Anatomi ved Academiet del Cimento, optog ham ved Hoffet, gav ham Logi og Underholdning og senere antog ham som sin Læge, kom han tilfældigt i Bekjendtskab med en Nonne, Maria Flavia del Nero, der tog sig saa ivrig af hans Omvendelse, at hun gjerne vilde give sit Liv for at frelse hans Sjæl ud af Kjætteriet. Andre Katholiker toge Deel i de samme Bestræbelser, og navnlig vare den luccanske Gesandts, Arnolfinos, Gemalinde og hendes Skriftefader Savignani ivrige i deres Anstrengelser for at vinde Steensen for den katholske Religion. I dennes alt i længere Tid til Religionsgrubleri hengivne Sind fandtes Strenge, som kun altfor villig gave Lyd, naar de troesivrige Katholiker, i hvis Hænder han var falden, forstode ret at anslaae dem, og efterat han en Tidlang under ængstelig Søgen efter Sandheden og idelig Forsken i de hellige Bøger og theologiske Værker havde vaklet mellem Protestantismen og Katholicismen, seirede endelig den Sidste, og $\frac{18}{12}$ 1668[1]) afsvor

[1]) Denne Datum angiver J. Wichfeld; N. M. Petersen angiver derimod, men vistnok urigtigt, $\frac{3}{11}$ 1669.

han for den pavelige Nuntius sin lutherske Tro og lod sig optage i den katholske Kirkes Skjød. Under alt dette fortsatte dog Steensen sine anatomiske og naturvidenskabelige Studier, og er det end umuligt Andet, end at han under disse Omstændigheder ikke kunde hengive sig saaledes med Liv og Sjæl til dem, som han tidligere havde gjort, saa var det dog just i dette Tidsrum, at han undfangede Ideer, som indeholdt Spiren til en hel Videnskab, der dog først langt senere traadte ud i Livet, nemlig Geologien. Ved Undersøgelser af nogle fossile Haifisketænder og deres Leie lededes han nemlig til Betragtninger over Toskanas Jordbund og herfra til Slutninger om Jordskorpen i Almindelighed, og den første Meddelelse herom fremkom i et Skrift „de solido intra solidum naturaliter contento“, 1669, som tilegnedes Ferdinand II. I Fædrelandet havde man imidlertid fulgt hans stigende Berømmelse som Anatom, medens hans Omvendelse en Tidlang forblev ubemærket, og da man her savnede en anatomisk Professor efter Th. Bartholins Afgang, indbød Kongen ham 1667 efter Bartholins og Borchs Anbefaling til at komme hjem og tiltræde den ledige Post; men Reisen blev forhindret, vistnok for en stor Deel, fordi Katholikerne ikke vilde slippe ham før han var bleven omvendt, og først 1669 fandt den Sted; men han blev kun kort herhjemme, hvor man vel kan forstaae, at den nysomvendte, af Troesiver glødende Katholik vanskelig kunde føle sig ret tilfreds, og da Cosmus III. nu desuden indbød ham til sig som Hovmester for hans Søn, fulgte han dette Kald, forlod Danmark i Begyndelsen af 1670, lagde Veien over Holland, hvor han opholdt sig i Amsterdam fra det tidlige Foraar indtil Begyndelsen af Juni Maaned, og ilede derpaa ved Efterretningen om Storhertug Ferdinands Død til Italien. 1672 udnævnte Christian V. ham paa Griffenfelds Foranledning paany til anatomisk Professor i Kjøbenhavn med 400 Rd. i Løn og tilstod ham fri Religionsøvelse i Stilhed, og han modtog ogsaa dette Kald og forlod Italien i Mai

Maaned. I October finde vi, som tidligere omtalt, at han har foretaget anatomiske Dissectioner i Anatomihuset; men først i Begyndelsen af 1673 begyndte han sine offentlige Demonstrationer med en Tale, hvori hans brændende Religieusitet tydelig spores; „det er Anatomiens sande Maal," siger han bl A., „fra det vidunderlig byggede Legeme at hæve Tanken til Sjælens Høihed og Skaberens Herlighed og med et fordomsfrit Sind at skjelne mellem det Sande og Falske". Hans Interesse for Anatomien, denne „bloddbesudlede Beskjæftigelse", som han selv kaldte den, var imidlertid sløvet ved Religionssværmeriet, hans Hjerte hang ved Italien, hvor det nye Lys var gaaet op for ham, og hvor han fandt sig omgiven af Troesfæller, og endelig troede han sig offentlig angreben for sin Troes Skyld ved et udkommet Skrift; intet Under derfor, at han ogsaa denne Gang snart forlod Fædrelandet og 1674 reiste bort for aldrig mere at vende tilbage. Han var derpaa i 2 Aar Lærer for Cosmus III.s Søn; med Anatomien beskjæftigede han sig ikke mere, og han levede fra nu af kun for Religionen. 1675 lod han sig præstevie, og paa denne Tid var det formodentlig, at han gjorde en Pilgrimsgang med bare Fødder til Loretto, tiggende sig frem hele Veien. Da Hertug Johan Fredrik af Hannover havde antaget den katholske Religion, fik han en apostolisk Vicar i Nedresachsen til Skriftefader. og da denne døde, blev Niels Steensen af Pave Innocents II. udnævnt til apostolisk Vicar i Norden med Titel af Biskop af Titiopolis, og han begav sig da til Hannover og opholdt sig nu dels her, dels i Hamborg. 1679 døde Hertugen af Hannover, og Steensen kom da som Suffragan til Münster. Han var i sine sidste Aar i høi Grad asketisk i sit hele Levnet, beredte sig til enhver vigtig Beslutning ved 3 Dages Faste, foretog alle sine Visitatser tilfods, uddelte sin Eiendom til de Fattige og undte sig selv kun det Allernødtørftigste, spægede og pinte sit Legeme foruden ved Faste ogsaa ved at tage sin Søvn i en Stol eller paa en Bænk og paa andre Maader,

men arbeidede med brændende Iver for sin egen og Andres Sjælefrelse efter hans Begreb. Ikke destomindre var han udsat for Forfølgelser, ikke alene af Lutheranerne, men ogsaa af Katholikerne. 1684 tilbød Storhertugen af Toskana ham Bispestolen i Livorno; men han afslog den. $\frac{21}{11}$ 1686[1]) døde han i Schwerin af en Underlivsbetændelse, vistnok fremkaldt ved overdreven Faste og anden Selvpinen; Liget bragtes næste Aar til Florents, hvor det med stor Høitidelighed blev begravet i St. Laurentii Kirke, og et Marmormindesmærke reistes over ham. Niels Steensen var en Mand med ganske overordentlige Evner, og han vandt allerede i en ung Alder ved sin Dygtighed som Anatom et europæisk Navn, som ved flere af hans Undersøgelser er for evige Tider indskrevet i Videnskabens Aarbøger. Men han havde fra Barndommen af et Hang til Grubleri, og der vaktes senere en Tilbøielighed til Religionssværmeri, som under hans Ophold i katholske Lande fik Næring og af de ivrige Katholiker, han kom i Berøring med, benyttedes til hans Omvendelse til den katholske Tro, som var dem saa meget mere magtpaaliggende, som det dels var en stor Seir for den katholske Kirke, at vinde denne berømte Lærde, og det dels maatte være indlysende, at han, engang vunden, vilde kaste sig med hele sin Energi over de nye Opgaver, som Kirken stillede ham, og saaledes blev det ogsaa. Efterat have med Iver og Dygtighed studeret Anatomien og offret Videnskaben sine Kræfter, blev han efter sin Omvendelse en bigot Katholik, som med sin glødende Sjæls hele Energi gav sig hen i Kirkens Tjeneste, men var tabt for Videnskaben og Fædrelandet.

Skrifter: Observationes anatomicæ de glandulis Oris et novis inde prodeuntibus salivæ Vasis. Leidæ 1661. —4. — Observationes anatomicæ de Glandulis Oculorum novisque earundem Vasis cum appendice de Na-

---

[1]) N. M. Petersen angiver $\frac{25}{11}$ 1686.

rium Vasis. Leidæ 1661. —12. — Responsio ad Vindicias Hepatis redivivi contra Deusingium. Leidæ 1662. —12. — De Musculis et Glandulis Observationum Specimen, cum epistolis de anatomia Rajæ & vitelli in intestina puli transitu. Hafn. 1664. —4. Amstelod. 1664. —12. Leidæ 1683. —12. — Elementorum Myologiæ Specimen s. Musculorum descriptio Geometrica. Florentiæ 1667. —4. Amstelod. 1669. —8. Genev. 1686. —fol. — Discursus Epistolicus de Cerebri Anatome. Paris 1669. —12. Leidæ 1671. —12. Genev. 1685. —fol. — Dissertationes de solido intra solidum naturaliter contento prodromus. Florentiæ 1669. —4. Leidæ 1679. —12. — Epistola de Interprete Sacræ Scripturæ. Flor. 1675. —4. — Epistola de propria conversione. Flor. 1677. —4. — Elucidatio Epistolæ de propr. convers. Flor. 1677. —4. Hannov. 1680. —4. — Scrutinium Reformatorum, ostendens reformatores morum fuisse a Deo, reformatores autem fidei & doctrinæ non fuisse. Flor. 1677. —4. — Defensio Scrutinii reformatorum. Hannov. 1679. —4. — Tractatus de Purgatorio, cum Discursu, utrum Pontificii an Protestantes in religionis negotio conscientiæ suæ rectius consulant. Hannov. 1678. —4. — Occasio Sermonum de Religione cum Joh. Sylvio. Hannov. 1678. —4. — Epistolæ duæ Adversariæ contra J. Brunsmannum. Hafn. 1680. —8. — Antilogia contra D. Mich. Siricii Ostentionem abominationum Papatus idololatricorum. Rost. 1687. —4. — Desuden nogle Breve til Th. Bartholin i dennes Epp. medd. og 8 anatomisk-medicinske Afhandll. samt Proæmium Demonstrationum in Theatro Havniensi Anatomicarum i Acta med. & phil. I & II. —

Caspar Bartholin

(Casparus Bartholinus, Thomæ fil.) var født $\frac{10}{9}$ 1655 i Kjøbenhavn og var en Søn af den berømte Thomas Bartholin og dennes første Hustru, Elisabeth Christophersdtr. Efterat være bleven undervist i Hjemmet af Faderen og private Lærere, deponerede han 1671 ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han derpaa fortsatte sine Studier. Alle-

rede 1668, da han endnu ikke var 13 Aar gl., udkom under hans Navn et Skrift: Dissertatio de cygni anatome, som dog sikkert i Virkeligheden har havt Faderen til Forfatter, og som vistnok kun udgaves under den unge Caspars Navn for derved at henlede Opmærksomheden paa ham og bane Veien for ham til et senere Professorat. I saa Fald har det ogsaa gjort sin Virkning, idet det vel kan antages at have bidraget med til, at han 1674 af Kongen blev udnævnt til Prof. philos. ved Universitetet, medens han endnu kun var 19 Aar. Umiddelbart efter begav han sig paa Udenlandsreise og besøgte da i 3 Aar Hollands, Frankrigs, Italiens og Tydsklands berømteste Byer og Universiteter, hvor han navnlig studerede Anatomi, Physiologi og Physik. og kom endelig hjem igjen 1677 forat tiltræde Professoratet i Physik, medens han tillige strax begyndte at holde anatomiske Forelæsninger og Demonstrationer. Det følgende Aar, $\frac{3}{10}$ 1678, blev han af Faderen som Decan creeret til Dr. med. her ved Universitetet. Det academiske Notariat beklædte han først nogle Aar, men blev derpaa Medlem af Consistorium. Universitetsrector var han nogle Gange. 1691 blev han Høiesteretsassessor, 1694 Justitsraad, 1708 Etatsraad, 1719 General-Procureur, 1722 Conferentsraad, 1724 Deputeret for Finantserne, 1729 Ridder af Db.; 1731 blev han tilligemed alle hans Faders Efterkommere optaget i Adelstanden; $\frac{11}{6}$ 1738 døde han som Universitetets Senior. Han havde 1679 ægtet Anna Fabricius (f. 1643, † 1713), en Datter af Dr. med. Christian Fabricius og Enke efter Assessor Jørgen Reitzer, og havde med hende en Datter, Else Malene Bartholin, som først var gift med Etatsraad Ole Rømer og siden med Etatsraad, Thomas Thomæsen Bartholin. Caspar Bartholin roses for sin Lærdom, Dømmekraft og Skarpsind, var en dygtig Physiolog og Anatom, som navnlig har undersøgt de qvindelige Genitalia nøiagtigt. Indtil 1701 vedblev han at docere Anatomien her ved Høiskolen; efter den Tid har rimeligvis hans andre Forretninger hindret ham deri.

Skrifter: Exercitationes miscellaneæ. Lugd. Bat. 1675. —8. — Commentarius ad Parentis de puerperio Veterum Synopsin. Amst. 1675. —12. — De Inauribus Veterum. Amst. 1676. —12. — Diaphragmatis nova structura. Paris 1676. —8. — De nervorum usu in musculorum motu. Paris 1676. —8. — Expositio Veteris in puerperio ritus ex arca antiqua seprulcrali desumti. Romæ 1677. —8. — De Ovariis Mulierum & Historia generationis. Romæ. 1677. —12. Amst. 1678. —12. — De Tibiis Veterum. Romæ 1677. —8. Amst. 1679. —12. — Oratio Jubilæa. Hafn. 1677. —4. — Disquisitio de Cordis structura & motu. Hafn. 1678. —4. — Positiones Anatomicæ. Hafn. 1678. —4. — Exercitatio de corporis humani Oeconomia. Hafn. 1678. —4. — Administrationum Anatomicarum Specimen. Francof. 1678. —8. — Disquisitio de Olfactus Organo. Hafn. 1679. —4. — De Ovarii situ in Leæna. Hafn. 1685. —4. — De ductu salivali hactenus non descripto Observatio anatomica. Ultraj. 1685. —8. — Speciminis Historiæ Anatomicæ Diss. II. Hafn. 1686—88. —4. — Quæstionum Philosoph. Disp. I & II. Hafn. 1688—89. —4. — De corporis animati functionibus. Hafn. 1687. —4. — Specimen Compendii Physici. Hafn. 1687. —4. — Quæstionum Philosoph. Disp. III & IV. Hafn. 1688—89—94. —4. — De fontium fluviorumque Origine. Hafn. 1689. —4. — Specimen Philosophiæ naturalis Disp. V. Hafn. 1690—92. —4. Amst. 1697. —12. — Præcepta Logica. Hafn. 1693. —8. — Exercitationes Anatomicæ Variæ. Hafn. 1692—1714. —4. — Disp. de Secretione Humorum in Corpore animato. Hafn. 1696. —4. — Thesium Philosophicar. Dispp. XI. Hafn. 1696—1714. —4. — De Vita et nutritione Animalium. Hafn. 1697. —4. — Disp. de Via Alimentorum & Chyli. Hafn. 1700. —4. — De Respiratione Animalium. Hafn. 1700. —4. — Præfatio ad P. Vegetii Renati Artem Veterinariam. Hafn. 1701. —8. — Specimen Historiæ Anatomicæ. Hafn. 1701. —4. — De Glossopetris. Hafn. 1704. —4. — De Circulatione Sangvinis. Hafn. 1707. —4. — De Visu. Hafn. 1708. —4. — Gratiarum actio pro pace. Hafn. 1720. —4. — Summa Philosophiæ naturalis. Hafn. 1688. —8. —

Til det philosophiske Facultet hørte, som før omtalt, egentlig Mads Jacobsen, Andreas Aagaard, Ole Borch og Caspar Bartholin, som alle kun vare extraordinaire Docenter i det medicinske Facultet, medens de vare ordinaire Professorer i det philosophiske; men ligesom Ole Borch i Fredrik III.s Tid er omtalt blandt de medicinske Professorer, saaledes er det ogsaa her skeet med de andre nævnte Mænd. Desuden fandtes i det phil. Fac. endnu to Drr. med. ansatte, nemlig Hans Mikkelsen Mule og Ole Worm den Yngre; men da disse i Fredrik IV.s Tid kom ind i det medicinske Facultet, ville de blive nærmere omtalte der.

B. Livlæger.

Ligesom Christian V. havde flere Livlæger, saaledes finde vi ogsaa under hans Regjering et Par Læger anførte som Hoflæger, og Forskjellen mellem disse to Slags Læger bestod saaledes fremdeles. Om deres Gagering faae vi Underretning i „Tillæg til Christian V.s egenhændige Regnskabs-Extracter“, indeholdende „Qvartal-Rulle til 1. Juli 1699“[1]), hvor der findes følgende Lønninger til Læger anførte: Dr. Møinichen 250 Rd., Dr. Ringelmann 375 Rd., Dr. Franchenau 250 Rd. Om Ringelmann virkelig har været høiere lønnet, end de Andre, eller den større Sum kun er fremkommen ved Tilgodehavende, som i det nævnte Aar er udbetalt, eller paa anden Maade, kan ikke oplyses.

Christian V.s Livlæger og Hoflæger vare følgende:

	Livlæger.	Hoflæger.
Henrik a Møinichen . .	1670— 1699.	
Christian Foss	c. 1676—†1680.	

¹) Nyt hist. Tidsskr. II, p. 620–21.

	Livlæger.	Hoflæger.
Marcus Heerfort		1680?—1699.
Caspar Ringelmann		1685?—1699.
Georg Frank de Frankenau	1695— 1699.	

Under sin sidste Sygdom benyttede Kongen imidlertid flere andre Læger. Saaledes blev i Novbr. 1698 Mag. Jørgen Nielsen Seerup, som da var Rector ved Ribe Skole, men som havde studeret Medicin og erhvervet sig et vist Ry som practisk Læge, efter Geheimeraad Moths Anbefaling tilkaldt af Kongen og Aaret efter udnævnt til Prof. phil. & med. destinatus ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han det næste Aar tog den medicinske Doctorgrad; men egentlig Livlæge kunde han naturligvis ikke blive, og da han overhovedet først under Fredrik IV. blev ordentlig Læge, skal han først omtales der. I Begyndelsen af 1699 fik Geheimeraad Moth en ny Person, en Olearius, som idetmindste ogsaa ansaaes for lægekyndig, om end han maaskee heller ikke egentlig var Læge, tilkaldt fra Wolfenbüttel, og han behandlede derpaa Kongen en Tid med nogle Draaber og nogle Arcana; men ved den Consultation, som $\frac{28}{7}$ 1699 afholdtes, var han dog ikke tilstede, men forresten, som det synes, kun Seerup og Frankenau, medens Møinichen heller ikke nævnes her. Derimod vaagede en Læge ved Navn Wolff idetmindste en af de sidste Nætter, hvori Kongen levede, hos ham, og maaskee har dette været den Samme, som senere var Livlæge hos Fredrik IV.

Men ogsaa Enkedronningen, Sophie Amalie, som residerede paa Slottet i Nykjøbing paa Falster, havde sine Livlæger. Som den første af disse maa vel nævnes Johan Henrik Brechtfeld, som idetmindste var i Nykjøbing allerede 1671 [1]) og altsaa maa være bleven Dronningens

---

[1]) Acta med. & phil. I, p. 192—99.

Læge kort efter Fredrik III.s Død. Han var hendes Livlæge indtil hendes Død 1685, og det Samme var Tilfældet med Caspar Ringelmann, om hvem det imidlertid ikke vides, naar han tiltraadte Posten. Kun meget kort var Johan Just Bøhme Enkedronningens Livlæge; thi først 1684 blev han Dr. med., og det siges endog[1]), at han først 1685 blev Livlæge; men da Enkedronningen døde allerede i Februar i dette Aar, kan hans Embedstid altsaa ikke have varet stort over en Maaned, om denne Angivelse er rigtig.

Christian Foss

(Christianus Fossius) var født $\frac{14}{10}$ 1626 i Lund, hvor Faderen, Niels Christensen Foss, gift med Karen Madsdtr., dengang var Provindsialmedicus. Om hans Barndom og Ungdom er Intet bekjendt; men han blev Dr. med. etsteds i Udlandet og senere Kannik i Lund, hvor han var 1664[2]) og 1669 blev Prof. med. honorarius, 1671 fik Plads i det med. Facultet, 1672 blev Curator academiæ og 1675 tillige blev Assessor i Hofretten i Jønkøping. Under den skaanske Krig blev han skilt ved sin Formue og Eiendom[3]), og det synes næsten, at dette maa være skeet ved de Svenske, og at Chr. Foss derfor gik til Danmark, hvor Chr. V. da gjorde ham til sin Livlæge, hvilket vel altsaa maa have været omtrent 1676. 1678 blev han her Assessor i Høiesteret, og $\frac{1}{12}$ 1686 døde han i Kjøbenhavn, hvor han blev begraven i Frue Kirke, og et Epitaphie med en overstrømmende Roes for hans Dyder og Færdigheder reistes her over ham. Han havde 1655 ægtet Else Scavenius, Datter

---

[1]) Brasch: Vemmetoftes Hist. III, p. 95.

[2]) Th. Barthol.: Epp. medd. Cent. IV, p. 568.

[3]) Hoffm. Fund. I, p. 180. Herved gik tillige et Legat tabt for Kjøbenhavns Universitet, idet nemlig Capitalen af Legatum Medeanum, stiftet af Mette Vinstrup, stor 400 Rd., var sat

af Biskop Laurids Scavenius og Enke efter Prof. Jørgen From, og med hende havde han en Søn, som døde ung. 1673 ægtede han Sophie Kaare, Datter af Borgmester Jens Kaare i Helsingborg, og med hende havde han 8 Børn, hvoriblandt Jens Foss, som var Læge og Prof. med. extraord. i Kjøbenhavn. Kan man lide noget paa Epitaphiets Udsagn, har Christian Foss været en udmærket dygtig Læge og en duelig Chemiker.

Skrift: Judicium de Morbo Cornificii Ulfeld. Hafn. 1659. —4. —

Marcus Heerfort

(Marcus Heerfort) var født 1653 i Nykjøbing paa F., hvor Faderen, Christopher Heerfort, dengang var Hofapotheker. Han studerede Medicin, reiste udenlands og tog 1678 Doctorgraden i Jena, blev siden, uvist naar, Hofmedicus hos Christian V., blev 1727 Cancelliraad og døde $\frac{19}{1}$ 1728. Han var gift med Maren Borch, en Broderdtr. af Dr. med. Ole Borch; hun døde 1737, 91 Aar gl.

Skrift: Diss. inaugur. de tussi. Jenæ 1678. —4. —

Caspar Ringelmann

(Casparus Ringelmannus) var født i Oldenburg, hvor hans Fader af samme Navn sikkert var Livlæge hos Greven af Oldenburg[1]). Naar han er kommen herind i Landet, vides ikke ret; men han var Enkedronning Sophie Amalies Livlæge indtil hendes Død 1685 og er da formodentlig tagen i Tjeneste af Kongen som hans Livlæge, i hvilken Stilling han idetmindste var 1691. 1696 reiste han for nogen Tid

---

paa Rente hos Chr. Foss, men ved denne Leilighed gik tabt, uden at det siden var muligt at faae den udbetalt.

[1]) Epp. Wormii I, p. 516.

hjem til Oldenburg, som det synes, for sin Helbreds Skyld [1]), men vendte senere igjen tilbage til Kongen og var her idetmindste endnu 1699. Om han døde her eller siden igjen forlod Landet, er ikke bekjendt; men der skal existere et Portrait af ham fra 1705 [2]), da han altsaa endnu maa have levet.

Skrifter kjendes ikke.

Georg Frank de Frankenau

(Georgius Francus de Frankenau) var født $\frac{3}{5}$ 1647 i Naumburg, hvor hans Fader, Sebastian Frank, gift med Barbara Winecke, var Præst. Han gik først i Skole i sin Fødeby indtil han 1656 deponerede ved Universitetet i Leipzig. Efterat have studeret her et Par Aar, begyndte han sine Reiser til forskjellige andre Høiskoler og blev da 1662 i Jena creeret til Poeta laureatus. 1666 blev han Dr. med. i Strasborg, og 1672 Prof. med. i Heidelberg samt Medlem af det wienske Academia naturæ curiosorum under Navn af Argus I. 1674 blev han Overkirkeinspector i Heidelberg og 1680 Prokantsler ved Universitetet sammesteds. 1681 udnævntes han til Livlæge hos Hertugen af Würtemberg og hos Markgreven af Baden-Durlach, 1684 hos den fyrstelige Provst i Elvangen og 1688 hos Churfyrsten af Trier, Churfyrsten af Pfaltz og Biskoppen af Eichstad. Samme Aar blev han Adjunctus acad. naturæ curiosor. 1689 blev han Livlæge hos Churfyrsten af Sachsen og Prof. med. i Wittemberg samt Medlem af Academia recuperatorum i Padua. 1692 blev han af Keiser Leopold optagen i Adels-

---

[1]) „Doctor Ringelmann tog sin affscked for at reise til oldenborg, og wil kome tilbage igen, naar han kan kome til sig sielf igen," skriver Chr. V. i sin Dagbog $\frac{28}{8}$ 1696, see Nyt hist. Tidsskr. II, p. 571.

[2]) ibid. p. 178, N. h. T.

standen med Tilnavnet von eller de Frankenau, og 1693 udnævntes han til keiserlig Pfaltzgreve. 1695 blev han Medlem af det engelske Videnskabernes Selskab, og samme Aar indkaldtes han her til Landet som Livlæge hos Kong Christian V. 1697 blev han Justitsraad. Han behandlede Kongen under hans sidste Sygdom og var ogsaa hans Efterfølgers Livlæge indtil sin Død $\frac{4}{6}$ 1704. Han var først gift med Marie Euphrosyne Chemnitz de Strømberg, med hvem han havde en Søn, Georg Fredrik Frank de Frankenau, som kom herind i Landet tilligemed Faderen og senere blev medicinsk Professor her, og anden Gang ægtede han Catharine Wilde. Han var en meget lærd Mand, som ogsaa udfoldede en rig Skribentvirksomhed, og som var Medlem af de vigtigste lærde Selskaber, som paa den Tid bestode. Som et Bevis paa hans Gudsfrygt anføres det, at han havde gjennemlæst Bibelen 75 Gange siden han blev gift.

Skrifter: Disp. de Colica. Argentor. 1665. — 4. — Disp. de Pleuritide. Argent. 1666. —4. — Oratio de Fabulis medicis. Heidelb. 1672. —4. — Diss. de Hæmorrhoidibus. Heidelb. 1672. —4. — Synopsis Institutionum Medicinæ. Heidelb. 1672. —12. — Methodus discendi Medicinam. Heidelb. 1672. —12. — Delineatio communis Dosium Medicamentorum. Heidelb. 1672. —12. — Satyra Medica. Heidelb. 1673. —4.. — Satyræ Medicæ XIX Continuationes. Heidelb. 1673—82. —4. — Flora Francica, h. e. Lexicon Plantarum, in quo earum nomina, temperamentum, vires, usus ac præparata &c. adnectuntur. Argent. 1672 & 1685. Lips. 1698. —12. — Oratio de Studiorum noxa. Heidelb. 1675. —4. Jenæ 1695. —12. — Tractatus Philologico-Medicus de Cornutis. Heidelb. 1676. —4. — Programmata varia Botanica. Heidelb. 1677—87. — Disputationes privato publicæ VII. Heidelb. 1679 —80. —fol. — Bona nova Anatomica. Heidelb. 1680. —4. — Agonismata Physico-Medica XI. Heidelb. 1682—83. —4. — Oratio de Ortu & Fatis Academiæ Heidelbergensis. Heidelb. 1686. —4. — Collegii Disputatorii ad Institut. Medicinæ Conamina IX. Heidelb.

1686—87. —4. — Pauli Zacchiæ Quæstiones Medico-legales auctæ. Francof. 1688. —fol. — Epist. de Medicis Philologis. Witeb. 1691. — Desuden en stor Masse Disputatser.

Johan Henrik Brechtfeld

(Johannes Henricus Brechtfeld), en Tydsker, hvis Herkomst og Fødselsaar ere ganske ubekjendte, var bleven Dr. med., i Helmstad, da han af Enkedronning Sophie Amalie blev antagen som hendes Livlæge. Naar dette er skeet, vides, som sagt, ikke; men det kan ikke have været længe efter Kongens Død, om det ikke har været forinden; men han var derpaa hendes Læge indtil hendes Død 1685[1]), hvorpaa han practiserede i Hamborg indtil han døde 1699.

Skrifter: Disp. inaugur. d. Morbo Hypochondriaco. Helmst. —4. (Aarst. mangler). — Observationes variæ i Th. Bartholins Acta med. & phil. —

Johan Just Bøhme

(Johannes Justus Bøhme) var født $\frac{7}{9}$ 1660 i Osterode i Hertugdømmet Grubenhagen, hvor hans Fader, Just Bøhme, var Apotheker. Efterat have gaaet i Skole i sin Fødeby, kom han til Gymnasiet i Braunschweig og studerede derpaa Medicin i Leipzig og Jena, kom senere hertil og disputerede her ved Universitetet $\frac{18}{6}$ 1684 for den medicinske Doctorgrad. Som ovenfor anført, skal han først næste Aar være bleven Enkedronningens Livlæge og fik formodentlig samtidig Løfte om at blive Provindsialmedicus paa Lolland og Falster. Efter Enkedronningens Død practiserede han i

[1]) Blandt de i Kjøbenhavn 1672 levende Læger, hvorover en Liste findes i Apothekertaxten 1672, nævnes Joh. Henr. Brechtfeld; men det maa formodentlig have været et rent temporært Ophold der i dette Aar, som har bevirket det.

Nykjøbing, og endnu 1697 var han kun Medicus Provincialis designatus [1]); naar han blev det i Virkeligheden, kan ei bestemt afgjøres; men efter Christian V.s Død blev han Livlæge hos Fredrik IV. og Dronning Charlotte Amalie, men døde allerede $\frac{15}{4}$ 1709. Han var gift med Gjørvel Catharine Portuan, som overlevede ham og testamenterede til Fattige 400 Rd., som hendes Søstersøn, Andreas Høiels, som arvede hende, bestemte for de Fattige ved Vemmetofte og Høistrup ved Fundats af $\frac{11}{12}$ 1740 [2]).

Skrift: Disp. inaugur. de Mensium defectu. Hafn. 1684.

C. Læger udenfor Universitetet og Hoffet.

Under Christian V.s Regjering skete det store Fremskridt for det danske Medicinalvæsens Vedkommende, at en virkelig Medicinallov, gjældende for hele Riget, udkom. Vel havde allerede Christian IV. gjort Begyndelsen med Forordningen af $\frac{10}{1}$ 1619; men egentlig var denne dog kun beregnet paa Kjøbenhavns Læger og Apothekere, om end det f. Ex. af Ordlyden i Artiklerne, som fandtes ved Apothekertaxten 1645, er klart, at det var Kongens Ønske og Mening at den skulde gjælde over hele Riget, idetmindste for Apothekernes Vedkommende; den var imidlertid i ethvert Fald kun fremkommen for at afhjælpe visse paa den Tid tilstedeværende Mangler, og Spørgsmaalet om, hvem der egentlig skulde betragtes som autoriseret Læge, lod den aldeles uberørt. Som vi have seet, havde den ikke stor Virkning til at afhjælpe de Ulemper, man beklagede sig over, og Trangen til en ny, mere bestemt og i Detail gaaende Lov føltes derfor stadig stærkere. Dette var det ogsaa, som i Fredrik III.s Tid bevægede Kjøben-

[1]) Nova litt. Mar. Balth. I, p. 26.
[2]) Hoffm. Fund. VIII, p. 406.

havns Læger og det medicinske Facultet til at vedtage de tidligere omtalte Bestemmelser, hvorpaa man haabede at erholde kongelig Confirmation, og det er ved Sammenligning aldeles klart, at det i Virkeligheden ogsaa er dem, som ere tagne til Basis for Udarbeidelsen af, hvad man gjerne kunde kalde vort Medicinalvæsens Grundlov, Forordningen af $\frac{4}{12}$ 1672. Ligesom det altsaa gik med baade „Danske Lov“ og „Norske Lov“, at de i Grunden vare færdige i Fredrik III.s Tid, men udkom under Christian V. og saaledes har faaet hans Navn, saaledes gik det ogsaa med Medicinalloven; den var i Grunden udarbeidet under Fredrik III., men udkom under Christian V. I det Hele kan man vel sige, at denne Forordning støtter sig til, og i Meget er den kun en Gjentagelse af Christian IV.s Forordn. af $\frac{10}{1}$ 1619; men dog er den endeel fyldigere og medtager Adskilligt, som hidtil var blevet ladet ubestemt; imidlertid er det ganske vist, at den kun indeholder Grundtrækkene til en Ordning af Medicinalvæsenet og efterlod saare meget til Efterkommerne at ordne og bestemme ved særlige Forordninger.

Ved denne Forordning af $\frac{4}{12}$ 1672 om Medicis og Apothekere, „hvorefter Medici, udi hvis Medicinæ Praxin angaaer, og samtlige Apothekere, saavidt dem kan vedkomme, i de Kongl. Riger og Lande sig, indtil anderledes befales, skal rette og forholde,“ blev det da første Gang fastsat, hvad der skulde forstaaes ved en autoriseret Læge eller med andre Ord, hvem det alene skulde tillades at udøve Lægepraxis. Noget, der, som vi tidligere har viist, hidtil havde været aldeles ubestemt, om end Betegnelsen Medicus approbatus benyttedes. Man opstillede nu som en bestemt Fordring, at den, der vilde practisere som Læge, skulde kunne legitimere sig som saadan, documentere, at han virkelig var i Besiddelse af de Kundskaber, som kunde fordres af en fuldtuddannet Læge. Det hedder derfor i den allerførste Paragraph: „De, som begjære at practisere i nogen By eller Sted, i begge Kongel. Riger og Lande,

eller sig for Medicinæ Doctoribus udgive, skal ei antages eller tilstedes at practisere eller for Medicinæ Doctoribus eller Licentiatis passere, førend de hos Facultatem Medicam i Kjøbenhavn angivet og fremvist deres rigtige Testimonia Promotionis Legitimæ. Dog herved ikke at forstaaes de Medici, som til Kongens egen Tjeneste og Opvartning antages." Denne Befaling vedrørte nærmest de Udlændinge, som maatte komme herind i Landet for at practisere som Læger; thi „de Indfødte og Kongel. Undersaatter", som vilde være Læger, blev det i den næste § paalagt som en Betingelse for at erholde Tilladelse til at practisere, at de skulde erhverve Doctorgraden her ved Kjøbenhavns Universitet. Det hedder dernæst i § 3: „De, som i saa Maader ere legitime promoti Medici, skal alene have Magt overalt i de Kongel. Riger og Lande, hvor deres Hjælp behøves og begjæres, at practisere, consultere og alt Andet forrette, som denne deres Profession gemæs er." Det blev altsaa her slaaet fast, at kun den, som havde taget den medicinske Doctor- eller Licentiatgrad, skulde ansees for virkelig Læge og tillades at practisere som saadan, og for de Indfødte, som jo vare forpligtede til at tage Graden her ved Universitetet, blev altsaa Betegnelsen autoriseret Læge fra nu af synonym med Dr. med., eftersom Licenciatgraden ikke meddeltes hertillands. Forøvrigt var Forholdet, som Christian IV. bestemte det, at den Praxis, der herved vindiceredes for Lægerne med Udelukkelse af alle Andre, var Behandlingen af indvortes Sygdomme, eller rettere, den Ret, at maatte anvende indvortes Lægemidler, idet det i § 4 hedder: „Ingen uden promoti Medici, som før er meldt, maa tilstedes Medicamenta indvortes at exhibere eller foreskrive; alle andre, være sig Apothekere, Bartskere, Chymister, Oculister, Broksnidere, Qvaksalvere, Empirici, i hvad Navn de have kan, Mænd eller Qvinder, skal sig derfra entholde"; kun tillodes det Bartskjærerne at give „Vunddrikke", naar de kun consulerede en Medicus. Det var altsaa egentlig de Kundskaber, som udkrævedes til den

rette Behandling af indvortes Sygdomme, som stemplede Manden som Læge, medens det fremdeles, som hidtil, antoges, at udvortes Sygdomme, traumatiske og andre, mest chirurgiske, Tilfælde kunde tilstrækkelig behandles af de i den nærmeste Paragraph omtalte Mennesker, hvis Praxis inden de rette Grændser man derfor heller ikke vilde hindre. Ligesom disse Bestemmelser gik ud paa at sikkre Publicum mod ukyndig og skadelig Lægebehandling, saaledes gaves i samme Forordning ogsaa et andet Paalæg, som sigtede til at vogte de Syge for en anden Fare, idet det nemlig i § 8 befaledes, at naar „noget Chymicum eller stærkt Medicament“ ordineredes, maatte det ikke skrives „med notis chymicis, men med fulde Ord“, forat undgaae al Misforstaaelse paa Apothekerne.

Hvad Lægernes Forhold under Epidemier angaaer, da hedder det i den oftomtalte Forordnings § 7: „I grasserende Pestilentse og smitsomme Sygdomme skal Medici og Apothekerne en vis Curam og Remedie specificere og anordne med en tilbørlig Taxt, saa Enhver dermed kan være tjent, og skal Facultas Medica i Kjøbenhavn i slig Tilfald saadan Cur og Anordning i Trykken lade forfærdige, paa det alle og enhver sig dermed kan betjene“; det er det Hele. Vel siges det ikke her, som i Forordn. af $\frac{10}{1}$ 1619, udtrykkeligt, at Lægerne ikke vare forpligtede til at tilsee de Syge under Epidemier; men at Meningen var den samme, kunne vi dog egentlig ikke tvivle om, og i Praxis vedblev derfor i denne Henseende endnu under denne Konges Regjering ogsaa den gamle Uskik, at Lægerne under udbrydende Epidemier snarest muligt bragte sig selv i Sikkerhed.

Alligevel kan det ikke nægtes, at det allerede var et Fremskridt, at denne Flugt ikke med rene Ord legaliseredes, og Tiden var nu heller ikke fjern, da en anden Betragtning af, hvad der var Lægens Pligter, gjorde sig gjældende. At det forøvrigt neppe var med Lægernes gode Villie, at den gamle Clausul fra 1619 udelodes, det see vi af Facultetets Udkast, som ellers i de fleste Henseender

var fulgt i Forordningen; thi der staaer endnu i Paragraphen om smitsomme Sygdomme: „eftersom Lægerne ikke ere forpligtede til at tilsee de Syge, medmindre de kunne overtales dertil eller bevæges ved Betaling", og det siges der udtrykkelig, at Curen skal foreskrives, „forat Menigmand kan sørge for sig selv ogsaa uden Læger"[1]. Det synes derfor, at Griffenfeld, hvem Lovens endelige Form vel nærmest maa tilskrives[2], maaskee nok har havt en anden Mening om Lægernes Pligt i denne Henseende, end disse selv, men at han dog ikke har villet bryde saameget med hvad der var gammel Skik og Sædvane, at han directe har villet paalægge Lægerne det som Pligt, at blive hos Befolkningen under Epidemier, og at han derfor har ladet dette Spørgsmaal staae aabent ved slet ikke at omtale det. Hvorledes forresten en saadan Forskrift fra Facultetet var affattet, see vi af det „Consilium Facultatis Medicæ Hafniensis De Febre Epidemica grassante præcavenda &c. curanda", udstedt $\frac{18}{1}$ 1676, som findes aftrykt i Acta med. & phil. for dette Aar. Det angiver, som Titelen udtrykker, først, hvad der skal gjøres til Forebyggelse af Sygdommen og dernæst, hvorledes den skal behandles, og det ender med de Ord: „DEUS, Medicus optimus, hisce gratiose addat vires & benedictionem! Amen."

Ligesom i Christian IV.s Forordning, saaledes blev ogsaa ved Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 i § 10 fastsat en vis Taxt for Betalingen for „Medicorum Umage og Opvartning hos Patienterne", og det er da ganske de samme Summer, som fastsattes i Forordn. af $\frac{10}{1}$ 1619, som her gjentages, dog siges det nu, at Lægerne skulle „idetmindste nyde" denne Betaling, som altsaa kun bestemtes som et Minimum, medens det overlodes til ubestemte Omstændigheder, om der skulde gives mere; men destoværre for Lægerne den-

---

[1]) „ut etiam sine Medicis vulgus sibi queat prospicere" (Med. Dan. dom., p. 189).

[2]) See Fortalen til Acta med. & phil. 1673.

gang og lige op til vore Dage, da den samme Taxt endnu gjælder, udtaltes det ikke, om den høiere Betaling, som Lovgiveren dog ganske vist ansaae for undertiden at være idetmindste billig, skulde afhænge af Patientens Stand og Vilkaar, af den ydede Hjælps Beskaffenhed, af Lægens Qvaliteter eller kun af Patientens gode Villie. „Med de Fattige, som ikke formaae at betale," hedder det fremdeles, „skal de, eftersom deres Bestillinger og Ed udkræver, sig forholde, og ingen fattig Nødlidende deres Hjælp vægre eller forsage"; det er ogsaa ganske, hvad der siges i Christian IV.s Forordning; begge Steder henvises til Lægernes „Bestillinger og Ed", saa at man næsten skulde troe, at denne Bestemmelse enten kun havde Hensyn til de lønnede Læger, hvad dog neppe kan have været Meningen, eller sigter til en Ed, som alle Læger maatte aflægge enten ved deres Promotion eller ved deres Tiltrædelse af Praxis; men om en saadan Ed finde vi ellers intetsteds Meddelelse.

Hvad Lægernes Vilkaar, Stilling og Anseelse i Samfundet angaaer, da gjælder derom det Samme, som i forrige Afsnit er udtalt. Hvad der maatte bidrage ikke saa lidet til at hæve Lægestanden i Publicums Øine, var den Omstændighed, at ikke faa Læger anvendtes i høie Stillinger, f. Ex. ved Retterne som Høiesteretsassessorer, eller hædredes med Titler og Rang. Det var fremdeles, som hidtil, vistnok mest i de høiere Stænder, at Lægerne fik Leilighed til at virke, maaskee dog ogsaa endeel hos den høiere, velhavende Borgerstand; Almuen holdt sig sikkert endnu mest til de mange forskjellige Slags Qvaksalvere, hvormed Landet endnu var rigt forsynet, kloge Mænd og Koner, omreisende Operateurer og „Chymister" og fremfor Alt Bartskjærerne. Efter de bestaaende Forhold kunde en nogenlunde beskjæftiget Læge dog vistnok endnu efter den fastsatte Taxt tjene sig en ret god Formue eller idetmindste skaffe sig et godt Udkomme, og der var i denne Henseende neppe Grund til Klage for den Tids Læger.

For **Hæren** sørgede Christian V., hvad Medicinalvæsenet angaaer, bedre end nogen af sine Forgjængere. Medens tidligere Lægerne slet Intet havde med Militairet at skaffe, saae vi i forrige Afsnit, at Fredrik III. under Kjøbenhavns Beleiring forordnede en Medicus til at have Opsigt med de syge Soldater; men nogen egentlig Feltmedicus existerede dog dengang ikke. Det er Christian V., som har Æren, som det formodentlig er Griffenfeld, som egentlig har den virkelige Fortjeneste af, først at have indseet Nytten af en videnskabelig dannet Læges Overopsyn med Hærens Medicinalvæsen, og vi finde i denne Konges Regjeringstid hele tre Mænd ansatte som Feltmedici. Den Første, som beklædte denne Post, var Johan Valentin Wille, som 1674 udnævntes til Feltmedicus, i hvilken Egenskab han 1676 var med Armeen i Skaane; men han døde samme Aar, og hvorvidt hans Efterfølger, Poul Brand, som just i dette Aar havde taget Doctorgraden, strax afløste ham, vides ikke, om end det vel er sandsynligt; 1678 var han i ethvert Fald Feltmedicus. 1680 blev han Stadsphysicus i Bergen, og han afløstes da som Feltmedicus af Jacob Woldenberg[1]), som 1686 blev Berg-Medicus i Kongsberg, og der omtales nu i en rum Tid ingen ny Feltmedicus; men det var jo nu ogsaa fredelige Tider, hvor man efter den Tids Hærordning ikke havde Brug for en Militairlæge. Med hvilken Interesse idetmindste de to Førstnævnte omfattede deres Kald, sees af, at de begge har udgivet et Par Skrifter angaaende Sygdomme hos Militairet; hvor meget de forresten i det Hele har kunnet udrette til Gavn for Hæren, vide vi ikke; men maa det end indrømmes, at det hele Feltmedicinalvæsen stod paa et aldeles utilladeligt lavt Trin, og at navnlig de Saarede ofte maatte lide en Medfart, som maa forekomme

---

[1]) Poul Brand og Jac. Woldenberg ville blive nærmere omtalte mellem Bergens Læger; Joh. Vald. Wille tillader jeg mig for Nemheds Skyld at opføre blandt Kjøbenhavns Læger.

os høist barbarisk [1]), saa kan det dog ikke nægtes, at Ansættelsen af en Feltmedicus altid maa betragtes som et stort Fremskridt til det Bedre og som den første Betingelse for, at en større Omsorg for Hærens Sundhedstilstand og Sygepleie kunde virkelig finde Sted.

Ved **Flaaden** var Fredrik Hammerich ansat som Admiralitetsmedicus og havde som saadan en aarlig Gage af 500 Rd. Under Krigen blev det ved kgl. Forordn. af $\frac{1}{5}$1 1678 bestemt, at han skulde af Byttet have 10 Parter, samme Andeel, som tillagdes Secretair, Præst, Skipper, Styrmand, Chirurg og Arkelimester [2]) Han havde Overopsynet med Flaadens Mandskab saalænge de vare ombord; naar de bleve saarede og derfor optagne i Qvæsthuset, behandledes de her af dettes Chirurger under Tilsyn af Stadsphysicus. Fredrik Hammerich døde 1683, og vi finde da ikke nogen Admiralitetsmedicus omtalt før Aaret 1700.

Antallet af Læger her i Landet var omtrent det samme, som under den foregaaende Konge, og de enkelte Provindsers Forsyning med Læger var ogsaa omtrent som tidligere; der var snarere nogen Tilbagegang i denne Henseende, end egentlig Fremgang, idet f. Ex. baade Helsingør og Roeskilde kun for en ringe Del af det her omhandlede Tidsrum vides at have havt en Læge, og i Nakskov fandtes sikkert ingen Saadan, saa at baade Lolland og Falster maatte hjælpe sig med Lægen i Nykjøbing. Paa **Sjælland** fandtes Læger i Kjøbenhavn, Helsingør, Roeskilde og Sorø; men i alle de tre sidstnævnte Byer egentlig kun for en kortere Tid. Paa **Falster** boede Provindsialmedicus

---

1) Som naar det fortælles (Acta med. & phil. V, p. 93), at en Anfører med et Skudsaar i Forarmen nærved Haandleddet med Knusning af Benene maatte i streng Vinterkulde ride 4 Mil „antequam in proximam civitatem delatus Chirurgi manu subjiceretur“.

2) Garde: Efterr. om den d. og n. Sømagt I, p. 240.

for Stiftet i Nykjøbing, hvor maaskee ogsaa en anden Læge fandtes en Tid. Paa **Fyen** fandtes Læger i Odense, og her kom desuden i dette Tidsrum ogsaa en Læge i Assens. I **Jylland** finde vi Læger i de samme Byer, som under Fredrik III., nemlig i Viborg, Aalborg, Randers, Aarhus og Ribe. Det Samme er omtrent Tilfældet i **Norge**, hvor Læger fandtes i Christiania, Kongsberg, Bergen og Throndhjem, derimod ikke i Røraas eller Strømsø.

Kjøbenhavn.

a) Stadsphysicus

var ved Christian V.s Regjeringstiltrædelse sikkert Caspar Kølichen, om end det, som tidligere omtalt, ikke er saa ganske vist, om hans Formand, Jens Foss, allerede da var fratraadt, eller om han muligen endnu fungerede i nogle Aar og Kølichen saaledes foreløbigen kun var designeret eller maaskee adjungeret. Fra 1682 var med Stadsphysicatet tillige forenet Posten som Medicus ved Qvæsthuset, „for hvilken hans Umage Vi efter Tiden og Mængden af Patienterne hannem a parte Gage Allernaadigst ville tillægge“, hedder det i Qvæsthusets Fundats. Kølichen var vistnok Physicus under hele Christian V.s Regjering, idet han neppe døde før 1699.

b) Practiserende Læger.

Ligesom under den forrige Konge, var deres Antal under Christian V. mærkeligt ringe. Af de under Fredrik III. practiserende Læger i Kjøbenhavn levede kun den gamle Thomas Fuiren endnu, som allerede i Christian IV.s Tid var Dr. med.; men med Praxis beskjæftigede han sig ikke, og 1673 døde han. De øvrige blot practiserende Læger, som i dette Tidsrum fandtes i Hovedstaden, begyndte deres Virksomhed under Christian V.s Regjering,

og af saadanne nævnes i den Liste over Kjøbenhavns Læger, som findes i Apothekertaxten 1672, Joh. Henr. Brechtfeld, som dog maaskee kun midlertidig har opholdt sig her, Simon Corfin, Laurids Foss og Henrik Schritzmeier; de øvrige ere Universitetsprofessorer og Livlæger. Vistnok var Antallet paa dem, som toge den medicinske Doctorgrad her ved Universitetet, ikke ringe; men naar Caspar Bartholin og Hans Mikkelsen Mule, som bleve Professorer ved Universitetet, undtages, blev ikke en eneste af dem, som toge Doctorgraden, her i Hovedstaden før 1685, da Reinhold Wagner tog Graden; de Andre vare dels Udlændinge, som atter reiste bort, efterat være blevne Doctores, dels Indfødte, som nedsatte sig omkring i Provindserne eller for en Enkelts Vedkommende først blev Feltmedicus. Blandt de i Kjøbenhavn practiserende Læger skal Joh. Valentin Wille nu omtales, skjøndt han vel egentlig neppe nogensinde har virket som Hovedstaden Læge, men kun var Feltmedicus, hvorimod de øvrige her omtalte Læger virkelig practiserede i Kjøbenhavn.

Johan Valentin Wille

(Johannes Valentinus Willius) var formodentlig en Tydsker; idetmindste havde han en Farbroder i Frankfurt[1]); men forøvrigt er hans Herkomst ligesaa ubekjendt, som hele hans øvrige Ungdomsliv. Han var Lic. med. og udnævntes 1674 til kgl. dansk Feltmedicus, vistnok anbefalet og maaskee indkaldt af Griffenfeld, om hvem det idetmindste vides, at han var hans Velynder[2]). Han var med Hæren i Skaane 1676, men døde samme Aar d. 3. October.

Skrifter: Programma invitatorium ad Regiæ Universitatis Hauniensis Cives. Hafn. 1675. —4. — Anniversarius

[1]) Acta med. & phil. III, p. 152; Nyerup: Litt.-lex., p. 663.
[2]) Suhm: Ny Saml. III, p. 353.

secundus florentis D. P. Griffenfeld. Hafn. 1675. —4. — De Militia morbosa & Morbis castrensibus internis. Hafn. 1676. —4. — Bezoar Septentrionalibus, Poema medicum. Hafn. 1676. —4. — Afhandlinger i Acta med. & phil. —

Simon Corfin

(Simon Corfinius) nævnes i Listen over Kjøbenhavns Læger 1672, som findes i dette Aars Apothekertaxt, men er forøvrigt ubekjendt.

Jens Jacobsen

(Janus Jacobæus) var født $\frac{26}{7}$ 1646 i Aarhus, hvor Faderen, Jacob Madsen, var Biskop og gift med Anna Bartholin. Indtil 1660 levede han og undervistes i Fædrehjemmet; men han sattes da i Aarhus Skole, hvorfra han, da Moderen som Enke ægtede Prof. Rasmus Vinding, kom til Kjøbenhavn, hvor han sattes i Metropolitanskolen under Rector G. Hilarius, og herfra deponerede han 1663 ved Universitetet, hvor han valgte Th. Bartholin til sin Privatpræceptor. Her studerede han først Theologi, og 1666 aflagde han offentlig Prøve paa sin Duelighed heri ved at lade sig examinere af Chr. Nolde og Mads Foss; men det var dog hans egentlige Hensigt at studere Medicin, og i dette Øiemed reiste han $\frac{8}{10}$ 1667 udenlands og gik da først til Belgien, hvor han tilbragte Vinteren i Franecker, hvorpaa han næste Foraar reiste til Holland og $\frac{1}{5}$ 1668 kom til Leyden. Det følgende Aar reiste han herfra til Utrecht, kom $\frac{14}{5}$ 1669 til Hardervick og gik derpaa til London, hvor han blev henved et halvt Aar, hvorpaa han gik til Oxford, hvor han ankom d. 8. Novbr., og hvor han, for bedre at kunne studere Pharmaci, fik en Apotheker til at dele Bopæl med sig. Hans Helbred havde allerede i længere Tid været noget svagt, og herved hindredes i nogen Tid Hjemreisen, som han ellers længtes efter at tiltræde;

men for da at kunne practisere som Læge under sit Ophold i Oxford, tog han her Doctorgraden og blev $\frac{25}{6}$ 1674 creeret til Dr. med. af Thomas Hyde. $\frac{6}{8}$ 1677 ægtede han en engelsk Dame, Dorothea Egleton, Datter af Sir Henrik E., og med hende fik han 3 Sønner, hvoraf dog kun den Ene overlevede Faderen. Han længtes imidlertid bestandig efter Fædrelandet, og $\frac{1}{11}$ 1680 kom han da endelig med sin Hustru til Kjøbenhavn, hvor han strax begyndte at practisere, og efter 3 Aars Ophold her blev han $\frac{31}{3}$ 1683 af Kongen udnævnt til Prof. med. ved Universitetet og blev samtidig Consistorialassessor. Han havde i mange Aar været svagelig, og $\frac{27}{5}$ 1698 bukkede han endelig under for en Sygdom, under hvilken han behandledes af Broderen, Holger Jacobsen, Henrik a Møinichen og Johannes Eichel.

Skrifter kjendes ikke.

Peter Schwendi Ebeling

(Petrus Schwendi Ebeling) var født 1656 i Roeskilde, hvor hans Fader, Hans Ebeling, gift med Bente Envaldsdtr. Randulf, var Provindsialmedicus. Han gik i sin Fødebys Skole, hvorfra han deponerede 1674, hvorpaa han i et Par Aar studerede ved Kjøbenhavns Universitet indtil han $\frac{6}{6}$ 1676 var bleven Baccalaureus, hvorpaa han reiste udenlands og besøgte Hollands, Englands og Italiens Universiteter. Efter sin Hjemkomst disputerede han $\frac{26}{9}$ 1685 for den medicinske Doctorgrad og practiserede derpaa i Roeskilde, hvor han siges at være bleven „Poliater". Hvor længe han blev her, vides ikke; men senere practiserede han i Kjøbenhavn, hvor han døde $\frac{31}{12}$ 1696. Han havde $\frac{12}{9}$ 1689 ægtet Abigael Ankersdtr.

Skrift: Disp. inaugur. de cruditate ventriculi seu fermentatione alimentorum læsa. Hafn. 1685. — 4. —

Reinhold Wagner

(Reinholdus Wagnerus Regiomontanus) var født $\frac{23}{3}$ 1672 i Königsberg, hvor Faderen, Daniel Wagner, var Chirurg; Moderen hed Dorothea Rehbold. Han undervistes først ved Lyceum Loeburcense og kom derpaa efter 10 Aars Forløb til Universitetet i Königsberg, hvor han studerede Philosophi og Medicin, kom senere til Kjøbenhavn og disputerede her $\frac{12}{5}$ 1695 for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han practiserede her indtil han c. Aar 1700 [1]) ansattes som Medicus ved Flaaden. Han var i Kjøbenhavn under Pesten 1711, var Aaret iforveien bleven ansat som Læge ved Qvæsthuset og udnævntes under Pesten til Medlem af den da oprettede Sundhedscommission, men døde selv af Epidemien i August samme Aar. Han synes navnlig at have været en dygtig Anatom og at have havt megen Forkjærlighed saavel for denne Videnskab, som for Chirurgien, hvilket har givet sig Vidnesbyrd i forskjellige Iagttagelser, som ere indførte i Nova litt. Mar. Balth.

Skrifter: Disp. inaugur. de synovia s. Meliceria Celsi. Hafn. 1695. — 4. — Observationes anatomicæ i Nova litter. Mar. Balthici. —

Christopher Lahme

(Christophorus Lahmius) var født $\frac{14}{8}$ 1654 i Frankenberg i Hessen, hvor hans Fader, Leonhard Lahme, var Borgmester, gift med Anna Oynhausen. Han deponerede 1681 ved Universitetet i Marburg, reiste derfra til Leyden og senere til Jena og flere tydske Universiteter, kom 1688 til Kjøbenhavn for at høre Borch og Caspar Bartholin og tog her 1693 den medicinske Doctorgrad. $\frac{10}{4}$ 1709 ægtede

---

[1]) Mansa: Pesten i Helsingør og Kjbh., p. 22; der angives ellers 1702; men af Nova litter. Mar. Balth. fremgaaer, at han idetmindste 1701 beklædte denne Post.

han Marie Hybertorn. Rimeligvis er det den samme Mand, som ogsaa kaldes Johan Lahme og under dette Navn omtales som en af de Læger, der 1711 deeltoge i Behandlingen af de Pestsyge i Kjøbenhavn og selv døde af Pesten [1]).

Skrift: Disp. inaug. de Memoria. Hafn. 1693. —4. —

Johan Eichel

(Johannes Eichelius) var født i Haderslev [2]); men Herkomst og Fødselsaar ere ubekjendte. Han var Dr. med., som han var bleven 1689 i Jena, og practiserede i Kjøbenhavn, hvor han var idetmindste i Mai 1698 [3]), men rimeligvis da allerede havde været i længere Tid. Her blev han $\frac{19}{9}$ 1710 Stadsphysicus og var som saadan under Pesten 1711 Medlem af Sundhedscommissionen, blev senere kgl. Livlæge og Justitsraad, siden Etatsraad og levede endnu 1735, da han var de Kjøbenhavnske Lægers Senior [4]). Dødsaaret er ubekjendt.

Skrift: Disp. inaugur. de punctura nervorum. Jenæ 1689. —4. —

Philip Hacquart

(Philippus Hacquardus), en Søn af Kongens Livchirurg af samme Navn, var Dr. med., som han maa være bleven etsteds i Udlandet. Han var i Kjøbenhavn 1695, da han behandlede Justitsraad og Generaltolddirecteur Edvard Kruse,

---

[1]) Mansa: Pesten i Kjbh. og Hels., p. 10, 22, 25, 105, 212.

[2]) Cimb. litt. I, p. 154.

[3]) Da han behandlede Jens Jacobsen under hans sidste Sygdom; vide Progr. fun. Univ., hvor han kaldes „Johannes Eykel, Practicus urbis felicissimus".

[4]) See Bøttichers Klage til Magistraten $\frac{14}{9}$ 1735 i Herh. & Mansas Smll., p. 309.

som det sees af det over denne udstedte Progr. funebre Universitatis, hvor Hacquart kaldes „Experientissimus & Nobilissimus D. Philippus Hacquardus, urbis hujus meritissimus Practicus"; han synes derefter at have været af adelig Slægt. Da Pesten udbrød 1711, flygtede han fra Hovedstaden, men hentedes tilbage ved et kgl. Brev. Han deeltog i Behandlingen af de Pestsyge og overlevede Epidemien; men hans Dødsaar er ubekjendt. Senest har jeg truffet hans Navn i Forordn. af $\frac{30}{11}$ 1714 angaaende Jordemødres Examen osv.; dengang har han endnu levet i Kjøbenhavn.

Helsingør.

Her fandtes i Begyndelsen af Christian V.s Regjering en practiserende Læge, Daniel Protten (Prottenius), som dog ikke var Dr. med. Han var i Foraaret 1672 i Kjøbenhavn og kaldes da „Medicinæ Candidatus eruditus" [1]); men i Marts 1674 benævnes han „Medicus Helsingorensis" [2]), saa at han vel da maa have nedsat sig i Helsingør, uagtet han ikke havde Doctorgraden, som dog ifølge Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 nu var en lovbefalet Betingelse for at practisere som Læge. Imidlertid var det Bestemmelsen, at han skulde tage Graden; men dette hindredes ved hans tidlige Død 1675 [3]). Han havde tidligere reist i Udlandet, idetmindste været i Frankrig; men forøvrigt ere hans Levnetsomstændigheder ganske ubekjendte. Endeel Afhandlinger af ham findes indførte i Acta med. & phil., og Bartholin roser ham efter hans Død for hans Lærdom. Han er den eneste Læge, som i Christian V.s Tid findes omtalt i Helsingør.

---

[1]) Acta med. & phil. I, p. 267.
[2]) ibid. III, p. 38.
[3]) ibid. III, p. 57.

Roeskilde.

Her var ved Fredrik III.s Død, saavidt vides, ingen Læge, og først omtrent 1685, da det vel kan antages, at Peter Schwendi Ebeling, som i dette Aar tog Doctorgraden og derefter nedsatte sig i Roeskilde, er kommen her, fik Byen en Læge; men det var atter kun for et kort Tidsrum; thi Ebeling flyttede senere til Kjøbenhavn, uvist naar, og Byen var da i Slutningen af Christian V.s Regjering atter blottet for Læge.

Sorø.

Her levede den tidligere ved Academiet som med. Professor ansatte Justus Cortnumius indtil sin Død 1675; men Byen var derpaa blottet for Læge i en halv Snes Aar indtil 1685 Laurids Foss blev Forstander for den af Fredrik III. istedetfor Academiet paany oprettede kgl. Skole. Denne Post beklædte han indtil sin Død 1703; men hvorvidt han forresten gav sig af med Praxis, er ikke bekjendt.

Laurids Foss

(Laurentius Fossius) var født $\frac{24}{6}$ 1637 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Niels Christensen Foss, gift med Karen Madsdtr., dengang boede og vistnok da var kgl. Livlæge. Da Faderen var død 1645, sendte Moderen Sønnen til sin Broder, Biskop Jacob Madsen i Aarhus, og han blev da sat i Latinskolen der i Byen; men 1649 lod Moderen ham atter komme hjem, hvor han da blev undervist af Broderen, Matthias Foss, indtil han det næste Aar sattes i Skole i Sorø, hvor han gjorde sig særlig bemærket ved gode Anlæg og Flid. Efter 6 Aars Ophold her deponerede han 1656 ved Kjøbenhavns Universitet, hvor Th. Bartholin og flere Lærde toge sig meget af ham. Han studerede her navnlig Philosophi og Theologi og lod sig $\frac{14}{5}$ 1662 examinere i den

sidstnævnte Videnskab af Rasmus Brochmand og Daniel Pfeiffer, hvilken Examen han bestod med Hæder. I August samme Aar begav han sig paa Udenlandsreise og reiste da over Gröningen, hvor han kun gjorde et kort Ophold, til Leyden, hvor han navnlig studerede Anatomi hos Sylvius og Botanik hos Schuyl. Herfra besøgte han de bekjendteste Byer i Nederlandene og reiste derpaa $\frac{31}{10}$ 1663 til England, hvor han besøgte Oxford, Cambridge, Salisbury og flere andre Steder og opholdt sig omtrent $1\frac{1}{2}$ Aar; men da der udbrød Pest der i Landet, forlod han det $\frac{1}{5}$ 1665 og gik til Frankrig, hvor han tilbragte 11 Maaneder i Paris, hvorfra han atter reiste til Leyden, og herfra gik han efter et Fjerdingaars Ophold til Genf, hvor han blev i 4 Maaneder. $\frac{16}{10}$ 1666 tiltraadte han en Reise gjennem Schweitz til Tydskland, besøgte Basel og agtede sig til Strasborg, men hindredes af Pesten, hvorfor han gik til Ulm, München og Nürnberg. Herfra reiste han $\frac{20}{1}$ 1667 til Leipzig, og efter 2 Maaneders Ophold her gik han til Dresden og derfra til Wittemberg, hvor han studerede Theologi hos Ziegler, Calov og Strauch og Medicin hos Schneider. Herfra vendte han $\frac{10}{4}$ 1668 hjem, hvor han vandt Kongens og Hoffets Yndest. Efter et halvt Aars Forløb reiste han imidlertid paany udenlands og gik da atter til Leyden for at studere hos Frands Sylvius; men da her just herskede en Epidemi, reiste han strax til England, hvor han studerede hos og omgikkes meget med Robert Boyle. I Foraaret 1670 kom han først tilbage til Holland, og i Mai samme Aar reiste han til Italien, hvor han $\frac{6}{9}$ 1670 blev Dr. med. i Padua, og han gik derpaa over Bologna til Florents, hvor han blev vel modtagen af den tilkommende Storhertug, Cosmus af Medici og Cardinal Leopold af Medici. Herfra besøgte han Rom, hvor han opholdt sig i 5 Maaneder indtil han $\frac{5}{5}$ 1671 reiste til Venedig, hvorfra han gjennem Østerrig og Tydskland gik til Holland og derfra over Hamborg tilbage til Fædrelandet, hvor han i Slutningen af October ankom til Kjøbenhavn.

Med sin Broder Matthias reiste han derpaa til Aalborg, hvor han gav sig til at practisere, og $\frac{16}{9}$ 1677 ægtede han her i sin Broders Hus Barbara Pedersdtr. Rosenberg, med hvem han efterhaanden fik 4 Sønner og 4 Døttre, og som overlevede ham. I Aalborg practiserede han indtil han, efterat have erhvervet Todbølle, trak sig tilbage hertil, hvor han udnævntes til Assessor i Cancelliet. 1685 blev han af Kongen kaldet til Sorø som Forstander for Skolen og Bestyrer af dens Godser. og i denne Stilling forblev han i 18 Aar indtil sin Død $\frac{7}{9}$ 1703. Laurids Foss stiftede $\frac{16}{9}$ 1676 paa egne og Brødres Vegne et „Legatum Fossianum" for Studenter ved Universitetet, hvilket Matthias Foss forøgede ved sit Testamente, og $\frac{11}{6}$ 1701 udstedede Laurids Foss da paany paa egne og Brødres Vegne en Fundats for det samlede Legat med en Capital af 2000 Rd., hvis Rente skulde nydes af en skikkelig Student i 4 Aar; men hvert 5te Aar skulde Renten oplægges til Capitalens Forøgelse, og Stipendiarius maatte ei nyde Rente af mere end 6000 Rd., hvorimod det aarlige Overskud da skulde oplægges saa længe indtil atter en Capital af 6000 Rd. var naaet, af hvis Renter da en ny Stipendiarius skulde nyde godt, og saaledes i det Uendelige [1]).

Skrifter kjendes ikke.

---

[1]) Hoffm. Fund. IX. p. 33—59; Engelst. Annaler 1812, p. 188—89. Legatet var egentlig bestemt for den Fosseske Families Descendenter, dog saaledes, at en Professors Søn ved hver 4de Omgang maatte nyde det indtil Capitalen var stegen til 24000 Rd., fra hvilken Tid en Professorsøn altid skulde nyde Renten af 6000 Rd. lige med Familien. I Fund. af $\frac{11}{6}$ 1701 havde Laurids Foss udregnet, hvorledes Capitalen ved den bebestemte Ordning kunde stige indtil Aar 1999, i hvilken Tid den efter hans Beregning maatte stige fra de oprindelige 2000 Rd. til 213,615 Rd.

Nykjøbing.

Her var Henrik Schritzmeyer 1665 bleven Provindsialmedicus for Lolland og Falster, og han var her sikkert ved Christian V.s Regjeringstiltrædelse; men hvor længe han blev i denne Stilling, er ikke ret klart; thi hans Dødsaar er ubekjendt, og naar hans Efterfølger, som Johan Just Bøhme sikkert var, egentlig tiltraadte Embedet, vides heller ikke ret. Løfte om Posten fik han vistnok samtidig med sin Udnævnelse som Livlæge hos Enkedronningen; men medens han i kgl. Reskr. af $\frac{3}{9}$ 1692 uden Videre benævnes „Landmedicus i Falster", hvilket nærmest synes at tyde paa, at han idetmindste dengang var i Besiddelse af Embedet, finde vi ham dog endnu 1697 kaldet „designatus"[1]), som om han endnu kun havde Løftet. Først efter Christian V.s Død forlod han Nykjøbing. Under Christian V. var det sikkert ogsaa, at Herman Nielsen Grim en Tidlang boede i Nykjøbing; men Tiden kan forresten ikke nærmere bestemmes, ligesom det heller ikke kan sikkert afgjøres, om han egentlig har været her som Læge eller maaskee kun som Chirurg, da dette afhænger af, naar han var her.

Herman Nielsen Grim

(Hermannus Nicolai Grim) var født 1641 paa Gulland, hvor hans Fader var Chirurg, og lærte sikkert sin Faders Kunst i Hjemmet. Som Chirurg kom han til Danmark, og det synes, at han har gjort en Reise til Grønland[2]). 1671 reiste han med det indiske Selskabs Skibe til Ostindien, hvor han i endeel Aar var „Medicus og Chirurg" paa Ceylon og i de danske Besiddelser i Ostindien, hvor han endnu

---

[1]) „Falstriæ ac Lalandiæ Medicum Provincialem Regium designatum" (Nova litter. Mar. Balth. I, p. 26).

[2]) Acta med. & phil. I, p. 35.

var idetmindste 1679. Senere blev han Stadsphysicus i Aurich i Ostfriesland, hvor han vistnok døde. I Danmark opholdt han sig i nogle Aar, dels i Fredericia[1]), hvilket sikkert nok har været som Chirurg før hans Afreise til Ostindien, dels i Nykjøbing paa Falster, hvorfor Tiden imidlertid ikke lader sig bestemme. Han var en dygtig Chirurg, som ved sin Bortreise til Ostindien efterlod sig 100 chirurgiske Iagttagelser, som af en medicinsk Student oversattes paa Latin og indførtes i Acta med. & phil.[2]). Hvorledes han egentlig blev Læge, naar og hvor han studerede Medicin, det er ingenlunde klart, og temmelig vist er det, at han ikke tog Doctorgraden; men at han dog idetmindste under og efter sit Ophold i Ostindien betragtedes som Læge, er vist nok, og at han ogsaa besad mere Dannelse, end man ellers fandt hos Chirurgerne, fremgaaer saavel af hans Afhandlinger i Acta med. & phil., som af hans øvrige Skrifter.

Skrifter: Laboratorium Chymicum Ceylanicum ex regno animali, vegetabili et minerali. Bataviæ 1677. —8. — Compendium medico-chymicum, sive Medendi methodus, medicamentis Europæ et Indiæ repleta. Bataviæ 1679. —8. — Afhandlinger i Acta med. & phil. —

Odense.

Her var ved Christian V.s Regjeringstiltrædelse Christen Henrik Luja Provindsialmedicus, og i denne Stilling forblev han i den allerstørste Deel af denne Konges Regjering; men 1697 har han, formodentlig paa Grund af Alderdom eller anden Svaghed, afgivet Embedet; thi i dette Aar blev Jørgen Hahn, som allerede tidligere i nogle Aar havde practiseret der i Byen, men igjen forladt

---

[1]) Acta med. & phil. V, p. 223.

[2]) Vol. I, p. 35.

den, Stadsphysicus i Odense og Provindsialmedicus i Fyen. Samtidig fandtes her et Par practiserende Læger, nemlig den i forrige Afsnit omtalte Jacob Jørgensen Seeman, som døde i Odense 1694, men om hvem det ikke vides, naar han kom her, og Peter Deichmann, som fra 1695 practiserede her og levede noget ind i det 18de Aarhundrede. Desuden omtales en Dr. Unsenius som samtidig med Hahn og Luja [1]; men om ham har jeg forresten ingen Underretning kunnet finde. Endelig levede paa Fraugdegaard Christopher Pedersen Balslev og efter hans Død 1693 maaskee hans Søn Peder Balslev; idetmindste eiede denne den; men om han forresten er flyttet hertil fra London, hvor han ellers levede som Læge, vides dog ikke.

Jørgen Hahn

(Georgius Hannæus) var født $\frac{19}{3}$ 1647 i Odense, hvor Faderen, Herman Hahn, en Lybækker af Fødsel, var Kjøbmand og Raadmand; Moderen var Else Mule, Datter af Borgmester Jørgen Mogensen Mule. 1665 deponerede han fra Gymnasiet i Odense og studerede derpaa ved Kjøbenhavns Universitet Philosophi, hvori han $\frac{26}{5}$ 1666 blev Baccalaureus, og Theologi, men især Medicin under Th. Bartholins Veiledning. $\frac{7}{3}$ 1668 blev han Conrector ved Odense Gymnasium, og $\frac{8}{6}$ 1669 tog han Magistergraden ved Kjøbenhavns Universitet. 1671 skal han være bleven Capellan hos Præsten ved St. Knuds Kirke [2], og 1672 [3] blev han

---

[1]) Engelst.: Odenses Hist., p. 161.

[2]) „templi Canutiani Pastoris Adjunctus" (Cimb. litt. II, p. 273).

[3]) Bircherod (Suhms Smll. I, H. 2, p. 11) og Hundrup (Biogr. Efterr. om Drr. medd., p. 144) angive 1673; men at 1672, som angives i Cimb. litt. II, p. 273 og hos Nyerup (Litt.-Lex., p. 215) er rigtigt, synes bekræftet i Nova litt. Mar. Balth. 1699, p. 155, hvor det siges, at han forestod dette Embede i 21 Aar.

adjungeret Prof. ethices ac eloquentiæ ved Gymnasiet, 1678 virkelig Professor. $\frac{7}{5}$ 1684 disputerede han ved Kjøbenhavns Universitet for den medicinske Doctorgrad; men allerede tidligere synes han at have practiseret i Odense; thi allerede 1674 indsendte han herfra til Acta med. & phil. en deri optagen Sygehistorie [1]), og i de følgende Aar findes sammesteds flere Meddelelser fra ham om anatomiske og medicinske Emner. Samme Aar, som han tog Doctorgraden, blev han Medlem af Academia naturæ curiosorum under Navn af Diomedes. Han practiserede i Odense indtil 1692, da han blev Garnisonslæge i Rendsburg, hvor han tillige practiserede og maaskee blev Stadslæge [2]). 1697 kom han tilbage til Odense som Stadsphysicus og Provindsialmedicus i Fyen, og han døde her $\frac{1}{4}$ 1699. Han var to Gange gift, først med Anna Catharine Taulov, en Datter af hans egen Stedfader, Prof. Jørgen Taulov ved Odense Gymnasium; hende ægtede han $\frac{13}{5}$ 1674, og med hende havde han 5 Børn; men da hun var død 1683, ægtede han Aaret efter, $\frac{5}{11}$ 1684, Karen Luja, en Datter af Dr. Christen Henrik Luja, og med hende, som overlevede ham og senere ægtede Frands Reenberg, havde han 1 Søn og 1 Datter. Jørgen Hahn var utvivlsomt en lærd Mand [3]) og en dygtig Læge og anerkjendt derfor af sin Samtid. Han synes at have leveret et Bevis for at man kunde blive dette uden at reise udenlands, uagtet dette almindeligt ansaaes for en Nødvendighed; thi der findes ingen Efterretninger om nogen Udenlandsreise for hans Vedkommende, og naar man efterseer hans Levnetsomstændigheder, findes heller ingen Tid, som kan have været anvendt dertil; det skulde da være fra

---

[1]) Acta med. & phil. III, p. 13. Han kaldes der „Philiater & Professor Otthinianus“.

[2]) Cimb. litt. II, p. 274; Nova Litt. Mar. Balth. 1699, p. 155.

[3]) „Polyhistor eruditissimus“ kaldes han i Nova Litt. Mar. Balth., og han efterlod sig en stor Samling af Rariteter (Suhms Saml. I, H. 2, p. 11).

Mai 1666 til Marts 1668; men en saa kort Tid vilde dengang ikke sige stort, naar man ret skulde reise for Studiet, og sandsynligt er det vistnok, at han virkelig har havt Mod til at blive i Hjemmet.

Skrifter: Placitorum Philosophicorum dissertatiuncula. Hafn. 1666. — 4. — Oratio in obitum D. Thomæ Bartholini. Hafn. 1684. — 4. — Dissert. Medica inaugur. de Aphonia. Hafn. 1684. — 4. — Oratio Parentalis in Jacobum Bircherod. Hafn. 1692. — 4. — Observationes variæ i Acta med. & phil. og i Acta Acad. naturæ curiosorum germanicæ. —

Peter Deichmann

(Petrus Deichmannus) var født omtrent 1666 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Peter Deichmann, gift med Else Pedersdtr., var Byfoged. Efterat være privat undervist af Mag. Niels Schive, deponerede han 1685 ved Kjøbenhavns Universitet og reiste derpaa 1688 med sin Broder Bartholomæus, som senere blev Biskop i Viborg og i Christiania, til Leipzig og derfra alene til Leyden, hvorfra han 1691 gik til England og d. 22. Februar kom til London. Efter sin Hjemkomst concurrerede han 1692 med Laurids Luja om Professoratet i Philosophi og Mathematik ved Odense Gymnasium, men seirede ikke, og $\frac{22}{4}$ 1695 tog han da den medicinske Doctorgrad ved Kjøbenhavns Universitet, hvorpaa han practiserede i Odense indtil sin Død, som indtraf i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, uvist naar. Han var „en lærd, velbereist og meget curieux Mand“ [1]), som paa sin Udenlandsreise holdt en meget udførlig Dagbog, hvoraf det bl. A. synes at fremgaae, at han ogsaa havde Interesse for Archæologien. Han var gift med Mette Rosenmeyer, Datter af Grosserer Carl Rosenmeyer til Tøtterup-

---

[1]) Overskr. over Udt. af Reisedagbogen i Suhms Ny Smll. III.

holm og Lystrup og Tvillingsøster til Biskop Deichmanns Hustru, og havde med hende 2 Døttre.

Skrifter: Tentamen philosophico-mathematicum circa usum & necessitatem Matheseos ad bene philosophandum. Pro Professione Mathes. & Philos. in Gymn. Othin. Hafn. 1692. —4. — Disp. inaug. de febri lipyria. Hafn. 1695. —4. —

Assens.

Her fik $\frac{17}{8}$ 1687 Henrik Bonsack Bestalling at „være Medicus provincialis i Fyen og holde Apothek i Assens“ [1]), saa at der nu en Tid vare to Provindsialmedici i Fyen. Denne Bonsack er formodentlig den samme, som Jac. Bircherod angiver at være Søn af en Feltskjærer og født i Odense [2]); men mere vides ikke om ham, og den Mand af samme Navn, som 1689 blev Bergmedicus i Kongsberg, maa sikkert have været en Anden.

Viborg.

Her var Johan Christoph. Kreutzauer endnu Provindsialmedicus indtil sin Død, hvis Aarstal er ubekjendt [3]), men som indtraf under Christian V.s Regjering. Hvem der var hans Efterfølger, er ikke rigtig bekjendt; men rimeligt er det, at Hans Ottesen Blichfeld, som allerede i nogle Aar havde practiseret der i Byen, fik Posten, forsaavidt den ikke ganske er bleven ophævet, idet Præbendet Batum, som var tillagt Lægen i Viborg, ved Kreutzauers Død blev inddraget [4]). Hans Ottesen Blichfeld døde 1684,

[1]) Arch. f. Pharm. XX, p. 278.

[2]) Suhms Saml. I, H. 2, p. 23.

[3]) Vistnok angives han (Ursin: Stiftsst. Viborg, p. 235) at være død 1692; men som tidligere omtalt, maa hans Død vistnok være indtruffen længe forinden.

[4]) Ursin: Stiftssf. Viborg, p. 235.

og hans Efterfølger maa da Niels Eriksen have været, om der ellers var nogen egentlig „residerende Medicus" mere. Samtidig levede her maaskee Jacob Jørgensen Seemann, som dog rimeligvis flyttede herfra allerede i Begyndelsen af Christian V.s Regjering, og Laurids Christensen, som omtrent 1677 nedsatte sig her i sin Fødeby og practiserede her indtil sin Død 1683.

Laurids Christensen

(Laurentius Christiani Viburgius), som ofte benævnes Viborg, var født i Viborg, uvist naar eller af hvilke Forældre, studerede Medicin og disputerede $\frac{15}{9}$ 1677 ved Kjøbenhavns Universitet for den medicinske Doctorgrad, men creeredes, ubekjendt hvorfor, først 1679. Han levede som practiserende Læge i Viborg indtil sin Død 1683 og var gift med Ide Pedersdtr., som ved Testamente af $\frac{24}{2}$ 1690 skjænkede Viborg Søndersogn en halv Bondegaard i Sevel Sogn til Aftengudstjenestes Afholdelse.

Skrift: Disp. inaug. de Ictero. Hafn. 1677. —4. —

Niels Eriksen

(Nicolaus Erici) var født 1654 i Viborg, hvor hans Fader, Erik Nielsen Hollænder, var Kjøbmand og gift med Ane Christensdtr., en Søster til Dr. Laurids Christensen, i hvis Hus han skal have faaet Undervisning og den første Tilbøielighed til Lægekunsten[1]). 1672 deponerede han ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han fik Th. Bartholin til Lærer og Veileder i Medicinen, og reiste derpaa udenlands

[1]) Herh. & Mansas Smll., p. 110; Hundr. Biogr. Efterr. om Drr. medd., p. 145. Dette synes dog rigtignok mindre sandsynligt; thi Niels Eriksen blev Student 1672 og Laurids Christensen disputerede først 1677 og kan vel først da antages at have faaet Hus og Hjem i Viborg.

til Nederlandene, Frankrig, Schweitz, Tydskland og England, hvor han opholdt sig et Aar i Oxford, kom derpaa hjem 1685 og studerede fremdeles Medicin her ved Universitetet, hvor han endelig 1688 blev Dr. med., hvorpaa han nedsatte sig i Viborg, og her virkede han som Læge indtil sin Død i August 1699. Han var gift med Margrethe Elisabeth Hildebrand, med hvem han havde 1 Søn og 4 Døttre. $\frac{8}{12}$ 1696 gav han tilligemed sine 5 Brødre en Ager til Sortebrødre Kirke i Viborg til Vedligeholdelse af deres Forældres Gravsted.

Skrift: Disp. inaug. de Phthisi. Hafn. 1688. — 4. —

Aalborg.

Her levede ved Christian V.s Regjeringstiltrædelse Niels Benzon, som var Provindsialmedicus, og Niels Jespersen som practiserende Læge. Benzon døde 1674, og hvem der da blev residerende Medicus, er ikke ret klart; thi hverken Niels Jespersen, som var her til sin Død 1696, eller Laurids Foss, som kom hertil i Slutningen af 1671 eller Begyndelsen af 1672 og practiserede her indtil han 1685 blev Forstander i Sorø, synes at have været lønnede Læger. Derimod nedsatte Frands Reenberg sig i Aalborg 1683 og var temmelig sikkert i Aarhundredets sidste Decennium Provindsialmedicus, som hvilken han ogsaa døde under den følgende Konge, og det er saaledes nok muligt, at han er tiltraadt denne Post strax ved sin Nedsættelse. Endnu en Læge fandtes her i Byen i Christian V.s Tid, nemlig Niels Grimberg, som omtrent 1690 nedsatte sig her, hvor han synes at være bleven til 1701.

Frands Reenberg

(Franciscus Reenberg), en ældre Broder til Digteren Tøger Reenberg, var født $\frac{21}{12}$ 1653 i Viborg, hvor Faderen, Claus

Reenberg, var Borgmester og gift med Biskop Peder Tøgersen Løvenbalchs Sønnedatter Mette Pedersdtr. Han gik først i sin Fødebys Skole og deponerede derfra i Juli 1671 ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han derpaa studerede i henved 3 Aar indtil han 1674 begav sig paa Udenlandsreise og gik til Leyden, hvor han studerede i 2 Aar, hvorpaa han 1676 kom hjem igjen og fortsatte sine medicinske Studier her ved Høiskolen. 1679 reiste han imidlertid paany udenlands og gik nu til England, Frankrig og Italien, hvorfra han vendte tilbage vistnok 1682. $\frac{22}{9}$ 1683 disputerede han herhjemme for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han nedsatte sig i Aalborg, hvor han senere blev Provindsialmedicus og døde som saadan i Decbr. 1727, men begravedes i Viborg, hvor han havde et Canonicat[1]). $\frac{19}{5}$ 1685 ægtede han Bente Marie de Hemmert, Datter af Assessor i Commercecollegiet Christopher de H. og Magdalene v. Ginchel, og med hende havde han 2 Sønner og Døttre; men hun døde 1697, og efter nogle Aars Forløb ægtede han da Karen Luja, Datter af Dr. med. Chr. Henr. Luja af andet Ægteskab og Enke efter Dr. med. Jørgen Hahn, som var død 1699; af sidste Ægteskab havde han ingen Børn.

Skrift: Diss. inaug. de Morbis soporosis. Hafn. 1683. —4. —

---

[1]) Han angives almindeligt at have været Læge i Viborg (Hundr. Biogr. Efterr. om Drr. medd., p. 143. Ursin: Stiftsst. Viborg, p. 235); men dette er sikkert en Misforstaaelse, hidrørende fra, at han begravedes der i Domkirken som Medlem af Capitlet, og Worm og Nyerup har vistnok med Rette kun anført ham som Provindsialmedicus i Aalborg. At han idetmindste 1694 maa have været Læge i Aalborg, sees af, at Bartskjær Gregorius Baufein i Aarhus i dette Aar i en Klage over Fuskere omtaler „Dr. Frantz Reenberg i Aalborg“ (Hübertz: Actst. vedk. Aarh. II, p. 181). Prof. Taubers Meddelelse (Herh. & Mansas Saml., p. 346), at han aldrig har været Provindsialmedicus i Aalborg, maa ialtfald være urigtig.

Niels Grimberg

(Nicolaus Grimberg) var født i Christiansstad i Skaane, ubekjendt naar eller af hvem, var bleven Dr. med. etsteds i Udlandet og nedsatte sig omtrent 1690 som practiserende Læge i Aalborg. Hvor længe han egentlig var her eller om han just var her stadig, er ikke ret bekjendt; thi i 9 Aar tjente han siden paa den russiske Flaade, og derefter var han i nogen Tid Læge ved Armeen i Holsteen; men 1701 kaldes han endnu „Medicus Aalburgensis", saa at han dengang vel endnu maa have havt sin egentlige Bopæl i Aalborg. skjøndt der tilføies „p. t. Bergis degens"[1]. 1723 boede han i Thisted, og hans senere Skjæbne er ubekjendt.

Skrifter: Observationes curiosæ medicæ. Amstel. 1689. —12. — Beschreibung des Nieren- und Blasen-Steins. Kopenh. 1695. —8. — Collectanea Balsamica contra putrefactiones ex arbore pini et abietis. Amst. 1698. — Descriptio compendiosa de Vertigine ac Melancholia, earundemque causis & signis tam Dogmaticorum, quam Hermeticorum, cum Appendice brevi de Methodo curandi Melancholiam Hypochondriacam alias per consensum, Galeno-Hermetica. Lond. Scanor. 1700. —8. —

Randers.

I Bartholins Acta med. & phil.[2]) findes en Sygehistorie meddelt af en „Dr. Jacobus Zæmanni, Medicus Randrusiensis", som maa have opholdt sig her idetmindste 1674, og som efter Navnet at dømme rimeligvis maa være Jacob Jørgensen Seemann, som da maa være flyttet hertil fra Aalborg; men forresten er Intet bekjendt om hans Ophold i Randers, som ellers intetsteds findes omtalt.

---

[1]) Nova Litter. Mar. Balth. 1701, p. 51.

[2]) Vol. III, p. 11.

Aarhus.

Hvorledes egentlig Lægeforsyningen var her ved Thronskiftet 1670, er ikke ret klart; Peder Hegerfeld var vistnok dengang allerede reist til Throndhjem, og det synes da, som Claus Nielsen Lesle var den eneste Læge, Byen paa den Tid kan have havt. Naar Andreas Køster, som er den næste Læge, vi træffe her, kom hertil, vides ikke; men det maa vel have været før 1687, i hvilket Aar han sikkert var her og da benævnes Medicus provincialis [1]). Formodentlig er han død 1693; thi i dette Aar siges idetmindste Hans Ebeling at være bleven Provindsialmedicus [2]); rimeligvis har han dog blot practiseret her dette Aar; thi vist er det, at han og Køster idetmindste en Tid har været her samtidig [3]). Thomas Laurentsen, som døde i Novbr. eller Decbr. 1619 blev ved Bestalling af $\frac{17}{3}$ 1696 Provindsialmedicus [4]); men da han i en Ansøgning fra hans Enke [5]) siges at have været i 25 Aar „Medicus provincialis her ved Stedet“, maa han vel være begyndt at practisere 1694, medens Hans Ebeling, som først døde 1706, endnu virkede i Aarhus.

---

[1]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. II, p. 257.

[2]) Hundrup: Biogr. Efterr. om Drr. med., p. 145; Worms Lex. III, p. 178. At han virkelig blev Provindsialmedicus, fremgaaer ogsaa af et Andragende, han $\frac{2}{1}$ 1694 indgav til Aarhus Magistrat (Hüb. Actst. vedk. Aarh. II, p. 179) om et vist aarligt Honorar af Byen, og hvori han siger, at han har søgt „Hs. Maj.s Bestallingsbrev, som nu allerede er publiceret“; men da det er ligesaa vist, at Th. Laurentsen $\frac{17}{3}$ 1696 blev beskikket, maa Ebeling af en eller anden Grund være fratraadt Bestillingen.

[3]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. II, p. 259.

[4]) ibid. III, p. 48.

[5]) ibid. III, p. 109.

Andreas Køster

(Andreas Custerus) var en Søn af Dr. med. Henrik Køster, som i sin Tid var Livlæge hos Christian IV.s Søn, den udvalgte Prinds Christian. Hans Levnetsomstændigheder ere forresten ganske ubekjendte; det vides kun, at han var Dr. med., som han maa være bleven i Udlandet, og at han idetmindste fra 1687 til 1693 var Læge i Aarhus.

Hans Ebeling

(Johannes Ebeling) var født $\frac{9}{7}$ 1659 i Roeskilde, hvor Faderen, Hans Ebeling, var Provindsialmedicus og gift med Bente Envoldsdtr. Randulf. Efterat være bleven undervist i Hjemmet, sattes han i sin Fødebys Skole, hvorfra han 1678 blev af Rector, Mag. Peter Schade dimitteret til Kjøbenhavns Universitet. Her studerede han navnlig Medicin, og efterat have taget Baccalaur- og formodentlig ogsaa Magistergraden i Philosophi, reiste han udenlands over Hamburg til Holland, gjennemreiste Øst- og Vest-Friesland, kom senere hjem igjen og disputerede $\frac{7}{12}$ 1692 ved Kjøbenhavns Universitet for den medicinske Doctorgrad, som han ogsaa erholdt, hvorpaa han siges $\frac{16}{2}$ 1693 at være bleven Provindsialmedicus i Aarhus, hvor det i ethvert Fald er vist, at han practiserede indtil han døde ugift 1706.

Skrift: Disp. inaug. de usu & necessitate Chymiæ in arte medica. Hafn. 1692. — 4. —

Thomas Laurentsen

(Thomas Laurentius) var sikkert en Udlænding, maaskee en Tydsker, hvis Liv forøvrigt er ganske ubekjendt. $\frac{17}{3}$ 1696 fik han Bestalling som Provindsialmedicus i Aarhus; men han har neppe havt synderlig Anseelse som Læge, thi dels beklagede han sig 1710 over den Skade, han led af

Landløbere og Qvaksalvere, og dels efterlod han ved sin Død, som indtraf i Novbr. eller Decbr. 1719 [1]), sin Familie i fattige Omstændigheder, hvorfor Enken $\frac{21}{1}$ 1720 indgik med Ansøgning om at maatte nyde „een liden Genant og Gafve“ af Aarhus Bys Indtægter, og i Ansøgningen siger hun, at han som Læge neppe har kunnet erhverve det daglige Brød, mindre efterlade noget til sin Familie.

Ribe [1]).

Her var ved Fredrik III.s Død Ludvig Povch residerende Medicus, og han virkede her som saadan indtil sin Død 1681, da Bernhard Omeis, som maaskee i et Par Aar havde levet her som practiserende Læge, fik Bestalling som „Medicus og Stads-Physicus i vor Kjøbstad Ribe“ og var Enelæge her indtil sin Død 1694. Christopher Carstensen de Hemmer, som var udseet til hans Eftermand, var da i Udlandet og havde endnu ikke taget Doctorgraden, hvorfor han skyndte sig hjem; men først ½ Aars Tid efter Omeis's Død blev han Dr. med., og i denne Mellemtid havde Ribe da neppe anden Læge, end Jørgen Nielsen Seerup, som var Rector ved Latinskolen, men vidt bekjendt for sin medicinske Dygtighed, som ogsaa senere bevægede Geheimeraad Moth til at anbefale ham til Kongen og denne til at lade ham kalde under sin sidste Sygdom.

---

[1]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 104.

[2]) Endnu en jydsk By har maaskee i dette Tidsrum havt en Læge, nemlig Fredericia, hvor Herman Nielsen Grim omtaler, at han, medens han boede der, havde omgaaedes en Dr. Kornmesser, som synes at have været Læge der; men Tiden omtales ikke, og Manden er forøvrigt aldeles ubekjendt. Grim selv var der vistnok kun som Chirurg.

Bernhard Omeis

(Bernhardus Omeis) var født $\frac{15}{2}$ 1642 i Petzenstein ved Nürnberg, hvor Faderen, Johan Omeis, formodentlig var Præst. Han havde tidligere studeret i Kiel, da han $\frac{24}{8}$ 1678 blev indskreven ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han samme Aar disputerede for den medicinske Doctorgrad, men først $\frac{21}{5}$ 1681 blev creeret til Dr. med.[1]), efterat han allerede 6. Mai samme Aar var bleven udnævnt til Ludvig Povchs Efterfølger[2]). Han døde i Ribe $\frac{2}{11}$ 1694, og hans Hustru, Elisabeth Kragelund, som først havde været gift med Dr. med. Ludvig Povch, overlevede ogsaa ham.

Skrift: Diss. inaug. de Apoplexia. Hafn. 1678. —4. —

Christopher Carstensen de Hemmer

(Christophorus Castaneus de Hemmer) var født $\frac{12}{9}$ 1664 i Ribe, hvor Faderen, Carsten Tønnesen, var Borgmester, gift med Margarethe Christophersdtr. de Hemmer. Efterat have faaet privat Undervisning i Hjemmet, blev han sat i Ribe Latinskole, og herfra afgik han 1684 til Kjøbenhavns Universitet, hvor han først studerede Philosophi og derpaa kastede sig over Medicinen under Ole Borchs, Caspar Bartholins og Holger Jacobsens Veiledning. Af Lyst til at see fremmede Egne og Lande forlod han imidlertid 1687 Kjøbenhavn og opholdt sig da først i 2 Aar i Haderslev, hvor han dog fremdeles dyrkede det medicinske Studium under en bekjendt Læges, Dr. Herman Grubbes Veiledning, hvorpaa han reiste til Holland og her valgte Leyden til sit stadige Opholdssted, medens han dog herfra besøgte dels Utrecht, dels andre berømte Byer, overalt beskjæftiget med sine medicinske Studier og Omgang med forskjellige

[1]) Hundrup: Biogr. Efterr. om Drr. med., p. 142.
[2]) Hoffm. Fund. IX, Append. til Ribe St., p. 8.

Lærde. Endelig forlod han Holland 1691 og gik nu til England, hvor han studerede i London, Cambridge og især Oxford. Da han imidlertid havde Lyst til at besøge Frankrig, men Havet paa den Tid var usikkert, gik han 1692 først til Belgien og derpaa ad Landveien til Paris, hvor han opholdt sig et Aar, og derpaa gik han atter tilbage til Leyden, hvor han blev til 1694; men da han her fik Underretning om, at Omeis var død og han udseet til hans Efterfølger, reiste han over Hals og Hoved tilbage til Fædrelandet og kom $\frac{31}{12}$ 1694 hjem til Ribe, hvorfra han kort efter begav sig til Kjøbenhavn, hvor han derpaa $\frac{8}{4}$ 1695 blev Dr. med., og han fik da det Lægen i Ribe tillagte Canonicat. Her var han da Provindsialmedicus indtil sin Død $\frac{8}{4}$ 1715. Han var gift med Sophie Stoud, en Datter af Mag. Ludvig Stoud, Biskop i Christianssand Stift, og med hende, som døde 1714, havde han 1 Søn og 2 Døttre.

Skrift: Disp. inaug. de Spina Ventosa. Hafn. 1695. —4. —

Christiania

synes kun i en meget ringe Deel af Christian V.s Regjeringstid at have havt Læge, idet nemlig Peder Hegerfeld, som var Lagmand her, døde allerede 1671, og der findes da ingen Læge nævnet her førend i Begyndelsen af det næste Aarhundrede.

Kongsberg

havde, som under Fredrik III., en Berg-Medicus, og rimeligvis havde Niels Andersen, som 1669 var bleven ansat, Posten indtil 1672, da en Dr. med. Derschouw, hvis Liv forresten er ubekjendt, fik Embedet, men kun med 250 Rd. i Løn[1]). Hvorledes det overhovedet forholdt sig

[1]) Nyt Bibl. f. Læger I, p. 52.

med Lønnen, er ikke klart; thi den sees at have været forskjellig for næsten hver eneste Læge, som var ansat her, saa at det maa antages, at man ved hver Vacance har, saa at sige, udbudt Posten tilfals eller idetmindste accorderet med hver Enkelt om Lønnen. Om Derschouw har været der i 14 Aar eller forinden er død eller draget bort uden strax at faae en Eftermand, vides ikke; men den næste Læge, vi træffe her, er Jacob Woldenberg, som $\frac{11}{9}$ 1686 blev Berg Medicus med 200 Rd. i Løn. Han forlod imidlertid allerede næste Aar Kongsberg for at tage til Bergen, hvor han efterfulgte Poul Brand, og hvorvidt der da var en længere Vacance eller Pladsen strax blev besat med en Dr. Bonsach, som 1689 var Berg-Medicus med 300 Rd. i Løn, vides ikke, dog er det Sidste sandsynligt, da Bonsach antages at være kommen til Kongsberg allerede 1685 med Berghauptmand Schlanbusch. Om han døde eller tog sin Afsked, vides ligesaa lidt, som naar overhovedet hans Virksomhed egentlig ophørte; men 1694 findes han ikke paa Lønningsregistret og maa vel da ikke have været i Tjenesten. Den næste Læge, som omtales, blev først ansat 1711, saa at der maa have været en temmelig lang Periode, hvor man ingen Læge havde. Med Undtagelse af Woldenberg, som bliver omtalt blandt Bergens Læger, ere alle de andre Berg-Medici i denne Periode ganske ubekjendte, hvad deres Liv og Levnet angaaer.

Bergen.

Her var Johan Fredrik Treubler ved Fredrik III.s Død Provindsialmedicus, og Hans Olsen practiserede her indtil sin Død 1684. Treubler døde 1679, og han efterfulgtes da af Poul Brand, som paa den Tid var Feltmedicus i Skaane og først $\frac{17}{7}$ 1680 tiltraadte sit Embede [1]).

---

[1]) N. Mag. II, p. 562.

Han døde 1687, og Jacob Woldenberg, som ogsaa tidligere havde været Feltmedicus og derpaa et Aars Tid havde været Berg-Medicus i Kongsberg, blev derpaa hans Efterfølger og døde først 1737 efter altsaa i 50 Aar at have været Læge i Bergen.

Poul Brand

(Paulus Brandius) var født Midfaste Søndag 1654 i Sønderborg, hvor Faderen, Niels Brand, var Sognepræst; Moderen hed Margarethe Pedersdtr. og var Datter af en Borger Peder Poulsen i Sønderborg. Efterat være undervist hjemme og have studeret ved forskjellige Universiteter i Holland, England og Tydskland, blev han $\frac{20}{8}$ 1675 indskreven ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han det næste Aar blev Dr. med. i Slutningen af Septbr. Maaskee er han endnu samme Aar bleven Felt-Medicus, hvilket han ialtfald var 1678 og indtil han 1680 blev Stadsphysicus i Bergen, hvor han derpaa „siden den 17. Juli 1680 samme Function flittig har forvaltet". Han var gift med Sophie Amalie Wulf, som „døde før hannem 1682 den 21. Marts, der hun faa Dage tilforn havde fød hannem en deilig ung Søn til Verden", og han ægtede derpaa i Begyndelsen af 1687 Catharine Hansdtr. Schmit, men døde selv omtrent $\frac{3}{4}$ Aar efter, $\frac{29}{9}$ 1687 „meget hastig" og begravedes i Korskirkens Kapel [1]). Poul Brand var en begavet Mand og dygtig Læge, en god Ven af den tidligere omtalte Hans Olsen.

Skrifter: Disp. de Malo Hypochondriaco. Hafn. 1676. — 4. — Disp. de Ovo humano. Hafn. 1677. —4 —

---

[1]) Naar det hedder (Worms Lex. I, p. 154 og Hundr.: Biogr. Efterr. om Drr. med., p. 141), at han døde af Sorg over Sophie Amalie Wulfs Død 1687, da er dette altsaa ganske urigtigt; thi hun døde 1682, som Aarstallet for hans „Querela" angiver, og han var senere 2den Gang gift, saa at han vel maa have trøstet sig.

Dissert. de Norvegiæ curiosis. Hafn. 1681. — Manuductio Salutaris. Amstel. 1681. — Querela de obitu uxoris. Amst. 1682. — Orat. parental. in obitum Joh. Olsonii, Medici Bergensis. Amst. 1685. —4. — Acclamatio Votiva ad Christ. V. Amst. 1685. —4. — Epistolaris Gratulatio ad Virum præclarissimum. Amst. 1685. —4. — De Dysenteria castrensi i Acta med. & phil. Vol. V. —

Jacob Woldenberg

(Jacobus Woldenberg) var født i Kjøbenhavn og maaskee en Søn af den Johan Woldenberg, som 1636 var Apotheker i Hovedstaden[1]) eller af en Mag. Chr. Woldenberg[2]); Fødselsaaret er ubekjendt. Efterat have studeret i Kiel og maaskee andensteds, blev han $\frac{21}{11}$ 1677 indskreven ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han samme Aar lod sig examinere af Facultetet for at kunne blive Feltlæge, disputerede $\frac{19}{3}$ 1679 for den medicinske Doctorgrad og blev 1680 Felt-Medicus efter Poul Brands Afgang. 1686 blev han Berg-Medicus i Kongsberg; men allerede næste Aar opgav han atter denne Post for at blive Poul Brands Efterfølger som Læge i Bergen, hvor han derpaa forblev indtil han døde i en høi Alder 1737. Han var gift med Marie Fabricius, en Datter af Dr. Christian Fabricius og Magdalene Motzfeld, som havde været gift med Ole Worm.

Skrift: Disp. inaug. de Podagra. Hafn. 1679. —4. —

Throndhjem.

Her var Didrik Eckhof, som 1667 var kommen hertil, Læge indtil sin Død 1675, hvorpaa Byen i et Aars Tid ingen Læge havde indtil Joachim Irgens i Slut-

---

[1]) Cista med. Locul. XXXVII.
[2]) Hundrup: Biogr. Efterr. om Drr. medd., p. 288.

ningen af 1675 kom hertil, hvor han derpaa forblev indtil 1712, da han flyttede til Christiania.

Joachim Irgens

(Joachimus Irgens) var født $\frac{5}{5}$ 1644 i Itzeho, hvor Faderen. Joachim Irgens, som senere blev Directeur for Røraas Kobberværk, dengang var Læge; Moderen var en Datter af Dr. med. Henning Arnisæus. Han gik først i Skole i Halle under Morten Lippe, reiste siden til Holland og forskjellige tydske Universiteter og blev $\frac{27}{9}$ 1676 indskreven ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han 5. Octbr. samme Aar blev Dr. med., hvorpaa han blev Medicus ordinarius i Throndhjem, hvor han blev indtil 1712, da han forflyttedes i samme Egenskab til Christiania, hvor han døde 1725. Han ægtede 1678 Geske Skjelderup, Datter af Mag. Søren Hansen, Præst ved Throndhjems Domkirke, og Anna Skjelderup, og havde med hende 10 Børn; hun døde 1701.

Skrifter: Disp. inaug. de Alimentorum Cursu. Hafn. 1676. — 4. — Autoschediasma de Victriolo oder Bericht von Victriolo. Hafn. 1688. —12. — Desuden har han betydelig Deel i Stabelii Lexicon Fabro-Cellare og Andreæ Borrichii Vindiciæ purioris Latinitatis.

Ved Kjøbenhavns Universitet toge i dette Tidsrum ikke faa Udlændinge Doctorgraden, hvorpaa de atter forlode Landet, saa at de egentlig ikke med Rette kunne regnes blandt de „danske Læger", som N. M. Petersen dog i sin Litteraturhistorie har gjort, og de skulle derfor heller ikke nærmere omtales her; men da de dog paa den anden Side har hørt til de „academiske Borgere" hertillands og ved Doctorgradens Erhvervelse her i Grunden ogsaa har idetmindste faaet Ret til at practisere her, naar de vilde, skulle dog deres Navne nævnes. Vi finde da af

Saadanne nævnet 1675 Johan Ludvig Hannemann, Prof. i Kiel, som fraværende blev udnævnt til Dr. med., og samme Aar Johan Melchior Sulzer fra Frankfurt a. M., der ligesom de Øvrige virkelig disputerede her for Graden; 1680 Jochum Friis fra Brunsvig, Læge i Kønigsberg, 1682 Georg Kus fra Halberstadt og Nicolai Heitmüller fra Bass ved Bremen, 1683 Daniel Meno Mathias Grotius a Deswig fra Wallau ved Rhinen, 1693 Adam Kahle fra Gardeleben i Markgrevskabet Brandenburg, 1694 Daniel Zentkeresti fra Siebenbürgen, 1695 Johan Mahraun fra Kønigsberg, 1697 Johan Jacob Woyt fra Elbingen og 1699 Daniel Maday fra Modra i Ungarn.

Af danske Læger i Udlandet veed jeg ingen at nævne undtagen det skulde være en Peter Bagger, født i Kjøge, som 1689 tog Doctorgraden i Utrecht [1]), og hvis senere Skjæbne er ganske ubekjendt, men som muligen er bleven i Udlandet, siden han ved at tage Graden udenlands aabenbart havde undladt at opfylde den Forpligtelse, som ifølge Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 paahvilede de Indfødte, som vilde practisere hertillands. Jacob Benignus Winsløw, som 1698 forlod Danmark, tilhører som Læge nærmest det følgende Tidsrum.

C. Chirurger.

Det er tidligere omtalt, at Andreas Aagaard baade holdt chirurgiske Forelæsninger og benævnes Prof. med. & chir., hvilket tyder paa, at man har ønsket at skaffe Chirurgien en bedre Repræsentation ved Universitetet, end tidligere; men det maa dog bemærkes, at hverken hans Eftermand eller nogen anden Professor findes nævnet med

---

[1]) Worms Lex. I, p. 55.

dette Tillæg. Ligeledes er det omtalt, at Johannes de Buchwald 1699, da han selv endnu kun var Chirurg, foretog chirurgiske Operationer paa et Cadaver i Universitetets Anatomihus, og hvad enten disse Operationer nu ere foretagne for de medicinske Studenter, hvilket dog vel er rimeligt, eller for andre Chirurger eller for begge Klasser tilsammen, saa viser dog ogsaa dette en vis Interesse for Chirurgien fra Universitetets Side, og man kan vel endog sige, at der i disse Facta ligger en vis Anerkjendelse af, at Chirurgien dog hørte med til den egentlige Lægekunst, om end det paa den anden Side er ganske vist, at man endnu var saare langt fra at ville ansee Chirurgien for en med den egentlige Medicin ligeberettiget Videnskab eller egentlig tænkte paa at gjøre den til et i den academiske Undervisning fuldt optaget Fag. Den Betragtning, at Medicinen var en Videnskab og Chirurgien en Kunst, hvis Udøvelse ikke krævede nogen lærd Fordannelse eller videnskabelig Udvikling, var endnu fuldt gjældende i den lærde Verden, og Chirurgiens Udøvere vare endnu fremdeles de samme Bartskjærere, som fra gamle Dage havde havt denne Gren af Lægekunsten ihænde.

Hvad nu disse Bartskjæreres chirurgiske Færdighed og, om man saa tør sige, videnskabelige Standpunkt angaaer, da er det ganske vist, at de væsentlig fik deres hele Undervisning og chirurgiske Uddannelse paa samme Maade, som hidtil, ad rent practisk og empirisk Vei ved at lære Kunsten hos en Mester som et andet Haandværk; men det er dog ogsaa af flere Criterier klart, at de nu idetmindste for en stor Deel stode paa et ikke saa ganske lidet høiere Standpunkt, end f. Ex. i Christian IV.s Tid, og Lægernes Bedømmelse af dem synes dog ogsaa at være bleven en noget anden, end da Worm og hans Samtidige grebe enhver Leilighed til at klage over Bartskjærernes Uduelighed og Uvidenhed. Vistnok vare de langtfra alle komne ud over den gamle Slendrian; tvertimod stod vel nok den store Masse af Bartskjærere, som fandtes her i

Landet, paa et saare lavt Standpunkt og øvede Chirurgien, som hidtil, som et rent Haandværk; men en hel Stand reiser sig jo heller ikke paa engang fra et lavt Trin i Samfundet, men maa have længere Tid til at arbeide sig op, og kun de enkelte Mænd, som i Begyndelsen af en saadan Opreisningens Periode hæve sig frem over Mængden, staae som Vidnesbyrd om, at en bedre Tid begynder at grye og kaste dog tillige noget Lys over hele den Stand, hvortil de høre. Der skulde vel endnu hengaae en hel Menneskealder inden den nye Æra egentlig oprandt for Chirurgien hertillands, da Simon Kryger fremstod i sin fulde Kraft; men at Tegnene til. at noget Saadant, som det Værk, han fuldbragte, kunde være ivente, allerede i Christian V.s Tid begyndte at vise sig, kan dog ikke nægtes. Vi see saaledes Bartskjærere give sig af med litterære Beskjæftigelser, som naar Henrik Følsker i Odense udgav en dansk Oversættelse af en lille chirurgisk Bog, eller naar Herman Nielsen Grim meddelte sine 100 chirurgiske Iagttagelser, som oversatte af en medicinsk Student fandtes værdige til at optages i Acta med. & phil. Vi finde Bartskjærere beskjæftigede med anatomiske Undersøgelser, dels af Dyr, dels af Mennesker, enten paa egen Haand eller i Forening med Læger; vi finde, at Kongens Chirurg, Henrik Jacobsen Skriver, foretog Experimenter paa Dyr forat undersøge Sammenhængen med Burrhis Kunststykke, at udtage Øiets gjennemsigtige Dele og atter faae dem restituerede; vi finde, at Herman Nielsen Grim omtales ikke alene som en dygtig Chirurg, men ogsaa som en dygtig Chemiker, og vi finde, at en anden Chirurg, Jeremias Stolle, fra det gode Haabs Forbjerg hjembragte endeel Planter, som han selv havde tørret og opbevaret, og som afbildedes i Acta med. & phil. Vi see endelig, at Herman Nielsen Grim senere blev virkelig Læge i Ostindien, og herhjemme blev Johannes de Buchwald jo 1700 Dr. med. og senere Professor ved Universitetet, medens han, allerede før han havde taget Doctorgraden, udnævntes af Kongen til Medicus

ved Flaaden. Men ogsaa af Lægerne finde vi aldeles utvivlsomme Vidnesbyrd om, at de ikke saae med ganske den samme Ringeagt, som tidligere, paa Chirurgerne; thi ikke at tale om, at vi i Acta med. & phil. og andensteds jevnlig træffe Chirurger nævnede med Tillægsord som „experientissimus“, „peritissimus“, endog „doctus“, saa er det klart, at slige Vidnesbyrd, som at en Chirurgs Meddelelser optoges i Acta med. & phil., og at Læger vare tilstede ved og deeltoge i Undersøgelser af mere eller mindre videnskabelig Natur, af anatomisk eller chirurgisk Art, tale for, at ogsaa Lægerne virkelig havde Agtelse for idetmindste enkelte af Standens Repræsentanter og derved vel ogsaa maatte faae nogen mere Agtelse for Standen i det Hele, end tidligere.

Men vare end saaledes idetmindste enkelte Medlemmer af Standen komne ikke saa lidt videre, end Bartskjærerne hidtil havde naaet, saa kan det paa den anden Side vistnok ikke nægtes, at disse som Chirurger endnu i det Hele taget stode paa et lavt Standpunkt, som det nødvendigvis maatte være Tilfældet, saalænge hele Chirurgien betragtedes rent som et Haandværk, hvis Udøvere som Mestre dannede de gamle Laug og i deres Læretid kun fik Undervisning i Bartskjærboden og af de rent empirisk oplærte Bartskjærere. At der dog i det Hele sørgedes noget bedre for en anatomisk Undervisning, end tidligere, idetmindste i Slutningen af dette Tidsrum, synes at fremgaae af, at der 1699 omtales en Anatomisal i Admiralgaden, som benyttedes til Bartskjærernes Undervisning[1]), og til en bedre practisk Undervisning end den, som hidtil var bleven dem til Deel, sigtede vel ogsaa Kongens Tilladelse, at unge Chirurger maatte antage sig de fattige, syge Lemmer i Børnehuset under kyndigt Tilsyn, som ovenfor er omtalt. For at Landet i det Hele ogsaa kunde blive forsynet med

---

[1]) Buntzen: Chir. i Danm., p. 5.

saa duelige Bartskjærere som muligt og idetmindste aldeles uduelige Personer kunde hindres i at give sig af med Kunsten, bestemte Kongen i de nye Laugsartikler, han $\frac{29}{4}$ 1684 gav Bartskjærerne i Kjøbenhavn, at det ikke maatte tillades Nogen at nedsætte sig i Kjøbstæderne i Kongens Riger og Lande som Bartskjær, „som ei først af Facultate Medica og nogle Mestre her af Staden er examineret og dygtig befunden og derom har deres Attestatum“, og lignende Bestemmelser vare allerede tidligere tagne, som det f. Ex. sees af Laugsartiklerne for Bartskjærerne i Bergen af $\frac{22}{10}$ 1672, hvor enhver Bartskjær før han gjorde sit Mesterstykke skulde være „af Stads-Medici udi Bergen og de ældste Embeds-Mestre tilligemed samtlige Amtsbrødre kjendt god og duelig en Mester udi Embedet at være“. Først efter denne Examen skulde han „sit Mesterstykke ustraffeligen gjøre“, og her kan dette altsaa ikke, som det tidligere vistnok var Tilfældet, betragtes som ensbetydende med Examen, men maa have bestaaet i en practisk Prøve i Færdigheden som Barber og Chirurg. Naar da dette var gjort, skulde han „sit Borgerskab vinde“, og først da maatte han under 10 Rd.s Straf „noget Værksted opslaae“.

Men det var ikke alene Mestrene, man fra 1684 vilde have examinerede i Kjøbenhavn, hvis Bartskjærlaug ved Artiklerne af 1684 stilledes i Spidsen for Landets Bartskjærvæsen; ogsaa Lærlingene skulde indfinde sig her, hvortil Grunden angives at være den, at „der fra en og anden Kjøbstad i Danmark skal være ankommen adskillige unge Bartskjær-Svende, hvoraf endeel ere befundne saa slette og uerfarne i Bartskjær-Kunsten, at de snart ei vil have kunnet barbere, end sige at dem skulde betroes at curere nogen Skade paa et Menneskes Legeme“; derfor befalede Kongen ved Forordn. af $\frac{9}{2}$ 1689, at enhver Bartskjær i Landet skulde, naar han antog en Dreng i Lære, anmelde det for Bartskjærlaugets Oldermand i Kjøbenhavn, og naar hans Læretid da var forløben, skulde „han selv indstille sig her for Bartskjærlauget og af nogle af de

ældste Mestre lade sig examinere"; naar han da erklæredes dygtig, skulde han have Lærebrev fra Lauget; „men findes han udygtig, skal han paany tjene for Dreng hos en Mester her i Lauget paa et halvt, helt eller halvandet Aars Tid, eftersom hans Udygtighed eragtes til". Saaledes fik altsaa det kjøbenhavnske Bartskjærlaug Indseende med, at Landets Bartskjærere fra de bleve Svende indtil de bleve Mestre bleve oplærte i Overensstemmelse med Tidens Krav og fik den Færdighed, som i Almindelighed maatte ansees for nødvendig for at de med Nytte kunde virke i deres Kald.

Naar da Svenden var bleven Mester, kom det an paa, om der var et „Amt" ledigt; thi mere end et vist Antal Mestre maatte der, som tidligere omtalt, ifølge ethvert Steds Laugsartikler ikke være, og et saadant Amt maatte da kjøbes; i Kjøbenhavn bestemtes ved Artiklerne 1684 300 Rd. som Prisen, den nye Mester skulde betale den Afdødes Arvinger. For Bartskjærerne vedbleve nemlig Laugene at bestaae ifølge særlig Bestemmelse, da ved Forordn. af $\frac{23}{12}$ 1681 Laugene i det Hele bleve ophævede, men bestemtes at skulle vedblive for nogle Næringsdrivendes Vedkommende, hvoriblandt ogsaa Bartskjærerne vare. Det gjaldt derfor ogsaa, som hidtil, om at værne om Laugets Privilegier, som vare eller bleve givne ved Laugsartiklerne, og vi finde derfor ogsaa Klagerne over „Bønhaser og Fuskere" i dette Tidsrum at have lydt, ligesom tidligere, og at have givet Anledning til Reskripter til Magistraterne om at „maintenere" Bartskjærerne i deres Rettigheder. En vis Klasse Functionairer, som tidligere havde med en vis Hævd givet sig af med chirurgiske Foretagender, fandt man det nu endog nødvendigt i de i dette Tidsrum udstedte Bartskjærartikler, baade i Kjøbenhavn og Bergen, udtrykkelig at forbyde denne Virksomhed, nemlig Baderne, Badstumændene, som nu atter vare begyndt at blive talrigere, end det i en vis Periode havde været Tilfældet, da man af Frygt for den syphilitiske Smitte havde lukket og

forbudt de offentlige Badstuer, som nu dog atter vare begyndte at komme i Brug. Om disse Folk hedder det i Bergens og senere i Kjøbenhavns Bartskjærartikler: „Badstu-Mændene skal alene blive ved deres Badstue og Kopsætning og ei gjøre Bartskjær Lauget nogen Indpas i deres Kunst, enten med Barberen, Aareladen, Patienter at forbinde eller curere, ei heller Bækkener eller Bartskjær-Skilt at udhænge, under 10 Rd. Straf for hver Gang de forefindes Sligt at have gjort“. Kopsætning var altsaa den eneste chirurgiske Operation, som der forbeholdtes dem Tilladelse til at udøve; ellers skulde de aldeles afholde sig fra Alt, hvad der vedkom Bartskjærkunsten, hvilket det vel maa antages, at de har villet ansee sig for berettigede til at give sig af med, siden kun de udtrykkelig omtales i Artiklerne, medens ingen Andre specielt nævnes.

Medens den egentlige chirurgiske Praxis altsaa var fuldstændig vindiceret for Bartskjærerne, var derimod, som hidtil, den *medicinske Praxis* ved Forbudet mod at give indvortes Medicamenter, som det findes i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672, fremdeles aldeles forbudt dem; dog fandtes ved denne Forordning en ny Undtagelse gjort fra Forbudet, idet Bartskjærerne nu ikke alene maatte give de endnu brugelige „Vunddrikke“, men ogsaa „Decocta, som af dem bruges mod franzøske Pokker“, ligesom der ogsaa nævnes „Gurgel-Vand og hvad egentlig til Chirurgi henhører“. Man seer altsaa, at Syphilis maa være bleven betragtet som en Art udvendig Sygdom, siden dens Behandling overlodes til Bartskjærerne, uagtet det dog antoges for nødvendigt at anvende indvendige Midler derimod. Ellers var det kun i Pesttider, at Bartskjærerne maatte forordne indvendig Medicin, skjøndt kun efter Lægernes Forskrift; det gamle Forhold, at Bartskjærerne under Epidemierne vare habile Medici, men under sædvanlige Omstændigheder ikke maatte befatte sig med indvortes Sygdomme, bestod endnu. Det var navnlig de yngste Mestre i Lauget, hvem det efter gammel Skik paalaae, at lade sig bruge som Pestmestre,

som det fremgaaer af en Antegnelse i det Kjøbenhavnske Laugs Oldermandsbog i Anledning af en Svends Examen og Optagelse i Lauget 1673, idet det hedder: „Han gav en Revers fra sig, at han vilde være Lauget tro og huld, fortie, hvad der passerede i Amtet, og love, at han, naar en Pest udbrød, som den yngste Mester i Amtet vilde lade sig bruge som Pestmester og Barber, ligesom Alle før ham i Lauget havde gjort"[1]). En anden Pligt paalaae ogsaa de yngste Mestre, nemlig at jage Bønhaser og Fuskere. Forresten synes det dog unægtelig, at idetmindste nogle af Bartskjærerne maa have havt nogen virkelig medicinsk Kundskab, eftersom vi see Herman Nielsen Grim blive Læge i Ostindien og Buchwald blive Medicus paa Flaaden, rigtignok kort før han disputerede for den medicinske Doctorgrad; men vi finde ogsaa Philip Hacquart, da han var død, i Nova litt. Mar. Balth. benævnet „Medicus practicus"[2]), uagtet han aldeles utvivlsomt kun var en Bartskjær som alle Andre, om end i Besiddelse af mere Dygtighed, end de Fleste.

Naar det siges, at den chirurgiske Praxis var vindiceret Bartskjærerne, maa det dog bemærkes, at det ikke gjaldt om den operative Chirurgi; thi har vi end seet, at Buchwald foreviste en hel Deel chirurgiske Operationer paa Cadaver og altsaa har besiddet en vel ikke ganske ringe operativ Færdighed, saa var det dog ingenlunde almindeligt, at Bartskjærerne befattede sig med denne Side af Faget, som derimod endnu var overladt de omreisende Operateurer, som fremdeles dreve deres Haandtering paa samme Maade, som tidligere, idet de droge omkring fra Sted til Sted med kortere eller længere Ophold i hver enkelt By og exstirperede Svulster, opererede for Hareskaar, gjorde Stæroperationer, Castrationer og Stensnit,

---

[1]) Mansa: Pesten i Kjbh. og Hels., p. 59, N. u. T.
[2]) Nova litt. Mar. Balth. 1698, p. 112.

men maaskee fremfor Alt Herniotomier, og i denne sidstnævnte Henseende faaer man rigtignok ganske besynderlige Forestillinger om deres Virksomhed, naar det f. Ex. sees af et Raadstuvidne, som $\frac{29}{7}$ 1686 i Aarhus gaves Christian von der Weif, „den erbahre, meget wiis og kunstrige Mand, Oculist, Sten- og Bruch Snider“ [1]), at han i de $\frac{3}{4}$ Aar han havde opholdt sig der i Byen, havde „skjaaret for Brok“ 7 Børn, hvoraf et kun var 15 Uger gammelt, de Andre mest 3—5 Aar, et dog 1, en Dreng ogsaa 15 Aar, og helbredet dem alle; der kan derved umulig forstaaes, hvad vi nu kalde Herniotomi; men det har vel snarere været Vandbrok, som han har incideret, kun er det da mærkeligt nok, at 8—14 Dage har været tilstrækkelige til den fuldstændige Restitution af Patienten, som det idetmindste paastaaes i Thingsvidnet.

Ved **Hæren** ansattes, som vi har seet, i dette Tidsrum Feltmedici, som havde Overopsyn med dens Medicinalvæsen, og under dem sorterede saaledes ogsaa de leiede Feltskjærere, som man fremdeles betjente sig af, som hidtil, og som toges i Bartskjærernes og maaskee Operateurernes Klasse. At forøvrigt Hæren ikke kan have været meget rigeligt forsynet med Chirurger, fremgaaer blandt Andet af den tidligere berørte Beretning, at en Anfører, som var bleven saaret, maatte ride 4 Mil „antequam in proximam civitatem delatus Chirurgi manu subjiceretur“; var en Anfører saaledes stillet, da kan man vel tænke sig, hvorledes det gik de Menige. I Christian V.s Krigsartikler af $\frac{9}{3}$ 1683 tales heller Intet om Feltskjærernes Pligter, og det er egentlig kun i Forbigaaende, at de nævnes, idet der siges, „at de Syge skulle paa Mynstringen fremstilles eller af Commissairen eftersees, eller det med Feltskjærernes Attest bekræftes“. Det var kun i Felten, at disse Chirurger maatte virke; saasnart Krigstiden ophørte, fik de deres Af-

---

1) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. II, p. 174.

sked og maatte da ikke practisere, hvorved de vilde gjøre Bartskjærlauget Indpas. Det sees endog, at da „der ehrliche, geachtete und kunsterfahrne Regimentsfeldscheer Johan Reese“ 1691 søgte om Tilladelse til at erholde et Amt, han havde kjøbt af en Mester paa Christianshavn, maatte han, uagtet han havde Fødsels- og Lærebrev i Orden, først lade sig examinere ved Lauget[1]. Af Feltskjærere nævnes i dette Tidsrum den under Fredrik III. omtalte Nicolaus Barner, Peder Visberg, som senere omtales ved Fladstrand, Gregorius Baufein, som omtales ved Aarhus, og Jacob ab Aspern, som 1699 var i Kjøbenhavn og var Feltskjær ved et Infanteriregiment. Forresten veed vi ikke at nævne nogen Feltskjær fra dette Tidsrum.

Til **Flaadens** Brug vedblev man, som hidtil, at udskrive „Badskere med staferede Badsker-Kister“, som Kjøbstæderne maatte „udgjøre“, ligesom Matroser og Trompetere. Det var dels Mestre, som i Betalingsreglementerne benævnes „Chirurger“ og vare aflagte med 12 Rd. maanedlig og 10 Parter af Byttet, dels Svende, som i Reglementerne kaldes „Underchirurger“ og lønnedes med 6 Rd. maanedlig og 7 Parter af Byttet; af den førstnævnte Klasse fandtes 1676 et Antal af 61, af den sidstnævnte Klasse kun 56[2]. Desuden nævnes i Betalingsreglementet for 1676 en „Ober-Chirurg“, som var lønnet med 425 Rd. aarlig, og som altsaa formodentlig har været fast ansat paa samme Maade, som Hammerich som Medicus; muligen havde han ogsaa Tilsyn med Qvæsthuset. Hvem der paa denne Tid beklædte denne Post er ubekjendt; men $\frac{7}{10}$ 1690 udnævntes Johannes de Buchwald til denne Post, som han havde indtil Aar 1700. Aar 1684 begyndte man Befæstningsarbeiderne paa Ertholmene, som da fik Navnet Christiansø, og ifølge kgl.

---

[1]) Herh. & Mansas Smll., p. 72.

[2]) Garde: Efterr. om den danske og norske Sømagt I, p. 205.

Ordre af 23. August skulde Admiralitetet snarest muligt sende Garnisonen dertil, hvoriblandt ogsaa 1 Chirurg med 1 Svend; Chirurgen var idetmindste Aar 1700 lønnet med 16 Rd. maanedlig; men for Svenden findes intetsteds nogen Løn anført, saa det næsten synes, at Chirurgen selv har maattet lønne ham.

Ligesom de tidligere Konger havde ogsaa Christian V. sine **Livchirurger**, hvoriblandt den ældste var Philip Hacquart, som havde tjent baade Christian IV. og Fredrik III. og døde 82 Aar gl. $\frac{23}{5}$ 1698. Han var Katholik og kaldes ved sin Død „Medicinæ practicus & Chirurgus experientissimus, qui tribus Daniæ Regibus arte sua præclare & feliciter inserviit“ [1]); dog var det sikkert kun som Chirurg, at han tjente Kongerne. I Acta med. & phil. omtales han jevnlig som en dygtig og meget brugt Chirurg. Ogsaa Henrik Jacobsen Skriver, som flere Gange nævnes i Acta med. & phil., og som synes at have været en i sit Fag særdeles dygtig Mand, som ogsaa havde endeel Dannelse og videnskabelig Interesse, var kongelig Chirurg og døde sikkert inden 1698, eftersom han ikke nævnes blandt de Chirurger, som i dette Aar behandlede Kongen, da han paa Jagten i Dyrehaven var bleven reven om af en Hjort og havde faaet en Læsion af Foden. Heller ikke H. Soest, som 1695 var kgl. Livchirurg, omtales ved denne Leilighed; derimod nævnes Adam Daniel Aspach, en Slægtning af Philip Hacquart [2]), ved hvis Død han maaskee først blev Livchirurg, medens han tidligere havde været Amtsmester i Kjøbenhavn, desuden Dronningens Chirurg, Precheur, en Franskmand, som forresten ikke er nærmere bekjendt, og Johannes de Buchwald, som 1689 var bleven Kronprindsens Chirurg og senere med ham havde gjort en Reise gjennem Europa, som han benyttede til at studere

---

[1]) Nova litt. Mar. Balth. 1698, p. 112.
[2]) Acta med. & phil. I, p. 163.

baade Chirurgi og Medicin; han blev i Aaret 1700 Dr. med., derefter Admiralitetsmedicus, siden Fredrik IV.s Livlæge og endelig medicinsk Professor ved Universitetet, hvorfor han nærmere skal omtales under næste Tidsrum.

I **Kjøbenhavn** bestod Lauget af 21 Mestre, idet ved Privilegiets Fornyelse $\frac{29}{4}$ 1681 hele 9 Mestre kom til det ved Fredrik II.s Laugsartikler bestemte Antal af 12 Mestre. Af disse fandtes her endnu fra Fredrik III.s Tid (forsaavidt de virkelig har levet ogsaa under hans Regjering) Niels Boje, hos hvem Johannes de Buchwald 1674 kom i Lære, og som 1680 blev Overchirurg paa Holmen, Christian Streit, som flere Gange nævnes i Acta med. & phil., og maaskee ogsaa Jonas Nielsen. Henrik Jacobsen Skriver var maaskee ogsaa for en Tid Amtsmester, og Aspach var det ganske vist. 1673 blev Niels Wineke examineret hos Oldermanden, ved hvilken Leilighed Christian Streit var tilstede og ligeledes en anden Chirurg, som formodentlig hed Hans Kok[1]). Samme Aar vendte Jeremias Stolle tilbage fra Ostindien og medbragte endeel Planter fra det gode Haabs Forbjerg. I Aarene 1674—76 nævnes en Chirurg G. Ursted i Kjøbenhavn[2]). Endelig omtales i Slutningen af Aarhundredet som Bartskjærernes Oldermand Wilhelm Blanckenheim, som 1695 og 1699 omtales i denne Stilling[3]). 1676 reiste en dansk Bartskjær, Johan Siller, til Ostindien og maatte en Tid for sin Helbreds Skyld blive i Bantam paa Java, hvorfra han sendte en Beretning hjem om et chirurgisk Tilfælde, han havde behandlet i Forening med en Chirurg fra Batavia[4]).

---

[1]) Johannes Cocus kaldes han paa Latin (Acta med. & phil. II, p. 115).

[2]) Acta med. & phil. III, p. 78 og V, p. 151.

[3]) Univ.s Prog. fun. over Edvard Kruse; Nova litt. Mar. Balth. 1699, p. 153.

[4]) Acta med. & phil. V. p. 18.

1671 opholdt sig i Kjøbenhavn en Stensnider Lars Nielsen fra Jylland, der foretog flere Operationer, som omtales i Acta med. & phil.[1]), hvor han kaldes „artis, quam profitetur, haud infelix Magister".

I de øvrige Byer paa **Sjælland** findes ingen Bartskjærere nævnede i denne Periode, saalidt som paa **Lolland** og **Falster**; men for Helsingørs Vedkommende vide vi dog, at der existerede Laug og altsaa fandtes flere end een Bartskjær. At ogsaa de andre Kjøbstæder næsten alle havde Bartskjærere, sees af Udskrivningen til Flaaden; men Navnene nævnes ikke.

I **Odense** fandtes, som bekjendt, fra gamle Dage et Bartskjærlaug; men heraf findes i dette Tidsrum kun een Mester omtalt, nemlig Henrik Følsker, som 1686 udgav „Christopher Skoreis Tractat om Fontanellers Nytte og Brug, udsat paa Dansk". 8°.

I **Fladstrand** boede Peder Visberg, „Tolder, Proviants- og Ammunitions-Forvalter, saa og Ober-Chirurgus ved Floden"[2]), som var født i Holsten 1647, og som 1690 udvirkede kgl. Tilladelse til at bygge et Kapel i Fladstrand, hvilket derpaa udførtes for hans og „andre Christnes" Midler. Han ægtede 1697 Cathrine Christensdtr. og døde 1704, hvorpaa Commandeur Otto Ahrenfeldt lod et Epitaphium sætte over ham 1705.

I **Aalborg** bestod et Laug, som efter Ansøgning fik et $\frac{1}{9}$ 1685 dateret kgl. Brev paa, at der kun maatte være „4 dygtige og i deres Kunst vel erfarne Bartskjærere" der i Byen.

I **Viborg**[3]) levede fra 1665 Joachim Henrich Waxmuth, som endnu var her 1680. 1693 var her Heinrich Baneer, og samtidig fandtes her en Adrian v. Horn, som 1689 byggede en Barkmølle og maaskee foruden

---

[1]) I, p. 59, 60, 63 o. fl. Steder.
[2]) Hoffm. Fund. IV, p. 338.
[3]) Ursin: Stiftsst. Viborg, p. 236.

Barberingen gav sig af med Garveri; rimeligvis levede Elmann, som døde 1704, og Jochum Johansen, som døde 1705, her ogsaa paa denne Tid. 1696 døde her en „Chirurgus“ Morten Peitersen Mutterlosen.

I **Aarhus**[1]) fandtes fra den forrige Konges Tid Gert von Nichten, som levede her under hele Christian V.s Regjering og først døde i Fredrik IV.s Tid; han findes et Par Gange nævnet ved offentlige Forretninger og Undersøgelser, som han fik Ordre at deeltage i. 1687 fandtes her en Bartskjær, Mester Eiler, som i dette Aar fik en Pt., Mette Jensdtr., under Behandling, efterat hun havde været under Mester Gerts, eller rettere hans Kones Kur, hvilket gav Anledning til en Proces, da Mester Gerts Kone udspredte det Rygte, at Patienten havde „Pokker“. 1688 tog Jacob Davidsen, som var født i Aarhus, Borgerskab d. 23. Januar; maaskee har han været en Søn af David Woldter, han maa være død omtrent ved Aarhundredets Slutning; thi 1703 var han idetmindste ikke mere i Aarhus. $\frac{30}{1}$ 1688 tog Gregorius Baufein, „Feldscherer ved Hr. Oberste v. Preens Regiment, fød udi Græffschab Durlach“, Borgerskab som Bartskjær[2]), men tog det atter tilbage, da der fandtes to Bartskjærere iforveien, og han blev da ved Hæren indtil han $\frac{14}{12}$ 1691 paany tog Borgerskab og nu virkelig nedsatte sig i Aarhus, hvor han $\frac{9}{7}$ 1694 indgav Klage til Magistraten over Indgreb i Næringen af Forskjellige, navnlig Albert Tilmand, „der dog af Hs. Maj. allernaadigst var forundt at betjene Holstebro og Lemvig“, og Herman Barber, der ikke var Borger og dog hængte Bækkener ud som en „bestilede og aproberede Chirurgus“. Albert Tilmand var i Aarhus allerede 1693, og

---

[1]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. II, p. 257, 259, 333, 334, III, p. 12.

[2]) Allerede 1687 havde han som Feltskjær en Sag med Apotheker Jacob Gesius i Aarhus og maa altsaa have været der i Byen allerede dengang (Hübertz: Actst. vedk. Aarh. II, p. 257).

hvad der blev af ham efter Klagen, vides ikke saa rigtig; men han tog dog idetmindste senere Borgerskab i Aarhus; Herman Barber derimod, som egentlig hed Herman v. Barve, og som 1693 allerede var med ved en offentlig Forretning, tog $\frac{30}{7}$ 1694 Borgerskab, men var her ikke mere allerede 1703; han var født i Pernau i Lifland. $\frac{29}{8}$ 1698 fik Antoni Georg Hardung, født i Delmenhorst, Bestalling, at være „Chirurgius og Bartskeer" i Aarhus, hvor han var endnu 1703.

I **Veile** synes Christian v. der Weif, „Oculist, Sten- og Brok-Snider", som $\frac{29}{7}$ 1686 fik et Thingsvidne i Aarhus angaaende sin Færdighed, at have havt Hjemstavn [1]. Nogen egentlig Bartskjær omtales her derimod ikke.

I **Kolding** døde Aar 1700 Nicolai Barner, en Feltskjær, som er omtalt under Fredrik III.s Regjering; nogen egentlig Bartskjær omtales derimod ikke her.

I **Bergen** omtales i dette Tidsrum et Laug, som forresten skrev sig fra en langt tidligere Tid, og som bestod af 9 Mestre. Det fik $\frac{22}{10}$ 1672 nye Laugsartikler. Ingen af Mestrene kjendes ved Navn.

I **Kongsberg** [2] fandtes, ligesom en Berg-Medicus, en „Berg-Chirurg" eller „beskikket Barberer", som var aflagt med 100 Rd. i aarlig Løn. 1689 blev Didrik Albert Wiedo ansat, og da han var død 1694, kom Peter Møller i hans Sted, men døde allerede 1696, hvorpaa Rasmus Kron blev udnævnt $\frac{17}{10}$ samme Aar og levede indtil 1713.

I **Kragerø** fandtes 1697 en „Arnt Balbeer", som i dette Aar svarede 1 Rd. i Consumptionsskat [3].

Sikkert fandtes ogsaa i flere norske Byer Bartskjærere; navnlig har sikkert baade Christiania og Throndhjem havt flere af denne Klasse Næringsdrivende; men de findes ikke omtalte.

---

[1]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. II, p. 174.
[2]) Nyt Bibl. f. L. I, p. 55.
[3]) Thue: Kragerøs Beskr., p. 84.

E. Fødselshjælpere.

Som vi have seet, bestod den hele Undervisning, Jordemødrene indtil Udgangen af Fredrik III.s Regjering fik, i de Forskrifter, Præsterne ifølge Kirkeordinantsen skulde meddele dem, og som kun angik deres moralske og christelige Optræden; nogen anatomisk eller anden lægevidenskabelig Undervisning, som kunde være dem til Hjælp og tjene dem til Rettesnor under Udøvelsen af deres Forretninger, fik de ikke. Saaledes var altsaa Forholdet, da Christian V. tiltraadte Regjeringen, og indtil 1671 eller 72 klager derfor ogsaa Th. Bartholin endnu lydelig over Jordemødrenes Uvidenhed og giver dem Skylden for, at mange Barselkoner omkomme; „men jeg," siger han, „toer mine Hænder i Uskyldighed og har en frelst Samvittighed, da jeg saa ofte har paamindet om at lade Jordemødrene examineres af Lægerne; men hidtil har jeg talt for døve Øren"[1]). Det var derfor en for hele Jordemodervæsenet meget vigtig Bestemmelse, som gaves i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 § 6, hvor det hedder om Lægerne: „De skulle have flittig og tilbørlig Omsorg, at Staden med gode og forfarne Jordemødre bliver forseet, hvilke og af dem skal overhøres og undervises, førend de maa lade sig bruge; i de andre Stæder skal Sligt skee af Medicis approbatis loci eller de næstværende." Herved bleve Jordemødrene første Gang ved en Lovbestemmelse bragte ind under Medicinalvæsenet, og det blev Lægernes Pligt at sørge for Hovedstadens og i det Hele Landets Forsyning med Jordemødre; men det Vigtigste var dog, at det ved denne Paragraph blev befalet, at Jordemødrene skulde undervises og examineres af Lægerne, som Bartholin saalænge havde tilraadet, og som ogsaa det medicinske Facultet i sit Udkast til en Medicinallov havde foreslaaet det. $\frac{30}{9}$ 1673 holdtes da den første Jordemoderexamen hertillands[2]); den foregik i Universite-

---

[1]) Acta med. & phil. I, p 65.
[2]) ibid. II, p. 53.

tets Anatomihus, og de Læger, som vare tilstede, vare Th. Bartholin, Henr. a Møinichen, Ole Borch, Casp. Kølichen og Niels Steensen; desuden vare de to ældste Jordemødre i Kjøbenhavn, Christine Trønner og Elisabeth Hansdtr., tilstede som Vidner. 15 kjøbenhavnske Jordemødre bleve her examinerede og svarede i det Hele til Lægernes Tilfredshed; kun i Anatomi vare de, som man ikke kan undres over, ikke tilstrækkeligt kyndige, hvorfor de fik Ordre til i Vinterens Løb at overvære Steensens offentlige Dissectioner, og forøvrigt lagdes dem paa Hjerte, at de i vanskelige Tilfælde skulde tilkalde ældre Jordemødre og consulere Læger, og at de skulde melde det for den anatomiske Professor, naar fattige Svangre eller Barselkoner døde, da han saa vilde gratis vise dem, hvad der kunde vedrøre deres Kunst.

Forresten blev den egentlige Jordemoderinstrux endnu, som i Christian V.s Tid, given ved en Geistligheden vedrørende Lov. Dels omtáles det i D. Lov 2—8—8, at Præsterne skulle undervise Jordemødrene, og her gives omtrent de samme Paalæg, som i Christian IV.s Kirkeordinants, dels findes i Danmarks og Norges Kirke-Ritual af $\frac{25}{7}$ 1685 en mere udførlig Instrux for Jordemødre, som foruden en hel Deel Bestemmelser, vedrørende deres Moralitet og Lignende, deres Opførsel mod Barselkonen og Omhu for Barnets Daab osv., tillige giver endeel Forskrifter, som mere directe vedrøre deres egentlige Forretning og deres Stilling i Samfundet. Medens det saaledes, saavidt vides, hidtil havde været en fuldkommen fri Næring, saa at Enhver, som havde Lyst og mente at have Anlæg, og til hvem Barselkoner vilde betroe sig, kunde give sig til at være Jordemoder, blev det nu befalet, at „Magistraten i Kjøbstæderne og Amtmændene paa Landet“ skulde b e s k i k k e til Jordemødre „ærlige og gudfrygtige Qvinder, som forstaae sig paa det Embede“, og som kunde levere Præstens Attest for et christeligt Levnet. „Men førend de antages, skal de af erfarne Medicis eller Chirurgis flittig

examineres og overhøres, om de forstaae sig paa den Bestilling, og naar de af dem ere kjendte dertil dygtige, gives dem Brev paa forseglet Papir under Raadstusegl i Kjøbstæderne og under Amtmandens Segl paa Landet, at de maa lade sig bruge hos Barselqvinder, naar de begjæres; og skal de boe paa beqvemme Steder, saavel de Fattige, som de Rige til Hjælp, og skal efter ethvert Steds Leilighed saamange beskikkes, som vel fornødent gjøres, paa det den Ene ikke skal være den Anden iveien". Det er, som det let sees, en hel anden Ordning af Tingene, end der nogensinde før havde fundet Sted, idet man hidtil havde ladet Enhver, som vilde og mente at kunne, practisere som Jordemoder, hvorimod det nu forlangtes, at de skulde lade sig examinere og kunne documentere, at de vare i Besiddelse af tilstrækkelige Kundskaber og Dygtighed til at udøve Jordemoderkunsten, og medens man hidtil havde ladet det beroe paa Tilfældet, hvorledes de forskjellige Egne af Landet bleve forsynede med Jordemødre, hvoraf der saaledes paa nogle Steder kunde være fuldkommen Mangel, paa andre Steder maaskee saa mange, at de ikke kunde alle erhverve sig det Fornødne til Udkommet, skulde nu Magistrater og Amtmænd i Forening med Lægerne sørge for en rigtig Fordeling af dem og for at Kjøbstæderne i det Hele bleve forsynede med Jordemødre. Men en temmelig væsentlig Mangel maa det vistnok siges at være, at der Intet bestemtes angaaende det Vederlag, som skulde ydes af dem, som benyttede deres Hjælp; de fik ingen Taxt, som Lægerne og Apothekerne; men der siges blot, at „for saadan deres Umage skal dem gives, hvad billigt er; men de Fattige skulle de hjælpe for Guds Skyld".

Vistnok var det et stort Fremskridt fra det hidtil Bestaaende, at Jordemødrene nu skulde undervises og examineres af Lægerne, førend de paatoge sig Udøvelsen af deres vigtige Kald; men vi maa dog ikke gjøre os for store Forestillinger om de derved opnaaede Resultater. I Hovedstaden

kunde der vel gives Leilighed for Jordemødrene til at faae de qvindelige Fødselsdeles anatomiske Forhold at see ved de offentlige Dissectioner; men paa Landet kunde dette vistnok i det Høieste kun ganske undtagelsesvis skee, om end det maaskee nok har for en Deel sigtet hertil, naar det ved kgl. Reskript blev befalet Stiftsbefalingsmanden at lade Dr. Bøhme efter Ansøgning faae henrettede Misdæderes Legemer, og lignende Befalinger ere maaskee ogsaa givne for andre Landsdele; men forefaldt end Henrettelser i den Tid langt hyppigere, end nutildags, er det dog klart, at det kun kunde være i Ny og Næ, at der saaledes blev Leilighed til at give Jordemødrene nogen virkelig anatomisk Undervisning, som de kunde have Nytte af. Og hvad Undervisningen i den egentlige Fødselshjælp angaaer, da maatte den vistnok være temmelig tarvelig paa en Tid, hvor Fødselsvidenskaben i det Hele stod temmelig lavt, og hvor Lægerne selv ikke gave sig anderledes af med den, end ved med indvendige Medicamenter, ofte af den besynderligste Slags, at søge at fremme Fødselen uden egentlig bestemte eller rationelle Indicationer. Men det maa naturligvis dog indrømmes, at det virkelig var et stort Fremskridt, at Undervisningen ved Læger blev paabudt.

For at Jordemødrene skulde kjende deres Pligter, blev det i Kirkeritualet befalet Præsterne 2 Gange om Aaret, ved Paaske og Mikkelsdag, i Kirken at forelæse for Jordemødrene 11 Punkter, hvorpaa Jordemødrene ved deres Antagelse skulde gjøre deres „corporlige Ed for Magistraten i Kjøbstæderne og Amtmændene paa Landet“. I Almindelighed kunde disse Qvinder nemlig vistnok hverken læse eller skrive, saa at det ikke vilde været til nogen Nytte at give dem en trykt Instrux, og under disse Forhold maatte det altsaa ansees for en særdeles nyttig Foranstaltning, paa denne Maade at holde dem deres Pligter i frisk Minde. Angaaende deres Virksomhed under Fødselen hedder det da der i det 6te Punkt: „Skal I intet Andet bruge til Moderen eller Barnet, end Bønnen og med Bønnen saa-

danne Midler, som ere naturlige, brugelige og christelige, og naar nogen Nød er paafærde, søge de nærmeste Medicos eller Badskere om et godt Raad; andre uchristelige, ulovlige, ja afgudiske og djævelske Midler skal I . . . entholde Eder fra . . . saa skal I og ikke skamme Eder at tage Raad hos gudfrygtige Matroner og andre erfarne Jordemødre, at I ikke skulle synes selvvise og derover sætte baade Moderen og Barnet i Fare.“ Under vanskelige Omstændigheder skulde altsaa Læger eller Bartskjærere tilkaldes; for de Førstes Vedkommende bestod den Hjælp, de kunde yde, alene i medicamentøs Behandling, og det var neppe stort, hvad herved udrettedes; den egentlige manuelle og instrumentelle Hjælp tilfaldt det derimod Bartskjærerne at yde; men den var kun et ultimum refugium og burde efter sin Natur sikkert ogsaa kun være det; thi den var sikkert meget raa og ubehændig og vistnok altid for Fosterets Vedkommende den visse Død, idet Instrumentforløsning og Embryotomi vistnok vare ensbetydende; idetmindste siger Th. Bartholin [1]), at de Barselkoner, som Jordemødrene ikke kunde hjælpe, maatte see Børnene „sectione per Chirurgum sibi extrahi discerpique“. Hvorledes forresten dette idetmindste undertiden gik for sig, faae vi et Begreb om ved at læse [2]), hvorledes det gik til, da to Jordemødre, som vare tilstede ved Apotheker Henrik Roths Hustrus Barnefødsel, efterat have med megen Møie faaet Armene frem ved en Fodfødsel, endelig fik Hovedet revet fra Kroppen. Man kaldte da to Bartskjærere, som derpaa arbeidede „Speculo uterino, forcipibus fabrorum & hamulis, quæ forte ad manus erant“, men uden at kunne udrette noget, hvorpaa Hovedet næste Dag fødtes ved Naturens Hjælp, og Konen kom sig.

Som en Jordemoders Pligter udenfor den egentlige

---

[1]) Acta med. & phil. I, p. 65.
[2]) ibid., p. 286—93.

Fødselshjælp nævner Th. Bartholin, at hun skal besøge de Svangre, tilsee Barselkoner og Smaabørn, reponere prolaberede Uteri, anbringe Pessarier og sætte Clysterer.

F. Hospitaler.

For den egentlige Befolknings Vedkommende vedblev ogsaa i dette Tidsrum Hospitalsvæsenet at staae paa samme Trin, som tidligere; egentlige Sygehospitaler, hvor Patienter kunde behandles og Læger finde et Materiale for cliniske Studier, fandtes ligesaa lidt nu, som tidligere, og de bestaaende Hospitaler vare kun Pleiestiftelser for fattige, vanføre og med chroniske, ulægelige Sygdomme behæftede Mennesker, som vel ofte havde Tilsyn af en Bartskjær, men som man dog egentlig ikke bestræbte sig for at helbrede, men kun søgte at gjøre Livet nogenlunde taaleligt. Ogsaa det saakaldte Pesthus udenfor Vesterport ved Kjøbenhavn benyttedes som en saadan Stiftelse, men brugtes dog ogsaa under indtrædende Epidemi som et Slags Hospital; men hvorledes Patienter, som angrebes af epidemiske Sygdomme, med et Fælledsnavn betegnede som Pest, i hin Tid bleve behandlede, har vi tidligere omtalt, Lægerne gave sig ikke af dermed, og det var Bartskjærerne, der som „Pestmestre" maatte paatage sig dette Hverv. Ved Reskr. af $\frac{8}{2}$ 1696 blev det befalet Directeurerne for Børnehuset paa Christianshavn at paatage sig Directionen ogsaa over Pesthuset, og ved et Reskr. af 3die Marts s. A. bestemtes bl. A., at der ikke skulde betales særlig Løn for Pesthuset til Bartskjæreren, som altsaa sikkert skulde være fælleds for begge Stiftelser.

Af Hensyn til Lægers og Chirurgers Uddannelse blev det, som tidligere omtalt, ved Reskr. af $\frac{15}{10}$ 1695 tilladt, at „unge Medici og Chirurgi, som i Kongens Riger practiseret haver, maa sig de fattige, syge Lemmer i Børnehuset paa Christianshavn deres Cur og Lægedom under In-

spection af Kongens Livmedici J. L. Ringelman og G. F. v. Franckenow samt Livchirurgus H. Soest og Dronningens Chirurgus Precheur antage, hvortil Etienne de la Fosse behøvende Medicamenter vil forskaffe.“ At dette imidlertid kun kunde være et høist ufuldstændigt Surrogat for en egentlig clinisk Undervisning i et rigtigt Hospital, er af sig selv indlysende.

For Flaadens Mandskab havde allerede Fredrik III., som før omtalt, stiftet et virkeligt Hospital, det saakaldte Qvæsthus, som Christian V. imidlertid 1682 skjænkede en ny Bygning og endeel nye Indtægter, dels af confiskeret Gods, dels af egne Tavler, som skulde ombæres i alle Landets Kirker, og han gav det da ogsaa en ny Fundats af $\frac{13}{7}$ 1682 [1]), hvori det siges, at da „indfaldende Krigs-Tider haver været Aarsage udi, at samme velbegyndte Værk ikke førend nu sidstleden Krig har kunnet naae sin Fuldkommenhed, eller bleven bragt til nogen ret ordentlig Skik, da have Vi af den Kongelige Omsorg, som Vi Allernaadigst drage for alle dem, som Os og Vore Riger og Lande saavel til Lands, som til Vands i Krigen tjener, samme christelige Værk igjen foretaget og ikke alleneste dertil Allernaadigst skjænket og givet anseelige Summer, mens endog denne Fundatz og Ordinantz derom Allernaadigst ladet gjøre“. Ved Forordning eller, som det kaldes, Fundats af $\frac{29}{12}$ 1674 var det paalagt Admiralitetet at overtage Qvæsthuset. og den derved befalede Ordning af Bestyrelsen, som skulde skee ved Deputerede, „Een af Rentekammer-Collegio og En af Admiralitetets Collegio tilligemed dem, som Kongen i Krigstider ved General-Commissariatet kunde tilsinds vorde at bruge“, og to Borgere, som udvalgtes til Forstandere, gjentoges 1682. I dette Qvæsthus skulde de „Qvæste og Saarede“ optages og bespises efter Landtaxten, „og skal vore Deputerede med de tvende Borgere drage

---

[1]) Hoffm. Fund. IX, p. 426—431.

tilbørlig Omsorg og saadan Anordning gjøre, at deres Mad bliver forbedret og forandret, og de altid god, varm, fordøielig (og dennem tjenlig) Mad bekommer, hvorfore de og tillige med Stads-Physico en Spise-Taxt til hver Dag opsætter". Der skulde holdes Qvinder til at passe de Syge, hjælpe dem af og i Seng og holde Huset rent for at hindre Stank og Uhumskhed, hvortil Forstanderne skulde skaffe Røgelse. „Og saasom det ikke er Vores Allernaadigste Villie og Mening, ved dette Middel noget Hospital at indrette, mens alleneste et Qvæst-Hus, saa skal heller ingen anden, end de, som i Vores Tjeneste ere blevne qvæste, tillades derudi at komme, og saasnart nogen er bleven helbredet og ikke mere er under Bartskjerens Haand, skal han være pligtig sig der udaf igjen at forføye og siden ingen videre Underholdning der sammesteds nyde". De, som derimod ikke bleve fuldkommen helbredede eller arbeidsføre igjen, skulde efter endt Cur indlægges i de almindelige Hospitaler, hvorfor Bisperne allerede ved Reskr. af $\frac{10}{3}$ 1682 havde faaet Ordre til, naar der blev nogen Plads ledig i Hospitalerne, da førend Nogen indlagdes, at forespørge hos Qvæsthusets Directeurer, om ingen af „Kongens qvæste Folk" skulde indlægges.

Som et væsentlig chirurgisk Hospital maatte det naturligst have en Bartskjær til Læge, og herom hedder det: „Den Chirurgus eller de, som til de Qvæste at curere eller Opsigt med dennem at have, blive antagne, skal være vel in Anatomia erfarne, saa at de Qvæste formedelst deres Uvidenhed ey ilde skulde medhandles eller blive forsømmede. Og skal denne Stads Physicus særdeles med dennem have Opsigt og følge med bemeldte Chirurgus, naar nogen Lem formedelst Nød og Aarsage af de Qvæste maatte afskjæres, for at raadføre dennem i saadanne Tilfælde og erindre dennem om, hvis hannem synes derved bør i Agt at tages. For hvilken hans Umage vi efter Tiden og Mængden af Patienterne hannem à parte Gage Allernaadigst ville tillægge, og desforuden selv lade betale, hvis Medica-

menter dertil efter bemeldte Stads-Physici Opskrift og Attest kand behøves og forbruges, hvorfore og alle Recepter af hannem skal underskrives, om de ellers Apoteckeren skal vorde godtgjort.“

Ved Christian V.s Fundats skete den Forandring i Qvæsthusets Bestemmelse, at dette, som af Fredrik III. var oprettet til Bedste for „saarede og qvæstede Baadsfolk“, nu ogsaa skulde komme de saarede Soldater af Landhæren tilgode, som det fremgaaer af Kongens Yttring, at det er stiftet af den Omsorg, han vilde drage for dem, der „saavel til Lands, som til Vands“ tjente ham i Krigen, og i den latinske Indskrift, som 1685 sattes paa Bygningen kaldtes det derfor ogsaa „Valetudinarium sauciorum“ [1]) uden nogen nærmere Indskrænkning. Men ikke mange Aar efter foretoges hermed en Forandring, idet der vistnok i Aaret 1690 foretoges en Adskillelse mellem Søetatens og Landetatens Qvæsthus eller Krigshospital, som det for Landetatens Vedkommende blev kaldt. Ved Reskr. af $\frac{31}{5}$ 1690 bestemtes nemlig, at „Landmilitsens Qvæsthus“ skulde nyde en Afgift af Rangspersoner, og i en kgl. Ordre af $\frac{17}{6}$ 1690, som befalede, at der skulde afgives 9000 Rd. fra Søetatens Qvæsthus til Landetatens, hedder det som Grund, at „den for kort Tid siden foretagne Adskillelse for Fremtiden skulde vedvare“ [2]). Dette Krigshospital indrettedes udenfor Vesterport i en Bygning, som fordum havde været en Ladegaard til Kjøbenhavns Slot og siden benyttet til Klædefabrik og kaldet Vodrupgaard efter sin Eier [3]). Om dette Hospitals nærmere Indretning er Intet bekjendt; men formodentlig har her en Feltskjær været ansat og forresten Ordningen været den samme, som ved Qvæsthuset.

---

[1]) Pontopp.: Marm. Dan I, p. 129.

[2]) Garde: Efterr. o. den d. og n. Søm. I, p. 326.

[3]) Pontopp.: D. Atl. II, p. 117.

Allerede $\frac{20}{3}$ 1679 var et Reskript udgaaet til Norges Statholder, Generalfeltmarschal U. F. Gyldenløve om et Soldaterhospitals eller Qvæsthus's Oprettelse i Norge, om hvilket imidlertid ellers Intet er bekjendt.

G. Apotheker.

Ligesom det øvrige Medicinalvæsen under Christian V.s Regjering fik en tildels ny og i ethvert Fald fastere Ordning, end hidtil, ved den kgl. Forordning af $\frac{4}{12}$ 1672, saaledes blev ogsaa Apothekervæsenet ved samme Forordning i flere Henseender bedre ordnet, medens flere af de hidtil bestaaende Lovbestemmelser bekræftedes og gjentoges. Som vi have seet, havde Lægerne allerede af Fredrik III. faaet Paalæg om at udarbeide en „Apotheker-Ordinants", og en saadan var ogsaa bleven færdig, sagtens indeholdende de samme Bestemmelser. som allerede forinden den kongelige Befaling vare udarbeidede af det medicinske Facultet; men først under Christian V. blev Loven til Virkelighed, og vi skulle da nu see, hvorledes hele Apothekervæsenet herved blev ordnet.

Enhver, som vilde nedsætte sig som Apotheker, skulde have kgl. Bestalling som Apotheker og aflægge Ed, vistnok den samme, som allerede i Christian IV.s Tid var vedtagen; uden kgl. Bestalling maatte Ingensomhelst holde Apothek. Der tilstodes da Apothekerne, som tidligere, Fritagelse for „alle borgerlige og Byens Bestillinger og Indqvartering", og naar Apothekeren døde, skulde hans Enke og Børn beholde Apotheket med alle Privilegier og Rettigheder, naar der kun holdtes en Provisor eller en af Børnene havde de fornødne Qvalificationer til at overtage Apotheket. For at sikkre Apothekerne den fuldstændige Eneret til Medicamenthandelen, blev det nu forbudt Lægerne at holde offentlig Apothek og sælge Medicamenter; kun skulde det „staae enhver approbato Medico frit for, selv at præparere og for

sine egne Patienter at bruge hvis sær og besynderlig Medicamenter, som han sig selv vil have forbeholden og ikke paa Apothekerne kan bekommes"; men „Materialia" skulde de dog kjøbe hos Apothekerne, forsaavidt de vare at faae der. Denne Bestemmelse maa vistnok nærmest betragtes som en anden Form for den af Christian IV. givne Befaling, at Apothekerne skulde hemmeligholde Compositioner, som Lægerne ei vilde have meddelte Andre; thi en saadan Bestemmelse gaves ikke 1672; men ved den her omtalte Undtagelse for Lægernes Vedkommende kunde det Samme jo opnaaes. Ligesom det blev Lægerne forbudt at holde Apothek, saaledes blev det ogsaa forbudt Chirurgerne at „forordne eller selv præparere nogen Medicamenter for deres Patienter indvortes at bruge uden alene Vund-Drik og Decocta, som af dem bruges imod französke Pokker, Gurgel-Vand og hvad egentlig til Chirurgi henhører". De sidstnævnte Composita skulde de altsaa have Lov at tilberede; derimod skulde Apothekerne være pligtige til at skaffe Bartskjærerne deres „Medicamenta og Species eller Materialier" i gode Varer til en billig Pris og i store eller smaa Qvantiteter, som det forlangtes. Fremdeles blev det forbudt Laboranter og Destillateurer at sælge eller tilberede Lægemidler, og Materialister, Sukkerbagere og Urtekræmmere blev det forbudt at sælge „Theriacum, Mithridatium, Confectiones officinales, Balsama, Ungventa, Emplastra, Species, Pulveres compositos, Olieteter; item Slag-Vand, Kaneel-Vand, Moder-Vand; Elixir vitæ Matthioli, Kinder-Balsom og andre saadanne destillerede Vande, item Bryst-Kager, Violen- og Rosen-Sirup og andre saadanne Siruper og deslige Medicamenter og Materialier, som egentlig til Apotheket henhører". For nærmere at ordne Forholdet mellem Apothekerne og Destillateurer og Sukkerbagere, blev det ved et Reskr. af $\frac{7}{3}$ 1685 udtrykkelig bestemt, hvad de Sidstnævnte maatte destillere, og ved en Forordn. af $\frac{19}{11}$ 1687 bestemtes endelig, hvilke Simplicia og tildels Composita det skulde være Sukkerbagerne, Urtekræmmerne, Destilla-

teurerne, Droguisterne og Materialisterne tilladt at sælge ligesom Apothekerne, og ved de heri tagne Bestemmelser indskrænkedes unægtelig den 1672 Apothekerne tilstaaede Eneret noget, idet f. Ex. forskjellige destillerede Vande bleve gjorte fælleds; mærkeligt nok blev det ogsaa herved tilladt de nævnte Handlende at sælge gul Arsenik og Gummigut, medens det i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 var dem „under høieste Straf formeent" at sælge baade Arsenik og Purgantia. Af størst Betydning for Apothekerne var det maaskee dog, at det i den sidste Paragraph af Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 hedder: „Ingen Empiricus, Bruksnider, Oculist, Qvaksalver og deslige Omløbere, Mand eller Qvinde, maa holde hemmelig eller offentlig Fal nogle af de Varer, enten det er Simplicia eller Composita, Olieteter, Theriac eller hvad Navn de have kan, som henhøre til Apotheker; men dersom Nogen findes med slige Varer, Materialier og Medicamenter, som forbudet er, skal samme Varer være forbrudte, og desuden give 100 Rd. til Straf, hvoraf $\frac{1}{3}$ Part til Kongen skal være forfalden, $\frac{1}{3}$ Part til Borgmestre og Raad paa det Sted, som saadant befindes, og $\frac{1}{3}$ Part til Apothekerne der sammesteds, paa det at den farlige og skadelige Misbrug, at sælge Medicamenter, kan afskaffes". Hermed blev med tydelige og rene Ord Staven brudt over Landfarernes Medicinalhandel og denne stemplet som uden videre ulovlig og strafbar, medens man hidtil i det Høieste havde søgt at føre nogen Control med den, hvilket, som før omtalt, navnlig opnaaedes ved Artikler i Bartskjærlaugenes Privilegier, og da Bartskjærerne i Bergen fik deres Laugsartikler fornyede og confirmerede et Par Maaneder før Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 udkom, kan det ikke undre os saameget, at vi heri træffe den gamle Bestemmelse, at Landfarernes Medicinalvarer først skulde prøves af „Stads-Medico med Oldermanden og nogle af Laugsbrødrene" inden Tilladelse til deres Udsalg maatte gives; men vel maa det i høi Grad forundre, at det 12 Aar efter den oftomtalte Forordnings Emanation endnu hedder efter den gamle Formel

i de $\frac{29}{4}$ 1684 confirmerede Bartskjærartikler for Kjøbenhavns og Christianshavns Laug: „Ingen skal herefter tillades at udstaae med sine Varer inden Kjøbenhavns og Christianshavns Volde og Porte at udsælge, førend Theriac, Pulver, Olie og Andet, hvis han har at sælge, som til Medicin bruges, bliver proberet og beseet af nogle af Facultate Medica mod Oldermanden og nogle af Laugsbrødrene; og hvis hans Varer da findes gode og dygtige, maa han efter foregaaende Tilladelse dermed udstaae paa 8 eller 14 Dages Tid“; thi dette synes dog unægtelig at stride aldeles mod den nævnte Forordnings Ord. Det er vel imidlertid herefter høist sandsynligt, at Landfarerne dog ere vedblevne at gjøre Apothekerne megen Skade i deres Næring; men ogsaa andre Handlende i de forskjellige Stæder overskrede jevnlig Forordningens Bud, og vi finde derfor ogsaa i Christian V.s Tid jevnlige Klager fra Apothekerne over „Indpas“ i Næringen og derved fremkaldte Reskripter til vedkommende Magistrater og Politimestre om at beskytte Apothekerne mod Indgreb i Næringen og haandhæve deres Privilegier, saaledes 1684 i Kjøbenhavn, 1686 i Throndhjem, 1688 i Nakskov, 1696 i Odense og Nyborg.

For at faae Bestalling som Apotheker skulde Vedkommende documentere, at han havde de Kundskaber og Færdigheder, som maatte ansees fornøden for den, som skulde bestyre et Apothek, og han skulde derfor først lade sig examinere af „Facultatis Medicæ Doctoribus og Apothekerne i Kjøbenhavn“ og af dem erhverve et skriftligt Vidnesbyrd om sin Duelighed, og det Samme gjaldt for den, som skulde være Provisor enten for en endnu levende Apotheker eller for en Enke eller efterladte Børn, og han maatte da ogsaa aflægge Ed. At man idetmindste undertiden fordrede noget Lignende allerede i Christian IV.s Tid, har vi tidligere seet; men først 1672 blev dog Examen som en udtrykkelig Betingelse for at blive Apotheker befalet ved Lovbud. Nærmere Bestemmelser om, hvilke Kundskaber der ved denne Examen skulde prøves eller

hvad der skulde fordres for at kunne meddele Dueligheds-attesten, synes ikke at være blevne givne. Enhver Apotheker skulde holde „dygtige og forfarne Svende, een eller flere efter Fornødenhed", og ogsaa for deres Vedkommende krævede Loven en vis Garanti for Duelighed, idet de skulde, „førend de annammes i Apotheket, forevise deres rigtige Testimonia til Decanum Facultatis Medicæ eller Stads-Physicum"; men nogen egentlig Examen fordredes ikke af dem; derimod maatte de ved Forevisningen af Testimonia love „med Haand og Mund, at de deres Recepter, som af Medicis approbatis præscriberes, flittigen og lovligen vil præparere". Eden for Apothekersvende, som i Christian IV.s Tid blev indført, synes saaledes nu at være bortfalden. For „Læredrengenes" Vedkommende krævede Loven endelig kun, at de ved Antagelsen skulde kunne Latin; men det blev forbudt dem, „al den Stund, de ikke ere dygtige", at præparere Medicamenter, „som Magt paaligger". Naar de havde udlært, bleve de vistnok af vedkommende Apotheker selv gjorte til Svende og meddelte de i Loven omtalte Testimonier. Om selve Studiet indeholder Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 ikke Andet, end den Befaling, at Apothekerdrengene skulde „følge Professorem Botanicum, naar han med sine Discipler gaaer herbatum, dersom Tiden og Leiligheden det ellers vil tilstede". Dette Paabud havde dog maaskee ogsaa et andet Formaal for Øie, idet det nemlig var paalagt Apothekerne, at „som disse Lande med adskillige gode Væxter, Urter, Blomster og Rødder ere af Naturen begavede, skal de hvert Aar, efter Aarets visse Tider, sig flittigen erkyndige om ethvert Steds Planter og Væxter og derover holde en Bog til Underretning", og hertil kunde naturligvis Disciplenes botaniske Excursioner være et brugbart Hjælpemiddel.

Ligesom man ved at fordre en Examen af Apothekerne og Testimonier af deres Medhjælpere søgte at sikkre sig den personlige Dygtighed, saaledes gaves ogsaa visse Forskrifter, som havde til Øiemed at sikkre Publicum mod

slette Varer og anden Skade, som kunde opstaae ved Tilberedning eller Udsalg. Ligesom tidligere befaledes det Apothekerne at have „gode, ferske, uforfalskede og ei forliggene Simplicia og Materialia", og det anbefaledes dem saavel at samle og paa tilbørlig Maade tørre og opbevare de indenlandske Planter og Stoffer, som kunde benyttes, som at have „deres egen Urtehave, derudi Plantas indigenas og exoticas saa mange her voxe kan, det meste muligt er", hvilket Tilhold vistnok for en stor Deel skyldtes Th. Bartholins Indflydelse, da det var hans Yndlingstanke, som han vidtløftig har fremsat i sin Bog De Medicina Danor. domestica, at man i Medicinen skulde langt mere, end hidtil, og næsten alene betjene sig af Landets egne Frembringelser, en Maxime, som han dog langtfra i Praxis fulgte i den Udstrækning, hvori han theoretisk anbefalede den. Præparater maatte Apothekerne ikke forskrive, men selv tilberede af Simplicia, som de naturligvis maatte forskrive, naar de ei fandtes hertillands; men „Electuaria, fornemmeligen Theriaca, Mithridatium, Opiata og ellers andre store og fornemme Composita" skulde ligesom hidtil tilberedes i Lægers Nærværelse, og de Kar, hvori de derpaa opbevaredes, skulde forsynes med Lægernes Paategning. Denne Tilberedning foregik med en vis Høitidelighed, navnlig for Theriakens Vedkommende; der udstededes en skriftlig Indbydelse til at overvære Handlingen, og denne forherligedes endog undertiden med Lykønskningsdigte o. Lign; saaledes havde det fra ældre Tid været Skik, og denne vedligeholdtes endnu en Tid, uagtet Lægerne allerede i endeel Aar havde begyndt at indsee, at disse overmaade sammensatte Midler i Grunden ikke havde nogen særdeles Værd[1]). Som det allerede 1619 var befalet, skulde Apothekerne fremdeles bruge Glas eller særlig tjenlige Redskaber ved Tilberedning af destillerede Vande og glasserede Kar til

---

[1]) See Fortalen til Dispensat. hafn. 1658.

sure Decocter; desuden skulde de ved Tilberedning af Medicamenter, hvori giftige og skarpe Stoffer forekom, eller Purgantia og Vomitoria, bruge særlige Kar og Redskaber, som ikke maatte benyttes til Andet. Gifte skulde opbevares i særegne Gjemmer og maatte ikke sælges offentligt, ligesom de ikke maatte afhænde „nogen Purgans eller Vomitorium til mistænkte Personer, hvorved Foster fordrives eller nogen fordærvelig Skade paaføres kunde“. De maatte Intet forandre i en Recept, men skulde, naar Noget var tvivlsomt, henvende sig til den Læge, som havde skrevet Recepten. Forsaavidt de af Recepter kunde slutte sig til vedkommende Patients Sygdom, skulde Apothekerne dog beholde denne Kundskab for sig selv; det var navnlig vedtaget af Hensyn til „adskillige Sygdomme, som Patienterne ei gjerne vil have aabenbaret“, men synes dog at skulle gjælde i sin Almindelighed. Endeligt skulde Apotheket holdes aabent til enhver Tid, Nat og Dag, søgne og hellige Dage, og enten Apothekeren selv eller en Svend altid være tilstede; Lægemidlerne skulde tilberedes saa hurtigt som muligt, og navnlig gjaldt dette, naar der i nogen Henseende var Fare paafærde.

Medens man hidtil ikke havde havt nogen virkelig legaliseret og paabudt Pharmacopoe, fik man derimod nu en saadan, idet det i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 blev befalet, at alle Apothekere i begge Riger skulde rette sig efter „det Dispensatorium, som af Facultatis Medicæ Doctoribus efter Kgl. Befaling er i Trykken forfærdiget“, nemlig Dispensatorium Hafniense af 1658, som vel allerede en Tid havde tjent til Rettesnor, idetmindste i Kjøbenhavn, men dog ikke hidtil været paabudt. Men det hedder derom fremdeles, at „eftersom Pharmaceutica og Chymia formedelst daglig Erfarenhed og disse Tiders Curiositet mærkelig tiltager, skal samme Dispensatorium efter Leiligheden af Facultatis Medicæ Doctoribus forandres, augeres og rettes“.

Taxten af 1645 var ved Christian V.s Regjeringstiltrædelse endnu gjældende; men allerede 1668 havde det

medicinske Facultet af Fredrik III. faaet Ordre til at udarbeide en ny, som dog først blev færdig under hans Efterfølger og endelig udkom som Taxten af 1672. Bogen har forrest et meget elegant Titelblad med latinsk Titel og Navnene paa Hovedstadens 4 Apotheker. Derefter følger Christian V.s Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 paa Dansk, Latin og Tydsk, derpaa et stort Vignetblad [1]) og derefter atter et Titelblad med latinsk, dansk og tydsk Titel. Derpaa følger Th. Bartholins Fortale paa Latin, derefter en Liste over Lægerne i Kjøbenhavn og en lignende over de 4 Apothekere sammesteds, og derpaa følger endelig Taxten selv, som udgjør 123 Qvartsider med Medicamenternes Navne paa Latin, Dansk og Tydsk. Efter Taxten kommer den samme Efterskrift, som fandtes i de tidligere Taxter angaaende Maal og Vægt osv. Taxten har 2925 Nummere, altsaa ikke saa Lidt flere, end der 1645 fandtes og henved det Dobbelte af, hvad der fandtes 1619. Forøgelsen er gjennemgaaende i alle Klasser, saa at her af Planteriget findes 800 Simplicia mod 600 i 1645, af Dyreriget omtrent 150 mod 80 og af Mineralriget over 1000 imod noget over 700. Størst er Tilvæxten af Tincturer og dermed beslægtede Præparater, hvoraf der 1672 findes 217 imod 78 i 1645, og det Samme gjælder, om end i noget mindre Grad, om de chemiske Midler, som navnlig i Forhold til, hvad der findes i Taxten af 1619, er steget i meget betydelig Grad, hvilket viser den stigende Betydning, som Chemien

---

[1]) I hvert Hjørne findes et af de 4 Apothekers Navne med tilsvarende Emblem, en Svane, en Konge, en Løve og en Elephant. I Bladets Midte er en hvid Plads med Indskrift: Die Richtigste Ordnung | ist ein jedes an seinem Ort | Verhütet viel Schaden | und giebt gute Förderung. Ubi non ordo, Ibi confusio. MDCLXXII. — Ovenfor denne Indskrift findes mellem Svanen og Kongen Afbildning af en Ovn og en Destillerkolbe, og nedenfor Indskriften mellem Løven og Elephanten en Hane omgivet af et Baand med Paaskrift: Labor et Vigilantia Multum.

og den chemiske Pharmaci fik for Medicinen. Hvad Priserne angaaer, da er Arbeidstaxten i det Hele forhøiet og forøvrigt Priserne saaledes ansatte, at denne Taxt maa have bragt Apothekerne større Fordeel, end den, som afløstes, saa at de neppe har havt nogen Grund til at beklage sig. Denne Taxt bleve Apothekerne ved Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 forpligtede til at rette sig efter; men paa Grund af de forskjellige Priser, hvori de enkelte Stoffer til forskjellige Tider kunde staae, skulde, ligesom tidligere, Forandringer ved passende Leiligheder kunne foretages, og Apothekerne skulde derfor angive for Lægerne de herhenhørende Forhold, og Stadsphysicus i Kjøbenhavn, andensteds Medici ordinarii, skulde erkyndige sig om de stigende og faldende Varers Cours i Frankfurt og Amsterdam for derefter at kunne rette Taxten, hvori forøvrigt de Stoffer, hvis Pris saaledes kunde stige og falde, vare mærkede, som i de tidligere Taxter, med en Stjerne.

Visitatser skulde, ligesom hidtil, hvert Aar afholdes idetmindste een Gang og da „strax efter Michaelis“; men Lægerne skulde være pligtige til, „om Behov gjøres“, at visitere dem 2 Gange aarlig; desuden stod det enhver autoriseret Læge frit for, naar han vilde, at eftersee de Midler, „han agter at præscribere eller allerede har præscriberet“, hvorved det altsaa blev muligt for enhver Læge at holde Control med Varernes Beskaffenhed og Tilberedning. Visitatsen skulde foretages i Kjøbenhavn af to Medlemmer af det medicinske Facultet i Forening med Stadsphysicus, i de andre Kjøbstæder af de autoriserede Læger, „een eller flere eller, hvor ingen er, af de Næstværende“, og Apothekerne og deres Svende vare pligtige at forevise Alt, hvad der fandtes i Apotheket. Fandtes da Noget at være gammelt eller af andre Grunde ubrugeligt, skulde det øieblikkelig kasseres, og Visitatorernes Dom i denne Henseende skulde uden videre tages til Følge. For at give Apothekerne paa saadanne Steder, hvor der kun var ringe Afsætning og derfor Sandsynlighed for, at en større Deel

Varer maatte fordærves for dem, nogen Erstatning for den Skade, de herved kunde lide, blev det tilladt alle Apothekere udenfor Hovedstaden at handle med „Vin, Urter og Speceri, ligesom Vinhandlerne og Urtekræmmerne det have at sælge“, et Privilegium, som iøvrigt idetmindste adskillige af dem allerede havde faaet ved særlig kgl. Tilladelse, men som da kun gjaldt for vedkommende enkelte Persons Levetid. Ved Visitatserne skulde ogsaa Taxten eftersees, og Priserne for de i denne Henseende foranderlige Stoffer skulde da ved denne Leilighed sættes op eller ned, naar Tidsomstændighederne krævede nogen saadan Forandring.

Ligesom i sin Tid Taxten var bleven indført for at beskytte Publicum mod overdrevne Fordringer af Apothekerne, saaledes blev nu ogsaa en anden Foranstaltning gjort, som sigtede til at lette Adgangen til Medicamenter i Sygdomstilfælde, idet det blev befalet Apothekerne „at lade forskrevne Medicamenter følge, omendskjøndt Pengene ikke altid derfore medfølge“. Denne Credit, som Apothekerne saaledes bleve forpligtede til at tilstaae Alle og Enhver, kunde let medføre og har virkelig ogsaa medført et ikke ringe Tab for dem, om end der, for at sikkre Apothekerne herimod, blev given dem Forlodsret til Betaling for leverede Medicamenter, naar Vedkommende døde eller gik fallit. At Publicum ogsaa snart søgte at gjøre sig Fordeel af denne Credit, som Apothekerne vare pligtige at tilstaae, sees af Motiverne til Forordn. af $\frac{6}{2}$ 1686, hvor det siges, at adskillige Debitorer, som Aar efter andet havde ladet udtage Medicamenter paa Apothekerne, vilde undslaae sig helt for at betale, fordi Apothekerne ei efter Loven havde gjort aarligt Regnskab med dem; men da det maatte erkjendes, at dette ikke saa passende kunde skee, naar Patienter vare længere syge, blev det nu paabudt, at Apothekerne skulde beholde deres Ret til det Tilgodehavende, naar de inden 2det Aars Udgang indgave deres Regning; „men efter den Tid og i det Øvrige have

de sig derved i alle Maader efter Loven og Privilegierne tilbørlig at forholde".

Hvad Forholdet til Lægerne angaaer, da var det vistnok fremdeles ikke godt, om end vi i dette Tidsrum ikke finde saa lydelige Klager fra de Sidste, som tidligere; men uagtet det i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 var, som tidligere, forbudt Apothekerne og deres Svende at „befatte sig med praxi medica eller Syge at visitere", saa var og blev dette dog deres svage Side og en stadig Anstødssten i deres Forhold til Lægerne. For nogle Apothekeres Vedkommende gav selve Forordningen en vis Fristelse til dog at befatte sig med Praxis, idet det hed, at det ikke formentes Nogen „et in Medicina approberet og ei farligt Medicamentum at meddele en Patient, naar det begjæres i de Kjøbstæder saa og paa Landet, hvor ingen Medicus er eller saa snart bekommes kan", idet den sidste Betingelse er saa elastisk, at den meget let kunde efter Behag udvides ganske betydeligt, og at Apothekerne paa Landet, støttende sig til denne Bestemmelse, ofte øvede en ikke ganske ringe Praxis, er der vistnok ingen Tvivl om.

Apothekernes Antal forøgedes ikke ganske ubetydeligt under Christian V., og atter i dette Tidsrum var det Norge, hvor forholdsvis det største Antal nye Apotheker oprettedes. Paa **Sjælland** fandtes, som hidtil, Apotheker i Kjøbenhavn, Helsingør, Roeskilde, Kjøge og Sorø; men hertil kom under Christian V.s Regjering nye Apotheker i Slagelse, Næstved og Kallundborg. Paa **Lolland** fandtes kun Apothek i Nakskov og paa **Falster** i Nykjøbing. Paa **Fyen** fandtes Apotheker i Odense og Nyborg og oprettedes et nyt i Assens. I **Jylland** oprettedes foruden de i Viborg, Aalborg, Randers, Aarhus, Fredericia, Kolding og Ribe bestaaende Apotheker et nyt i Horsens. I **Norge** fandtes, som hidtil, Apotheker i Throndhjem, Bergen, Christiania og Christianssand, hvortil nu kom nye Apo-

theker i Bragnæs og Strømsø, Fredriksstad, Fredrikshald og Kongsberg.

Kjøbenhavn.

Hofapotheker var ved Fredrik III.s Død Johan Gottfried Becker, og da han beklædte den samme Stilling hos Christian V., er han vel uden Afbrydelse bleven i den; men hans Bestalling som Hof- og Reiseapotheker hos denne Konge udstedtes dog først $\frac{18}{3}$ 1671. $\frac{28}{4}$ 1676 fritoges han for at paatage sig noget Formynderskab, „efterdi han er Vor Reiseapotheker og ei nogen Formynderskab kan afvarte“. Han overlevede Kongen og var vistnok dennes eneste Hofapotheker.

Byen selv havde ved Fredrik III.s Død endnu kun 3 Apotheker; men allerede en Maaneds Tid efter aabnedes paa St. Kjøbmagergade et fjerde Officin ifølge det Johan Gottf. Becker 1669 tilstaaede Privilegium, saa at Hovedstaden nu havde 4 Apotheker, og i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 lovede Kongen, at „saalænge de Apotheker, som nu ere i Kjøbenhavn, ustraffelig ere providerede med gode Varer og Materialier, saa at Indvaanerne noksom dermed kan være betjente og forsynede og Ingen med Billighed derover kan have at klage, skal det indtil videre Anordning forblive ved det Tal, som nu i Staden er“, et Tilsagn, hvis Mening vistnok har været bedre, end dets Ordlyd; thi at det „indtil videre Anordning“ skulde blive, som det var, det fulgte dog egentlig af sig selv, eftersom intet nyt Apothek kunde oprettes uden kongelig Bestalling. Derimod hedder det sammesteds, at „skulde noget Apothek, enten i Kjøbenhavn eller andensteds i disse Riger og Lande, komme i nogen mærkelig Brøst og Afgang ved Forsømmelse og ond Syn, da skal Apothekeren have forbrudt sin Bestilling og hans Apothek casseres og et andet i dets Sted igjen oprettes.“

a) **Svaneapotheket** havde ved Fredrik III.s Død Christopher Heerfort den Ældre, som 1660 havde overtaget det og samme Aar erhvervet kgl. Tilladelse til, at en af hans Sønner, naar han havde underkastet sig Examen, maatte beholde Apotheket efter ham. Ifølge denne Tilladelse fik Christopher Heerfort den Yngre $\frac{16}{4}$ 1673 Privilegium, og Faderen maa vel altsaa være død omtrent ved den Tid. Han var født 1642 i Nykjøbing paa Falster, gik først i Skole i Sorø, kom siden i Lære hos sin Fader og foretog derpaa en Udenlandsreise. Han døde $\frac{10}{11}$ 1691 og begravedes i Nykjøbing paa Falster, og hans Enke, Cecilia Lerche, Søster til Joh. Gottfr. Beckers første Hustru, beholdt Apotheket, hvortil hun vel alt dengang har havt eller faaet kgl. Tilladelse, som forøvrigt tilstodes hende ved et Kongebrev af $\frac{13}{2}$ 1700 [1]).

b) **Løveapotheket** havde i hele dette Tidsrum kun een Eier, nemlig Gregorius Fleischer, som 1665 havde overtaget det og beholdt det til sin Død i Fredrik IV.s Tid.

c) **Kong Salomons Apothek** eiedes ved Fredrik III.s Død af sin Stifter, Johan Kirchhof, som 1679 udvidede

---

[1]) Navnefælledsskabet for Fader og Søn synes at have voldet endeel Confusion. I Hoffm. Fund. VI, p. 154 nævnes saaledes „Fredr. III.s Hof-Apotheker, Christopher Herfordt, som døde 1691, 49 Aar gl.“; det er Sønnen, her menes; men at han skulde have været Hofapotheker hos Fredrik III. findes ellers intetsteds angivet og er heller ingenlunde sandsynligt, naar Hensyn tages, dels til hans Alder og dels til Tiden, da Becker udnævntes. Dernæst beretter Apoth. Claus Seidelin i sin Autobiog. (Hist. Tidsskr. 3. R. II, p. 261—412) om „Sl. Madam Heerfordt“ (1721), at hun „hafde længe siddet som Enke og holdet een Provisor ved Svane Apotheket efter hendes Mands Død, som først hafde været Apotecker i Nyekjøbing og siden fiick Tilladelse at oprette Svane Apotecket i Kjøbenhavn“; det er naturligvis atter Sønnen, hvis Enke her omtales; men han har sikkert ikke været Apotheker i Nykj. p. F. og har ialtfald ligesaa lidt, som Faderen, „oprettet“ Svaneapotheket.

Eiendommen ved Kjøb af Nabostederne. Han var en meget anseet og rig Mand ved sin Død $\frac{11}{1}$ 1693. Han skjænkede 1692 til Petri Fattigskole 500 Rd. og gav ogsaa til andre Tider større og mindre Summer bort i veldædige Øiemed. Han var 3 Gange gift, nemlig med Anna Kirstine West, Mette Harder og Anna Scharffenberg. Hvorvidt denne Orden er rigtig, vi des ikke ret; Mette Harder var Enke efter kgl. Mundskjænk, Christian Fischer til Silkeborg, som døde 1677, og hun selv omkom ved Amalienborgs Ildebrand $\frac{19}{4}$ 1689 [1]), saa at hun maa have været den mellemste Kone. Hans sidste Hustru overlevede ham og ægtede snart Assessor og Secretair i Kammercollegiet Niels Leth, som $\frac{4}{4}$ 1694 tilskjødede Michael Georg Scharffenberg, som 24. Febr. s. A. havde faaet Apothekerprivilegium, de ham tilhørende Eiendomme „saaledes, som hans Formand havde indrettet dem“ [2]). Han har rimeligvis været i Familie med Kirchhofs Hustru, Anna Scharffenberg, og muligen har denne derfor været Kirchhofs sidste Hustru. Scharffenberg havde Apotheket indtil sin Død 1711.

d) **Elephantapotheket** aabnedes $\frac{21}{3}$ 1670 af Johan Gottfried Becker [3]), som $\frac{1}{5}$ 1669 havde faaet kgl. Tilladelse til at oprette et Stadapothek og derfor $\frac{27}{7}$ 1669 havde kjøbt en Eiendom paa St. Kjøbmagergade med tilhørende Rettigheder og Friheder for 5700 Rd., hvilken Eiendom han 1691 udvidede, idet han ved Auction tilkjøbte sig et paa den nordre Side af Stedet liggende Hus [4]). I hans Besiddelse var Apotheket i hele Christian V.s Regjeringstid.

Johan Gottfried Becker var født $\frac{7}{10}$ 1639 i Husum, hvor Faderen, Mag. Gottfried Becker, gift med Elisabeth

---

[1]) Hoffm. Fund. II, p. 290, Stamt. over Fam. Fischer.

[2]) Arch. f. Pharm. XXII, p. 151.

[3]) Om de 4 samtidige Apothekere i Kjøbenhavn findes i et Exemplar af Taxten af 1672 følgende Rim:
Und wenn man ihn Herfort einmal nach Kirchhoff tragen,
So wird er nimmermehr nach Fleisch- und Becker fragen.

[4]) Nyt hist. Tidsskr. V, p. 252 og 253.

Ehrenreich, var Rector [1]). 1655 kom han i Lære hos Apotheker Johannes Schiffer i Flensborg, tog derfra 1661 til Kjøbenhavn, hvor han dog kun opholdt sig i nogle Maaneder, og reiste derpaa til Strasborg, hvorfra han senere reiste gjennem Baiern og Schwaben og opholdt sig tilsidst i Memmingen. Herfra tog han til sin Broder, Apotheker Jacob Becker i Odense; men da han var død, reiste han atter til Tydskland, hvor han traf sammen med Frands Burrhi, og efter dennes Anbefaling blev han 1668 indkaldt her til Landet som Fredrik III.s Hofapotheker. 1669 blev han tillige Stadapotheker, og $\frac{19}{5}$ 1696 fik han kgl. Bevilling, at maatte sælge sit Apothek med Privilegiet til hvilkensomhelst examineret Pharmaceut, Hofapothekertjenesten dog uforkrænket, og „han derefter som en gammel Tjener for alle borgerlige Bestillinger og Besværinger maa være fri“ [2]), og denne Bevilling gjentoges $\frac{1}{4}$ 1702 af Fredrik IV. Han døde af Alderdom $\frac{16}{5}$ 1711 [3]). Han var først forlovet med Apotheker Christopher Heerforts Datter Sophie; men hun døde 1670 før Giftermaalet kom istand, hvorpaa han $\frac{11}{12}$ 1671 ægtede Sophie Iversdtr. Lerche, som omkom ved Amalienborgs Brand 1689 tilligemed to Døttre, og derpaa ægtede han $\frac{1}{5}$ 1694 Ellen Margarethe Munck, Datter af Kjøbmand Erik Munck. J. G. Becker var en dygtig og anseet Apotheker og en Mand, som i Dannelse stod over de fleste af sine Standsfæller, om ikke over dem alle,

---

[1]) Hans Fader, Johannes Becker, som var af en oprindelig brabandsk Familie, forlod ved Spaniernes Ankomst 1567 Antwerpen, hvor han boede, og begav sig til Rhinegnene, hvor han nedsatte sig i Hertugdømmet Berg. Hans Søn, Gottfr. B., blev 1600 kaldet til Rector i Husum (Nyt hist. Tidsskr. V, p. 252, N. u. T.).

[2]) Arch. f. Pharm. XX, p. 263.

[3]) Hans Begravelse, som vistnok var en af de sidste store Ligbegjængelser før Pesten, kostede over 1000 Rd. (Hist. Tidsskr. V, p. 561). Hans Søns, Gottfried B.s, Begravelse 1750 kostede derimod kun 167 Rd. 5 Mk.

hvilket ogsaa har givet sig Vidnesbyrd ved at han optraadte som Forfatter.

Skrifter: Mithridaticum damocrateum. Hafn. 1671. —4. — Descriptio Theriacæ coelestis. Hafn. 1704. —4. — Catalogus medicamentorum officinalium, cum taxa pharmaceutica, in usum Ducat. Slesv. et Holsat. concinnata a Facultate Medica Hafniensi una cum Pharmacopolo aulico J. G. Beckero. Glyckstad. 1705. —4. — Unfug des natürlichen Zinnobers. Kopenh. 1708. —4. — Vom Gebrauch der kleinen Haus- und Reisenapothek. — 8°.

Helsingør.

Her havde ved Fredrik III.s Død Henrik Roth[1]) Apotheket, som han eiede i den største Deel af Christian V.s Regjeringstid, nemlig indtil sin Død, som maa være indtruffen omtrent 1695 eller 96; thi $\frac{30}{5}$ 1696 fik Christian Trosien eller Troisien, „til hvem Alhed Henrik Roths har paa allernaadigst Behag afstaaet Apotheket“ [2]), Privilegium. Da Trosien 1699 havde klaget over „Indpas og Afbræk“ i sin Næring, fik Magistraten 6. Mai s. A. ved et Reskript Ordre til at beskytte ham og haandhæve hans Privilegier og Rettigheder saaledes, som den vilde „ansvare og bekjendt være“. Han havde Apotheket indtil 1703.

---

[1]) Det var hans Hustru, som under sin Forløsning 1671 eller 72 led den Medfart, som tidligere er omtalt; see Pag. 175. Henr. Roth indgav ved den Leilighed en Klage over Helsingørs Jordemoder, fordi hun var fraværende, saa at han havde maattet hente en Jordemoder fra Landet, og han synes idetmindste tildeels at have faaet Medhold af det med. Fac., om end man ikke vilde bestemt erklære, at Jordemoderen var strafskyldig. Bartskjærernes Adfærd vakte derimod ingen Mishag eller Forundring hos Facultetet, saavidt det sees. (Acat med. & phil. I, p. 286—293).

[2]) Arch. f. Pharm. XX, p. 264.

Roeskilde

havde under Christian V. fire Apothekere, om hvem kun lidet er bekjendt; men den hyppige Vexel synes at tyde paa, at Apotheket ikke har havt stor Søgning. Johannes Berthesius havde Apotheket ved Fredrik III.s Død og synes at have havt det lige indtil 1680, i hvilket Aar der 22. Juli ved et kgl. Brev blev givet Esaias Fleischer Tilladelse, at maatte holde et Apothek i Roeskilde og der at holde en god og forfaren Provisor. Hvem denne Fleischer egentlig har været, er ikke bekjendt; men da han samtidig med sin Bestalling fik Tilladelse, at holde Provisor, har han neppe selv været Apotheker, men muligen som Creditor overtaget Apotheket efter Berthesius's Død. Den næste Apotheker, her nævnes, er Jacob Bartholomæi, som $\frac{19}{5}$ 1685 fik Privilegium, og 10 Aar efter fik Martin Rahn $\frac{23}{11}$ 1695 Bestalling; han havde Apotheket indtil sin Død i Fredrik IV.s Tid.

Kallundborg

fik i dette Tidsrum et Apothek, som oprettedes af Fredrik Gierulf ifølge Privilegium af $\frac{17}{10}$ 1682. Han overdrog det 1699 til Bertel Ferdinand Kyblick, som 21. Octbr. d. A. fik Privilegium paa Apotheket, som han derpaa havde indtil 1707, da han solgte det, for selv at flytte til Christianshavn.

Slagelse.

Her fik Johannes Burser $\frac{30}{4}$ 1673 Privilegium paa at oprette et Apothek. Om det er den samme Burser, som havde Apotheket i Sorø, er ikke bekjendt; men muligt er det, at han er flyttet fra den sidstnævnte By til Slagelse, hvor han havde Apotheket indtil 1682, i hvilket Aar Johan Jacob Mylius fik det, efter 1. Juli at have faaet Bestalling. Han havde Apotheket indtil Aar 1700.

Sorø.

Her var Johannes Burser Apotheker fra 1668; men da der derefter ingen Apotheker findes nævnet her førend i det næste Aarhundrede, er det ikke usandsynligt, at Burser 1673 er flyttet til Slagelse og Apotheket ved den Leilighed blevet ophævet, for først efter en rum Tids Forløb atter at blive oprettet.

Næstved.

Her omtales i Byens Regnskaber for 1676 en Apotheker Trinotius[1]), som havde Bopæl i Møllefjerdingen, men da kort efter maa være død eller have afhændet Apotheket; thi $\frac{2}{1}$ 1678 fik Samuel Antonsen Schirenbeck Privilegium som Apotheker i Næstved. Efter 4 Aars Forløb solgte han Apotheket til Abraham Christian Swerman, som $\frac{10}{1}$ 1682 fik Privilegium, og efter ham havde Gerhard Wulf Prom, som fik Bestalling $\frac{30}{3}$ 1686, Apotheket indtil det ved Privilegium af $\frac{22}{6}$ 1695 gik over til Gerhard Tøllner, som derpaa havde det ind i næste Aarhundrede.

Kjøge.

Saavidt vides, eiede Apothekets Stifter, Jørgen Berendtsen, det lige til 1683, i hvilket Aar Jørgen Hartvig 15. Mai fik Privilegium som Apotheker i Kjøge, hvor han derpaa forblev endeel Aar ind i Fredrik IV.s Regjeringstid.

Nakskov.

Hvorvidt Peter Schøn endnu levede og havde Apotheket her ved Fredrik III.s Død, vides ikke, og den første

---

[1]) Schmidt: Hist. Taschenb., p. 83.

Apotheker, som med Sikkerhed kjendes her i Christian V.s Tid, var Lorents Fedder, som døde 1680. Han var gift med en Anna Schielderup, som muligen er den Samme, som tidligere var gift med Esaias Burser i Sorø, hos hvem da muligen Fedder kan have været Svend, og hendes Giftermaal med Denne kan da have idetmindste medvirket til, at hun 1668 afstod Sorø Apothek til Johannes Burser. Anna Schielderup overlevede Fedder og afstod 1680 Apotheket til Jørgen Jensen, som fik Privilegium 21. Decbr. d. A. Da han 1680 klagede over, at endeel Borgere solgte Aqvaviter og forskjellige andre Varer, hvorved der gjordes Indgreb i hans Privilegier, fik Magistraten ved Reskript af $\frac{20}{3}$ 1688 Ordre til at „maintenere“ de ham allernaadigst forundte Privilegier og desuden sørge for, at han blev fri for Skatter, Indqvartering, Vagthold og alle andre Paalæg. Han beholdt Apotheket indtil sin Død i næste Aarhundrede.

Nykjøbing paa Falster.

Her havde Christopher Hartmann, gift med Magdalene Sibylla Heerfort, Apotheket indtil sin Død 1685, da det gik over til Dr. med. Johan Just Bøhme, som ægtede Hartmanns Enke og fik Apothekerprivilegium $\frac{31}{10}$ 1685, hvilket maa være blevet ham tilstaaet af særlig kgl. Naade, eftersom det ligefrem stred imod Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672, hvori det udtrykkelig var forbudt, at en Læge maatte være Apotheker tillige. Om han har maattet lade det bestyre ved Provisor, vides ikke. $\frac{9}{5}$ 1699 fik Fredrik Seidelin, til hvem Bøhme paa allernaadigste Behag havde afstaaet Apotheket, Privilegium og var derpaa Apotheker her indtil 1729. Han var en Søn af Sognepræst og Provst ved Holmens Kirke, Mag. Hans Seidelin, og gift først med Karen Clausdtr., en Datter af Raadmand Claus Iversen i Kjøbenhavn, siden med Maren Houg, Datter af Provst Jens Houg i Lynge ved Fredriksborg.

Odense.

Jacob Gottfried Becker, Hofapothekerens ældre Broder, havde her Apotheket og var dets egentlige Eier i hele Christian V.s Regjeringstid; men da han 1695 maatte opgive sit Bo som fallit, overtog Apotheker Claus Oldenborg i Nyborg Apotheket ifølge Privilegie af $\frac{20}{8}$ 1695, hvilket imidlertid kun kan have været som midlertidig Bestyrer; thi den næste Apotheker, Peter v. Westen, som Aar 1700 overtog Apotheket, siges udtrykkelig at have faaet det, efterat Svigerfaderen, Jac. G. Becker paa allernaadigst Behag havde afstaaet ham det, saa at denne altsaa endnu dengang maa have været den rette Eier. Jacob Becker eiede Gaarden Lammehauge i Ringe Sogn, som han siges at have faaet med Peder Vindings Enke [1]); formodentlig har da Christine Ram først været gift med Vinding. Lammehauge blev under Fallitten solgt 1696. Medens Oldenborg bestyrede Apotheket, klagede han over Indgreb i sin Næring i Odense og Nyborg, hvilket bevirkede et Reskr. af $\frac{23}{12}$ 1696, hvorved Stiftsbefalingsmanden i Fyen fik Ordre, at tilholde Borgmester og Raad i disse to Byer at haandhæve og beskytte Apothekerne der imod Indpas i Næringen og selv have Indseende dermed.

Nyborg.

$\frac{20}{5}$ 1670 var det, at Abraham Rüdiger, som tidligere omtalt, fik Privilegium som Apotheker her efter Jebbes Bortreise. Han klagede $\frac{13}{6}$ 1679 til Magistraten over Indgreb i Næringen og maa sagtens derved have op-

---

[1]) D. Atl. III, p. 569. Lic. jur. og Assessor i Cancellicollegiet Peder Vinding, en Brodersøn af Etatsraad Rasmus Vinding, var Eier af Lammehauge Gaard; han skulde efter kgl. Befaling oversætte Chr. V s danske Lov paa Latin, men døde forinden $\frac{16}{3}$ 1684.

naaet Beskyttelse, eftersom intet Reskript findes at være udgaaet i den Anledning. Efter ham fik Claus Oldenborg $\frac{4}{8}$ 1691 Privilegium paa Apotheket, som han derpaa havde indtil han solgte det 1731. Han havde lært hos Hofapotheker Becker, med hvis Datter han var gift, og bestyrede, som nys omtalt, Apotheket i Odense under Jac. Beckers Fallit.

Assens

fik ogsaa Apothek i dette Tidsrum, idet, som tidligere omtalt, Henrik Bonsack $\frac{17}{8}$ 1787 fik Bestalling, at være Medicus Provincialis i Fyen og holde Apothek i Assens, hvor han var ind i næste Aarhundrede. Ogsaa herved gjordes Brud paa den i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 givne Regel.

Viborg.

Her havde Julius Fredrik Friedenreich 1669 overtaget Apotheket, som han atter nogle Aar efter afstod til sin Broder, Daniel Fredrik Friedenreich, som under $\frac{16}{4}$ 1673 fik Privilegium og derpaa besad Apotheket indtil ind i næste Aarhundrede. Han skal have indrettet Apotheket paa et nyt Sted, hvor nu Stiftamthuset er[1]), og Disken i hans Apothek skal efter Sagnet have været beklædt med Skindet af en Lindorm, som i gamle Dage var dræbt der i Byen. Efter Amtmand Peder Charisius's og Hustrus Død kjøbte Friedenreich 1694 Gaarden Palstrup, som Baron Marselius paa egne og Medarvingers Vegne solgte ham; men han maatte ikke desto mindre føre vidtløftige Processer med Arvingerne indtil han endelig efter 5 Høiesteretsdomme 1697 fik formeligt Skjøde paa den[2]).

---

[1]) Ursin: Stiftst. Viborg, p. 237.
[2]) D. Atl. IV, p. 502.

En Søn af Daniel Fr. Friedenreich var Janus Friedenreich, som arvede Palstrup efter ham og ved Patent af $\frac{16}{10}$ 1716 af Fredrik IV. blev optaget i den danske Adelsstand[1]).

Aalborg.

Her havde Johan Friedenreich 1665 overtaget Apotheket. 1666 ægtede han den forrige Apothekers Datter, Magdalene Calov, og 1670 indrettede han Apotheket i det under Navn af „Jens Bangs Stenhus“ bekjendte smukke Sted ved Raadhuset. Ogsaa den indvendige Udstyrelse af Apotheket var i høi Grad elegant, saa at Apotheket var almindelig bekjendt for sin smukke Udstyrelse og gode Indretning. De firkantede Standflasker vare prydede med indbrændte Zirater i Gult, Rødt og Blaat, indenfor hvilke Signaturerne fandtes, og Tinbøsser og Sukkerglas vare forsynede med ægte forgyldte Zirater og Signaturer paa løse Skilter; paa Søiler og Capitæler fandtes ægte Forgyldning[2]). Johan Friedenreich døde $\frac{11}{5}$ 1690, 49 Aar gl., og begravedes i Budolphi Kirke, hvor et Epitaphium med en af Ros og Veklager overstrømmende Indskrift reistes[3]). Med sin Hustru, Magdalene Calov, som overlevede ham, havde han 15 Børn. Enken beholdt Apotheket indtil sin Død 1701 og lod det bestyre ved en Provisor.

Randers.

Her maa Johan Char antages at have havt Apotheket, men har rimeligvis afstaaet det, medens han levede; thi efter en Skattebog synes han at have levet indtil 1682[4]); men allerede 1680 fik hans Efterfølger, Mogens Schou,

---

[1]) Hoffm. Fund. III, p. 6.
[2]) Ny pharm. Tid. 3 Aarg., p. 103.
[3]) Pontopp.: Marm. Dan. II, p. 247.
[4]) Schmidt: Hist. Taschenb., p. 123.

Privilegium som Apotheker i Randers, og han flyttede atter Apotheket tilbage til dets gamle, men nu nyopbyggede Sted. Han skal være død først 1690[1]); men dette er neppe rigtigt; thi allerede $\frac{7}{10}$ 1689 fik hans Enke, Magdalene Sybilla, Bevilling til at drive Apotheket med Johan Reimer som Provisor, „og dersom hun vil gifte sig med ham, skal han være virkelig Apotheker i Randers“. Dette Giftermaal kom ogsaa snart efter istand, hvorved han da overtog Apotheket, som han derpaa havde indtil sin Død 1701.

Aarhus.

Her var Jacob Gesius, som 1661 havde faaet Privilegium, Apotheker under hele Christian V.s Regjering og en halv Snes Aar ind i det næste Aarhundrede.

Horsens.

Her oprettedes et Apothek af Erik Jacobsen Elbogen, som $\frac{11}{12}$ 1688 fik Privilegium herpaa. Hans Enke solgte det 1707; men hvor længe iforveien Elbogen var død, er ikke bekjendt.

Fredericia.

Her var Jørgen Beyer Apotheker indtil omtrent 1693, i hvilket Aar hans Eftermand, Johannes Hintze, fik Privilegium 18. Novbr., og han havde da Apotheket indtil 1718. $\frac{22}{4}$ 1699 fik han Rang og Sæde næst efter Borgmesteren og ovenfor Raadmændene i Fredericia, af hvad Aarsag, er ubekjendt.

---

[1]) Schmidt: Hist. Taschenb., p. 123.

Kolding.

Johan Adolph Møller, som her var Apotheker ved Fredrik III.s Død, fik $\frac{14}{1}$ 1688 formedelst Svagelighed og Alderdom Tilladelse til at lade Apotheket bestyre ved en Provisor. $\frac{6}{10}$ 1696 fik Benedict Tode Privilegium, da han havde kjøbt Apotheket; men om det solgtes af Møller eller efter dennes Død, vides ikke. Tode havde Apotheket indtil han afstod det 1702.

Ribe.

Her var Raadmand Tobias Franck Apotheker og maa være død omtrent 1684, i hvilket Aar hans Enke, Lene, 19. Febr. fik kgl. Tilladelse til at drive Apotheket ved Provisor. Muligen har hun ægtet denne; thi allerede $\frac{5}{9}$ 1684 fik Johannes Bøtcher eller Bødker Privilegium. Han har vel omtrent levet til Aarhundredets Slutning; thi i Aaret 1700 solgte hans Enke Apotheket.

Throndhjem.

Stifteren af Apotheket her, Cyriacus Cathe, havde det indtil 1680, i hvilket Aar Arnold v. Westen, som var en Broder til Peter v. Westen, som senere var Apotheker i Odense, fik Privilegium 9. Aug., formodentlig efter Cathes Død, og han besad derpaa Apotheket i Resten af Aarhundredet.

Bergen.

Medens her tidligere havde været to Apothekere, fandtes her under Fredrik III.s Regjering kun eet Officin, som Ernst Christopher Cnor havde ved Kongens Død og beholdt indtil han selv døde, hvilket maa være skeet rimeligvis 1682; thi $\frac{13}{1}$ 1683 fik Samuel Antonsen Schi-

renbeck, som indtil Aaret iforveien havde været Apotheker i Næstved, Privilegium. Men i Aaret 1680 var der paany blevet oprettet et andet Apothek, hvorpaa Henrik Bladt $\frac{5}{6}$ 1680 havde faaet Privilegium, og Byen havde saaledes nu atter to Apotheker. 1688 solgte Bladt sit Apothek til Johan de Besche, som 17. Mai dette Aar fik Privilegium som Apotheker. Rimeligvis har Cnors Apothek været i daarlig Orden og ikke havt Folks Tillid, hvorfor det er blevet anseet for rettest at give ham en Concurrent, som da har anstrengt sig for ved bedre Orden og god Behandling at drage Nytte af det andet Apotheks Forfald, og dette har formodentlig atter bevirket, at Schirenbeck ikke har kunnet bestaae; thi 1691 finde vi, at denne maatte „forhandle og afstaae“ sit Apothek t l Johan de Besche, og da man nu atter antog, at eet Apothek var tilstrækkeligt for Bergen og Omegn, fik de Besche $\frac{22}{8}$ 1691 Privilegium som eneste Apotheker der i Byen[1]. Naar han døde, er ikke bekjendt; det vides kun, at det var inden 1712.

Christiania.

Kort efter Fredrik III.s Død fik Johannes Goseritz $\frac{17}{9}$ 1770 Privilegium som Apotheker i Christiania; men han holdt sit Apothek i daarlig Orden, hvilket foranledigede saa mange Klager, at Kongen tilsidst i Overensstemmelse med Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 kasserede hans Privilegium og gav det $\frac{7}{6}$ 1681 til Michael Kummer, som derpaa havde Apotheket indtil 1688, da Johannes Heerfort, en Søn af Apothekeren i Kjøbenhavn, 21. Juli fik Privilegium; han døde omtrent 1709.

Men de mange Klager over Goseritz har formodentlig ogsaa været Aarsagen til, at et andet Apothek blev op-

[1]) N. Saml. I, p. 274, N. u. T., Arch. f Pharm. XXI, p. 43.

rettet i Christiania, idet Hans Joachim Scharff $\frac{19}{6}$ 1672 fik Privilegie, at maatte oprette et Apothek i Christiania foruden det allerede bestaaende eller i Bragnæs, og han oprettede det da i Christiania. Paa dette Apothek fik Johan Jacob Wilster Privilegium $\frac{7}{5}$ 1692, og Scharff er da formodentlig død. Wilster var gift med Anna Jensdtr., som senere drev Apotheket efter hans Død i det følgende Aarhundrede.

Bragnæs og Strømsø.

Det Privilegium, Scharff havde faaet paa at anlægge et Apothek i Bragnæs, benyttede han ikke, da han foretrak Christiania, og der gik da endnu endeel Aar inden et Apothek oprettedes her, hvilket skete ved det Hans Spar $\frac{30}{3}$ 1686 tilstaaede Privilegium. Han maa være død lige i Slutningen af Aarhundredet; thi 1700 afstod hans Enke Apotheket.

Kongsberg.

Naar Apotheket her blev oprettet, er ikke bekjendt; men den første Apotheker, her omtales, er Johan Daniel Rauschenblath, sikkert en Tydsker, som nævnes i Regnskabet for 1696[1]), og som døde 1704.

Fredriksstad.

Her fik $\frac{19}{2}$ 1689 Johan Henrik Erichs Bevilling, at oprette et Apothek „til samme Stads og Fredrikshalds Indvaaneres og andre Vedkommendes Nytte og Tjeneste“, og han synes derpaa at have havt Apotheket endeel Aar ind i næste Aarhundrede.

---

[1]) Nyt Bibl. f. L. I, p. 56.

Fredrikshald.

Skjøndt Apotheket i Fredriksstad ogsaa skulde være til Brug for Fredrikshalds Indvaanere, varede det dog ikke længe inden man her fik et særligt Apothek, som oprettedes af Johan Huusman, der $\frac{24}{8}$ 1694 fik Bestalling. Han kan imidlertid ikke have havt Apotheket ret længe; thi i Aaret 1700 afstod hans Enke det.

Christianssand.

Her havde Niels Pedersen, „Medicus", under Fredrik III.s Regjering anlagt Apotheket, og han synes at have havt det i den største Deel af Christian V.s Regjeringstid; thi først $\frac{10}{8}$ 1695 finde vi et nyt Privilegium udstedt, nemlig til Henrik Seydal, som havde det indtil 1716. Med Niels Pedersen gjordes altsaa atter en Undtagelse fra Regelen, at Ingen maatte paa engang være Læge og Apotheker.

9de Afsnit.

Kong Fredrik den Fjerdes Regjeringstid, 1699—1730.

A. Universitetet og dets Lærere.

Med det 17de Aarhundredes sidste Aar endte ogsaa Christian V.s Regjering, og hans Søn besteg Thronen. Fredrik IV. var utvivlsomt en af Danmarks virksomste, dygtigste og mest oekonomiske Konger; men for Videnskaberne virkede han ikke mere, end Faderen, snarere endnu mindre, idet Mænd som Griffenfeld og Bartholinerne savnedes under hans Regjering. Vistnok havde Kongen paa sin Reise til Italien som Prinds faaet Øie for Kunsten og Skjønheden; vistnok stræbte han at gavne Folket efter bedste Evne i enhver Henseende og indlagde sig ikke ringe Fortjeneste af Folkeoplysningen i det Hele ved Oprettelsen af de 240 Skoler i Rytterdistricterne; vistnok tog han sig med Iver af Missionsvæsenet, som blandt Andre Hans Egede var en glimrende Repræsentant for, og ved Vaisenhusets Oprettelse sørgede han for forældreløse Børns Opdragelse; men selv led han under Følgerne af en forsømt Opdragelse og manglede derfor baade videnskabelig Sands og Dannelse, saa at det intet Under er, at han saagodtsom Intet gjorde for den egentlige Videnskabelighed, og for Universitetet blev denne Konges Regjeringstid en Forfaldsperiode, som staaer

i skjærende Modsætning til det forrige Aarhundredes kraftige Opblomstringstid. Vel blev i Begyndelsen af denne Konges Regjering Ehlers Collegie indviet 1705; men ligesom denne Stiftelse skyldte en privat Mand sin Tilblivelse og ikke udgik fra Kongen, saaledes kommer den egentlig Christian V.s Tid tilgode, eftersom Fundatsen var udstedt under hans Regjering. Forresten finde vi i Fredrik IV.s Tid intet Byggeforetagende udført, sigtende til Universitetets eller de Studerendes Gavn; derimod indtraf i Slutningen af dette Tidsrum en Begivenhed, som ogsaa for Høiskolen havde sin store og sørgelige Betydning, nemlig Kjøbenhavns Ildebrand i October 1728, hvorved Universitetets Bygninger paa Consistoriebygningen nær, Kommunitetsbygningen, Regentsen, Professorernes Residentser, Borchs og Ehlers Collegier gik op i Luer, som ogsaa fortærede Universitetsbiblioteket med dets for en stor Deel uerstattelige trykte og navnlig haandskrevne Skatte. „Her laae," klager Brynnich, „de sørgelige forbrændte Levninger af Finckes Efterminde og Fuirens Gaver tilsammenstyrtede, Universitetets Naturaltheater og det anatomiske Hus vare ikke mere til. Borchs efterladte Kunstsamling, naturlige Mærkværdigheder og de ved hans chymiske Kunst frembragte Legemer vare dels opstegne i Røg, dels fortærede af Luen eller deres ilde tilredte Legemer begravne i Ruinerne. Ilden havde ogsaa ødelagt Elersens Samlinger. Naturens Pragt var forvandlet til Stenhobe, saa at Øiet, som før gladeligen havde hentet Undervisning i disse Skoler, maatte nu bedrøvet skue deres Ødelæggelse i den gloende Aske" [1]). Her blev nu en særlig Anledning for Kongen til at gjøre Noget for den tilintetgjorte Høiskole, som havde mistet sine Lokaler og sin Eiendom, og vi finde ogsaa, at Fredrik IV. strax gav en stor Deel Bøger som Grundlag for et nyt Bibliothek [2]); men selve Opførelsen

[1]) Nyerup: Univ. Ann., p. 269.
[2]) Hoffm. Fund. I, p. 272.

af de brændte Bygninger blev først færdig under den følgende Konge, som da ogsaa ved Gjenoptagelsen af de afbrudte Studier gav Universitetet en ny, forbedret Fundats.

Hvad nu forøvrigt Tilstanden ved Universitetet i denne Konges Tid angaaer, da har vi alt antydet, at det var i videnskabelig Henseende en Forfaldsperiode, og dette gjaldt baade for Videnskabeligheden i det Hele og for Medicinen i det Specielle. Hvorledes det stod til ved Høiskolen i Begyndelsen af Fredrik IV.s Regjering, see vi af en anonym Klage [1]), som i Aaret 1707 blev indleveret i Geheimeconseillet. Heri klages dels over Bibliothekernes slette Forfatning, idet Bøgerne henlaae uden Orden og paa Grund af uordentlige Cataloger ikke kunde findes af de Søgende, deres Midler bestyredes uordentlig eller endog uærlig, hvorfor Caspar Bartholin navnlig fik Skyld, og selve Bibliothekerne vare splittede paa forskjellige Steder, medens det egentlige gamle Bibliothek „holdes saa gedult, at dersom Th. Bartholin ei talte lidet derom i sin Tractat de libris legendis, aldeles Ingen derom det ringeste kunde vide, og er jeg forsikkret om, at ikke 10 Studiosi ved Academiet veed, at der er noget Bibliothek hensat"; dels klages der over Professorernes Forsømmelighed med at holde Forelæsninger, i hvilken Henseende kun Theologerne vare flittige, medens „udi de andre Faculteter ere der ikkun faa, som læse, blandt hvilke Decanus fac. philosophiæ pleier at være ret flittig, dog ikke længere, end til han faaer en god Deel Baccalaurei samlede". Hvad Disputatser angaaer, da vare der kun to Professorer, hvoraf Frankenau var den ene, som disputerede, og Declamationer syntes aldeles afskaffede. Endelig klages der høilig over den Maade, hvorpaa Stipendier og Legater uddeltes, idet det siges at være „et af Professorum bedste Principiis, altid at holde skjult, hvad Universitetet haver, paa det at,

---

[1]) Aftrykt i Nyerups Univ.-Ann., p. 213—238.

naar Ingen veed noget deraf, de da kan beholde det alene for deres Familie", og der klages da navnlig over, at Fundatserne ikke overholdes, at Professorernes Børn allerede i en spæd Alder indskrives som vordende Stipendiarier og især, at det er den Bartholinske Familie i alle sine Forgreninger, som regjerer over og tilvender sig næsten alle Stipendier; „thi de ere saa lykkelige i deres Genealogi at udregne, saa at deres Mestere neppe findes, hvorved de allerede have udvirket, at ingen anden end deres Familie til slige Stipendia kan admitteres". Klageren foreslog til Slutning Kongen at nedsætte en Commission, som skulde undersøge alle disse og flere Forhold; men dette toges ikke til Følge, og Klagen blev i det Hele vistnok ikke synderlig paaagtet, hvorom det vel ogsaa er et Vidnesbyrd, at den deri haardt angrebne Justitsraad Caspar Bartholin kort efter blev udnævnt til Etatsraad. At imidlertid Klagerne idetmindste i det Væsentlige vare begrundede, er dog vistnok hævet over al Tvivl, og det bekræftes end yderligere ved en Betænkning [1]), som Christian a Møinichen 1725 indgav til Kongen i Anledning af et Forslag, som Andreas Højer ansees som Forfatter til, hvorved atter en Commission foresloges nedsat for at undersøge Universitetets Tilstand og reformere denne. Her klages nemlig fremdeles over Professorerne, som „derved haver ei alene 20 à 30 Aar været vexelvis besvogrede, men endog holdt for dem og deres ligesom en Førstefødsels Ret paa alle Avancements i Consistorio og de bedste af Academiets Stipendia, det er Stipendia og Legata, hvorved gode, men fattige Ingenia skulde holdes frem til Kongens og Landets Tjeneste; men de skal befindes mestendels at være distribueret til deres egne Børn og Paarørende". Fremdeles hedder det: „Vore Professores beflitter dem aldeles intet paa at lære Ungdommen det, som disse Tiders fornødne Videnskaber

---

[1]) Aftrykt i Bruun osv. D. Smll. III, p. 358—371.

udfordre; men forat ikke bryde deres egen Hjerne eller Rolighed, blive de ved den for mange Snese Aar foreskrevne Methode, som da var god nok; men siden Videnskaben og Menneskene selv Tid efter anden mere og mere raffineres, bør Lærerne og dertil anføre Ungdommen, om de ellers skal passere for Mennesker og begaae dem blandt Mennesker." Der klages fremdeles over, at Professorerne blot for Fordelens Skyld paatage sig hvilkensomhelst Docentpost, og det hedder tilsidst, at saaledes, som Universitetets „Midler til Dato ere distribuerede, er utilladeligt, og saaledes som Ungdommen hidtildags af Professorerne er forsømt, er uforsvarligt, ja skammeligt og mere skadeligt, end Nogen troer og tænker, siden dog de fleste Studenter ei kan ved Academiet høre eller lære Andet, end udi Skolerne af Rectoribus bliver handlet, derfor søges ikke heller vores Academi af nogen Fremmed, og derfor ere de fleste af vore Studentere unyttige til Andet, end at udskrive og recitere en Postil-Prædiken." Det er med stærke Farver, at disse Actstykker male Tilstanden ved Universitetet, og det er intet oplivende Billede, her fremstilles; men den Overensstemmelse, der findes mellem Ankerne i Klagen og Betænkningen, den første fra Begyndelsen og den sidste fra Slutningen af Fredrik IV.s Regjeringstid, og disse Documenters indbyrdes Uafhængighed af hinanden kunne dog vel være talende Vidnesbyrd om, at der maa have været Sandhed i deres Skildring, ligesom de vise os, at den slette Tingenes Tilstand bestod under hele Fredrik IV.s Regjering. Dog udstedte Kongen $\frac{24}{1}$ 1722 et Reskript, hvorved et stort Misbrug idetmindste søgtes hævet, idet Kongen herved meddelte, at der for Fremtiden ingen Exspectancebreve paa Professorater og Lectorater ved Universitetet vilde blive udstedte. Det var nemlig en Skik, som efterhaanden havde indsneget sig, og hvortil vi ogsaa under Christian V. finde Spor for Medicinernes Vedkommende, at der gaves unge Mænd Brev paa at blive Professorer, naar Plads blev ledig, og et saadant Løfte kunde ofte ved formaaende Pa-

troner udvirkes allerede paa en Tid, hvor der endnu ikke kunde være nogen begrundet Mening om, hvorvidt Vedkommende virkelig vilde kunne blive dygtig til en saadan Post, ja det skal endog være givet til næsten spæde Børn. I ethvert Fald havde det den Ulempe, at saadanne „Designati“, som ofte kun havde Udsigt til efter en lang Aarrække at komme i Besiddelse af det dem lovede Professorat, imidlertid maatte søge ved andre Levebrød, som Præste- eller Lærerembeder, at skaffe sig Udkommet indtil Tiden kom og derved bortdroges fra de Studier, som egentlig skulde have gjort dem duelige til at udfylde deres Plads ved Høiskolen, som de ofte først som gamle Mænd kunde tiltræde, og samtidig stode de iveien for yngre og ofte langt dygtigere Kræfter, som Universitetet ellers kunde have draget Nytte af. At det i denne Henseende var af megen Betydning, at høre til en anseet og indflydelsesrig Familie og have formaaende Patroner, er let indlysende, og det er neppe ganske med Urette, at Riegels siger [1]), at „i de 30 Aar, hvori Fredrik IV. regjerede, nøde alle Medlemmer af den Bartholinske og Wormske Familie paa levitisk Viis Universitetets fede Corpora“, om hvilke de, som han et andet Sted siger, dannede „en hellig Vognborg“; dog havde dette i denne Konges Tid ingen eller næsten ingen Indflydelse paa Besættelsen af de medicinske Lærerposter. At derimod den i Møinichens Betænkning omtalte og i den tidligere Klage ligeledes paaankede mislige Omgang med Universitetets Stipendier ogsaa gjorde sin uheldige Indflydelse gjældende for de medicinske Studenter, sees af et Par Promemorier [2]), som indgaves af A. Højer vistnok samtidig med Møinichens Betænkning, og hvori det just udtrykkelig omtales, at Finckes Reisestipendium for en Mediciner gaves bort til Folk, som slet ikke studerede Medicin, men hørte til den Bartholinske Familie

---

[1]) De fatis faust. & infaust. Chir., p. 399.
[2]) Bruun osv. D. Smll. III, p. 369 og 370.

og derved opnaaede dette Stipendium. At der imidlertid gjordes Noget for at hæve disse Misligheder finde vi ingen Spor af.

Hvad Indflydelse Universitetets Ildebrand havde paa Tilstanden, see vi af Andreas Højers Yttringer i sin haandskrevne Fredrik IV.s Historie, og vi faae her endvidere Bekræftelse paa den tidligere slette Tilstand. „Ildebranden," skriver han, „bragte Høiskolen i en fuldstændig Forvirring, medens man dog ingenlunde kan kalde den tilforn velordnet; Professorerne havde den slette Skik, at forsømme deres Forelæsninger og fortære deres Indkomster i den største Lediggang; men efter Ildebranden holdt de slet ingen Forelæsninger, de unge Mennesker forlode Kjøbenhavn, og Universitetet sov, saa at sige, aldeles hen; Kongen tænkte paa at flytte Høiskolen herfra til Viborg; men senere blev denne Kongens Bestemmelse under hans tiltagende Sygdom til Intet, som saa mange andre." [1]).

Det medicinske Facultet bestod ved Christian V.s Død af Vilhelm Worm, som dog ikke selv holdt Forelæsninger, men havde sin Søn til Vicar, og Holger Jacobsen foruden den extraordinaire anatomiske Professor, Caspar Bartholin, som dengang endnu docerede Anatomi, og Andreas Aagaard. Den første Forandring, som foregik med de medicinske Lærerkræfter, var i October 1699, da Aagaard fratraadte sin Docentpost og kort efter fulgtes af Jørgen Nielsen Seerup, som allerede i Marts samme Aar [2]), var af Christian V. bleven udnævnt til „Philosophiæ ac Metaphysicæ Professor, Collegiique Medici Adjunctus", hvilket Fredrik IV. bekræftede $\frac{4}{12}$ 1699 [3]), hvorfor han i Marts 1700 creeredes til Dr. med. og samme Aar begyndte sine medicinske Forelæsninger; men han døde

---

[1]) Riegels: De fatis faust. & inf. Chir., p. 595.
[2]) Cimb. litt. I, p. 620.
[3]) Nova liter. Mar. Balth. 1709, p. 147; Thura: Id. hist. litt., p. 171.

allerede i Foraaret 1701, saa at hans Virksomhed ved Universitetet ikke blev af lang Varighed. Samme Aar døde ogsaa en Maaneds Tid efter en af de ordinaire Professorer, nemlig Holger Jacobsen, og nu kom Hans Mikkelsen Mule, som siden 1677 havde været Professor i det philosophiske Facultet, ind i det medicinske, og samme Aar blev Georg Fredrik Frank de Frankenau udnævnt til extraordinair medicinsk Professor[1]). 1704 døde endelig Vilhelm Worm, og hans Søn, Ole Worm, som allerede i flere Aar havde vicarieret for ham og havt Titel af Adjunctus facultatis medicæ, blev nu Professor i hans Sted og holdt Forelæsninger indtil sin Død 1708, hvorpaa Frankenau rykkede op i hans Plads som ordinair Professor, hvilken Post han derpaa beklædte i en lang Aarrække indtil sin Død 1732. Hans Mikkelsen Mule døde 1712, og formodentlig var det efter hans Død, at den kgl. Livlæge, Johan Adam Hofstetter, kom ind i Facultetet, hvoraf han ganske vist var Medlem i nogle Aar før sin Død, i hvilken Tid han ogsaa var Decan; men mærkeligt nok findes han slet ikke nævnet i de fra den Tid existerende Lectionscataloger. Han døde 1716, og der synes derpaa at have været Vacance i et Aars Tid, idet Johannes de Buchwald først i Novbr. 1717 udnævntes til Professor, hvilket Embede han derpaa forestod indtil sin Død 1738. Under hele Fredrik IV.s Regjering var desuden Caspar Bartholin extraordinair medicinsk Professor, og han vedblev ogsaa at anmelde Forelæsninger i Cataloget; men at han i Virkeligheden ikke holdt dem efter de allerførste Aar af dette Tidsrum, synes sikkert nok og bestyrkes ogsaa derved, at der fra 1707 bestandig anmeldes hvert Aar med samme Ord den samme Forelæsning, som iøvrigt ogsaa holdtes allerede 1700—1701[2]), og dette taler dog

---

[1]) Thura: Id. hist. litt., p. 173. I Nova Litt. Mar. Balth. 1703, p. 60 angives, at han først 1703 blev Professor.

[2]) Efter dette Aar findes intet Lectionscatalog før 1707—8.

aabenbart for, at det blot mechanisk aftryktes for et Syns Skyld fra Aar til Aar; men denne Forelæsning over „Philosophia Naturalis“ kan vel ikke engang betragtes som medicinsk og har vel kun vedrørt hans egentlige Stilling som ordinair philosophisk Professor.

Disse vare de Mænd, som under Fredrik IV.s Regjering repræsenterede Medicinen her ved Høiskolen og foredroge dens forskjellige Grene for de Studerende, og vistnok siger Raupach 1717[1]): „Artem vero Medicam, si intueamur, quis ignorat, eam tanto apud Danos successu adhuc fuisse excultam, ut ceteris gentibus Europæis in ista palmam fere extorserint? Floret eadem adhuc pristinaque renidet gloria in Casparo Bartholino . . ., cui suppetias ferunt celeberrimi in hac arte duumviri, Joannes Mulenius & Georgius Fridericus Frankenau“; men det er dog egentlig Fortiden, han peger paa; thi Caspar Bartholin havde jo dengang forlængst ophørt at docere Anatomien, og Hans Mule var alt død for 5 Aar siden, saa at kun Frankenau dengang endnu virkede som Docent; om de andre medicinske Docenter fra den forløbne Tid af Fredrik IV.s Regjering tier han derimod. Dog var Hans Mikkelsen Mule neppe nogen fremragende Personlighed, og af de Professorer, som virkede i de første 17 Aar af dette Tidsrum, var vel Frankenau den betydeligste, idetmindste var han vistnok utvivlsomt den lærdeste; 1717 kom Buchwald ind i Facultetet, og om hans Dygtighed kan der neppe være Tvivl; men af de øvrige Professorer var neppe nogen af særdeles Dygtighed, og som Videnskabeligheden i det Hele forfaldt i denne Periode, saaledes var det sikkert ogsaa Tilfældet med Medicinen, hvis Studium fik sin Deel af den slette Tilstand, som herskede ved Universitetet, og er det end ikke nogen Nødvendighed, saa er der dog en stor Sandsynlighed for, at den Omstændighed, at vi i Lections-

[1]) De Præsenti Rei Sacræ et Literariæ in Dania statu. p. 24.

catalogerne saa jevnlig finde, at den samme Docent 3—4 Aar itræk anmelder den samme Forelæsning i de selvsamme Udtryk, er et Tegn paa en vis Mangel paa Iver og Flid i Docentvirksomheden.

Ligesom i Christian V.s Tid blev ogsaa af Fredrik IV. en Dr. med. udnævnt til Prof. med. designatus uden nogensinde at komme ind i Facultetet eller blive Docent ved Universitetet, nemlig Jens Foss, som 1703 udnævntes til Professor, men i Virkeligheden kun vedblev at leve som practiserende Læge i Kjøbenhavn.

Hvad nu de enkelte Fag, som doceredes, angaaer, da finde vi, at den egentlige Medicin, Pathologi og Therapi, først foredroges af Ole Worm som Vicar for Faderen og af Jørgen Seerup, senere af Ole Worm og Hans Mule, og efter den Førstes Død af Frankenau; men efterat Mule var død 1712, har formodentlig Hofstetter overtaget dette Fag; thi fra 1713 til 1717 finde vi Frankenau beskjæftiget med anatomiske Forelæsninger, medens derimod slet ingen Forelæsninger over den egentlige Medicin anmeldes; rimeligst er det vel da, at Hofstetter har foredraget den; men hvorfor han slet ikke har anmeldt sine Forelæsninger, er derimod ikke godt at forstaae. Fra 1717 overtog derimod Frankenau atter Forelæsningerne over Pathologi og Therapi. At Undervisningen heri fremdeles var aldeles theoretisk, følger saa at sige af sig selv, eftersom Danmark endnu intet egentligt Hospital havde faaet og altsaa intet clinisk Materiale havde at tilbyde sine Professorer og Studenter. En ny Gren af Medicinen, som vel nærmest maa henføres til denne Afdeling, beskjæftigede man sig i dette Tidsrum noget med, nemlig Hygieinen, idetmindste hedder det i Lectionscatalogerne for 1717—18 og 1718—19, at Frankenau, „finita Hygiene", vil foredrage Pathologi og Therapi.

Pharmacologi synes kun at være bleven sporadisk foredraget, og egentlig er det kun for Aaret 1700—1701, da Holger Jacobsen læste over Materia medica, at der ud-

trykkelig anmeldes pharmacologiske Forelæsninger, medens vi siden intet Spor finde dertil førend Buchwald 1718 begyndte at foredrage Botanik, ved hvilken Leilighed han tillige underviste de Studerende om de indenlandske Planters Brug i Medicinen.

Anatomien foredroges vistnok i det første Par Aar af dette Tidsrum endnu af Caspar Bartholin [1]); idetmindste anmeldte han endnu for Aaret 1700—1701 anatomiske Forelæsninger; men derefter ophørte han med denne Virksomhed, hvori hans andre Forretninger udenfor Universitetet hindrede ham, og det blev nu Frankenau, som overtog de anatomiske Forelæsninger, hvormed han vedblev indtil 1717; men Anatomien havde saaledes nu ikke mere sin egen udelukkende Docent, idet Frankenau ved Siden af den ogsaa docerede Pathologi og Botanik. I Aaret 1717 anmeldes ingen anatomiske Forelæsninger, og først næste Aar, 1718—19, finde vi, at Johannes de Buchwald begyndte sin Docentvirksomhed som Professor i Anatomi, Chirurgi og Botanik, altsaa de samme Fag, som den første anatomiske Professor, Simon Paulli, havde foredraget. Om Frankenaus Duelighed som anatomisk Docent er Intet særlig bekjendt, og om end flere unge Mænd under hans Præsidie holdt medicinske Disputatser om anatomiske Emner, kan dog egentlig Intet sluttes heraf; derimod synes det efter Lectionscatalogerne at dømme, som om han fra 1713 til 1717 kun har læst over Osteologien [2]), hvilket idetmindste

---

[1]) Skjelderup angiver dog, at han ophørte med at læse over Anatomien 1699 (Engelst. Ann. 1811, II, p. 186); men dette synes at modsiges af Lectionscataloget.

[2]) I Cataloget for 1713—14 anmelder Frankenau: „hac hieme Osteologiam pertractabit“, og 1716—17 hedder det: „hac hieme Osteologia finita“; men det maa dog bemærkes, at for de to mellemliggende Aar mangle Lectionscataloger, saa at det maaskee er tilfældigt, at det seer ud, som det 1713 Begyndte først endtes 1717.

ikke tyder paa særdeles Flid som Docent eller Iver som Anatom. Med sine anatomiske Forelæsninger forbandt han tillige Foredrag over „Partium usum Physiologicum & Pathologicum“. Derimod er der vistnok ingen Tvivl om Buchwalds Dygtighed som Anatom, eftersom han i Udlandet havde navnlig studeret Chirurgi eg Anatomi, og han synes ogsaa at have været en forholdsvis ret flittig Docent.

Hvorledes det stod til med Virksomheden i Anatomihuset, de anatomiske Demonstrationer, vides ikke ret; thi vel tilføier Frankenau stadig til sine Anmeldelser af anatomiske Forelæsninger „additis subinde necessariis demonstrationibus“; men om hermed egentlig menes Dissectioner eller maaskee kun Forevisning af Skeletter, Præparater og Afbildninger, det sees ikke, og de hidtil brugte Programmer, hvorved man indbød til de offentlige Dissectioner, finde vi ikke mere udstedte, hvad enten dette nu hidrører fra, at man havde forladt denne Skik, eller fra, at man i Virkeligheden ingen Dissectioner foretog. Buchwald omtaler slet ikke disse „necessariæ Demonstrationes“, som Frankenau anmeldte, og for hans Vedkommende savne vi saaledes al Underretning om, hvorvidt han virkede i Anatomihuset, om end det efter hans Fortid idetmindste maa ansees for sandsynligt, at han benyttede Leiligheden, naar den gaves. Under Ildebranden 1728 brændte endelig ogsaa Anatomihuset tilligemed de øvrige Universitetsbygninger, og det opstod aldrig i sin gamle eller forynget Skikkelse af den Aske, hvori det sank.

I nær Forbindelse med Anatomihuset stod jo Universitetets Raritetsamling, som fandtes i en Etage over det anatomiske Theater. Til en lignende Fremvisning af denne, som Th. Bartholin i sin Tid havde foretaget, finde vi i denne Konges Tid ikke Spor, og der omtales i det Hele ikke Andet, vedrørende denne Anstalt, end at Frankenau 1721 fik bevilget Penge til at kjøbe en „Machina pneumatica (Luftpompe) efter den nyeste Model“, og de hertil nødvendige Penge skulde tages af det Fuirenske Legat paa

500 Rd., bestemte til Forøgelse af Musæum anatomicum. At disse Penge forøvrigt ikke i adskillige Aar vare blevne anvendte efter deres Bestemmelse, see vi deraf, at deres Renter, som havdes i Behold, 1710 vare løbne op til 114 Rd., hvoraf en Deel anvendtes til Hjælp ved Kjøbet af Ole Rømers Instrumenter for Rundetaarn.

Botanikens Studium synes i de nærmeste Aar efter Kyllings Død at have været meget forsømt, og ingen Forelæsninger over denne Videnskab findes anmeldte før 1702, i hvilket Aar Ole Worm ved et særligt Program, hvori han mindede om Rasmus Bartholins Gavmildhed mod den botaniske Have og Fortjeneste af Botaniken, indbød til anatomiske Forelæsninger i Universitetets Have; men det er ogsaa det eneste Spor, vi finde af botaniske Forelæsninger lige indtil Aaret 1709, da saadanne anmeldtes af Frankenau, som derpaa vedblev at docere dette Fag indtil 1718, da Johannes de Buchwald overtog den botaniske Docentpost.

Om disse Mænds Virksomhed som botaniske Docenter er dog i det Hele ikke meget bekjendt; kun vides det, at idetmindste Buchwald ret flittig holdt Excursioner og Forelæsninger i Haven, over hvis Planter han 1720 udgav det første Catalog, hvori navnlig Urternes Kræfter ere forklarede, og istedetfor Afbildninger findes Planterne selv limede paa rene Blade. At de botaniske Forelæsninger kun holdtes om Sommeren, var alt tidligere Brug og vedblev ogsaa senere i lange Tider at være Tilfældet; Docenten havde jo ogsaa Anatomien at sørge for, og disse to Videnskaber maatte da dele Aaret saaledes, at Botaniken fik Sommeren og Anatomien Vinteren.

Om den botaniske Haves Tilstand i denne Konges Regjeringstid vide vi ikke meget. Af Rasmus Bartholin var i Slutningen af forrige Periode en betydelig Pengesum bleven skjænket til dens Vedligeholdelse; men hvorvidt disse Midler strax vare til at tage i Brug, vide vi ikke ret, om end det nok kan være rimeligt; at der imidlertid foreløbig udrettedes synderligt, finde vi ikke Tegn til.

Johannes de Buchwald synes at have havt mere Interesse for Haven, end det ellers havde været almindeligt, hvilket allerede ved Forfærdigelsen af Cataloget har givet sig Vidnesbyrd, og han synes ogsaa at have næret et Ønske om at faae det uheldige Arrangement, som fra Havens Grundlæggelse bestod i Henseende til dens Vedligeholdelse hævet eller idetmindste modificeret; thi i Acta Consistorii hedder det $\frac{20}{2}$ 1723: „Rector Magnif. lod læse en Skrivelse til samtlige Consistorium fra Justitsraad og Medicinæ Professor, Doctor Buchwald, anlangende hortum botanicum, hvilken der efter hans Formening havde til Dato havt for lidet Rum, hvorfor han foreslog, at førend Residentsen, som nu Hr. Stiftamtmand Reitzer qvitterer, bliver af en Anden opteret, Haven da maatte tages i Syn, og herefter at separeres fra den Part af Haven, som den i Residentsen boende Professor skulde have etc. med videre, som i samme Memorial indeholdes, hvilket blev resolveret at skulle omkringsendes til samtlige Consistorialium Paadømmende, der deres vota skriftligen kunde give tilkjende“ [1]); men disse Vota har neppe været Sagen gunstige; thi vel kjende vi ikke disse; men med Haven selv skete dog neppe nogen Forandring.

Chemien var under Fredrik III. og Christian V. bleven doceret af Ole Borch, og som tidligere omtalt er det muligt, at Andreas Aagaard endnu efter Borchs Død har taget sig lidt af denne Videnskab; men forresten finde vi ikke ringeste Spor af, at man mere beskjæftigede sig med Chemien ved Universitetet. Der findes i Lectionscatalogerne fra Fredrik IV.s Tid ikke nogensomhelst Yttring, som kunde tyde paa, at nogen af Professorerne beskjæftigede sig med denne Hjælpevidenskab eller gav de Studerende selv den tarveligste Undervisning heri. Heller ikke udenfor Universitetet havde man i denne Periode synderlig Interesse

---

[1]) Nyerup: Univ. Ann., p. 265.

for Chemien, om end et Par Alchemister, Grimaldi og Dippel, som forresten begge endte her i Fængsel, i Aarhundredets Begyndelse kom her til Landet og foretoge nogle alchemistiske Arbeider[1]); men disse synes at have været aldeles enestaaende, og ved Bjergværksdriften nøiedes man med at indkalde forskjellige tydske Berghauptmænd og være tilfreds med det Udbytte, man fik

Chirurgien var i Slutningen af Christian V.s Tid bleven foredraget af Andreas Aagaard, idetmindste dens Begyndelsesgrunde. Efterat han var traadt ud af de medicinske Docenters Tal, finde vi intet Spor af chirurgiske Forelæsninger førend 1718, da Johannes Buchwald anmeldte „Chirurgicas prælectiones", hvormed han derpaa hvert Aar vedblev; men hvormeget der forresten herved udrettedes, hvor stadigt de i Virkeligheden ere holdte eller i hvilken Udstrækning Chirurgien doceredes, derom vide vi Intet. I Aaret 1725—26 anmelder han foruden de sædvanlige chirurgiske Forelæsninger tillige et Foredrag over „genuinam methodum calculum vesicæ extrahendi", altsaa over Stensnit, og da dette særlig anmeldes, maa det vel antages, at den egentlige Operationslære ellers ikke blev doceret. Som et Supplement til Chirurgien finde vi, at Buchwald saavel i Aaret 1721—22, som 1725—26[2]) holdt obstetriciske Forelæsninger, som altsaa vare de første af den Art, som holdtes her ved Universitetet, og som vel maa have havt til Hensigt at give Lægerne den fornødne Anvisning til for Fremtiden at kunne komme de Fødende til Hjælp paa en anden og virksommere Maade, end som hidtil alene

---

[1]) Scharling: Chemien i Danm., p. 47.

[2]) Muligen ogsaa i de mellemliggende og efterfølgende Aar, for hvilke Lectionscataloger ikke ere bevarede. 1721—22 anmeldes: „singulis diebus Veneris, eadem 2da hora, Obstetricantes encheireses, in partu difficili scitu admodum necessarias, docere est perrecturus", og 1725—26 hedder det: „artem obstetricandi, tam publice, quam privatos inter parietes, docebit".

ved indvendige Midler af en ofte mere end tvivlsom Værdi. At Buchwald blev den Første. som holdt Forelæsninger af denne Art, turde vel finde sin naturlige Forklaring deri, at han var den første Universitetslærer, som var fremgaaet af den Klasse, hvortil den manuelle Fødselshjælp i farlige Tilfælde hidtil bestandig havde været henvist, nemlig Bartskjærerne, og det er i det Hele ikke uden Interesse at see, hvorledes den Forening af Mediciner og Chirurg, som en nyere Tid har erkjendt for naturlig og for nødvendig til at frembringe en virkelig Læge, og som hos Buchwald tilfældig var tilstede, ogsaa i Praxis bar sin gode Frugt.

Studeringerne dreves paa samme Viis, som hidtil ved at høre Forelæsninger, disputere og declamere; men hvorledes Tilstanden var, har vi alt ovenfor omtalt, og naar vi ikke i denne Periode, som i de foregaaende, finde nogen Paamindelse udgaaet til Professorerne om at vise Flid med Disputationsøvelserne, da har dette ingenlunde sin Grund i, at det nu ikke var nødvendigt; thi af Høiers og Møinichens Yttringer fremgaaer det klart nok, at just Disputatserne og navnlig Declamationerne i høi Grad forsømtes; men det er kun en Følge af den Slaphedstilstand, hvori hele Universitetsvæsenet under denne Konges Regjering befandt sig. At Studierne altsaa i det Hele ikke har været drevet med synderlig Iver, om end nogle enkelte Professorer, som Frankenau og Buchwald, vistnok har været hæderlige Undtagelser fra Regelen, kan ikke betvivles, og hvorledes da det endelige Resultat for den Enkelte skulde blive, maatte altsaa nu i end høiere Grad, end tidligere, beroe paa, hvad Udbytte han kunde høste af sin Udenlandsreise, som fremdeles vedblev at betragtes som et nødvendigt Supplement til Hjemmestudiet. Det synes imidlertid, at man nu har søgt ogsaa at komme saa nemt fra denne, som muligt; idetmindste synes Reiserne baade at være blevne kortere i denne Tid, end før, og at være blevne indskrænkede i Udstrækning, idet man nu i Regelen nøiedes med at gaae til Holland, England, Frankrig, hvor man i

denne Tid i Paris kunde træffe en berømt Landsmand. Jacob Benignus Winsløw, og undertiden enkelte Universiteter i Tydskland; derimod synes Italien at være gaaet helt ud af Routen. I Holland besøgte man navnlig Leyden, i England London og Oxford, i Frankrig egentlig kun Paris. Naar Udenlandsreisen var endt, tog man herhjemme Doctorgraden, som ogsaa i dette Tidsrum erhvervedes her ved Universitetet af endeel Udlændinge, mest Tydskere, som for den største Deel vistnok, efterat have taget Graden her, atter vendte tilbage til deres Fædreland, om end nogle af dem bleve her i Landet. Hvad der i dette Tidsrum, hvor ingen Bartholin, Steensen eller Borch kastede Glands over Høiskolen, drog Udlændinge hertil, er egentlig ikke godt at sige; vistnok vare baade Frankenau, Hofstetter og Buchwald af tydsk Familie og Herkomst; men dette kan dog neppe have været tilstrækkeligt til at give Universitetet Tiltrækningskraft for Germaniens Sønner, og da der overhovedet intet særligt Fortrinligt fandtes her, som kunde give Doctorgraden, erhvervet ved Kjøbenhavns Universitet, nogen udmærket Betydning, saa fristes man næsten til at troe, at Aarsagen maa søges just i det Modsatte, nemlig i at man her kunde tage den lettere, end andensteds. Antallet af alle dem, som toge den medicinske Doctorgrad her i Fredrik IV.s Tid, nærmer sig meget til det, som opnaaedes i Christian V.s Tid, om end ikke det samme Antal helt naaedes, idet vi finde, at 25 Drr. med. ere blevne creerede her fra September 1699 til Februar 1730, og heraf vare da de Tretten Udlændinge, hvortil da ogsaa de i Slesvig og Holsteen ere regnede, og de Tolv fødte i Danmark og Norge, saa at Antallet af begge omtrent er lige stort.

Men idetmindste i Slutningen af Fredrik IV.s Regjering træffe vi Exempler paa, at man kunde lade sig examinere af det medicinske Facultet og derefter faae Tilladelse til at practisere som Læge uden at have taget Doctorgraden. Det var altsaa en Slags medicinsk Examen,

som herved var indført, om end den ikke i og for sig gav jus practicandi, men maatte suppleres ved en kongelig Tilladelse. Den, som paa denne Maade blev autoriseret som Læge, benævnedes Licentiatus medicinæ.

De medicinske Docenter i Fredrik IV.s Tid vare altsaa, som før nævnt:

Caspar Bartholin til sin Død 1738.
Holger Jacobsen til sin Død 1701.
Vilhelm Worm til sin Død 1704.
Jørgen Nielsen Seerup 1700—†1701.
Hans Mikkelsen Mule 1701—†1712.
Georg Fredrik Frank de Frankenau (1701—) 1708—†1732.
Ole Worm 1704—†1708.
Johan Adam Hofstetter 1712—†1716.
Johannes de Buchwald 1717—†1738.

Jørgen Nielsen Seerup

(Georgius Nicolai Seerupius) var født $\frac{13}{9}$ 1660 i Ribe, hvor Faderen, Mag. Niels Jørgensen Seerup, var Stiftsprovst og Sognepræst ved Domkirken; Moderen hed Else Sørensdtr. Vedel. I sit 12te Aar kom han, efterat være undervist hjemme, i Ribe Cathedralskole, hvorfra han 1676 deponerede ved Kjøbenhavns Universitet. Her studerede han vel fortrinsvis Philologi og Philosophi, men grebes tillige af Interesse for det medicinske Studium og maaskee navnlig dettes naturvidenskabelige Sider, hvormed han flittig beskjæftigede sig, dels med Chemien, dels med Anatomien og dels med Pharmacien. Endelig studerede han ved Siden af alt dette ogsaa Theologi og maa saaledes have været en Polyhistor fremfor de Fleste i Lighed med sin store Lærer Ole Borch. Efter i 4 Aar at have drevet disse Studier, blev han 1680 Hører i 5te Lectie ved Ribe Cathedralskole, hvor han forblev i noget over 5 Aar indtil han

1686[1]) efter Biskop Chr. Lodbergs Ønske blev Rector ved Fredericia Skole, og samme Aar blev han Mag. phil. 1693 kaldtes han af Biskoppen til Rector ved Ribe Skole og kom saaledes i dette Aar tilbage til sin Fødeby. Her gjorde han sig snart bekjendt, ikke alene som en dygtig Rector, men ogsaa som en duelig Læge, hvem man synes at have søgt Raad hos baade fra Jylland og fra Fyen[2]), og da hans Ry endog var naaet til Kongen, ønskede denne, navnlig efter Geheimeraad Moths Anbefaling, under sin sidste Sygdom, at Seerup skulde behandle ham i Forening med de kongelige Livlæger, og han kaldtes derfor 1698 til Kjøbenhavn, hvor han det følgende Aar i Marts Maaned udnævntes til „Philosophiæ ac Metaphysicæ Professor, Collegiique Medici Adjunctus[3]). $\frac{4}{12}$ 1699 blev han ordinair Professor i det philosophiske Facultet, og samtidig skal han allerede have begyndt at holde medicinske Forelæsninger i Aagaards Sted[4]). $\frac{18}{3}$ 1700 creeredes han endelig til Dr. med. efter forudgaaet Disputats sine præside; men hans Virksomhed her ved Universitetet blev ikke lang; thi $\frac{22}{5}$ 1701 døde han allerede, kun 40 Aar gammel, og blev begravet i Ribe Domkirke, hvor et Epitaphie reistes over ham. Medens han boede i Fredericia, havde han ægtet Anne Kirstine Bie (Melissa), Datter af Provst Peder Sørensen Bie (Melissus), Sognepræst i Bøvling, og Ingeborg Kragelund. Med hende havde han en eneste Søn, Niels Seerup, som studerede Medicin og endog omtrent 1687 blev udnævnt til Prof. med. design., men døde i Paris 1691, 27 Aar gl. Jørgen Seerup var utvivlsomt en begavet og lærd Mand og en Polyhistor af første Skuffe; men hans

---

[1]) Terpager: Ripæ cimbr., p. 644. Hundrup angiver urigtigt (Drr. med., p. 148) 1685; thi den foregaaende Rector, Christian Høisgaard, døde først 1686.

[2]) Terpager: Ripæ cimbr., p. 644.

[3]) Cimb. litt. I, p. 620.

[4]) Thura: Id. hist. litt., p. 171.

Virksomhed ved Universitetet var altfor kort til at han ret kunde faae Leilighed til at vise sine Evner.

Skrifter: Disp. de Cordis structura & motu. Hafn. 1678. —4. — Disp. de Olfactus organo. Hafn. 1679. —4. — Diss. de Auguriis binæ. Hafn. 1678. —4. — Diss. Polemica, Ciriaco Lentulo opposita, qua Renatus Cartesius ab Atheismo vindicatur. Hafn. 1679. —4. — Methodus logica didactica. Hafn. 1679. —4. — Triumphus Lithargyriatorum s. Diss. Medico-Chemica inauguralis, qua vindicantur Saccharum Saturni & Mercurius Lithargyrii ab animadversionibus Joh. Vict. Jægerschmidii, Med. & Phys. Ulmensis. Hafn. 1700. —4. —

Hans Mikkelsen Mule

(Johannes Michaelis Mulenius) var født 1650 i Broby paa Fyen, hvor Faderen, Mag. Mikkel Hansen Mule, var Præst; Moderen var Karen Clausdtr. Mule, Datter af Claus Mule til Nislevgaard og Broderdtr. af Dr. med. Jens Mule i Odense, efter Mikkel Hansens Død gift med Dr. Chr. Henrik Luja, som saaledes blev Hans Mikkelsen Mules Stedfader. Efterat have gaaet i Odense Skole, deponerede han 1667 ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han indskreves d. 18de Juli. Af sin Studeretid tilbragte han 4 Aar i Udlandet og Resten herhjemme, hvor han 1676[1]) disputerede og creeredes til Lic. med.[2]), hvorpaa han i Mai 1677 udnævntes til Prof. ord. i det philosophiske Facultet og Prof. design. i det medicinske. I det sidstnævnte Facultet holdt han

---

[1]) Thura: Id. hist. litt., p. 170, Worms Lex. II, p. 84, Mansa: Pesten i Hels. og Kjbh., p. 20. Hundrup angiver (Drr. med., p. 141) 1677, men vistnok urigtigt.

[2]) Saaledes benævnes han overalt, ogsaa i Fortegnelsen over det philos. Fac.s Proff. i Nova litt. Mar. Balth. 1699, p. 22, og Dr. med. blev han aldrig; men at han blev creeret til Licentiat efter en Disputats, staaer unægtelig som en Abnormitet.

dog ingen Forelæsninger; derimod docerede han naturligvis i det philosophiske Facultet, og desuden vicarierede han efter 1683 nogle Gange for Prof. Berthel Bartholin, som læste over Rhetorik og Veltalenhed; samtidig practiserede han i Byen. $\frac{22}{2}$ 1690 udnævntes han til Assessor consistorii, og $\frac{17}{9}$ 1701 traadte han ind i det medicinske Facultet og begyndte derpaa at holde Forelæsninger her. 1704—5 var han Universitetsrector. Under Pesten 1711 var han Medlem af den d. 7de Juli oprettede Sundhedscommission og var derved hindret i at behandle Pestsyge. Det følgende Aar, 1712, døde han ugift og begravedes d. 10de Novbr. i Frue Kirke, hvor et Epitaphie blev sat over ham.

Skrift: Disp. inaug. de Apoplexia. Hafn. 1676. —4. —

Georg Fredrik Frank de Frankenau

(Georgius Fredericus Francus de Franckenau) var født $\frac{28}{8}$ 1669 i Strasborg, hvor Faderen, Dr. med. Georg Frank de Frankenau, senere dansk Livlæge, dengang boede og var gift med sin første Hustru, Marie Euphrosyne Chemnitz de Strømberg. Ved Gymnasiet i Heidelberg, ved hvis Universitet Faderen 1672 var bleven Professor, nød han den første videnskabelige Undervisning indtil han 1685 blev indskreven ved Universitetet, hvor han 2 Aar efter holdt en anatomisk Disputats. Paa Grund af Krigsuroligheder reiste han senere til Altorf, hvor han under Hoffmans Præsidie atter holdt en Disputats over et anatomisk Emne, og herfra gik han da til Wittemberg, hvorfra han fulgte Hæren under Johan Georg III.s Anførsel til Rhinen og lige til Schweitz som Læge. 1691 reiste han til Holland, og efter et Aars Ophold ved Universitetet i Leyden gik han til England, hvorfra han allerede 1692 vendte tilbage, hvorpaa han samme Aar blev Dr. med. i Jena og 1693 extraordinair Professor ved Universitetet i Wittemberg, efterat han han havde besøgt Hoffet i Wien og gjort en Reise gjennem

Ungarn. Af Acad. Leopold. Natur. Curiosor. blev han Medlem under Navn af Philaretus. Da hans Fader 1695 kaldtes til Danmark som kgl. Livlæge, fulgte han med hertil, hvor han 1701 efter Holger Jacobsens Død blev extraordinair Prof. med. og 1708 succederede Ole Worm. Efter Hofstetters Død blev han Decanus fac. med. Ogsaa Høiesteretsassessor blev han, uvist naar. Han døde 1732. Han var 2 Gange gift, først med Marie Sybilla Roderiguez, Datter af Professor ved Sorø Academi, Carl Roderiguez, senere med Sophie Amalie Runge. Frankenau var utvivlsomt en lærd Mand og en af Universitetets dygtigste og flittigste Docenter i denne Periode, men formaaede dog ikke alene at hæve det medicinske Studium til sin tidligere Kraft. Under Pesten 1711 flygtede han til Falster, hvor han forblev indtil Vinterens Begyndelse, og han fulgte heri kun de fleste af sine Forgjængeres Exempel.

Skrifter: Disp. de Glandulis intestini duodeni noviter detectis. Heidelb. 1687. —4. — Disp. de Pericardio. Altorf. —4. — Disp. de Epulide & Parulide. Jenæ 1692. —4. — Catalogus operum Parentis. Dresd. 1692. —4. — *'Ονυχολογια* curiosa s. de Ungvibus Tractatio Physico-Medica. Jenæ 1696. —4. — Anastomosis retecta. Dispp. II. Hafn. 1703 & 1704. —4. — Diapedesis restituta. Hafn. 1716. —4. —

Ole Worm

(Olaus Wormius) var født $\frac{6}{10}$ 1667 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Dr. med. Vilhelm Worm, var Professor ved Universitetet og gift med Else Luxdorph; han var altsaa en Sønnesøn af den gamle Ole Worm. Han gik i Kjøbenhavns Skole under Rector Hans Brochmann, som senere blev Sjællands Biskop, og derefter de to Brødre Peder og Jacob Foss. Herfra deponerede han 1685 ved Universitetet, hvor han allerede $\frac{27}{3}$ 1688 af Christian V. udnævntes til Prof. philos. med Ret til at gaae over i det medicinske Facultet.* Forat uddanne sig til disse Poster, reiste han da strax efter uden-

lands, besøgte Kiel, Hamborg, Leipzig, Halle, Jena, Königsberg og Dresden og reiste derpaa til Holland, hvor han i 3 Aar opholdt sig i Leyden, og formodentlig blev han her Dr. med. 1691 kaldtes han hjem, da Ole Borch var død, og overtog nu Posten som Prof. eloquentiæ. 1697 blev han tillige Prof. eloquentiæ et historiarum ved det ridderlige Academi, som var oprettet i Kjøbenhavn, og over dettes Forstander, Marcus Gjøe, holdt han $\frac{14}{10}$ 1698 Sørgetale; men paa Grund af svagt Helbred nedlagde han dette Professorat, efter kun at have havt det i faa Aar. Efter sin Faders Død kom han 1704 ind i det medicinske Facultet, efterat han i nogle Aar havde holdt medicinske Forelæsninger som Vicar for Faderen. Han døde $\frac{28}{4}$ 1708. Ole Worm var gift med Drude Catharine Foss, Datter af Mag. Jacob Foss, som havde været hans Rector, medens han gik i Kjøbenhavns Skole. Sin Udnævnelse til Professor i en ung Alder skyldte han vistnok mere sin formaaende Families Indflydelse, end nogen særlig Begavelse, som kunde give gode Løfter for Fremtiden; thi han synes ikke i nogen Henseende at have hævet sig over det Almindelige og naaede ialtfald langtfra sin store Farfader.

Skrifter: Disp de Glossopetris. Hafn. 1686. —4. — Disp. de Harmonia Sensuum. Hafn. 1686. —4. — Disp. de Viribus medicamentorum specificis. Hafn. 1688. —4. — Cogitationes de Lingva Latina ejusque Auctoribus. Hafn. 1703. —4. — Æterni desiderii Myrtus socia Taxo Serenissimi Principis Wilhelmi oratione parentali adumbrata. Hafn. 1705. —fol. — Præcepta grammaticæ latinæ majora Jani Dionysii Jersini emendatius edita. Hafn. 1704. — 8. —

Johan Adam Hofstetter

(Johannes Adamus Hofstetterus) var født 1660 i Ungarn, tog 1687 Doctorgraden i Jena og kom senere herind i Landet, hvor han blev kgl. Livlæge hos Fredrik IV.; men naar det skete, vides ikke ret, muligen var det først 1708,

i hvilket Aar han blev Justitsraad, maaskee samtidig med sin Udnævnelse til Livlæge. $\frac{3}{7}$ 1711 fik han Ordre til i Forening med Joh. de Buchwald at overtage Inspectionen over Medicinalvæsenet ved den Armee, som under Kongens Anførsel faldt ind i Pommern. 1712 var det vistnok, at han traadte ind i det medicinske Facultet, om end han maaskee allerede tidligere kan være bleven designeret Professor[1]). Han var det medicinske Facultets Decan indtil sin Død 1716. Videre kjendes ikke til hans Levnet.

Skrifter: Disp. inaug. de Fame abolita. Jenæ 1687. —4. — Epistolæ gratulatoriæ ad 4 Medicos Germaniæ Doctorandos. Halæ 1704. —4. — Erörterung der Frage: Ob der natürliche Zinober als ein Artzeney ohne Gefahr gebraucket werden könnte. Leipz. 1708 —4. — Die vortrefflige Güte des Zinobers, wieder J. G. Becker. Schlesw. 1711. —4. — Disp. Chymico-medica de Cinabari Nativa. Hafn. 1714. —4. —

Johannes de Buchwald[2])

(Johannes de Buchwald) var født i Meldorf i Dithmarsken $\frac{7}{4}$ 1658. Faderen, Ditlev Buchwald, var Sogneskriver i 3 Sogne i Øst Dithmarsken, Moderen, Magdalene Boie, var Datter af en Officier, Johan Boie, som havde tjent under Christian IV. Som Barn undervistes han i Hjemmet af private Lærere; men allerede 1668 mistede han begge sine Forældre og kom da i Huset hos sin Farbroder, Balthazar Johannes de Buchwald, som $\frac{8}{5}$ 1674 sendte ham til Kjøbenhavn, hvor hans Morbroder Niels Boie var en anseet Amts-

---

1) Herfor taler det idetmindste, at Thura (Id. hist. litt., p 172) stiller ham mellem Seerup og Frankenau.

2) Thura: Id. hist. litt. Dan., p. 173, Dän. Bibl. IV, p. 633—643 (J. P. Anchersens Program ved hans Død), Herh. & Mansas Smll., p. 214—222, Hundrup: Biogr. Efterr. om Drr. med., p. 148—149, Worms Lex. I, p. 190, Riegels: Fors. til Chir. Hist., Bilag.

chirurg, og hos ham kom han da i Lære. Da han 1680 havde faaet sit Lærebrev som Bartskjærsvend [1]), begav han sig samme Aar d. 18de Marts paa Reise til Udlandet, som han efter Laugsartiklerne var forpligtet til, og han gik da først til Danzig, hvor han flittig benyttede Michael Meisners og Ludvig v. Hamms Undervisning. Derfra gik han over Berlin, Hamborg og Bremen til Holland, hvor han navnlig besøgte Hospitalerne i Amsterdam og Leyden, og herfra vendte han atter tilbage til Preussen, hvor han igjen tilbragte nogen Tid i Danzig, hvorpaa han gjennem Polen, hvor han i Varschau i et halvt Aar conditionerede og flittig benyttede en berømt Chirurgs, Raphael Nürnbergs, Veiledning i Anatomi og Chirurgi, gik til Schlesien. Herfra drog han til Wien, hvortil han ankom $\frac{26}{3}$ 1682, og her tog han Condition hos den keiserlige Livchirurg og Livlæge, Martin Hawelant, hos hvem han blev i et helt Aar, og rimeligvis er her først hans Interesse for Videnskaben og Lyst til at studere mere videnskabeligt, end Folk af hans Fag ellers pleiede, vaagnet hos ham. Medens han var her, hørte han Forelæsninger hos Frands Stockhammer og de Tondeur, og at han allerede dengang maa have saavel erhvervet sig Navn som dygtig Chirurg, som formodentlig vist Tegn til en mere end almindelig Dannelse, kan antages deraf, at den danske Gesandt, Baron Lilienkron, tog ham i sit Hus som Chirurg, og her var han under Wiens Beleiring af Tyrkerne 1683. Da Beleiringen var hævet, gav Buchwald sig paa Hjemreisen, og $\frac{6}{10}$ 1683 gjensaae han atter Kjøbenhavn efter de i Laugsartiklerne befalede 4 Aars Fraværelse. Kort efter sin Hjemkomst blev han udskreven som Skibschirurg paa Flaaden, i hvilken Egenskab han gjorde Tjeneste nogle Maaneder i 1684 og erhvervede sig megen Berømmelse ved sin Dygtighed. Efter

[1]) „Einen Jung ausschreiben lassen nahmens Johann Buchwald," hedder det i Bartskjærlaugets Oldermandsbog (Herh. & Mansas Smll., p. 214).

at have tilbragt et Par Aar i Kjøbenhavn, reiste han imidlertid atter til Udlandet og gik nu først til Holland, hvorfra han imidlertid snart reiste gjennem Brabant og Flandern til Frankrig, hvor han tog Ophold i Paris, og her studerede han nu med Iver Medicinen, maaskee mest dens Hjælpevidenskaber, idet han hørte Forelæsninger over Anatomi hos Joseph de Verney, Physik hos Johan Baptist de Hammel, Chemi hos Lemery og Andre og Botanik hos du Tagon og Tournefort; men han forsømte dog langfra derfor Chirurgien, hvis nøie Sammenhæng med Medicinen han allerede da var kommen til en dyb Erkjendelse af. Han besøgte derfor flittig Hospitalerne og uddannede med Flid og Iver sin Færdighed i chirurgiske og obstetriciske Operationer, hvori Morel, Petit, Begieri, du Blegny og Flere vare hans Lærere. I Begyndelsen af 1689 kom han i Hertugen af Würtembergs Følge tilbage til Kjøbenhavn, og kort efter, d. 27de April, blev han af Kronprinds Fredrik antagen som Livchirurg. $\frac{2}{10}$ 1690 blev han tillige Amtsmester i Kjøbenhavn, idet hans forrige Principals Enke overdrog ham sit Amt, og han blev da indskreven som Mester i Bartskjærlauget. Faa Dage efter, d. 7de October, blev han tillige af Kongen beskikket til Chirurg for de syge og saarede Soldater ombord paa Flaaden eller i Staden[1]), idet han ansattes som Chirurg ved Qvæsthuset. Da Kronprindsen derpaa 1692 gjorde en Reise gjennem næsten hele Europa, tog han Buchwald med, og medens Prindsen i 4 Maaneder opholdt sig i Paris, fik Buchwald Tilladelse til at reise til Montpellier, hvor han da studerede i 2 Maaneder, og derpaa til Angers, hvor han blev omtrent ligesaa længe, og begge Steder tog han Undervisning hos de dygtigste Chirurger og hørte de berømteste medicinske Doctorer. 1693

---

[1]) „classis suæ navalium sociorum, morbo aut vulneribus in navibus & urbe decumbentium curam An. 1690 $\frac{7}{10}$ primum ut Chirurgo . . . prudenter permisit“ (Dän. Bibl. IV, p. 637).

kom Buchwald atter hjem i Kronprindsens Følge, og han levede nu i Kjøbenhavn som Amtsmester indtil Begyndelsen af 1697, da han atter med Kronprindsens Tilladelse reiste til Holland, hvor han traf sammen med sin Ven, den siden saa berømte Jacob Benignus Winslöw, og her studerede han i Leyden med overordentlig Iver Medicinen, idet han offrede baade Dage og Nætter til dette Studium. Her hørte han i Anatomi Gottfred Bidlo, i Botanik Peter Hottonius, i Chemi og Pharmaci Jacob le Mort, i Physik Burchard de Wolder og Wolfert Sengwerd. Før sin Afreise lod han sig af Bidlo, Hottonius og Fridrik Decker examinere i hele den medicinske Videnskab, og efterat han skriftlig havde forklaret nogle af Hippocrates's Aphorismer, blev han derpaa $\frac{27}{4}$ 1697 creeret til Lic. med. Som Følge heraf kunde han strax efter sin Hjemkomst have taget den medicinske Doctorgrad; men for ikke at vække Misundelse foretrak han endnu i 3 Aar at fortsætte sine Studier i Anatomihuset og ved at høre Forelæsninger, og det var da navnlig Caspar Bartholins Forelæsninger, som han besøgte. Endelig blev han $\frac{29}{3}$ 1700 af Caspar Bartholin creeret til Dr. med., og han synes nu at være traadt ud af Bartskjærlauget. I samme Aar, maaskee allerede d. 20de Januar[1]), altsaa inden han endnu var bleven Dr. med., muligen dog først senere[2]), blev Buchwald udnævnt til Overmedicus ved Qvæsthuset. 1707 udnævnte Kongen ham til sin Livlæge, og $\frac{3}{7}$ 1711 udnævntes han under Krigen mod Sverrig til øverste Feltmedicus. $\frac{16}{1}$ 1713 afgik han i samme Egenskab til Kolding, da Hæren opererede mod General Stenbuch efter dennes Indfald i Holsten, og der tildeltes ham uindskrænket Myndighed til at antage og afsætte Chirurgerne ved Hæren. I Marts 1717 udnævntes han til Justitsraad, og samme Aar fik han Befaling at følge Hoffet til

---

[1]) Dän. Bibl. IV, p. 637.
[2]) Herh. & Mansas Smll., p. 218.

Holsteen og derfra at reise til Schwalbach for at undersøge Badene der, som Kongen agtede at benytte. Paa denne holstenske Reise steg han daglig i Kongens Yndest og fik derfor Løfte om det første medicinske Professorat, som blev ledigt ved Universitetet. Efter derpaa at have forsvaret en Disputats pro loco ved en Concurrence, hvori tilligemed ham Jens Bing og Andreas Højer deltoge, men hvori Buchwald seirede, tiltraadte han i November samme Aar et medicinsk Professorat efter Hofstetter, og han docerede derpaa Anatomi, Chirurgi og Botanik uafbrudt indtil 1728, da Universitetsbygningerne brændte og Studierne for en Tid afbrødes. Senere optog han atter sine Forelæsninger og docerede da desuden Therapi. 1723, 1724 og 1725 var han Universitetsrector. 1728 blev han Etatsraad, og efter i flere Aar at have lidt af Vattersot, som flere Gange var fordreven, døde han endelig $\frac{24}{10}$ 1738, over 80 Aar gl. $\frac{16}{10}$ 1680 havde han ægtet en ubemidlet Slægtning, Anna Margarethe Buchwald, med hvem han havde 12 Børn, hvoraf Balthazar Johannes de Buchwald, som 1720 var bleven Dr. med. og 1725 Landphysicus for Lolland og Falster, 1739 fulgte Faderen i hans Professorat, medens en anden Søn, Fredrik de Buchwald, 1730 blev Dr. med. og senere Landphysicus i Viborg. Johannes de Buchwald var ubestridelig den mest fremragende af Universitetets Professorer i denne Periode[1]). Han var en velbegavet og

---

[1]) Naar det i Herh. & Mansas Smll., p. 222 siges, at man maa „harmes ved at see Riegels i sit Forsøg til Chirurgiens Historie i Danmark at udspye sin Galde mod Buchwald“, da gjør man dog i dette Stykke Riegels nogen Uret; thi mod Johannes de Buchwald er han dog egentlig, naar man ret lægger Mærke til hans Ord, ret velstemt saavel i sit Forsøg til Chirurgiens Historie som i sit Skrift De fatis faust. & inf. Chir., og han kunde da heller ikke uden altfor stor Inconseqvents i disse Skrifter saa grundig nedrive den Mand, han i sin „Skildring af Sjette Christian“ kalder „en grundig Anatomiker, kyndig Operateur og vel studeret Læge“, som i 30 Aar havde

lærd Læge og forenede hermed en ingenlunde almindelig Dygtighed i Chirurgien, hvis operative Side han navnlig havde lagt Vind paa og besad en Færdighed i og Talent for, som ogsaa havde vundet Anerkjendelse i Udlandet, navnlig i Frankrig, hvor baade Winslöw og Rau har udtalt, at de skyldte Buchwalds Undervisning og Anvisning meget[1]. Især synes en Methode for Herniotomi at have gjort megen Lykke. Ogsaa som Anatom og Botaniker indtog Buchwald en meget hæderlig Plads[2].

Skrifter: Disp. inaug. de Pleuritide & Peripneumonia. Hafn. 1700. —4. — Disp. de Pillulis aloeticis. Hafn. 1717. —4. — Diss. de chylificatione I—II. Hafn. 1717—18. —4. — Specimen Medico-Practico-Botanicum s. brevis & dilucida explicatio virtutum Plantarum & stirpium indigenarum, quæ in Regio botanico Horto Hauniensi inveniuntur. Hafn. 1720. —4. — Diss. de Diabetis Curatione per Rhabarbaram. Hafn. 1733. —4. — Diss. de genuina Hæmoptyseos curatione. Hafn. 1734. —4. — De desideratis quibusdam in chirurgica arte & quidem de Tunendarum abusu. Hafn. 1736. —4. —

I det philosophiske Facultet fandtes i dette Tidsrum foruden de extraordinaire medicinske Profes-

„gavnet Danmark", og hvem han her ogsaa kalder en „værdig Olding"; men den Buchwald, han egentlig lader sin Vrede og Harme gaae ud over, er Sønnen, Balthazar Johannes de Buchwald, om hvem han ogsaa siger, at han vel kunde arve Faderens Professorat, men ikke hans Evner, og hvem han forresten gjør sig en Fornøielse af at snerte ved enhver given Leilighed.

[1]) Riegels Fors. til Chir. Hist., Bil. p. XXI.

[2]) Imidlertid var han ikke almindelig anerkjendt af sine Samtidige, som ei ret kunde glemme, at han var udgaaet fra Bartskjærernes Klasse, og Holberg har saaledes i Peder Paars ved Jens Blok sigtet til Buchwald; Slaget mellem Jens Blok og Gunild skal være en Skildring af en virkelig Tildragelse mellem Buchwald og en Jordemoder (Herh. & Mansas Smll., p. 350—52.

sorer en Mand, som 1725 blev Dr. med., nemlig Peder Horrebov.

Peder Horrebov[1])

(Petrus Horrebovius) var født $\frac{14}{5}$ 1679 i Løgstør, hvor Faderen, Niels Pedersen, var en fattig Fisker; Moderen hed Else Christensdtr. Den fattige Drengs gode Evner sporedes snart, og navnlig havde han ganske særlige Anlæg for Geometrien, hvorom han paa egen Haand dannede sig et Begreb. Da han ikke længere kunde modstaae sit indre Kald, forlod han 1696 sine Forældre og gik til Aalborg, hvor han under Rector Søren Vare gik i Latinskolen i 7 Aar og i denne Tid for en stor Deel ernærede sig ved at istandsætte Uhre og musikalske Instrumenter samt stikke Signeter. Med Instrumenter af Træ udmaalte han Stjernernes Afstande og opskrev sine Iagttagelser, hvorved han blev saa bekjendt i hele Egnen, at Almuen troede, han stod i Pagt med Djævelen. $\frac{19}{7}$ 1703 deponerede han ved Universitetet, og da han havde vist Ole Rømer sine Iagttagelser, gav denne ham i 4 Aar Ophold i sit Hus og Undervisning i Mathematik og Astronomi, hvori han gik ham tilhaande ved hans Observationer. Omtrent 1705 tog han theologisk Attestats, og 1707 blev han Huslærer hos den norske Statholder, Baron Fredrik Krag til Stensballegaard; men da han ikke kunde naae et Præstekald, vendte han 1711 tilbage til Kjøbenhavn, hvor Nøden tvang ham til at søge Ansættelse som Acciseskriver, hvilket ogsaa bevilgedes. Da der ved Lars Schives Død 1711 aabnedes en Concurrence om et mathematisk Professorat, hvori Horrebov ifølge kgl. Resolution skulde deeltage, veg han frivillig for Rasch,

---

[1]) Nyerup: Univ. Ann., p. 250, Dän. Bibl. VIII, p. 717—18, Hundrup: Biogr. Efterr. om Drr. med., p. 155, N. M. Petersen: Litt. Hist. IV, p. 252—257, Worms og Nyerups Litteraturlexica.

hvortil muligen dennes Sygelighed kan have været nogen Grund, medens en anden Grund sikkert fandtes i Professorernes Uvillie imod at see en fattig Fiskersøn, som sad i et uanseeligt Embede, som ikke havde reist udenlands, ikke engang var Magister, og som „kunde maadelig Tydsk", ansat ved Universitetet. Dette var imidlertid Horrebovs Attraa, og han henvendte sig umiddelbart til Kongen, hvem han $\frac{11}{10}$ 1713 overrakte en Ansøgning og en trykt Disputats (Prodromus Geometriæ)[1]). Kongen befalede, at han skulde examineres ved Universitetet; men Tiden blev bestandig udsat, og formodentlig efter Raschs's Død var det, at han i Febr. 1714 paany indgav Ansøgning, udenat være examineret. Han fik nu Tilladelse til at disputere, forat vise sin Dygtighed til Professoratet, og Disputatsen blev holdt; men Consistorium havde meget at udsætte paa hans Afhandling, baade dens Form og Indhold, og i sidste Henseende vilde man endog anklage ham for at have skrevet imod den hellige Skrift, uagtet Disputatsen forud var censureret af Theologus primarius. Horrebov indgav i Juli 1714 en Klage til Consistorium, men uden Nytte, og han henvendte sig da atter directe til Kongen i August Maaned. Han traf Kongen i Løngangen ved Christiansborg Slot og vilde overrække ham et Manuskript (Elementa matheseos); men da Kongen lod en Lakai tage det, blev Horrebov vred og rev det ud af Lakaiens Hænder, hvorved han fortørnede Kongen; men denne undersøgte dog siden Papirerne, lod Horrebov forklare dem og resolverede endelig $\frac{15}{10}$ 1714: „Horrebovs Lignelser i hans Disputats er Os ligegyldige; Vi have beskikket ham til Professor i Mathematikken og

---

[1]) Kongen skal, da han tog imod Ansøgningen, have sagt: „Hvorledes skikker det sig, at en Acciseskriver bliver Professor?" Horrebov svarede: „Hvorledes, allernaadigste Konge, skikker det sig, at den, som er duelig og værdig til at forestaae et Professorat, skal sidde og være Acciseskriver?" (N. M. Petersens Litt. Hist. IV, p. 254).

Astronomien“ [1]). 1716 tog han endelig Magistergraden; men under sine øvrige Studier havde han tillige havt Tid til at studere Medicinen, og fra 1719 practiserede han derfor ogsaa som Læge, for at erhverve Udkommet, og denne Virksomhed legaliseredes 1725, da han tog den medicinske Doctorgrad. 1720 var han bleven Notarius academicus og $\frac{2}{2}$ 1722 Assessor i Consistorium. Ved Kjøbenhavns Ildebrand 1728 mistede han al sin Eiendom, idet han med Hustru og Børn maatte flygte fra sin brændende Bopæl. Det var et uerstatteligt videnskabeligt Tab, hvori hans egne og Rømers Instrumenter vare indbefattede. Af det nye Observatories Indretning tog han sig med overordentlig Iver; det blev færdigt 1741. Han var Medlem af Videnskabernes Selskaber i Kjøbenhavn, Paris og Berlin. I en høi Alder, i hvilken han tilsidst gik i Barndom, døde han $\frac{15}{4}$ 1764. 1711 havde han ægtet Anna Margrethe Rossing, Datter af en Kjøbmand i Kjøbenhavn, og med hende havde han 20 Børn, hvoraf han inden sin Død saae to Sønner som Professorer og sin Slægt forplantet i 34 Børnebørn. Horrebov docerede Mathematik og Astronomi og var en af disse Videnskabers dygtigste Repræsentanter hertillands. Flid og Udholdenhed udmærkede ham fra hans tidligste Ungdom. Som Læge har hans Virksomhed neppe været stor; men at han dog maa have nydt nogen Anseelse for sine medicinske Kundskaber, kan vel sluttes deraf, at han $\frac{24}{2}$ 1733 har i Forening med Joh. de Buchwald underskreven en af dem afgiven Betænkning angaaende en paa Vemmetofte efter et Overfald afdød Forvalters Dødsmaade [2]).

---

[1]) Allerede $\frac{22}{10}$ 1714 skal han være bleven Designatus Philosophiæ & Mathematum Prof. (Badens Univ. Journ. II, p. 140); men det er dog vistnok den samme Udnævnelse, der menes, kun anført med en urigtig Datum.

[2]) Brasch: Vemmet. Hist. III, p. 51.

Skrifter: Miscellaneæ Paradoxorum Philosophicorum Decades. Hafn. 1704 & sequ. —4. — Quatuor Dispp. Opticæ. Hafn. 1704. —4. — Disp. de Præcessione Æquinoctiorum. Hafn. 1706. —4. — Prodromus Geometriæ enucleata. Hafn. 1713. —4. — De genetrice Arithmetices Geometria. Hafn. 1714. —4. — Determinatio apparentis Diametri Solis. Hafn. 1716. —4. — Decas Observat. Medicarum. Diss. inaug. Hafn. 1725. —4. — Clavis Astronomiæ Pars I & II. Hafn. 1725 & 1740. —4. — Copernicus Triumphans. Hafn. 1727. —4. — De arte interpolandi. Hafn. 1731. —4. — Atrium Astronomiæ. Hafn. 1732. —4. — Elementa Matheseos. Hafn. 1732 & 1737. —8. overs. paa Dansk: Danske Skat-Kammer bestaaende af Grunden til Geometrien og Navigationen. Kjbh. 1745. —4. — Basis Astronomiæ. Hafn. 1734. —4. — Consilium de nova Methodo Paschali. Hafn. 1737 & 38, —4. — Mathemata in Continuam Proportionem harmonicam. Hafn. 1736. —4. — Theoria Telluris. Hafn. 1739. —4. — P. Horrebowii Opera Mathematico-Physica (De 9 sidstnævnte Skrifter i 3 Dele). Hafn. 1740 & 41. —4. — Computus Ecclesiasticus secundum novam suam Methodum Paschalem concinnatus. Hafn. 1742. —4. — Theoria motuum Lunarium. Hafn. 1743. —4. — Casp. Bartholini Specimen Philosophiæ naturalis auctius editum. Hafn. 1748. —4. — Initiamenta Philosophiæ naturalis. Hafn. 1754. —12. — Afhandl. i Acta Eruditorum, det Kjbhnske Selsk. Skrifter o. fl. Steder. —

B. Livlæger.

Af de Mænd, som under Christian V. vare Hof- og Livlæger, synes Marcus Herfort at have ved Kongens Død faaet sin Afsked; idetmindste omtales han under Fredrik IV.s Regjering kun som practiserende Læge i Kjøbenhavn. En anden Læge fra Christian V.s Tid, Johan Just Bøhme, siges vel at være bleven Livlæge hos Fredrik IV. og Enkedronningen; men det er dog vistnok et Spørgsmaal, om han virkelig var Kongens Læge og ikke blot udnævnt til

kgl. Livlæge, fordi han var Charlotte Amalies Læge; han forlod dog neppe Nykjøbing og døde i ethvert Fald 1709. Derimod vedblev Georg Frank de Frankenau at være kgl. Livlæge indtil sin Død 1704, og muligen var det ved hans Død, at Johan Conrad Wolffen blev udnævnt til Livlæge; maaskee var han det allerede tidligere, hvis den Formodning er rigtig, at han er den samme Læge, „Hr. Wolff" [1]), som idetmindste een Nat vaagede hos Christian V. under hans sidste Sygdom. Wolffen var Fredrik IV.s Læge under hele hans Regjering og døde 1730 under Christian VI. Omtrent samtidig med Wolffen er vistnok Dr. Weise eller Weiss, som han ogsaa kaldes, bleven Livlæge. Han var med Kongen i Bologna 1709 tilligemed Wolffen og omtales senere under Dronningens sidste Sygdom 1720 som en af de behandlende Læger og var da nylig bleven Etatsraad [2]); men forresten er hans Liv og Levnet ganske ubekjendt. 1707 blev Johannes de Buchwald, som allerede medens Kongen var Kronprinds var bleven hans Livchirurg, udnævnt til kgl. Livlæge; men hvor længe han egentlig blev i dette Embede, er ikke ganske klart; i ethvert Fald traadte han vistnok ud af det, da han 1717 blev medicinsk Professor; men muligen skete det allerede 1710, da han blev Feltlæge ved Hæren i Sverrig [3]). Omtrent 1708 var det vel, som før omtalt, at Johan Adam

---

[1]) Nyt hist. Tidskr. II, Chr. V.s Sygdoms- og Dødshistorie, p. 622—644.

[2]) Naar Charlotte Biehl i sine historiske Breve næsten rentud siger, at Kongen og Weise havde truffet Aftale om at forgive Dronningen, og at dette udførtes af Weise, da er det sikkert en aldeles grundløs Bagvadskelse, hidrørende fra, at der i de af Dronningen opkastede Medicamenter har været Salmiak eller et lignende Stof, som farvede Sølvbækkenet, hvori hun kastede op, sort.

[3]) Saaledes siges idetmindste i Anchersens Program i Dän. Bibl. IV, p. 640.

Hofstetter blev udnævnt til kgl. Livlæge, hvilket Embede han siden forenet med det medicinske Professorat vistnok beholdt indtil sin Død 1716. Om det var ved hans Død eller muligen noget tidligere, at Johan Eichel blev kgl. Livlæge, vides ikke ret; men efter 1711 var det i ethvert Tilfælde; hans Dødsaar er, som før sagt, ubekjendt; men han overlevede Kongen og var under hans sidste Sygdom endnu hans Livlæge [1]). Kun en eneste Læge omtales under denne Konge som Hoflæge, nemlig Henrik Scheffer, som 1722 udnævntes hertil; han levede endnu ved Kongens Død.

Disse vare Kongens egentlige Læger; men under Kongens sidste Sygdom omtales endnu en Dr. Juncker, som ellers ikke var Livlæge, men en i denne specielle Anledning tilkaldt Læge fra Udlandet, en Tydsker ligesom Dr. Staal, som under Kongens Ophold i Holsten i Sommeren 1730 behandlede ham i 4 à 5 Uger og derfor fik 3000 Rd. samt Tilbud af 2000 Rd., om han vilde følge med til Fredensborg, hvortil han dog ikke var at overtale.

Endelig bleve endnu et Par Mænd udnævnte til kgl. Livlæger, som dog snarere maa betegnes som Dronningens Læger, eftersom det var i Anledning af hendes Sygdom 1720, at de indkaldtes og fik Titel af kgl. Livlæge. Hvorvidt en slet Lægebehandling, som det siges [2]), virkelig havde nogen Skyld i Dronning Louises nedbrudte Helbred, er det vel ikke let nu at have nogen bestemt Mening om; Sligt bliver jo — ogsaa nutildags — saa let sagt og saa let troet; men i Foraaret 1720 var hendes Helbredstilstand, som i ethvert Fald ikke var bleven bedre i de senere Aar under Kongens Forhold til Anna Sophie Reventlow, saa betænkelig og Lægernes Bestræbelser havde

---

[1]) Suhm: Ny Smll II, H. I, p. 45.

[2]) Brasch: Vemmet. Hist, II, p. 114, Charlotte Biehls hist. Breve i Hist. Tidsskr. 3 R. IV, p. 161—63.

vist sig saa frugtesløse, at man saae sig om efter anden Hjælp, og da just paa den Tid den saakaldte „Halleske Skole“ var berømt over den vide Verden for sine Mirakelkure, saa skrev man til Halle efter en Dr. Stisser, som var Landphysicus der, og som ogsaa snart indfandt sig og $\frac{27}{5}$ 1720 fik Bestalling som kgl. Livmedicus. Under hans Behandling i noget over et halvt Aar forværredes imidlertid Dronningens Tilstand, og man mente saa sikkert at kunne skjønne, at dette var en Følge af den anvendte Behandling, at man ikke alene afskedigede ham, men endog nedsatte en Commission, som skulde drage ham til Ansvar. Man kom snart til den Overbevisning, at han i Virkeligheden var aldeles ubekjendt med de Midler, han anvendte, saavelsom med deres Virkning, men nøiedes dog med at sende ham ud af Landet i Erkjendelse af, at man selv havde handlet ubesindigt ved ikke før hans Antagelse at forhøre sig om ham i Halle, hvor det ved en senere Forespørgsel viste sig, at han vel ansaaes for en ypperlig Jæger, men ikke stod i nogen Anseelse som Læge. Efter dette feilslagne Forsøg henvendte man sig til Dr. Christian Gaulcke, som var Livmedicus i Thorn, og som synes at have havt alchemistiske Tilbøieligheder. Han indfandt sig i Januar 1721 og overtog nu Dronningens Behandling, om hvis Resultater han vel af og til udstedte meget selvrosende Beretninger, saaledes endnu d. 1ste Marts; men dog døde Dronningen $\frac{15}{3}$ 1721, og hermed var ogsaa Gaulckes Rolle som Livlæge ved det kongelige Hof til Ende.

At Enkedronning Charlotte Amalie havde Johan Just Bøhme til Livlæge, er allerede omtalt.

Endnu et Hof fandtes i en Deel af denne Periode, nemlig paa Vemmetofte, hvor Kongens Sødskende, Prinds Carl og Prindsesse Sophie Hedvig, som senere stiftede Vemmetofte Kloster, boede. Her antoges efter Dronningens Død Dr. Christian Gaulcke i Juni 1721 som Livlæge; men han udrettede her vistnok ikke stort Andet, end at gjøre en hel Deel Tilberedelser til alchemistisk eller che-

misk Virksomhed ved Indretning af Laboratorie, Ovne osv.; thi efter tre Fjerdingaars Forløb forlod han dette Hof for at modtage en anden Ansættelse, og her var derpaa ingen Læge ansat indtil 1725, da Andreas Høiels blev Livlæge hos Prindsen og Prindsessen og derved knyttedes til Vemmetofte, hvor han blev boende ogsaa efterat Prindsessen var død og Klosteret havde begyndt sin Virksomhed.

Da Kronprindsen, senere Kong Christian VI., blev gift med Sophie Magdalene og saaledes ogsaa dannede en særlig Hofstat, blev Christian Gaulcke 1722 ansat som Livlæge her, formodentlig paa Landsmandskabets Vegne, og han fik da paany Titel af kongelig Livlæge, hvilken Titel senere, da Kronprindsen havde besteget Thronen, fik kongelig Fornyelse.

Johan Conrad Wolffen

var født 1656 i Zerbst[1]) og var sikkert Dr. med., da han kom her til Landet; men naar dette skete, vide vi ikke; dog er det sandsynligt, at det har været i Christian V.s Tid, og at det virkelig var ham, som vaagede hos Kongen i hans sidste Sygdom; thi ogsaa andensteds, hvor der ikke er Tvivl om Identiteten, finde vi ham benævnet Wolff[2]). Naar han blev Fredrik V.s Livlæge, vides heller ikke; men 1709 var han i denne Egenskab med Kongen i Bologna og var da Justitsraad; formodentlig var han ogsaa allerede dengang Bibliothekar ved det kgl. Bibliothek, hvilken Post han havde indtil sin Død. Under Pesten 1711 fulgte han med Kongen, da denne forlod den af Smitsoten hærgede Hovedstad. Han blev senere Etatsraad og døde 1730, men overlevede dog Kongen. Han begravedes i Helliggeistes Kirke, hvor et Epitaphie reistes over ham. Han synes at være død ugift.

---

1) Hofm. Fund. IX, p. 213.
2) Ny D. Mag. V, p. 89 o. følg.

Skrifter kjendes ikke.

Henrik Scheffer

(Henricus Schefferus) var født $\frac{22}{12}$ 1674 i Flensborg, hvor Faderen, Lic. med. Johan Vilhelm Scheffer, var en anseet Practicus. Efterat have studeret ved forskjellige Universiteter, blev han 1704 Dr. med. i Jena og practiserede derpaa endeel Aar i sin Fødeby indtil han 1722 ansattes som Hoflæge hos Kong Fredrik IV., og 1724 udnævntes han til Justitsraad. Han deeltog i Kongens Behandling under hans sidste Sygdom og døde rimeligvis under Christian VI.s Regjering.

Skrift: Historia Choleræ humidæ sicca excipientis, ac curationis ejusdem in viro. Jenæ 1704. — 4. —

Christian Gaulcke

(Christianus Gaulcken Farelburgensis) var en Tydsker, hvis Herkomst og Fødselsaar ere ubekjendte. Om hans Ungdom og Studeringer vides kun, at han $\frac{14}{5}$ 1687 blev indskreven som Student ved Universitetet i Leipzig, og sandsynligt er det vel efter Aarstallet at regne, at dette betegner Begyndelsen af hans Studier. Ved Diplom af $\frac{20}{3}$ 1713 fik han af Kong August af Polen Titel af kgl. Medicus og Ret til at practisere i alle polske Provindser og at distribuere Medicin uden at staae under nogen Ret eller Jurisdiction undtagen den kgl. Marschal. Dernæst findes en, som det synes, udateret Bestalling, udstedet af Johan Sapieha, hvorved Dr. Gaulcke beskikkedes til Livmedicus i Staden Rawicz med 100 Rd. i Gage, frit Brænde og Frihed for Skat og Skyld samt frit Tømmer, naar han vilde bygge; forat besøge Fyrsten og Hoffet skulde han have aparte Betaling. I Januar 1721 kom han hertil Landet som Læge for Dronning Louise, i hvilken Anledning han udnævntes til Justitsraad, og efter hendes Død fik han

$\frac{27}{6}$ 1721 Bestalling som Livlæge hos Prinds Carl og Prindsesse Sophie Hedvig med 600 Rd. i aarlig Løn; men allerede næste Aar blev han som Læge hos Kronprindsen og Kronprindsessen $\frac{12}{10}$ 1722 udnævnt til kgl. Livlæge, og denne Udnævnelse fornyedes $\frac{28}{10}$ 1730 af Christian VI., som altsaa fremdeles beholdt ham som Livlæge[1]). Naar han døde, er ubekjendt. Ogsaa han synes at have været ugift. Han synes nærmest at have tilhørt den iatrochemiske Skole, beskjæftigede sig meget med Chemi og Alchemi og lod paa Kjøbenhavns Slot et Laboratorie opføre for sig, hvor han selv tilberedte chemiske Præparater til Dronningens Brug, hvortil han som Assistent havde en af Hofapotheker Beckers Disciple, Claus Seidelin, som senere blev Apotheker i Nykjøbing p. F.

Skrifter kjendes ikke.

Andreas Høiels[2])

(Andreas Hoyelsinus) eller Høielse, var født $\frac{16}{2}$ 1698 i Nykjøbing p. F., hvor Faderen, Mag. Peder Høiels[3]), var Rector ved Latinskolen og gift med Agnete Portuan, Datter af den rige Tolder og Kjøbmand Hans Portuan i Nakskov

---

[1]) Alle de fornævnte Documenter ere mærkeligt nok fundne i Aarhus Raadstuarchiv tilligemed nogle andre Papirer, som vedrørte Dr. Gaulcke; ligeledes er i Stiftamtmandens Archiv for Aarhus Stift funden en samme Person vedrørende Tilbagekaldelse af ærerørige Beskyldninger, som en David Mosanski i Kjøbenhavn havde udslynget imod ham, og de findes aftrykte i Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 117.

[2]) Brasch: Vemmet. Hist. III, p. 93 o. følg.

[3]) Navnet skriver sig fra Landsbyen Høielse paa Sjælland, hvor Peder Høiels's Fader, Mag. Anders Høiels, havde været Præst og der optaget Navnet, som Familien dog skrev uden Endebogstavet e.

og Søster til Dr. Joh. Just Bøhmes Hustru. Da Andreas Høiels var 6 Aar gammel, mistede han sin Fader; men da Moderen blev i Nykjøbing, sattes han i Latinskolen her og deponerede 1717 herfra ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han da begyndte at studere Theologi. Heri lod han sig efter 2 Aars Forløb examinere, og efter Dr. Bøhmes Raad begyndte han nu at studere Medicin. Forat udvide og fuldende sine Studier, begav han sig ligesom Andre paa Udenlandsreise, maaskee 1722, i hvilket Aar han idetmindste opholdt sig i Halle, hvor Prinds Carl, der allerede nu optraadte som hans Velynder, understøttede ham under hans Studeringer, hvortil Grunden muligen har været den, at Bøhmes Enke havde nogen Adgang til Hoffet fra sin Mands Tid. I Halle erhvervede han i April 1724 den medicinske Licentiatgrad, og samme eller næste Aar vendte han tilbage til Danmark, hvor han 1725 blev ansat som Læge ved Prinds Carls Hof og saaledes opholdt sig skiftevis i Kjøbenhavn og paa Vemmetofte. Ved Christian VI.s Salving 1731 blev han Justitsraad og $\frac{29}{1}$ 1749 blev han ved Christian VII.s Fødsel Etatsraad. Da Prindsesse Sophie Hedvig var død, fik han i Lighed med de øvrige Embedsmænd ved hendes Hof sin Gage i Pension, og han opgav nu egentlig sin Lægevirksomhed og valgte Vemmetofte til sit Opholdssted. Her levede han ugift indtil sin Død $\frac{14}{1}$ 1775, hvorpaa hans Lig indsattes i Dr. Bøhmes Begravelse i St. Petri Kirke i Kjøbenhavn. Allerede 1744 havde Høiels erhvervet kgl. Bevilling til sit Testamente, og 1755 skjænkede han da ved to Gavebreve af 11. Marts og 11. Juni Vemmetofte Kloster en Sum af 18,500 Rd. mod at oppebære Renten indtil sin Død. Ved Gavebrev af $\frac{24}{1}$ 1759 skjænkede han 500 Rd., for hvis Renter 5 fattige Børn i Kjettinge By skulde klædes og Landsdommer i Lollands-Falsters Stift Poul Mathiesens og Hustrus, Ide Portuans, Begravelse skulde vedligeholdes i Kjettinge Kirke „udi taknemmelig Erindring om det Venskab og Godhed, som

velbemeldte salige Folk mig beteet haver“[1]). Ved Testamente af $\frac{21}{12}$ 1772 indsatte han Vemmetofte Kloster som sin Hovedarving imod at udrede 8—9000 Rd. i Legater. Den hele samlede Formue, han efterlod sig, beløb sig til omtrent 50,000 Rd., erhvervede dels ved Arv, dels ved sparsommelig Levevis. Vemmetofte Klosters Bibliothek grundlagde han ved at efterlade det sin Bogsamling, over 700 Skrifter. Medens det vel tildeels skyldtes hans tidligere Forbindelse med Hoffet, var det dog vel ogsaa et Tegn paa Anerkjendelse af hans videnskabelige Dygtighed, at han var en af dem, hvem Flora Danica sendtes som Foræring fra Kongen. Han var en kjær Ven af den lærde Hans Gram og stod i intimt Forhold til Geheimeraad v. Plessen og den Ostenske Familie. Vemmetoftes Curator, Mogens Rosenkrands, siger om ham, at han var yndet, elsket og æret, ei alene af dem, som kjendte ham, men ogsaa af dem, som kun kjendte hans Navn og Rygte, at han med sit rigelige Udkomme forenede det allerbedste Hjerte til at gjøre vel, at hvad der gav hans Lykke en timelig Vægt, var at han takkede Gud derfor og selv erkjendte sig at være en lykkelig Mand, at hans Omgang var christelig, kjærlig, fornøielig og opbyggelig, hans Død overbevisende, at mange af hans Kjærlighedsgjerninger ere efter hans egen Villie begravne i de mange Fattiges Hjerter, og at det vilde være en syndig og den uværdigste Utaknemmelighed, om Vemmetofte Kloster vilde fortie den Ædelmodighed, den Om- og Forsorg, han saavel i den Tid, han levede, som og i Særdeleshed tilsidst, har udvist imod det.

Skrift: Diss. inaug. medica de venæ sectionis in pede gravidarum usu tuto et salubri. Halæ 1724. —4. —

---

[1]) Hofm. Fund. X, p. 248.

C. Læger udenfor Universitetet og Hoffet.

Danmarks Medicinalvæsen havde under Christian V. ved Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 faaet en lovbestemt Ordning, og heri gjordes under Fredrik IV. ingen Forandring, ligesom heller intet Nyt føiedes til af Betydning. Derimod indtraf under denne Konges Regjering en Begivenhed, som i een vigtig Henseende vel kan siges at have gjort Epoche i de danske Lægers Historie, nemlig Pesten i Kjøbenhavn og Helsingør 1711, under hvilken en hel ny Betragtning af Lægernes Pligt under *Epidemier* gjorde sig gjældende og det viste sig at være af væsentlig Betydning, at der i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 ikke fandtes nogen Udtalelse om, at Lægerne under epidemiske Sygdomme vare fritagne for at tilsee de Syge. Hidtil var det jo almindeligt, at Lægerne, saasnart Pest eller andre epidemiske Sygdomme viste sig, flygtede snarest muligt fra det angrebne Sted og overlode Befolkningen til Bartskjærerne og de Anvisninger til Sygdommens Behandling, som det var det medicinske Facultets Pligt at udarbeide og lade bekjendtgjøre. Vistnok have vi seet, at allerede i det 17de Aarhundrede idetmindste enkelte Læger, som Ole Worm, Fredrik Arnisæus, Ole Borch o. A., havde Mod nok eller en tilstrækkelig levende Følelse af deres moralske Forpligtelse til at blive hos de Syge og give sig af med deres Behandling; men almindeligt var det ikke, og endnu i Aarhundredets anden Halvdeel have vi seet, at selv Mænd som Thomas Bartholin ikke toge i Betænkning at flygte for Pesten. Det maa derfor saameget mere regnes de kjøbenhavnske Læger i det 18de Aarhundredes Begyndelse til Ære, at de i det Hele bleve paa deres Poster i den angrebne By, for saavidt de ikke vare attacherede ved Armeen eller ansatte hos Kongen og maatte følge denne, da han forlod Kjøbenhavn. Kun to Læger reiste ved Pestens Begyndelse bort uden anden Grund, end Frygt for Smitte, nemlig den medicinske Professor Frankenau og den practiserende Læge Philip

Hacquart; men her viste det sig, at Fredrik IV. havde en anden Anskuelse om Lægernes Pligt, end der hidtil havde været gjældende; thi $\frac{8}{8}$ 1711 udgik Brev til Hacquart, hvori det hedder[1]): „Saasom Vi ugjerne have fornummet, at Du som en Practicus Med. i Vor Kgl. Residentsstad Kjøbenhavn Dig herfra haver begivet udi denne svage Tid, da Din Tjeneste mest gjøres fornøden: saa er hermed Vor allernaadigste Villie og Befaling, at Du Dig strax hid til Staden igjen forføier for at betjene godt Folk i Medicinen, som den hos Dig forlange,“ og denne Befaling maatte Hacquart da ogsaa efterkomme. Hvorfor Frankenau ikke hentedes tilbage ved en lignende Ordre, er egentlig ikke godt at forstaae; men vist er det, at han forblev paa Falster under hele Pesten og første Gang efter denne, som maa antages at være ophørt i November Maaned, mødte i Consistorium d. 12te December[2]). Der maa vel imidlertid have været en eller anden speciel Grund, hvad enten det nu var særlig kongelig Gunst eller en Grund af mere berettiget Natur, som gjorde, at Frankenau fik Lov at blive borte og hytte sit Skind; men ved Befalingen til Hacquart blev der aabenlyst og bestemt brudt med den gamle forargelige Skik, at Lægerne løb, naar deres Nærværelse var mest fornøden, og at der kom en Ende herpaa, var sikkert ligesaa meget til Lægestandens Gavn, som til Publicums. Men ogsaa i en anden Henseende, om end i et vist Sammenhæng med Lægernes Forbliven i den befængte Stad, skete noget Nyt, som var af Betydning for Lægestanden og dens Stilling i Samfundet, idet der af Kongen udnævntes en Sundhedscommission, hvori Stadsphysicus Eichel, Professor Mule og Dr. med. Daniel Wagner fik Sæde i Forening med Biskoppen, Politimesteren, Stadshauptmanden og et Par andre Embedsmænd, og som der tillagdes en udstrakt Myndighed til at foretage og beordre Alt, hvad der vedkom saavel de

---

[1]) Mansa: Pesten i Kjbhvn. og Hels., p. 24.
[2]) Hist. Tidsskr. 3 R. I, p. 126.

Syges Behandling, som de Foranstaltninger, der maatte ansees fornødne i hygieinisk Henseende. Det var egentlig første Gang, at man offentlig erkjendte Lægernes Competence til at befatte sig med de hygieiniske Forhold, som hidtil saavel under almindelige Forhold, som i Pesttider, vare ordnede og behandlede udelukkende af Kongen og Politimyndighederne uden Lægers Medvirken, medens Lægernes Kald kun var, at behandle de Syge, og at de i Pesttider ingen Myndighed havde, var jo naturligt nok, da de under saadanne Forhold glimrede ved deres Fraværelse og betragtede deres Pligt som opfyldt, naar de havde affattet en Anvisning til at behandle den Sygdom, som de maaskee aldrig selv havde seet. Den omtalte Sundhedscommission arbeidede forøvrigt med en anerkjendelsesværdig Flid og Iver, holdt Møde to Gange om Dagen saalænge Epidemien varede, og stræbte ærligt efter bedste Evne for saavel at gjøre Alt, hvad Videnskaben paa den Tid lærte og Forholdene i det Hele tillode, for at forbedre Sundhedstilstanden i det Hele, som for at skaffe de Angrebne den Lægehjælp, som det overhovedet var muligt at tilveiebringe. I sidstnævnte Henseende maatte man imidlertid fremdeles for den største Deel hjælpe sig paa den gamle Viis med Bartskjærerne; thi da de i Commissionen ansatte Læger havde nok at varetage med dens Arbeider og endeel af de øvrige kjøbenhavnske Læger vare borte med Armeen og Kongen, bleve der kun 5 Læger tilbage, som kunde behandle de Syge, og hvor meget dette skulde forslaae imod en Epidemi, som i 19 Uger bortrev 20,822 Mennesker, er indlysende nok.

Det var dog ikke alene i Kjøbenhavn, at Lægerne maatte give sig ifærd med Pesten, ogsaa i Helsingør, hvor Epidemien egentlig tog sin Begyndelse, finde vi det Samme; men da her ingen Læge paa den Tid var bosat, bleve to Læger „nedsendte“, som det hedder, hertil, nemlig Westphalen og Heinichius, hvorved dog maa bemærkes, at det rimeligvis var et Par Mænd, som just i Anledning af Pe-

sten vare, formodentlig fra Tydskland, blevne engagerede her i Landet, og som vel saaledes ikke kunde undslaae sig for at lade sig bruge hvorsomhelst; men iforveien var Dr. Jens Bing, som boede i Kjøbenhavn, sendt til Helsingør for at undersøge Sygdommens Natur. Kan man saaledes nok sige, at dette ikke viser, at det betragtedes som en Pligt, der kunde paalægges Lægerne, at reise til en pestbefængt By for at yde deres Tjeneste, saa sees denne Opfattelse tydeligere af, at det d. 22de Juni blev befalet Dr. Joh. Elias Møller, som boede i Sorø og var Landphysicus i Sjælland, at holde sig færdig, om hans Tjeneste kunde begjæres i Helsingør og Omegn, og der tilstodes ham efter hans Ansøgning et maanedligt Honorar af 20 Rd. herfor. Hans Tjeneste blev imidlertid i Virkeligheden ikke forlangt; men Befalingen om at være rede dertil viser dog Kongens Anskuelse ogsaa i denne Henseende.

Hvad Lægernes Vilkaar, Anseelse og Stilling i Samfundet angaaer, da vare Forholdene vistnok i det Hele som i forrige Tidsrum. Taxten for Lægernes Arbeide forblev uforandret, men var vel ogsaa saaledes affattet, at den i de Tider kunde yde Lægerne et ret anstændigt Udkomme og for de mest beskjæftigede Practici endog særdeles gode Indtægter. Imidlertid træffe vi atter i dette Tidsrum Tegn paa, at Tilliden til de egentlige Læger ikke har været meget stor i Publicum, forsaavidt vi kunne slutte dette af de nu atter lydelige og ganske vist begrundede Klager over Indgreb i Lægernes Rettigheder fra den Masse Qvaksalvere og uberettigede Læger, som Publicum mere og mere henvendte sig til. Den ved sin utrættelige Virksomhed under den store Pest ikke lidet fortjente Bøtticher siger saaledes[1]): „Man maa blues ved at tilstaae, at Lægevidenskaben saa yderligen foragtes og har faaet et saa uopretteligt Stød, da den dog, hvis den fremmes, værnes

---

[1]) Iris og Hebe 1801 I, p. 14; Herh. & Mansas Smll., p. 78.

og vedbørligen agtes, bør regnes for en blandt det offentlige Vels sikkreste Støtter. Derimod fortjener det den lydeligste Paaanke, at det er kommet saa vidt, at enhver Apotheker, enhver Feltskjær, Bader, Skjægskraber, og det forunderligste, ja græsseligste af Alt, at enhver Skarpretter giver sig med den mest opblæste Stolthed, den taabeligste Egenkjærlighed og tykkeste Uvidenhed Navn af Læge og paa en saa næsvis og fræk Maade bruger sin Segl paa Lægernes Ager og vandrer kneisende og opblæst over Dyngerne af de ved ham dræbte Lig; fremdeles, at det er kommet saavidt, at Qvaksalvere snarere understøttes, end jages, ja at mange blandt dem paa adskillige Steder erholde, foruden Tilladelse at øve deres Haandværk, de fordelagtigste Privilegier . . . Ja Haandværkere, Kobumpere og andre Lægfolk bør holde sig langt fra den ærværdige og hellige Lægevidenskab“ osv. Ogsaa Thomas Laurentzen i Aarhus klager 1710 over Qvaksalvernes Indgreb, „som ikke blot lade sig bruge af hvem, som vil, men endog gaae omkring i Husene for at blive bekjendte“ [1]), og flere Exempler kunde nævnes paa det Samme. De, som vistnok i dette Tidsrum vare Lægernes værste Concurrenter blandt de uberettigede Practici, vare de, der, som Bøtticher siger, vare „fødte og opdragne paa Barberstuer og Apotheker“, og som derfor kun vare „Dosmere og selvbagte Doctorer“, og det er saaledes egentlig de gamle Klager over Apothekere og Bartskjærere; men navnlig disse Sidste havde i dette Tidsrum aabenbart i en langt større Udstrækning, end tidligere, og med et større Skin af Ret tiltaget sig Ret til at behandle Patienter med indvortes Midler trods det udtrykkelige Forbud i den endnu ved fuld Gyldighed værende Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672. Dette fremgaaer dels af en Skrivelse fra Bartskjærlauget faa Aar efter Fredrik IV.s Død i Anledning af en Klage fra Bøtticher, idet man der

---

[1]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 48.

rentud siger, at „saalænge Hr. Bøtticher ikke formaaer at bevise, at vi have fordærvet eller dræbt nogen Patient med indvendige eller udvendige Curer, maa han vel lade os passere for ærlige Folk", hvilket dog rigtignok i Virkeligheden ikke kunde siges, naar Loven skulde overholdes, dels fremgaaer det af, at selve Øvrigheden aabenlyst saae igjennem Fingre med Bartskjærernes Behandling af indvendige Sygdomme og ligefrem henvendte sig til dem for at faae Oplysninger om saadanne Sygdommes Tilstedeværelse, som det fremgaaer af følgende Antegnelse i Laugets Oldermandsbog[1]): „Den 26de October 1715 var Politimesterens Fuldmægtig, Riber, afsendt til Lauget med den Ordre, at hvis nogen af Amtsmestrene havde Patienter med Mæslinger eller Børnekopper, saa skulde han strax angive saadant for Magistraten." Naar selve Øvrigheden saaledes betragtede Bartskjærernes indvortes Lægevirksomhed som en lovlig Ting, kan man nok tænke, at de derved selv bestyrkedes i denne Anskuelse, og at de med større Sikkerhed og i stedse tiltagende Omfang benyttede de Evner, de mente at have til at behandle indvortes Sygdomme og mere og mere imødekom Publicums Tilbøielighed til at henvende sig til denne Klasse Borgere, som dels ved deres Behandling af de Pestsyge, dels ved den indvortes Behandling af syge Militaire, hvortil de havde faaet Ret, virkelig maatte synes at have tilstrækkelige Kundskaber til at kunne virke som rigtige Læger.

Hæren fik under Fredrik IV. en hel ny Ordning, idet der 1701 oprettedes en staaende Hær paa 18000 Bønderkarle som Landmilits, hvilket, som bekjendt, gav Anledning til Indførelse af det for Landet saa fordærvelige „Stavnsbaand" og ganske tilintetgjorde Fordelen af Vornedskabets Ophævelse. Kun naar de lagdes i Garnison eller sendtes i Krig, fik de Sold; ellers fik de kun Klæderne af Kongen

---

[1]) Herh. & Mansas Smll., p. 316.

og Kosten hos Bønderne, som vare forpligtede til at modtage dem i Indqvartering. Hvorledes der i Fredstid sørgedes for deres Lægebehandling, vil senere blive omtalt. Allerede omtrent 1704 maa Johan Gottlieb Bøtticher være kaldet til Kjøbenhavn forat forestaae de offentlige Sygehuse og Lazarether[1]), og efter det uheldige Slag ved Helsingborg $\frac{10}{3}$ 1710 finde vi, at en stor Deel af de Saarede indlagdes paa Krigshospitalet i Kjøbenhavn og behandledes her af Bøtticher indtil han selv blev angreben af den smitsomme Sygdom, som herskede blandt dem og fra de omkring i Hovedstaden indqvarterede Saarede udbredte sig til den øvrige Befolkning, saa at 6000 Mennesker skulle være blevne bortrevne af den. Som egentlig Militærlæge uden at være Feltmedicus finde vi under hele Fredrik IV.s Regjering egentlig kun to Mænd nævnte, nemlig Henrich Bonsach i Christiania, som 1708 kalder sig Medicus regius militaris her, og Johan Fischer, som 1711 udnævntes til Medicus i Glückstadt Fæstning og 1718 var i Christiania som Feltlæge, hvorimod der i selve Kongeriget ingen Saadan findes nævnet. Derimod finde vi, at Johan Christopher Jung 1709 blev Feltmedicus ved Hæren i Skaane; men han døde allerede 1710, og derpaa blev da Johannes de Buchwald 1711 udnævnt til Feltmedicus, i hvilken Egenskab han vistnok vedblev at gjøre Tjeneste indtil 1717, da han blev Professor ved Universitetet. Naar Hieronymus Laub ogsaa angives at være bleven Feltmedicus, er det vistnok en Forvexling med Pladsen som Qvæsthuslæge.

I et $\frac{9}{7}$ 1714 udkommet Reglement for Diæt- og Qvarterpenge for de under Generalstaben hørende Personer sees det, at der fastsattes for en Stabs- og Feltmedicus 7 Rd. 16 Sk. maanedlig, og i Feltreglementet for 1715 gives følgende Bestemmelser for Feltmedicus: „Han skal sørge

---

[1]) Herh. & Mansas Smll. 1, p. 57.

for de Syge og foreskrive dem tilstrækkelige og gode Recepter og Lægemidler. Han har under sin Commando alle Armeens Chirurger og Feltskjærere, som i vanskelige Tilfælde skulle indhente Raad hos ham. Han skal have et vaagent Øie med Feltapotheket, at dette altid er velforsynet.“ Under Feltmedicus sorterede saaledes Feltchirurgen (Stabschirurgen), Regimentsfeltskjærerne, Feltskjærerne og Feltapothekeren, og han var altsaa, kort sagt, Hovedet for hele det militaire Medicinalvæsen i Felten, ligesom det under Christian V. var Tilfældet; men en saadan ordnet Instrux for Hærens Lægepersonale vides idetmindste ikke tidligere at være given.

For Flaadens Vedkommende existerede en Læge ved Qvæsthuset, som behandlede de syge og saarede Orlogsfolk, som bragtes iland, og af Betalingsreglementerne sees at have havt 1700 og endnu 1710 en Gage af 600 Rd. aarlig, hvorimod Gagen 1720 findes opført kun med 500 Rd. Dette Embede fik Johannes de Buchwald Aar 1700, og at han beholdt det ogsaa efterat han var bleven kgl. Livlæge, sees af, at han i Betalingsreglementet for 1710 endnu findes nævnet som Flaadens faste Medicus; men rimeligvis har han dog afgivet det, da han blev Professor, hvis han ikke allerede 1711, da han blev Feltmedicus, har afgivet det, og dette er vel det Sandsynligste, da Hieronymus Laub, som ifølge Betalingsreglementet for Flaaden 1720 var den faste Medicus[1]) eller Qvæsthuslæge, rimeligvis er tiltraadt denne Post 1711, da han af Nogle angives at være bleven Feltmedicus[2]), hvilket vistnok maa antages at beroe paa en Unøiagtighed eller Forvexling af disse to Poster. Men foruden denne fast ansatte Læge for Flaa-

---

[1]) Garde: Efterr. om den d. o. n. Søm. III, p. 3.
[2]) Nyerup: Litt. Lex., p. 337; Mansa: Pesten i Kjbh. og Hels., p. 22.

dens Mandskab udnævntes endnu ved Flaadens Udrustning en Læge, som i Reglementerne benævnes „Flaadens Medicus“ eller „Medicus til Søes“, og som kun antoges i Tjeneste maanedsvis [1]). Hans Løn bestemtes ved Udrustningen Aar 1700 til 25 Rd. maanedligt, 1710 derimod til 30 Rd. maanedlig, og desuden fik han begge Aar normeret 16 Rd. 64 Sk. maanedlig i Kostpenge. Han havde hele den søgaaende Flaades Lægepersonale under sig og var uafhængig af den faste Medicus, som kun behandlede de ilandsendte Syge og Saarede, som optoges i Qvæsthuset.

Til Medicus paa Flaaden finde vi, at Reinhold Wagner blev udnævnt Aar 1700, og 1709 afløstes han af Jens Bing, som forøvrigt dengang endnu ikke havde taget Doctorgraden.

Antallet af Læger [2]) og Landets Forsyning med dem blev i dette Tidsrum omtrent det samme, som under den foregaaende Konge; men vi finde nu, at en ny Maade at lønne de ansatte Læger paa begynder at gjøre sig gjæl-

---

[1]) Garde: Efterr. o. den d. o. n. Søm., II., p. 159.

[2]) Naar man i Nova litter. mar. Balth. finder en Mængde Disputatser over medicinske Emner holdte af Studerende ved Universitetet eller Alumner paa Collegierne eller ved Communitetet, og man her træffer en hel Deel Navne, som ikke i det Følgende nævnes som Læger, da maa det bemærkes, at vistnok endeel af disse Disputatsers Forfattere vel har studeret Medicin, men rimeligvis ere bortrevne af Pesten inden de har kunnet naae saa vidt, at de kunde begynde nogen Lægevirksomhed; men en stor Deel har vistnok slet ikke været medicinske Studerende, om end de til deres Disputats har valgt et Emne, som nærmest tilhørte Medicinen. Man maa nemlig vel erindre, at de Disputatser, som i Begyndelsen af det 18de Aarh. holdtes af Collegiernes Alumner, i Regelen vare af saare ringe Værdi, ofte ligefrem skrevne ud af andre Forfattere, saa at man saare let kom til sin Visdom, og ved Forsvaret kom det oftest mere an paa skolastiske Spidsfindigheder, end paa egentlig grundigt Kjendskab til Stoffet. See forresten N. M. Petersens Litt. Hist. IV., p. 92—94.

dende, medens der samtidig viser sig en større Omsorg fra Regjeringens Side for at sørge for de enkelte Landsdele i Henseende til Forsyning med Læge og navnlig for de Fattiges Lægetilsyn. Paa nogle Steder, som i Viborg og Ribe, var jo alt fra gammel Tid Kirkegods bestemt for en der residerende Medicus, som da skulde være forpligtet at tilsee hele Stiftets eller en endnu større Landstræknings Syge; andre Steder finde vi, at en Læge stadig var aflagt med Kirkegods og kaldes Provindsialmedicus eller residerende Medicus, f. Ex. i Odense, udenat vi forøvrigt kjende noget Kongebrev, hvorved denne Ordning var slaaet fast saaledes, at det egentlig kunde kaldes et virkeligt Embede, som var bestemt til bestandig at holdes besat, og hvormed visse Rettigheder og Forpligtelser vare forbundne. Endelig finde vi, at allerede under Fredrik III. en Læge blev ansat i Lolland-Falsters Stift med en vis bestemt Pengeløn, som ikke udrededes af Kirkegodset, eftersom denne Indtægtskilde alt forlængst var benyttet paa andre Maader, men af „Kjøbstædernes Uvisse“. Under Fredrik IV. begyndte man at ansætte Landphysici i de forskjellige Stifter, som aflagdes med en vis bestemt Pengeløn, der udrededes ved Ligning paa Stiftets Kjøbstæder, Eiendomsbesiddere, geistlige og verdslige Embedsmænd osv., og hvor denne Ordning da indførtes, inddroges naturligvis det Kirkegods, hvormed Lægen tidligere havde været aflagt, for at anvendes paa anden Maade. Hvorvidt denne Ordning var til Fordeel eller Tab for Lægen, er vel ikke godt at dømme om; men det havde idetmindste den gode Side, at Lønnen nu blev en fast bestemt Sum, istedetfor at Indtægtens Størrelse hidtil naturligvis havde beroet paa flere forskjellige Omstændigheder, Kornpriser, Høst osv. For den Løn, som tillagdes Landphysicus eller Medicus Provincialis, som han ogsaa endnu kaldtes, var han forpligtet til „der i Landet alle fattige Syge, uden videre Betaling at betjene“, en Forpligtelse, som kunde blive byrdefuld nok, naar man betænker, at det var et helt Stift, som kunde reqvirere Lægen

hvorsomhelst inden sine Grændser uden at yde Andet, end Befordring; men Opfyldelsen blev jo ogsaa kun mulig derved, at Almuen paa den Tid endnu kun saare sparsomt benyttede egentlig Lægehjælp og de Fattige naturligvis endnu mindre.

Paa Sjælland ansattes allerede i Begyndelsen af Fredrik IV.s Regjering en Landphysicus i Sorø, hvor han idetmindste var allerede 1711; men naar han egentlig ansattes vides ikke, muligen var det først i dette Aar; thi Reskriptet til Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen om at forfatte Ligning paa hans Løn, 240 Rdr. aarlig, udgik $\frac{22}{8}$ 1711. Ligningen blev først færdig det følgende Aar, og først $\frac{1}{2}$ 1715 fik den kongelig Confirmation. Forresten fandtes paa Sjælland Læger i Kjøbenhavn og en lille Tid i Helsingør; derimod omtales i dette Tidsrum ingen Læge i Roeskilde. Paa Bornholm fandtes i nogle Aar en Læge, som vel egentlig var Fange paa Hammershus, men dog praktiserede som Læge her under et mildt Fangenskab. Paa Lolland og Falster fandtes for en Tid i Nykjøbing, som hidtil, en Provindsialmedicus, hvis Løn, 300 Rd., i dette Tidsrum bestemtes at skulle paalignes Stiftets Beboere, paa hvilken Ligning der under $\frac{19}{11}$ 1725 gaves kongelig Confirmation; men en stor Deel af det her omhandlede Tidsrum boede Lægen i Maribo, og Nykjøbing havde da ingen Læge. Paa Fyen ansattes ligesom i de to sidstnævnte Stifter, en Landphysicus, som skulde boe i Odense og have 400 Rdr. i aarlig Løn efter Ligning[1]), som approberedes $\frac{24}{3}$ 1724. I Jylland fandtes, som hidtil, Læger i Viborg, Aalborg, Aarhus og Ribe, hvortil

[1]) Som Exempler paa, hvad der saaledes paalignedes, skal her anføres, at Odense skulde give 20 Rdr., Nyborg 14 Rdr., Svendborg 10 Rdr., Bispen 1 Rdr., Professorerne ved Odense Gymnasium hver 4 Mk., Rector og Conrector ved Odense Skole hver 4 Mk., 127 Præster hver 4 Mk., Borgmester og Raad i Odense, 5 Personer, hver 4 Mk. osv.

endnu i dette Tidsrum kom en Læge i Thisted, derimod omtales ingen i Randers. I Norge fandtes Læger i de samme 4 Byer, som under Christian V., nemlig Christiania, Kongsberg, Bergen og Trondhjem.

Kjøbenhavn.

a) Stadsphysicus.

Om Caspar Kølichen døde før eller efter Christian V., er ikke bekjendt; men har han overlevet Kongen, har det ialtfald ikke været længe; thi han døde sikkert samme Aar. Hvem der derefter blev Stadsphysicus, seer jeg mig destoværre ikke istand til at oplyse; thi for Tidsrummet fra 1699 til 1710 har det ikke været mig muligt, nogensteds at finde mindste Spor af nogen Physicus eller rettere mindste Antydning af, hvem der havde denne Post. Det siges vel i Herholdts Archiv, at efter Kølichens Afgang var Embedet kongeligt, hvorom jeg tidligere har udtalt mig; men der nævnes ikke, hvem der da overtog Physicatet. Derimod er det vist, at Johan Eichel i September 1710 blev Stadsphysicus, og ham tilfaldt saaledes det besværlige Hverv, som denne Stilling medførte under Pesten. Han blev derfor ogsaa i Slutningen af 1710, da Helsingør var bleven angreben af Pesten, sendt med et Par Mænd dertil, forat undersøge Tilstanden og sørge for at de fornødne Foranstaltninger bleve tagne for de Syges Behandling og end mere til at hindre Sygdommens Udbredelse. Da man dernæst i Juni 1711 fik Mistanke om, at Pesten virkelig ogsaa havde angrebet Hovedstaden, fik Stadsphysicus d. 12. Juni Befaling at være Præses i en Sundhedscommission, som skulde foranstalte alt Fornødent, og da det senere viste sig, at Sygdommen fremdeles greb om sig, og Kongen d. 7. Juli anordnede en ny Sundhedscommission, fik Stadsphysicus helt naturligt ogsaa Sæde i denne, som derpaa under hele Pesten samledes 2 Gange hver eneste

Dag og virkede med en anerkjendelsesværdig Iver og Ufortrødenhed, saa at der i Virkeligheden trods de mange Hindringer, som Uvidenhed, Frygt for Smitte eller lige det Modsatte, Letsindighed og Ligegyldighed, Standsfordomme og Urimeligheder lagde iveien, udrettedes ikke Lidet, og Johan Eichel fik her netop i Egenskab af Physicus en saa rigelig Andeel af Commissionens Arbeide at udføre og iværksætte, at det ganske vist, som allerede Mansa har gjort opmærksom paa[1]), ikke kan lægges ham til Last, at han ikke befattede sig med de Syges Behandling; thi dertil kunde der sandelig ikke blive Tid for ham. 1718 maa Eichel være fratraadt Physicatet, muligen fordi han paa denne Tid er bleven kgl. Livlæge; thi i dette Aar blev Edvard Wium Stadsphysicus, og han beholdt da Embedet indtil 1732.

Edvard Wium

(Edvardus Wium) var født $\frac{7}{5}$ 1690 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Peder Wium, var Toldinspecteur og gift med Bodil Hansdtr. Efterat have gaaet i Skole i Kjøbenhavn, deponerede han 1709 ved Universitetet, hvor han blev immatrikuleret d. 13. Juli og ved denne Leilighed betegnedes som udmærket dygtig. Han blev derpaa Alumnus paa Ehlers Collegie og studerede Medicin her ved Universitetet indtil han 1714 reiste udenlands til Holland, Frankrig og Tydskland, kom hjem 1717 og disputerede d. 29. April for den medicinske Doctorgrad, som derpaa meddeltes ham. Det følgende Aar blev han Stadsphysicus i Kjøbenhavn, hvilket han var indtil 1732, da han formodentlig er død. Hans Levnet er nemlig efter 1718 ubekjendt.

Skrifter: Disp. de respiratione foetus in Utero & Urinatorum Vita sub aquis. Hafn. 1713—4. — Disp. de foetificatione activa & passiva. Hafn. 1714—4. — Disp. inaug. de Via alimentorum & chyli. Hafn. 1717—4. —

---

[1]) Pesten i Kjbh. og Hels. p. 106, N. u. T.

b) *Practiserende Læger.*

Antallet af blot practiserende Læger var i dette Tidsrum betydelig større, end i Christian V.s Tid, fra hvilken Periode kun Philip Hacquart, Reinhold Wagner, Christopher Lahme og Johan Eichel overgik til denne. For Kjøbenhavns Læger blev der under Pesten fuldtop at tage vare, da den gamle Skik, at flygte bort, ikke længere kunde følges. Medens Eichel og den medicinske Professor Hans Mule vare Medlemmer af Sundhedscommissionen og adskillige andre Læger ifølge deres forskjellige Ansættelser ved Hær eller Flaade og hos Kongen vare borte fra Byen, tilfaldt de Syges Behandling *Johan Gottlieb de Bøtticher*, *Philip Hacquart*, *Marcus Herfort*, *Johan Lahme*, *Niels Bruno Winsløw* og den ved Qvæsthuset ansatte *Reinhold Wagner*, og af disse maatte de to Sidstnævnte med Livet bøde for deres Anstrengelser. Men Trangen til Lægehjælp var naturligvis overordentlig stor, og man maatte søge at skaffe den efter bedste Evne ved overordentlige Foranstaltninger. Et Par medicinske „Candidater", altsaa Studenter, som skulde tage Doctorgraden, bleve saaledes tagne i Tjeneste, nemlig *Kelp* og *Hans Riber*; men begge bleve smittede og døde; de anvendtes til de Pestsyges Visitation. Men ogsaa andenstedsfra maatte man søge Lægehjælp, og af saadanne fremmede Læger, som indkaldtes hertil i Pestens Tid, nævnes *Jacob Elias v. Westphalen*, *Heinichius* og *Maccoller* eller *Macculloch*, hvilke alle forlode Kjøbenhavn igjen, saasnart Epidemien var tilende. Desuden omtales en hamborgsk Læge *Conrad Diderich*, som synes at have practiseret paa sin egen Haand, udenat Nogen havde havt Bud efter ham; thi ved Reskr. af $\frac{7}{1}$ 1711 befalede Kongen, at der skulde anlægges Sag imod ham, fordi han havde understaaet sig at praktisere i Staden uden at legitimere sin Person; samtidig blev det ham forbudt at practisere, medmindre han vilde tage Doctorgraden og nedsætte sig der i Byen,

og hertil synes han at have været villig; men senere indgav hans Fader, som var Dr. med. i Hamborg, Ansøgning til Kongen om at der maatte tildeles Sønnen licentia practicandi uden at han tog Graden, hvilket imidlertid synes at være blevet afslaaet. Disse vare de Læger, som i Pestens Tid levede og virkede i Hovedstaden; men ogsaa efter denne Tid nedsatte adskillige Læger sig her under Fredrik IV.s Regjering som blot practiserende. Desuden skal her omtales Johan Christopher Junge, som var Feltmedicus i Skaane og egentlig ikke vedkommer Hovedstaden selv.

Johannes Gottlieb de Bøtticher

(Johannes Gottlieb de Bøtticher) var født 1677 i Stargard i Pommern. Hans Fader, Jovinianus Bøtticher, var Borgmester og Toldinspecteur i Falkeburg og nedstammede fra en Peter v. Bøtticher, som var Kantsler i Halberstadt og 1552 blev af Keiseren optagen i Adelsstanden. Moderen, Elisabeth de Rahn, var Datter af Raadmand Johannes de Rahn i Stargard. Fra Skolen i Falkeburg kom han først til Gymnasiet i Stargard, hvor han studerede i 2 Aar, og efterat have forladt dette, vandt han i „Neo-Marchia“ en Dr. med. Hammels Yndest og lærte af ham Physik, Anatomi, Chirurgi, Pathologi og Pharmaci [1]), hvorpaa han 1697 begav sig til Universitetet i Frankfurt, hvor han hos Bernh. Albin gjennemgik næsten et fuldstændigt Cursus i Medicin. Efter derpaa at have besøgt Wittemberg, Leipzig og Jena, gik han til Kjøbenhavn; men efter et Aars Ophold ved Universitetet her maatte han reise hjem paa Grund af sine Forældres Død. Efter en Maaneds Ophold i Hjemmet gik han til Rostock, hvor han blev i 2 Aar og hørte Joh. Ernst Schaper. Han havde besluttet at tage Doctorgraden og derfor udarbeidet en Disputats; men dette kom af en

---

[1]) Nova litt. Mar. Balt. 1706, p. 51.

eller anden Grund ikke til Udførelse, og han reiste da paany til Kjøbenhavn, hvor han studerede i et Par Aar, og derpaa begyndte han efter Georg Frank de Frankenaus Raad at practisere i Helsingør, hvor han blandt Andet bivaanede en Obduction, hvorom han efter Magistratens Opfordring skal have meddelt det medicinske Facultet i Leyden, hvad mærkeligt der fandtes [1]). I Helsingør kan han neppe have været ret længe, men vendte da tilbage til Kjøbenhavn, og her tog han $\frac{8}{7}$ 1705 den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han begyndte at practisere i Hovedstaden. Under Pesten 1711 udviklede han en meget betydelig Virksomhed ved at behandle en Mængde Syge saavel i Byen, som i de for begge de militaire Etater oprettede Sygehuse og Lazarether, og indlagde sig ganske vist ikke ubetydelig Fortjeneste af den angrebne Hovedstads Beboere. Saameget mere besynderligt forekommer det unægteligt, at han efter Pestens Slutning afskedigedes uden mindste Pension eller andet Erkjendtlighedsbevis, hvorover han ogsaa selv bittert beklagede sig; men formodentlig har det staaet i Forbindelse med hans i det Hele sære og besynderlige Characteer og hans ikke ganske ringe Selvtilfredshed. Dette maa det vistnok ogsaa tilskrives, at hans Praxis efter den Tid stadig mere og mere aftog, saa at han tilbragte sin høie Alderdom i yderlig Armod indtil han døde i Januar 1762. I September 1735 indgav han til Magistraten en Klage over Qvaksalvere, som for Efterverdenen indeholder en hel Deel Oplysninger om Personer og Tilstande, men for ham selv kun indbragte en hel Deel Grovheder [2]) i

---

[1]) Saaledes fortælles i Nova litt. Mar. Balth 1706, p. 51; men det er dog vistnok temmelig apokrypht; thi det er idetmindste ikke godt at indsee, hvad der kunde bevæge Magistraten i Helsingør til at ønske det Leydenske Facultet underrettet om Udfaldet af en Obduction; det skulde da være, at det var en kriminel Sag, hvori en hollandsk Matros kunde være indviklet.

[2]) „Var Hr. Bøtticher lykkelig i sin Praxis,“ hedder det bl. A.,

Bartskjæramtets Erklæring over den og endogsaa i Februar 1736 et voldeligt Overfald paa Gaden. At han i Virkeligheden har været en lærd Mand, kan vel nok sluttes af, at han var Medlem af det wienske Academia Naturæ curiosorum, og at han under Pesten ydede Hovedstadens Befolkning væsentlige Tjenester og vistnok i høiere Grad, end de øvrige Læger, kan neppe nægtes ham, om end han selv var tilbøielig til at overvurdere sine Fortjenester.

Skrifter: Disp. inaug. de morbis malignis, inprimis de Pestilentia. Hafn. 1705. —4. — Morborum malignorum, inprimis Pestis & Pestilentiæ brevis & genuina explicatio, sanis principiis & propriis observationibus superstructa, cui pestis per sex menses Hafniæ 1711 sævientis brevissima & vera Historia est adjuncta. Hamb. 1713 & Hafn. 1747. —4. — Scrutinium medicum. Hafn. 1724. — Betænkning over Qvægsygen. Kjbh. 1745. —4. — Betrachtung über die Horn-Vieh-Seuche. Frankf. 1747. —8. — Afhandll. i Acta Acad. Nat. curios. —

„var han altid sine fem Sandser mægtig, overilede han sig ikke med at skrive Recepter, overvurderede han ikke Folk ved at fordre sit Honorar, afskrækkede han dem ikke ved strax at stævne dem ind for Retten, naar de ikke øieblikkeligen betalte, og spildte han ikke sin Tid ved nu, ligesom forhen, at forebringe sine Absurditeter for Hs. Maj. Kongen, i Sandhed han vilde da søges ligesom andre retskafne og erfarne Doctores medicinæ og finde sit Udkomme" (Herh. & Mansas Smll., p. 315). En Dom fra en anden Samfundsklasse viser fra en tidligere Tid, at der nok har været Noget i Bartskjærernes Udeladelser om Bøtticher; 1712 skriver nemlig Geheimeraad Gedde, at B. „schal vere en hans, som ingen Praxeen haffuer, mens en schiden mund, der taler ilde om folck, szom hand ikke kand bere wand till; dertillmed schal hand haffue en indbildendes orm af høyhed, szaa att ingen Mennischier kand komme till rette med haunem." (Hist. Tidsskr. 3. R. I, p. 119).

Daniel Wagner

(Daniel Wagnerus) var født 1678 i Königsberg, hvor Faderen, Daniel Wagner, var Chirurg; Moderen hed Dorothea Rehbold; han var altsaa Broder til Reinhold Wagner. Han studerede ligesom Broderen først ved Lycæum loeburcense, hvorfra han $\frac{28}{9}$ 1694 kom til Universitetet i Königsberg, hvor han studerede Philosophi hos flere berømte Mænd og Medicin hos Phil. Jacob Hartmann, Lepner, Starck, Harweck og v. Sanden, Chemi hos Valentin Pietsch og Radewald. Herfra kom han $\frac{12}{7}$ 1702 til Kjøbenhavn, hvor han hørte Caspar Bartholin, Ole Worm og Frankenau og nød privat Undervisning af sin Broder, medens han var optagen i Joh. de Buchwalds Hus. $\frac{15}{4}$ 1706 disputerede han for den medicinske Doctorgrad, som derpaa meddeltes ham, 1710 paatog han sig tilligemed et Par andre Læger at tilsee de Syge og Qvæstede af Armeen, og 1711 deeltog han i de Pestsyges Behandling. Hans senere Liv er ubekjendt.

Skrift: Diss. inaug. de Asthmate. Hafn. 1706. —4. —

Niels Bruno Winsløw

(Nicolaus Bruno Winslovius) var født $\frac{2}{12}$ 1670 i Odense, hvor Faderen, Mag. Peder Winsløw [1]), var Præst ved Frue Kirke; Moderen, Marthe Bruun, var en Datter af Mag. Niels Petersen Bruun. 1690 deponerede han fra Odense Gymnasium, vendte kort efter atter hjem, men kom 1692 igjen til Universitetet, hvor han samme Aar tog den philosophiske Examen, studerede derpaa Theologi og tog 1694 theologisk Attestats. Han blev flere Gange tilbudt Præstekald, men afslog at modtage det paa Grund af sit svage Helbred, som ogsaa bevægede ham til at kaste sig over

---

[1]) Navnet var taget af Vinsle, hvor han var født.

det medicinske Studium. Efterat have hørt Forelæsninger hos de medicinske Professorer herhjemme, reiste han 1701 til Holland og det næste Aar til Paris, hvor han i 2 Aar opholdt sig hos sin berømte Broder, Jacob Benignus Winsløw, kom 1704 hjem til Fædrelandet og tog her $\frac{14}{5}$ 1709 den medicinske Doctorgrad. Under Pesten 1711 deeltog han i de Syges Behandling, men blev allerede tidlig under Epidemien bortreven af den.

Skrift: Diss. inaug. de quæstione: An Medicus debeat esse Anatomico-Chymicus. Hafn. 1709. —4. —

Hieronymus Laub

(Hieronymus Laub) var født $\frac{15}{2}$ 1684 i Augsburg, hvor hans Fader, Mag. Georg Laub, var Pastor primarius ved St. Ulrichs Kirke; Moderen hed Anna Dorothea Weihlingen. Han studerede i Helmstad, blev 1707 Dr. med. i Leyden, reiste derpaa til Frankrig og England og kom 1711 til Kjøbenhavn, hvor han strax fik en meget udbredt Praxis og vistnok samme Aar blev Læge ved Qvæsthuset. 1733 blev han kgl. Hoflæge, 1735 Livlæge, 1739 virkelig Justitsraad, 1746 Etatsraad og døde $\frac{5}{12}$ 1753. Han var gift med Apotheker Michael Georg Scharffenbergs eneste Datter Johanne Justina og havde med hende 6 Sønner og 2 Døttre. Han var Medlem af det wienske Acad. naturæ curiosorum.

Skrifter: Disp. de Diabete. Helmst. 1704. —4. — Diss. inaug. de virium debilitate & remediis Cardiaciis. Lugd. Bat. 1707. —4. — Afhandll. i Acta acad. nat. curios. —

Jens Bing

(Janus Bing) var født i August 1681 i Throndhjem[1]), hvor

---

1) Worms Lex. I, p. 111; Hundrup: Biogr. Efterr. om Dr. med.,

Faderen, Jens Bing, var Byfoged og Raadmand, gift med Clara Meldal[1]) eller Bruse[2]). Han lærte først Apothekerkunsten og forestod i nogle Aar Apotheket i Ribe, men fik da Lyst til at studere Medicin, hvorfor han lagde sig efter det latinske Sprog og deponerede privat ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han blev immatrikuleret $\frac{20}{7}$ 1705. Han blev derpaa Alumnus paa Borchs Collegium, hvor han var sammen med Ludv. Holberg[3]), men forlod Collegiet i Novbr. 1709, formodentlig paa Grund af at han dette Aar blev Skibslæge, i hvilken Egenskab han under Pesten 1711 var borte med Flaaden. $\frac{10}{5}$ 1712 disputerede han for den medicinske Doctorgrad, som han derved erhvervede, og han fik hurtig en betydelig Praxis og kom i megen Anseelse som Læge. Hen var saaledes „bestandig Liv-Medicus“ hos Grev Danneskjold-Laurvig og consuleredes jevnlig gjennem den lærde Gram, hvem han i endeel Aar boede sammen og havde fælleds Husholdning med, af Overkammerherre v. Plessen, som derfor jevnlig sendte dem Begge Gaver. 1717 deeltog han i Concurrencen om det ledige medicinske Professorat, men seirede ikke. $\frac{14}{6}$ 1726 blev han Cancelliraad, $\frac{16}{4}$ 1727 Justitsraad og $\frac{22}{4}$ 1746 Etatsraad. Endelig døde han ugift $\frac{10}{10}$ 1751 og blev begravet i Frue Kirke, hvor en sort Marmortavle med Inscription sattes over ham. Ved Testamente af $\frac{11}{5}$ 1749 testamenterede han til Universitetet og gudeligt Brug omtrent 37,000 Rd. Universitetet fik 20,000 Rd. saaledes, at den ene Halvdeel af Renterne skulde tilfalde Universitetets fattige Enker, Studenter, Syge og Sengeliggende, og heraf bestemtes 4000 Rd. „til fattige, gudfrygtige og skikkelige Studenter, enhver at nyde af Renten aarlig 20 Rd., som blive fastsatte ved visse Kamre

---

p. 152. Paa Epitaphiet (Jonge: Kjbh.s Beskr., p. 174) siges dog „Reinæ prope Nidrosiam“.

[1]) Hundrup: Biogr. Efterr. om Drr. med., p. 152.

[2]) N. Stift. III, p. 861.

[3]) Hist. Tidsskr. 3 R. I, p. 123.

paa Regentsen, i 5 Aar"; den anden Halvdeel skulde „forbeholdes Fattige af hans Broderbørns Descendenter til nødvendigt Brug indtil 4de Led incl." [1]). Ved samme Testamente skjænkede han 1000 Rd. til Vaisenhuset i Throndhjem. Jens Bing nød megen Anseelse som Læge saavel blandt sine Colleger, som i Publicum, og siges at have været „en Mand, som var et stort Exempel paa den gamle Ærlighed, Oprigtighed, Afholdenhed og Maadelighed" [2]).

Skrifter: Disp. de Antihectico. Hafn. 1707. —4. — Disp. de Phænomenis quibusdam aquæ fortis. Hafn. 1708. —4. — Disp. de Cinnabari & Mercurio. Hafn. 1709. —4. — Disp. inaug. de Scorbuto nautico per regiam Danorum classem anno 1711 grassato. Hafn. 1712. —4. —

Johan Gerhard Grubbe

(Johannes Gerhardus Grubbe) var født i Haderslev, hvor Faderen, Dr. med. Herman Grubbe, var Læge; Moderen hed Beate Catharine Baldov. Han var selv practiserende Læge i Kjøbenhavn, hvor han maa have nedsat sig efter Pestens Tid; men naar det forresten var, vides ikke, og hans Liv er ganske ubekjendt.

Skrifter: Dispp. II de natura & usu Salis. Hafn. 1704. —4. — Disp. de legitimo usu repellentium. Hafn. 1705. —4. — Disp. de Theoria & Praxi. Hafn. 1706. —4. —

Christopher Nisløv

var Lic. med. og practiserende Læge i Kjøbenhavn [3]), hvor

---

[1]) Hofm. Fund. I, p. 230—34; N. Stift. III, p. 120.

[2]) Hofm. Fund. I, p. 228. Paa Epitaphiet kaldes han „Animo & Corpore Magnus, Arte salutari, Simplicitate Morum, Pietate Semetipso Major, Meritis Beneficiisque in Posteros erogatis Privatorum Ævi sui Maximus.

[3]) Nyerup: Litt. Lex., p. 429.

han var 1716; forresten er han ubekjendt. Han var der ikke i Pestens Tid.

Skrift: Idea curæ characteristicæ et superstitiosæ, detegens ejus vanitates et ludibria. Hafn. 1716. —4. —

Andreas Højer

(Andreas Hojerus) var født $\frac{18}{5}$ 1690 i Karlum i Tønder Amt, hvor hans Fader, Johan Høјer, var Præst, og hvor baade dennes Fader og Bedstefader havde været Præster før ham; Moderens Familienavn var Fabricius. I Hjemmet lærte Andreas Høјer Latin, Græsk, Fransk og Begyndelsesgrundene af Hebraisk, desuden Geographi og Historie. Da han for sit Helbreds Skyld trængte til Forandring af Luft, blev han 1706 af Faderen sendt til Halle, hvor han i Pædagogium regium sad i Mesterlectien fra Foraaret til Efteraaret; men han var tilligemed fem Andre saa vel udrustet med Kundskaber, at man for deres Skyld maatte oprette en hel ny Klasse, hvori han nu øvede sig „in Philosophicis, i at perorere og disputere“ under dygtige Lærere. Da han derpaa havde deponeret ved Universitetet i Halle, var det vel Faderens Ønske, at han skulde studere Theologi for at fortsætte Præsterækken i Karlum, hvorfor han ogsaa allerede i Hjemmet havde maattet lære Kirkehistorie; men paa Grund af sin Svagelighed foretrak han selv Medicinen og hørte heri Forelæsninger hos Stahl, Hoffmann og Alberti. Dog synes han egentlig ikke at have havt stor Interesse for dette Studium, men langt mere for Moral, Naturret, Historie og Folkeret, i hvilke Videnskaber han ogsaa hørte Forelæsninger. 1709 maa hans Fader, som tidligere var velhavende, have lidt Tab af Formue; thi han angiver selv, at han af Mangel paa Subsistentsmidler forlod Halle, og han reiste da til Kjøbenhavn for at fortsætte sine Studier og blev her Informator hos Geheimeraad Joh. Georg v. Holstein. Herved blev han opmærksom paa den existerende Mangel af dansk Historie, idet han ikke kunde

finde et eneste Skrift herover, som han kunde lægge til Grund for sin Undervisning, og dette gav ham Impulsen til selv at udarbeide en saadan. 1717 disputerede han for at concurrere til det medicinske Professorat, som efter Hofstetters Død var ledigt; men Joh. de Buchwald fik det, som bekjendt, hvorved Højer synes at have følt sig meget forurettet[1]). Samme Aar forlod han da med sine Elever Kjøbenhavn og opholdt sig med dem indtil næste Aar i Helmstad. 1718 udkom hans „Dänemarkische Geschichte“, som vakte en hæftig Strid med Holberg og af en nedsat Commission blev lagt under Beslag, hvilket skal have varet indtil 1731. Samme Aar, 1718, havde Højer ogsaa ladet trykke i Udlandet en Afhandling om Nærbeslægtedes Ægteskab og deri udtalt Anskuelser, som vare altfor frisindede efter de Tiders Tænkemaade, hvorfor de theologiske Professorer ved Universitetet angave ham hos Kongen, som da $\frac{18}{7}$ 1720 paalagde dem at indgive Betænkning om Skriftet, og heri androge de da paa Landsforvisning; men Højer forsvarede sig dog saa godt, at Facultetet kun fik Paalæg om, at tilholde Højer at lade Skriftet omtrykke og forklare de anstødelige Steder. Fra 1718 til 1721 søgte Højer at skaffe sig Praxis som Læge, men uden at dette ret vilde lykkes ham, og han manglede jo i Virkeligheden ogsaa de fornødne Qvalificationer, idet han ikke havde nogen af de høiere Grader, Licentiat- eller Doctorgraden, som var fornøden for at optræde som Læge; det skal have været hans

[1]) Det bærer idetmindste ganske Præget af at være Højers Ord, naar Lobedanz i D. Maanedsskr. 1867 II, p. 261 siger i denne Anledning: „en Buchwald, en Ignorant, forhenværende Barbeer (Denne B. omtales dog i andre Samtidiges Skrifter som en anseet Læge), men som Livchirurg hos Fredrik IV., da han var Kronprinds, godt kjendt ved Hoffet, blev ham foretrukken.“ Hvorlidt Buchwald fortjente Navn af Ignorant, er formodentlig af, hvad tidligere er fremstillet om denne Mand, klart nok.

Hensigt at tage Doctorgraden, men udenat det paa Grund af de Hindringer, hans Uvenner lagde iveien, dog udførtes [1]). 1720 søgte han Ansættelse som Underbibliothekar ved det kgl. Bibliothek, men fik Afslag; 1721 blev han Secretair ved den norske Matrikulcommission, 1722 blev han kgl. Historiograph, 1726 Justitsraad, 1729 Committeret i Politi- og Commerce-Collegiet, 1730 kgl. Bibliothekar [2]), 1734 Prof. juris, 1735 Committeret og Secretair i Missionscollegiet, 1737 Generalprocureur i det danske Cancelli, samme Aar Etatsraad og $\frac{28}{8}$ 1739 døde han i Besøg hos en Slægtning i Slesvig. Andreas Højer var en lærd og meget flittig Mand med levende Interesse for Videnskaberne, men især Jura og Historie. Af det juridiske Studium har han saa stor Fortjeneste, at han med en vis Ret kan kaldes dets Skaber hertillands; for Medicinen har han derimod ingen synderlig Betydning; thi for den medicinske Videnskab har han Intet udrettet af særlig Værdi, og som Læge har han i det Høieste kun virket lidt i et Par Aar; men han har dog af sin Samtid været saavidt anerkjendt som Læge, at det er blevet ham tilstedet at disputere for et medicinsk Professorat.

Skrifter: Disp. Medico - Practica de Febre Petechizante. Hafn. 1714. — 4. — En stor Masse juridiske og historiske Skrifter; see Worms Lex. I, p. 452—53. —

---

[1]) At han dog virkelig ernærede sig ved Praxis, om end denne kun var ringe og ham selv ikke behagelig, fremgaaer af, at han i et Brev 1720 siger, at han „tidt var fortrædelig, fordi han havde udvalgt sig en Levnetsmaade, der gjør ham til en Elendigheds Vidne og Bedrøveligheds Træl“ (N. M. Petersen: Litt. Historie IV, p. 212.

[2]) Denne Stilling synes han dog at have mistet samme Aar ved Chr. VI.s Thronbestigelse, da Højer blev afskediget, ogsaa som Historiograph, og Gram blev Bibliothekar. (N. M. Petersen: Litt. Hist. IV, p. 217 og 306).

Theodor Vilhelm Grothaus

eller Grothus var født i Osnabrück, uvist naar, blev 1725 Dr. med. i Halle og maa kort efter være kommen hertil Landet, hvor han i nogle Aar var Læge ved Vaisenhuset i Kjøbenhavn og 1732 blev Stadsphysicus her; men dette Embede afstod han igjen allerede 1734, og ved denne Tid har det da formodentlig været, at han forlod Landet for at gaae til Amerika som Apostel for Brødremenigheden i Hernnhut [1]).

Skrift: Æger hydrope ex quartana laborans & restitutus; Diss. inaug. Halle 1725. —4. — Specimen anatomico-physicum, quo historia conchæ pholadis pseudochenææ, vulgo anatiferæ dictæ, natione et experientia stabilitur, et figuris æneis ad vivum incisis illustratur. Appendicis loco annexæ sunt Observationes Th. Bartholini et Mart. Listeri de hacce concha cum scholiis. Hafn. 1731. —4. —

Anton Ebeling

(Antonius Ebeling) var rimeligvis født i Roeskilde og efter al Sandsynlighed en Søn af Peter Schwendi Ebeling. Han disputerede 1727 for den medicinske Doctorgrad i Kjøbenhavn og practiserede derpaa rimeligvis her, men er forresten aldeles ubekjendt.

Skrift: Disp. inaug. de Icteritia. Hafn. 1727. —4. —

Jens Foss

(Janus Fossius) blev 1703 „designatus Philosophiæ & Medicinæ Professor" [2]) og var 1723 practiserende Læge i Kjøbenhavn [3]), men findes ellers intetsteds omtalt og nævnes

---

[1]) Nyerup: Litt. Lex., p. 201.
[2]) Nova litt. Mar. Balth. 1703, p. 60.
[3]) Thura: Id. hist. litt., p. 174.

heller ikke i Stamtavlen over Familien Foss, som findes i Hofmanns Fundationer[1]).

Helsingør.

Her fandtes ved Christian V.s Død ingen Læge, og Johan Gottlieb de Bøtticher, som omtrent 1704 nedsatte sig her, kan kun have været her en kort Tid, eftersom han det næste Aar var i Kjøbenhavn. Da Pesten i Slutningen af 1710 begyndte at yttre sig her i Byen, besørgedes Praxis af Apothekeren og Bartskjærerne, og $\frac{3}{12}$ 1710 sendtes derfor Stadsphysicus Eichel i Forening med Etatsraad Georg Grundt og Apotheker Scharffenberg fra Kjøbenhavn derned for at undersøge Tilstanden; men uagtet Commissionen skjærpede de allerede trufne Anstalter for at hindre Smittens Udbredelse, synes man dog ikke endnu at have erkjendt Sygdommens egentlige Natur. Da imidlertid Epidemien greb om sig, blev ved Reskr. af $\frac{24}{12}$ 1710 Dr. Jacob Elias de Westphalen tilstaaet en maanedlig Gage af 50 Rd. og sendt til Helsingør tilligemed en Bartskjær for at bekjæmpe Sygdommen, og da den af Westphalen i Forening med Byens Bartskjærere givne Erklæring om Sygdommens Natur ikke fandtes tydelig eller bestemt nok, sendtes i Midten af Januar 1711 Jens Bing der til Byen for at indhente Oplysninger og conferere med Westphalen og Chirurgerne, hvoraf der dog heller ikke kom nogen rigtig Erkjendelse af Sygdommen som Pest. Først i Marts Maaned kom man rigtig paa det Rene med Epidemiens Natur; Westphalen var da syg og restitueredes først efter 7 Ugers Forløb; imedens besørgedes de Syges Tilsyn

---

[1]) Endnu var Christian Lodberg Friis, som 1725 blev Dr. med., i dette Tidsrum practiserende Læge i Kjøbenhavn; men han omtales rettere under næste Afsnit. Det Samme gjælder om Balthazar Johannes de Buchwald, som fra 1722 til 1725 practiserede i Hovedstaden.

af Bartskjærerne alene. Med dem kunde Westphalen imidlertid ikke enes, og med den nedsatte Sundhedscommission stod han ligeledes paa spændt Fod; under disse Forhold blev da efter Commissionens Anmodning den 30te Mai Dr. Heinichius sendt til Helsingør med 50 Rd. maanedlig og Ret til at fordre Betaling af de Formuende. Ikke længe efter reiste Westphalen bort, idet han $\frac{12}{6}$ 1711 samtidig med at Borgmesteren blev tilkjendegivet Kongens Unaade, fik sin Afsked med Paalæg, at gjøre Ed paa, at han havde handlet redeligt, og at holde Qvarantaine paa det befalede Sted før han forlod Landet. Heinichius vedblev derimod at virke som Læge under hele Epidemien, om end han en Tid paa Grund af uordentlig Udbetaling af Gagen nægtede at tilsee de Syge; $\frac{12}{1}$ 1712 fik han sin Afsked, og han forlod vistnok med det Samme Landet. I den øvrige Tid af Frederik IV.s Regjering findes ingen Læge omtalt i Helsingør.

Sorø.

Her var Laurids Foss endnu Forstander for Academiet i det første Par Aar af dette Tidsrum, nemlig til 1703, men om han forresten gav sig af med Praxis, er ubekjendt. Naar Johannes Elias Müller kom her, vides ikke ret; men 1710 eller ialtfald 1711 var han her allerede og var da sikkert ansat som Landphysicus, eftersom han i Juni 1711 fik Befaling til at holde sig færdig, om Pestens Udbredning i Helsingørs Omegn skulde gjøre det fornødent. Rigtignok tilstodes ham derfor 20 Rd. i maanedlig Gage; men dette gaves først efter hans Ansøgning, og Ordren udstededes altsaa uden Hensyn til særlig Løn, saa at det betragtedes som hans simple Pligt at udføre disse Forretninger, hvilket dog bestemt forudsætter en virkelig Ansættelse, om end hans Løn først fastsattes næste Aar og først 1715 fik Kongens Sanction. Han var her indtil 1752.

Johannes Elias Müller

var en Tydsker, som var bleven Dr. med. etsteds i Udlandet, formodentlig i Tydskland, og, som omtalt, blev Landphysicus i Sjælland med Bopæl i Sorø, hvor han døde 1752; mere vides ikke om ham[1]).

Skrift: Inhalt einer Abhandlung von Fürtreflichkeit der natürlichen Gewächse in Dänemark und Norwegen. Hamb. (Aarst. fattes). —4. —

Bornholm.

Her nedsatte sig vel egentlig ingen Læge og blev heller ikke en Saadan ansat; men 1719 blev Johan Conrad Dippel sat i Fængsel paa Hammershus, hvor han dog behandledes meget mildt og tillodes til Bedste for Øens Beboere at udøve sin Kunst, saa at Øen forsaavidt kan siges at have havt Læge i dette Tidsrum indtil han 1725 løslodes og forlod Landet.

Johan Conrad Dippel

(Johannes Conradus Dippelius) var født 1673 paa Slottet Frankenstein ved Darmstadt og var allerede som Dreng hengiven til religieuse Grublerier. Han studerede i Giessen, blev 1693 Mag. phil. og begav sig derpaa til Strasborg, hvor han holdt Forelæsninger over Astrologi og

---

[1]) I Cimb. litt. II, p. 564, anføres en „Johannes Elias Müllerus, Gotha Thuringus, Med. Dr. (Erfurti $\frac{3}{10}$ 1703 creatus) & Practicus Hamburgensis", hvilket han ifølge Registret i 3die Deel synes at være bleven samme Aar, han blev Dr. med.; men om dette skulde være den Samme, som boede i Sorø, synes noget tvivlsomt, da det af den Sidstnævnte udgivne Skrift ikke nævnes. Derimod anføres hans Disp. inaug. de Casu monstrosi affectus verminosi Erf. 1702. —4. og et Par tydske Skrifter.

Chiromanti og prædikede med meget Bifald, men samtidig vakte Forargelse ved sit letfærdige Levnet. I Stridighederne mellem de Orthodoxe og Pietisterne tog han Parti for de Første og siger selv, at han, „for at trodse Pietisterne, tog Deel i alle liderlige Selskaber, Fægte- og Dandseøvelser, kort sagt, viste paa enhver Maade, at han vilde vedblive at være ægte luthersk og ikke ved et indgetogent Levnet gjøre sig mistænkt for noget Kjætteri"; men han søgte om Natten ved Bøn og Psalmesang at afkjøbe Himlen, hvad han havde syndet om Dagen. Paa Grund af Gjæld og Mistanke om Mord maatte han forlade Strasborg, streifede derpaa i flere Aar omkring i Tydskland som Læge, Chemiker og Guldmager, bekjendt for Lærdom og forfulgt for Gjæld og sine fritænkerske Skrifter, hvoraf en stor Deel udgik under Navnet Christianus Democritus, kom 1711 til Leyden og blev Dr. med. her, kom 1714 til Altona, hvor han nogen Tid arbeidede sammen med Frederik IV.s Svoger, Grev Reventlow, og fik Titel af Cancelliraad, men blev uenig med Øvrigheden og indgav en Klage over den, som han ikke kunde forsvare. Senere tillod han sig tillige forbryderske Yttringer mod den danske Regjering, blev derfor 1719 fængslet og berøvet sin Cancelliraadstitel, hans Klageskrift mod Øvrigheden brændtes af Bøddelen og han selv blev i Lænker ført til Kjøbenhavn og dømt til „evigt" Fængsel paa Hammershus, hvortil han endnu samme Aar blev ført. Her blev han dog meget mildt behandlet, fik Tilladelse til at practisere som Læge og fik en prægtig Sal, hvori Ulfeldt havde siddet, udenfor sit Kammer overladt til chemiske Forsøg. I Juni 1725 blev han efter Dronning Anna Sophies Forbøn løsladt og begav sig da til Sverrig, hvor han 1727 kom til Stockholm og her fik en udmærket Modtagelse ved Hoffet, saa at der endog blev Tale om, at han skulde være Biskop i Upsala; men da han i et Manuskript, som han lod circulere, atter fremsatte sine fritænkerske Lærdomme, blev han forfulgt af den svenske Gaistlighed og udvist af Landet, var derpaa en

kort Tid i Kjøbenhavn, men forlod snart igjen Danmark, flakkede atter en Tid om i Tydskland og fandt endelig et Tilflugtssted ved Hoffet i Berleburg, hvor han trods sin Spaadom, at han skulde leve indtil 1808, døde $\frac{25}{4}$ 1734. Han var Opfinder af Oleum animale Dippelii og gav Anledning til Opdagelsen af Berlinerblaat.

Skrift: Eröfnete Muthmassungen und merkwürdige Gedanken von den auf Bornholm gefundenen und von I. v. Melle erklärten güldenen Bildergen. — Hamb. 1725—4.

Nykjøbing paa Falster.

Her var ved Christian V.s Død Johan Just Bøhme Provindsialmedicus for Lolland og Falster; men da han udnævntes til kgl. Livlæge, har han muligen forladt Nykjøbing, og her var derpaa i en Række af Aar neppe nogen Læge. 1703 finde vi nemlig i Maribo en Læge for Lolland og Falster, og han consuleredes 1714 af Apothekeren i Nykjøbing[1]), saa at her sikkert dengang ingen Læge fandtes, og en Saadan bliver ved denne Leilighed heller ikke omtalt. Heller ikke senere findes nogen Læge omtalt her i denne Konges Tid.

Maribo.

Her boede 1703 Conrad Fischer, „Medicus i Lolland og Falster“[2]); han er sikkert fulgt efter Bøhme i Embedet og har vel da allerede boet i Maribo; men naar han da er kommen her, er ligesaa ubekjendt som alt Andet, hans Liv og Levnet vedrørende. 1714 var han her endnu, og formodentlig er han død 1725, da i dette Aar

---

[1]) Claus Seidelins Autobiogr. i Hist. Tidsskr. 3 R. II, p. 261—412.

[2]) Arch. f. Pharm. XX, p, 281.

baade en ny Landphysicus udnævntes og Apotheket i Maribo, som Fischer havde, gik over til en ny Eier. Den Læge, som 1725 udnævntes til Landphysicus for Lolland og Falster, var Balthazar Johannes de Buchwald, som ogsaa tog Bopæl i Maribo og levede her indtil han 1739 fulgte sin Fader i Embedet som medicinsk Professor ved Kjøbenhavns Universitet, i hvilken Egenskab han nærmere skal omtales i næste Tidsrum.

Odense.

Her levede ved Christian V.s Død kun Peter Deichmann, medens Jørgen Hahn var død nogle Maaneder før Kongen. Det er ikke bekjendt, om Deichmann var lønnet Læge; men saavidt vides, var han det ikke; hans Dødsaar er ogsaa ubekjendt. 1705 kom Bartholomæus Johannes Otto Hannemann som Læge hertil og forblev her indtil sin Død 1709, hvorpaa der indtræder et Tidsrum af 7 Aar, i hvilke Byen ikke vides at have havt nogen Læge, indtil 1716 Carl Musæus blev Provindsialmedicus for Fyen og Langeland, og for ham bestemtes 400 Rd. i aarlig Løn, som paalignedes Stiftets Beboere. Han døde her først 1754.

Den allerede tidligere Lægen i Odense paalagte Forpligtelse med Hensyn til Gymnasiet fornyedes i denne Konges Tid ved den Fundats, som $\frac{25}{6}$ 1718 gaves for Gymnasiet, og hvori det hedder[1]): „Naar nogen Medicus, som for sin Profession nyder Løn af Kongen, der i vor Kjøbstad Odense residerer, da skal han Søndagen efter Aftensang om Sommeren med Discipulis gaae Herbatim og om Vinteren vise dennem partes Humani Corporis ex Sceleto, naar han ellers er tilstede; ellers forrettes saadant af Professoribus designatis, om nogen saadan er ved Stedet og i slige Scientier verseret.“

---

[1]) Hofm. Fund., V, p. 51.

Bartholomæus Johannes Otto Hannemann

var født $\frac{28}{3}$ 1671 i Buxtehude, hvor Faderen, Johan Ludvig Hannemann, senere Prof. physices i Kiel, dengang var Læge. Han studerede ved Universitetet i Kiel først Theologi, siden Medicin, og blev i Slutningen af 1697 [1]) Dr. med. sammesteds. Han practiserede derpaa i Hamborg indtil 1700, hvorpaa han opholdt sig paa Femern indtil 1704, flyttede herfra til Flensborg og kom 1705 til Odense, hvor han døde i October 1709.

Skrifter: Theses Medicæ Miscellaneæ. Kilon. 1697. —4. — Wöchentlicher curieuser Zeitvertreiber. Hamb. 1699 —1700. —4. — Kurtzer Entwurf betreffend sein gefassetes Vorhaben von den monatlichen Relationibus. Hamb. 1699. —4. — Commentarium de Desideratis in Medicinæ. Hamb. 1699. —

Carl Musæus

(Carolus Musæus) var født $\frac{4}{9}$ 1690 i Neustadt i Nedreungarn, hvor Faderen, Georg Carl Musæus, var luthersk Præst; Moderen hed Magdalene Barbara Ittig. Han studerede først Pharmaci i sin Fødeby, derpaa Medicin i Wien, Jena, Halle og flere Universitetsstæder, kom 1714 til Kjøbenhavn og blev der $\frac{22}{10}$ 1716 Dr. med., blev samme Aar Provindsialmedicus for Fyen og Langeland med Bopæl i Odense, blev 1736 Cancelliraad og døde 1754. $\frac{27}{5}$ 1718 ægtede han Anna Margarethe Fischer, og en Søn af ham var formodentlig den Carolus Musæus, som 1755 blev Dr. med. i Erfurt og i Titelen paa sin Disputats kalder sig „Danus“ [2]).

---

[1]) Nova litt. Mar. Balth. 1698, p. 25. — I Worms Lex. I, p. 396 angives urigtigt 1699.

[2]) Worms Lex. III. p. 556.

Skrift: Diss. inaug. de ungvibus monstrosis et cornuum productione in puella cornigera Lalandiæ. Hafn. 1716. —4. —

Thisted.

Her boede 1723 Niels Grimberg. Om han da nylig var kommen der, vides ligesaa lidt, som hvorlænge han blev der; men noget stadigt Opholdssted for en Læge blev Byen ialtfald ikke i lang Tid.

Viborg.

Niels Eriksen var her død faa Maaneder før Christian V, og nogen anden Læge synes her ikke paa den Tid at have været. Naar dette Savn blev afhjulpet, kan ikke angives; men 1706 skal der i Viborg have boet en Dr. Corth[1]), som forresten er aldeles ubekjendt, og 1725 omtales Henrik Carl Borch, som formodentlig kom her 1723 og døde omtrent 1740.

Henrik Carl Borch

(Henricus Carolus Borch) var født $\frac{6}{1}$ 1697 i Haderslev, hvor Faderen, Anton Borch, der tidligere havde været Capitain og Regimentsqvartermester ved de danske Tropper i Brabant, da var Raadmand og gift med Helene Marie Rademann. Han gik først i Skole i Haderslev, hvorfra han $\frac{7}{4}$ 1717 blev demitteret af Rector Overbeck, gik derpaa til Bremen, hvor han i 3 Aar studerede Medicin, reiste derfra til Hardervyck i Holland og senere til Amsterdam, gik herfra til Kjøbenhavn, hvor han $\frac{7}{6}$ 1723 immatriculeredes ved Universitetet, og $\frac{20}{7}$ 1723 tog han her den medicinske Doctorgrad, efterat have underkastet sig den fornødne Ex-

---

[1]) Ursin: Stiftst. Viborg, p. 235.

amen. Formodentlig er han da samme Aar bleven Læge i Viborg, og da hans Efterfølger kom her 1740, er han vel død ved denne Tid.

Skrift: Diss. inaug. de Scorbuto. Hafn. 1723. —4. —

Aalborg.

Her maa Frands Reenberg, som ved Christian V.s Død alt havde været her i endeel Aar, antages at have været Provindsialmedicus indtil sin Død 1727, og samtidig fandtes her flere Læger. Niels Grimberg, som omtrent 1690 havde nedsat sig her, var her sikkert endnu 1701; men om han dengang reiste herfra for bestandig eller dette først er skeet noget senere, er ikke rigtig klart; 1723 var han, som omtalt, ialtfald i Thisted. 1703 kom Michael Fredrik Chemnitz de Strømberg der til Byen som Læge og siges i dette Aar at være bleven Stadsphysicus i Aalborg[1]); om dette imidlertid er aldeles correct, naar dermed menes, at han fik et saadant Embede, er dog maaskee tvivlsomt. Han levede der indtil sin Død 1732. Kort efter Strømberg nedsatte en anden Læge sig sammesteds, nemlig Jens Lodberg, som var en meget anseet Practicus i Aalborg fra 1707 til 1741, da han døde. Aalborg havde saaledes under hele Fredrik IV.s Regjering bestandig to eller tre samtidige Læger og var saaledes i denne Henseende maaskee den bedst forsynede By her i Landet.

Michael Fredrik Chemnitz de Strømberg

(Michael Fredericus Chemnitius de Str.) var født $\frac{29}{5}$ 1680 i Reichenweiler i Elsaz, hvor Faderen, Philip Martin Chemnitz de Str., var Amtskasserer over det geistlige Gods i

---

[1]) Hundrup: Biogr. Efterr. om Drr. med., p. 149.

Grevskabet Horburg og Reichenweiler; Moderen hed Anna Maria Salzmann. 1694 sendtes han til Gymnasiet i Strasborg, og 1697 indskreves han ved Universitetet sammesteds. Her studerede han først Philosophi hos Artopæus, Hartschmidt og Kuhn, dernæst Botanik hos Marius Mappus og Anatomi hos Joh. Val. Scheid, og efter derpaa at have besøgt Frankfurt a. M., Giessen, Cassel, Hannover, Bremen, Hamborg og Lybæk, kom han til Kjøbenhavn, hvor han $\frac{23}{5}$ 1701 blev indskreven ved Universitetet, og hvor Georg Fredrik Frank de Frankenau, hvis Moder var en Chemnitz de Strømberg, tog sig af ham, ligesom ogsaa den ældre Frankenau, Reinhold Wagner, og Joh. de Buchwald vare hans Velyndere. $\frac{19}{3}$ 1703 blev han her Dr. med., og strax efter maa han være kommen til Aalborg, hvor han døde 1732.

Skrift: Disp. inaug. de essere Arabum. Hafn. 1703. —4. —

Jens Lodberg

(Janus Lodbergius) var født $\frac{16}{10}$ 1680 i Roeskilde, hvor hans Fader, Mag. Christian Lodberg, som senere blev Biskop, dengang var Sognepræst; Moderen hed Johanne Eilertz. Efterat have gaaet i Ribe Skole, deponerede han 1696 ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han næste Aar blev Baccalaur. phil., og studerede Theologi indtil 1699, da han tog Attestats. Forat udvide sine theologiske Studier reiste han derpaa til Universiteterne i Leipzig, Halle og Wittemberg, hvor han blev angreben af Arthritis og derved 1702 nødt til at reise hjem til Odense, hvor hans Moder boede. Han begyndte nu at studere Medicin og reiste da for dette Studiums Skyld senere til England og Holland, hvorfra han vendte hjem 1706, og $\frac{20}{10}$ 1707 blev han da her Dr. med., hvorpaa han nedsatte sig i Aalborg, hvor han derpaa levede som en meget anseet Læge indtil sin Død $\frac{9}{4}$ 1741. $\frac{28}{9}$ 1710 ægtede han Anna Margarethe Bru-

nov, Datter af Borgmester Henrik Brunov i Aalborg og Anna Hemmert, og med hende havde han 3 Sønner og 1 Datter. Hun døde imidlertid allerede 1713, og $\frac{15}{11}$ 1714 ægtede han da Ida Sørensdtr. Bering, Datter af Eieren af Attrup i Vendsyssel, Søren Terkelsen og Anna Bering. En Søstersøn af Jens Lodberg var Christian Lodberg Friis, som i Slutningen af Fredrik IV.s Regjering var practiserende Læge i Kjøbenhavn, senere blev Stadsphysicus her og endelig Professor ved Universitetet.

Skrift: Disp. inaug. de Cholera. Hafn. 1707. —4. —

Aarhus.

Her var Thomas Laurentsen 1696 bleven Provindsialmedicus og blev i denne Post indtil sin Død i Slutningen af 1719, medens Hans Ebeling samtidig practiserede her indtil han allerede 1706 døde. Da Laurentsen var død, henvendte „verschiedene Gönnern und Freunden“ sig til Georg Sebastian Neuhaus, som practiserede i Flensborg, forat formaae ham til at nedsætte sig i Aarhus, hvor han da ogsaa ankom i Februar 1720, efterat have legitimeret sig for det medicinske Facultet, og han ansøgte nu Kongen om at faae Laurentsens Privilegium, men søgte tillige om at blive tilstaaet en lignende aarlig Gage, paalignet Stiftets Beboere[1], som der var tillagt Landphysicus paa Sjælland, men det Sidste blev afslaaet, hvorimod han $\frac{20}{10}$ 1720 fik Bestalling som Provindsialmedicus i Aarhus Stift[2]. Han var her indtil sin Død 1740. Samtidig med ham fandtes her en practiserende Læge, Johan Fredrik Beck, som vistnok ogsaa er kommen her 1720, men efter Neuhaus, og som døde her 1741.

---

[1]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 103—106.
[2]) ibid. II, p. 269.

Georg Sebastian Neuhaus

(Georgius Sebastianus Neuhaus) var født $\frac{4}{10}$ 1687 i Rostock, blev 1718 Dr. med. sammesteds, practiserede fra 1718 i Flensborg og kom 1720 til Aarhus, hvor han den 20de Octbr. samme Aar blev Provindsialmedicus, og her døde han ugift $\frac{9}{4}$ 1740.

Skrift: Disp. inaug. de Passione Hysterica. Rost. 1718. —4. —

Johan Fredrik Beck

(Johannes Fredericus Beck) var født $\frac{3}{2}$ 1693 i Grætz i Voigtland, hvor hans Fader, Wolffgang Beck, var Superintendent; Moderen hed Marie Seidelin. Han gik først i Skole hjemme, siden ved Gymnasiet i Schulpfordten og gik 1713 til Jena, hvor han 1719 blev Dr. med. Han reiste derpaa til Danmark og nedsatte sig i Aarhus, vistnok kort efter Neuhaus, og her døde han ugift $\frac{5}{6}$ 1741 [1]).

Skrift: Disp. inaug. de Helenio. Jenæ 1719. —4. —

Ribe.

Her var Christopher de Hemmer residerende Medicus indtil sin Død $\frac{8}{7}$ 1715, hvorpaa Jacob Willers [2]) blev Læge her, og da han var flyttet herfra 1720, blev Johannes Fischer fra Dantzig, som forresten er aldeles ubekjendt, hans Efterfølger [3]). Han maa være død eller

---

[1]) See forresten om ham Hübertz Actst. II, p. 269, 270 og 273.

[2]) Georgius Willer kalder Terpager ham (Ripæ cimbr., p. 146); men det andet Navn, som Møller anfører (Cimb. litt. I, p. 733), er vistnok rigtigt.

[3]) Terpager: Ripæ cimb., p. 146. Formodentlig er det den samme Johan Fischer, som tidligere var Militairlæge i Glückstadt og i Christiania; men sikkert vides det ikke.

flyttet bort 1729, da Anker Ankersen, som paa den Tid var i Udlandet, blev kaldt hjem forat overtage Posten, som han dog først overtog, efter at have taget Doctorgraden i Februar 1730. Han døde 1760.

Jacob Willers

var født i Sønderborg paa Als 1692[1]), blev allerede 1714 Dr. med. i Leyden og næste Aar Provindsialmedicus i Ribe, som han imidlertid af ubekjendte Aarsager forlod 1720, i hvilket Aar han nedsatte sig i Flensborg, hvor han derpaa døde $\frac{24}{1}$ 1721.

Skrift: Disp. inaug. de Anorexia. Lugd. Bat. 1714. —4. —

Anker Ankersen

(Ansgarius Ansgarii) var født $\frac{6}{1}$ 1702 i Bork Præstegaard i Ribe Stift. Faderen var Mag. Anker Sørensen, Sognepræst i Søndre og Nørre Bork og Provst i Nørre Herred; Moderen hed Marie Hansdtr. Han blev undervist i Hjemmet af sin ældre Broder, Søren Ankersen, som siden blev Professor ved Odense Gymnasium, og af ham dimitteredes han 1716 til Universitetet. $\frac{28}{5}$ 1718 blev han Baccalaur. phil. og var derefter i 5 Aar Alumnus paa Borchs Collegie; 1721 fulgte han Grev Danneskjold-Laurvig til Badet i Aachen, og 1728 reiste han udenlands med Finckes og Fuirens Stipendier. Medens han paa denne Reise opholdt sig i Strasborg, blev han kaldet til Provindsialmedicus i Ribe, hvorefter han skyndte sig hjem og $\frac{7}{2}$ 1730 erhvervede den medicinske Doctorgrad her ved Universitetet. Den 17. Novbr. s. A. fik han Kongebrev paa, at hans Enke maatte nyde Naadsensaar, som hans Forgjængeres Enker, og at den for Lægen bestemte Residents, som var lille og forfalden,

---

1) Cimb. litt. I, p. 733 („Ao. 1721, ac ætatis 29. mortuus").

maatte sælges og Renten bruges til Husleie for ham og hans Efterfølgere. Han døde i Ribe af Vattersot $\frac{28}{8}$ 1760, og i Erkjendelse at hans udmærkede Dygtighed som Læge og hans grundige Lærdom udgav Universitetet et Program i Anledning af hans Død. 1732 havde han ægtet Ingeborg Christine Fridsch, Datter af Kjøbmand Matthias Fridsch i Ribe; men da han ingen Børn havde i dette Ægteskab, oprettede han ved Fundats af $\frac{5}{2}$ 1760 et Legat paa 2000 Rd., hvis Renter skulde anvendes til at lønne en dygtig Regnemester og Skoleholder i Ribe [1]).

Skrifter: Dispp. III de Medicatione per Musicam. Hafn. 1720—22. —4. — Dispp. II de Monstro cyclopico Hafniensi. Hafn. 1724. —4. — Disp. pro Gradu Doctorali de Strophe septimestri foetus Gallis dicta la culbute, falso hactenus credita. Hafn. 1730. —4. —

Christiania.

I de første Aar af det 18de Aarhundrede vides ingen civil Læge at have boet i Christiania, og først 1709, da Søren Garmann nedsatte sig her, omtales en Saadan igjen. Han er rimeligviis død omtrent 1712 eller lidt før; thi i dette Aar flyttede Joachim Irgens fra Throndhjem hertil, formodentlig fordi her var bleven Plads ledig. Han døde 1725; men endeel Aar forinden havde Rasmus Gunner nedsat sig her, hvor han idetmindste var allerede 1718, og hvor han døde 1729, hvorpaa der atter kommer et Tidsrum, hvor ingen Læge er bekjendt her.

Men dels før og dels samtidig med disse Læger fandtes her et Par Militairlæger i Christiania. $\frac{7}{12}$ 1708 blev det saaledes overdraget Dr. Henrik Bonsach, som kalder sig „Medicus regius militaris et Practicus Christianensis“, at examinere de i Norge antagne chirurgiske Candidater,

---

[1]) Hofm. Fund. IX, Append. til Ribe St., p. 5.

og $\frac{31}{10}$ 1718 nævnes Johan Fischer som General-Stabs-Felt- og Hospitals-Medicus i Christiania[1]). Fischer er rimeligvis den samme, som tidligere var i Glückstadt, og maaskee den samme, som 1720 blev Læge i Ribe; Bonsach er ubekjendt.

Søren Garmann

(Severinus Garmannus) var født $\frac{7}{11}$ 1674 og var en Søn af Provst Christopher Garmann, Sognepræst i Ous Præstegjeld i Bergens Stift, og Margarethe Hoffmann. Han deponerede 1692 fra Bergens Skole, tog 1693 philosophisk Examen og 1694 theologisk Attestats, reiste derpaa med et kongeligt Stipendium udenlands og begav sig til Holland, hvor han i 2 Aar hørte medicinske Forelæsninger ved Universiteterne i Leyden og Utrecht, kom hjem 1708 og disputerede $\frac{10}{12}$ 1709 for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han nedsatte sig som practiserende Læge i Christiania. Hans senere Liv er ubekjendt; men da Irgens kom hertil 1712, er Garmann formodentlig død ved den Tid eller noget forinden.

Skrift: De vera limitatione medicæ licentiæ. Hafn. 1709. —4. —

Rasmus Gunner

(Erasmus Gunnerus) er i det Hele kun meget lidt bekjendt. Hvor eller naar han har taget Doctorgraden, vides ikke; men allerede 1718 var han i Christiania[2]) hvor han døde 1729. Han var gift med en skotsk Dame, Anna Gerhard, og deres Søn var den berømte Biskop Johan Ernst Gunner i Throndhjem.

Skrifter kjendes ikke.

---

[1]) Herh. & Mansas Smll., p. 344.

[2]) Worms Lex. I, p. 379 og III, p. 271.

Kongsberg.

Her blev 1701 Andreas Majoragius ansat med 150 Rd. i aarlig Løn; men han døde allerede 1705, og der synes nu i 5 Aar igjen ikke at have været nogen Læge; thi først i Mai 1710 blev Johan Christian Helm beskikket med 200 Rd. i Gage, som 1721 forhøiedes til 250 Rd.; men rimeligvis har han ikke været tilfreds med denne Løn, eller der har været andre Aarsager, som bevirkede, at han 1736 gik af med 150 Rd. i Pension, og i Marts 1740 døde han. Forresten ere begge disse Læger aldeles ubekjendte.

Bergen.

Her var Jacob Woldenberg, som først døde 1737, Læge under hele Fredrik IV.s Regjering, og nogen anden fandtes ikke.

Throndhjem.

Efterat Joachim Irgens, som 1676 havde nedsat sig her, var 1712 flyttet til Throndhjem, var her vistnok i nogle Aar ingen Læge indtil Poul Dons nedsatte sig her; men naar dette skete, vides ligesaa lidt, som naar han døde eller flyttede bort. Andre Læger omtales her ikke i dette Tidsrum.

Poul Dons

(Paulus Dons) var i sin Tid Alumnus paa Borchs Collegium og blev siden Cancelliraad, Lagmand og Læge i Throndhjem. Han var gift med Anna Holst, men er forøvrigt ganske ubekjendt.

Skrifter: Disp. de respiratione animalium. Hafn. 1711. —4. — Disp. de primario respirationis usu. Hafn.

1712. —4. — Disp. de transspiratione animalium. Hafn. 1713. —4. — Disp. de Polypo Cordis & Vasorum ejus. Hafn. 1714. —4. —

Ligesom i Christian V.s Regjeringstid finde vi i dette Tidsrum, at endeel Udlændinge toge den medicinske Doctorgrad her ved Universitetet og derpaa atter forlode Landet. Af saadanne Udlændinge findes følgende anførte, af hvilke det vel om nogle ikke er bekjendt, hvad der senere blev af dem, men som dog maa antages at være reiste hjem igjen eller andenstedshen i Udlandet, eftersom de ikke ellers omtales hertillands. 1707 blev Ernst Fredrik Døbel fra Rostock Dr. med. her, 1708 Johan Fredrik Grynæus fra Türkheim i Pfaltz, 1723 Johan Friedrich Bachstrøm fra Rawicz i Storpolen, 1724 Daniel Henrik Paschken fra Königsberg, 1727 Christian Funch fra Friedberg i Markbrandenburg. Det var altsaa 1 Polak og forresten lutter Tydskere, som i denne Periode vel nærmest maatte drages hertil ved den Omstændighed, at saamange Tydske vare dels Professorer ved Universitetet, dels ansatte i andre Stillinger, og om flere af dem finde vi det ogsaa udtalt, at deres Landsmænd her, Buchwald, Frankenau, Hofstetter, Wagnerne o. A., toge sig særlig af dem.

Af danske Læger i Udlandet ere vel faa blevne mere bekjendte, end den i dette Tidsrum i Paris levende Jacob Benignus Winsløw, Broder til Niels Bruno Winsløw og født i Odense $\frac{2}{4}$ 1669. Han deponerede fra Odense Gymnasium, blev Alumnus paa Borchs Collegie, studerede først Theologi og senere Medicin, reiste 1697 udenlands med kgl. Stipendium og begav sig i Følge med Joh. de Buchwald til Holland, hvorfra han 1698 gik til Paris, og her kom han ved at læse Bossuets Skrifter i Tvivl om den protestantiske Religions Sandhed, hvilket tilsidst

førte til at han $\frac{8}{10}$ 1699 gik over til den katholske Kirke og da antog Bossuets Navn Benignus. Han studerede nu med Iver Medicin, lagde sig især efter Anatomien, blev 1707 Medlem af det franske Academi, 1743 Professor i Anatomi og Chirurgi ved den kgl. Have og 1744 ved det nyopbygte Amphitheater i Paris, var dertil en meget anseet Læge og døde endelig i en meget høi Alder $\frac{3}{4}$ 1760.

D. Chirurger.

Hvad der ved Universitetet i dette Tidsrum gjordes for Chirurgien, har vi ovenfor seet. I Begyndelsen af Aarhundredet synes ingen chirurgiske Forelæsninger at være blevne holdte; men 1717 kom Buchwald ind i Facultetet, og fra 1718 finde vi, at han stadig har holdt chirurgiske Forelæsninger, hvortil han, som selv var udgaaet fra den Tids Chirurgers Klasse og havde saavel de Færdigheder, han herhjemme havde lært, som de Kundskaber, han i Udlandet havde kunnet høste, maatte være fortrinlig skikket. Chirurgien var saaledes i en Deel af Fredrik IV.s Regjeringstid fortrinlig repræsenteret ved Høiskolen; men for det practiske Liv bar det egentlig kun ringe Frugt; thi de Chirurger, som i Livet øvede denne Kunst, vare nu som før Bartskjærerne, og deres Uddannelse og hele Stilling i Samfundet var ogsaa fremdeles ganske som i forrige Tidsrum. Den store Mængde af Bartskjærerne vare raa, udannede og i det Hele uvidende Personer, som øvede deres Kunst fuldstændig som det Haandværk, det i Almindelighed ansaaes for at være, og for hvem enhver videnskabelig Dannelse, al Kundskab i Pathologi og en blot noget dybere gaaende Kjendskab til Anatomien, end den mest tarvelige og uundgaaeligst nødvendige, var fuldstændig fremmed; men ligesom i forrige Tidsrum var det dog ogsaa nu Tilfældet, at der gaves Undtagelser fra den almindelige

Regel, idet der fandtes Bartskjærere, som i Dannelse og chirurgisk Dygtighed stode langt over deres Samtidige, i hvilken Henseende vi da navnlig maa nævne Simon Kryger, som var ansat først ved Flaaden og Hæren og senere som Kammertjener hos Kongen, og som i Christian VI.s Tid fremkaldte et Foretagende, som gav Chirurgien et nyt Opsving og hævede den til en Høide, som hidtil havde været aldeles ukjendt hertillands.

Maa det imidlertid end erkjendes, at Bartskjærerne som Helhed betragtede endnu i Slutningen af det 17de og Begyndelsen af det 18de Aarhundrede vare saare langt fra at være videnskabelige Chirurger og i deres hele Dannelse og chirurgiske Duelighed lode overordentlig meget tilbage at ønske, ligesom de ogsaa stode langt tilbage for Udlandets Chirurger, saa kan det dog paa den anden Side ikke nægtes, at vi stadig finde flere Spor til at man søgte at hæve denne Stand og idetmindste saavidt muligt sikkre sig, at dens Medlemmer dog havde et vist Fond af Kundskaber og en vis manuel Færdighed, om end man i disse Henseender maatte lade sig nøie med et temmeligt betydeligt Minimum. At der i Christian V.s Tid gaves Bestemmelser om Lærlinges og Svendes Examination af det Kjøbenhavnske Bartskjærlaug, har vi tidligere omtalt; men Fredrik IV. gik endnu et Skridt videre, idet han ved Reskript af $\frac{27}{7}$ 1708 paalagde Stiftamtmændene og Magistraterne alvorligen at tilholde Bartskjærerne i Kjøbstæderne, „at de ei nogen til Læredreng paa Barbeerkunsten antager og lader indskrive, førend han kan læse og skrive Dansk, Tydsk og Latin og nogenledes forstaae de gemene Gloser, Chirurgien vedkommende, paa det de kunne blive desmere beqvemme til, saadan en fornøden Videnskab at lære.“ Herved forlangtes der altsaa visse Kundskaber allerede ved den vordende Læredrengs Indskrivning som saadan, og man søgte altsaa herved at hindre aldeles uvidende og uduelige unge Mennesker fra at komme ind i Faget, hvilket unægtelig maa erkjendes for et Fremskridt. Aarsagen til dette

Reskripts Fremkomst var forøvrigt en Klage fra Lauget i Kjøbenhavn over at Mestrene i Kjøbstæderne „antage unge Drenge i Lære, som ikke skal være Haab om at de i Fremtiden kan forestaae Chirurgien“; formodentlig har endeel saadanne særlig uduelige Subjecter fremstillet sig til den befalede Examen og godtgjort en saa iøinefaldende Uvidenhed og Uduelighed, at Lauget deraf har fundet Anledning til at fremkomme med sin Klage. Naar da en Dreng havde godtgjort at have de fornødne Forkundskaber, kunde han altsaa tages i Lære hos en Bartskjær, og efterat han havde udstaaet sin Læretid, forsynedes han med Lærebrev af sin Mester og maatte derpaa efter Forordningen af $\frac{9}{2}$ 1689 fremstille sig for Bartskjærlauget i Kjøbenhavn for at lade sig examinere her af nogle af de ældste Mestre, som derpaa skulde enten meddele ham Lærebrev eller henvise ham til en yderligere Lære hos en Mester i Hovedstaden; men dette synes at være blevet misbrugt, hvilket formentlig fremgaaer af en Klage fra Bartskjærlauget i Aalborg, hvori der 1708 klages over, at naar deres Lærlinge indfandt sig i Hovedstaden, fratog Lauget dem deres Lærebreve og tvang dem til med stor Bekostning at tage nye Lærebreve, hvorfor Lauget i Aalborg ikke kunde faae nye Drenge. At dette ikke har været en ubeføiet Klage over det ved den nysnævnte Forordning etablerede Forhold, ifølge hvilket enhver Dreng jo skulde erhverve Lærebrev fra Kjøbenhavns Bartskjærlaug, men virkelig maa have været begrundet i stedfindende Misbrug, fremgaaer vel deraf, at det gav Anledning til, at Kongen ved Reskr. af $\frac{26}{10}$ 1708 befalede Stadsphysicus i Kjøbenhavn at overvære Laugsmestrenes Examination af Bartskjærdrenge fra andre Kjøbstæder og „nøie have Tilsyn med, at ikke nogen Dreng, som til Svend kan være dygtig, under hvad Prætext det være kan, af Amtets Mestre i Kjøbenhavn Lærebrev bliver nægtet“. Herved opnaaedes da tillige, at Lægevidenskaben blev repræsenteret ved enhver Bartskjærexamen; thi medens Stadsphysicus skulde overvære Drengenes Examen, var det ved

Art. 8 i Kjøbenhavns Bartskjærartikler af $\frac{29}{4}$ 1684 befalet det medicinske Facultet at tage Deel i Svendenes Examen, naar de skulde være Mestre. At der forøvrigt har været endeel Tilbøielighed til at lade haant om den sidstnævnte Artikel og tvertimod nedsætte sig som Mester udenat være examineret, synes at fremgaae af forskjellige Reskripter, hvorved det paalægges Stiftamtmænd og Magistrater at paasee deres Overholdelse, saaledes 1701 Reskr. til Magistraten i Viborg, 1708 til Stiftamtmænd og Magistrater i alle Rigets Kjøbstæder og 1720 til Stiftbefalingsmanden i Aalborg angaaende Bartskjærere, som nedsatte sig paa Landet, idet Lauget i Aalborg havde beklaget sig over, at et Par Svende havde nedsat sig paa Landet uden at være examinerede, og herfor indskjærpede Kongen ved Reskr. af $\frac{22}{7}$ 1720 den omtalte Forpligtelse til at lade sig examinere førend man nedsatte sig.

Men ligesom Laugene fik Anledning til at klage over at Uexaminerede nedsatte sig som Mestre, saaledes vedbleve ogsaa Klagerne over Fuskere og Bønhaser at lyde og gave Anledning til kgl. Befalinger om at maintenere Bartskjærerne i deres Privilegier mod dem, som uden Ret grebe ind i deres Næring. Det var vel mest paa Landet, at disse Fuskere optraadte, da de i Kjøbstæderne selv vare Laugene for nær paa Livet, og det var da navnlig forløbne Bartskjærsvende, kloge Mænd og Qvinder, som her optraadte som Chirurger, medens vi dog ogsaa træffe Klager over Folk, som indtoge noget høiere Stillinger i Samfundet, og endelig træffe vi Klager over en Klasse Functionairer, som i Grunden stode Bartskjærerne meget nær og oftest endog vare udgaaede af deres Samfund, nemlig Feltskjærerne, hvem al civil Praxis var forbudt, men for hvem Fristelsen til at give sig af hermed naturligvis maatte være stor, eftersom de, hvad Kundskaber og Dygtighed angik, stode idetmindste paa et ligesaa høit Standpunkt, som Bartskjærerne, og med deres ringe Gage vel kunde trænge til noget Erhverv udenfor Tjenesten. Ligesom imidlertid disse natur-

ligvis boede i Kjøbstæderne, saaledes fandtes her ogsaa Andre, som gjorde Bartskjærerne Indpas i Næringen, saa at det ikke var alene paa Landet, at Fuskerne existerede.

Men medens Bartskjærerne saaledes jevnlig klagede over Indpas i deres Rettigheder, saa vare de selv ikke mere tilbøielige til at holde sig paa deres eget Gebet, men overtraadte, som tidligere er omtalt, meget almindelig den Lovparagraph, som forbød dem at behandle Patienter med indvortes Medicamenter, og gjorde saaledes i Virkeligheden Indgreb i Lægernes Rettigheder og Privilegier.

Den gamle Forpligtelse, at være rede til Kongens Tjeneste tillands og tilvands, paahvilede endnu alle Landets Bartskjærere, som saaledes anvendtes saavel ved Hæren, hvor de dog udgjorde en særegen Stand, og ved Flaaden, hvortil de, som hidtil, udskreves, som i Pesttider som Pestmestre. Vistnok maatte nu Lægerne ogsaa behandle de Pestsyge; men disse vare i altfor ringe Grad tilstede til at man under en alvorlig Epidemi som den, der herskede 1711, kunde faae tilstrækkelig Hjælp af dem, og Kjøbenhavns og Helsingørs Bartskjærere maatte derfor i meget betydelig Udstrækning virke som Pestlæger, ja man maatte endog søge at faae Forstærkning andenstedsfra, hvorfor der, som naturligt var, først udgik Opfordring til Provindsernes Bartskjærere om at sende Svende eller selv indfinde sig, men som blev frugtesløs, dels paa Grund af, at en stor Deel paa den Tid var borte med Flaaden, dels vistnok ogsaa af Mangel paa god Villie, og man maatte da gribe til at indforskrive tydske Barbersvende fra Østersøstæderne og navnlig Hamborg.

Ved **Hæren** finde vi i dette Tidsrum et meget betydeligt Antal Feltskjærere og Regimentsfeltskjærere ansatte, saa at det militaire Medicinalvæsen, idetmindste hvad Chirurger angik, i Fredrik IV.s Regjeringstid maa siges at være bragt paa en langt bedre Fod, end nogensinde tidligere, hvilket hænger nøie sammen med den forandrede Ordning af Landets Forsvarsvæsen, idet det er noget efter den

staaende Hærs Oprettelse 1701, at vi finde, at Kongen udnævnte en hel Deel Militairchirurger, medens der endnu 1700 kun vides at have været en eneste Chirurg, Johan Struve, ansat ved de 20,000 Mand, som i dette Aar rykkede ind i de Holsteen-Gottorpske Lande. Som tidligere omtalt skulde de 18000 Bønderkarle, som dannede den staaende Hær, i Fredstid kun have Klæderne af Kongen og Kosten hos Bønderne, medens de kun under Garnisonstjeneste eller i Felten fik Sold. Imidlertid var det naturligt, at Kongen ønskede at gjøre, hvad der efter Omstændighederne lod sig udrette, for at skaffe saa dygtige og kraftige Soldater som muligt af disse saakaldte „Enrollerede", og hertil sigtede da ogsaa et Reskript af $\frac{15}{7}$ 1702, hvori det hedder, at „saasom adskillige af den gemene Mand her udi vort Rige Danmark tidt og ofte tilslaaes en og anden Svaghed, at de omsider ganske kommer fra Helbred og Førlighed og blive udygtige saavel til at forhverve sig selv Brødet, som at gjøre os og Landet Tjeneste, hvilket endeel næst Guds Bistand kunde hjælpes, dersom saadan tilfaldende Svaghed i Tide ved Cur og Medicamenter blev iagttagen" [1]), saa skulde Stiftsbefalingsmændene og Amtmændene i Danmark overlægge, „hvorledes den gemene Almue bedst kunde hjælpes med Chirurgi", og indtil „nogen vis Ordinance" blev gjort, skulde de strax „gjøre den Anstalt", at Lægdsmændene og de andre Bønder i hvert Lægd skiftedes til „med deres Heste og Vogn at lade hente Regimentsfeltskjæreren, naar nogen af de enrollerede Karle med Svaghed bliver beladt". For Norges Vedkommende blev senere en noget lignende Foranstaltning truffen, idet det i den $\frac{28}{2}$ 1705 udgaaede Forordning om Landmilitsen i Norge hedder i § 41: „De enrollerede Karle, som med nogen Skade ere eller blive behæftede og kunne cureres, bør den, som har ladet dem enrollere, sørge for,

---

[1]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 7.

at de blive curerede, og haves ei nærmere Raad, saa skulle Sessionens Deputerede accordere med Regimentsfeltskjæreren om en vis Penge for dem at curere“ [1]).

Om de militaire Chirurgers Pligter og indbyrdes Forhold giver Feltreglementet af 1715 endeel Oplysninger [2]). Under Feltmedicus sorterede Feltchirurgen. Han havde Inspection over Feltskjærerne, især naar de havde med farlige Skader at gjøre. Han skulde curere Armeen gratis; men af de „durch liederliche Händel blessirten“ Soldater maatte han fordre Betaling. Han var fri for al Vagt, maatte ikke være med i Slagorden for ikke at overfaldes, men skulde derimod ved forefaldende „Batailler, Attaquer og Rencontres“ flittig holde sig parat med sine Instrumenter og Medicamenter. Forøvrigt skulde han betjene Generalstaben med Barbering. Regimentsfeltskjæreren skulde paa Regimentets Bekostning have en med gode Lægemidler forsynet Feltkasse tilligemed allehaande chirurgiske Instrumenter, for at betjene sig deraf i Nødstilfælde. I tvivlsomme Tilfælde skulde han hente Raad fra Feltlægen. Han skulde være flittig og forsigtig, staae Compagnifeltskjærerne bi med Raad og med Flid antage sig de Syge og Blesserede. Feltskjæreren skulde ikke alene holde sig net og renlig i Klæder, men ogsaa altid være „nüchtern“, fordi han saavel een Gang ugentlig skulde barbere Soldaterne, som curere og forbinde de Syge og Blesserede. Han skulde paa Capitainens Bekostning have en Feltkasse, som skulde være fyldt dels med brugbare Medicamenter til at stille Blodet, forhindre Inflamationer og Brand og forebygge Skjørbug, dels med god Saarbalsom, Salver og Plastre, forat curere hugne eller skudte Skader og Blessürer. Han var forresten Medhjælper hos Regimentsfeltskjæreren, hos hvem han i vanskelige Tilfælde skulde hente Raad. Hans Værge

---

[1]) Herh. & Mansas Smll., p. 75.
[2]) ibid., p. 81—82.

var en Flint, og han skulde paa Marschen gaae foran Capitainen med et Bækken. Til Hjælp for disse Chirurger havde man i Krigstider Feltskjærvogne, som rimeligvis benyttedes til Transport af Bandagemidler o. desl., maaskee ogsaa til Transport af Syge og Saarede.

Indtil 1723 kunde Regimentsfeltskjærere og Feltskjærere antages af Regimentscheferne; men dette forandredes nu saaledes, at idetmindste de Førstnævnte skulde ansættes af Kongen selv, og den 30te Octbr. i det nævnte Aar udgik en kgl. Skrivelse om at indsende vidimerede Afskrifter af de kgl. Ordrer, hvorefter Regimentsfeltskjærerne vare antagne; de, som ikke vare antagne efter kgl. Ordre, skulde da ingen Gage have indtil Krigscancelliet havde indsendt Forslag om dem og modtaget Approbation [1].

Hvor stor Militairchirurgernes Gage var, er ikke bekjendt; men den synes at have været større i Krigstid end i Fredstid; idetmindste udkom i Juli 1721 en Forordning, hvorved en Trediedeel af Gagen afkortedes. I et 1714 udkommet Reglement for Diæt- og Qvarterpenge bestemtes disse for Feltchirurgen til 8 Rd. maanedlig og for Regimentsfeltskjæreren 7 Rd. 16 Sk. maanedlig. Foruden deres Gage fik Regimentfeltskjærerne aarlig udbetalt visse Medicament- og Justitspenge, hvorfor de skulde forsyne de syge og saarede Soldater med gode Medicamenter og desuden besørge de forefaldende Executioner udførte. Disse Executioner udførtes af Garnisonsskarpretteren efter en vis Taxt; men i Tider, hvor Executioner forefaldt meget hyppigt, blev Udgiften saa betydelig for Regimentsfeltskjærerne, at de tilstaaede Penge ikke sloge til, hvilket foranledigede forskjellige Besværinger og Beklagelser, som da ogsaa førte til, at Kongen tilsidst tilstod Skarpretteren et vist maanedligt Tillæg til hans Gage imod at han lod sig nøie med en vis accorderet Betaling af Regimentsfeltskjærerne, 8 Rd. maanedlig, for at udføre alle forefaldende Executioner.

---

[1]) Herh. & Mansas Smll., p. 85.

De militaire Chirurger maatte saavel med Hensyn til Chirurgien, som med Hensyn til Barbering, strengt holde sig til Militairet og aldeles ikke befatte sig med civile Folk. Herfra skete en vis Undtagelse med Hensyn til Arrestanterne i Citadellet Frederikshavn, som ifølge Reglement af $\frac{2}{5}$ 1727 skulde barberes af den derværende Garnisonsfeltskjærer, medens en Officier skulde være tilstede for at vaage over, at den Fangne ikke tilføiede sig nogen Skade. „Naar Norkross [1])", hedder det senere i samme Reglement, „skal barberes, maa dette skee hver tredie Uge af Garnisonsfeltskjæreren, og derved iagttages, at hans Hænder imidlertid blive bundne, og at Underofficieren holder hans Hoved fast, medens han barberes paa Halsen" [2]).

Det er, som ovenfor berørt, et meget betydeligt Antal Militairchirurger, som i Fredrik IV.s Tid bleve udnævnte, og vi skulle nu efter de foreliggende Meddelelser [3]) anføre deres Navne. 1701 udnævntes Anton Georg Hardung til Reg.-Feltskj. i Fredericia og Jacob Stendrup til Feltskj. ved Grenadercorpset. 1702 udnævntes 12 Chirurger, nemlig til Reg.-Feltskjærere Christopher Baltzer i Kronborg, Bendix Fiedler i Fredericia, Adolph Matthias ved viborgske Bataill., Richters ved Prinds C. F. Würtemberg-Øls's Reg., Gottfr. Schoffler ved Vib. Reg.; til Feltskjærere: Christian Graem ved fyenske nat. Reg., Samuel Holst ved Bornholms Milits, Martin Jessen i Glückstadt, Johan Müller i Fredriksort, Gottfr. Ludvig Thym ved aalb. Reg., Samuel Pøhl ved østsjællandske Reg.

1704 blev Johan Herman Ameln Reg.-Felskj. ved det oldenb. Reg.

---

[1]) Den bekjendte engelske Eventyrer, John. N., som gik i svensk Tjeneste som Kapercapitain og 1717 gjorde et mislykket Forsøg paa at bortføre Kronprindsen. Han sad som Fange i Castellet fra 1726 til sin Død 1758 og var fra 1727 til 1742 indespærret i et Bur.

[2]) Herh. & Mansas Smll., p. 89.

[3]) ibid., p. 73—93.

1706 udnævntes til Reg.-Feltskj. Frands Harbo ved Oberst Trappauds Reg. og til Feltskj. Jørgen Müller i Fredriksort, Adam Heinrich Siewertz i Halds og Fladstrands Skandse.

1708 biev Johan Jørgen Buckfisch Feltsk. ved Bornh. Milits.

1709 bleve Feltskj.: Carl Leonhard Wendel ved vestsjæll. Reg., Johan Volmark Hoffmann ved Livvagten tilfods, Peter Køln ved Grenaderkorpset.

1710 blev Reg.-Feltskj.: Christopher Cappeln ved Brockdorffs Reg.; Feltskjærere: Peter Guyon ved Livreg. Dragoner, Lorents Oehgaard ved vestsjæll. Reg., Bartholomæus Seyffardt ved Livgarden tilfods.

1711 udnævntes til Reg.-Chir.: Adam Schweikhoffer ved 3die jydske Reg.; til Feltskj.: Otto Lütken i Fredriksort.

1712 blev Johan Kryger Feltskj. ved Livgarden tilfods.

1714 udnævntes til Feltskj.: Johan Cremon ved 2det jydske nat. Corps, Johan Michael Cope ved Dronn. Livreg., Boy Carstensen ved Prinds Carls Reg.s 1ste Bat., Georg Etzhard ved Hitterø Skandse, Pierre Faverge ved Livgarden tilfods, Nicolaus Flor ved Brigader Krags Reg., Johan Ernst Georgii ved Hertugen af Würtembergs Reg., Johan Gertz ved Oberst Prehns Reg., Gottl. Ernst Gluer ved oldenb. Reg., Johan Adrian Geritz ved Oberst Staffeldts Reg., Joh. Eberhardt Hollænder ved 2det sjæll. nat. Reg., Jørgen Hahn ved Oberst Levetzaus Reg., Jürgen Heydorn ved Prinds Christians Reg., Fridr. Jacobsen ved 1ste fyenske nat. Reg., Peter Kleinfinger ved Artilleriet, Anth. Chr. Kappeln ved Ob. Zepelins Bat., Peter Koll ved Ob. Arnolds Reg., Balthasar Lange ved 1ste sjæll. nat. Reg., Johan Cæsar Laidder ved 5te jydske nat. Reg., Jacob Lundius ved 2det fyenske nat. Reg., Andreas Maass ved Prinds Georgs Reg., Heiurich Mühlmann ved Ribe Stifts Reg., Conrad Mentzinger ved

Prinds Carls Regiment, Joh. Heinr. Paulli ved Garden tilfods, Joh. Didr. Rose ved 3die sjæll. nat. Reg., Heinr. Raadke ved 4de jydske nat. Reg., Joh. Friedr. Rittmeister ved jydsk gev. Reg., Nicolai Rave ved Bataill. de Marine, Joh. Schamvogel ved Livreg. tilhest, Anders Soeldorff ved Brig. Dewitz's Reg., Jac. Heinr. Schmaltz ved Ob. Schulenburgs Reg., Gerh. Schenk ved Prinds Würtemberg-Øls's Dragoner, Hans Sundt ved fyensk gev. Reg., Jac. Siesbüttel ved Gr. Calenbergs Reg.

1715 udnævntes til Feltskj.: Theod. Calsovius ved vestsjæll. nat. Reg., Joh. Roder ved holst. gev. Reg., Joh. Schenk ved oldenb. gev. Reg., Dan. Falck ved Dronn. Livreg., Joh. Heinr. Hesse i Kjbh. Fæstning.

1717 udnævntes til Feltskj.: Joh. Eberherz ved Grenadercorps., Adam Duwould ved 5te jydske nat. Reg., Eberh. Gottschau ved fyensk gev. Reg., Heinr. Langhans ved sjæll. nat. Reg., Salom. Muhle ved fyensk nat. Reg., Joh. Mourits Nemerau ved Generalmaj. Kraghs gev. Reg., Poul Bertram Stahl ved 3die sjæll. nat. Reg., Conr. Seibt ved 1ste jydske nat. Reg., Peter Stiegmann ved Prinds C. A. til Schlesw.-Holst.-Sønderb. gev. Reg., Steen Dan. Brockmann i Hald og Fladstrand, Joh. Aug. Røttig ved Eberherz's nat. Drag., Severin Trane i Citadellet Fredrikshavn.

1720 udnævntes til Feltskj.: Dan. Christner ved Grev Frysenburgs gev. Reg., Chr. Fredr. Gasmann ved fyensk nat. Reg., Peter Jensen i Citad. Fredriksh., Simon Kryger ved Drabantgarden.

1721 blev Chr. Weinecke Feltskj. ved Tøihuset i Kjøbenhavn.

1722 blev Gerh. Gærritz Reg.s Feltskj. ved Ribe St. Reg.

1723 udnævntes til Feltskj.: Joh. Didr. Bremer ved sjæll. gev. Reg., Joh. Friedr. Brauer ved nordre sjæll. nat. Reg., Mathias Hansen ved Marine-Reg., Chr. Albr. Wulff ved fyensk gev. Reg.

1724 udnævntes til Feltskj.: D. D. Estandan ved sjæll. gev. Reg., Joh. Bernh. Koch ved østre sjæll. nat. Drag., Adolph Mathiesen ved nat. Drag. Reg. i Jylland.

1725 udnævntes til Feltskj.: Magnus Langhorn paa Christiansø, Frands Herm. Schmaltz ved 2det fyenske Reg., Joh. Chr. Voigt ved Ob. Schubarts Reg.

1726 bleve Feltskjærere: Gottfr. Chr. Maancke ved oldenb. gev. Reg., Gerh. Phil. Schenck ved Livvagten tilfods.

1727 bleve Feltskjærere: Reinh. Ameln ved oldenb. nat. Reg., Joh. Heinr. Beuling ved Helgolands Fort, Joh. Gerritz ved Grenad., Berend Heinr. Hempel ved Ob. Prætorius's gev. Reg., Thom. Poppelmann ved Prinds Chr.s Reg.

1728 bleve Feltskjærere: Joh. Albr. Mensing ved Drabantgarden, Joh. Stabel ved 2det jydske Reg.

1729 blev Peter Holst Feltskj. i Fredriksort.

1730 bleve Feltskjærere: Joh. Gerh. Meyer ved Grevsk. Oldenborg og Joh. Gottl. Herrler ved Hitterø Skandse.

Paa **Flaaden** maatte Bartskjærerne og deres Svende, som hidtil, gjøre Tjeneste, naar Skibene udrustedes, og hvor stort disses Antal var, kunne vi idetmindste omtrent skjønne af Betalingsreglementerne, hvor vi saaledes 1710 finde 141 Chirurger opførte, medens vi see, at da Kongen 1715 resolverede, at Mandskab til 18 Orlogsskibe skulde beholdes i Tjeneste saalænge Krigen varede, udgjorde dette 9350 Mand, hvoriblandt fandtes 85 Chirurger[1]). 1710 anføres 3 Overchirurger paa Admiralskibene, som lønnedes med 20 Rd. maanedlig, 6 Overchirurger paa Schoutbynachtskibene med 14 Rd. maanedlig og 40 Overchirurger paa andre Skibe, som havde 12 Rd. maanedlig; hvormeget de øvrige Chirurgers Gage beløb sig til, findes ikke angivet.

---

[1]) Garde: Efterr. om den d. og n. Søm. II, p. 160, 162, 165, 297.

Chirurgerne paa Flagskibene havde desuden Kostpenge, hvorimod de andre Chirurger fik Kosten in natura. Paa Christiansø fandtes en Chirurg, som lønnedes med 16 Rd. maanedlig og fra 1711 med 20 Rd. Fra 1720 anføres blandt „de faste Folk" foruden Medicus ogsaa en Chirurg (J. A. Mensing), som var lønnet med 400 Rd. aarlig, formodentlig var han ansat ved Qvæsthuset.

Af **Livchirurger** ere i dette Tidsrum kun meget faa bekjendte. Om Aspach, som i forrige Tidsrum var Kongens Chirurg, forblev i denne Stilling under Fredrik IV.s Regjering, vide vi ligesaa lidt, som vi kjende hans Dødsaar; men muligt er det jo. Forresten findes ingen kongelig Livchirurg omtalt, førend Simon Kryger, som allerede 1712 maa have været anseet for en dygtig Chirurg 1717 blev Kongens Kammertjener og Livchirurg, en Stilling, som han imidlertid ikke beholdt ret længe; thi allerede 1728 eller 29 maatte han, som det antages, paa Grund af Hofintriguer og Dronningens Unaade forlade Hoffet, og han forlod da endog Landet med hele sin Familie. Han vil forøvrigt blive omtalt i følgende Afsnit, da han spillede en for hele Chirurgiens Tilstand saa betydningsfuld Rolle. Andre kongelige Livchirurger vide vi imidlertid ikke at nævne. I et Brev fra G. Frank de Frankenau 1704 nævnes „Litotomus Regius", men uden Angivelse af Navn[1]).

Hos Enkedronningen var Johan Philip Precheur Livchirurg vistnok indtil sin Død 1710, hvorpaa Abraham Jansen blev hans Efterfølger. Precheur havde tillige Amt, som Jansen ogsaa fik efter ham[2]).

Fremdeles var hos Prinds Carl en Bartskjær ved Navn Kretzmer ansat som Kammertjener og Chirurg, og i den sidste Egenskab forblev han efter Prindsens Død ved Prindsesse Hedvig Sophies Hof[3]). Om det er den samme Hen-

---

[1]) Nova litt. mar. Balth. 1704, p. 145.
[2]) Herh. & Mansas Smll., p. 307.
[3]) Brasch: Vemmet. Hist. III, p. 51.

rik Kretzmer, som 1711 skjænkede Petri Kirke i Kjøbenhavn 50 Rd., Petri Menigheds Fattige 25 Rd. og Petri Kirkes Fattigskole 25 Rd.[1]), er ikke afgjort.

I **Kjøbenhavn** bestod Bartskjærlauget af 21 „Amtsmestre", og af disse ere en stor Deel fra Aarhundredets Begyndelse os bekjendte paa Grund af Pesten 1711, under hvilken de, som tidligere omtalt, maatte ifølge de med deres Privilegier følgende Forpligtelser gjøre Tjeneste som Pestmestre, underordnede den overordentlige Sundhedscommission. Meget villige vare de forresten ikke, hverken til overhovedet at fungere som Pestlæger eller til at følge Commissionens Ordrer og Opfordringer, og de fik derfor ret jevnlig alvorlige og skarpe Paamindelser og Tilhold om at gjøre deres Pligt; men paa den anden Side maa det dog erkjendes, at idetmindste mange af Standens Medlemmer under den „svage Tid" ikke sparede Tid og Møie forat komme deres Medborgere efter yderste Evne tilhjælp, og et meget betydeligt Antal af dem faldt selv som Offre for Smitten. I henved to Maaneder fra Sygdommens Begyndelse besørgedes de Syges Tilsyn alene, som det hidtil havde været Skik under Epidemier, af de to yngste Mestre i Lauget og et Par Svende, en Hjælp, som naturligvis var aldeles utilstrækkelig, og vel var Oldermanden ved en Skrivelse af 18de Juli bleven beordret at skaffe 4 ved Lodtrækning udvalgte Mestre; men foreløbig blev dog Alt ved det Gamle, vistnok mest paa Grund af, at Mestrene søgte at benytte Leiligheden til at skrue Prisen for deres Arbeide op til en urimelig Høide. Ifølge kgl. Befaling af 12te Aug. bleve da endelig 6 Mestre med deres Svende udvalgte til at tilsee de Syge saaledes, at hver Mester fik et Qvarter af Staden under sig; men inden meget kort Tid vare alle disse Mestre bortrevne af Epidemien og rimeligvis kun ganske faa af Svendene ilive, og da de øvrige Pest-

---

[1]) Jonge: Kjbh.s Beskr., p. 45, 46 og 51.

mestre snart ogsaa bortreves, saa at af de 21 Mestre, hvoraf Lauget bestod, otte lode deres Liv for Epidemien, maatte Commissionen gjøre særegne Anstrengelser og efter forgjæves at have forsøgt at faae Svende fra Provindserne, engagere Bartskjærere fra de tydske Østersøstæder og navnlig fra Hamborg. Pestmestrene skulde holde sig afsondrede, betjene alle af den herskende Sygdom Angrebne i deres Distrikter, især de Fattige, indtil de kunde indbringes i Lazaretherne, anmelde deres Tilstand for Sundhedscommissionens Skriver, omgaaes deres Patienter med Lemfældighed og Omhu, undervise Vaagekonerne om Pleien, Diæten og Lægemidlernes Brug, besøge de Syge idetmindste een Gang daglig, i Begyndelsen selv, senere ogsaa ved deres Svende, og ikke kræve Betaling af de Fattige, hvorimod de maatte modtage frivillige Gaver af de Rige. Med Hensyn til Sygdommens Behandling skulde de følge det medicinske Facultets og Stadsphysici Raad og Ordre. For deres Tjeneste fik de 40 Rd. i maanedlig Løn, hvori rimeligvis Lønnen for Svendene var indbefattet. De fremmede Barbersvende, som indforskreves, lovedes 15—20—28 Rd. i maanedlig Løn, alt efter deres Dygtighed [1]).

Bartskjærlaugets Oldermand var i Pestens Tid Jacob von Aspern, som altsaa formodentlig er fulgt efter Blankenheim i denne Stilling. Han var tillige ansat ved Krigshospitalet og havde saaledes tilligemed Dr. Bøtticher Overopsyn med de her indlagte Patienter saavelsom med de Bartskjærere, som virkede her. Han synes at have overlevet Epidemien. Ham var det som Oldermand overdraget, da de første Pestmestre vare bortdøde, at skaffe Assistance fra Tydskland, og hans og den i Hamborg værende danske Residents, Etatsraad Hagedorns, Bestræbelser skyldtes det

---

[1]) Om Bartskjærernes hele Virksomhed i denne Periode findes en udførligere Fremstilling i Mansas fortrinlige Værk: Pesten i Helsingør og Kjøbenhavn 1711.

da og, at man i Midten af September fik 16 Chirurger fra tydske Stæder. Johan Michel Kyhl fra Markbrandenburg ansattes i Juli som Overmester ved det i Wodroffs Gaard indrettede Pestlazareth med 30 Rd. i maanedlig Gage og 5 Rd. 2 Mk. i Kostpenge; men han tabte hurtig Modet og vægrede sig ved at modtage denne Post, saa at Commissionen ved Trudsel om Arrest maatte tvinge ham dertil; dog udvirkede han, at det senere bestemtes, at Amtsmestrene skulde ved Lodtrækning skiftes til med to Svende at gjøre Tjeneste ved Lazarethet en Maaned ad Gangen. Kyhl tiltraadte sin Plads den 21de Juli, men blev allerede syg den 8de August og døde faa Dage efter. Hans Medhjælper. Daniel Ulrich, født i Bergen, der var antaget som „Secondmester", tiltraadte sin Stilling den 22de Juli og døde omtrent samtidig med Kyhl. Istedetfor Kyhl overtog en „Monsieur Lazonde", som senere blev Overmester ved det paa Ladegaarden oprettede Lazareth, og som forresten maaskee var en af de fremmede Bartskjærere, en kort Tid Pladsen indtil denne overdroges Fredrik Koch, som sikkert var en af Byens egne Mestre, og som tidligere havde været ansat ved den paa Saltholm oprettede Qvarantaineanstalt. Koch viste megen Dygtighed og Paapassenhed i sit Kald, hvorfor han flere Gange blev Gjenstand for Sundhedskommissionens Lovtaler og idetmindste een Gang tilkjendegaves dennes særdeles Tilfredshed. Han vedblev at fungere som Overmester ved Wodroffs Lazareth indtil han den 28de Novbr. af Commissionen fik Ordre, ufortøvet at forlade sin Post, da der ved de til Quarantainehuset indkomne friske Personer førtes Klager over hans usømmelige Forhold. Det udtaltes, at han senere skulde blive „tiltalt og examineret" og hans tilbageholdte Gage udbetales ham, hvis han fandtes uskyldig; men hvorledes det blev hermed. vides ikke. Istedetfor Koch blev Philip Velschow, som indtil da havde været Undermester ved Lazarethet, antagen som Overmester og blev da i denne Stilling indtil Epidemiens Ophør. Ved det senere i Krigshospitalet indrettede

Lazareth ansattes først, som omtalt, Lazonde, og snart efter afløstes han af en Hamborger-Barber, Emanuel Giger, som selv overlevede Pesten, men mistede begge sine Børn. En af de Bartskjærere, som tidligst gave sig ikast med Sygdommen, og som maa have hørt til de yngste Mestre, var Rütke Küster, som allerede idetmindste ved Begyndelsen af Juli havde begyndt at fungere som Pestmester; han var forresten ikke meget samvittighedsfuld eller villig; thi i den nævnte Maaned eller Begyndelsen af August fik han af Commissionen en Irettesættelse, fordi han ikke vilde komme til de Syge, og blev truet med Tiltale og Straf. En lignende Irettesættelse fik Mester Anders Balzersen, der var ansat som Pestchirurg i Strand-, Snarens- og Vester-Qvarter. Begge døde vistnok i Begyndelsen af August Maaned. Medlem af Lauget var ogsaa Kay Metzgen, som forresten var Overbartskjær ved Qvæsthuset og i denne Egenskab fritagen for at gjøre Tjeneste som Pestmester, og det var derfor frugtesløst, at Sundhedscommissionen søgte først med det Gode og senere ved Klager til Kongen at tvinge ham til at stille en Svend til Tjeneste. Han havde imidlertid nok at bestille ved Qvæsthuset; thi er det end ikke ganske afgjort, om Flaadens Mandskab ogsaa angrebes af Pesten, saa er det dog vist, at der herskede en stor Sygelighed blandt Orlogsfolkene, og at der i August Maaned fandtes henimod 300 Mand indlagte paa Qvæsthuset, hvor Tilstanden, hvad Lægetilsyn angaaer, dengang var saadan, at Reinhold Wagner, som var Medicus der, nylig var død og Overchirurgen, Metzgen, efterat to Svende vare døde for ham, kun havde een Saadan til Assistance. Hermed ere de Bartskjærere nævnede, som i Pestens Tid maa antages at have været bosatte i Kjøbenhavn, og hvis Navne ere bekjendte; endeel flere Mestre nævnes vel, men synes nærmest at have været indkaldte fra Tydskland, og af disse maa det vel antages, at idet-

mindste de fleste atter reiste bort efter Epidemiens Ophør, om end endeel vel ere blevne her i Landet[1]).

Af Bartskjærere, som efter Pestens Tid levede i Kjøbenhavn i denne Konges Tid, har vi ikke mange at nævne. Lambert Voltelin var en meget anseet Chirurg, som idetmindste 1721 allerede var Amtsmester, og hos hvem en stor Mængde Chirurger lærte; han levede langt ind i næste Tidsrum og blev 1730 ansat som Chirurg ved Qvæsthuset. Ogsaa den allerede flere Gange nævnte Simon Kryger var Amtsmester, idet han noget efter 1720 lod sig optage i Lauget for at kunne practisere og holde Svende. Muligen har ogsaa baade Johan Henrichsen og A. G. Muxoll allerede i dette Tidsrum været Medlemmer af Lauget. En Andreas Baltzer, som vistnok har været en Søn eller idetmindste nær Slægtning af den ovenomtalte Anders Baltzersøn, eftersom han ligesom denne boede ved Stranden og vel da havde samme Bod, var Amtsmester idetmindste 1726 og levede endnu 1735[2]). Endelig har ogsaa Gabriel Wedderkamp ganske vist været Laugsbroder i Slutningen af Fredrik IV.s Regjering; han var en anseet Chirurg.

Mange flere Bartskjærere har naturligvis levet her i denne Tid, men hvis Navne ikke ere bekjendte. Endelig boede paa Kjøbmagergade en Operateur, Henning Ditlef Claussen, som havde kgl. Privilegium paa at foretage chirurgiske Operationer; men han overskred stadig sine Rettigheder, holdt Svende og practiserede som Chirurg, hvorfor han ogsaa var Amtsmestrene en stadig Torn i Øiet og gav Anledning til jevnlige Klager fra Amtet, udenat

---

[1]) At Familierne Kellner, Frese, Sarouw, Rolfs, Weyse, Schumacher o. fl., hvoriblandt maaskee ogsaa Velschow, kunne nedstamme fra disse tydske Bartskjærere, som Mansa formoder (Pesten i Hels. o. Kjbh., p. 170, N. u. T.) er vistnok meget rimeligt.

[2]) Herh. & Mansas Smll., p. 307.

disse dog synes at have frugtet. Han maa være død inden 1735 [1]), da Bøtticher i sin før omtalte Klage kalder ham „den salige Operateur Clausen“ og siger: „terra jam ejus illicitos errores tegit“, en Yttring, der dog nærmest maa tilskrives Bøttichers venlige Sindelag mod alle Uberettigede; thi Claussen var uden al Tvivl en særdeles duelig Chirurg, hvorfor Amtsmestrene ogsaa selv i deres Klager over ham tale med megen Agtelse om ham, hos hvem ogsaa flere dygtige Chirurger, som i næste Tidsrum ville blive omtalte, bleve uddannede. Han var gift med Agnete Schiøtt, og deres Søn var Laurentius Clausen, som 1763 blev Hofmedicus.

I **Helsingør** var det, at Pesten allerede 1710 holdt sit Indtog om Efteraaret, udenat man dog længe vilde erkjende den for, hvad den i Virkeligheden var. Her fandtes paa den Tid ingen Læge, og Praxis udøvedes kun af Apothekeren og Byens Bartskjærere, som her dannede et Laug, og hvoraf navnlig Lindorf, som selv døde næste Aar af Pesten, var den mest brugte. Foruden ham nævnes en Meyer, og ved Reskr. af $\frac{24}{12}$ 1710 blev en Bartskjær Drewis tilstaaet 8 Rd. i maanedlig Gage for at tilsee de Fattige; men om han egentlig hørte hjemme i Helsingør eller maaskee var sendt dertil fra Kjøbenhavn, er ikke ret klart. Andre Bartskjærere ere ikke fundne nævnte i denne Konges Tid.

I **Hillerød** fandtes, som tidligere fremstillet, idetmindste allerede i Fredrik III.s Tid en Bartskjær, og for en Saadan blev her i Fredrik IV.s Tid endog et Embede, nemlig som Chirurg ved det af Kongen og Dronning Anna Sophie 1726 stiftede Hospital for „spectaculeuse Mennesker“, i hvis Fundats det bestemtes, at en Chirurg skulde lønnes for at have Tilsyn med Lemmerne.

I **Sorø** havde en Bartskjærer bestandig været ansat

[1]) Maaskee 1730, see Vdsk. Selsk. Skr., Ny Smll. II. p. 126.

ved Academiet saalænge det bestod, og ogsaa ved Skolen, som afløste dette, synes en saadan Functionær at have været ansat, idetmindste var 1712 „Sieur Lorentz Øegaard" ansat her i denne Post [1]). Han maa altsaa temmelig snart være afgaaet fra Armeen, hvor han 1709 blev ansat som Feltskjær.

At der i **Kjøge** har været en Bartskjær, sees af Fundatsen for det Hospital, som Dronning Anna Sophia 1729 stiftede i Herfølge for 20 Lemmer, da det deri hedder [2]), at „Kjøge Bys Chirurgus" skal tilsee Lemmerne og om muligt helbrede dem, hvorfor der tilstodes ham 80 Rd. aarlig, hvorfor han dog ogsaa skulde skaffe de fornødne Lægemidler. Naar Lemmerne helbrededes, skulde de forlade Hospitalet, naar de ikke vare gamle og hjælpeløse eller Vaisenbørn. Det paalagdes Chirurgen at holde Journal over Patienterne med Angivelse af Diagnose og Behandling, „hvilken Protocol Directeurerne haver Magt at lade til sig aarlig indsende, for at formaae habile Medicos eller Chirurgos i Kjøbenhavn derover at dømme, om han forstaaer sin Profession, om han har gjort Lemmerne Skade eller Gavn, om han har brugt tjenlige Medicamenter".

I **Spjellerup** paa Vemmetofte Gods byggede Prinds Carl 1722 til et derværende Hospital 20 Fag Egehus med Pladser til 15 Lemmer foruden de 6, som tidligere vare der, og i den derpaa 22de Septb. s. A. oprettede Fundats hedder det [3]): „Og paa det disse samtlige 21 Lemmer i adskillige Legemets Svaghed, hvilket blandt Folket her ved Stederne gemeenligen pleyer at tildrage, ikke kand blive uden tjenlige Hjelp og Tilsyn, constituere Vi en egen Hos-

---

[1]) Under hans („den Kgl. Skoles velerfarne Chirurgo") og nogle Lægers Behandling døde nemlig i dette Aar Amtmand Didrik v. Grüner, som var Forstander for Skolen (N. Smll. IV, p. 303).

[2]) Hofm. Fund. VIII, p. 356—57.

[3]) ibid., p. 402.

pitals-Bartskjær, hvis Charge af Vedkommende Godsernes Eyere bliver med Attest om Personens Dygtighed og Flid til evindelig Tid underholdet; Den samme skal ikke allene opvarte Hospitals-Lemmerne Dag og Nat, naar fornødent gjøres, mens endog med Chirurgiske Betjening alle Wimmeltofte og Høystrup Undersaatter, saa og Vores Betjenter, som ham forlanger, uden videre Betaling assistere." Herfor fik han fri Bolig, „8 Fag af den ved Hospitalet opbygte Længde, mens de tvende Kamre imellem Hospitalet og Bartskjær-Huuset, saa og tvende Dito paa den anden Ende af Bartskjær-Huuset, tilsammen 4 Kamre til Vores og Efterkommeres Godtbefindende, derudi Svage og Syge at lade forpleye, hvilke Hospitals-Bartskjær ligeledes skal betjene, bliver forbeholden, og til hans aarlig Løn nyder han 50 Rd., saa og 10 Rd. til Ildebrand". Allerede 1729 fik han imidlertid, efter hvad alt tidligere var foreslaaet, fri Bolig paa **Vemmetofte**, dels for at han kunde være i Gaardens Nærhed, dels fordi „det ikke var godt, at Barberen var saa nær ved Bonden for sine Aarsagers Skyld"[1]). Den første Chirurg her var Lengercken, en Tydsker, som levede her indtil Aarhundredets Midte.

I **Maribo** levede i Slutningen af denne Periode Johan Eberhardt Hollænder, som $\frac{26}{1}$ 1725 blev beskikket til at være Landchirurg i Lolland og Falster, saavel i Kjøbstæderne, som paa Landet, og i Novbr. s. A. blev Apotheker her, hvor han døde omtrent 1730.

Paa **Fyen** findes i dette Tidsrum næsten ingen Bartskjærere omtalte, skjøndt der ganske vist ikke har været Mangel paa dem, og navnlig havde Odense jo alt fra gammel Tid et Laug; en af Laugsbrødrene her var Debbert, som levede her 1715, da han omtales i et kgl. Reskript. Men ogsaa i de andre Kjøbstæder har der sikkert

---

[1]) Brasch: Vemmet. Hist. III, p. 258.

været Bartskjærere, om end de maaskee ikke vare ordnede i Laug. I Odense fik 1704 Balth. Gottlieb Kretschmer ved kgl. Brev Privilegium paa at indrette „en dygtig Badstue til Byens Borgerskab og Indvaanere“ [1]).

I **Fladstrand** boede endnu indtil 1704 Peder Visberg, som i forrige Tidsrum er omtalt.

I **Aalborg** fandtes et Laug, hvoraf intet Medlems Navn er os bekjendt, men som ved et Par Klager gav Anledning saavel til Reskr. af $\frac{10}{7}$ 1714 angaaende Læredrenges Examen i Kjøbenhavn, som før er omtalt, som til Reskr. af $\frac{22}{7}$ 1720 angaaende Bartskjærere, som nedsatte sig paa Landet, idet de bleve tilholdte at lade sig først examinere i Kjøbenhavn.

I **Viborg** var Henrik Runckel Stadschirurg. Han var examineret i Kjøbenhavn 1699 af Holger Jacobsen og Caspar Bartholin paa Facultetets Vegne og Johannes de Buchwald og Blanckenheim paa Laugets Vegne. 1726 led han stort Tab ved Viborgs Brand. Han levede endnu i Begyndelsen af Christian VI.s Regjering.

I **Mariager** fandtes 1711 en Person, som „lader sig kalde Mester Herman Schoemachicus Chirurgius“ [2]), og som havde været der i 7—8 Aar, i hvilken Tid der efter Bytogdens Indberetning i Anledning af Anmodningen om Barbersvende til Pestlæger ikke havde været nogen anden Bartskjær. Denne Herman Skomager var omtrent 36 Aar gammel og gift med „en stakkels lochede Qvinde“, som gik om og tiggede med sit Barn, „mens han er en meget liderlig Person og i hans Armod og Fattigdom meget storagtig“.

I **Randers** fandtes 1711 „to halvgamle Barberer“, hvis Navne ikke kjendes; men muligen har her været flere; thi paa denne Tid var Flaaden, som bekjendt, udrustet og ad-

---

[1]) Engelst.: Odense Hist., p. 231.

[2]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 56—57.

skillige Bartskjærere saaledes borte med den. Fra 1721 levede her en Bartskjær ved Navn Johan Fredrik Wolff, som var her endnu 1744. 1720 fandtes her foruden Wolff 2 andre Bartskjærere, nemlig Johan Thærø og Lars Mikkelsen; alle varede examinerede i Kjøbenhavn og fundne upaaklagelige i deres Kunst.

I **Grenaa** fandtes 1711 kun „een gammel fattig Mand, som er over sine 80 Aars Alder, hvilken lidet formaaer eller forstaaer at hjælpe sig selv, end sige Andre“. 1720 fandtes her ingen „egentlig af den Profession“; men vilde Nogen nedsætte sig og „stræbe at vinde Folks Yndest ved sine Meriter“, antog Byfogden, det vilde kunne lykkes, om end han ikke kunde Nogen „forsikkre om noget vist Brød“.

I **Ebeltoft** fandtes paa samme Tid ligeledes kun „en gammel Mand, som i sine unge Dage har lært Barberprofessionen, men ikke længere duer, ei heller lader sig bruge“. 1720 var her Walter Hegemand, som tidligere havde tjent i 3 Aar paa Flaaden, og som siges at „comportere sig meget vel“ hos sine Patienter, „saa at Enhver med hannem hel vel fornøiet er og her i Byen ingen flere behøves“, skriver Byfogden i en Indberetning; men Joh. de Buchwald skriver derefter, at han paa Flaaden havde været meget utilfreds med ham, og at han havde et slet Rygte paa sig, bl. A. var han, medens han en Tid opholdt sig paa Prinds Carls Gods, beskyldt for „mehr als einmal contra septimum præceptum gesündiget zu haben“; han synes at være examineret i Amsterdam og antoges neppe at turde lade sig examinere af Facultetet her.

I **Aarhus** levede endnu i Begyndelsen af dette Tidsrum Gert v. Nichten, som imidlertid allerede 1703 siges at kunne „formedelst Alderdom ikke nære sig af Kunsten“, og inden 1711 var han sikkert død. Antoni Georg Hardung, som 1698 havde taget Borgerskab som Bartskjær,

blev, som ovenfor omtalt, 1701 Feltskjær i Fredericia Fæstning og maa vel da have forladt Byen, men var her dog igjen 1703, i hvilket Aar en Enke klagede over, at han og hans Svend om Natten havde taget hendes salig Mands Lig fra Bordet i hendes Stue, uagtet der var Vagt ved, flyttet det ind til sig, „skjaaret det op fra Brystet til Gemegtet og tvers over Mafven" og derpaa lagt det hen igjen[1]. 1715 var han med et Regiment i Rendsborg. Albert Tilmand levede her endnu 1703 og havde da en Tid været borte med Flaaden. Gregorius Beaufein omtales ikke i dette Tidsrum; derimod nævnes en Samuel Beaufein, som var her allerede 1703, og som maaskee er den samme, kun nu henævnet med et andet Fornavn. Sammen med Willum Hansen Steinwinkel, som var født i Skaane og 1710 tog Borgerskab i Aarhus for at ernære sig af „Chirurgiæ og Bartscher Kunsten", indgav han 1712 en Ansøgning om, at der maatte oprettes et Bartskjærlaug i Aarhus, som dog kun skulde bestaae af de To, idet det skulde formenes Hardung som Feltskjær at holde Barberstue og Svend; men Ansøgningen synes ikke at være bleven bevilget. I Magistratens Erklæring siges det, at Steinwinkel brugtes ikke som Chirurg; han levede her endnu under den følgende Konge. 1714 tog Poul Greguriussen Beaufein Borgerskab som Chirurg og Bartskjær i Aarhus, hvor han endnu levede i næste Tidsrum.

I **Skanderborg** levede 1710 en Feltskjær Niels Mikkelsen, som sad i meget smaa Omstændigheder, og det næste Aar synes han ikke at have været der mere. 1720 skriver Amtsforvalteren, at der „paa mange Aars Tid ikke har været nogen bosat Barberer, og de i forrige Tider vaarne, levede enten i yderste Armod eller og for Mangel af Næring maatte qvittere Stedet". For Tiden havde man i 3 Aar hjulpen sig med „en fattig Gesell ved Navn Herman

---

[1]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 9.

Bertelsen, kommende fra Roeskilde"; men han var i yderlig Armod, „og om en god Mand hid kom, som vel var at ønske, bliver Byen dog ikke saa lykkelig at kunne beholde ham, men han befrygtelig qvitterer saasnart han vorder bekjendt om den slette Leilighed", skriver Amtsforvalteren hel mistrøstig.

I **Horsens** søgte Johan Gertz, som havde gjort Tjeneste som Regimentsfeltskjær ved de danske Tropper i Tydskland og tidligere paa Flaaden, 1705 om Tilladelse til at nedsætte sig som Bartskjær, hvilken maa være bleven ham givet. 1711 gik han tilligemed en anden Bartskjær, som kaldes Mester Daniel, med Hæren, og disse To omtales ikke mere efter den Tid. En Tredie, Ægidius Karstensen, som 1711 var her i Byen, kaldes af Christian Peter v. Grönningen, som omtrent 1721 nedsatte sig her, „ein fuscher", saa han synes ikke at have været en ret examineret Bartskjær. 1721 levede her foruden Karstensen en Jochum Frandsen, som imidlertid, ligesom Karstensen, var en fattig Mand og derfor søgte at bøde paa sin Trang ved at forarbeide „nogle ringe peruqver, hvoraf han dog ingen fait gjører". 1728 synes den Sidste ikke mere at have været der i Byen, hvorimod Grönningen og Karstensen paa den Tid var her endnu, som det sees af en Klage, den Førstnævnte indgav til Stiftamtmanden[1]).

---

[1]) Dette kostelige og characteristiske Document lyder saaledes: „1728 $\frac{29}{1}$: Die fuscher hier in horsens, so ich hie gesetzt haben die Barbier Kunst gebrauchen so ville Menschen zu Crüppel gemacht, ja ich geschweige dass leeben müssen einbüssen Der eine hat wie er berichtet den König gedient, er hat eine tochter die hat 2 oder 3 hur Kinder mit, oder bei einem Echten Mann gehabt; so ein Kirchendieb ist, so hie gefangen und wart zum Galgen geurtheilet sonsten hat der König dass urtheil confermirt, dass er solte an den Galgen gehenckt werden, in dessen brach er aus den gefengniss und lif furt, der selbe fuscher lif furt der selbe fuscher der Huren ihre Vatter heist Egidius

For de øvrige jydske Byers Vedkommende findes ingen Bartskjærere omtalte i denne Periode.

I **Kongsberg** var Rasmus Kron Bergchirurg indtil sin Død 1713, hvorpaa Peter Christian Flor overtog Posten med samme Løn, som de Foregaaende; men allerede næste Aar fik han et Tillæg af 50 Rd., og da han var død 1727, beholdt hans Efterfølger, Halvpap, de 150 Rd. i aarlig Løn.

E. Fødselshjælpere.

At der i Christian V.s Tid gjordes et stort Fremskridt ved Indførelsen af Jordemoderexamen og ved en udførligere Instrux for Jordemødre, knyttet til Kirkeritualet, men dog indeholdende nogle Bestemmelser af ren medicinal Natur, har vi tidligere seet. Det synes dog, at disse Examiner ikke just ere blevne afholdte saa nøiagtigt, som de burde, og at man endnu kunde nedsætte sig som Jordemoder og practisere som saadan uden først at lade sig examinere, saa at der endnu var Trang til nye Lovbestemmelser, og

---

Carstensen, der ander fuscher heist Johan van der Lund, der geht und bettelt mit 2 Kinder er hat, diese beide achte ich selbst were sünde zu vertreiben wie der Herr stiffs Ambtman zu mihr sagt, diese gedacte zwei Meines urachtens können die gemeine Leute barbiren worum sie ihre Brod können haben wen sie sich der pasienten an zu nehmen enthalten, wenn solches weiter so beibleiben solte würde noch mehr sünde entrichtet werden es ist nicht vor Gott zu verantworten vor Gott und alle Rechte. Der dritte fuscher der ist ein Perückenmacher gesell auch hällt er ein Barbier gesellen auf die Barbier Kunst er hat die fornehmsten Leute hie zu barbieren er hat drey Eigene Haüsser hie ind der Stadt und 4 Buden, er braucht Kaufmanschafft auch Ackerbau, so dass er sehr wohl kann leben, ohne die Barbier Kunst" osv. (Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 149).

saadanne fremkom ogsaa i Fredrik IV.s Tid. I Decbr. 1713 udgik en kongelig Befaling, ifølge hvilken ingen Uexamineret maatte lade sig bruge som Jordemoder i Kjøbenhavn og Christianshavn, og ved Reskr. af $\frac{30}{3}$ 1714 paalagdes det Magistraten, naar Nogen fremdeles skulde lade sig bruge som Jordemoder uden at være examineret, da at tilholde hende at anmelde sig for det medicinske Facultet, som tilligemed Stadens andre Læger da skulde examinere hende. Men af størst Betydning er det dog, at der $\frac{30}{11}$ 1714 udkom en kgl. Forordning angaaende „Jordemødres Examen, Antagelse og Forhold, saavel i Kjøbenhavn, som overalt i Danmark“; thi medens de tidligere Bestemmelser angaaende Jordemødrene vare knyttede til Kirkeritualet og derfor med Undtagelse af det ene Paalæg om Examen egentlig kun sigtede til deres moralske og christelige Forhold, saa gik denne Forordning just ud paa at skaffe Befolkningen dygtige Jordemødre og fastsætte deres Pligter som Personer, der henhørte under Medicinallovgivningen. Før en Jordemoder i Kjøbenhavn begyndte at virke i sit Kald, skulde hun da efter denne Forordning lade sig examinere af en Jordemodercommission, bestaaende af det medicinske Facultet og 3 andre Læger, hvortil dengang „Livmedicus Buchwalt, Stads-Physicus Eichel og Doctor Hacquart“ udnævntes; for de andre Kjøbstæders og Landets Vedkommende traadte den nærmest ved Haanden værende Læge i Commissionens Sted. De Jordemødre i Kjøbenhavn, som allerede vare examinerede, men ikke havde „tilstrækkelig Kundskab og Forfarenhed om Anledningen til haarde og tunge Fødseler, og hvorledes Sligt kan forekommes eller ved god Haandelav afhjælpes“, skulde uddanne sig videre i deres Kunst og da paany overhøres. Der bestemtes for Hovedstadens Vedkommende et vist Antal af 30 Jordemødre, som ikke maatte overskrides, og for at dette Tal kunde holdes fuldt, skulde de, som havde isinde at blive Jordemødre, itide melde sig for Commissionen og derpaa „lade sig af en forfaren Medico eller Chirurgo

undervise om de fornemste Stykker, som Fødselen angaaer", samt ved givne Leiligheder overvære de offentlige anatomiske Demonstrationer; practisk Øvelse skulde de erhverve sig ved at ældre Jordemødre, som de henvistes til, toge dem med til Barselqvinder; naar da Læretiden var udstaaet og de fremviste Skudsmaal fra Præsten om „et gudeligt og skikkeligt Forhold" og at de vare „vel oplærte i Christendom", bleve de examinerede. Enhver Jordemoder skulde have et „vist Tegn hængende over sin Bolig", og naar en Uprivilegeret vovede at betjene en Barselkone, skulde hun straffes med Børnehuset. Det paalagdes dem at være ædruelige, holde godt Venskab indbyrdes uden gjensidig Misundelse, staae hverandre bi med Raad og Daad, hjælpe den Fattige saavelsom den Rige „og ikke for en skiden Gevinsts Skyld uden vigtig Aarsag forlade den Fattige, naar de først til den ere kaldte", og naar der under Fødselen forekom noget Aparte, skulde de itide raadføre sig med forstandige Jordemødre eller lade hente en Læge; forsømte de dette, straffedes de med „deres Bestillingers Fortabelse og med anden Straf efter Forseelsens Beskaffenhed". Lignende Straf, ja endog Tab af Ære, Gods og selv Livet, underkastedes de, naar de overbevistes om Fosterfordrivelse, og naar Nogen begjærede „skadelige Midler", som vel nærmest maatte antages at gaae ud paa det Samme, af dem, skulde de „nøie udforske alle Omstændigheder og angive saadanne Personer for deres Øvrighed eller for denne Commission, paa det den Skade, som deraf kunde komme, itide kan forekommes og sligt ugudeligt Forsæt tilbørlig straffes". Veedrivende Midler maatte de ikke anvende under Fødselen, „men heller kalde en Medicum til Raads", og ligeledes forbødes det dem „at curere Qvindfolk, Barselkoner, spæde Børn eller Andre, medmindre Barselkonerne eller de spæde Børn ere i stor Nød og ingen Medicus kan bekommes, da de maa give et simpelt Medicament, som de bør hente fra Apotheket". Endelig skulde Jordemødrene, „saa ofte det af dem reqvireres, comparere for denne Com-

mission“ og efterleve dens Befalinger; den skulde ogsaa i Tilfælde af Forsømmelser eller Klager over Jordemødrene undersøge Sagen og idømme Mulkter eller Cassation, forsaavidt Sagen ikke angik Liv eller Ære, da Commissionen maatte henvise Jordemoderen til hendes rette Forum.

Ligesom hidtil, var det i vanskelige Tilfælde, hvor Kunsthjælp var fornøden, Bartskjærere og Operateurer, som maatte udføre de obstetriciske Operationer, og i denne Henseende havde navnlig den før omtalte Henning Ditlef Claussen et stort Navn, og han skal overhovedet have været Hovedstadens eneste Accoucheur [1]. Men vi see dog tydelige Tegn til, at Lægerne ogsaa mere og mere lagde sig efter Fødselsvidenskaben, om end de vel endnu i denne Henseende vare blot Theoretikere og lode sig nøie med Anvendelse af veedrivende og andre indvendige Midler og maaskee Fastsættelsen af Indicationerne for den operative Hjælp. At Buchwald foredrog Fødselsvidenskaben ved Universitetet, er før omtalt, og saavel hans Søn, Balthazar Johannes de Buchwald, som Ansgarius Ankersen lagde sig med megen Iver efter denne Gren af Lægekunsten, den Første navnlig i Udlandet, den Sidste ogsaa herhjemme, hvorom ogsaa et Par Disputatser bære Vidnesbyrd; men dog var den Tid endnu neppe kommen, da Lægerne selv optraadte som practiske Accoucheurer.

F. Hospitaler.

De fra gammel Tid existerende Hospitaler, Lemmestiftelser for gamle, vanføre Fattige, bestode endnu og opførtes fremdeles som nye eller udvidedes, saa at de kunde optage Flere, end forhen, og navnlig fik en stor Deel af dem 1709 en vis Udvidelse, idet det ved Reskr. af 29de

[1] Vdsk. Selsk. Skr., Ny Sml. II, p. 126.

Juli d. A. blev befalet Stiftsbefalingsmændene og Biskopperne, at de „i det ringeste ved alle Hoved-Hospitaler i Stiftet“ skulde lade et eller to Værelser indrette til at optage fattige „Vanvittige og i Sindet Forstyrrede“ saaledes, „at de deraf ei letteligen skal kunne udbryde, og derhos den Anstalt gjøre, at de af Hospitalerne deres fornødne Underholdning og Tilsyn nyde og bekomme“; men egentlige civile Hospitaler i den Forstand, hvori Ordet nu almindelig bruges, havde man endnu ikke hertillands. I Pestens Tid benyttedes Pesthuset udenfor Vesterport og senere ogsaa Krigshospitalet som Sygehus for de af Hovedstadens fattige Befolkning angrebne Syge, medens man ogsaa opførte endeel Barakker og Telte, da det skortede paa Plads andensteds, men alt dette var kun midlertidige Foranstaltninger.

For Flaadens Mandskab var alt tidligere Qvæsthuset oprettet, og af Christian V. havde dette faaet en ny Bygning og en ny Fundats. Her behandledes i Pestens Tid de af Epidemien angrebne Orlogsfolk, og forøvrigt bleve naturligvis i hele Krigsperioden de Qvæstede indlagte her, saasnart de kunde bringes iland. Da Krigen var endt ved Freden 1720, ophævedes Qvæsthuset som Sygehospital, og og de Syge laae hjemme[1]; men man syntes formodentlig, at Qvæsthuset dog burde gjøre Nytte ogsaa i Fredstid; thi ved Reskr. af $\frac{10}{5}$ 1721 blev det befalet[2], at der ved Qvæsthuset skulde antages 200 Pensionister blandt de af den kongelige Tjeneste som uduelige Afskedigede, som ei vare istand til at erhverve det Fornødne til Opholdet, og at de skulde nyde 16 Rd. aarligt hver. Forat disse Udgifter bedre kunde udredes af Qvæsthuskassen, bestemtes, at der for Fremtiden kun skulde indlægges saadanne Syge af det faste Mandskab, som havde smitsomme eller incurable

---

[1]) Hofm. Fund. IX, p. 431.

[2]) Garde: Efterr. om d. d. og n. Søm. III, p. 43.

Sygdomme, og at Compagnicheferne ved Søetaten, ligesom ved Landetaten, skulde sørge for de Øvriges Cur og Pleie. Herved gjordes imidlertid en meget væsentlig Forandring i den oprindelige Bestemmelse, som just gik ud paa, at Qvæsthuset ikke maatte benyttes som et „Hospital“, men kun skulde tjene til at helbrede de Saarede, og man kom ikke den egentlige Hensigt nærmere ved den under $\frac{27}{1}$ 1727 foretagne Forandring, da det forordnedes, at alle de Syge af det faste Mandskab skulde indlægges paa Qvæsthuset og derfor betale Landkostens Beløb til Qvæsthusets Kasse.

Ogsaa det for Landetaten oprettede Krigshospital synes at være blevet idetmindste for en Tid betragtet mere som en Stiftelse for Incurable, end som et egentligt Sygehus; thi i Reskr. af $\frac{30}{11}$ 1700 hedder det, at qvæstede Officierer og Soldater, som nyde deres Underholdning af Landmilitsens Qvæsthus, skulle herefter af Rodemestrene for Indqvartering at svare til, frie og utiltalte være, saalænge de boe hos Andre og ingen borgerlig Næring drive [1]. Da der 1710 udbrød smitsom Sygdom blandt Soldaterne, bleve dog idetmindste Endeel af dem behandlede her, medens Andre til Stadens Fordærvelse indqvarteredes rundtomkring hos dens Borgere. Under Pesten 1711 maatte Krigshospitalet efter Kongens Befaling, uagtet Militairetaten gjorde saa megen Modstand, som muligt, en Tid tjene som Pestlazareth for Civile.

G. Apotheker.

Apothekervæsenet havde under Christian V. ved Forordningen af $\frac{4}{12}$ 1672 faaet en bedre og fastere Ordning, end nogensinde tidligere, og til de herved givne Bestemmelser kom der i Fredrik IV.s Tid intet Nyt, saa at Apo-

[1] Herh. & Mansas Smll., p. 73.

thekerforholdene i denne Konges Tid maa siges at have været ganske, som under hans Forgjænger. Den eneste Apothekervæsenet vedrørende Forordning, som i Fredrik IV.s Tid udkom, var af mindre væsentlig Betydning, nemlig Forordningen af $\frac{10}{1}$ 1698 angaaende „ny Vægts og Maals Indrettelse og Vedligeholdelse i Danmark og Norge", i hvis 4de Cap. det hedder i § 17: „Apotheker-Varer, som til Medicamenter forskrives, veies med sædvanlig Medicin-Vægt; men naar de sælges i Gros, veies de, som alt Andet, med stemplet dansk Vægt."

Visitatser foretoges, som hidtil, og Taxten af 1672 var under hele dette Tidsrum den gjældende, som den endnu vedblev at være det en rum Tid efter; ogsaa var Dispensatorium hafn. af 1658 fremdeles den autoriserede Pharmacopoe. Forholdet til Publicum, navnlig Materialister og Urtekræmmere, var ogsaa fremdeles det samme, og Klagerne over Indgreb og Overgreb fremkom ogsaa i dette Tidsrum baade fra den ene og fra den anden Side, om end de synes at have været noget mindre jevnlige, end det tidligere var Tilfældet. Ogsaa til Lægerne var Forholdet fremdeles ikke det bedste, og det var da i denne Henseende den gamle Anstødssten, Apothekernes uberettigede Practiseren som Læger, der gav Anledning til Beklagelser. Mærkeligt nok er det, at uagtet den Bestemmelse i Forordningen af $\frac{4}{12}$ 1672, hvorved det forbødes Lægerne tillige at være Apothekere, baade i Christian V.s og Fredrik IV.s Tid jevnlig blev overtraadt, finde vi dog intet Spor til at Apothekerne nogensinde have beklaget sig over, at et Apothekerprivilegium blev tilstaaet en Læge, eller søgt i denne Henseende at gjøre deres ved Lovens tydelige Ord hjemlede Ret gjældende, hvilket dog neppe kan have havt sin Grund i tilstedeværende Mangel paa Pharmaceuter, som kunde overtage de ledige eller ny oprettede Apotheker, og heller neppe i Ønsket om at bevare et godt Forhold til Lægerne, men maaskee snarest maa søges i den Om-

stændighed, at Privilegiet gaves af den absolute Konge, hvis Villie var den høieste Lov.

Antallet af Apotheker blev atter under denne Konge ikke lidt forøget, og dette gjælder baade for det egentlige Danmarks Vedkommende og for Norge. I det Hele maa det siges, at Landene vare langt bedre forsynede med Apotheker, end med Læger; men dette kunde og burde i Grunden ogsaa være Tilfældet, eftersom man havde Trang til Lægemidler ogsaa der, hvor ingen Læger fandtes, og hvor man derfor hjalp sig med Bartskjærere, Qvaksalvere og Husraad. Paa **Sjælland** fandtes fra Christian V.s Tid Apotheker i Kjøbenhavn, Helsingør, Roeskilde, Kallundborg, Slagelse, Nestved, Kjøge og maaskee Sorø, og hertil kom i dette Tidsrum et Apothek i Holbæk. Paa **Møen** oprettedes et Apothek i Stege. Paa **Lolland** fandtes Apothek i Nakskov og oprettedes nye Officiner i Maribo og Rødby, og paa **Falster** fandtes, som hidtil, Apothek i Nykjøbing. Paa **Fyen** fandtes, som i Christian V.s Tid, Apotheker i Odense, Nyborg og Assens. Paa **Langeland** oprettedes et Apothek i Rudkjøbing. I **Jylland** fandtes fra forrige Tidsrum Apotheker i Viborg, Aalborg, Randers, Aarhus, Horsens, Fredericia, Kolding og Ribe, og hertil kom under Fredrik IV. Apotheker i Sæby, Skive og Holstebro. **I Norge** fandtes Apotheker i Throndhjem, Bergen, Christiania, Bragnæs, Kongsberg, Fredriksstad, Frederikshald og Christianssand, og nye oprettedes i Skeen, Arendal og Stavanger.

Kjøbenhavn.

Kongens Hofapotheker var Johan Gottfried Becker, som havde havt denne Post under Christian V. og beholdt den indtil han 1708 afstod Apotheket paa Kjøbmagergade til sin Søn, Gottfried Becker. Da denne 1709 blev Feltapotheker og saaledes var fraværende, blev Hof-

apothekertjenesten overdraget til *Michael Georg Scharffenberg*; men da han 1711 døde af Pesten, blev *Gottfried Becker* $\frac{26}{2}$ 1712 udnævnt til Hofapotheker.

Men ogsaa *Enkedronningen* havde en *Hofapotheker*, nemlig *Johannes Jæger*, som 1705, da han fik Tilladelse til at anlægge en Fabrik af spansk Segllak, benævnes saaledes [1]). Han synes at være udtraadt af hendes Tjeneste allerede nogle Aar før hendes Død; thi i en Klage, som Byens Apothekere 1715 indgave over hans ulovlige Medicamenthandel og over at han holdt Apothekersvende, benævnes han kun „Urte-Kremmer“ og siges at have været det „paa 3de Aars tiid“ [2]).

En ny Institution blev i denne Konges Tid oprettet, nemlig *Feltapotheket*. Et saadant havde ikke tidligere existeret ved Armeen, og Forraadet af Medicamenter, som fulgte Hæren, synes hidtil at have været indskrænket til den Ubetydelighed, som Feltskjærerne og de enkelte Militairlæger, vi fra tidligere Tid kjende, førte med sig; men 1709 blev Hofapotheker *Gottfried Becker*, som i sin Ungdom havde været ansat ved et Feltapothek under den spanske Successionskrig og med dette havde fulgt den østerrigske Hær, udnævnt til Feltapotheker og indrettede da det første Feltapothek. Under $\frac{11}{3}$ 1710 udkom en Instrux for Feltapothekeren [3]), affattet i det tydske Sprog, hvorved bestemtes, at han skulde gaae med Apotheket i Felten og have to Svende og to Drenge med, hvorfor bestemtes en Løn af 20 Rd. maanedlig for ham, 8 Rd. for hver af Svendene og 4 Rd. for hver Dreng, desuden tillagdes Apothekeren til Anskaffelse af en stor Rustvogn med 6 Heste, en Vogn med 4 Heste, 4 Knægte, et stort og et lille Telt, 600 Rd. og det nødvendige Foder og Be-

---

[1]) Arch. f. Pharm. XX, p. 258.
[2]) ibid. XXIV, p. 53.
[3]) Herh. & Mansas Smll., p. 290—92.

slag til Hestene samt 3 Rd. maanedlig til hver Knægt samt en Brødration eller Penge istedetfor; frit Qvarter og Staldrum tilsagdes ham. De Lægemidler, som ifølge Feltlægens Recepter udleveredes til Underofficierer og Menige, betaltes qvartaliter efter Apothekertaxten af Krigskassen; derimod skulde Generalstabens Medlemmer og de øvrige Officierer selv betale deres Medicamenter, og Apothekeren fik Ret til at lade tilbageholde af deres Gage, hvad de vare ham skyldige. Endelig lovede Kongen at erstatte ham Skaden, hvis Apotheket blev taget af Fjenden. I Novbr. 1709 gik Becker med Feltapotheket til Skaane; men da efter Slaget ved Helsingborg $\frac{10}{3}$ 1710 næsten hele Armeens Train efter Ordre blev ødelagt, for ikke at falde i Fjendens Hænder, havde Feltapotheket samme Skjæbne, saa at Alt maatte paany anskaffes det næste Aar inden Becker i Juli 1711 kunde afgaae dermed til Pommern, hvor det da siden fulgte Armeen; men i Slaget ved Gadebusch faldt en Deel af det i Fjendens Hænder og maatte saaledes atter paany anskaffes, hvorved Becker led endeel Tab, da han uagtet Kongens tidligere Løfte kun fik to Trediedele godtgjorte. Apotheket vedblev imidlertid at følge Armeen og blev 1715 ved Stralsund taget i Øiesyn af den danske Konge, Fredrik I. af Preussen og Fredrik August af Sachsen, hvilke fyrstelige Personer beundrede dets sindrige Indretning og tilkjendegave Becker deres Tilfredshed. Ved Fredens Slutning 1720 bragtes Feltapotheket tilbage til Kjøbenhavn, hvor det opbevaredes i Elephantapothekets Bygninger og paa nogle faa Stykker nær afbrændte tilligemed Gaarden 1728.

Byen selv havde i denne Konges Tid de samme 4 Apotheker, som fandtes her i Christian V.s Tid, og hertil kom i denne Konges Tid et Apothek paa Christianshavn, som oprettedes 1707. I Decbr. 1711 indkom fra den ovenomtalte Johannes Jæger en Ansøgning om Privilegium paa at anlægge et Apothek i St. Annæ Qvarter; men det medicinske Facultet erklærede sig derimod, og at de allerede

bestaaende Apothekere af al Magt modarbeidede det, følger saa at sige af sig selv. Da nu desuden Pesten, under hvilken man vel nok kunde have Trang til flere Apotheker, end de bestaaende, var nærved at ophøre, blev hans Ansøgning ikke bevilget. At Apothekerne, navnlig Becker i Forening med Scharffenbergs og Heerforts Enker, 1715 klagede over Jægers uberettigede Medicamenthandel, er ovenfor omtalt, og det blev da ved Reskr. af $\frac{12}{4}$ 1715 befalet Magistraten at „maintenere Apothekernes Privilegier imod denne Johannes Jægers indpas“.

a) **Svaneapotheket** eiedes ved Christian V.s Død af Christopher Heerforts Enke, Cecilia Lerche, som $\frac{13}{2}$ 1700 atter fik Brev paa at maatte beholde Apotheket. $\frac{26}{3}$ 1701 fik hun Bevilling, „at om den Person, som hun overlod hendes Apothek til, efter hendes Død at nyde, da skulde være fraværende, hendes Børn og Arvinger, indtil han indfinder sig, maa lade Apotheket bestyre af en Provisor“. Cecilia Heerfort døde 1721, og hendes Lig førtes i August til Nykjøbing p. F. forat nedsættes i Familiebegravelsen der. Før sin Død havde hun overdraget „Apotheket i den hvide Svane til sin Datter Johanne, som nu er i Ægteskab med Abraham Kløcker“, og Denne maa vel da i nogle Aar have eiet Apotheket indtil hans Stedsøn, Christopher Heerfort Mangor, som altsaa maa have været Johanne Heerforts Søn af et tidligere Ægteskab, $\frac{9}{3}$ 1725 fik Privilegium meddelt. Han havde saaledes Apotheket 1728, da den store Ildebrand indtraf, under hvilken det dog synes at være blevet skaanet.

b) **Løveapotheket** eiedes af Gregorius Fleischer, som havde overtaget det efter sin Fader i Fredrik III.s Tid og havde det indtil sin Død 1715. Hans Arvinger solgte Apotheket for 8,367 Rd. til Apothekeren i Kjøge, Andreas Winter, som $\frac{23}{3}$ 1716 fik Privilegium paa Løveapotheket og derpaa synes i en Række af Aar at have havt begge Apotheker. Under Ildebranden 1728 brændte Løveapotheket, og Winter led derved et betyde-

ligt Tab, hvorfor han indledede Underhandling med Apothekeren i Nykjøbing p. F., Fredrik Seidelin, om et Bytte, som dog ikke kom istand, da Seidelin betænkte sig forlænge og Winter imedens fandt andre Udveie, saa at han fik Apotheket paany opbygget og bragt istand.

c) **Kong Salomons Apothek** eiede Michael Georg Scharffenberg indtil sin Død af Pest 1711. Hans Enke, Bothilde Lindberg, beholdt ifølge en Scharffenberg tidligere meddelt Bevilling. Apotheket efter hans Død og lod det bestyre ved en Provisor indtil hun selv døde, vistnok 1731. I Aaret 1714 dreves der Underhandling om et Ægteskab mellem hende og Apotheker Fredrik Seidelin i Nykjøbing p. F., som et Par Aar tidligere havde mistet sin første Kone, og Sagen kom saa vidt, at Seidelin „reiste til Kjøbenhavn for at holde Jaord med hende; deres første Samling derom var og meget kjærlig; men siden maa der dog være kommen Noget imellem, saa der Intet blev af“ [1]).

d) **Elephantapotheket** eiedes ved Christian V.s Død af sin Stifter, Johan Gottfried Becker, som besad det indtil 1708, da han afstod det til sin Søn, Gottfried Becker, medens han vistnok selv beholdt det 1691 tilkjøbte Hus; idetmindste blev det efter hans Død 1711 atter solgt [2]). 1726 oprettedes et kgl. privil. Adressecontoir, som fik Lokale i Elephantapothekets Gaard, og hvori Becker synes at have været interesseret; men allerede 1727 ophørte det igjen. Under den store Ildebrand nedbrændte Elephantapotheket aldeles med Undtagelse af en stor, hvælvet Kjelder og det derover byggede Sidehus. Kongen, som personlig havde indfunden sig ved Branden, forespurgte, om der var reddet Noget, og det viste sig da, at det meste rørlige Gods var reddet, men Feltapotheket paa meget Lidt nær brændt. Becker flyttede hen i Silkegade, men leiede snart efter en Gaard paa Amagertorv, som kaldtes „den blaa

---

[1]) Claus Seidelins Autobiogr.

[2]) Nyt hist. Tidsskr. V., p. 252.

Haand", og her fik han da indrettet sit Apothek saaledes, at han kunde aabne det i April 1729, hvorpaa det i 8 Aar forblev paa dette Sted. Gottfried Becker havde, ligesom Faderen, i sin Ungdom reist i Udlandet og, som tidligere omtalt, været ansat ved Feltapotheket i østerrigsk Tjeneste under den spanske Successionskrig, hvilket vel ogsaa gav Anledning til, at man herhjemme udnævnte ham til Feltapotheker, i hvilken Egenskab han under den svenske Krig fulgte Hæren i Skaane og Pommern, medens han maatte lade Elephantapotheket bestyre ved en Provisor. 1712 blev han Hofapotheker efter Scharffenbergs Død Han var gift med Johanna Henrica Nørck af en tydsk Familie. Det 1728 nedbrændte Apothek opbyggede han i en elegant og forbedret Skikkelse, og han havde det indtil sin Død $\frac{19}{2}$ 1750.

e) **Christianshavns Apothek** oprettedes af Bertel Ferdinand Kyblick, som indtil da havde været Apotheker i Kallundborg, men $\frac{1}{3}$ 1707 fik Privilegium paa at oprette et Apothek paa Christianshavn, hvor han derpaa levede indtil sin Død 1712. Jacob Bartholomæi, som maaskee har været hans Søn, fik da $\frac{7}{5}$ 1712 Privilegiet, men reiste 1718 til Kjøge, hvor han havde faaet Privilegium som Apotheker, og saavidt vides, havde han da tillige Tilladelse, at drive Christianshavns Apothek, hvortil han forøvrigt selv vendte tilbage 1723, og han blev her nu indtil 1744.

Helsingør.

Christian Troisien havde her Apotheket ved Fredrik IV.s Thronbestigelse; men han maa enten ikke have kunnet bestaae, eller Henrik Roths Enke maa efter hans Død atter have overtaget Apotheket paa Grund af Gjæld; thi da den næste Apotheker, Frands Pechel, $\frac{15}{12}$ 1703 fik Privilegium, siges det, at hans Svigermoder, „Alhed Henrik Roths", havde afstaaet ham det. Pechel bestyrede

Apotheket slet og var daarligt forsynet med Lægemidler, saa at de Fleste toge deres Medicamenter fra Kjøbenhavn, og en Følge heraf var, at Pechel kom i betydelig Gjæld, som han ikke kunde betale, saa at efter hans Død Cancelliraad, Hofmedicus Marcus Heerfort maatte overtage Apotheket, hvorpaa han $\frac{14}{3}$ 1727 fik Privilegium med Tilladelse til at lade det bestyre ved Provisor. Da han var død 1728, underhandlede hans Enke, Maren Borch, først med Claus Seidelin, som senere blev Apotheker i Nykjøbing p. F., om at kjøbe Apotheket; men da han ikke turde gaae ind herpaa, solgtes det til Johan Gottfried Wissel, som derpaa fik Privilegium $\frac{23}{8}$ 1728.

Roeskilde.

Her havde Martin Rahn 1695 overtaget Apotheket, som han beholdt indtil sin Død 1717 eller i Begyndelsen af 1718, i hvilket Aar Privilegium 23. Mai blev givet Jacob Bartholomæi, som var Apotheker paa Christianshavn og nu drev dette ved Provisor indtil han 1723 flyttede tilbage fra Roeskilde, hvis Apothek han da overdrog Jørgen Stær, som $\frac{31}{12}$ 1723 fik Privilegium som Apotheker her[1]).

---

[1]) Jørgen Stær havde i sin Ungdom reist i Udlandet og var da i Strasborg truffen sammen med en anden dansk Pharmaceut, Søren Svendsen Læssø, som havde conditioneret hos Fredrik Seidelin i Nykjøbing p. F. og senere i Kjøbenhavn og Nürnberg. Fra Strasborg reiste de til Paris og derpaa gjennem Braband og Holland tilbage til Danmark; men paa denne Reise stiftede Læssø Bekjendtskab med Apothekerens Kone i Zabern i Elsass, og efterat han var kommen hjem, skrev hun til ham, at hendes Mand var død og „inviterede ham at komme ud til hende og ægte hende efter Løfte, hvilket han og gjorde, fik Enken og blev katholsk, blev og sat i god Velstand i Henseende til det Timelige“ som Apotheker i Zabern (Claus Seidelins Autobiogr.).

Holbæk.

Her anlagdes i dette Tidsrum et Apothek af Evert Fellmann, som $\frac{7}{3}$ 1705 fik Privilegium, og efter hans Død var det vel, at hans Efterfølger Lorents Linde $\frac{8}{11}$ 1720 fik Privilegiet. Han havde derpaa Apotheket indtil 1742.

Kallundborg.

Stifteren af Apotheket her, Fredrik Gierulf, overdrog 1699 Apotheket til Bertel Ferdinand Kyblick, som d. 21. Octbr. fik Privilegium som Apotheker i Kallundborg. Da han i Marts 1707 fik Bevilling, at anlægge et Apothek paa Christianshavn, afstod han Apotheket i Kallundborg til Vincent David Fischer, som d. 5. April fik Privilegium herpaa og vistnok havde det indtil sin Død. Hans Efterfølger var Fredrik Gottlieb Nicolai, som fik Privilegium $\frac{24}{5}$ 1726 og havde det indtil sin Død 1742.

Slagelse.

Johan Jacob Mylius havde Apotheket her ved Christian V.s Død. Om han døde eller afstod Apotheket, vides ikke; men hans Efterfølger var Hans Caspar Nickels, som fik Privilegium $\frac{2}{3}$ 1700 og havde Apotheket indtil 1737.

Sorø.

Hvorledes det her stod til med Apotheket, er ikke ret klart. Først 1748 anføres det næste Privilegium efter Burser; men det siges dog, at her i Mellemtiden var en Apotheker, som hed Matthiesen[1]). Naar han var her,

---

[1]) Schmidt: Hist. Taschenb., p. 87.

vides imidlertid ikke ret; men muligt er det jo, at Apotheket 1673 er blevet ophævet og først senere bragt istand igjen af bemeldte Matthiesen; men om denne har levet i Fredrik IV.s Tid, lader sig ikke afgjøre. Muligt er det ogsaa, at Matthiesen er fulgt efter Burser, og at Apotheket efter hans Død eller under hans Bestyrelse er forfaldet og bleven ophævet, hvorpaa det kunde tyde, at det i Martinis Privilegium 1748 hedder, at han „begjærer at oprette et Apothek i Sorø" [1]).

Næstved.

Her havde Gerhard Tøllner 1695 overtaget Apotheket, og efter hans Død beholdt Enken det indtil Ernst Sivers, „der har været Provisor hos Ester, Tøllners Enke, og agter at ægte hende", $\frac{11}{12}$ 1715 fik Privilegiet. Han var senere gift med en anden Kone, Sille Marie, som efter hans Død fik af Christian VI. Bevilling til at drive Apotheket ved Provisor.

Kjøge.

Jørgen Hartvig, som 1683 havde faaet Apotheket her, efterfulgtes af Andreas Winter, som fik Privilegium $\frac{20}{5}$ 1713. 1716 kjøbte han Løveapotheket i Kjøbenhavn og drev nu begge Apotheker indtil han 1730 solgte Apotheket i Kjøge.

Stege.

Her oprettedes 1706 et Apothek af Fredrik Christian Hartmann, som fik Privilegium d. 16. Jan. d. A.

---

[1]) Arch. f. Pharm. XX, p. 266.

og havde Apotheket indtil 1735. Muligen var han en Søn af den tidligere Apotheker i Nykjøbing p. F.

Nykjøbing paa Falster.

Her havde Fredrik Seidelin Apotheket indtil sin Død $\frac{29}{4}$ 1729, hvorpaa hans Søn, Claus Seidelin, overtog Apotheket for 2,200 Rd. Fredrik Seidelin mistede $\frac{18}{12}$ 1712 sin første Hustru, Karen Clausdtr., idet hun døde i Barselseng, og 1714 blev da, som omtalt, Apotheker Scharffenbergs Enke i Kjøbenhavn ham foreslaaet; men da det slog feil, maatte han „strax opsøge sig en Anden, som var en Jomfru ved Navn Maren Houg", hvem han da samme Aar ægtede. $\frac{12}{1}$ 1726 gave Seidelin og hans Hustru 160 Rd. til Nykjøbing Skole til 2 Dages Kost om Ugen for en Discipel i nederste Lectie, og $\frac{11}{5}$ 1727 gave de Samme 180 Rd. til en Maanedsprædiken i Hospitalet. 200 Rd. Kroner havde Fredrik Seidelin og Karen Clausdtr. besluttet at give til fattige Enker i Nykjøbing; men det blev først udført efter Seidelins Død, da Arvingerne fandt Bestemmelsen mellem hans Papirer, hvorpaa Fundats udstedtes af Arvingerne $\frac{24}{2}$ 1730. Maren Houg gav endelig ved Fundats af $\frac{3}{12}$ 1735 600 Kroner til et Legat for 6 fattige Enker[1]). Claus Seidelin var ved Faderens Død endnu ikke examineret, men tog da hurtigst muligt Examen i Kjøbenhavn og fik derpaa d. 6. Mai s. A. Privilegium. Han bliver nærmere omtalt i næste Tidsrum.

Maribo.

Her fik Conrad Fischer, „Medicus i Lolland og Falster", $\frac{24}{11}$ 1703 Privilegium, at anlægge et Apothek, som ogsaa kom istand. Hans Efterfølger var Johan Eber-

---

[1]) Hofm. Fund. VI, p. 179, 198, 204, 206.

hard Hollænder, som $\frac{26}{1}$ 1725 var bleven beskikket til at være Landchirurg i Lolland og Falster, og som $\frac{10}{11}$ s. A. fik Privilegium som Apotheker i Maribo, hvor han døde kort efter Christian VI.s Thronbestigelse.

Rødby.

Om her virkelig blev oprettet Apothek, vides ikke ret; men $\frac{7}{6}$ 1701 fik Joachim Vogel Bevilling til at anlægge et saadant her. Imidlertid omtales her senere intet Apothek i hele det 18de Aarhundrede, og 1736 synes her ganske vist allerede ikke at have været Officin, saa det er vel tvivlsomt, om Vogel har faaet det istand; ialtfald maa det da temmelig snart være gaaet ind igjen.

Nakskov.

Her havde Jørgen Jensen allerede 1680 overtaget Apotheket, som han endnu havde endeel Aar af Frederik IV.s Regjeringstid, og det vides ikke ret, naar han døde, hvorpaa hans Enke, Christine, beholdt Apotheket under en Provisors Bestyrelse, og $\frac{7}{1}$ 1799 fik hun Bevilling paa, at hendes Datter, Sophie Magdalene Jørgensdtr., maatte efter Moderens Død beholde Apotheket. Muligen har hun derfor været gift med den næste Apotheker, som hed Trønes, men om hvem det ei vides, naar han fik Privilegium.

Odense.

Jacob Gottfried Becker eiede her Apotheket i Christian VI.s Tid og synes at maatte have overstaaet sin Fallit saaledes, at Apotheket fremdeles var hans; thi da Peter v. Westen $\frac{9}{3}$ 1700 fik Privilegium, siges det, at hans Svigerfader, Jac. Gottfr. Becker, havde afstaaet ham

det[1]). Peter v. Westen var født i Nysted paa Lolland og havde lært Pharmacien hos sin ældre Broder, som var Apotheker i Trondhjem. Han var gift med Jac. Gottfr. Beckers Datter Elisabeth og arvede efter sin Svigerfader Ringstedgaard og forenede dermed Lammehauge og Fraugdegaard. Han var en rig Mand[2]), og Apotheket blev under ham ombygget og forskjønnet. Han døde 1727, og hans Enke beholdt da Apotheket indtil Sønnen, Johan Christopher v. Westen, som fik Privilegium $\frac{12}{4}$ 1728, overtog det.

Nyborg.

Apotheket her var i hele denne Periode i Claus Oldenborgs Eie, som det først forlod 1731.

Assens.

Hvorvidt Henrik Bonsack, som havde stiftet Apotheket her, endnu levede i Frederik IV.s Tid, vides ikke bestemt. $\frac{27}{3}$ 1703 fik Christopher Becker Privilegium som Apotheker i Assens, og da det heri tillades ham „at oprette et Apothek i Assens", skulde man næsten troe, at Bonsacks Apothek var gaaet ind igjen. Derefter synes en Lam-

---

[1]) Schmidt beretter derimod (Hist. Taschenb. p. 95), at da Becker døde, engagerede Broderen i Kjøbenhavn Peter v. Westen som Provisor for Enken, og da han 1700 ægtede sin Principalindes Datter, blev han saaledes Eier af Apotheket; men efter Bevillingens Ordlyd idetmindste synes denne Fremstilling ikke ret trolig.

[2]) Det fortælles, at da Peter Czar engang kom til Odense, blev han indlogeret hos Peter v. Westen med Tilsagn, at Regjeringen skulde godtgjøre for hans Modtagelse; v. W. modtog ham da paa det Prægtigste og afbrændte bl. A. et Fyrværkeri, som kostede 4000 Rd., i sin Have. Dette vilde Frederik IV imidlertid ikke betale og Czaren ligesaa lidt, hvorfor man sagde, „at dengang blev Peter v. Westen snydt af Peter v. Østen" (Engelst. Od. Byes Hist. pag. 223),

bert Frank at være bleven Apotheker her; idetmindste angiver Schmidt[1]), at der paa en Metalmorter i Apotheket fandtes dette Navn med Aarstallet 1707, saa at Becker da ikke kan have havt Apotheket ret længe. Det vil ogsaa kunne stemme med, at der efter Sagnet, som Schmidt siger, har været 3 Apothekere efter hinanden af Navnet Frank. Det næste Privilegium udstedtes under Christian VI.

Rudkjøbing.

Her blev i dette Tidsrum et Apothek anlagt af Christopher Gottfried Becker, som $\frac{9}{11}$ 1705 fik Privilegium herpaa. Han var en Brodersøn af Hofapotheker Johan Gottfried Becker og afstod først 1741 Apotheket.

Sæby.

Her fik Niels Krag $\frac{29}{12}$ 1705 Privilegium at være Apotheker og at indrette et forsvarligt Apothek; men om dette kom istand, er meget tvivlsomt; thi her nævnes ingen Apotheker i hele den øvrige Deel af Aarhundredet, og 1815 maatte ialtfald et Apothek anlægges her fra Nyt af.

Aalborg.

Johan Friedenreichs Enke, Magdalene Calov, havde ved Christian V.s Død Apotheket her, og da hun døde 1701, fik hendes Børn d. 6. Febr. s. A. kgl. Brev, „at de Privilegier, som deres Moder havde havt paa Apotheket, maa forblive hos dem indtil hendes Søn, Christian Fredrik Friedenreich, bliver dygtig til at være Apotheker; han er nu udenlands." Christian Fredrik Friedenreich overtog da, efterat være kommen hjem og have ladet sig examinere, Apotheket, hvorpaa han fik Privilegium $\frac{14}{6}$ 1705.

---

[1]) Hist. Taschenb. p. 91.

Han var en meget anseet Apotheker, som bl. A. fik fra Apotheker Georg Hermann i Pløen en meget hædrende Skrivelse som Anerkjendelse af den „weltberümter Theriack“, han tilberedte[1]). Han var Raadmand og skjænkede ved Fundats af $\frac{22}{9}$ 1722 i Forening med sin Hustru, Margarethe Hofman, 133 Rd. 2 Mk. Courant til de Fattige i Aalborg. Tidligere havde han været gift med Bertha Cathrine Werchmeister, som døde 1720, og efter Aftale med hende skjænkede han ved Fundats af $\frac{1}{4}$ 1722 til Budolphi Kirke, Frue Kirke og Latinskolen 66 Rd. 4 Mk. til hver. Han døde 1727, og hans Datter, Magdalene Marie Friedenreich, bragte Apotheket som Arv til Christian Leonhard Rübner, hvem hun ægtede, og som fik Privilegium $\frac{8}{9}$ 1727.

Det saae engang ud til, at Byen skulde faae to Apotheker, idet en vis Ægidius Rabe, som var Apotheker i Slesvig, $\frac{22}{10}$ 1725 fik Bevilling, „at være Apotheker i Aalborg tilligemed den nuværende C. F. Friedenreich“; men dette Apothek blev imidlertid ikke oprettet.

Skive

fik maaskee et Apothek i dette Tidsrum; men maaskee blev det kun ved Bevillingen. $\frac{20}{2}$ 1712 fik nemlig Ernst Sievert Privilegium, at være Apotheker i Skive; men dermed ophøre her, ligesom i Sæby, Efterretningerne, og i Aaret 1800 fandtes ganske vist intet Apothek her i Byen, saa rimeligvis har Sievert ikke bragt Apotheket istand. I Aaret 1711 fik Apothekeren i Viborg ved Reskr. af 22. Aug. Ordre, at sende en dygtig Svend med Medicamenter

---

[1]) Tilberedelsen af Theriak vedblev endnu, efter at den egentlig havde tabt sin Anseelse, at skee med en vis Høitidelighed, og med en saadan foregik ogsaa Apothekervisitatserne, hvorom Schmidt i sin Hist. Taschenb. p. 36 siger med et Hjertesuk: „jetzt kennt man leider so etwas gar nicht mehr“ (1835).

til Skive paa Grund af „den svage Tid og grasserende Pest“; maaskee har denne Svend været Ernst Sievert, som derved kan have faaet Lyst til at nedsætte sig her.

Holstebro

fik derimod ganske vist Apothek i Frederik IV.s Tid, idet Johan Henrik Crabidel $\frac{11}{12}$ 1715 fik Privilegium paa at anlægge og virkelig anlagde et Apothek her, som han derpaa havde til sin Død. $\frac{16}{12}$ 1729 meddeltes Privilegium til Henrik Mühlmann, som ikke selv kan have været Apotheker; thi det hedder i Bevillingen, at han „skal være kommen i Ægteskab med afgangne Joh. Henr. Crabidels Efterleverske; ham meddeles Privilegium at være Apotheker i Holstebro, saa og samme ved en Provisor at lade forestaae, hvorhos Hs. Maj. har funden for godt at forbyde saavel Kjøbmændene i Holstebro, Ringkjøbing og Lemvig, saa og de saakaldte Augsborgere, Nürnbergere og Tabuletkræmmere at falholde eller sælge de til Apotheket alene henhørende Varer under Confiskation af Varerne.“

Viborg.

Daniel Fredrik Friedenreich havde Apotheket her indtil han døde som en rig Mand 1706. Han skjænkede Domkirken 200 Rd i Kroner. Efter ham fik Johan Christopher Weischer $\frac{18}{1}$ 1707 Privilegiet, og han afstod 1715[1]) Apotheket til Matthias Langenhowen (Langhoff?), som d. 22. Marts s. A. fik Privilegium. 1718 søgte han om Tilstaaelse af geistlige Privilegier, uvist med hvilket Resultat, og i 1721 døde han, hvorpaa hans Enke,

---

[1]) Det var altsaa ham, som maatte sende en Svend til Skive, ikke Bødker, som Ursin mener (Stiftst. Vib. p. 237). At en Søn af Dan. Fr. Friedenreich skulde have havt Apotheket, som Ursin antager, er heller neppe rigtigt.

Gertrud Hofman, i et Par Aar havde Apotheket og lod det bestyre ved en Provisor, Conrad Bødker, som $\frac{18}{6}$ 1723 fik Privilegium som Apotheker, fordi han og hans Principalinde „agte at indgaae Ægteskab“. Medens han havde Apotheket, brændte saavel Officinet, som hans Vaaningshus.

Randers.

Johan Reimer, som havde Apotheket her ved Christian V.s Død, døde 1701, og hans Enke ægtede da paany Henrik Teigder, som formodentlig ligesom Reimer først har været hendes Provisor; thi hans Privilegium gaves først $\frac{2}{3}$ 1706, saa at Enken synes at have havt Apotheket i nogle Aar. Ogsaa denne Mand overlevede Konen, og $\frac{13}{6}$ 1718 hedder det: „Da Magdalene, afg. Henrik Tegders Enke, agter at indgaae Ægteskab med Peter Høppener, der har været Provisor, beskikkes han til Apotheker i Randers.“ Det synes næsten, som om hun har overlevet ogsaa denne Mand og atter drevet Apotheket en Tid ved sin Søn eller ved en Provisor, som ikke har været saa giftelysten, som de foregaaende; thi da hendes Søn af 2det Ægteskab, Johan Reimer, $\frac{20}{6}$ 1729 meddeltes Privilegium, hedder det, at han fik „Bevilling at nyde Apotheket i Randers efter hans Moders, Magdalena, afg. Peter Høppeners, Død.“

Aarhus.

Jacob Gesius, som var Apotheker her ved Christian VI.s Død, blev i Begyndelsen af Frederik IV.s Regjering idømt 350 Rd.s Mulct for Overtrædelse af Luxusforordningen ved sin Kones Begravelse. Gesius formerede en Contraregning paa Byfogden for de Omkostninger, Processen havde voldet ham, paa 62 Rd. 20 Sk., og Sagen endte med, at Kongen $\frac{9}{8}$ 1706 reskriberede, at Apothekeren

maatte tilgives sin Forseelse [1]). Apotheket var i en slet Forfatning under Jacob Gesius, saa at Indbyggerne i Aarhus maatte hente deres Lægemidler andetstedsfra, og da der løde hyppige Klager herover, blev ved Reskr. af $\frac{20}{6}$ 1710 Bernt Holmsted „beskikket og forordnet" til at være Apotheker i Aarhus foruden Gesius. Hvorvidt han fik Apotheket istand, saa at der virkelig bleve 2 Officiner i Byen en Tid, vides ikke; men da Gesius døde, fik Holmsted $\frac{20}{2}$ 1712 Bevilling paa at være ene Apotheker i Aarhus, saa at det ialtfald kun kan have været en kort Tid, at der vare to Apotheker. I Privilegiet siges, at han var „tiltænkt afg. Jacob Gesii Varer sig at tilkjøbe". Holmsted solgte Apotheket til Jacob Helms, som derpaa fik Privilegium $\frac{21}{3}$ 1727 og havde Apotheket, som han flyttede, til 1753.

Horsens.

Hvorvidt Ellbogen var død før Frederik IV.s Thronbestigelse eller endnu levede nogle Aar i det her omhandlede Tidsrum, er ikke bekjendt; men 1707 solgte hans Enke Apotheket til Jacob Schmidt, som fik Privilegium d. 11. Novbr. s. A. og derpaa besad Apotheket indtil 1743, da han afstod det til Sønnen. Han var født 1682 i Gardeleben, hvor Faderen var Kjøbmand, og døde i Horsens $\frac{21}{2}$ 1750 efterat have levet i 42 Aar i Ægteskab med Anna Margarethe Helms, Datter af en Apotheker Helms i Haderslev, i hvilket Ægteskab han havde en Søn, som fik Apotheket efter ham, og 2 Døttre. Enken stiftede ifølge Aftale med sin afdøde Mand et Legat paa 1000 Rd. til Horsens Hospital, hvorpaa Fundats gaves $\frac{8}{6}$ 1750 [2]). 1716 beklagede Schmidt sig over, at der var paalagt ham Ind-

[1]) Hübertz Actst. vedk. Aarh. III, p. 33.
[2]) Hoffm. Fund. II, p, 242.

qvartering og svor, at han ikke mere, som hidtil, vilde modtage Reisende, hvis han ikke blev fri for Indqvartering, og da Magistraten mente, at det vilde blive „skammeligt for Byen og fortrædeligt for de Reisende", da ingen anden Gaard var saa passende eller nogen Mand saa skikket dertil, som Apothekeren, saa henstillede de Sagen til Stiftamtmandens Afgjørelse, da de ikke selv turde sig „tilfordriste imod Borgernes saa haarde Paastaaende hannem for den paalagde Indqvartering at befrie". Magistraten siger forøvrigt i sin Erklæring: „han holder et dygtigt og vel beschichet Apoteck, holder Viin fahl for enhver, som noget deraf vil kjøbe, og logerer i hans Huus fornemme høie Herrer og smuche schichelige Folch for penge, hvilchet er for Byen heel gefaligt og for høie Reisende Herrer og andre fornemme Got Folch heel fornøieligt" [1]).

Fredericia.

Johannes Hintze havde her Apotheket indtil 1718, da Nicolai Ebbesen d. 24. Octbr. fik Privilegium „eftersom J. Hintze formedelst Svagelighed og Alderdom vil afstaae ham Apotheket". Det synes næsten, som han ikke har kunnet bestaae og heller ikke kunnet opfylde sine Forpligtelser mod Hintzes Enke; thi 1736 var hun atter i Besiddelse af Apotheket.

Kolding.

Benedict Tode havde her Apotheket indtil han afstod det til Melchior Dietrichs, som fik Privilegium $\frac{14}{8}$ 1702. Efter hans Død gaves Privilegiet $\frac{28}{11}$ 1710 til Richard von der Hardt, som var født 1679 af en gammel hamborgsk Familie, som synes oprindelig at have

---

[1]) Hübertz. Actst. vedk. Aarh. III, p. 79—80.

været adelig. Han var gift med Catharina Elisabeth Schuling og havde Apotheket indtil sin Død 1744.

Ribe.

Johan Bødkers Enke, Martha, solgte Apotheket her til Johan Joachim Neumann fra Husum, som derpaa fik Privilegium $\frac{14}{12}$ 1700. Han indgav 1720 et Andragende, „at da Apotheket i Ribe er indrettet af hans salige Hustrus Morfader, Johan Povch, og stedse har været i Familien, ønsker han at afstaae samme Apothek til sin Steddatter Elisabeth Bødker, imod at hun bestyrer det ved en Provisor; og denne Afstaaelse stadfæstedes da af Kongen $\frac{28}{6}$ 1720; men da senere Raadmand og Apotheker J. J. Neumann androg, at det hans Steddatter, afg. Elisabeth Bødker, ifølge allernaadigst Bevilling overdragne Apothek ham igjen ved hendes Død var tilfalden, men han var gammel og svag og paa allernaadigst Approbation havde afstaaet Apotheket til Johan Henrik Ostermann, fik denne Privilegium $\frac{4}{10}$ 1726 og havde derpaa Apotheket indtil sin Død.

Throndhjem.

Her var Arnold v. Westen, hos hvem hans Broder, som senere blev Apotheker i Odense, havde lært, Apotheker indtil sin Død, hvorefter Johan Michael Eitel $\frac{8}{3}$ 1701 fik Privilegium. Efter hans Død fik Johannes Julius Strach $\frac{19}{11}$ 1706 Privilegium, og han havde da Apotheket indtil 1745.

Bergen.

Naar Johan de Besche døde, vides ikke bestemt; men rimeligvis har det været 1711 eller endog før; thi $\frac{16}{1}$ 1712 fik hans Enke, Karen, Bevilling, „at Apotheket efter

hendes Død maa bestyres af en Provisor indtil at hendes Søn selv kan antage sig det". Dette varede imidlertid længe, saa at det er til at antage, at han 1712 har været en lille Dreng; thi først 1731 fik han Privilegium, og i dette Mellemrum af 20 Aar maa Apotheket altsaa være blevet bestyret af en Provisor.

Men medens de Besche levede, havde Bergen atter faaet to Apotheker, hvilket nu for Fremtiden vedblev at være Tilfældet, og de Besches Apothek fik da Navn af *Svaneapotheket*, medens det nye Apothek kaldtes *Løveapotheket*; muligen har disse Navne ogsaa været benyttede til at betegne de tidligere Apotheker med; men directe Efterretning herom haves ikke. $\frac{24}{1}$ 1705 fik *Esaias Promm* Privilegium, at være Apotheker tilligemed de Besche, og oprettede da Løveapotheket. $\frac{13}{4}$ 1714 fik *Hans Smit* Bevilling, at maatte overtage Løveapotheket, hvorom han stod i Underhandling; men han skulde først lade sig examinere. Han tog da Examen i Kjøbenhavn og overtog derpaa Apotheket, men døde kort efter, hvorpaa hans Enke, *Kirstine Martha de Fine*, fik Tilladelse til at lade Apotheket bestyre ved en Provisor. Hun giftede sig med Capitainlieutenant Lorents de Ferry, og de vedbleve da at drive Apotheket ved Provisor indtil 1725, da de solgte det til Denne, som hed *Ludvig Ulrik Dynner*, og som fik Privilegium $\frac{9}{7}$ 1725.

Stavanger.

Her havde *Peder Jespersen Gram* $\frac{12}{9}$ 1725 faaet Bevilling at indrette et Hus-Apothek og Urtebod, og $\frac{7}{7}$ 1727 fik *Jacob Rüssel* Bevilling, i Grams Sted at holde et Hus-Apothek i Stavanger. Han kan ikke have levet længe derefter; thi i Novbr. 1730 afstod hans Enke Apotheket.

Christiania.

Det gamle Apothek her havde Johannes Heerfort indtil sin Død i Begyndelsen af det 18de Aarh., hvorpaa Poul Christian Schindler $\frac{4}{11}$ 1709 fik Privilegium derpaa, og efter hans Død gik det over til Fredrik Julius Brandte, som fik Privilegium $\frac{1}{4}$ 1718 og havde det ind i næste Tidsrum.

Det andet Apothek havde Johan Jacob Wilster, og efter hans Død, hvis Aarstal er ubekjendt, beholdt hans Enke, Anna Jensdtr., Apotheket, som hun bestyrede ved en Provisor. 1723 indgav Nicolai Wittrop, „forrige Regimentsqvartermester“, Forestilling, at da hans Søster, Anna Jensdtr., var svagelig og han selv indsat til eneste Arving, frygtede han for, at Apotheket skulde komme i fremmede Hænder, og han fik da den 9de Juli Bevilling, at lade Apotheket forestaae ved en Provisor, naar han havde arvet eller overtaget det; men naar dette da indtraf, vides ikke.

Bragnæs og Strømsø.

Om Hans Spar selv har overlevet Christian V., vides ikke; men Aar 1700 afstod hans Enke Apotheket til Gert von der Lith, som den 27de April s. A. fik Privilegium og derpaa havde Apotheket indtil 1738.

Kongsberg.

Rauschenblatt døde 1704, og Privilegiet gaves da til Peder Wisløff, hvis Enke, Anneke Livia Schierven, 1723 afstod Apotheket til Daniel Christopher Degtau, som derpaa fik Privilegium den 19de Novbr. s. A. og maa være død omtrent samtidig med Fredrik IV.

Skeen.

Her oprettedes et Apothek i Begyndelsen af det 18de Aarh., hvortil Fredrik Wulff $\frac{5}{8}$ 1709 fik Bevilling. Naar han døde, vides ikke; men hans Enke, Karen, vedblev at drive Apotheket under Bestyrelse af sin Svoger, Johan Wulff, som Provisor indtil hun overdrog Apotheket til ham, som fik Privilegium $\frac{12}{3}$ 1728.

Fredriksstad.

Her eiedes Apotheket af sin Stifter, Johan Henrik Erichs, og efter hans Død var det formodentlig, at Hans Kramer $\frac{28}{10}$ 1718 fik Privilegium paa Vilkaar, at have bestaaet Examen. Hans Enke afstod Apotheket 1735.

Fredrikshald.

Johan Hausmans Enke afstod Apotheket til Christopher Roth $\frac{6}{1}$ 1700; men han døde meget kort efter, og $\frac{25}{1}$ 1701 tilstodes da Vincents David Fischer Privilegiet. Han indfandt sig imidlertid slet ikke for at overtage Apotheket, og Privilegiet blev da $\frac{21}{5}$ 1701 givet til Niels Hansen Boeder. Efter ham fik hans Søn, Caspar Nielsen Boeder $\frac{11}{11}$ 1729 Privilegium tilligemed Bevilling, „at sælge Aqvaviter, destillerede Hoved- og ungarsk Vand, at lade forarbeide Pudder og Snuftobak og falholde det".

Arendal.

Her fik $\frac{30}{9}$ 1709 Peder Jespersen Gram Bevilling, at oprette et Apothek under Inspection af Apothekeren i Christianssand. Den samme Gram var det, som i et Par Aar havde det af ham i Stavanger oprettede Husapothek. Apotheket i Arendal beholdt han til 1739.

Christianssand.

Apotheket her havde Henrik Seydal vistnok indtil sin Død, som vistnok er indtraadt 1716; thi den 12te Juni d. A. fik Frands Didrik Schultz Privilegium, at være Apotheker her, saasnart han ved Examen havde viist sin Dygtighed. Enten maa denne Dygtighed ikke have viist sig tilstrækkelig eller han er død snart efter eller har af anden Grund ikke ret længe havt Apotheket; thi $\frac{22}{10}$ 1717 fik Johan Andreas Struve Privilegium som Apotheker, og han havde da Apotheket til 1739.

10de Afsnit.

Kong Christian den Sjettes Regjeringstid, 1730—1746.

A. Universitetet og dets Lærere.

Christian VI. besteg efter sin Faders Død Thronen $\frac{12}{10}$ 1730, efterat han som Kronprinds havde „svagelig paa Sind og Skind levet i dybere Stilhed, end mangen Eneboer“ [1]) og i denne Periode af sit Liv var holdt fjernt fra alle Statssager. Hjerte for sit Folk havde han som Konge og vistnok den bedste Villie til at udrette saameget Godt for Land og Undersaatter, som nogen Fyrste kunde have; men hans Character var svag og hans tydske Dronning øvede med sine talrige Yndlinge en altfor stor Indflydelse, som han ikke formaaede at frigjøre sig for; derfor blev det Gode, som udrettedes, i Virkeligheden saa lidt, og derfor vidnede Resultaterne af hans Regjeringsforetagender næsten snarere imod, end for Regentens gode Villie. Han elskede Videnskaberne, men indførte dog en endnu skarpere Censur, end der tidligere havde existeret, navnlig ved Oprettelsen af Generalkirkeinspectionscollegiet, som skulde censurere det allerede Censurerede; han elskede sit Folk;

---

[1]) N. M. Petersen: Litt.-Hist. IV, p. 55.

men han omgav sit Slot med Jernkjæder og Vagter og indførte en Etikette, som „gjorde det til et Uheld for Undersaatterne at møde den kongelige Familie“; han fattede, at de danske Sønderjyder forurettedes i deres Sprog og søgte, skjøndt forgjæves, at skaffe dem deres Ret; men han skrev og talte midt i Danmark kun Tydsk, og hele Hoffet var saa tydsk, som maaskee aldrig før; han løste Stavnsbaandet og gav Bonden fuld Frihed til at nedsætte sig, hvor han vilde; men allerede Aaret efter indførtes Stavnsbaandet paany, og ved sin Død efterlod han Bønderne som „en Flok stavnsbundne Trælle“. Hans Regjering førtes i uafbrudt Fred; men kun lidet forbedredes Finantserne; thi uhyre Summer gik med for at tilfredsstille Dronningens Pragtlyst og til Opførelsen af det prægtige Christiansborg, som afløste det gamle Kjøbenhavns Slot, som blev nedrevet, det kostbare og bekostelige Hirschholm, Eremitagen og flere Slotte. Thi pragtsyg var Dronningen, og pietistisk var hun, som bekjendt, ogsaa; det Sidste var Kongen under hendes Paavirkning ogsaa bleven, og under den pietistiske Aand, som fra Hoffet udgik over hele Landet, og som gav sin Indflydelse tilkjende i Love og Anordninger, tilintetgjordes Talefrihed, blev Dands, Comedier og al Lystighed forbudt, straffedes Arbeide paa Helligdage og Udeblivelse fra Gudstjeneste med Bøder og Indsættelse i den Gabestok, som blev et uundværligt Appendix til en Kirke, og skinhellig Hovedhængen blev den sikkreste Vei til Opnaaelsen af Gunst og Gaver. Under saadanne Forhold var det ikke rimeligt, at Videnskaberne, idetmindste med Undtagelse af Theologien, kunde føre noget frodigt Liv og ret reise sig af det Forfald, hvori de siden Aarhundredets Begyndelse vare komne, og kan det end ikke nægtes, at der under Christian VI.s Regjering udrettedes Endeel, idet Universitetets Bygninger bleve gjenreiste, en ny Fundats blev given, og det danske Videnskabernes Selskab blev stiftet, kunde den rette Livets Aande dog under

den mørke Pietismes Tryk ikke indpustes Videnskaberne og deres Dyrkere.

I Slutningen af Fredrik IV.s Regjering var under Kjøbenhavns Ildebrand i October 1728 alle Universitetets Bygninger paa Consistoriebygningen nær lagte i Aske, og først under hans Efterfølger reistes de igjen. Magister Tychonius (Christen Larsen Tygesen), som fra 1727 var Stiftsprovst i Viborg, havde allerede ved Viborgs Brand 1726 fattet Ideen om et Universitet her og benyttede nu 1728 Leiligheden til at fremkomme med et Project om Universitetets Flytning fra Hovedstaden til Viborg. Han fik ogsaa endeel formaaende Mænd til at interessere sig for og anbefale dette Foretagende, og det syntes næsten paa god Vei til at blive realiseret, da Kongens Sygdom indtraf og blev Skyld i, at der ikke gjordes videre ved Sagen. Da Christian VI. besteg Thronen, afskaffede han alle sin Faders Raadgivere paa et Par nær, hvoraf den Ene var den lærde Iver Rosenkrands, som i Forening med Hans Gram i de første Aar af Christian VI.s Regjering virkede med Iver for Universitetets Opkomst og Videnskabernes Fremme. Nu taltes der ikke mere om at flytte Universitetet; men alle Kræfter sattes i Bevægelse for at reise det paany paa dets gamle Sted, og allerede 1731 bleve Kommunitetsbygningen, Regentsen og Trinitatiskirke med Bibliothekslocalet færdige, hvorimod det store Auditorium først fuldførtes det næste Aar, da det paa Kongens Fødselsdagsfest, som høitideligholdtes den 4de Decbr., indviedes med en Tale af Gram, som da var Universitetsrector[1]). Men først efterhaanden kunde alle Bygninger og Localer gjenreises, og det Anatomikammer, som afløste det brændte Anatomihus, blev først istand 1740.

Men den slette Tilstand, som havde hersket under Fredrik IV., var saa umiskjendelig, at det ikke kunde und-

---

[1]) Nyerup: Univ.-Ann., p. 228.

gaae baade Kongens og andre Videnskabens Velynderes Blik, at der maatte noget mere til, end at reise de døde Bygninger, om man vilde vente at see Videnskaberne blomstre og komme paafode igjen. Ifølge kgl. Commissorium af $\frac{26}{6}$ 1731 traadte derfor Geheimeraad Iver Rosenkrands, Biskop Christian Worm, Confessionarius Johan Fraum, Etatsraad Thomas Bartholin og Justitsraad Hans Gram sammen for at raadslaae om, hvad der kunde gjøres til Universitetets Opkomst og Videnskabelighedens Fremme. Rosenkrands og Gram vare de egentlig Virksomme, som satte Liv i det Hele. Biskop Worm gjorde Udkast til en ny Fundats for Universitetet, og Gram gjennemgik Fundatserne for Legater til de Studerende, Bibliotheket og det anatomiske Musæum. Frugten af den samlede Commissions Arbeider var den under $\frac{31}{3}$ 1732 med kgl. Stadfæstelse udgivne *nye forbedrede Fundats og Stiftelse for Universitetet i Kjøbenhavn*. Herved bestemtes, at der skulde være 15 Professores ordinarii, hvoriblandt som hidtil 2 medicinske Professorer. Ingen Professor maatte forlade den Profession, hvortil han engang var kaldet, forat gaae over til en anden, hvorved den gamle Skik eller rettere Uskik, at Professorerne ofte gjennemgik flere philosophiske Professorater inden de havnede i den Lærerpost, hvortil de egentlig vare duelige, for Fremtiden afskaffedes. Enhver Professor skulde 3 Gange ugentlig holde en Times offentlig Forelæsning paa det øverste eller nederste Auditorium og desuden en Gang ugentlig repetere det Læste; men desuden tillodes det dem at holde private Collegier i deres Hjem, hvilke skulde betales af de Formuende; men de Ubemidlede skulde de „unde saadan Undervisning uden Betaling". Desuden skulde enhver Professor en Gang om Aaret disputere offentlig, og det stod ham da frit for selv hertil at udvælge, hvilken Maaned han fandt beqvemmest. Disputatsen skulde holdes om Onsdagen fra Kl. 8 til Kl. 11½, og en Professor maatte ikke lade en Anden besørge den for sig. For Forsømmelse skulde der bødes 20 Rd. Fritagne for Forelæs-

ninger og Disputatser vare kun Universitetets Qvæstor, den 3die theologiske Professor, som var Sjællands Biskop, og Universitetets Senior. Ogsaa for Studenter anordnedes, som hidtil, Disputatser, nemlig for Kommunitetets Alumner, som under Maaltiderne skulde disputere paa Latin; men heri skete snart en Forandring; thi da der i Aarene 1734—36 var ført mange Klager over Maden og forskjellige andre Ting, endte dette med, at det theologiske Facultet indgik til Kongen med Forestilling, at i Betragtning af, at Kommunitetsbygningens og Regentsens Istandsættelse efter Ildebranden havde kostet saa mange Penge og der paa Godserne hvilede store Restancer, ansaaes det for raadeligst, at Spisningen helt ophørte og hver Alumnus fik 4 Mk. ugentlig i Kostpenge, hvilket ved Reskr. af $\frac{12}{10}$ 1736 blev allernaadigst bevilget, og herved ophævedes altsaa de fælleds Maaltider. Kommunitetet blev forøvrigt ved Fundatsen fra Nyt af reguleret, og ligeledes gaves der forskjellige Bestemmelser om Bibliotheket, som skulde forestaaes af en Bibliothekar, som kunde vælges blandt de philosophiske Professorer, men ogsaa kunde være en anden lærd Mand udenfor Høiskolen, som da skulde vælges af alle Professorer og udnævnes af Universitetets Patron. Bibliothekaren skulde holde Bibliotheket i Orden og maatte ikke udlaane nogen Bog undtagen til Professorerne, som da skulde give en skriftlig Tilstaaelse derfor; desuden skulde han i 2 Timer ugentlig holde Forelæsning „de notitia, delectu et vero librorum usu". Til Hjælp ved Forretningerne havde han en Famulus.

Forinden Fundatsen offentliggjordes, var der $\frac{18}{3}$ 1732 udgaaet en Forordning om Cathedraticum eller Studieskatten, som Kirker og Præster overalt i Danmark og Norge skulde svare aarlig til Universitetets Vedligeholdelse og Forbedring af Lønningerne, og 18de April s. A. udgik en ny Anordning angaaende Indkomsternes Deling mellem Universitetets Professorer og deres Naadensaar, hvorved enhver af de 14 saakaldte Consistoriales fik deres Løn forøget med

200 Rd., Prof. honorarius fik 100 Rd. tillagt til at holde en Vicar for, og Universitetsbibliotheket tilstodes 300 Rd. til Bøgers Indkjøb og Indbinding. Saaledes sørgede Kongen altsaa i dette Aar for Universitetets Opkomst saavel i materiel, som i videnskabelig Henseende, og til det Sidste sigtede ogsaa indirecte det $\frac{13}{6}$ 1732 udgaaede Reskript til alle Biskopper, hvorved Fundatsen meddeltes dem tilligemed Rectorerne og det samtidig befaledes dem at indsende Beretninger om Skolernes Tilstand og Forslag om Foranstaltninger, der kunde virke til deres Opkomst.

Ogsaa i Christian VI.s Tid blev der Brug for en kgl. Bestemmelse om Rangen for Professorerne. I den nye Fundats var der ikke talt om extraordinaire Professorer, og heller ikke var der tidligere givet nogen Rangbestemmelse for Saadanne; men da der snart udnævntes extraordinaire Professorer baade i det theologiske, i det medicinske og i det philosophiske Facultet, blev det meget snart en Nødvendighed at bestemme deres Plads paa Rangstigen, og ved Reskr. af $\frac{15}{5}$ 1740 bestemtes da, „at de nuværende 4 Proff. theol. extraordinarii skulle tage deres Sæde strax efter Proff. theol. ordinarii og for Prof. juris; men i Fremtiden skulle alle Proff. ordinarii have Gang og Sæde efter deres Facultet og siden de Extraordinarii igjen, hver efter sit Facultet“.

Det **medicinske Facultet** bestod ved Christian VI.s Thronbestigelse af Georg Fredrik Frank de Frankenau, som dog ikke virkede som Docent i denne Konges Tid, og Johannes de Buchwald; begge vare allerede ældre Mænd. Desuden var Caspar Bartholin vel fremdeles extraordinair medicinsk Professor; men han havde allerede i flere Aar ikke holdt Forelæsninger og virkede sikkert i denne Retning heller ikke under Christian VI., i hvis Regjeringstid han døde 1737. Allerede 1732 døde Frankenau, og hans Post stod derpaa ledig indtil næste Aar, da Tydskeren Georg Detharding, som var medicinsk Professor i Rostock, indkaldtes forat overtage den

ledige Docentplads, i hvilken han derpaa virkede i hele denne Konges Tid og indtil sin Død 1747. 1738 døde Johannes de Buchwald, ligesom Frankenau, i en høi Alder; og der aabnedes nu 1739 en Concurrence om den ledige Professorplads. Heri deeltoge Christian Lodberg Friis, som var Stadsphysicus i Kjøbenhavn, Johan Heinrich Becker, en Tydsker, som maaskee først ved denne Leilighed kom herind i Landet, Søren Hee fra Odense, som nogle Aar iforveien var bleven Dr. med., og den afdøde Buchwalds Søn, Balthazar Johannes de Buchwald, som var Landphysicus i Lollands og Falsters Stift. Balthazar Johannes de Buchwald blev den Seirende og tiltraadte derpaa sin Faders Embede, som han derefter beklædte indtil sin Død 1763, hvorimod Christian Lodberg Friis og Søren Hee begge udnævntes til extraordinaire medicinske Professorer og Johan Heinrich Becker til Prof. phil. extr. Den Sidste gik imidlertid 1742 til Kongsberg som Bergmedicus her, og Hee, som samtidig blev Prof. phil. designatus ved Odense Gymnasium, blev 1748 virkelig Professor her; men ingen af de extraordinaire Professorer holdt Forelæsninger ved Universitetet.

De Mænd, som ved den nye Fundats's Fremkomst dannede det medicinske Facultet, vare ikke just unge; Buchwald var dengang 74 Aar, og Georg Detharding, som det næste Aar indkaldtes forat afløse den 1732 afdøde 63 Aar gamle Frankenau, var selv 62 Aar. Det var saaledes gamle Mænd, som skulde føre det Nye ind i Livet, og maatte de end antages at have Erfaring og Besindighed, kunde de dog neppe være i Besiddelse af den Kraft og Fyrighed, som ere saa væsentlige Betingelser, hvor det gjælder om at virke oplivende og vækkende paa Ungdommen, og som man derfor navnlig maatte trænge til paa en saadan Tid, hvor det gjaldt om at hæve Videnskabeligheden fra det Forfald, hvori den i den foregaaende Periode var kommen. Det kan vistnok neppe feile, at dette Forhold har havt sin Deel i den ringe Iver for det medicinske Studium, som ogsaa i denne Konges Tid viste

sig ved Høiskolen, og som ikke synes at kunne hidledes fra Mangel paa Flid hos Professorerne, da baade Buchwald og Detharding, idetmindste saavidt det nu kan skjønnes, udfoldede en ingenlunde ringe Virksomhed, navnlig naar Hensyn tages til deres Alder. Men ogsaa en anden Omstændighed virkede uheldigt for det medicinske Studium, og hertil maa vi søge Roden i den usalige Pietisme, som i saa mange Retninger virkede skadeligt for Folket og ogsaa udstrakte sin Indflydelse til det academiske Liv. „Der findes,“ siger nemlig Holberg, „fast ingen Studerende uden theologi, saa at de Andres Tal strækker sig neppe til et Douzaine; heraf kommer det, at naar en Prof. juris, medicinæ eller philosophiæ vil læse publice, holder han det for en Lykke, naar han kan have tre eller fire Tilhørere, da derimod theologorum deres Lectier og Collegier vrimle af Studentere“. Det var altsaa den Tiltrækningskraft, som Theologien fremfor andre Videnskaber øvede paa den studerende Ungdom, som idetmindste tildeels bevirkede, at de medicinske Professorer havde saa faa Tilhørere, og vi træffe saaledes ved Christian VI.s Restauration af Universitetet et lignende Forhold, som 200 Aar tidligere havde fundet Sted i Christian III.s Tid, og de Bevæggrunde, som gjorde sig gjældende, vare vel ogsaa omtrent de samme; nemlig den større Lethed, hvormed man kunde opnaae et Embede, og det Behag, hvormed man vidste, at det theologiske Studium betragtedes af Landets Overhoved. „Hvoraf saadan Misorden ellers kan reise sig,“ siger Holberg, „om det kommer af Studenternes Gudfrygtighed, at de have en naturlig Begjærlighed til det theologiske Studium, eller de finde deres Regning bedre derved, dette vil jeg lade Andre efterforske; jeg taler ikkun om Tingen saa som den er.“ For at raade Bod paa disse Ulemper og skaffe de juridiske, medicinske og mathematiske Docenter flere Tilhørere fremkom Hans Gram 1741 med nogle Forslag, hvoraf det væsenligste gik ud paa, at enhver theologisk Candidat, som efterat have faaet Attestats endnu nød noget academisk

Beneficie, altsaa Stipendie eller Collegie, skulde være pligtig til i den Tid at høre en juridisk, medicinsk eller mathematisk Forelæsning [1]). Dette Forslag blev dog ikke realiseret, og den tilraadede Forholdsregel synes unægtelig ogsaa at have mere Lighed med et Ligs Opsminken, end med en livsvækkende Operation, saa sandt det dog ikke kunde komme an paa, at skaffe Professorerne nogle Statister at tale til, men at vække Lyst til og Interesse for de ommeldte Studier hos den academiske Ungdom, hvilket aabenbart maatte fremkaldes ved ganske andre Midler, end ydre Tvangsforanstaltninger, og i denne Henseende er det vistnok rimeligt, at de gamle Mænd, som i en Række Aar vare medicinske Docenter, ikke har kunnet udrette for deres Videnskab, hvad der var ønskeligt og nødvendigt, om Studiet skulde komme til at florere. Vel døde Buchwald 1738; men ogsaa Sønnen, som efterfulgte ham, var allerede ude over den fyrigste Alder, om end han endnu stod i Manddommens fulde Kraft, og han havde desuden, inden han tiltraadte Professoratet, i flere Aar været optaget af en practisk Lægevirksomhed paa Landet, hvor Videnskaben vistnok maatte blive ham mere fremmed og Aandens Spændkraft maatte slappes mere, end det var ønskeligt for en Universitetslærer navnlig i en Periode, som den her omhandlede. At forresten ogsaa han virkede med al mulig Iver og virkelig har hørt til Universitetets dygtige Lærere, om end han maaskee ikke naaede Faderen, det kan dog neppe betvivles, og naar Riegels i sin blinde Harme mod alle den Tids Læger, som han omtrent skjærer

[1]) Nyerup: Univ.-Ann, p. 297—305; Molb.: Hist. biogr. Smll., p. 309—326. Gram udtaler om Jurisprudents, Medicin og Mathematik, at der „efter dette vort Fædrelands Beskaffenhed necessario maa være mindre Liebhavere til dennem, end til Theologie og Philologie (hvilcket dog langt fra icke kommer ex defectu ingeniorum)“; men han begrunder det ikke nærmere.

over een Kam, ogsaa ved enhver given Leilighed udtaler sin Harme og Foragt for denne Buchwald, da gjør han ham vistnok ofte blodig Uret.

I Fundatsens 3die Artikel havde Kongen fastsat de medicinske Professorers Pligter, og det bestemtes da deri[1]), efterat det var udtalt, at begge Professorer burde vitterligt være kyndige i Chemien, at foruden de offentlige Forelæsninger skulde den Ene af dem tilligemed de øvrige Dele af Medicinen foredrage Anatomien, idet han dermed af og til forbandt Dissectioner af Menneskelig; den anden Medicus derimod skulde foredrage for de Yngre Botaniken og Pharmacologien, dels i den botaniske Have og dels paa Excursioner til forskjellige Steder, saaledes at de ikke alene lærte Planterne at kjende, men ogsaa deres Kræfter og Brugen i Medicinen; begge skulde de desuden flittig repetere Physiken, over hvilken det forøvrigt tilkom enten en af de medicinske Professorer eller en mathematisk Docent at læse en Gang om Ugen. Disse Fordringer see vi ogsaa af Lectionscatalogerne at være skete Fyldest, om end Fordelingen af Fagene mellem de to medicinske Professorer jevnlig sees at være skeet noget anderledes, end Fundatsen strengt taget forordnede.

Hvad den egentlige Medicin, Pathologi og Therapi, angaaer, da foredroges den i dette Tidsrum først af Johannes de Buchwald og efter hans Død af Detharding; det var vistnok ifølge gammel Skik og Brug den første Medicus, hvem dette Fag tilfaldt. Undervisningen var, som hidtil, theoretisk, eftersom ingen Hospitaler existerede, hvor en clinisk Undervisning kunde gives. Hvorvidt de Obductioner, som undertiden forefaldt i Hovedstaden, gjordes frugtbringende for Studiet ved de medicinske Studerendes Nærværelse, er vistnok tvivlsomt, om end det jo er muligt.

Pharmacologi foredroges for de vegetabilske Mid-

---

[1]) Riegels: De fat. faust. & inf. Chir., p. 407–8.

lers Vedkommende ifølge den i Fundatsen givne Bestemmelse i Forening med Botaniken, og andre pharmacologiske Forelæsninger gaves egentlig ikke førend Balth. Joh. de Buchwald blev Professor, da han begyndte og fremdeles vedblev at holde Forelæsninger over „simplicium ex triplici regno desumtorum virtutes“.

Physiologi foredroges ogsaa i dette Tidsrum, i hvilket dette Fag dels anmeldes som en særlig Forelæsning af Joh. de Buchwald, dels foredroges i Forbindelse med Anatomien, da den yngre Buchwald havde overtaget dette Fag. Ogsaa Detharding holdt i et Par Aar physiologiske Forelæsninger.

Den legale Medicin havde vel tidligere havt Dyrkere hertillands, som Henning Arnisæus og senere Georg Frank de Frankenau; men ved Universitetet havde den dog ikke været repræsenteret, og først i dette Tidsrum finde vi Forelæsninger anmeldte over denne Gren af Videnskaben, idet Georg Detharding i et Par Aar anmelder Forelæsninger over „Medicina Forensis“; men derved synes det forøvrigt ogsaa at være bleven.

Anatomien havde ved Kjøbenhavns Ildebrand lidt et stort Tab, idet Anatomihuset med alle dets Skeletter og andre anatomiske Præparater var blevet et Rov for Luerne, og i sin tidligere Skikkelse reiste det sig ikke mere. Da Universitetet efter sin Restauration atter aabnede sine Høresale og Forelæsningerne paany toge deres Begyndelse, fandtes der endnu intet Locale til anatomiske Demonstrationer, og i en temmelig lang Aarrække har saadanne ikke kunnet foretages, saa at man har maattet nøies med Afbildninger, forsaavidt Anatomien forresten virkelig blev foredraget. Først 1740 fik man igjen et anatomisk Locale, hvis Indretning navnlig skal skyldes Dethardings Iver derfor, men som var langt mere indskrænket, end det nedbrændte. Istedetfor det forrige Anatomihus med sine rigelige Localer maatte man nemlig nu lade sig nøie med et Anatomikammer i anden Etage af Studiegaardens østlige Bygning ligeoverfor det saakaldte Auditorium superius, og ved Siden af

det blev et andet Værelse indrettet til Naturaliecabinet istedetfor det Locale, som tidligere fandtes i Anatomihusets anden Etage[1]). Forat faae dette istand, havde Detharding maattet anvende endeel af sin egen Formue, hvilket 1744 gav Anledning til en Strid med Balth. Joh. de Buchwald, idet denne som anatomisk Docent gjorde Fordring paa det Fuirenske Legat, hvilket Detharding ligeledes krævede til Erstatning for sit Udlæg. Dette gav da Anledning til, at det efter kgl. Resolution blev nærmere undersøgt, hvormeget Detharding havde forstrakt til „Instrumenter, Machiner og Rariora in Museo Academico“, og Striden blev derpaa bilagt i Mindelighed.

Da Forelæsningerne atter begyndte 1732, anmeldte Buchwald ogsaa anatomiske Forelæsninger; men da Detharding næste Aar var indkaldt, tilfaldt de ham. At han med Iver og Opoffrelse virkede for et anatomisk Locales Indretning, har vi seet, og om hans Interesse for Anatomien haves ogsaa forskjellige andre Vidnesbyrd; men efter Lectionscatalogerne at dømme, synes rigtignok de anatomiske Forelæsninger ikke at være blevne holdte aldeles stadigt; idetmindste findes for Aaret 1738—39 ingen saadanne anmeldte. Da Balthazar Johannes de Buchwald tiltraadte Professoratet og et Locale omtrent samtidig var skaffet tilveie, kom der derimod nyt Liv i Tingene, og denne Docent holdt nu stadig anatomiske Forelæsninger og saavidt

---

[1]) Til Erindring om disse Lokalers Indretning ophængtes en Tavle med følgende Indskrift: „En Phoenicen ex cineribus repullulascentem, in quas vorax flamma cum coeteris Universitatis hujus ornamentis IV Calend. Novembris MDCCXXVIII redegerat, hic auspice regum optimo Christiano VI in Musæo Naturæ et Theatro Anatomico lætus et nitidior resurgit, opera et cura ætate Phoenicis arte Chironis Facultatis medicæ et Collegii medici Hafniensis Decani perpetui Georgii Dethardingii a. p. C. n. MDCCXXXX.“ (Nyerup: Univ.-Ann., p. 284).

muligt offentlige Demonstrationer[1]). I den Mellemtid, hvori Universitetet havde savnet Anatomikammer, var der imidlertid, som senere skal nærmere omtales, fremstaaet et nyt anatomisk Institut, nemlig Chirurgernes anatomiske Theater, som Kongen 1738 havde givet Tilladelse, at faae Cadaverne af de i Kjøbenhavn henrettede Misdædere og flere Andre; men da Universitetet ogsaa fik et Theater, blev det ved Reskr. af $\frac{30}{12}$ 1740 bestemt, at de Første skulde deles mellem de to Theatre saaledes, at Universitetet først skulde komme i Betragtning, og dernæst skulde de skiftevis have de forefaldende Cadavere. Men da Buchwald let kunde indsee, at dette ikke vilde forslaae meget til en ordentlig anatomisk Undervisning, som han ønskede den, indgav han Ansøgning om, at Universitetets Anatomikammer maatte, ligesom Chirurgernes, faae Cadavere fra Børnehuset, Ladegaarden, de Fattiges Sygehuse eller Hospitaler, Bremerholm, Stokhuset og Castellet samt af Delinqventer fra Militairetaten, og ved Reskr. af $\frac{20}{1}$ 1741 blev dette bevilget. Saaledes skaffedes altsaa det fornødne Materiale tilstede efter saa rundelig en Maalestok, som Omstændighederne kunde tillade, og hvorledes Buchwald benyttede dette og i det Hele indrettede sine Forelæsninger, see vi af en Forestilling, han 1744 indgav til Kongen, og hvori han siger, „at han ved de senest havte Cadavere har gjennemgaaet diversas anatomiæ partes med derhenhørende Physiologia samt den deraf flydende Application in praxi chirurgica et medica, hvorved han tillige har tilladt endeel unge Mennesker at exercere sig in arte secandi, saasom han eragter, at ved slig exercitio mere kan profiteres og læres i et Fjerdingaar, end ved publiqve Lectioner uden Øvelse i

---

[1]) Til Forevisningerne maa det vel nemlig sigte, naar Buchwald fra 1744 stadig anmelder „data accasione Anatomiam" istedetfor at han indtil da simpelthen anmelder „per hyemem Anatomiam"; thi Forelæsningerne kan man dog neppe antage, at han kun vilde holde data occasione.

nogle Aar“, og vi see altsaa, at i Buchwalds Tid de medicinske Studenter virkelig kunde faae Leilighed til selv at øve sig i Dissection, Noget, som aldrig tidligere havde været Tilfældet herhjemme, og har det end kun undtagelsesvis kunnet skee, som det lader, saa kan det dog ikke nægtes, at det var et virkeligt Fremskridt i den anatomiske Undervisning, og at det er et talende Vidnesbyrd om, at Buchwald baade har havt Øie for, hvad der kunde tjene til de Studerendes Bedste, og Lyst til saavidt muligt at virke derfor. I samme Øiemed var det da og, at Buchwald i den nævnte Forestilling udtalte det Ønske, at „en habil Person, Sievers, maatte til de herved forefaldende Operationer og Forretninger ved Academiet antages til Prosector og ham derfor aarlig forundes for det Første 200 Rd. af de 400 Rd., som vare tillagte Directeur-Generalen ved Chirurgien, S. Kryger, til 4 Pensionairs at holde“. Da Kongen imidlertid mente, „at En eller Anden af Studiosis Medicinæ, som paa Collegio Borrichiano nyde aarlige Stipendia og Beneficia, skulde vel slig Forretning sig ville paatage, og det saameget deshellere, som de dog ved saadan Øvelse kunde erlange desto grundigere Erfarenhed i Anatomien“, saa reskriberede han $\frac{13}{4}$ 1744 til Buchwald, at han skulde forhøre sig desangaaende; men fandtes der ingen Saadanne, „da haver han dertil at reqvirere en Person hos fornævnte S. Kryger, som ham, hvergang han det hos ham reqvirerer, dermed skal gaae tilhaande“. Hvorledes det da i Virkeligheden blev, vides vistnok ikke bestemt; men usandsynligt er det ikke, at man idetmindste i Regelen har maattet tye til Chirurgerne forat faae en Prosector, hvis man ikke foretrak at undvære en Saadan, hvilket vel efter det meget spændte Forhold, som dengang bestod mellem Læger og Chirurger, nok kan synes rimeligt, om end Buchwald selv var begyndt med at foreslaae en Chirurg til denne Post.

Botaniken foredroges i dette Tidsrum af de to Buchwalder, som dels holdt Forelæsninger, dels foretog Excur-

sioner i Hovedstadens Omegn, og i Overensstemmelse med Fundatsens Bydende havde deres botaniske Forelæsninger et væsentlig practisk Øiemed, idet de samtidig med at bibringe Studenterne Kjendskab til Planterne lærte dem deres Brug og Nytte for Medicinen. Derimod var det egentlig mod Fundatsens Ord, at idetmindste den yngre Buchwald foredrog Botaniken, eftersom han tillige var anatomisk Docent; men saaledes havde Tingen jo tidligere været ordnet, og saaledes vedblev den egentlig ogsaa senere.

Hvad den botaniske Have angaaer, da vides kun om den, at Joh. de Buchwald $\frac{18}{3}$ 1733 gjorde Forestilling i Consistorium om, at den i dette Aar nødvendigvis maatte istandsættes, og da Conferentsraad Bartholin erklærede, at han af det dertil bestemte Legat havde tilstrækkelige Pengemidler i Kassen, blev denne Reparation bevilget.

Chemien synes i denne Periode at have været meget forsømt ved Universitetet. Vistnok hed det i den nye Fundats, at Professorerne skulde være kyndige i Chemi, og i en anden Artikel udtaltes det ogsaa, at Enhver, som vilde tage den medicinske Doctorgrad, skulde præstere Bevis for at være kyndig bl. A. i Chemi; men chemiske Forelæsninger anmeldes egentlig ikke af nogen Docent. De vare heller ikke udtrykkelig paabudte i Fundatsen; men det kan dog maaskee antages, at de tænktes indbefattede under „Philosophia naturalis“, som i den 5te Artikel befaledes at skulle „læses enten af en af Professoribus Medicinæ eller af en af Professoribus Mathematum, saaledes at han ugentligen læser en Dag over Physicam, men de øvrige Dage over Medicinam eller Mathesin, hvilken af Delene han profiterer“. Kan det antages, at Chemien er indbefattet herunder og muligen slaaet sammen med Physiken, da har det været Detharding, som foredrog den, og rimeligst er er det vistnok ogsaa, at det maatte være ham, som var bedst skikket dertil, naar nogen af de daværende Professorer skulde foredrage denne Videnskab. Men at man forøvrigt ikke mente at kunne stille store Fordringer til Læ-

gernes chemiske Kundskaber og Dygtighed, fremgaaer af Forordningen af $\frac{9}{4}$ 1740, hvorved Collegium medicum stiftedes, idet Kongen her just af Hensyn til Chemien beskikkede et Par Apothekere til Assessorer ved Collegiet.

Chirurgien vedblev Joh. de Buchwald at foredrage saalænge han var Professor; men efter hans Død indtræder et Tidsrum af nogle Aar, hvori det idetmindste af Lectionscatalogerne ikke sees, at der er holdt chirurgiske Forelæsninger; først 1744 anmeldes saadanne igjen, nu af Sønnen, den yngre Buchwald, som senere vedblev at holde Forelæsninger over, hvad han kaldte „Chirurgia medica". Det Tillægsord, som her er føiet til, synes at antyde, at han ikke ansaae Chirurgien i sin hele Udstrækning for et Fag, det var nødvendigt for Lægen at kjende, men muligen har indskrænket det til. hvad vi kalde Chirurgia minor, eller ialtfald gjort et Udvalg, som ansaaes for nødvendigt eller idetmindste nyttigt for Lægen. Det store Opsving, Chirurgien forresten fik i dette Tidsrum, udgik ikke fra Universitetet og havde Intet dermed at bestille; ligesom det var de egentlige Chirurger, Bartskjærerne, der høstede Nytten deraf, saaledes var det ogsaa en Mand af deres Klasse, som fremkaldte det og har Æren derfor.

Udenlandsreiser florerede, som vi vide af Holbergs Udtalelser, i Christian VI.s Tid. „Hos os drage de fleste unge Mennesker," siger Holberg, „saavel af Borger- som Adelstand, udenlands og tilsætte deres Midler, alene for at naae des større Fuldkommenhed udi fremmede Sprog, og for at glemme deres eget." For Medicinernes Vedkommende turde dog vel Udenlandsreisen nok kunne bringe et større Udbytte, og for dem maatte den vel endnu ansees for et saa nødvendigt Supplement til Studiet herhjemme, at Holbergs Ord egentlig ikke med Grund kunde anvendes paa dem; thi idetmindste een væsentlig Mangel havde den medicinske Undervisning hertillands endnu fremdeles, nemlig det fuldstændige Savn af al Clinik, og forat oprette dette kunde det vel være fornødent, at de Stude-

rende tyede til Udlandet, hvor Hospitaler og dermed forbundne cliniske Foredrag og Øvelser kunde findes. Udenlandsreiserne vedbleve derfor ogsaa fremdeles, og den $\frac{15}{3}$ 1743 udkomne Forordning om Freqventsen af Kjøbenhavns Universitet, som nærmest var rettet herimod, gjorde vistnok i Virkeligheden ikke stor Forandring i det Bestaaende; men paa den anden Side er det ganske vist, at Reiserne, som i forrige Tidsrum, langtfra havde den samme Udstrækning, som tidligere, og gjerne indskrænkede sig til et Besøg i Holland og Frankrig, hvilket Lands Hovedstad vistnok Alle, som reiste udenlands, besøgte, samt undertiden et Par Steder i Tydskland, hvor navnlig Halle synes at have været besøgt i dette Tidsrum, og endelig finde vi, at nogle Læger i hele deres Studeretid slet ikke besøgte fremmede Lande, men fuldendte deres Studier herhjemme.

Ligesom hidtil, var det fremdeles *Doctorgraden*, som betegnede Studiets Afslutning og var Universitetets Tilkjendegivelse af, at Vedkommende var moden til at optræde og virke som Læge. Angaaende denne Grads Erhvervelse hedder det i den nye Fundats's 50de Artikel: „Gradum Doctoratus in Medicina maa Ingen nyde, medmindre de ved Examen af Facultetet vise grundig at forstaae, hvad de bør, samt foruden Theoriam Medicinæ ere vel erfarne in Anatomicis, Botanicis, Chymicis og Chirurgicis. De skal offentlig paa det øverste Auditorio disputere sine Præside. Efter Promotionen nyde de Frihed til at disputere paa det øverste Auditorie, holde Collegia medica, anatomica, chymica, samt practisere overalt i Kongens Riger og Lande.“ Herved indførtes egentlig fundatsmæssig en Slags medicinsk Examen, men dog endnu ikke som en Studierne afsluttende Act. Ogsaa tidligere havde man jo brugt en Examen som Prøve paa medicinske Studerendes Modenhedsgrad og Dygtighed paa et vist Tidspunkt, nemlig forud for den Disputats, som gav Adgang til det kgl. Reisestipendium, og saaledes skulde ogsaa den af Christian VI. paabudte Examen kun give Adgang

til at tage Doctorgraden og paa denne var det dog fremdeles, at Alt kom an, om end man endnu i denne Konges Tid kunde, ligesom under Fredrik IV., ved kongelig Tilladelse blive Lic. med., efterat være examineret af Facultetet. Imidlertid adskiller den her indførte Examen sig fra den tidligere paabudte derved, at her anføres de specielle Fag, hvori Candidaten skulde prøves, medens det angaaende den for Reisestipendiet befalede Examen kun hed, at Vedkommende skulde „rigide examineres". Bestemmelsen om, at Doctordisputatsen skulde foregaae under Præsidium af Facultetets Decanus, forandredes ved Reskr. af $\frac{4}{6}$ 1735, hvori det hedder, at „Candidati Medicinæ, som begjære at promovere, maa udvælge sig hvilken af Professoribus Medicinæ de selv ville, til at præsidere for deres Disputation og til at forrette deres Promotions-Actum". Hvilke Rettigheder man ved Doctorgraden opnaaede, sees af Fundatsens Ord; men hertil kom senere en ny Benaadning, som i den Tid havde ikke ringe Betydning, idet det nemlig ved Reskr. af $\frac{20}{7}$ 1742 meddeltes Universitetets Professorer, „at Doctores Medicinæ herefter i alle Samqvemme maa nyde og have deres Rang i Sæde og Gang med virkelige Kammer-Assessores efter seneste Rangforordnings Formelding". Antallet af dem, som toge den medicinske Doctorgrad her ved Universitetet, var fremdeles i Stigen, idet der under Christian VI.s 16aarige Regjering creeredes ikke mindre end 21 Drr. med. her, det forholdsvis største Antal, som endnu nogensinde var naaet. Derimod var Antallet af Udlændinge atter forholdsvis mindre, idet kun 8 af de nævnte Doctores vare fødte udenfor det egentlige Danmark og Norge; men her fandtes vel i denne Periode heller ikke Noget, som særligt kunde lokke Udlændinge hertil for at studere og tage Doctorgraden; ved Hoffet var en Tydsker lige velseet, enten han havde studeret her eller andensteds.

Det medicinske Facultet bestod i dette Tidsrum, hvor vi udelade de extraordinaire Professorer, som ikke virkede ved Universitetet, af følgende Mænd:

Georg Fredrik Frank de Frankenau indtil sin Død 1732,
Johannes de Buchwald indtil sin Død 1738,
Georg Detharding 1733—†1747,
Balthazar Johannes de Buchwald 1739—†1763.

Georg Detharding[1])

var født $\frac{13}{5}$ 1671 i Stralsund, hvor hans Fader af samme Navn, som senere blev Livlæge hos Hertug Gustav Adolph af Mecklenburg, dengang var Læge. Moderen hed Anna Catharina Nesen og døde i hans første Leveaar. Faderen satte ham først i Skole i Stralsund; men for hans Opdragelses Skyld sendte han ham derpaa til Rostock, hvor han anbragtes i Huset hos Sibrand og opdroges og undervistes sammen med dennes Søn. Senere tog Faderen ham atter, efterat være forflyttet til Gustrow, hjem og satte ham her under Conrector Pohlemanns Opsyn indtil han afgik til Universitetet i Rostock. Saavel af egen Lyst, som for at følge sine Forfædres Exempel, gav han sig her til at studere Medicin og hørte da flittig Barnstorff og Gerdes; men efterat have studeret her nogle Aar, begav han sig, forat udvide sine Studier, paa Udenlandsreise og gik da først til Holland, hvor han valgte Leyden til Sæde for sine Studier og hørte Forelæsninger hos Nuckius, Drelincourt, Hermann, Le Mort, Sengverdius og Wolder; men navnlig studerede han her Anatomi og øvede sig i Dissection. Herfra gik han til Leipzig, hvor hans Kundskaber

---

[1]) De latinske Navne ville fra nu af, da de ikke mere have den Betydning, som i de foregaaende Aarhundreder, i Regelen blive udeladte.

og Dygtighed meget snart gjorde ham yndet og agtet af de derværende berømte Mænd, Bohn, Rivinus, Schamberger, Ortlob og Linckius. Efter en Tids Ophold her gik han til Altorf, hvor navnlig begge Professorerne Hoffman toge sig af ham, anstillede efter hans Begjæring en Examen med ham og tillode ham derpaa at holde sin Inauguraldisputation for Doctorgraden, hvilket han $\frac{1}{12}$ 1693 udførte med stor Dygtighed og til alle Tilhørernes særdeles Tilfredshed, og hans Fader lykønskede ham hertil i et eget Skrift „de officio veri Medici“. Men selv synes han dog ikke at have anseet sig for endnu at være fuldt uddannet; thi han antog alligevel endnu ikke Titel og Værdighed af Dr. med.[1]), men fortsatte sine Reiser og begav sig nu først til Wien, hvorfra han gjorde en Afstikker til Ungarn, og derfra til Italien, hvor han opholdt sig en Tid i Padua og derpaa besaae alle italienske Mærkværdigheder. Herfra reiste han tilbage til Altorf og blev da her $\frac{17}{11}$ 1695 af Hoffmann jun. creeret til Dr. med. Man ønskede at beholde ham her og tilbød ham meget gunstige Vilkaar; men han reiste ikke destomindre hjem til Gustrow, hvor han fik Leilighed til at aflægge flere Prøver paa sin Dygtighed, navnlig i Anatomien, og han erhvervede sig her Hertug Fredrik Vilhelms Gunst, saa at han efter Gerdes Afgang blev ansat ved Universitetet i Rostock, hvilken Post han tiltraadte $\frac{18}{2}$ 1697, og i 35 Aar var han derpaa anatomisk Docent her. I denne Tid var han 4 Gange Universitetsrector og beklædte endnu oftere det medicinske Facultets Decanat. Universitetsbibliotheket bragte han paafode. 1714 blev han Medlem af det keiserlige Naturforskeracademi, og 1721 blev han Senior ved Universitetet. Efter Frankenaus

---

[1]) „und war von dem Wahn derjenigen weit entfernt, die, wenn sie einige Krancke sterben gesehen und einige künstliche Figuren auf dem Papier zeichnen gelernt, sogleich nach dem rothen Hut ringen und sich der Welt als hocherfahrne Aerzte aufzudringen suchen“ (Dän. Bibl. IV, p. 649).

Død 1732 kaldtes han til Kjøbenhavns Universitet, hvor han ankom i Marts 1733 og næste Aar blev Universitetsrector, hvilket han siden atter var 1743—44. Senere blev han det medicinske Facultets Decanus perpetuus og Senior. 1743 blev han virkelig Justitsraad og Medlem af Videnskabernes Selskab i Kjøbenhavn, og $\frac{19}{10}$ 1747 døde han. Han var gift med Marie Reuschen, Datter af den mecklenburgske Consistorialraad Christopher R. Georg Detharding var utvivlsomt en begavet og meget lærd Mand og vistnok en dygtig Anatom; men han var, som flere Gange bemærket, 62 Aar, da han kom her til Universitetet, og af en Mand i den Alder kan man naturligvis ikke vente eller fordre, at han skal virke med Ungdommens Fyrighed eller Manddommens fulde Kraft. At hans Virksomhed dog ikke har været ganske ringe, fremgaaer formentlig af det store Antal Disputatser, han har holdt, som idetmindste vidne om hans Lærdom og Flid, og at det ogsaa væsentlig skyldtes ham, at Anatomikammeret 1740 blev indrettet, er allerede omtalt. Forøvrigt lyder Dommen om ham fra de forskjellige Sider helt forskjellig [1]), og umuligt er det vistnok ikke, at han nu i sin ældre Alder har mest beskjæftiget sig med

---

[1]) „Han var en Bogpjalte-Læge, der aldeles ikke gavnede enten Videnskaberne eller deres Dyrkere,“ hedder det i Riegels's smagfulde Sprog (Smaa hist. Skrifter III, p. 476). „Detharding, som vi fik fra Rostock, var en stor Mand derude, men sandelig intet Miraculum her,“ siger Gram (N. M. Petersen: Litt. Hist., p. 245, N. u. T). „Meget skylder Anatomi og Physiologi denne Mands utrættelige Flid,“ siger M. Skjelderup om ham (Engelst.: Univ.- og Skole-Ann. 1811, II, p. 189). „Jeg kunde med Adskillige fordømme Detharding som den, der, at slutte efter Datidens Begivenheder, ikke trolig har opfyldt sine Pligter som anatomisk Docent. Men man maa minde sig, at D. var allere 62 Aar gl. . . . Flittig har og den gamle D. holdt . . . sine aarlige Disputatser. . . . Ogsaa var Prof. D. Den, som allerførst ved Kjbh.s Universitet læste over Medicina forensis,“ siger Baden mæglende (Udsigt over Chir.s Tilst., p. 24—25).

Disputatser og lignende Forfattervirksomhed og mindre passet de mere paatrængende Forelæsninger og practiske Øvelser. Bekjendt er det, at Botanikeren Frands Mygind[1]) relegeredes for sin usømmelige og uærbødige Optræden mod Detharding som Præses ved en Disputats, som Niels Ryberg forsvarede $\frac{30}{6}$ 1734.

Skrifter: Disp. inaug. de calculis Microcosmi. 1693. — Disp. de Fontanella infantum. 1695. — Programma ad anatomiam in corpore masculino instituendam invitans. 1701. — De ingressu Aëris per poros cutis. 1703. — Programma funebre in obitum Barnstorffii. 1704. — Progr. ad Anatomiam invitans. 1705. — Disp. de Salubritate aëris Rostochiensis. 1705. — Progr. quo Dei Existentia ex structura corporis humani demonstratur, & ad audiendam Osteologiam invitatur. 1705. — De Vano Ecclipsium metu. 1706. — De quæstione, an expediat Peste mori. 1706. — Progr. ad anatomiam invitans. 1706. — Specimen Anatomiæ jucundæ & utilis. 1706. — Progr. de singulari partu gemellarum connatarum. 1708. — Disp. de operat. medicament. evacuantium. 1713. — Disp. de Commercio Animæ & corporis. 1714. — Disp. de Methodo subveniendi submersis per Laryngotomiam. 1714. — Progr. ad Anat. invitans. 1714. — Disp. de Operationibus medicament. adstringentium. 1715. — De subactione Alimentorum in Ventriculo. 1717. — Oratio Sæcularis de meritis Lutheri in artem medicam. 1717. — De Carminatione Sangvinis in Pulmonibus. 1718. — De Anæsthesia. 1718. — Progr. de connubio Theoriæ & Praxeos. 1718. — Disp. de necessitate Medicinæ ex natura termini Vitæ. 1719. — Disp. de differentia ingenii & judicii in medico clinico. 1719. — Disp. de Erotomania. 1719. — Progr. de Ethicæ & Medicinæ connubio. 1719. — Palæstra medica, exhibens Themata Physiologica in alma Rostochiensi XXX Disputationibus publice ventilata. 1720. — Disp. de jejuno Quadragesimali viri generosi de Bernhard. 1721. — Disp. de obsessione spuria. 1721. — Progr.

---

[1]) See om ham Herh. & M.s Smll., p. 277—289.

in Exequias Scaperi. 1721. — Disp. de Ethica dolentium· 1722. - Scrutinium Physico-Medicum, quo indoles intellectus animæ insiti ab adventitio probe discernendi eruitur. 1723. — Disp. de Cynanche. 1723. — Disp. de cura Mortis. 1723. — Progr. de Præstantia Medicorum a Parentibus medicis prognatorum. 1723. — Progr. Rectorale in Art. XIX v. II. 1723. Progr. Rect. de Approximatione Angelorum. 1723. — Progr. Rect. in obitum Joh. Badenmulleri. 1723. — Progr. Rect. in obit. Gothilf Crausii. 1723. — Progr. Rect. in ob. Joh. Seustii. 1723. — Progr. Rect. de Anatomia ab insultibus chemicorum vindicata. 1723. — Manuductio ad vitam longam, tradens regulas diæteticas sub regimine circa aërem, cibum & potum, motum & quietem, somnum & vigilias, superfluorum excretionem, animi effectus, Medicum & Medicamenta hominibus facile observandas, subnexis Ethico-medicis. 1724. — Progr. ad. anat. invit. 1724. — Specimen Ethicæ dolentium sub doloribus partus. 1725. — Disp. de Hæmoptysi ex infausta consolidatione pedum. 1726. — Progr. de naturæ Sollicitudinibus sub Schematismo morborum. 1726. — Disp. de Voluntate medici pro effectu habenda. 1729 - Disp. de Calculo Vesicæ friabili. 1729. — Progr. de Calculi genesi recte cognoscenda. 1729. — Disp. de morbis a spectrorum apparitionibus oriundis. 1729. — Progr. de Medicamentis tempori accommodatis. 1729. — Disp. de Colica Sangvineo-Spasmodica. 1729. — Progr. de Venæsectionis utilitate. 1729. — Progr. de Auctoritate Festis Pentecost. 1729. — Progr. de imitandis virtutibus angelicis. 1729. — Progr. in obitum J. C. Steneri 1729. — Progr. in ob. Annæ Amseliæ. 1729. — Progr. in ob. Henr. Nohrii. 1729. — Progr. in ob. Jacobi Sivers. 1729. — Progr. ad Anat. invit. 1730. — Disp. de morbo Regis Jorami. 1731. — Progr. de Concordia inter studium Theologicum & Medicum. 1731. — Disp. de tribus Impostoribus 1., Potu Thee & Coffee, 2., Commoda Vita, 3., de officinis domesticis. 1731. — Progr. de Spiritu Sancto genuino medico. 1732. — Progr. de Polemosophia Angelorum. 1732. — Progr. in ob. Joh. de Klein. 1732. — Progr. in ob. Joh. Zinchii. 1732. — Quæstio problematica: An sub depressione cranii hujus elevatio per manualem

operationem chirurgicam sit necessaria. 1732. — Progr. ad Anat. invit. 1733. — Disp de facie Divina medicorum. 1733. — Oratio Jubilæa evangelica de morbis Ecclesiæ recidivis more majorum in Regia Acad. Hafn. in auditorio majori d. 31 Octobr. habita. 1733. — Disp. de Hæmorrhagia Ventriculi. 1734. — Specimen fatorum Medicinæ in morbo famoso, medicabili quidem, sed vix tollendo, Podagra. 1734. — Disp. de Casibus fortuitis funestis in praxi clinica. 1734. — Elementa Diætæ sive Regulæ Physico-Medicæ ad auro chariorem sanitatem conservandam, vacillantem fulciendam, deperditam vero cito, tuto & jucunde recuperandam, in usum Eruditorum Daniæ & Norvegiæ. 1734. — Quæstio Problem. de viva doctoris Voce. 1734. — Disp. de Methodis medendi suspectis. 1734. — Disp. de Febribus Eiderostadensibus. 1735. — Fundamenta scientiæ naturalis, quibus in rebus naturalibus & ad oblectamentum & ad utilitatem hactenus delecta brevibus aphorismis exponuntur. 1735. — Fundamenta Physiologica sive Positiones hominis statum sanum ad officia sibi in hoc mundo expedienda necessarium delineantes, in usum auditorum. 1735. — Disp. de Operatione medicamentorum. 1735. — Progr. quo fiat, quod natorum paucissimi ætatem attingant. 1736. — Progr. de Conjugio Diætæ & Pharmaciæ. 1736. — Scrutinium Causæ materialis Podagræ. 1736. — Decas Theorematum ad diætologiam Biblicam spectantinm. 1736. Auctor et Respond. Carl Lud. Craft. — Disp. de Prærogativis Sanitatis Infantum plebejorum præ nobilium. 1737. Auctor et Respond. Joh. Chr. Lincke. — Enodatio quæstionum quarundam spinosarum ad historiam Medicam pertinentium de Missionibus sangvinis artificialibus. 1738. — Centuria Thesium Miscellanearum. Auctor et Respond. Joh. Geor. Zumpe. — Disp. de novo specifico in quartana. 1738. Auctor et Respond. Hannib. Sverdrup. — Disp. de Peste Variolosa in Grønlandis. 1739. — Fundamenta Pathologica sive Positiones, hominis statum morbidum, officia sibi in hoc mundo expedienda impedientem delineantes. In usum auditorum. 1739. — Disp. de necessaria motus & potus combinatione. 1739. Auctor et Resp. Marc. Heerf. Peckel. — Disp. de Virgula vacillante. 1740. — Centuria Thesium ex Medicina

Morali. Clinica & forensi. 1740. Auct. & Resp. Joh. H. Paulsen. — Disp. de Medicamentis Norwagiæ sufficientibus. 1740. Auct. & Resp. Henr. Løchstør. — Fundamenta Semeiologiæ Medicæ sive Axiomata fida pro informando Medico de morbis præsentibus & futuris. 1740. — Præsidia Sanitatis & vitæ longæ e Decalogo. 1741. — Decas Aphorismorum Hippocratis. 1742. — Disquisitio Physica Vermium in Norvegia qui novi visi. 1742. — Fundamenta Methodi medendi, sive manuductio generalis et fida ad praxin clinicam tuto, cito et jucunde, quantum datur, exercendam, in usum Auditorum. 1743. — XVII Aphorismi Hippocratis. 1743. — Continnatio Aphorismorum Hippocratis. 1743. — Aphorismi Hippocratis XI. 1744. — XV Aphorismi Hippocratis. 1745. — De morbis advenas in America Vexantibus. 1745. Auct. & Resp. Carl Ad. Mallerbach. — De Specifico prophylactico oculorum. 1745. Auct. & Resp. Gotth. Benj. Rudolphi. — Continuatio I Aphorismorum Hippocratis. 1746. — Epitome Erotematica Physices. 1746. — Continuatio II Aphorismorum Hippocratis. 1746. — Kennzeichen eines wahren Christen. Rost. 1720, paa Dansk 1738. — Afhandll. i det keiserl. Vdskbers Acad. Skr. og Acta Societat. Hafn. —

Balthazar Johannes de Buchwald

var født $\frac{22}{1}$ 1697 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Johannes de Buchwald, dengang var Livchirurg hos Kronprindsen; Moderen var Anne Margrethe Buchwald. Som Barn nød han Undervisning i Hjemmet, hvor Faderen allerede tidlig søgte at give ham Lyst til Lægekunsten. Da Faderen 1713 fulgte med Kongen til Slesvig, tog han Sønnen med sig og anbragte ham i Huset hos Mag. Peder Wøldike, som var Præst i Sommersted og her havde oprettet en privat Skole. 1714 fulgte han atter med Faderen, da denne reiste med Kongen til Holsteen og Oldenborg[1]), og med

---

[1]) Büsching: Nachrichten II, p. 167.

ham kom han samme Aar i Høsten tilbage til Kjøbenhavn, hvor han den 10de August blev indskreven ved Universitetet. 1715 blev han Baccalaur. phil. og derefter Alumnus paa Borchs Collegium. 1717 fulgte han atter med Faderen, da denne ledsagede Kongen til Holsteen, og reiste derpaa med ham til Frankfurt, hvor han skulde undersøge de varme Bade. Ved Enden af samme Aar kom han atter hjem til Kjøbenhavn og fortsatte sine afbrudte Studier med særdeles Flid, medens han næsten daglig besøgte baade Qvæsthuset og Krigshospitalet, hvor der i den daværende Krigstid bestandig fandtes Patienter. 1719 blev han af Kongen ansat som Medhjælper hos Hieronymus Laub, som da var Læge ved Qvæsthuset[1]). $\frac{23}{9}$ 1720 disputerede han ved Kjøbenhavns Universitet for den medicinske Doctorgrad, og samme Aar reiste han til Holland, hvor han navnlig hos Deventer, Ruysch og Roonhuysen uddannede sig som Fødselshjælper, besøgte flittig Ruyschs berømte Musæum og hørte Boerhave. Her opholdt han sig indtil Udgangen af 1721, da han tænkte paa at reise til Paris, men paa Grund af en der herskende Epidemi forandrede sin Plan, gik først til Brüssel og derfra til Helmstad, hvor han navnlig sluttede sig til Heister. Henimod Enden af 1722 kom han hjem til Kjøbenhavn, og her levede han nu som practiserende Læge indtil han 1725 blev Landphysicus for Lolland og Falster og derfor flyttede til Maribo, hvor han nu virkede indtil han 1739, efter at have seiret i den afholdte Concurrence, blev medicinsk Professor ved Kjøbenhavns Universitet. 1745 blev han Medlem af det kgl. danske Videnskabernes Selskab, $\frac{9}{12}$ 1749 virkelig Justitsraad, $\frac{17}{10}$ 1760 Etatsraad, og $\frac{21}{8}$ 1763 døde han, hvorpaa han blev begraven i Helliggeistes Kirke. Universitetsrector blev han 3 Gange, nemlig 1740, 1749 og 1758. Han havde $\frac{24}{11}$ 1724 ægtet Gundel Marie Rodriguez, en Datter af Mag.

---

[1]) Büsching: Nachrichten II, p. 169.

Fredrik Christian R., som var Præst ved Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn; men hun døde $\frac{31}{8}$ 1752, og $\frac{25}{5}$ 1753 ægtede han da Dorothea Johanne Juel, født Holst, som var Enke efter Kammerraad og Amtsforvalter Christian Juel, og som overlevede ham. Ved Testamente af $\frac{17}{1}$ 1763 stiftede Buchwald og hans Hustru et Legat paa 4000 Rd. til „fattige og skikkelige Studiosis medicinæ dels til Underholdning, dels og efter Befindende til et Reise-Stipendium", og da han ikke, „førend han blev anfaldet af en langvarig og tilsidst dødelig Svaghed", fik efterladt sin yderligere Villie om dette Legat, overdrog han paa Sygesengen mundtlig Fundatsens Affattelse til Carl Jensenius, som da i Forening med Kratzenstein og Rottbøll oprettede Fundats af $\frac{3}{6}$ 1785 [1]). Balthazar Johannes de Buchwald er navnlig af Riegels bleven haardt angreben som en uduelig og efterladende Universitetslærer, og ogsaa andre Forfattere har omtalt ham noget ugunstigt; men det kan dog nok være, at man har gjort ham endeel Uret, og at de meget sparsomme anatomiske Demonstrationer, som man navnlig lægger ham til Last, virkelig mere har været en Følge af Omstændighederne, end af Mangel paa Flid fra hans Side; thi andre Criterier tale dog ret tydeligt for, at han virkelig ønskede og stræbte for at hæve den anatomiske Undervisning iveiret. Hans Virksomhed som Botaniker omtaler hans Discipel og Efterfølger Rottbøll [2]) snarere med Ros, end med Dadel, og af Fødselsvidenskaben og Fødselshjælpen er det idetmindste vitterligt, at han har virkelige Fortjenester.

Skrifter: Diss. de Ossibus. Hafn. 1716. —4. — Diss. de Chylificatione anatomica. Hafn. 1718. —4. — Diss. de Chylificatione physiologica. Hafn. 1718. —4. — Diss. inaug. de Morbo Comitiali. Hafn. 1720. —4. — Krauter-Buch (ɔ: Overs. af Faderens Specim. Med. Pract. Botan.). Copenh. 1721. —8. — Jordemoder-

---

1) Engelst. Ann. 1812, p. 57.
2) Vdsk. Selsk. Skr., p. 416.

Skole. Kbhvn. 1725 og 1735. —8. — Methodus citra chinam medendi quartanam, Diss. pro loco. Hafn. 1739. — Anatomiæ Systema. Hafn. 1740. —4. — Arctoi orbis Gaudia ob Solennem Christiani VI in novam arcem introitum. Hafn. 1740. —4. — Historia Monstri Gemelli coaliti & compositi. Hafn. 1743. —4. — De benevolentiæ Divinæ documentis certissimis, Oratio Jubilæa. Hafn. 1749. —fol. — Disp. de Medicina Colonorum. Hafn. 1757. —4. — Oratio in memoriam absoluti imperii d. 18. Oct. 1760. Hafn. 1763. —fol. — Afhandll. i Acta Societ. Hafn. —

B. Livlæger.

Hvorvidt Johan Conrad Wolfen, som havde været Fredrik IV.s Livlæge i en Række af Aar, ogsaa var Livlæge hos Christian VI., vides ikke med Sikkerhed; men længe har det ialtfald ikke været; thi han døde allerede 1730. Heller ikke om Weise og Scheffer vides det ret, om de vedbleve i samme Function hos denne Konge; den Første var maaskee endogsaa død før Fredrik IV.; den Sidste derimod overlevede ham sikkert. Derimod blev Christian Gaulcke, som allerede medens Kongen var Kronprinds havde været hans og Sophie Magdalenes Livlæge, $\frac{28}{10}$ 1730 udnævnt til kgl. Livlæge og blev formodentlig i denne Stilling indtil sin Død; hans senere Skjæbne er imidlertid ubekjendt. I Aaret 1733 blev Hieronymus Laub, som hidtil havde været Læge ved Qvæsthuset, udnævnt til kgl. Hoflæge, og 1735 blev han Livlæge, i hvilken Stilling han forblev indtil sin Død under den følgende Konge. Samtidig med ham havde Kongen et Par andre Livlæger, nemlig Johan Samuel Carl, som 1736 udnævntes, og Matthias Vilhelm von Aspern, som udnævntes 1737; begge disse Livlæger overlevede ogsaa Kongen.

Naar vi altsaa udelade de Læger, hvorom der kan reises Tvivl, bliver Listen over de kongelige Læger i Christian VI.s Tid følgende:

	Hoflæger[1].	Livlæger.
Christian Gaulcke		1730 — ?
Hieronymus Laub	1733—1735.	1735—†1753.
Johan Samuel Carl		1736— ?
Matthias Vilhelm von Aspern		1737—†1751.

Johan Samuel Carl

var født 1676 i Oettingen i det Hohenloheske og blev 1699 Lic. med. Han var først Hofmedicus hos Greven af Isenburg-Stolberg og blev senere 1732 Livlæge hos Greven af Wetgenstein i Berleburg. Herfra blev han 1736 indkaldt af Christian VI. som Livlæge, blev 1739 Justitsraad og afgik vistnok ved Kongens Død fra sit Embede; idetmindste døde han $\frac{13}{6}$ 1757 i Meldorf i Dithmarsken og kaldes da „forhenværende Livlæge“ [2]).

Skrifter: Disp. de Autocheiria implicita. — Lapis Lydius Philosophico-Pyrotechnicus. Francof. 1704. —8. — Ichonographia Praxeos clinicæ, Anatomiæ, Chymiæ & Formularum. Buding. 1722. —8. — Von Decoro Medici. Buding. 1723. —8. — Otia Medica. Buding. 1725. —8. — Zeugnisse von der Medicina moralis. Buding. 1726. —8. — Elementa Chirurgiæ Medicæ. Buding. 1726. —8. — Von der Diæt vor Gesunde und Kranke. Buding. 1728. —8. —

---

[1]) Hvorvidt Hans Piper, som senere var Fredrik V.s Livlæge, var Christian VI.s Hoflæge, er ikke ret bekjendt, men har en vis Sandsynlighed, idet Worm (Lex. II, p. 195) siger om ham: „Var længe Practicus i Kjbhv. og Hof-Medicus. Nu Kgl. Liv-Medicus,“ og Tode siger ved hans Død, at han havde „i 36 Aar beklædt Posten som Livlæge“, hvilket kun kan nogenlunde forklares ved at han blev Hoflæge 1740, idet han døde 1776.

[2]) Fortges. Nachricht. I, p. 91.

Decorum Eruditi. Berlenb. 1732. —8. — Theologia Moralis. Berlenb. 1732. —8. — Theocratia Novi Testamenti. Berlenb. 1732. —8. — Zeugnisse von Chymische Storgerey. Nürnberg 1733. —8. — Medicinische Rathschläge meistens vor Standspersonen in langwierigen Krankheiten. Buding. 1733. —8. — Medicinische und Moralische Unterweisung von der Diæt der Gelehrten. Buding. —8. — Medicina Mentis aus Maro & Luca. Berlenb. 1734. —8. — Therapia dogmatico-clinica. Buding. 1737. —8. — Historia Medica Pathologico-Therapeutica. Hafn. 1737. —8. — Diætetica Sacra. Hafn. 1737. —8. — Mysterium magnum. Lips. 1738. —8. — Medicina Aulica, betreffend. die Gesundheits Sorge, og Neue Klage Mosis. Frankf. 1740. Altona 1740. —8. — Hygieine in usum Moralem ducta binis commentationibus. 1., De Diætetica sacra. 2.. De Diætetica Mosaica, Hafn. 1740. —8. — Fruchtbringende Geselschaften. Klagen Mosis und Jeremiæ. Berlenb. 1741. —8. — Bestrittene Zeugnisse. Berlenb. 1741. —8. — Erfahrungs Grunde von Gebrauch des Blutlassens. Flensb. 1742. —8. — Medicinæ Aulicæ zweiter Theil. Frankf. 1743. —8. — Medicinisches Bedenken. Halle 1747. —8. — Medicinische und Moralische Einleitung in die Natur-Ordnung. Halle 1747. —8. — Beschreibung des Schlangens-Bads. Halle 1747. —8. — Armen Apothek. Buding. 1748. —8. — Medicina morbi & morbifera. —8. — Nachricht von einer Gesund-Brunnen. —8. — Gefährliche Dienst der Säug-Ammen. —8. — Von der Universal Artzney. —8. — Geheimnisz der Freiheit. —8. — Dreifache Einleitung in die Medicin. —8. — Pest-Engel. —8. — Selectus Formularum Specimen. —8. —

Matthias Vilhelm von Aspern

(Matthias Vilhelmus ab Aspern) var født 1685 i Kjøbenhavn og var derfor maaskee en Søn af den Jacob von Aspern, som i Pestens Tid 1711 var Bartskjærlaugets Oldermand. Han reiste som Student udenlands og blev 1715 Dr. med. i Wittemberg. Naar han vendte hjem, er ikke bekjendt; men 1736 blev han Cancelliraad, 1737 kgl. Livlæge, 1739 Justitsraad med Anci-

ennitet fra $\frac{16}{7}$ 1736, og $\frac{23}{8}$ 1751 døde han. Han var gift med Dorothea Magdalena Pippenbringen.

Skrift: Diss. inaug. de Morbis Classiariorum. Viteb. 1715.
—4. —

C. Læger udenfor Universitetet og Hoffet.

Danmarks Medicinalvæsen havde af Christian V. ved den $\frac{4}{12}$ 1672 udgivne Forordning faaet en Lov, hvorved de paa den Tid væsenligste Forhold vare blevne ordnede; men nogen overordnet Medicinalautoritet var ikke derved bleven indsat. Som den øverste Autoritet i alle Medicinalsager havde man ligefra Christian III.s Tid betragtet det medicinske Facultet, og siges det end ikke udtrykkeligt, peger dog hele Aanden i den nævnte Forordning hen paa, at man stiltiende endnu havde den samme Anskuelse. Under Pesten 1711, hvor det medicinske Facultet egentlig var reduceret til een Mand, havde man etableret en anden medicinsk Autoritet, den af Kongen udnævnte Sundhedscommission, men som jo kun var rent temporær og naturligvis kun havde med de i Forbindelse med Epidemien i Hovedstaden staaende Forhold at bestille, og som desuden ogsaa indesluttede endeel ikkelægekyndige Mænd i sig. Derved havde det dog viist sig, at der kunde være Grund til at oprette en anden Medicinalautoritet, end Facultetet, og at der kunde udrettes noget virkelig Godt ved en slig Institution; men videre Følger havde dette dog ikke. Under Christian VI. oprettedes derimod en virkelig øverste Medicinalautoritet, som vel optog i sig det medicinske Facultet, men som dog omfattede endeel flere Mænd og maatte siges at være uafhængig af Facultetet, nemlig det 1740 af Kongen oprettede Collegium medicum, som siden vedblev at være Landets øverste Medicinalinstitution indtil det nuværende kgl. Sundhedscollegium stiftedes i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Det viste sig nemlig mere

og mere, at Medicinalvæsenets Ordning led af forskjellige Mangler, og at den bestaaende Lovgivning ikke formaaede at raade Bod paa dem eller forhindre Klager fra forskjellige Sider, saa at der maatte være Anledning til at gribe til en eller anden ny Foranstaltning. I September 1735 indgav Joh. Gottlieb de Bøtticher til Kjøbenhavns Magistrat en udførlig Klage over de mangehaande Qvaksalvere, som huserede i Hovedstaden, og paaviste egentlig ret tydeligt de Mangler, hvoraf Medicinalvæsenet led; han omtaler ogsaa deri Ønskeligheden af „et Collegium medicum af de herværende ældste Doctores medicinæ efter andre store Stæders og Residentsers Exempel"; men hvorvidt dette er den første Udtalelse om Hensigtsmæssigheden af et saadant Collegium eller denne Plan allerede da har været undfanget af det medicinske Facultet og derfor antydes af Bøtticher, det er ikke klart; men vist er det, at Facultetet omtrent paa denne Tid maa have havt Ideen og maaskee endog har gjort Forslag til Kongen om dens Udførelse. Den egentlige nærmeste Anledning til Ideens Virkeliggjørelse gave dog nogle Forhold, som nærmere ville blive omtalte, naar Chirurgiens Tilstand paa denne Tid skal afhandles, nemlig de Stridigheder, hvortil det anatomisk-chirurgiske Theaters Stiftelse og de dermed forbundne Foranstaltninger til Chirurgiens Fremme her i Danmark foraarsagede mellem Lægerne og navnlig det medicinske Facultet paa den ene Side og Chirurgerne med deres Generaldirecteur i Spidsen paa den anden Side. Forat undersøge Beskaffenheden af endeel Klager, som Facultetet og Amtschirurgerne i Forening havde reist imod Chirurgernes Generaldirecteur Simon Kryger, nedsatte Kongen nemlig $\frac{5}{10}$ 1736 en Commission, bestaaende af Justitsraad Andreas Høier, Livlæge Joh. Samuel Carl og Hof- og Stabschirurg Mensing, og disse Mænd indgave da $\frac{11}{5}$ 1737 deres Betænkning, hvori de i det Hele støttede og forsvarede Kryger og dernæst blandt Andet udtalte, at „for desbedre og bestandigere efter den kgl. Befaling at fastsætte Limites paa begge Sider imellem det

Medicinske Facultet og General-Directeuren for Chirurgien, samt for at befordre, som det ganske Medicinalvæsens saa og Chirurgiens og Anatomiens Opkomst, ansee de det for det sikkreste og bestandigste Middel, om Kongen efter det Medicinske Facultets forhen gjorte Begjæring i Kjøbenhavn vilde anordne et Collegium medicum og Samme besætte med adskillige i begge Videnskaber, Medicinen og Chirurgien, habile Mænd . . . hvilket Collegium skulde decidere i alle over det Medicinske Facultets og Chirurgiens Limites eller over stridende Obductionssedle de lethalitate vulnerum etc. forefaldende Dispute". Ifølge dette Forslag reskriberede da Kongen $\frac{28}{6}$ 1737 til samme Commission, at han „har funden for godt, at et nyt Collegium Medicum i Kjøbenhavn skal vorde anordnet og indrettet", og befalede, „at Justitsraad Høier og de Øvrige forfatte og til Approbation indsende Instruction for dette nye Collegio Medico". Dette Hverv synes at have kostet Commissionen megen Møie at faae udført; rimeligvis har det vel været den Misstemning, som herskede mellem Lægerne og Chirurgerne, som har været den egentlige Aarsag til, at det trak saa længe hen inden den endelige „Instruxion" kunde blive færdig og udkomme med kongelig Stadfæstelse; imidlertid vide vi Intet herom med Vished, kun det er et Factum, at først i Aaret 1740 blev Collegiet endelig stiftet. Andreas Høier var da død og kom ikke til at være med at lægge den sidste Haand paa Værket, som han sikkert havde været med at begynde; men Commissionen har vistnok efterhaanden faaet en noget anden Sammensætning, end fra Begyndelsen; thi et Par Reskripter, som angaaende denne Sag udgik i Begyndelsen af 1740, ere stilede til „Doctor J. S. Carl med Flere"; men hvilke disse flere Personer vare, vides ikke. Af en af Commissionen under $\frac{15}{1}$ 1740 indgiven Forestilling til Kongen synes det næsten, som om Kongen selv havde opgivet Tanken om det paatænkte Collegie; thi denne Forestilling gaaer ud paa, at de har undersøgt Facultetets og Amtschirurgernes „Gravamina" mod Simon

Kryger — det er altsaa, som om man endnu befandt sig paa samme Standpunkt, som i 1736 eller 37 —, men at de ikke kunde klare Tingene, „med mindre en ny fuldstændig Medicinal-Ordning blev fastsat og et Collegium Medicum oprettet“, som om det ikke netop var det, hvorpaa man skulde troe, at der omtrent 3 Aar var arbeidet! Enten maa de samtidig have indsendt et Project til dette Collegie eller efter Kongens Opfordring kort efter have indgivet et saadant; thi $\frac{5}{2}$ 1740 skriver Kongen til Commissionens Medlemmer „angaaende et Collegii Medici Indrettelse for Kongens Riger og Lande, og at de efter indsendte Project samt ved hver Post tegnede Resolution forfatter en Anordning derom“. Med dette Arbeide blev Commissionen snart færdig, og $\frac{9}{4}$ 1740 kunde da Kongen tilskrive den, at det af dem indsendte Project var approberet og samme Dag blev publiceret.

$\frac{9}{4}$ 1740 udkom da den kgl. „Forordning om et Collegii Medici Regii Stiftelse og Indrettelse i Kjøbenhavn. Som det Øiemed, der ved dette Collegie skulde opnaaes, angives, „at Medicinen med de dertil hørende Videnskaber kan komme i høiere Flor og sættes i bedre Orden, de Syges Helbredelse og de Sundes Velfærd befordres, al Misbrug og Fuskeri afskaffes, hver vise sin Skyldighed efter sin Videnskab, muligste Raad i Tiden skaffes ved smitsomme og for Lande og Riger farlige Sygdomme, og endelig at alle Tvistigheder, som kunde reise sig imellem Medicos, Pharmacopæos, Chirurgos, Jordemødre etc. snart kan bilægges, in Summa: at Alt, hvad til Sundheds Pleie og dens bedre Indretning henhører, paa bedste Maade og efter bedste Vidende og Samvittighed ved et eendrægtigt Raad kan iagttages“. De egentlige Medlemmer af dette Collegium skulde være „de virkelige Liv- og Hof-Medici, Professorerne i det medicinske Facultet, Stads-Physicus ordinarius og p. t. Prof. Philos. ext. J. H. Becker, der indtil videre som Secretarius Collegii fører Protokollen“. Men dertil kom, „for at overlægge og grundig undersøge det,

som angaaer Pharmacien og Chymien“, to Assessores Collegii, bestaaende af „Hof-Apothekeren samt en anden Stads-Apotheker, som har længst forestaaet Officinen“. Men foruden disse Assessorer beskikkedes endnu andre, som dog kun i visse Tilfælde skulde tilkaldes, idet det hedder i den 3die Artikel: „Naar Sager forefalde, som kan tjene til at indrette og forbedre den chirurgiske Videnskab og Praxis, eller og Stridigheder derudi reise sig, kaldes og antages som Assessores i dette Collegio den Kongl. Directeur-General ved Chirurgien, Hof-Chirurgus, Stabs-Chirurgus tilligemed den, som længst har været Regiments- eller Divisions-Chirurgus, Oldermanden for det Chirurgiske Amt i Kjøbenhavn samt den Ældste af dets Bisiddere“. Men Collegiet oprettedes jo ikke for Hovedstaden alene, men for hele Landet, og Kongen vilde derfor ogsaa have Landlægerne repræsenterede og skaffe dem nogen Indflydelse i Collegiet, om end denne efter Sagens Natur maatte blive af en mere underordnet Betydning, og han beskikkede derfor som „Adjuncti Collegii“ alle Land- og Stadsphysici, som dog tillige bleve satte i et vist underordnet Forhold, idet det paalagdes dem at give „betidelig Efterretning om alle forefaldende Ting til Collegium og iøvrigt forholde sig efter dets Godtbefindende“. Men ogsaa „alle andre udi physicalske Videnskaber curieuse og lærde Mænd“ i begge Riger skulde „inviteres at give sig tilkjende ved dette Collegium og saa meget muligt ved deres Flid og Vindskibelighed befordre Natur-Videnskabens og Læge-Kunstens Opkomst, da de siden efter Sagens Beskaffenhed tillige kan blive Adjuncti i dette Collegio“. Efterat saaledes Collegiets Sammensætning var bestemt i de 4 første Artikler, hedder det i Art. 5: „Alle, som enten til det almindelige Bedste eller for sig selv i egne Tilfælde i Medicinen, Pharmacien, Chymien, Chirurgien, Jordemoder- og alle dertil hørende Kunster og Videnskaber Noget have at angive, foreslaae, forespørge, klage, Raad og Assistance at søge, skal sig ved dette Collegium sømmelig melde,

uden dets Vidende og Approbation intet Nyt og Usædvanligt begynde, og, om Nogen troer sig fornærmet, da oppebie dette Collegii samdrægtige Betænkende og Decisum", og herved indsattes altsaa Collegium medicum egentlig som den øverste Medicinalautoritet, under hvem Alt, hvad der angik Medicinen og Chirurgien i deres forskjellige Forgreninger, kom til at sortere. Angaaende Forretningsgangen bestemtes dernæst, at der hvert Qvartal skulde til bestemt Tid og Sted holdes „General-Samling af alle Membris og Assessoribus Collegii Medici" under den ældste Livmedici Præsidium, og her skulde da alle foreliggende Sager forhandles og afgjøres. Som Decanus for Collegiet beskikkedes det medicinske Facultets Decanus, som da skulde dels modtage de indkommende Klager, Anmeldelser osv., dels forelægge dem til Forhandling og dels meddele Vedkommende Collegiets Erklæringer. Indkom Sager, som ikke kunde opsættes til Generalsamlingen, skulde han sammenkalde de „tilstedeværende Membra Collegii", som da under den ældste Livmedici Præsidium skulde tage Sagen under Behandling, „ved Secretarium Collegii Vota samle og efter deres Pluralitet Dom eller Svar forfatte". Forat skaffe Collegiet tilbørlig Autoritet bestemte Kongen, at der skulde „forundes det en Patronus og Director af Kongens høie Ministerio, som i vigtige Sager skal referere Kongen Collegii Betænkende og hans Samtykke i samtlig Collegii Navn begjære samt al Dispute imellem Collegii Membra et Assessores ved sin Autoritet afskaffe og endelig Collegii Domme ved tilbørlig Execution udføre og bekræfte", og endelig tilstodes Collegiet et eget Segl, „paa det Collegii Medici decreta og attestata maa have mere Fynd og Kraft".

Nogen Løn bestemtes ikke for Collegiets Medlemmer, og dets Erklæringer, Raad osv. synes ogsaa at have skullet meddeles gratis; kun blev det, da Dr. Tobias Wirth, som efter Beckers Afreise 1742 var bleven Sekretair, havde klaget over, at han intet Salair fik for alt sit Arbeide, ved

Reskr. af $\frac{12}{6}$ 1744 tilladt, at han for Copier af Protocollen, Attestater og andre af Private forlangte Udskrifter maatte nyde 24 Sk. for Arket.

Saaledes var da nu det Collegium medicum stiftet, som det havde kostet saa langvarige Fødselsveer at faae sat ind i Verden, og hvortil det synes, at baade Commissionens Medlemmer og Andre have seet hen som det eneste, men ogsaa ufeilbare Middel til at bilægge Striden mellem Læger og Chirurger og i det Hele hæve de Mangler, man fandt ved den hidtil bestaaende Ordning af Medicinalvæsenet. Det kan vist ikke nægtes, at Collegiet var dannet saaledes, at de forskjellige Sider af Medicinalvæsenet vare ret godt repræsenterede og forsørgede; baade Medicinere og Chirurger, baade Hovedstadens og Provindsernes Læger havde deres Repræsentanter og Talsmænd, og der var sørget for at Collegiets Beslutninger og Domme kunde skaffes practisk Gyldighed og Udførelse; men at Collegiet alligevel ikke idetmindste i en meget væsentlig Henseende formaaede at udrette, hvad man havde ventet, det viste sig meget snart, idet de mellem Læger og Chirurger bestaaende Tvistigheder saa langtfra bilagdes herved, at de tvertimod vedbleve med maaskee endnu større Bitterhed og Haardnakkenhed, end tidligere. Men hvad enten nu Collegiet udrettede Meget eller Lidt, saa er det dog klart, at det absolut maa betragtes som et Savn, der blev afhjulpet, at Medicinalvæsenet fik en øverste Autoritet, om end det af selve Instruxen for Collegiet er klart, at denne Autoritet for den største Deel var bestemt til kun at være receptiv og kun meget lidt til at tage Initiativet i nogen Sag, idet dens Forretninger jo væsentlig bestode i at behandle Sager, som af Læger og Chirurger forebragtes den, medens her egentlig ikke nævnes et eneste Forhold, hvori Collegiet selv skulde gribe ind og uden ydre Tilskyndelse optræde handlende.

I Slutningen af Forordningen om Collegiets Stiftelse befalede Kongen, at det skulde „strax forfatte en ny Me-

dicinal-Anordning overensstemmende med Love og Forordninger, paa det Enhver, som derunder sorterer og henhører, kan vide, hvor langt han i sin Function kan gaae udenat stige over de Enhver beskikkede Grændser, men heller beflitte sig paa, at Kongens Hensigt om at bringe Medicinal-Sagerne til høiere Fuldkommenhed og bedre Orden, efter bedste Vidende og Samvittighed kan opfyldes". En saadan Anordning fremkom dog ikke; thi da man deri vilde optage forskjellige Bestemmelser til Skade for Chirurgerne, bragte Generaldirecteuren det ved en udholdende Modstand dertil, at Sagen blev trukken i Langdrag indtil den 1752 aldeles blev henlagt, og af den nye Medicinallov blev der saaledes Intet.

I den før omtalte Klage, som Bøtticher $\frac{14}{9}$ 1735 indgav til Kjøbenhavns Magistrat[1]), udvikler han udførlig, hvilken Skade Befolkningen led ved at Medicinalvæsenet i Hovedstaden i Bund og Grund var fordærvet ved den „Forstyrrelse, Forvirring og Demolering" af al medicinsk Praxis og indvendige Cure, som efterhaanden var indført af „Empirici, Medicastri, Agyrtæ, Circumforanei, Nebulones og gamle Kjærlinger, fremdeles Apothekere, Regimentsfeltskjærere, Barberer eller Chirurger, Badere, Operateurer og andre Qvaksalvere, Landstrygere, vagante Markskrigere, gamle og unge Fruentimmer, Apotheker- og Barbersvende, ja endog Bødler og Skarprettere". Det er en rig Samling af Qvaksalvere, som her i broget Blanding føres frem for os, og hvor en saadan Skare selvgjorte Læger dreve deres Forretninger, der kunde der ganske vist trænges til en Foranstaltning, som kunde hæve dette Uvæsen, forsaavidt saadant virkelig kunde hæves ved Lovbestemmelser. Det er imidlertid i det Væsentlige ganske de samme Klasser af Uprivilegerede, vi her træffe, som Lægerne fra gammel Tid beklagede sig over, nemlig de forskjellige Omløbere,

---

[1]) See Herh. & Mansas Smll., p. 298—311.

de kloge Koner, Bartskjærerne og Apothekerne. Hvad Bartskjærerne angaaer, da er det allerede i forrige Afsnit viist, hvorledes deres Optræden som indvortes Læger paa en vis Maade allerede betragtedes som lovlig, og at de selv maatte i Christian VI.s Tid endnu mere bestyrkes i denne Opfattelsesmaade, skulle vi senere see; men Lægerne anerkjendte aldrig det Berettigede heri og beraabte sig paa den ved fuld Magt staaende Bestemmelse i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672, at Chirurgerne ikke maatte give indvortes Lægemidler. At en Mand som Skarpretteren kunde benyttes som Læge i et Land, hvor der fandtes virkelige Læger og forresten Qvak alvere nok, man kunde henvende sig til uden just at gaae til en Mand, som drev den Metier, maa visselig forundre; men vist er det dog, at medens Skarpretteren i Bergen 1732 fik kgl. Tilladelse til at bruge sine chirurgiske Kundskaber, saa indkom Frands Mühlhausen, til hvem Bøtticher i sin Klage sigtede, 1736 med en Ansøgning om at maatte practisere i „Medicinen“, en Ansøgning, som Stadsphysicus Lodberg Friis naturligvis paa det Ivrigste fraraadede at bevilge, og som heller neppe opnaaede Bevilling; men det taler dog for, at Bøtticher har Ret i sin Klage. Naar Bøtticher i sin Klage først og tilsyneladende stærkest urgerer den Skade, Publicum lider ved Qvaksalverne, saa er det dog rimeligvis mest af Klogskab, at han stiller denne Side af Sagen forrest, og det, som egentlig foranledigede hans Indstilling, var vistnok nærmest, hvad han senere siger, at „de skade tillige de etablerede og offentligen ansatte Medicorum Praxis, berøve dem deres Brød og daglige Underholdning, krænke deres timelige Velfærd, deres Privilegier, deres Immuniteter, deres Authoritet og deres Respect in summa“; thi den Tids Læger synes næsten fremfor nogen anden Tids at have været nidkjære for deres Værdigheds Vedligeholdelse, og den Bitterhed, hvormed de bekjæmpede Chirurgerne og ved enhver Leilighed søgte at komme dem tillivs, synes virkelig mere at have havt sin Grund i en vis Frygt for

at blive stillede i Skygge og agtes ringe i Sammenligning med Chirurgerne, som ved de nye Foranstaltninger, der vare trufne og den mere videnskabelige Undervisning, de nu erholdt, selv vare tilbøielige til at stikke Næsen i Sky og af Andre ogsaa betragtedes som en Slags videnskabelig dannede Folk, end det egentlig var af Brødnid og Frygt for Tab i Indtægter ved Chirurgernes Praxis, om end dette vistnok for Bøttichers Vedkommende under hans fortrykte Kaar og stedse dalende Praxis nok kan have spillet en vis Rolle. Som fremkaldt ved Bøttichers Klage kan man vel nok betragte den kgl. Befaling til Kjøbenhavns Magistrat af $\frac{4}{11}$ 1735: „At de uberettigede Personer, som efter foregaaende Advarsel ved Placater antage Nogen i Cur, skal 1ste Gang betale til lige Deling mellem Conventhusets Fattige og Politikassen 8 Rd., 2den Gang dobbelt og 3die Gang 50 Rd., eller i Mangel af Betaling arbeide $\frac{1}{2}$ Aar i Skub-Karren i Citadellet, og de, som betjene sig af slige Folk, ligeledes at bøde hver Gang 4 Rd." Herved bleve altsaa ikke alene Qvaksalverne, men ogsaa de, som benyttede deres Hjælp, erklærede for Lovovertrædere og hjemfaldne til Straf; men skjøndt dette vistnok maa siges at være en meget betydelig Skjærpelse af de bestaaende mod Qvaksalveri rettede Lovbestemmelser, har det dog vistnok i Virkeligheden saagodtsom Intet udrettet, og naar Bøtticher ventede Frelsen fra et Collegium medicum, da viste Fremtiden, at dette Haab var ganske ugrundet; Collegiet var i den Henseende ligesaa magtesløst, som Lovbestemmelserne tidligere havde viist sig at være.

Ved **Hæren** fandtes under Christian VI.s fredelige Regjering, hvor man ingen Brug havde for en *Feltmedicus*, ingen Læger ansatte, og man hjalp sig her i denne Henseende ganske med Chirurger. Selv ved de Tropper, som 1734—35 deeltoge i den polske Successionskrig, fandtes ingen egentlig Læge ansat.

For **Flaadens** Vedkommende var endnu 1731 *Hiero-*

nymus Laub ansat som dens faste Medicus [1]), og rimeligvis er han bleven i denne Post indtil han 1733 blev Hoflæge; men da er han rimeligvis afgaaet, og der blev neppe nogen Anden ansat i hans Sted.

Antallet af Læger og deres Fordeling over Landet var omtrent som i Fredrik IV.s Tid, snarere lidt knappere, end rigeligere. I Christianssand Stift oprettedes et Landphysicat med 300 Rd. aarlig Løn; men i det egentlige Danmark oprettedes intet nyt Embede af den Art. Paa **Sjælland** fandtes Læger i Kjøbenhavn og Sorø, hvor Physicus havde sin Bopæl, ved Vemmetofte og en kort Tid i Kjøge. I **Lolland-Falsters** Stift boede Provindsialmedicus i Maribo, og andetsteds fandtes her ikke nogen Læge. Paa **Fyen** fandtes ligeledes kun i een Kjøbstad Læge til Stadighed, nemlig i Odense, hvor Physicus her havde sin Bopæl, og kun for en kort Tid fandtes en Læge i Nyborg. I **Jylland** fandtes Læger i Viborg, Aalborg, Aarhus og Ribe. I **Norge** fandtes Læger i Christiania, Christianssand, Kongsberg, Bergen og Throndhjem.

Kjøbenhavn.

a) Stadsphysici.

Ved Christian VI.s Thronbestigelse var Edvard Wium Stadsphysicus her; men han døde formodentlig 1732, i hvilket Aar Byen idetmindste fik en ny Physicus, Theodor Vilhelm Grothaus, som dog kun i 2 Aar beklædte Physicatet, der 1734 gik over til en ny Besidder, formodentlig fordi Grothaus paa den Tid er gaaet til Amerika. Den Mand, som nu overtog Physicatet, var Christian Lodberg Friis, som siden 1725 havde practiseret i Kjøbenhavn, og han beholdt derpaa Embedet indtil han 1747 blev

[1]) Garde: Efterr. om den d. og n. Søm. III, p. 134.

Professor ved Universitetet. Over disse „efter hinanden ansatte unge Physici“ beklager Bøtticher sig i sin oftomtalte Klage, fordi de ikke „ivrige havde bekjæmpet Qvaksalverne“; „de kunde,“ siger han, „billigvis, hvis det ikke havde manglet dem paa de behørige Reqvisiter og paa Conduite, have været langt mere aarvaagne og paapassende i denne Henseende“.

Christian Lodberg Friis

var født $\frac{3}{8}$ 1699 i Visby i Ribe Stift, hvor Faderen, Bagge Friis, var Præst og gift med Birgitte Lodberg, en Datter af Biskop, Dr. theol. Christen Lodberg i Ribe. Allerede i sit 2det Aar mistede han sin Fader, og Moderen flyttede da med Sønnen til Odense, hvor han indtil sit 11te Aar blev undervist af private Lærere i Hjemmet og derpaa kom i Latinskolen. Efterat have nydt Undervisning her i 3 Aar, sendtes han til Kjøbenhavn, hvor han atter fik privat Undervisning af forskjellige Lærere, men navnlig af H. C. Bytzow, som senere blev Stiftsprovst for Sjælland og dengang var Alumnus paa Ehlers Collegium. 1716 deponerede han ved Universitetet, hvor han næste Aar tog den philosophiske Examen, og derpaa blev han Alumnus paa Borchs Collegie. Han kastede sig nu over det medicinske Studium, som han dyrkede herhjemme i 5 Aar, og i denne Tid blev han desuden 1719 Baccalaur. phil. 1722 begav han sig paa Udenlandsreise, begav sig først til Helmstad, hvor han tilbragte et Aar, gik dernæst til Halle, Jena og Wittemberg og kom henimod Slutningen af 1723 til Leyden. Her blev han $\frac{1}{2}$ Aar og pleiede navnlig Omgang med Herman Osterdyck Schacht, som var medicinsk Docent der. Herfra gik han over Utrecht til London, Oxford og Cambridge, derfra tilbage over Gröningen og Franecker, og ved Slutningen af 1724 kom han tilbage til Kjøbenhavn, hvor han $\frac{13}{9}$ 1725 disputerede for den medicinske Doctorgrad og derpaa levede i nogle Aar som practiserende Læge.

$\frac{10}{12}$ 1734 udnævntes han til Læge ved Vaisenhuset og Stadsphysicus i Kjøbenhavn, 1739 deltog han i Concurrencen om det medicinske Professorat, men opnaaede kun Udnævnelse som extraordinair Prof. med. $\frac{31}{11}$ s. A. Under Christian VI.s sidste Sygdom 1746 deeltog han med de kongelige Livlæger i Behandlingen indtil Kongen reiste paa Landet, da han d. 22. April entledigedes fra denne Tjeneste og samtidig udnævntes til Prof. med. ordinar. design., og da Georg Detharding døde 1747, tiltraadte han endelig hans Embede, i hvilket han forblev indtil sin Død, medens dog Christian Friis Rottbøll fra 1763 besørgede Forelæsningerne som hans Vicar. 1750 blev han Medlem af det kgl. danske Videnskabernes Selskab, $\frac{3}{4}$ 1761 Justitsraad, $\frac{5}{5}$ 1769 Etatsraad, og $\frac{20}{2}$ 1773 døde han ugift. Universitetsrector var han 1755—56.

Skrifter: Diss. de motu Sangvinis intestino. Hafn. 1719. —4. — Dissp. II de Liene. Hafn. 1720 & 1721. —4. — Diss. inaug. de morbis Infantum. Hafn. 1725. —4. — Diss. de morbis senum secundum Hippocratem. Hafn. 1739. —4. — Diss. de morbis Puerorum. Hafn. 1748. —4. — Disp. de Crisi morborum Puerilium. Hafn. 1757 & 1759. —4. — Observationes circa Mercurii usum internum. Hafn. 1750. — De iis, qui pro mortuis habiti sunt, cum tamen postea vitæ redditi sint. Hafn. 1753. —4. —

b) Practiserende Læger.

Af de Læger, som i Fredrik IV.s Tid practiserede i Hovedstaden, levede endnu i Christian VI.s Tid Johan Eichel, som 1735 var Lægernes Senior der i Byen, Jens Bing og Joh. Gottl. de Bøtticher, som begge overlevede ogsaa denne Konge. Om ogsaa Anton Ebeling og Jens Foss endnu levede her i Christian VI.s Tid, er ikke bekjendt. Af Læger, som i nogle Aar practiserede her i Hovedstaden inden de gik andenstedshen, hvor de ville blive nærmere omtalte, kunne nævnes Georg Henrik

Blumenthal 1733—36 og Johan Heinrich Becker 1739—42. Men foruden disse levede her endeel andre Læger, som enten forbleve practiserende Læger hele deres Liv eller først i et senere Tidsrum gik over i andre Stillinger, og som her skulle omtales [1]).

Hans Piper

var født $\frac{15}{8}$ 1703 i Jylland, havde studeret i Halle hos Joh. Juncker og der 1731 taget den medicinske Doctorgrad. Ikke længe efter, men uvist naar, kom han til Kjøbenhavn og var maaskee kun practiserende Læge her indtil han 1751 blev kgl. Livlæge. 1768 blev han virkelig Etatsraad, og $\frac{17}{3}$ 1776 døde han. Han var gift med Anna Magdalene Holst, som døde et Par Maaneder efter sin Mand. „Han var," siger Tode [2]) ved hans Død, „den Ældste af alle Medici i begge Kongeriger og en af de redeligste, mest velsindede og tjenstvilligste paa Jorden."

Skrift: Disp. inaug. de Scorbuto Daniæ non endemio. Halæ 1731. —4. —

Daniel Abraham Hancke

var en Preusser, som 1730 blev Dr. med. i Halle og derefter practiserede i Kjøbenhavn, hvor han var idetmindste 1732. Hans øvrige Liv er ubekjendt. Naar han siges at have været Stadsphysicus i Kjøbenhavn [3]), er det sikkert urigtigt.

---

[1]) Foruden de i det Følgende omtalte Læger kunde her endnu anføres Peter Rudolph Wandeler; men da han først faa Maaneder før Kongens Død tog Doctorgraden og først da begyndte sin Virksomhed som Læge, tilhører han rettest næste Afsnit.

[2]) Med.-chir. Bibl. III, 3, p. 915.

[3]) Nyerup: Litt.-Lex., p. 220.

Skrifter: Diss. inaug.: num Venæsectio in calidis an frigidis regionibus frequentius sit administranda. Halæ 1730. —4. — Vom Aderlassen. Kopenh. 1732. —

Niels Ryberg

var født omtrent 1706 og antages at have været en Jyde[1]). Han deponerede 1726 ved Kjøbenhavns Universitet, var 1731—34 Alumnus paa Valkendorffs Collegium og disputerede 1734 for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han uden Tvivl levede som practiserende Læge i Hovedstaden; men hans senere Liv er forresten ubekjendt.

Skrift: Diss. inaug. de podagra. Hafn. 1734. —4. —

Tobias Wirth

var født 1706 (døbt $\frac{2}{7}$) i Kjøbenhavn, hvor Faderen af samme Navn var Destillateur; Moderen hed Cathrine Lyre. Han deponerede 1726 ved Kjøbenhavns Universitet, blev derefter Alumnus paa Borchs Collegium, disputerede 1734 for den medicinske Doctorgrad og practiserede derpaa i Kjøbenhavn. 1742 blev han efter Beckers Afreise til Kongsberg Secretair ved Collegium medicum, og 1743 fik han Løfte om at blive Provindsialmedicus i Sjælland efter Elias Müllers Død, som indtraf 1752, hvorpaa han reiste til Sorø. Han døde her $\frac{5}{9}$ 1760. Han ægtede $\frac{13}{9}$ 1734 Sophie Marie Garde, Datter af Overvisiteur Christian Garde, og hun overlevede ham i en Snes Aar.

Skrift: Diss. inaug. de morbis hæreditariis. Hafn. 1734. —4. —

---

[1]) N. M. Petersen: Litt.-Hist. IV, p. 247.

Hannibal Sverdrup

var født 1705 i Vang i Hedemarken i Norge, hvor Faderen, Niels Sverdrup, var Præst og gift med Else Cathrine Rosentorn. 1722 blev han sat i Christiania Latinskole, hvorfra han deponerede 1725, og 1726 tog han den philosophiske Examen, hvorpaa han begyndte at studere Medicin, og $\frac{25}{11}$ 1738 tog han den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han i en lang Aarrække var practiserende Læge i Kjøbenhavn. Dødsaaret er ubekjendt. Han paastod at have opfundet Aurum potabile sine corrosivo præparatum.

Skrift: Disp. de pulvere specifico in quartana. Hafn. 1738. —4. — En Haandfuld Samling af adskillige Mærkværdigheder før og efter Christi Fødsel. Kjbh. 1774. —

Marcus Heerfort Pekel

var født $\frac{28}{12}$ 1712 i Helsingør, hvor hans Fader, Frands Pekel, var Apotheker; Moderen hed Eva Marie Clausen. Han deponerede 1732 fra Helsingør Skole, blev derefter Alumnus paa Borchs Collegium og studerede Medicin herhjemme indtil han 1737 reiste udenlands paa Finckes og Fuirens Stipendier, opholdt sig da især i Halle og kom 1739 hjem igjen, hvorpaa han d. 24. Octob. s. A. disputerede for den medicinske Doctorgrad. Hans senere Skjæbne er ubekjendt.

Skrifter: Dispp. IV de Connubio Theoriæ & Praxeos in Studio medico. Hafn. 1734—36. —4. — Disp. de Podagra. Hafn. 1737. —4. — Diss. inaug. de necessaria motus et potus Combinatione. Hafn. 1739. —4. —

Gottschalck Mühlhausen

var født $\frac{6}{10}$ 1716 i Kjøbenhavn, studerede Medicin og reiste i den Anledning udenlands, hvor han $\frac{15}{7}$ 1740 tog den medicinske Doctorgrad i Leyden. Han kom derpaa hjem

og practiserede i Kjøbenhavn indtil sin Død i Septbr. 1759. Han var gift med Sara Henrine Lamprecht.

Skrift: Diss. inaug. de Cruditate, Coctione et Crisi. Lugd. Bat. 1740. —4. —

Gotthard Benjamin Rudolphi

var født $\frac{13}{6}$ 1712 i Leipzig, hvor hans Fader, Joh. Gottfried Rudolphi, var Kjøbmand og gift med Marie Sophie Eichel, som senere ægtede Joh. Salomon Wahl, Hofmaler og Forvalter ved det kgl. Kunstkammer. Han lagde sig først efter Apothekerkunsten i Altona, reiste derpaa paa Pharmacien til forskjellige Steder i Tydskland og lod sig indskrive som Student i Helmstad. 1742 kom han til Kjøbenhavn, og her blev han $\frac{5}{2}$ 1743 ligeledes indskreven ved Universitetet. Han studerede derpaa her Medicin og disputerede endelig $\frac{19}{10}$ 1745 for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han practiserede i Kjøbenhavn indtil han døde, som det synes ugift, $\frac{13}{3}$ 1764.

Skrift: Disp. inaug. de Specifico prophylactico oculorum. Hafn. 1745. —4. —

Jens Bing,

en Brodersøn af den føromtalte Etatsraad Jens Bing, var født $\frac{7}{12}$ 1707 i Beitstad i Throndhjems Stift, hvor hans Fader, Villads Jensen Bing, gift med Magdalene Susanne Lund, var Capellan. Han blev undervist i Hjemmet og lagde sig fra sin tidlige Ungdom efter Chirurgien, kom 1726 til Kjøbenhavn og blev her undervist af sin Farbroder, reiste derpaa udenlands og lod sig i Strasborg indskrive som Student, gik 2 Aar efter til Frankfurt, hvor han studerede i 3 Aar, øvede sig derefter i 2 Aar paa Hospitalet i Luxemburg, reiste derpaa til Brüssel, hvor han ligeledes fortrinsvis besøgte Hospitalet, gik 1737 til Frankrig og

Holland og kom endelig samme Aar i August hjem til Danmark. Her fik han kongelig Bevilling til offentlig at practisere i Medicin og Chirurgi, blev Medlem af Collegium medicum og Jordemodercommissionen, lod sig $\frac{24}{8}$ 1744 indskrive ved Universitetet og disputerede endelig $\frac{28}{3}$ 1746 for den medicinske Doctorgrad. Han døde som practiserende Læge i Kjøbenhavn 1754. Han var gift med Johanne Cathrine Nordrup, en Datter af Vinhandler Nordrup i Kjøbenhavn, hvem han ægtede $\frac{16}{6}$ 1745, og som først døde 1809. Jens Bing havde paa sin Udenlandsreise med megen Iver lagt sig efter Fødselsvidenskaben og var den Første, som hertillands anvendte Fødselstangen, som han selv havde forandret endeel, og ligeledes opfandt han et eget Perforatorium [1]).

Skrift: De causis partus difficilis notabilioribus, Diss. inaug. Hafn. 1746. —4. —

Kjøge.

Her practiserede fra 1730 til 1739 Vilhelm Hahn, som nærmere omtales som Provindsialmedicus i Maribo.

Vemmetofte.

Her boede indtil sin Død 1775 Dr. med. Andreas Høiels, om end han egentlig efter Prindsessens Død ikke virkede som Læge.

Sorø.

Her havde Landphysicus for Sjælland sin Bopæl, og som saadan var Johannes Elias Müller ansat her under hele Christian VI.s Regjering og indtil sin Død 1752.

---

[1]) Vdsk. Selsk. Skr. II, p. 124.

Maribo.

var under Fredrik IV.s Regjering bleven Sædet for Lolland-Falsters Stifts Landphysicus, og som saadan boede her fra 1725 Balthazar Johannes de Buchwald, som blev her indtil han 1739 fulgte sin Fader i Embedet som Professor ved Universitetet. I hans Sted blev da Vilhelm Hahn ansat som Landphysicus, og han beklædte da dette Embede i hele Resten af det 18de Aarhundrede og døde først 1802.

Vilhelm Hahn

(Wilhelmus Hannæus), en Sønnesøn af den tidligere omtalte Dr. med. Jørgen Hahn, var født $\frac{30}{9}$ 1707 i Odense, hvor hans Fader, Jørgen Hahn, var Raadmand. Moderen hed Martinette Brochmand og var en Datter af Borgmester Vilhelm Brochmand i Ribe. 1723 deponerede han fra Gymnasiet i Odense, og 1724 blev han Baccalaur. phil. Han begyndte derpaa at studere Medicin og lod sig $\frac{13}{1}$ 1730 examinere heri, hvorefter han blev Lic. med. Han nedsatte sig da i Kjøge som practiserende Læge og tillige som Chirurg, disputerede $\frac{22}{12}$ 1731 for den medicinske Doctorgrad og blev endelig 1739 ansat som Provindsialmedicus for Lolland og Falster. Han levede derpaa i Maribo indtil han døde $\frac{13}{0}$ 1802 over 94 Aar gammel, saa at han næstefter Thomas Fincke er den ældste Læge, som har levet her i Danmark. Han var, uvist naar, dog før 1793 bleven Cancelliraad. Han ægtede 1734 Ingeborg Karsten, og 2den Gang var han gift med Anne Cathrine Dresler, som var født 1746 og døde før 1774, saa at dette Ægteskab ikke kan have varet længe. 1793 forærede Vilhelm Hahn til Universitetsbiblioteket en Samling af 190 mest medicinske Planter, som ved en Fernis vare klæbede paa hvidt Papir, og hver forsynet med Glas og Ramme [1]).

---

[1]) Baden: Univ.-Journ. I, p. 190. „Dertil har han selv skrevet

Skrifter: Diss. inaug. de Specifico quodam ad febres intermittentes lentas. Hafn. 1731. —4. — De tardo Medicinæ progressu. Hafn. 1739. —4. —

Odense.

Her boede ved Christian VI.s Thronbestigelse Carl Musæus, som var Landphysicus for Fyen og Langeland, og han var her under hele denne Konges Regjering og døde først under Fredrik V. Til ham kom 1731 Johan Christopher Lincke, en Schlesier, som kom hertil fra Halle, og han practiserede derpaa i et Par Aar i Odense, men flyttede saa til Nyborg. Naar Søren Hee egentlig kom hertil, lader sig ikke bestemt afgjøre, da det ikke er klart, om han flyttede hertil efterat have taget Doctorgraden 1734 eller først senere.

Johan Christopher Lincke

var født i Hirschberg i Schlesien, ubekjendt naar og af hvilke Forældre. 1727 gik han til Halle, hvor han studerede Medicin hos Alberti, Hoffmann, Juncker og flere paa den Tid berømte Professorer, kom 1731 til Odense med Anbefaling fra Juncker til Musæus og practiserede nu et Par Aar her, men begav sig derpaa til Nyborg og disputerede endelig $\frac{26}{3}$ 1737 for den medicinske Doctorgrad her ved Universitetet, hvorpaa han, uvist naar, blev Stadsphysicus i Christiania, hvor han døde. Dødsaaret er ubekjendt.

---

en Titel, som ligeledes er indfattet i Glas og Ramme, og tillige sendt sit Portrait i en smuk, moderne Ramme. Fragt og alle Omkostninger ere af ham selv betalte, ja han har endog sendt sit eget Bud med, som har medbragt Alt indtil Søm, paa det at Universitetets Bibliothek ei derved skulde have mindste Udgift."

Skrifter: Disp. inaug. de prærogativis sanitatis infantum plebejorum. Hafn 1736. —4. — Kongs-Kildevands Beskrivelse. 1745. —4. — Billige Svar (med Anders Thues velmente Erindring derom). 1745. —4. — Moria Thuana eller den opdagede Anders Næseviis. Christiania 1746. —4. —

Søren Hee

(Severinus Hee) var født $\frac{2}{6}$ 1706 i Odense, hvor hans Fader, Jens Hee, var Præst ved Hospitalet og i Annexet Paarup; Moderen hed Else Pedersdtr. Lund. Han deponerede 1723 fra Odense Gymnasium, blev 1724 Baccalaur. phil. og derefter Alumnus paa Borchs Collegium, reiste 1731—34 udenlands paa Finckes Stipendium, kom hjem 1734 og disputerede d. 18. Novbr. s. A. for den medicinske Doctorgrad. 1739 deeltog han i Concurrencen om det medicinske Professorat, seirede ikke, men blev $\frac{31}{12}$ s. A. Prof. med. extraord. ved Universitetet og Prof. phil. design. ved Odense Gymnasium, hvor han 1748 blev Prof. ord.; 1751 blev han Prof. græcæ lingvæ, og $\frac{15}{12}$ 1756 døde han i Odense. Han havde $\frac{1}{6}$ 1741 ægtet Overkrigscommissair Kørbitz's Datter, Vilhelmine Marie Kørbitz, som overlevede ham.

Skrifter: Disp. de aëre morbifero. Hafn. 1724. —4. — Disp. de Situ partium corporis. Hafn. 1726. —4. — Disp. de Therapia risus Sardonii & Epiphoræ. Hafn. 1728. —4. — Dispp. II de Democritis & Heraclitis. Hafn. 1726 & 1727 —4. — Disp. de Actione & Passione. Hafn. 1728. — 4. — Disp. de Methodis medendi in Medicina & Chirurgia suspectis, Hafn. 1734. —4. — Binæ Centuriæ Aphorismorum. Hafn. 1739. —4. — Oratio ad Solennia Unctionis Fridr. Vti. Hafn. 1747. —4. — Afhandl. i Contin. Acta Med. Hafn. —

Nyborg.

Her practiserede, som nylig omtalt, Johan Christopher Lincke i nogle Aar, vel omtrent fra 1733;

men bestemt kan Tiden for hans Ophold ikke angives; ellers fandtes her ingen Læge.

Viborg.

Her var Henrik Carl Borch vistnok Provindsialmedicus indtil 1740[1]), i hvilket Aar Fredrik de Buchwald kom hertil[2]), og i hans Tid fandtes her ikke flere Læger. 1736 blev Hans Stabel, som var Dr. med., Apotheker i Viborg, og har sikkert ogsaa practiseret som Læge, om end det ikke var overensstemmende med Lovgivningen; han døde imidlertid allerede 1738.

Hans Stabel

var født 1698 i Sunds Præstegaard i Bergens Stift, hvor Faderen, Mag. Niels Stabel, var Sognepræst; Moderen hed Cathrine Hansdtr. Berends. Fra sin Ungdom lagde han sig efter Chirurgi og Apothekerkunst, men deponerede ved privat Dimission 1716 i Kjøbenhavn, reiste siden udenlands og opholdt sig 2 Aar i Hamborg, 5 Aar i Osnabrück og senere nogen Tid i Leyden. Efter sin Hjemkomst tog han medicinsk Examen og blev derpaa 1728 Feltskjær ved 2det

---

[1]) Der kan dog maaskee være nogen Formodning om, at han er død endeel før, og at Viborg i nogle Aar har været uden Læge; thi 1734 fik Bartskjærsvend Joh. Adolph Werner i Viborg Tilladelse til at lade sig examinere i Aalborg, fordi hans Praxis ikke tillod ham at reise til Kjøbenhavn. Dette synes at kunne have skeet i Viborg, hvis her havde været en Læge.

[2]) Atter her er der Confusion mellem Viborg og Aalborg, idet det af Nogle (Hundrup: Efterr. om Drr. med., p. 162; M. Saxtorph i Vdsk. Selsk. Skr. II, p. 124) angives, at Buchwald practiserede i Aalborg; men rigtigt er det uden Tvivl, hvad Worm (Lex. I, p. 189) og Ursin (Stiftsst. Viborg, p. 235) angive, at han levede i Viborg.

jydske Reg. $\frac{13}{8}$ 1735 tog han den medicinske Doctorgrad i Kjøbenhavn og gik derpaa til Viborg, hvor han $\frac{13}{1}$ 1736 blev Apotheker og døde 1738 (begravet d. 7. Juli).

Skrift: Disp. inaug. de doloribus parturientium spuriis. Hafn. 1735. — 4. —

Fredrik de Buchwald

var født $\frac{14}{1}$ 1706 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Johannes de Buchwald, gift med Anna Margarethe Buchwald, var Kongens Livchirurg og Overmedicus ved Qvæsthuset. Han undervistes først i Hjemmet. gik siden i Kjøbenhavns Latinskole og deponerede $\frac{27}{4}$ 1722 ved Universitetet, hvor han det næste Aar blev Baccal. phil. og 1725 Alumnus paa Borchs Collegium. Han studerede først Theologi og tog $\frac{25}{4}$ 1729 Attestats med Laud, hvorpaa han prædikede for Dimis og reiste derpaa udenlands til Halle og Leipzig, kom 1733 hjem og prædikede oftere i Kjøbenhavns Kirker, men reiste 1734 atter udenlands, denne Gang dog kun til Rostock. Efterat være kommen hjem herfra, vistnok samme Aar, begyndte han derimod at studere Medicin, reiste 1737 til Frankrig, hvor han studerede i 3 Aar, og til Holland og studerede begge Steder navnlig Fødselsvidenskaben, kom hjem 1740 og disputerede d. 24. Novbr. s. A. for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han blev Provindsialmedicus i Viborg, hvor han derpaa levede indtil sin Død 1752. Han ægtede $\frac{8}{7}$ 1744 Maria Mortensdtr., som maaskee var fra Aalborg. Han havde, ligesom Jens Bing, med Iver lagt sig efter Fødselsvidenskaben i Udlandet og skal i sit Physicat have virket meget som practisk Accoucheur. Han var desuden en dygtig Anatom, og hans anatomiske og physiologiske Skrifter siges at „røbe megen Skarpsind og Lærdom“ [1]).

---

[1]) Skjelderup i Engelst. Ann. 1811, II, p. 189.

Skrifter: Disp. I Physiologica de motu partium solidarum mollium tonico. Hafn. 1725. —4. — Disp. II de origine motus tonici. Hafn. 1726. —4. — Disp. III de motus partium Solidarum mollium tonici usu quoad medicinam theoreticam. Hafn. 1727. —4. — Disp. IV de differentia inter elaterem & tonum. Hafn. 1728. —4. — Quadriga observationum. Hafn. 1740. —4. — Disp. de Musculo Ruyschii in uteri fundo. Hafn. 1741. —4. —

Aalborg.

Her levede ved Fredrik IV.s Død Jens Lodberg, som blev her indtil sin Død 1741. Samtidig med ham har her levet en anden Læge, som idetmindste var her 1734, og som hed Antonius Fredrik Sundt, men som ikke havde taget Graden her ved Universitetet og forøvrigt er aldeles ubekjendt. Disse to Læger havde $\frac{28}{12}$ 1734 udstedt et Bevis for at have examineret en Bartskjær ifølge særlig Tilladelse, og dette Bevis approberedes af det medicinske Facultet og Bartskjærlauget i Kjøbenhavn, „insonderheit da es uns bekannt ist, dass die beide jetzige zu Alburg practisirende Herrn Medici in Anatomicis, Chirurgicis sehr wohl erfahren sind“ [1]). Sundt skal have været Landphysicus fra 1732 til sin Død 1746.

Aarhus.

Her var Georg Sebastian Neuhaus ved Fredrik IV.s Død Provindsialmedicus, og han vedblev under Christian VI. sine Forsøg paa at faae udvirket, „at der af Stiftamtmanden og Biskoppen maatte skee saadan Repartition, at enhver Proprietarius samt Præst og hver Kjøbstad kunde paalægges en ringe Afgift til samme aarligen at betale“ [2]),

---

[1]) Herh. & M.s Smll., p. 347.
[2]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 241.

hvorom han indgav Ansøgning $\frac{19}{9}$ 1736 og igjen i Mai 1737, men uden at opnaae Noget. Han døde 1741, og først næste Aar fik Embedet en ny Besidder, Fredrik Otto Briand de Crevecoeur, som derpaa levede her indtil sin Død 1776. Samtidig med Neuhaus levede her ved Fredrik IV.s Død Johan Fredrik Beck, som ogsaa døde 1741, og i Briand de Crevecoeurs Tid levede her et Par andre practiserende Læger, for hvem Tiden ikke kan bestemt angives, men som dog maa antages at have været her under Christian VI.s Regjering, nemlig Georg Christian Hahn og August Vilhelm Heilman.

Fredrik Otto Briand de Crevecoeur

var født $\frac{8}{10}$ 1710 i Berlin, hvor Faderen, Isaac Briand de Crevec:, som senere blev Professor i Fransk, Justitsraad og Informator for Kronprinds Fredrik, dengang boede; Moderen hed Philiberte Girard. I sin Barndom fulgte han med sine Forældre først til Flensborg og senere til Kjøbenhavn og øvede sig i Chirurgien, navnlig ved Qvæsthuset. Han reiste derpaa udenlands og studerede i 2 Aar i Helmstad, hvor han 1737 blev indskreven ved Universitetet, kom 1738 hjem til Kjøbenhavn og blev her ligeledes immatriculeret som Student, reiste derpaa atter udenlands og besøgte Halle, Leipzig, Jena, Hannover og flere tydske Universiteter, kom atter hjem og lod sig 1741 examinere af det medicinske Facultet i Kjøbenhavn, hvorpaa han fik Tilladelse til at practisere, hvorfor han reiste til Aarhus, og her blev han 1742 Provindsialmedicus. $\frac{26}{10}$ 1748 erhvervede han den medicinske Doctorgrad her ved Universitetet, $\frac{11}{10}$ 1766 blev han Landphysicus for Aarhus Stift, og $\frac{27}{6}$ 1776 døde han. Han var gift med Marthe Schurmann, Datter af Provst Fredrik Schurmann i Besser og Onsberg paa Samsø.

Skrifter: Diss. inaug. sistens decadem Observationum circa affectus paralyticos. Hafn. 1748. —8. — Underretning for Landboere, hvorledes de sig i Blodsot skal forholde. Kjbh. —8. (Aarstal fattes).

Georg Christian Hahn

var Dr. med., som han blev i Leipzig, og siges at have været Landphysicus i Aarhus [1]); men dette er en Feiltagelse. Han maa vel da antages at have practiseret her, og da han tog Doctorgraden 1741, kan det vel antages at have været i Christian VI.s Tid; han er forresten aldeles ubekjendt.

Skrift: Diss. inaug. de salibus salsis seu medicis. Lips. 1741. —4. —

August Vilhelm Heilman [2])

var Dr. med. og var 1735 som practiserende Læge i Haderslev, hvorfra han 1746 flyttede til Aarhus, hvor han derpaa practiserede indtil sin Døds-Dag $\frac{25}{9}$ 1766. Han var gift med Catharine Fischer, Datter af Provst Arendt Fischer i Haderslev.

Skrifter: Afhandll. i Cont. Acta med. Hafn.

Ribe.

Her var Anker Ankersen Provindsialmedicus i hele Christian VI.s Tid, og ingen anden Læge fandtes her.

Christiania.

Her synes ikke at have været nogen Læge, da Fredrik IV. døde, og først endeel Aar efter finde vi en Saadan

[1]) Nyerup: Litt. Lex., p. 215.
[2]) Worms Lex. III, p. 315; Nyerup: Litt. Lex., p. 238.

omtalt, da Matthias Grøn omtrent 1735 nedsatte sig her, hvor Johan Christopher Lincke senere blev Stadsphysicus. Om ingen af disse to Læger er det bekjendt, naar de døde.

Matthias Grøn

var født $\frac{2}{11}$ 1709 i Christiania, hvor Faderen, Søren Løchstør, var Advokat ved Overhofretten og gift med Else Robsahm. Han gik i Cathedralskolen i Christiania og deponerede herfra 1728 ved Kjøbenhavns Universitet, tog næste Aar philosophisk Examen og $\frac{18}{4}$ 1730 theologisk Attestats, reiste derpaa udenlands fra 1731 til 1735, hvorpaa han efter sin Hjemkomst $\frac{22}{11}$ 1735 disputerede for den medicinske Doctorgrad og vistnok strax efter nedsatte sig i Christiania, hvor han practiserede indtil sin Død.

Skrifter: Novum circa Aëroscopiam Tentamen, Disp. Rintelii. 1731. —4. — Disp. de aëre. Rint. 1732. —4. — Disp. de odoribus. Rint. 1732. —4. — Disp. de graviditate debitum gestationis tempus excedente. Hafn. 1735. —4. —

Kongsberg.

Her var Johan Christian Helm Bergmedicus ved Christian VI.s Thronbestigelse. Han gik af 1736, men blev vistnok boende her indtil sin Død 1740. Hans Efterfølger var Georg Henrik Blumenthal, som ansattes 1736 med 200 Rd. aarlig Gage, som 1739 blev forhøiet til 400 Rd. Han døde imidlertid 1742, og nu blev Johan Heinrich Becker, som var Prof. phil. extraord., Bergmedicus her med 400 Rd., og han beklædte derpaa Posten indtil sin Død 1761.

Georg Henrik Blumenthal

var født $\frac{23}{9}$ 1687 i Landsbyen Rosche i Lüneburg, hvor Faderen, Werner Georg Blumenthal, var Klokker og Skole-

mester; Moderen hed Anna Koch. Efterat være undervist i Hjemmet, gik han 1704 til Lüneburg for at studere Chirurgi, og 1707 reiste han herfra til Bremen for at studere Chirurgi, Anatomi og Medicin og gjorde herfra nogle Reiser som Skibschirurg paa Skibe, der gik paa Hvalfangst ved Grønland. Han kom derpaa $\frac{1}{3}$ 1710 til Kjøbenhavn, hvor han, efterat være examineret og funden duelig, blev ansat som Chirurg paa Flaaden, fik 1711 Opsyn med Qvæsthuset, blev 1712 Regimentsfeltskjær i Jylland, 1713 atter Chirurg paa Flaaden og 1715 Overchirurg for hele Flaaden. Efter Fredens Slutning opholdt han sig i Kjøbenhavn, hvor han $\frac{19}{5}$ 1725 blev indskreven ved Universitetet og $\frac{26}{2}$ 1726 underkastede sig en medicinsk Examen, hvorefter han fik Tilladelse til at practisere som Læge. $\frac{30}{7}$ 1733 erhvervede han den medicinske Doctorgrad, og $\frac{29}{5}$ 1736 blev han Bergmedicus paa Kongsberg, hvor han døde 1742. Han var gift med Anne Christine Christians, Enke efter Bartholomæus Seiffart, som var Bartskjær i Kjøbenhavn [1]).

Skrift: Disp. inaug. de Hæmorrhagia ventriculi spontanea gravissima. Hafn. 1733. —4. —

Johan Heinrich Becher

var en Tydsker, hvis Fødested og Herkomst forresten ere ubekjendte. Han blev 1736 Dr. med. i Halle og kom senere herind i Landet, maaskee først 1739, da han fik Tilladelse til at deeltage i Concurrencen om det medicinske Professorat, men ikke seirede, hvorimod han udnævntes til Prof. phil. extraord. og ved Oprettelsen af Collegium medicum blev dettes Secretair indtil han 1742 ansattes som Bergmedicus paa Kongsberg, hvor han 1757 ved Oprettelsen

---

1) Medicinæ & Chirurgiæ Practicus i Kjøbenhavn kaldes han i Worms Lex. III, p. 93 og i Hundrups Efterr. om Drr. med., p. 158; men en egentlig Læge af dette Navn har neppe levet i Hovedstaden paa den Tid.

af Bergseminariet blev Lector herved med 300 Rd. i Gage. 1760 fik han Rang med Justitsraader, og 1761 døde han. Han skal have været særdeles kyndig i Mineralogi, Chemi og de dermed beslægtede Videnskaber og have indlagt sig ikke ringe Fortjeneste som Docent ved Seminariet.

Skrifter: Disp. inaug. de natura corporis humani. Halæ 1736. —4. — Disp. de Transpiratione insensibili & sudore. Hafn. 1739. —4. — Disp. de amicitia, insidia & calumnia. Hafn. 1740. —4. — Jubeltale ved Fredrik V.s Salvings-Fest, holden paa Kongsberg 1749. Christiania 1749. —4. —

Christianssand.

Her blev i Christian VI.s Tid ansat en Provindsialmedicus for Christianssand Stift med 300 Rd. aarlig Løn, som Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen ved Reskripter af $\frac{12}{7}$ og $\frac{9}{8}$ 1743 fik Befaling til at ligne paa Kjøbstæder og Fogderier i Stiftet. Den Læge, som her blev ansat, var Fredrik von Zee, som vel maa være kommen her omtrent 1747 og blev her indtil sin Død under Christian VII.

Fredrik von Zee

var født $\frac{31}{10}$ 1707 i Holland og blev 1739 Dr. med. i Harderwick. Han blev, som omtalt, omtrent 1743 Provindsialmedicus i Christianssand, blev inden 1748 Cancelliraad og døde $\frac{20}{1}$ 1781. Han omtales af R. Frankenau[1]) som en „i Christianssand fordum berømt Læge“, der optraadte noget charlatanmæssigt og gjorde „Underkure“. Han synes dog mest at have holdt sig til de høiere Stænder; thi da han 1747 havde klaget over, at hans Løn ikke blev ham rigtig betalt og andraget paa, at de paalignede Summer maatte

---

[1]) Iris og Hebe, 1801, I, p. 123.

inddrives ved Execution, hedder det i Motiverne til det deraf resulterende Reskr. af $\frac{16}{2}$ 1748: „Men som det fornemmes, at Almuen der i Stiftet ikke er med fornævnte Cancelli-Raad von Sees Forhold saa aldeles fornøiet . . .“, og Reskriptet befaler Stiftbefalingsmanden og Biskoppen „at tilholde bemeldte Cancelli-Raad von See efter hans Pligt at vise den ham paaliggende Nidkjærhed og Tjenstfærdighed imod Alle, i Særdeleshed imod de Fattige uden Belønning og imod Andre efter Billighed, samt ei alene forbyde ham, saa ofte at gjøre allerunderdanigst Ansøgning, at reise af Stiftet til Kjøbenhavn og andre Steder i Norge til Savn for dem, som i Stiftet enten kunde være eller hastig blive syge, men endog tilholde ham, at han især paa de yderste Steder i Stiftet, i paakommende Svagheds-Tilfælde, altid skal holde der en habil og paalidelig Vicarium med fornødne Medicamenter forsynet“. „Den samme gode Mand,“ siger Frankenau fremdeles, „stillede ogsaa sin egen Nativitet, der spaaede ham en brad Død, den han rigtig erholdt paa et Værtshus i et Slagsmaal, det han vilde bilægge, da en af de stridende Personer satte hans Hoved saa trofast mod et Søm i Væggen, at dette gjennemborede Hjerneskallen og Hjernen“.

Skrift: Disp. inaug. de Hydrope in genere. Hardev. 1739. —4. —

Bergen.

Her var den gamle Jacob Woldenberg endnu ved Christian VI.s Thronbestigelse Stadsphysicus og levede her som saadan indtil sin Død 1737, hvorpaa vistnok Johan Ernst Turck traadte i hans Sted, medens en anden Læge, som kom her 1740, nemlig Henrik Løchstør, og døde samme Aar, som Turck, nemlig 1747, formodentlig kun var practiserende Læge.

Johan Ernst Turck

er ikke meget bekjendt. Det vides kun, at han var født i Danzig, blev Dr. med. i Utrecht 1727 og siden Stadsphysicus i Bergen, hvor han døde 1747.

Skrift: Disp. inaug. de muliere varia ossa per alvum ejiciente. Traj ad Rhen. 1727. —4. —

Henrik Løchstør

var født $\frac{17}{11}$ 1713 i Christiania, hvor Faderen, Søren Løchstør, var Procurator ved Overhofretten; Moderen var Else Robsahm; han var saaledes en yngre Broder af Matthias Grøn. Efterat have gaaet i Christiania Cathedralskole, deponerede han $\frac{27}{5}$ 1729 ved Universitetet, gav sig til at studere Medicin, blev 1735 Alumnus paa Borchs Collegium, disputerede $\frac{8}{2}$ 1740 for den medicinske Doctorgrad og nedsatte sig derefter i Bergen, hvor han døde allerede 1747.

Skrifter: Disp. de vano metu anni climacterici magni. Hafn. 1737. —4. — Disp. de Nicotiana Vera. Hafn. 1738. —4. — Disp. inaug. de medicamentis Norvegiæ sufficientibus una cum methodo medendi. Hafn. 1740. —4. —

Throndhjem.

Rimeligvis var Poul Dons her endnu i Christian VI.s Tid; men Tiden for hans Virksomhed her er jo ikke ret kjendt, og nogen anden Læge findes ikke omtalt i dette Tidsafsnit.

Ligesom under de foregaaende Konger, var det ogsaa i Christian VI.s Tid Tilfældet, at flere Udlændinge toge den medicinske Doctorgrad, og af dem ere allerede nogle, som bleve her i Landet, i det Foregaaende omtalte; men

desuden findes endnu Nogle, om hvilke det dels med Vished vides, at de atter reiste bort herfra efter at have taget Doctorgraden, dels er sandsynligt af den Grund, at de ikke findes omtalte som Læger nogensteds her i Landet. Saaledes blev 1731 Johan Daniel Siemens fra Goslar i Thüringen Dr. med. her, 1736 Carl Ludvig Crafft fra Øehringen i Fyrstendømmet Hohenlohe, 1740 Johan Georg Zumpe fra Seyffersdorf ved Dresden, som efter at have taget Doctorgraden gik til Rusland, og Johan Henrik Paulsen fra Meldorf i Dithmarsken, som vistnok gik tilbage til Holsten.

Af danske Læger i Udlandet kunne vi i dette Tidsrum anføre et Par, som opholdt sig i de danske Colonier, nemlig i Vestindien og Grønland.

Carl Adolph Mallerbach, en Søn af Prinds Carls Kammertjener Andreas Mallerbach, født 1713 i Kjøbenhavn, studerede paa Prindsens Bekostning en Tid i Pædagogiet i Halle og siden i Roeskilde Skole, studerede derpaa Chirurgi og gik med de danske Tropper til Tydskland, hvor han tjente i 2 Aar, gjorde derpaa i 5 Aar Tjeneste ved den keiserlige Armee, reiste derefter til Paris, hvor han studerede Medicin og Anatomi, kom derfra hjem og gik saa til Vestindien, hvorfra han vendte tilbage 1744, blev samme Aar indskreven ved Universitetet, disputerede 1748 for Doctorgraden og reiste derpaa atter til Vestindien. Johan Andreas v. Osten laae som Student paa Regentsen 1735 og paa Borchs-Collegium 1739—41, var derpaa i nogle Aar Læge i Grønland, men kom senere tilbage og levede i sine sidste Aar i Kjøbenhavn, hvor han døde 1765. Af andre danske Læger i Udlandet maa ogsaa i denne Konges Tid nævnes Jacob Benignus Winsløw i Paris, og dertil kan vistnok ogsaa regnes Poul Curtius, som var født i Kjøbenhavn, opholdt sig endeel Aar i Moskou og 1734 blev Dr. med. i Halle, men ikke vides at have levet herhjemme, saalidt som Niels Borries, som ogsaa

var født i Kjøbenhavn og ligeledes 1734 tog Doctorgraden i Halle.

D. Chirurger.

For Chirurgiens Vedkommende gjør Christian VI.s Regjering Epoche, idet en hel ny Æra i denne Tidsperiode oprandt for denne hidtil i høi Grad forsømte, og dog saa vigtige Gren af Lægevidenskaben. Det var imidlertid ikke fra Lægevidenskabens Repræsentanter, det medicinske Facultet eller Landets Læger, at Stødet udgik til Chirurgiens Opreisning; det var tvertimod fra de ulærde og udannede Bartskjæreres Klasse, fra selve den Tids Chirurger, at Frelsen skulde komme, og hvad der da udrettedes, skyldes navnlig een Mands, Simon Krygers, ufortrødne Bestræbelser. Vi har alt i forrige Afsnit omtalt Kryger som Militairchirurg og senere som Fredrik IV.s Kammertjener og Livchirurg, fra hvilken Plads han gik af 1728 eller 29, som det siges, paa Grund af, at han faldt i Unaade hos Dronning Anna Sophie. Han gik da til Paris, og medens han her studerede hos flere af den Tids ypperste Chirurger, fik han tillige Leilighed til at see, hvad der her var gjort for den i hans Fædreland foragtede og tilsidesatte Chirurgi. I Paris havde Lapeyronie 1724 faaet ansat 4 Docenter i Anatomi og Chirurgi, som ledede Undervisningen paa et særegent Amphitheater, og 1729 var en Examen indført, som gav Adgang til Ansættelse i chirurgiske Embeder, hvilket Altsammen sorterede under en „Premierchirurgien". Desuden var under Krygers Ophold her Oprettelsen af Academie de chirurgie under Ventilation og blev maaskee endog virkeliggjort inden hans Hjemkomst. At der ogsaa i Berlin var stiftet et chirurgisk Institut til Uddannelse af Militærchirurger, har vel heller ikke været ham ubekjendt. Opfyldt af, hvad han havde seet i Paris, og besjælet af en levende Trang til at gjøre Noget for at hæve Chirurgien

herhjemme, for hvis lave Standpunkt han havde et aabent Øie, kom Kryger hjem 1731 og blev vel modtagen af den nye Konge, Christian VI, som strax udnævnte ham til Hofchirurg. Ved den Adgang, han saaledes fik til Kongens Person, havde han rig Leilighed til at fremkomme med sine Forestillinger om, hvor vigtigt det var for hele Landet, at der gjordes Noget for at skaffe Chirurgerne en grundigere og bedre Undervisning, end der hidtil var bleven dem til Deel og i det Hele hæve dem høiere i deres egne og Andres Øine, og han fandt en kraftig Understøttelse i sine Bestræbelser hos Stabschirurgen, Johan Albrecht Mensing, som dels i og for sig delte Krygers Ønske om at fremkalde en grundig Reform af hele den chirurgiske Undervisning og Chirurgernes Stilling i Landet, dels maatte end yderligere opfordres hertil ved at see, hvor daarligt Hæren i Virkeligheden var betjent ved sine Chirurger. At her virkelig var Trang til Foranstaltninger, som kunde ophjælpe Chirurgien og skaffe saavel Landet i det Hele, som navnlig Hær og Flaade, dygtige practiske Chirurger, ja man kan gjerne sige Læger, det maatte være let indlysende for ethvert uhildet Øie, og at gjøre Kongen det klart, kan vel neppe have været meget vanskeligt for Kryger; men naar da Spørgsmaalet blev, hvorledes Tingen skulde bedst gribes an, var det ogsaa heldigt, at Kryger just i de franske Forhold havde et Forbillede, som han under sit Ophold i Paris havde havt Leilighed til at gjøre sig bekjendt med, og i Forening med Mensing indgav han da, aabenbart med de omtalte franske Forhold for Øie, Forslag og Plan til et helt nyt Institut, det saakaldte Theatrum anatomico-chirurgicum, og en hel ny Ordning saavel af Chirurgernes Examen, som af Alt, hvad der overhovedet vedkom Chirurgien, og som en Frugt af Krygers og Mensings Bestræbelser fremkom da den kgl. Forordning af $\frac{30}{4}$ 1736, hvorved Chirurgerne ganske uafhængigt af Universitetet og dets Professorer fik deres eget Undervisningslocale, deres egen Examen og deres egne Lærere samt fremfor Alt „en Konge-

lig beskikket Directeur General, som skal alene gouvernere Chirurgien, og skal alle Sager, som angaae Chirurgien i Kongens Riger og Lande, til ham adresseres og ingen Chirurgus enten af Civil eller Militair uden hans Attest, som skal gives uden Betaling, vorde forfremmet". Til denne Generaldirecteur, som ganske svarede til den franske „Premier-chirurgien", udnævntes ganske naturligt Simon Kryger, og det var, som man vil see, ingenlunde Lidt, hvad der var lagt i hans Haand, hvorom mere siden.

Til Brug for den chirurgiske Undervisning og Afholdelse af den Examen, som nu blev paabudt, blev det i den omtalte Forordnings § 7 befalet, at et beqvemt Sted skulde udsees, „til hvis Indretning 50 til 100 Rd. og til aarlig Leie 200 Rd. maa anvendes". Et saadant Sted var vistnok dengang allerede udseet, saa at man idetmindste meget kort efter Forordningens Emanation kunde aabne det saakaldte Theatrum anatomico-chirurgicum paa 1ste Sal i Gaarden Nr. 103 paa St. Kjøbmagergade, mellem Hofapotheket og Amagertorv, nærved det Sidste. Indretningen af dette Locale, som indbefattede 3 Værelser, kjende vi kun fra noget senere Kilder[1]); men naar det kun tages i Betragtning, at de anatomiske Præparater o. desl. vel kun efterhaanden kunde skaffes tilveie og altsaa kun efter en ringe Maalestok har været der ved Localets Aabning, synes det forresten ikke at have undergaaet nogen væsentlig Forandring i den Tid, det bestod. Over Indgangsdøren fandtes den forgyldte Indskrift: Amphitheatrum Anatomico-Chirurgicum Regis, og inde i Salen saaes senere over samme Dør Fredrik V.s Navn og Symbolum: Prudentia et Constantia. Tæt ved Indgangen fandtes i denne forreste Sal en af Bænke, som vare betrukne med rødt Klæde, afgrændset oval Plads, i hvis Midte det anatomiske Bord, bestemt saavel til Forelæsninger og Demonstrationer, som til Tenta-

---

[1]) Thura: Hafn. hodierna 1748; Jonge: Kjbhvn.s Beskr. 1783.

mina og Examina, havde sin Plads. De omtalte Bænke vare bestemte for examinerede Chirurger, Theatrets Functionairer og i det Hele „Folk af Distinction“. Naar Examinen afholdtes, anbragtes paa den aabne Plads et andet Bord, hvorved Protocoller førtes og Medexaminatorer og Assessorer toge Plads. Paa høire Side af Indgangen fandtes et stort Antal Bænke, som vare anbragte trappevis over hinanden, og hvoraf den forreste Række var beklædt med rødt Klæde og bestemt for de tenterede Chirurger, medens de øvrige vare simple Træbænke for alle Tilhørere; alle Bænkene kunde rumme over 200 Personer. Desuden fandtes i denne Sal, idetmindste senere, endeel Skabe med Glasdøre, hvori opbevaredes „mange curieuse og rare præparata Anatomica“, dels Spirituspræparater, dels Injectionspræparater. Endelig fandtes her Portraiter af Lanfranc, Pitard, Vavassor og Paré. Fra denne Sal kom man ind i en anden af mindre Størrelse, hvor man over Indgangsdøren fandt Christian VI.s Navn og Symbolum: Deo et Populo samt en Indskrift, saalydende: Amphitheatrum Anatomico-Chirurgicum, Quod Summi Numinis Auxilio & Mandato Augustissimi & Clementissimi Regis Christiani Sexti Die XXX Aprilis Anno MDCCXXXVI Fuit Erectum[1]. Paa den modsatte Væg fandtes Christian VI.s Navnetræk med Overskrift: Anatomiæ et Chirurgiæ Restaurator, hvilket ogsaa læstes i Theatrets Segl. I dette Værelse opbevaredes i forskjellige Skabe hele og adskilte Skeletter, myologiske og angiologiske Præparater, nogle i Spiritus, dernæst præparerede og ferniserede Legemer af Nyfødte, Sceleta embryonum og Misfostre i Spiritus, endelig en Mængde ana-

---

[1]) Det er ret betegnende for de Tider, at af disse Indskrifter, som utvivlsomt maa være satte i Fredrik V.s Tid, den, som vedkommer Fredrik V., findes over Indgangsdøren og i det egentlige Amphitheater, medens Indskrifterne til Ære for Chr. VI., som dog var den egentlige Stifter, maatte nøies med at faae Plads i en anden, mindre Sal.

tomiske og chirurgiske Instrumenter, Bandager og Mikroskoper. Det 3die Værelse endelig benyttedes til Bibliothek, hvis Bøger dog kun maatte bruges paa Stedet, og som holdtes aabent i visse Timer 2 Dage om Ugen. Ogsaa her bleve senere endeel anatomiske Præparater af Mangel paa Plads opbevarede.

Saaledes var altsaa det Locale, der skulde tjene som en Art Høiskole for Chirurgerne, og det kan jo ikke nægtes, at Localiteterne i Grunden vare noget indskrænkede; men dog var der nu i denne Henseende sørget for et Sted, hvor en ordentlig Undervisning kunde finde Sted og den Examen, som Kongen i samme Forordning af $\frac{30}{4}$ 1736 befalede at skulle for Fremtiden foretages med Enhver, som vilde practisere som Chirurg, kunde afholdes. I den nævnte Forordning befales det nemlig i § 2 Generaldirecteuren at „indføre en fuldkommen Examen Chirurgicum og dertil udnævne de fornødne Assessores“, som skulde approberes af Kongen og være Medunderskrivere af de fornødne Attester.

Ved denne Examen, som skulde holdes for aabne Døre, saa at „baade Medici og Chirurgi maa samme anhøre og bivaane“, skulde „Candidaten ei alene vise sin Erfarenhed i Anatomien og chirurgiske Operationer paa et dødt Legeme, men endog om de øvrige Dele i Chirurgien give fornuftigt Svar og Raison“, og det hedder derpaa i § 5: „Paa det Enhver kan have fri Leilighed at gjøre sig til slig en Examen beqvem og i disse Videnskaber vel øvet, skal Directeuren ved Chirurgien i den beqvemmeste Tid, saasom om Foraaret og i Høsten, vise Anatomien og de chirurgiske Operationer paa døde Kroppe 4 Dage om Ugen i det danske eller tydske Sprog; den øvrige Aarets Tid anvendes til de øvrige Dele af Anatomien og Chirurgien, og altsaa in Chirurgicis at handle om Forrenkelse, Benbrud, Benenes andre Sygdomme og Tilfælde, Hævelse, Gesvulster, Saar etc.“. Herved var det i al Korthed angivet, hvad Chirurgerne skulde lære og ved Examen bevise deres

Duelighed i; men allerede ikke længe efter blev dette noget udvidet. Hele den nye Ordning var saavel det medicinske Facultet paa den ene Side, som Amtsbartskjærerne paa den anden Side en Torn i Øjet; og fra begge disse Sider indkom allerede 1736 en Klage, som de havde affattet i Fælledsskab, og hvori de fremkom med en hel Deel, for det Meste urimelige, „Gravamina“ mod Simon Kryger. Dette gav, som tidligere berørt, Anledning til Nedsættelsen af en Commission, bestaaende af Andreas Højer, Joh. Samuel Carl og Joh. Albrecht Mensing, som skulde undersøge Klagepunkterne og derpaa afgive deres Betænkning, som indkom $\frac{11}{5}$ 1737 og gav Anledning til kongelig Reskript af $\frac{28}{6}$ 1737, hvorved de enkelte Poster af denne Betænkning bleve approberede. Det siges da her i Post 2, at „da de, der som Regiments- og Divisions-Chirurgi antages, formedelst de dem paaliggende indvortes Curer ere mere at ansee som Regiments-Medici, end som blotte Chirurgi og maa derfore og in specie examineres in Medicis, saa vil det være høist fornødent, om Kongen vilde determinere slige Examinum Chirurgorum Assessores, men fornemmelig iblandt dem at forordne Facultatem Medicam, som og den protempore værende General-Stabschirurgus og den Kgl. Hofchirurgus som bestandige Co-Examinatores, men ellers ved hver Examen overlade General-Directeuren for Chirurgien 2 Regiments- og 2 Amts-Chirurgorum Udnævnelse, dog saa at han selv skal være ultimus Examinans m. v. og ham at overlades at beramme Tiden, naar disse Examina skal holdes, og at besørge Protocollen“. Herved blev det altsaa fastslaaet, at Examinationen ogsaa skulde prøve Vedkommendes Kundskaber i Medicinen, hvori Undervisning altsaa skulde gives; men de medicinske Assessorer, som skulde være tilstede ved Examen, synes kun at have indfundet sig faa Gange, idet de senere som Paaskud for deres Udeblivelse beklagede sig over, at Kryger under Examen chicanerede dem ved at criticere deres Bemærkninger angaaende Candidaten, navnlig i Anatomien. At noget Saadant kan

være sket, er vistnok ikke usandsynligt; thi paa den ene Side vare de medicinske Professorer vistnok tilbøielige til at opholde sig over de ulærde Chirurger og har maaskee ikke skyet at ville slaae sig til Ridder paa dem, og paa den anden Side var Kryger ikke venlig stemt mod Facultetet og har sikkert, naar Sligt forefaldt, villet tage Repressalier paa Chirurgiens Vegne; men at han saaledes blev Aarsag i, at de medicinske Assessorer bleve borte, eller idetmindste fandt sig deri, gavnede vistnok i det Hele ikke Chirurgerne eller Chirurgien. Nogen bestemt Tid for Examens Afholdelse var, som vi have seet, ikke fastsat; men den Bestemmelse, at Generaldirecteuren skulde selv kunne beramme Tiden, maa snart have vist sig at være uheldig; thi i Reskr. af $\frac{22}{5}$ 1744 bestemte Kongen, at Examen herefter skulde holdes den første Mandag i hver Maaned Kl. 2 slet, forsaavidt der da var nogen Examinand; fandtes ingen Saadan, skulde Examinatorerne underrettes derom Dagen forud.

Hvad *Undervisningen* angaaer, da skulde der, som det sees af Forordningen, 4 Dage om Ugen holdes Forelæsninger af Generaldirecteuren, og hertil bestemte da Kryger Mandag, Tirsdag, Torsdag og Fredag, paa hvilke Dage han om Eftermiddagen holdt Forelæsninger i Efteraar, Vinter og Foraar mest over Splanchnologi, Myologi og Angiologi og over chirurgiske Operationer, om Sommeren „og ellers, naar ingen Cadavere for Stanks Skyld ere at bekomme“, over Osteologi og de chirurgiske Sygdomme. Forelæsningerne skulle mest have bestaaet i Oplæsninger af Forfattere, vel mest tydske chirurgiske Skrifter, hvorimod egentlige frie Foredrag kun fandtes for Anatomiens og tildels Operationers Vedkommende. Hver Onsdag holdtes Examinatorier eller „Tentamina“, som de kaldtes, i Anatomi og Chirurgi, hvilke dog synes kun at være afholdte med de Viderekomne, eftersom de Tenterede havde en særlig Bænk i Auditoriet og altsaa ansaaes for mere distingverede, end de øvrige chirurgiske Studerende. Tirs-

dag og Torsdag Eftermiddag holdtes Øvelser i Bandagers Anlæggelser, hvortil benyttedes et af et udstoppet Skelet dannet Phantom, som var forsynet med bevægelige Articulationer og synes at være blevet benyttet ogsaa ved Læren om Luxationer o. desl. For at skaffe de til Undervisningen fornødne Cadavere bestemte Kongen ved Forordn. af $\frac{30}{4}$ 1736, at saadanne skulde tages „dels af Delinqventer, som straffes paa Livet, dels af Bremerholms og Citadellets afdøde Fanger“, og i samme Anledning blev det ved Reskr. af $\frac{3}{10}$ 1738 meddelt Byfogeden i Kjøbenhavn, at Generaldirecteuren maatte ifølge den nævnte Forordning faae alle Cadavere efter Executionen, naar han begjærede dem; men da 1740 ogsaa Universitetet fik sit anatomiske Locale og saaledes ogsaa fik Brug for Cadavere, blev det ved forskjellige Reskripter ordnet saaledes, at de to Theatre skulde være ligeberettigede til Cadavere, men have dem skiftevis, saaledes at Universitetet begyndte. Ved Reskr. af $\frac{22}{5}$ 1744 blev en meget vigtig Forandring i den anatomiske Undervisning efter derom gjort Forestilling approberet, idet Kongen der befaler, at der „ved forefaldende Cadavere maa sees derhen, at Præparatoria skee af Chirurgis selv og af dem, som undervises“. Derimod approberedes ikke et andet ved samme Leilighed gjort Forslag, som sigtede til at skaffe en clinisk Undervisning tilveie ved Hjælp af Amtsmestrene og Regimentsfeltskjærerne. Til Hjælp ved Undervisningen havde Generaldirecteuren dels 4 Pensionarii, som udvalgtes blandt de ældste og dygtigste Elever og fik et aarligt Gratiale af 100 Rd. hver, hvorfor de skulde gaae Generaldirecteuren tilhaande og desuden hver Uge udarbeide en skriftlig Afhandling om et anatomisk eller chirurgisk Emne, dels nogle saakaldte Reservechirurger, som vare examinerede Chirurger, der vel altid først havde været Pensionarer, og for hvis yderligere Uddannelse man søgte at sørge dels ved at skaffe dem Ansættelse ved Hæren, dels ved at give dem Understøttelse til Reiser i fremmede Lande eller endog Ansættelse ved fremmede Armeer.

Til at bestride de med den nye Undervisningsmaade forbundne Omkostninger, som ikke vare saa ringe, da det Hele var beregnet paa at give de studerende Chirurger Alt frit, Forelæsninger, Øvelser, Examen og Attester, bestemte Kongen ved Forordn. af $\frac{30}{4}$ 1736 visse Afgifter, som Bartskjærlauget skulde erlægge ved Indskrivning af Drenge og Svende osv., hvilket imidlertid gav Anledning til stærke og høirøstede Klager fra Lauget, da Amterne derved tildels faldt i Pris og Mestrene saaledes udsattes for Tab, og disse Klager, dels berettigede dels uberettigede, vedbleve i lang Tid at lyde og gave Anledning til forskjellige Undersøgelser og Forslag samt endeel kongelige Reskripter, som gik ud paa at gjøre det saa lempeligt som muligt og dog skaffe de nødvendige Indtægter til Kongens Kasse. hvorfra Lønninger osv. til Theatret og General-Directeuren toges [1]).

Men det var ikke alene den chirurgiske Undervisning, som ved Forordn. af $\frac{30}{4}$ 1736 blev forbedret; hele det chirurgiske Væsen blev i betydelig Grad paavirket deraf og fik tildels en ny Ordning. Vel blev den gamle Laugsordning fremdeles bestaaende, og Laugsartikler fornyedes endnu af Christian VI.; men i Spidsen for det Hele stilledes Generaldirecteuren, som fik Overopsyn med alle Landets Chirurger, som ogsaa efter den nye Ordning maatte efterhaanden blive hans fordums Elever, han fik Indseende med deres Instrumentvæsen og chirurgiske Operationer og Indflydelse paa deres Udnævnelse i militaire og civile Stillinger. Det var saaledes en meget ansvarsfuld Post, Generaldirecteuren havde, og Kryger, som med hele sin Energi

[1]) At udvikle dette nærmere, vilde formentlig blive for vidtløftigt i Forhold til den Interesse, det kunde have; det Nærmere kan sees i Forordn. af $\frac{30}{4}$ 1736, Commissionsbetænkningen af $\frac{11}{5}$ 1737, i det Væsentlige anført som Motiv til Reskr. af $\frac{28}{6}$ 1737, fremdeles Reskr. af $\frac{3}{5}$ 1743, kundgjort ved Raadstu-Placat af $\frac{6}{5}$ s. A., endelig Reskr. af $\frac{3}{7}$ 1744 med sine Motiver.

stræbte at hævde sin Plads og at benytte sin Stilling som sine Kundskaber til at hæve Chirurgien og skaffe dens Udøvere en anseet Stilling her i Landet, vandrede ikke paa Roser i den Tid, han beklædte dette Embede. At Lægerne saae skjævt til alt det Nye og ikke kunde finde sig i, at de hidtil dog i Grunden foragtede Bartskjærere skulde nu hæves mere frem og paa en vis Maade som Chirurger stilles lige med Medici, er alt flere Gange berørt; at det medicinske Facultet endog nedlod sig til at slaae sig sammen med Amtsmestrene for at klage over Kryger som Repræsentanten for Chirurgerne, er allerede omtalt; men det blev ikke derved. Da Collegium medicum blev stiftet 1740, bestemtes det, som omtalt, at Generaldirecteuren for Chirurgien og nogle andre Chirurger skulde være Assessorer, naar Sager, der vedkom Chirurgien, forhandledes; men under de Forhandlinger, som Collegiet afholdt angaaende den nye Medicinal-Anordning, som Kongen i Slutningen af Forordningen bød Collegiet at udarbeide, synes man, idetmindste efter Riegels's Fremstilling[1]), ikke at have tilkaldt Kryger, uagtet der deri toges adskillige Bestemmelser vedrørende Chirurgerne. Hvorledes Forholdet dog egentlig var, er imidlertid ikke ret klart; thi af nogle Breve fra Detharding og Collegiets Sekretair Becker[2]) synes det dog at fremgaae, at Kryger vel blev tilsagt, men ikke gav Møde og undskyldte sig med forskjellige Forretninger, og i saa Fald kan man egentlig ikke, eller ialtfald med mindre Grund, beskylde Collegiet for at have handlet hemmeligt, som Kryger siger og Riegels ikke undlader at rive det i Næsen; men hvorledes end Sagen forholder sig, er det vist nok, at der i det fremkomne Udkast fandtes Bestemmelser, som gik ud paa, at den chirurgiske Examen skulde indskrænkes, chirurgiske Poster formindskes, al indvendig Praxis for-

---

[1]) De fatis faustis & inf. Chir., p. 415—19.

[2]) Buntzen: Chirurgien i Danm., p. 22 og 24.

bydes Chirurgerne, ingen Dom om Saars Lethalitet maatte overlades Chirurger, og disse skulde stilles under og adlyde Lægerne. Kryger forstod imidlertid at holde Sagen hen og mest ved en vis passiv Modstand, hvis egentlige Natur vi i Grunden ikke kjende, at forhindre, at dette Udkast blev endelig undersøgt og fik kongelig Approbation lige indtil 1752, da han indgav en Skrivelse til Kong Fredrik V. og dermed fik Sagen endt, udenat den nye Forordning kom frem. Men ogsaa Amtsmestrene vare strax fjendtlig stemte mod Kryger og hele den nye Ordning, vistnok mest, fordi de i pecuniair Henseende udsattes for at lide et for Flere maaskee ret føleligt Tab; men det var dog til Syvende og Sidst Bartskjærernes Sag, som Kryger førte og for deres Vel han arbeidede, og dette kunde dog ikke længe blive skjult for dem, saa at Modstanden fra denne Side tidligere hørte op.

Det gamle Laugsvæsen bestod imidlertid fremdeles, og de deraf betingede Forhold vedbleve derfor ogsaa som hidtil. Jagten efter Bønhaser og Fuskere gik lystig gjennem Kjøbstæderne, som tidligere, og ogsaa i Christian VI.s Tid træffe vi hyppige Klager til Magistrater og Andre over Indgreb i Næringen; men navnlig synes i denne Periode Kjøbenhavn at have været rigelig forsynet med uprivilegerede Chirurger. Paa den anden Side vedbleve ogsaa Chirurgernes Indgreb i Lægernes Rettighed ved Behandlingen af indvortes Sygdomme ligesom hidtil, og Bøtticher har i den Henseende overleveret de kjøbenhavnske Bartskjæreres Synderegister, som ikke er kort, til Efterverdenen gjennem sin 1735 til Magistraten indgivne Klage.

Med **Hæren** foregik strax efter Christian VI.s Regjeringstiltrædelse en indgribende Forandring, idet Kongen $\frac{30}{10}$ 1730 ophævede den af Fredrik IV. oprettede Landmilits, „saasom samme ved Misbrug er bleven baade Landet i Almindelighed og det unge Mandskab til næsten utaalelig Byrde“, og ved samme Leilighed bleve naturligvis de ved den ansatte Chirurger afskedigede. Det er derfor ikke

saa underligt, at der i en af Kjøbenhavns Bartskjærlaug $\frac{6}{2}$ 1731 indgiven Klage over „Fuskere“ nævnes „en temmelig Deel af Regimentsfeltskjærerne med deres Svende“; thi da de nu vare berøvede deres Stillinger og Gager, maatte de forat erhverve Udkommet næsten nødvendig give sig af med den chirurgiske Praxis, som udtrykkelig var dem forbudt. Imidlertid blev denne Ophævelse af Landmilitsen ikke langvarig; thi $\frac{4}{2}$ 1733 indførte Kongen paany Landmilitsen og nu i en Form, hvormed Almuen var endnu langt mere misfornøiet, end den tidligere, og som bevirkede, at Christian VI. ved sin Død, som før bemærket, efterlod Bønderne som „en Flok stavnsbundne Trælle“. Nu kom formodentlig de 1730 afskedigede Chirurger paany i deres gamle Stillinger, forsaavidt de ikke vare døde eller ved at kjøbe sig Amter havde skaffet sig andet Erhverv, og kun faa ere egentlig de Feltskjærere, som under Christian VI. bleve ansatte. Af Saadanne ansattes 1733 Lorents Morwyck som Regimentsfeltskjær ved fyenske nationale Regiment, Bendix Puriist som Feltskj. ved holsteenske Cavalleri og Georg Schæfler som Reg. Feltskj. ved sjællandske nationale Regiment. Ved de Tropper, som Christian VI. 1734 sendte de keiserlige Allierede, blev Wolfgang Jacob Müllner ansat som General-Stabschirurg, Jean Francois Montrose som Feltskj. ved fyenske gevorbne Regiment og Frands Michael Schever som Feltskj. ved 2det jydske Reg., 1735 Johan Christian Hahn som Feltskj. ved Grev Holsteins Reg. og Hans Christian Helmecke som Feltskj. ved Livreg. Dragoner.

Til Ansættelse ved Hæren skulde Generaldirecteuren for Chirurgien anbefale dygtige Personer, og det var da gjerne Reservechirurgerne, som fik saadan Ansættelse. At de skulde være examinerede ved Theatrum anatomico-chirurgicum og forsynes med Directeurens Attest, blev efter Simon Krygers directe Forespørgsel derom udtrykkelig befalet ved Reskr. af $\frac{8}{5}$ 1741. Ved Reskr. af $\frac{5}{8}$ 1740 til

Stiftsbefalingsmændene blev det befalet, at Stadschirurgerne skulde indfinde sig ved Landmilitssessionerne, og da det oplystes, at de Feltskjærere, som havde staaet ved de 4 Nationalregimenter og før havde forestaaet Undersøgelsen ved Sessionerne, havde ladet sig bestikke for at erklære de Værnepligtige udygtige til Soldatertjenesten, blev det ved Reskr. af $\frac{2}{9}$ 1740 befalet Stadschirurgerne „ei i ringeste Maade under deres Amts Fortabelse enten for eller ved slig Session at tage nogen Skjænk eller Gave af Landsoldaterne“. I Kjøbenhavn skulde Oldermanden efter Omgang tilsige en Amtschirurg til at møde ved Sessionen, og Ingen maatte undslaae sig derfor. Ligesom det tidligere flere Gange havde været Tilfældet, saaledes blev det ogsaa i denne Periode 1735, 1739 og atter 1746 forbudt de militaire Chirurger at practisere hos Civile, hvorved der gjordes Indgreb i Bartskjærlaugenes Privilegier.

Ved **Flaaden** skete der under Christian VI. en ny Ordning af Lægeforholdene. Endnu 1731 anføres i Betalingsreglementet for det faste Mandskab blandt Holmens Civilbetjente „1 Chirurg, Hofchirurg J. A. Mersing 300 Rd.“; men senere findes denne Functionair ikke nævnet, og hans Post blev vistnok inddraget, da det 1736, for at skaane Qvæsthuset for Udgifterne ved de Syges Behandling, blev bestemt, at der skulde ansættes faste Chirurger ved Divisionerne og ved Haandværksstokken. En saadan Divisionschirurg blev lønnet med 360 Rd., hvoraf han tillige skulde betale den Medicin, som anvendtes paa den ham underlagte Sygestue i Nyboder. De første Divisionschirurger udnævntes $\frac{2}{11}$ 1736 og vare ved første Division Martin Labes, ved 2den Division August Carl Trant og ved Haandværksstokken J. Ziehlefelt. 1744 fik disse 4 Divisionschirurger en Douceur paa 100 Rd. hver for deres Flid med de Enrollerede. De forbleve alle i de samme Stillinger ud over Christian VI.s Regjeringstid.

Blandt disse Divisionschirurger udnævntes fra 1745 En til Overchirurg ved Søetaten, og den Første, som

fik denne Udnævnelse, var August Carl Trant, som beskikkedes $\frac{12}{2}$ 1745; han maa vel have havt Overopsyn med de øvrige Chirurger og i det Hele have staaet i Spidsen for Søetatens Lægevæsen; men noget Bestemt vides dog ikke herom.

Disse Chirurger udgjorde hele Flaadens faste Lægepersonale; skulde Flaaden udrustes, maatte man til dens Brug have andre Chirurger, som antoges i Maanedstjeneste, og for dem bestemtes 1743 i Gage for en Overchirurg paa et Flagskib kun 8 Rd. maanedlig, med Kost i Kahytten, hvorfor Chefen fik $13\frac{1}{2}$ Rd.; en Overchirurg paa andre Skibe fik derimod 14 Rd., men kun 6 Rd. i Kostpenge, en Chirurg, som fik Kosten ombord, 9 Rd. og en Underchirurg 7 Rd.

Af Christian VI.s **Hof- og Livchirurger** ere et Par Mænd blevne mere bekjendte, end Nogensomhelst af deres Forgjængere, nemlig Simon Kryger og Hans Fredrik Wohlert. At Johan Albrecht Mensing, som var Krygers Støtte og Medarbeider, da det gjaldt om at bevæge Kongen til at gjøre Noget for Chirurgien, ogsaa har været Hofchirurg, fremgaaer dels af det ovenfor citerede Betalingsreglement for Flaaden, dels af Reskr. af $\frac{2}{6}$ 1730, hvorved det tillodes ham og nogle Andre at faae Cadavere af Børnehuslemmer til Dissection; han omtales ellers kun som Stabschirurg og kaldes snart Mensing, snart Montzinger. Endelig havde Kongen en Kammertjener, Johan Gottlieb Putcher, som tillige var hans Livchirurg[1]).

Simon Kryger var født 1687 af tydske Forældre enten

[1]) At denne skulde have været Skyld i Kongens Død ved 4—5 Aar tidligere under Touchering af en Tandfistel at tabe et Stykke Lap. inf. i Kongens Svælg og ikke skaffe det bort ved Emetica, men kun ved et Laxans, som Dorothea Biehl fortæller (Hist. Breve i Hist. Tidsskr. 3 R. IV, p. 200—1), er naturligvis en af denne Forfatterindes mange løse Historier og savner selvfølgelig enhver Grund.

i Kjøbenhavn eller maaskee i Holsten. Hvor han har lært Chirurgien, vides ikke bestemt; men maaskee havde Johannes de Buchwald været hans Lærer. 1712 var han Assistent hos Jens Bing som Overmedicus ved Flaaden, og 1720 ansattes han som Regimentschirurg ved Drabantgarden, hvorved han kom i Kongens og Hoffets Nærhed. 1727 blev han Kammertjener og Livchirurg hos Fredrik IV, men maatte, som før omtalt, forlade denne Stilling allerede 1728 eller 29, hvorpaa han reiste til Paris og her studerede Anatomi hos Jac. Benign. Winsløw og Chirurgi hos Petit, Lamotte, Quesnay, Ledran, Lafaye og Morand. 1731 kom han atter hjem og blev her strax ansat som Hofchirurg, blev 1736 Generaldirecteur for Chirurgien, 1746 Justitsraad, i hvilken Anledning Bartskjærlaugets Oldermand kjørte til Fredriksborg for paa Laugets Vegne at lykønske ham, 1759 virkelig Justitsraad og døde $\frac{26}{4}$ 1760. I Stiftelsen af Fredriks Hospital havde Kryger virksom Deel, og han var ligeledes Medlem af dets første Direction. Han var gift med Margarethe Schmidt og havde med hende idetmindste en Søn, der var Chirurg ligesom Faderen. Simon Kryger var en Mand med udmærkede Evner, og en fast, energisk Character, som ganske vist ikke var fri for nogen Egensind og Halsstarrighed, men som dog gjorde sin Besidder med den levende Følelse for Chirurgiens Værd og Betydning og det aabne Blik for den gamle skolastiske Medicins Mangler til den rette Mand til Fuldbringelsen af det Værk, han efter sin Hjemkomst fra Paris satte som sit Livs Opgave[1]). Han var ingen lærd Mand, men har dog udgivet et Par

Skrifter: General-Tabellen von den Gebeinen menschlichen

---

[1]) Ret characteristisk for Bøtticher er hans Omtale om Kryger, idet han i sin Klage 1735 nævner „Monsieur Kryger, der forhen har været Kongelig Kammertjener og i sin Metier, i Chirurgi og Anatomi, temmelig erfaren og øvet“.

Körpers. Kopenh. 1721. —fol. — Anatomische Präparate. Kopenh. 1736. —4. —

Hans Fredrik Wohlerts Herkomst og Fødselsaar ere ubekjendte. Han var oplært hos Operateuren Henning Ditlef Claussen og gjorde senere 1738—39 en Udenlandsreise, under hvilken han opholdt sig og studerede dels i Paris, dels i London, hvor han navnlig studerede hos Cheselden[1]. Efter sin Hjemkomst blev han Hofchirurg, deeltog i Undervisningen ved Theatr. anat. chirurgicum og senere i Stiftelsen af Fredriks Hospital, af hvis Direction han ogsaa var Medlem. Inden sin Død, som vistnok indtraadte 1768, var han bleven Justitsraad. Wohlert skal have været en human og elskværdig Mand[2]; men hvad der har gjort ham mest bekjendt, er det Forslag om at optage og forsøge Exarticulatio femoris, som han med en ung Chirurg Puthod 1739 indgav til det franske Academi, og som har foranlediget, at han af Forfatterne er citeret som Ophavsmand til denne Operation[3]. Han skrev Intet herhjemme, men var et virksomt Medlem af et Selskab, som bestod af Læger og Chirurger, der gjorde hinanden indbyrdes Meddelelser.

I **Kjøbenhavn** fandtes Bartskjærlauget eller Stadschirurgerne[4], hvem Bøtticher i sin Klage drager stærkt tilfelts imod og siger om, at de ere blevne saa „næsevise, at de sine omni licentia, temerario ausu et impudica audacia befatte sig med al Slags medicinsk Praxis og derved tage Brødet af Munden paa Medici; ja de have endog tilladt sig at blamere Medici og at indgaae Accord med forskjellige Familier om at betjene dem som Læge baade i

---

1) Tode: Sundhedstid. III, p. 80.

2) Saaledes omtaler idetmindste Tode ham flere Steder i sin Sundhedstidende.

3) Buntzen: Chir. i Danm., p. 27.

4) Naar Buntzen (Chir. i Danm., p. 33) antager Stadschirurgerne for at være en anden Klasse af Chirurger, end Laugsmestrene, da er det sikkert uden Grund.

indvortes og udvortes Sygdomstilfælde for en aarlig Pension; men ved deres Charletanericurer have de paadraget deres Syge incurable Skader" [1]). Paa den anden Side klagede Lauget 1731 over en hel Deel „Fuskere", Regimentsfeltskjærere og flere Uberettigede, og lignende Klager løde ogsaa senere. 1731 var en Schütte Laugets Oldermand; og maaskee var han det fremdeles i hele denne Periode. Af de i forrige Afsnit omtalte Laugsmestre levede endnu Lambert Voltelin, som 1730 blev Chirurg ved Qvæsthuset og 1734 fik tillagt 170 Rd. aarlig for at have Tilsyn med Søetatens Pensionister og Fattige; derimod er det neppe rigtigt, naar det berettes [2]), at han 1736 blev Divisionschirurg. Fra 1730—49 udskrev han 11 Elever. Johan Henrichsen var en anseet Chirurg, som navnlig var søgt ved Benbrud, og som senere blev Oldermand for Lauget; han har fra 1730 til 1753 udskrevet 7 Elever. A. G. Muxoll var ligeledes en anseet Chirurg, som fra 1732 til 1757 udskrev 7 Elever. Gabriel Wedderkamp, som fra 1730 til 1756 udskrev 12 Elever, var en saa anseet Chirurg, at han, da Fredriks Hospital stiftedes, nævntes som en af de Chirurger, Overchirurgen skulde tilkalde i særlig vanskelige Tilfælde. Martin Labes, der ogsaa var Amtsmester nød ligeledes megen Anseelse og var en Tid Oldermand; hos ham udlærte 11 Elever fra 1735 til 1757. Desuden nævnes Abraham Jansen paa Vandkunsten og Andreas Baltzer ved Stranden, som 1735 lod sin Søn Christopher Baltzer udskrive.

Men foruden disse Laugsmestre fandtes endnu nogle licentierede Chirurger, nemlig 6 Personer, som havde været i Krigstjeneste i Fredrik IV.s Tid og derefter ved nogle af Krigscancelliet udstedte trykte Sedler 1720 havde faaet Tilladelse til at ernære sig ved Barberkunsten. Lauget

---

[1]) Herb. & M.s Smll., p. 301.
[2]) ibid., p. 304, N. u. T.

klagede over dem og bad Kongen tage Tilladelsen tilbage; men i Resolution af $\frac{28}{4}$ 1739 angaaende Laugene i Kjøbenhavn hedder det: „Hvad de 6 Personer angaaer, som in Anno 1720 . . . have faaet Tilladelse at ernære dem ved Barber-Kunsten i Kjøbenhavn, da bør dem ikke betages hvis dem engang er bevilget,“ dog skulde Oldermanden have Indsigt med deres Adfærd og undersøge Bevillingens Indhold. Desuden fandtes her i denne Periode en eller maaskee et Par Operateurer; dog vides det ei ret, om Henning Ditlef Claussen, som ialtfald var død inden Efteraaret 1735, endnu levede i Christian VI.s Tid, og har dette ikke været Tilfældet, fandtes her kun een Operateur, nemlig Johan Franciscus Gottlieb Schønheyder. Han var født $\frac{20}{2}$ 1701 i Ilmenau, hvor Faderen var Skolelærer, kom 1717 i Lære hos Bergchirurg Ehrhart i Ilmenau, af hvem han udskreves med Lærebrev 1720, studerede fra 1723 til 1727 Physiologi og Pathologi hos Ehlers i Berlin og i Halle Anatomi hos Cassebohm og Therapi hos Hofman. 1728 kom han som et fattigt ungt Menneske til Kjøbenhavn kort efter den store Ildebrand og var her anbefalet til Henning Ditl. Claussen, hos hvem han dels saae flere store Operationer, dels fik Leilighed til at uddanne sig som Accoucheur. Efter hans Død reiste han til Hamborg, men kom snart tilbage og fik $\frac{13}{5}$ 1735 kgl. Tilladelse til, naar han var „af det medicinske Facultet i bemeldte Kjøbenhavn examineret og dygtig befunden“, at maatte „sammesteds uforment foretage sig chirurgiske Operationer at forrette, saaalænge han sig derudi tilbørlig og upaaklagelig skikker og forholder“. Han lod sig da examinere af Johannes de Buchwald og fik derpaa kgl. Privilegium som Operateur. Med Barberlauget kom han i Strid, fordi han holdt Svend, og Bøtticher omtaler i sin Klage, efterat have nævnt Clausen, „hans Successor og forhenværende Svend Schønheyder, der allerede nu og da understaaer sig uden Tilladelse og paa fræk Maade at foreskrive indvendige Medicamenter, hvorfor det er paa høie Tid at stække Vin-

gerne paa ham". Fredrik V. tilbød ham en Plads som Livchirurg og Kammertjener; men han frabad sig det og anbefalede en Anden, som da blev antagen. Han ægtede 1736 Mette Mossin, Datter af Mag. Hans Mossin, Sognepræst ved Nicolai Kirke, og havde med hende 11 Børn, hvoraf en Søn blev Biskop i Throndhjem, en anden Søn titulair Prof. i Medicinen og Hofmedicus, en tredie Søn Conferentsraad og Høiesteretsassessor. Selv døde han $\frac{28}{6}$ 1777. Han var en meget anseet og duelig Operateur og Accoucheur og nævnedes ogsaa blandt de Practici, som Overchirurgen ved Fredriks Hospital skulde tilkalde i vanskelige Tilfælde, og han var Medlem af det samme Lægeselskab, hvortil hans Ven Wohlert hørte. Han skal have været en elskværdig Mand, erhvervede en betydelig Formue ved sin Praxis, var gavmild mod de Fattige og sørgede godt for sine Børn. I Gravskriften paa Petri Kirkegaard kaldes han „Practicus der gesamten Arzneykunst".

I **Hillerød** omtales 1739 en Chirurg Schmaltz som ansat ved det 1726 for „spectaculeuse Mennesker" oprettede Hospital.

I **Kjøge** levede vistnok allerede i Christian VI.s Tid Jochum Henrik Karstin, som tilligemed sin Hustru Anne Christensdtr. ved Testamente af $\frac{26}{2}$ 1752 skjænkede 50 Rd. til Kjøge Bys Fattige [1]).

Paa **Vemmetofte** levede Lengercken i hele dette Tidsrum.

Paa **Bornholm** levede i nogle Aar en Chirurg, som er ret mærkelig ved sin Skjæbne, nemlig Wolfgang Jacob Müllner [2]). Han var født $\frac{5}{2}$ 1701 i Nürnberg, gik i Skole her og lagde sig samtidig efter Latin, hvorpaa han i sit 14de Aar kom i Lære hos en bekjendt Chirurg i Nürnberg. 1718 gik han til Altorf, hvor han hørte Heisters Forelæs-

---

[1]) Hofm. Fund. VII, p. 444.

[2]) See Herh. & M.s Smll., p. 222—227.

ninger over Anatomi og Chirurgi, studerede Botanik og andre Naturvidenskaber; 1720 reiste han til Baireuth, hvor han hos Hofchirurg Teufel øvede sig i chirurgisk Praxis; men han vendte snart tilbage til Altorf og studerede her Anatomi, Physiologi og Pathologi. Derpaa gjorde han en Reise gjennem Schwaben og Schweitz, forat uddanne sig videre i Chirurgien og vendte derpaa over Strasborg tilbage til Nürnberg. I Strasborg hørte han Salzmann over Anatomi og Le Mere over Chirurgi. I Altorf gjennemgik han paany et anatomisk Cursus hos Dr. Treu. Ved Liv- og Hofchirurg Gerlachs Anbefaling blev han Compagnichirurg ved Gardegrenadererne og senere Regimentschirurg, og da Bataillonen efter 5 Aars Forløb opløstes, traadte han i Tjeneste hos Prinds Fredrik Christian af Brandenborg-Culmbach[1]), som opholdt sig i Danmark, men for Tiden var paa Reise, som Livchirurg og Kammertjener og stødte til ham i Aurich i Ostfriesland, hvorpaa han med Prindsen reiste gjennem Tydskland, Holland og Frankrig. I Amsterdam hørte han Ruysch, i Leyden Boerhave og Albin, og i Januar 1729 kom han med Prindsen til Paris, hvor han studerede hos Winsløw, Morand og Le Dran, hos hvem han gav sig i Pension, og som lod ham deltage i de chirurgiske Forretninger i Chariteen. Hos Gregoire tog han Undervisning i Accouchement, hos Petit og Bouteau hørte han Foredrag over Benenes Sygdomme og hos Berger over de veneriske Sygdomme. Ogsaa Verduc og Juisser hørte han. Efter 9 Maaneders Ophold her reiste han med Prindsen tilbage gjennem Frankrig, Schweiz og Tydskland til Nürnberg og derfra til Bayreuth, hvor der gjordes et Ophold paa 5 Maaneder, i hvilken Tid Müllner foretog forskjellige Operationer. Endelig kom de til Kjøbenhavn, hvor Müllner modtoges med Agtelse af Hovedstadens Læ-

[1]) Derimod er det en Feiltagelse, naar Buntzen (Chir. i Danm., p. 9) antager ham for at have været Kronprindsens Livchirurg.

ger og i Vinteren 1732 foretog flere større Operationer. 1733 udnævnte Christian VI. ham til General-Stabschirurg ved de Tropper, som skulde sendes til Frankrig; men denne Post kom han ikke til at tiltræde; thi da Prinds Fredrik Christian paa den Tid opholdt sig i Schaumburg og nogle Statstjenere havde gjort sig skyldige i endeel Misbrug mod hans Person, hvorfor han stod i Begreb med at vende her tilbage, var Müllner, som kjendte deres Handlinger. en farlig Person, og de anvendte derfor al deres Indflydelse ved Hoffet for at faae ham fjernet inden Prindsens Ankomst. Efter Dronningens Befaling var Müllner reist til Hamborg for at modtage Prindsen, og hans Fjender udvirkede da hos Kongen en hemmelig Arrestbefaling, ifølge hvilken han arresteredes og nogle Dage efter maatte reise til Norge, hvor man havde indbildt ham, at han skulde være Overchirurg ved den norske Armee; men istedetfor sattes han i al Hemmelighed som Statsfange paa Aggershus Fæstning. Først efter 2 Aars Ophold her blev hans Uskyldighed godtgjort, og han blev da af Kongen udnævnt til Provindsial-Physicus og Chirurg paa Bornholm med en anseelig aarlig Gage. Her levede han derpaa i nogen Tid som en særdeles anseet Læge, men vendte derpaa tilbage til Nürnberg, hvor han kort efter ansattes som Stadsoperateur og døde $\frac{5}{2}$ 1779. 1754 havde Markgrev Fredrik Ernst af Brandenborg Bayreuth udnævnt ham til Livchirurg og Hofagent i Nürnberg. Han har udgivet et Par chirurgiske og nogle obstetriciske Skrifter, og flere af hans Operationer og Sygehistorier indførtes i Ephemer. Acad. Nat. Curios.

I **Maribo** levede Johan Eberhardt Hollænder en kort Tid af denne Periode, men døde allerede i Slutningen af 1730, og der synes da ikke at være kommen nogen ny; thi ved Reskr. af $\frac{2}{9}$ 1740 befaledes, at den i **Nakskov** værende Chirurg skulde møde ved Sessionen i Maribo, da her ingen Stadschirurg fandtes.

I **Odense** var Johan Fredrik Rehse, som før var

Reg.-Feltskj., Stadschirurg og Chirurg for Odense Amt fra 1730 til sin Død 1770.

I **Faaborg** var Simon Hempel 1738 til sin Død 1765 Stadschirurg og Postmester.

I **Nyborg** levede 1743 Stads- og Garnisonschirurg Thomas Nicolai Holm, gift med Catharina Lucia v. Lengercken[1]), mulig en Datter af Chirurgen ved Vemmetofte.

I **Randers**[2]) havde Johan Fredrik Wolff boet i 23 Aar som Stadschirurg; men da han „i Flandern i Beleiringen for Ryssel“ af en Bombe var bleven beskadiget paa Hørelsen, hvilken Skade med Aarene var tagen til, havde han omtrent 1744 afstaaet sit Levebrød til en Morell, „som nu ligger i Kjøbenhavn paa Hans Examen, i den Intention at sætte mig ned i **Ebeltoft** for der med Gud og Æren at forhverve mit fattige Brød til Kone og Børn“; men her fandt han Broder Hjørup, der før havde tjent ham som Svend, siddende og nære sig uden Examen, hvorfor han efter Anmodning af nogle af **Grenaas** Indbyggere flyttede til denne By; men her fandt han „Gres Hansen, som haver lært Skrædderhaandværk, men har forladt sit Haandværk og er skammelig indfalden i min Næring og Profession og understaaer sig at antage Patienter at curere saavel inden som uden Byes“.

I **Viborg** levede endnu Henrik Runckel og desuden hans Svigersøn Johan Adolph Verner, med hvem han 1731 sluttede Contract om at dele Praxis og dens Indtægter; men de kom snart i Uenighed herom. Verner var dengang ikke examineret, hvilket han først blev 1734, da han fik kgl. Tilladelse til at lade sig examinere af Lægerne i Aalborg, fordi han angav ei at kunne være saa længe borte fra sin Praxis, som en Kjøbenhavnsreise vilde gjøre det

---

[1]) Erslew: Forf. Lex., Supplem. II, p. 450.
[2]) Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 526.

fornødent. Verner døde $\frac{9}{2}$ 1740, og hans Kone og Svigerfader, som da var over 80 Aar gl., fik Tilladelse at maatte uformente af Eftermanden ernære sig med „Chirurgi-Professionen“ saalænge de holdt en dygtig Svend. Verners Eftermand var Sebastian Stabel, som $\frac{9}{4}$ 1740 fik Privilegium som Chirurg i Viborg By og Stift, i hvilken Egenskab han maatte betjene Alle og Enhver, som det maatte forlange, dog at Ingen derved præjudiceredes, saasom det skulde staae Enhver frit for at lade sig betjene af hvilken dertil berettiget Chirurgus de selv fandt for godt, og skulde han være forpligtet Alle og Enhver, som hans Tjeneste kunde behøve, for billig Betaling at opvarte og betjene.

I den $\frac{14}{11}$ 1743 confirmerede Fundats for det i Viborg oprettede Tugt- og Manufacturhus hedder det i Cap. V § 9: „Chirurgus skal mod en aarlig Løn om Løverdagen barbere Arrestanterne og Arbeiderne, paa Advarsel strax lade sig indfinde, naar Nogen vederfares nogen Skade eller med Sygdom vorder belagt, have god Opsigt med de Syge, ordinere dem tjenlige og i Betalingen letteste Medicamenter.“ Her blev det altsaa ligefrem ved en kongelig Befaling paalagt en civil Chirurg at behandle indvortes Sygdomme.

I **Aarhus** indgave Paul Beaufein og Villum Steinwinkel $\frac{28}{2}$ 1733 Ansøgning om, „at de, deres Hustruer og Børn og Efterkommere maatte i Aarhus nyde udelukkende Privilegium“, og i Stiftamtmandens Erklæring hedder det om Steinwinkel, at han „er en Mand over 70 Aar, der ei nogen Tid haver haft Kone eller Børn, saa og en Tidlang formedelst Alderdom ei holdt noget vist Værksted med Svende eller Drenge, men alene udi sin Armod næret sig af hvis Lidet han endnu ved nogle faa Skjære-Gjæster kunde fortjene“. Ansøgningen blev ikke bevilget. Poul Beaufein døde 1743, og allerede forinden er vistnok Steinwinkel død; thi $\frac{24}{2}$ 1744 tog Johan Bernhard Schmule, „kgl. beskikket Chirurgus“, Borgerskab, og kort efter indkom han med en Ansøgning om at maatte være ene Chir-

urg i Aarhus, som ikke blev bevilget; men nogen Anden nedsatte sig dog neppe i Christian VI.s Tid.

I **Horsens** levede 1743 Sebastian Friedrich Degen, som i dette Aar afgav et Visum repertum over en Druknet. Samtidig var Samuel Beaufein her, hvor han synes at have været en længere Aarrække; idetmindste var han da 75 Aar gammel og havde sin Søn, Gregorius Beaufein, til Svend. Begge Chirurgerne erklæres for fattige. Beaufein klagede over Fuskeriet, hvorom Magistraten $\frac{13}{1}$ 1744 erklærede, at den ikke vidste Noget; der var rigtignok en afdanket Rytter, som barberede og aarelod; men han „tiltænkte“ sig denne Frihed, da det var ham tilladt at ernære sig af sine Hænders Gjerning. En Regimentsfeltskjærer Schweithoffer havde skjænket til de Fattige i Horsens 100 Rd., som efter hans Død bleve 1742 udsatte paa Rente [1]).

I **Ribe** fik Magistraten ved Reskr. af $\frac{12}{8}$ 1740 Tilladelse til paa kgl. Confirmation „til Chirurgus for Ribe samt Gjørding- Malt- Frøs- Kalslund- og Hvidding-Herreder, Ribehus- samt Lystrup og Hunderup Birker at antage en af de i Kjøbenhavn værende 4 Reserve-Chirurgis fra Generaldirecteur Kryger“; men hvem denne Mand var, vides ikke.

Ved **Kongsberg** Sølvværk var Halvpap Bergchirurg indtil sin Død 1737, hvorpaa Jens Kron, maaskee en Søn af den tidligere Kron, $\frac{23}{10}$ 1737 fik Embedet med 150 Rd. i Løn, som 1740 forøgedes med 100 Rd. Han levede her lige til 1778.

I **Bergen** fik det der bestaaende Bartskjærlaug $\frac{15}{8}$ 1733 Confirmation paa sine Laugsartikler af $\frac{22}{10}$ 1672. Ifølge disse Privilegier og gammel Skik meldte 1740 en Svend sig til Stadsphysicus; men da der i den Anledning forespurgtes, hvorvidt dette skulde saaledes vedblive eller Examen skulde

[1]) Hofm. Fund. II, p. 254.

tages i Kjøbenhavn ifølge Forordn. af $\frac{4}{10}$ 1736, blev det Sidste bekræftet af Kongen ved Reskr. af $\frac{6}{5}$ 1740, og dette forandredes ikke, da Oldermanden derpaa klagede over, at man da ikke vilde kunne faae Nogen til at indtræde i Lauget paa Grund af de store Omkostninger, den nævnte Forordnings Efterlevelse vilde medføre, men gav kun Anledning til et nyt Reskript af $\frac{27}{10}$ 1741, som henledte Opmærksomheden paa de senere tilstaaede Lempelser i Ydelser og Afgifter, men forresten fastholdt Forordningen om Examen i Kjøbenhavn. Laugets Oldermand og Bisiddere indgik imidlertid med en ny Ansøgning, og nu blev det ved Reskr. af $\frac{13}{4}$ 1742 bevilget, „at de Candidati Chirurgiæ, som i Bergen begjære at indtages i Barber-Amtet, maa af Doctore og Physico der paa Stedet examineres, hvilken Examen derefter til det i Kjøbenhavn værende Collegii medici Skjønsomhed skal nedskikkes, forat erfare, om Candidaten kan antages eller sig her til nærmere Examen skal sistere“. Ingen af Bartskjærerne kjendes af Navn.

Ved Reskr. af $\frac{5}{12}$ 1732 blev det bevilget, at Skarpretteren i Bergen maatte „uagtet Barberamtet bruge sine chirurgiske Videnskaber“, hvori Stiftamtmanden skulde forsvare ham.

E. Fødselshjælpere.

Jordemodervæsenet havde under Fredrik IV. faaet en ret fast og god Ordning, og noget væsentlig Nyt kom ikke hertil i Christian VI.s Tid, kun fik ved Reskr. af $\frac{16}{10}$ 1744 Jordemodercommissionen tillagt Competence til i Tilfælde af Uberettigedes Practiseren som Jordemødre at maatte idømme dem de ved Forordn. af $\frac{30}{11}$ 1714 bestemte Straffe, hvorfra der kun skulde være Appel til Høiesteret. De, som gave sig af med uberettiget Jordemoderpraxis, vare især „Matros- og Soldaterkoner“, og da de for den største Deel sorterede under Militairjurisdictionen, havde det store Van-

skeligheder at faae dem dømte; men ved det nævnte Reskr. af $\frac{16}{10}$ 1744 bestemtes da, at Enhver, som med eller uden Berettigelse betjente Fødende, skulde sortere under Jordemodercommissionen, som uden videre Anmeldelse kunde lade sine Domme exeqvere ved Politiet. Jordemødrenes Antal blev i Kjøbenhavn efter Indstilling af Prof. Buchwald ved Reskr. af $\frac{3}{5}$ 1743 forhøiet til 60, og ved samme Reskript bestemtes, at Examen ikke maatte koste mere end 9 Mark, Stempelpapiret iberegnet.

Hvad Lægernes Udøvelse af Accouchement angaaer, da var der i denne Henseende en stadig Fremgang, og medens de hidtil vistnok udelukkende havde indskrænket sig til, hvor de tilkaldtes, at anvende de forskjellige Medicamenter, som med større eller mindre Grund antoges at være indicerede, saa optraadte i dette Tidsrum idetmindste nogle Læger som virkelige Accoucheurer, og som saadanne maa vi da navnlig nævne Balthazar Johannes de Buchwald, Fredrik Buchwald, Anker Ankersen og Jens Bing den Yngre. Accoucheurkunsten studerede man paa Fødselsstiftelserne i Udlandet, og den stigende Interesse for denne vigtige Gren af Lægekunsten har ogsaa i dette Tidsrum givet sig Vidnesbyrd i forskjellige Disputatser om derhenhørende Emner. Af Chirurgerne var navnlig Clausens Elev, Johan Franciscus Schønheyder, bekjendt som en dygtig Accoucheur.

F. Hospitaler.

Hospitalsvæsenet vedblev endnu under Christian VI.s Regjering at staae paa samme Fod, som hidtil; civile Hospitaler existerede kun som Lemmehospitaler, ikke som egentlige Sygehuse.

Hvorledes **Qvæsthuset** egentlig benyttedes i dette Tidsrum, er ikke rigtig klart. Christian VI.s Regjering var helt igjennem fredelig, saa at der ikke blev nogen Trang

til et Lazareth for saarede Orlogsfolk, og til Brug for Syge synes man heller ikke at have benyttet Qvæsthuset; thi for dem oprettedes 1736 tre Sygestuer i Nyboder, svarende til de tre Divisioner, som dette Aar oprettedes, og hvor Chirurger skulde tilsee de Syge, som indlagdes paa disse Sygestuer, og det siges netop, at disse Stuer oprettedes, for at skaane Qvæsthuset. Rimeligvis er det da allerede under denne Konge, ligesom det senere blev Tilfældet, blevet benyttet som et „Syge- og Almisse-Hus for Søetatens Trængende“ [1]), og dets oprindelige Bestemmelse blev saaledes allerede da aldeles fraveget. At idetmindste en stor Deel af dets Midler, om ikke alle, bleve benyttede til Understøttelse af Søetatens Fattige, fremgaaer af Reskr. af $\frac{8}{5}$ 1733, hvori noget Saadant befales, hvilket just gav Søcommissionen Anledning til en Indstilling om, at dets Midler vare bestemte til qvæstede Søfolk og ikke til Fattige og Syge og Fravigelse fra Fundatsen i denne lagt „under Guds Hævn og Straf“, hvilket voldte Commissionen Besvær for Samvittigheden; men de vidste dog at finde en Udvei og foreslaae en Ordning, som de mente at kunne gaae ind paa uden Samvittighedsnag.

Hvad **Krigshospitalet** angaaer, da blev det 1733 bestemt til „et Hospital for alle Slags baade civile og militaire Fattige“ [2]) og traadte dermed ganske ud af Sygehusenes Række. Hvilke Individer der skulde forsørges af Krigshospitalet, bestemtes ved Reskr. af $\frac{14}{5}$ 1734.

G. Apotheker.

Under $\frac{2}{1}$ 1733 gav Christian VI. Apothekerne sin Confirmation af de dem ved Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 tilstaaede

---

[1]) Pontopp.: D. Atl. II., p. 179.

[2]) Hofm. Fund. X, p. 224.

Privilegier, og ved Reskr. af $\frac{27}{4}$ 1733 paalagdes det Stiftsbefalingsmændene at tilholde Apothekerne strengt at holde sig til den nysnævnte Forordning med Hensyn til giftige Stoffers Opbevaring og Forhandling, hvormed de altsaa formodentlig maa have vist sig skjødesløse; endelig blev ved Raadstueplacat af $\frac{17}{1}$ 1735 begge Dele paany publicerede for Kjøbenhavns Vedkommende. De i Forordn. af $\frac{4}{12}$ 1672 givne Bestemmelser, hvorefter Apothekerne havde at rette sig, gjaldt fremdeles under denne Konges Regjering i deres Helhed, og da Forordn. af $\frac{12}{3}$ 1735 angaaende Sabbatens og andre Helligdages tilbørlige Helligholdelse, hvorved alt Kjøb og Salg paa disse Dage blev under Straf forbudt, kom i Strid med den nævnte Forordnings Bud, at Apotheker skulde holdes aabne til enhversomhelst Tid, blev det, da det maatte være selv den strengeste Pietist indlysende, at Syge ikke kunde bedre undvære Medicin paa en Helligdag, end paa Søgnedage, specielt tilladt Apothekerne, ogsaa paa disse Dage „at udsælge Medicamenter og hvis til de Syges Vederqvægelse behøves“, og da det Sidste unægtelig maa siges at være et temmelig elastisk Begreb, har denne Tilladelse vistnok været ikke lidt indbringende for Apothekerne. Ved Oprettelsen af Collegium medicum 1740 bleve, som før omtalt, Hofapothekeren og den ældste Apotheker i Kjøbenhavn beskikkede til Assessorer i dette, hvorved altsaa Apothekerne fik Repræsentanter af deres egen Stand i Landets øverste Medicinalautoritet, hvilket Kongen, som det udtaltes i Forordningen, fastsatte, for at de skulde „overlægge og grundig undersøge det, som angaaer Pharmacien og Chymien“. Forøvrigt indførtes under denne Konge intet Nyt angaaende Apothekervæsenet, som fremdeles var ordnet paa samme Maade, som hidtil, og havde de samme Lovbestemmelser til Rettesnor. Det blev vel ved Oprettelsen af Collegium medicum paalagt dettes Medlemmer at fremkomme med en ny Medicinalordning, hvorved Apothekervæsenet vel ogsaa tænktes at komme i Betragtning; men det kom, som tidligere omtalt, ikke til Ud-

førelse i Praxis. Ligesom Lovbestemmelserne fra 1672 endnu vare gjældende, saaledes var det Samme Tilfældet med Taxten fra samme Aar, hvis Priser Apothekerne forresten vare misfornøiede med. Ogsaa Bøtticher ansaae Taxten for urigtig; men han mente, at den var for høi, og opmuntrede derfor til en ny Taxts Udgivelse, som ogsaa Apothekerne, om end af modsat Aarsag, ønskede. Kan man forresten troe Bøtticher, saa holdt Apothekerne sig, ligesom tidligere, ikke Loven efterrettelig i de samme Punkter, som fra den tidligste Tid havde givet Anledning til Klager fra Lægernes Side, og Forholdet mellem disse to Klasser var derfor fremdeles neppe godt.

Antallet af Apotheker forøgedes atter under denne Konge baade for Danmarks og Norges Vedkommende. Paa **Sjælland** fandtes, som i Fredrik IV.s Tid, Apotheker i Kjøbenhavn, Helsingør, Roeskilde, Holbæk, Kallundborg, Slagelse, Nestved, Kjøge og maaskee Sorø, idetmindste for en Tid; desuden oprettedes et Apothek i Vordingborg. Paa **Møen** fandtes Apothek i Stege. Paa **Falster** var et Apothek i Nykjøbing og paa **Lolland** i Maribo og Nakskov. Paa **Fyen** fandtes Apotheker i Odense, Nyborg og Assens, og her oprettedes nye Officiner i Svendborg og Faaborg. Paa **Langeland** fandtes et Apothek i Rudkjøbing. I **Jylland** existerede Apotheker i Aalborg, Holstebro, Viborg, Randers, Aarhus, Horsens, Fredericia, Kolding og Ribe, og hertil kom nye Apotheker i Grenaa og Veile. I **Norge** havde Throndhjem, Bergen, Stavanger, Christiania, Bragnæs og Strømsø, Kongsberg, Skeen, Fredriksstad, Frederikshald, Arendal og Christianssand Apotheker, og hertil kom nye i i Tønsberg og Laurvigen.

Kjøbenhavn.

Kongens **Hofapotheker** var Gottfried Becker, som 1712 havde tiltraadt denne Post og beholdt den indtil sin Død 1750. Ifølge denne sin Stilling var han Assessor i Collegium medicum.

Feltapotheket, som var brændt 1728, fik Becker $\frac{15}{8}$ 1743 Ordre til paany at bringe istand, da man i dette Aar tænkte paa et Felttog. Det anskaffedes nu efter en større Maalestok, idet dertil hørte[1]) en stor Rustvogn med 2 store og 7 mindre Medicinkister, en Rustvogn med 5 Medicinkister, hvori i det Hele 173 Rum, og en Instrumentkasse, en Vogn for Apothekeren og hans Folk, desuden 8 Feltstole, 2 Feltsenge, 3 Feltborde, 1 Hakkelsekasse med Tilbehør, 1 Dunkraft, 1 stort Telt, 1 Destillerkjedel, 6 Par Seletøier, 12 Par Hestedækkener, 6 Munderinger til Knægtene og 12 Heste. Gagen forhøiedes ved kgl. Resolut. af $\frac{20}{9}$ 1743 til 30 Rd. maanedlig for Apothekeren, 10 Rd. for hver Medhjælper og 5 Rd. for hver Lærling. Da der imidlertid Intet blev af Felttoget, solgtes det Hele ved Auction i Efteraaret 1744 med Undtagelse af den ene Rustvogn, som Becker fik for 47 Rd., han havde tilgode, og da Becker ved Auctionen ogsaa kjøbte den anden Rustvogn og, som det synes, Tilbehøret dertil, kom han i Besiddelse af hele Feltapothekets Eqvipage

Byen selv fik under denne Konges Regjering foruden de fra tidligere Tid bestaaende Apotheker endnu et nyt, nemlig Vaisenhusapotheket, som oprettedes 1734. Med Stadens Apothekere var Bøtticher meget misfornøiet. „De danne," siger han i sin oftomtalte Klage, „et Seminarium for det hele Charlataneri og Qvaksalveri, idet de ineffricta fronte og publiquement paa Recepter og Sedler fra enhver Chirurg, Operateur, Bader, gammel Kjærling osv. lade alle Slags indvendige Lægemidler følge. Den ene Apotheker

[1]) Herh. & Mansas Smll., p. 293; Schmidt: Hist. Taschenb., p. 54.

trækker een, den anden en anden Regimentsfeltskjær, Chirurg, Operateur, Qvaksalver osv. til sig og udleverer dem hvilke indvendige Medicamenter, saavel Simplicia som Composita som de forlange. Saavel Apothekerne selv, som deres Svende understaae sig at give Alle og Enhver, som spørger dem til Raads, saavel indvendige som udvendige Medicamenter, baade Vomitoria, Purgantia og Sudorifera, kort Alt, hvadsomhelst de forlange. Endelig vove nogle Apothekere, ligesom Medici, at lade sig consulere hos Syge i deres Huse ikke alene i Staden, men ogsaa paa Landet, og det for et aarligt Honorar."

a) **Svaneapotheket** eiedes ved Fredrik IV.s Død af Christopher Heerfort Mangor og skiftede ikke Eier i Christian VI.s Tid. Fra 1742 har han vistnok været Assessor i Collegium medicum.

b) **Løveapotheket** havde Andreas Winter efter Ildebranden, hvorved det var afbrændt, paany opbygget, efterat have nogenlunde forvundet det Tab, han ved Branden havde lidt. Bøtticher nævner i sin Klage ham som en af de practiserende Apothekere og anfører forskjellige Mænd, hos hvem han var Huslæge, ligesom han ogsaa angiver, at „de svenske Qvaksalvere" fik deres Midler hos ham. Han maa som ældste Stadapotheker have været Assessor i Collegium medicum indtil 1742. 1742 solgte han Apotheket med alt Tilbehør for 14000 Rd. Courant til August Günther, som 21de April s. A. fik Privilegium og havde Apotheket i Resten af denne Konges Levetid.

c) **Kong Salomons Apothek** eiede ved Fredrik IV.s Død Scharffenbergs Enke, Bothilde Lindberg, som bestyrede det ved en Provisor, Bernhard Hagen. Da hun imidlertid døde, vistnok i Begyndelsen af 1731, og Hagen, som ønskede at overtage Apotheket, ikke havde tilstrækkelige Pengemidler og heller ikke kunde skaffe fornøden Caution, henvendte Arvingerne sig ved Etatsraad Laub til Claus Seidelin i Nykjøbing paa Falster med Forslag, at han skulde overtage Apotheket, hvorimod da Hagen skulde have Ny-

kjøbings Apothek; men da Seidelin kom, „og man mærkede, at det blev Alvor, intercederede Mr. Hagens Patron Hr. Etatsraad Eichel saa stærkt for ham hos Arvingerne, ja tilbød sig at udbetale en anseelig Summa paa Apotheket, paa det Arvingerne kunde være i Sikkerhed“, at Bernhard Hagen dog fik Apotheket og Seidelin kun „en temmelig degout for Kjøbenhafn“. Hagen fik Privilegium $\frac{28}{12}$ 1731[1]) og havde derpaa Apotheket indtil sin Død 1750.

d) **Elephantapotheket,** som i hele denne Konges Tid eiedes af Gottfried Becker, befandt sig ved Fredrik IV.s Død i Gaarden „den blaa Haand“ paa Amagertorv; men Becker arbeidede ivrigt paa at faae sin Eiendom gjenopført, udvidede og afrundede ved nogle Kjøb og Salg den ham tilhørende Grund, og $\frac{23}{6}$ 1733 lagde hans Søn Grundstenen til den nye Gaard, til hvis Opførelse Prindsesse Charlotte Amalie laante Becker 1000 Rd., som senere bleve ham skjænkede. Gaarden opførtes af de bedste og solideste Materialier og udstyredes i architectonisk og decorativ Henseende efter en solid og elegant Maalestok; men Arbeidet varede derfor ogsaa i 4 Aar, og først $\frac{15}{4}$ 1737 kunde Apotheket atter aabnes paa sit gamle Sted. Over Indgangen fandtes en Elephant og Indskriften: „Ægros allicio, morbos proboscide pello,“ og et Par andre Indskrifter fandtes endnu paa Husets Ydresider[2]). Gaarden taxeredes 1736 i raa Tilstand for 5333 Rd. og 1739 fuldfærdig for 15000 Rd.

---

[1]) Muligen skete Kjøbet dog først $\frac{5}{4}$ 1732, see Arch. f Pharm. XXII, p. 151.

[2]) Over 1ste Etage til Gaden fandtes paa en sort Tavle følgende forgyldte Indskrift:

Jeg maatte segne ned for Ildens graadig Lue,
Dog kunde ingen Nød mig ganske underkue.
Den Haand, der fældte mig, opreiste mig igjen;
Gud være stedse mig mit Skjold og bedste Ven.
Fidentem nescit deseruisse Deus. 1736.

e) **Christianshavns Apothek** havde Jacob Bartholomæi fra 1712 indtil han 1744 solgte det til Matthias de Place, som fik Privilegium den 21de Februar d. A. og derpaa havde det i 41 Aar. 1749 blev han virkelig Kammerassessor.

f) **Vaisenhusapotheket** oprettedes 1734 omtrent samtidig med selve Vaisenhuset og dreves fra Begyndelsen for dettes Regning ved en Provisor. Man forespurgte sig hos Apotheker Claus Seidelin i Nykjøbing paa Falster, om han vilde overtage denne Post for 300 Rd. aarlig Gage samt Løn og Kostpenge til de fornødne Medhjælpere og Folk; men paa Grund af den omtalte „degout for Kjøbenhavn" afslog han det, og August Günther blev da den første Bestyrer, indtil han 1735 af Directionen blev udnævnt til selvstændig Apotheker paa visse Conditioner, som senere forandredes til en aarlig Afgift af 1000 Rd. Courant. Da han 1742 overtog Løveapotheket, fik Jacob Buus Forpagtningen paa 12 Aar imod en aarlig Afgift af 2101 Rd. Courant, og han var da Apotheker her indtil 1758.

Helsingør.

Johan Gottfried Wissel, som 1728 havde overtaget Apotheket her, døde i Begyndelsen af Christian VI.s Regjering, og hans Enke, Anna Elisabeth van Deurs,

---

Over Porten til Gaarden anbragtes ligeledes med forgyldte Bogstaver paa en sort Tavle Følgende:

Soli Deo Gloria.

Was von dem Feuer war verzehrt 1728,
Hat Gott uns wiederum beschert 1736.

Gottfried Becker. Johanna Heinricca Nørck.
G. 1733 B. D. 23 Juni.
1571.

Stenen med Aarstallet 1571 skal have siddet over den ældre Bygnings Indgang. (Nyt hist. Tidsskr. V, p. 257—58).

havde derpaa Apotheket indtil hun giftede sig med sin Provisor, Philip Klein, som $\frac{18}{10}$ 1737 havde faaet Privilegium meddelt, og han havde derpaa Apotheket indtil 1767[1]), da han synes at være død.

Roeskilde.

Jørgen Stær var 1723 bleven Apotheker her, og vel er det ikke ret bekjendt, hvor længe han egentlig var her; men dog strakte hans Tid sig vistnok ud over Christian VI. Regjering.

Holbæk.

Apotheket her havde Lorents Linde, efter hvis Død Sønnen, Johan Lorents Linde, $\frac{21}{9}$ 1742 fik Privilegium og overtog Apotheket, som han havde langt ud over denne Konges Regjeringstid.

Kallundborg.

Fredrik Gottlieb Nicolai var her Apotheker indtil sin Død 1742, i hvilket Aar hans Enke, Else, 10de Aug. fik Bevilling, at blive ved Apotheket mod at holde en Provisor. Denne var Anders Lorentzen Beck, hvem der $\frac{7}{2}$ 1744 meddeltes Privilegium som Apotheker, da han havde „andraget at have forlovet sig med Nicolai Enke". Han blev senere Kammerraad og havde Apotheket indtil 1780.

Slagelse.

Hans Caspar Nickels, som havde Apotheket ved Fredrik IV.s Død, afstod det 1737 til Jørgen Fredrik

---

[1]) I dette Aar anføres han nemlig endnu i Danmarks Speil som Apotheker, hvorimod hans Eftermand nævnes 1768.

Werligh, som derpaa fik Privilegium $\frac{28}{6}$ 1737; naar eller hvorledes det gik over til hans Eftermand, Wernicke, vides ikke; men det har dog neppe været i Christian VI.s Tid.

Sorø.

Hvorledes det forholdt sig med Apotheket her i Christian VI.s Tid, er, som alt tidligere omtalt, ingenlunde klart; men rimeligt er det maaskee, at det ikke existerede i dette Tidsrum.

Næstved.

Ernst Sivers havde kun en kort Tid Apotheket under Christian VI.s Regjering, idet han døde 1731, i hvilket Aar hans Enke, Sille Maria, 18de Mai fik Bevilling, at beholde Apotheket under en Provisors Bestyrelse; men hun solgte det dog meget snart til Borgmester Bernt Holmsted i Næstved, og han fik da $\frac{3}{8}$ 1731 Bevilling, at lade det bestyre ved Provisor indtil hans Søn Christian, „der applicerer sig til Apothekerkunsten“, kunde antage og forestaae det. Denne er maaskee død snart efter, eller andre Grunde har bevæget Holmsted til at sælge Apotheket til Hieronymus Gercken, som derpaa fik Privilegium $\frac{18}{1}$ 1732 og besad det en rum Tid ud over det her omhandlede Tidsrum.

Vordingborg.

Her anlagdes i denne Periode et Apothek af Jens Jensen Wognsen ifølge Privilegium af $\frac{24}{10}$ 1733; men hans Privilegium blev casseret paa Grund af Mandens Drukkenskab og den slette Tilstand, hvori han holdt Apotheket, og Andreas Christian Egholm, som var Apotheker i Stege, blev da $\frac{8}{3}$ 1737 beskikket til Apotheker i Vordingborg med Tilladelse til at lade Apotheket bestyre

ved en Provisor. Da imidlertid Stege Apothek brændte 1740 og Egholm derved led stort Tab, kunde han ikke evne at holde Apotheket i Vordingborg i ordentlig Stand, og Hofapotheker Gottfried Becker fik da efter Ansøgning $\frac{23}{6}$ 1741 Tilladelse til at kjøbe det og lade det bestyre ved Provisor, hvilken Tilladelse $\frac{24}{7}$ 1744 fornyedes saaledes, at den skulde vedvare indtil hans Søn, Hans Henrik Becker, som samtidig fik Privilegiet, kunde overtage Apotheket. Naar dette da skete, vides ikke ret, og muligen er det aldrig skeet; thi 1747 afstod han Apotheket.

Kjøge.

Andreas Winter solgte 1730 Apotheket ved offentlig Auction, og det kjøbtes da af Adolph Drøge, som i nogle Aar havde conditioneret hos Gottf. Becker, og som fik Privilegium $\frac{22}{12}$ 1730, hvorpaa han havde det indtil et Par Aar efter Christian VI.s Død.

Stege.

Fredrik Christian Hartmann er formodentlig død omtrent 1735, i hvilket Aar Andreas Christian Egholm 26de Marts fik Privilegiet. Han blev, som omtalt, 2 Aar efter tillige Apotheker i Vordingborg, men ophørte dermed, da hans Apothek ved en Ildebrand i Stege 1740 var blevet totalt ødelagt og hans Formuesomstændigheder derved havde faaet et Knæk. Stege Apothek opbyggede han igjen, og han havde det endnu nogle Aar under Fredrik V.

Nykjøbing paa Falster.

Claus Seidelin[1]) havde her Apotheket under hele

---

[1]) Hans interessante Autobiographi findes i Hist. Tidsskr. 5. R. II, p. 261—412.

Christian VI.s Regjering og lang Tid derefter. Han var født $\frac{26}{1}$ 1702 i Nykjøbing, hvor Faderen, Fredrik Seidelin, var Apotheker og dengang gift med Karen Clausdtr., en Datter af Raadmand Claus Iversen i Kjøbenhavn. Han gik først i sin Fødebys danske Skole og havde derpaa privat Undervisning indtil sit 13de Aar, da Faderen satte ham som Discipel i sit eget Apothek. 1717 kom han i Lære hos Hofapotheker Becker i Kjøbenhavn, hos hvem han var i 5 Aar som Discipel og derpaa i et Aar som Svend. Ved Paasketid 1722 gav han sig paa Udenlandsreise, gik over Lybæk, Hamborg og flere tydske Stæder til Leipzig og gav sig i Condition hos Apotheker Døring i Nordhausen i Thüringen, hvor han imidlertid havde det daarligt, hvorfor han snart forlod dette Sted og begav sig til Berlin, hvor han ankom Nytaarsdag 1723 og fik Condition paa Hofapotheket. Under sit Ophold her hørte han chemiske Forelæsninger hos Prof. Neumann og studerede med Iver Chemi og Physik; men 1725 gik han atter herfra og begav sig da til Strasborg, hvor han conditionerede et Aar, gik derpaa til Bern, hvorfra han gjorde en Tour over Alperne til Mailand og nogle flere italienske Byer, og reiste endelig 1727 til Paris, hvor han navnlig studerede Botanik hos Jussieu, men ogsaa beskjæftigede sig med chemiske Studier og Øvelser og endog besøgte Hospitaler. Herfra reiste han samme Aar til England, derfra til Holland og endelig over Hamborg hjem, hvor han ankom $\frac{8}{1}$ 1728. Det blev ham da tilbudt at overtage Apotheket i Helsingør, hvilket han afslog, da han ikke ansaae det for fordelagtigt; men efter Kjøbenhavns Ildebrand reiste han ind til Becker for at assistere ham, og han tog her virksom Deel i det provisoriske Apotheks Indretning i den blaa Haand. Winter tilbød ham her Overtagelsen af Løveapotheket; men ogsaa dette afslog han, og 1729 overtog han endelig sin Faders Apothek og lod sig i den Anledning examinere. $\frac{18}{7}$ 1730 ægtede han Elisabeth Catharine Wichmand, Datter af Proprietair Bertel Wichmand til Engelstofte, med hvem han

havde flere Børn, hvoraf en Søn blev Læge, en anden Søn overtog Apotheket efter Faderen, og en Datter ægtede Apotheker Jessen i Nakskov. 1764 afstod han Apotheket til sin Søn, Hans Seidelin, og $\frac{16}{5}$ 1782 døde han. Han havde nogle Aar før sin Død lovet 100 Rd. til Nykjøbing Hospital, 200 Rd. til Nykjøbing Latinskole og 600 Rd. til et af hans Svigerforældre opført Enkehus.

Maribo.

Johan Eberhard Hollænder døde kort efter Christian VI.s Thronbestigelse, og hans Enke fik Bevilling, at beholde Apotheket under en Provisor; men da denne, Henrik Nicolaus Hoffmann, „var kommen Enken for nær“, maatte de ægte hinanden, og han fik derpaa $\frac{23}{2}$ 1731 Privilegium som Apotheker. Claus Seidelin beklager sig meget over ham og siger, at han søgte „at trykke saavel Nykjøbings, som Nakskovs Apotheker og at lokke deres Kunder til sig, idet han idelig gjorde Presenter rundt omkring af gode Aqvaviter, Morseller, Røgelser osv. Doctorerne, en efter anden, vidste han og at bringe paa sin Side“. $\frac{12}{2}$ 1735 blev det ved kgl. Reskript meddelt Stiftsbefalingsmanden, at Apothekeren i Maribo maatte, ligesom Apothekerne i Nakskov og Nykjøbing, være fri for borgerlig og Byens Tyngde af den Gaard, hvori Apotheket holdtes, hvilket var fremkaldt ved Hoffmanns Klage over at være sat i By- og Grundskat.

Nakskov.

Naar Trønes døde, vides ikke; men maaskee var det allerede i Christian VI.s Tid. Han efterlod af Arvinger kun en Datter, som var gift med en Forvalter Jessen paa Samsø, som da arvede Apotheket og fik Bevilling, at lade det bestyre ved Provisor indtil hans Søn, som stude-

rede Pharmaci, kunde overtage det, hvilket først skete under Fredrik V.

Odense.

Her havde Johan Christopher v. Westen, som 1728 havde overtaget Apotheket, dette i hele Christian VI.s Regjeringstid. Han havde lært hos Andreas Winter i Kjøbenhavn og havde siden reist udenlands, hvor han samtidig med Claus Seidelin conditionerede i Strasborg, Bern og Paris og studerede Chemi, Botanik og Pharmaci, men kaldtes hjem ved sin Faders Død og var da saa blottet for Penge, at Seidelin maatte laane ham de fornødne Midler til Hjemreisen. Som Apotheker synes han dog at have været en velhavende Mand, eftersom han skal have eiet Krumstrup og Løitved [1]).

Nyborg.

Apotheket her eiedes af Claus Oldenborg, af hvem Bernt Holmsted, Borgmester i Nyborg, 1731 kjøbte Apotheket, og han fik da 14. Decbr. s. A. Privilegium for sig og sin eventuelle Enke samt Tilladelse til at lade Apotheket bestyre ved Provisor indtil hans Søn, Christen Holmsted, selv kunde overtage og bestyre det. Naar han døde, vides ikke ret; men det var dog neppe under Christian VI.

Svendborg.

Her oprettedes i dette Tidsrum et Apothek, idet Apotheker Bernt Holmsted i Nyborg kjøbte et Hus i Møllegade med 8 Tdr. Land for 367 Rd. D. Cour. og her oprettede et Apothek, hvorpaa hans Søn, den før omtalte

---

[1]) Engelst.: Odense Bys Hist., p. 222.

Christen Holmsted, $\frac{31}{1}$ 1738 fik Privilegium førend han endnu var examineret, hvorfor han fik Tilladelse til indtil videre at lade Apotheket bestyre ved en Provisor. Han havde Apotheket indtil 1770 og var i endeel Aar tillige Postmester.

Faaborg.

Ogsaa her oprettedes i dette Tidsrum et Apothek, nemlig af Fredrik Ludvig Wette eller Veth, som $\frac{28}{6}$ 1737 fik Privilegium herpaa. Om ham vides forøvrigt kun, at han endnu levede 1740; men naar hans Eftermand, Goldt, overtog Apotheket, er ikke bekjendt.

Assens.

Rimeligvis havde, som i forrige Afsnit udviklet, Lambert Frank Apotheket, da Christian VI. kom paa Thronen. Maaskee er han død 1733; thi $\frac{29}{1}$ 1734 fik Tobias Frank, som muligen har været hans Søn, Privilegium som Apotheker i Assens, og Apotheket var derpaa i hans Eie ind i næste Tidsrum.

Rudkjøbing.

Her havde Christoph Gottfried Becker det af ham anlagte Apothek indtil 1741, i hvilket Aar Andreas Jørgensen 13. Octbr. fik Privilegium, og han havde derpaa Apotheket langt ind i Christian VII.s Regjering.

Aalborg.

Christian Leonhard Rübner havde her Apotheket og fik $\frac{21}{4}$ 1742 Bevilling, at maatte „tilligemed hans Hustru og Børn samt Tjenestefolk efterdags svare og henhøre til den geistlige Jurisdiction i Aalborg". Han

døde 1742, og hans Enke ægtede derpaa Fredrik Christian Helms, som $\frac{9}{8}$ 1743 fik Privilegium som Apotheker, men døde allerede 1745, hvorpaa hans Enke havde Apotheket et Aars Tid under Provisor.

Viborg.

At Conrad Bødker havde Apotheket ved Christian VI.s Regjeringstiltrædelse, er sikkert nok, og at Hans Stabel var hans Eftermand, er ligesaa vist; men naar Skiftet egentlig skete, er ikke saa klart. Det siges nemlig almindeligt, at Stabel blev Apotheker $\frac{13}{1}$ 1736[1]), og at denne Datum for Privilegiets Udfærdigelse er rigtig, synes utvivlsomt[2]); men paa den anden Side angives ogsaa, at han „fik Privilegium dat. $\frac{6}{5}$ 1740, da Conrad Bødker formedelst den Byen overgangne Ildebrand og hans Svaghed har afstaaet ham Apotheket“[3]), hvilket imidlertid absolut forudsætter, at Stabels almindeligt angivne Dødsaar, 1738[4]), er urigtigt, men stemmer med, at Viborg brændte 1740, og at det siges, at Apotheket brændte i Bødkers Tid[5]). Her er saaledes en Modstrid mellem Beretningerne, som det foreliggende Materiale ikke formaaer at løse, og er det rigtigt, at Stabel døde 1738, er det dernæst ubekjendt, hvorledes det da i et Par Aar gik med Apotheket, idet Caspar Ludolph Cappel først fik Privilegium $\frac{13}{1}$ 1741[6]) eller i det Tidligste — hvilket unægtelig synes

---

[1]) Schmidt: Hist. Taschenb., p. 128; Herh. & Mansas Smll., p. 123; Hund. Biogr. Efterr. om Drr. med., p. 159.

[2]) See Herh. & Mansas Smll., p. 123, N. u. T.

[3]) Arch. f. Pharm. XX, p. 272.

[4]) Worms Lex. III, p. 732; Herh. & Mansas Smll., p. 111; Hundr. Biogr. Efterr., p. 159; Ursin: Viborgs Beskr., p. 237.

[5]) Herh. & Mansas Smll., p. 122.

[6]) Arch. f. Pharm. XX, p. 272.

rimeligere — i Aaret 1740 [1]). Han havde Apotheket langt ind i Christian VII.s Tid.

Holstebro.

Her havde Henrik Mühlmann, som det synes, Apotheket under hele Christian VI.s Regjering.

Randers.

Apotheket her eiedes af Johan Reimer, som havde det indtil sin Død 1749.

Grenaa.

Her blev i dette Tidsrum ifølge Privilegium af $\frac{18}{12}$ 1744 anlagt et Apothek af August Ludvig Steube, som synes at have conditioneret i Fredericia [2]), og som derpaa havde Apotheket nogle Aar ind i Fredrik V.s Tid.

Aarhus.

Jacob Helms havde her Apotheket i hele dette Tidsrum.

---

[1]) Schmidt: Hist. Taschenb., p. 128; Herh. & Mansas Smll., p. 123. — Ursin (Viborgs Beskr., p. 237) siger: „Stabel var Apoth. fra 1736 til sin Død 1738; efter ham fik Cappel, som døde 1774, Apotheket."

[2]) I Hübertz: Actst. vedk. Aarh. III, p. 332 findes Følgende: 1744 $\frac{20}{10}$ Nyt Apothek i Grenaa. August Ludvig Steube i Fredericia, der efter Opmuntring af Doctor Briand som Landphysicus i Aarhus Stift, saavelsom af andre gode Venner, agter at nedsætte sig i Grenaa som Apotheker, sender Stiftamtmanden sin Ansøgning til en gunstig Erklæring, da han ikke kan have den „Naade" at indstille sig personlig formedelst et Tilfælde, der er paakommen hans Kone i Barselseng, og hvorved han er overmaade occuperet.

Horsens.

Jacob Schmidt, som 1707 havde kjøbt Apotheket her, afstod det 1743 til sin Søn, Gottfried Schmidt, som fik Privilegium 24. Mai s. A. og derpaa havde Apotheket indtil sin Død omtrent 1770.

Veile.

Her oprettedes i Slutningen af dette Tidsrum et Apothek af Hans Christian Mühlensted, som fik Privilegium $\frac{5}{6}$ 1744 og derefter havde Apotheket i adskillige Aar.

Fredericia.

Her havde Nicolai Ebbesen 1718 faaet Privilegium, efterat Hintze havde afstaaet ham Apotheket; men da Niclas Rademacher, som $\frac{21}{7}$ 1736 fik Privilegium paa Apotheket og var gift med Joh. Hintzes Enke, siges at have været Provisor hos hende[1]) indtil han ægtede hende, synes Ebbesen at have maattet afstaae sit Apothek til Enken eller at være død uden at kunne opfylde sine pecuniaire Forpligtelser til hende, saa at Apotheket atter var tilfaldet hende. Rademacher døde imidlertid snart; thi 1738 blev Apotheket ved offentlig Auction solgt for hans Arvingers Regning og kjøbtes da af Folchmar Jacobsen Holm, der fik Privilegium $\frac{29}{8}$ 1738 og derpaa eiede Apotheket i 33 Aar.

Kolding.

Richard von der Hardt solgte 1744 Apotheket til Christian Cornelius Eilschow, som dengang var Provisor paa et Apothek i Aabenraa, men nu fik Pri-

---

[1]) Schmidt: Hist. Taschenb., p. 133.

vilegium som Apotheker i Kolding $\frac{28}{12}$ 1744 og derpaa var her indtil sin Død omtrent 1779.

Ribe.

Johan Henrik Ostermann fra Hessen Cassel[1]) havde her fra 1726 Apotheket, og det siges, at hans Eftermand, Hieronymus Carstensen, fik Privilegium $\frac{30}{10}$ 1746, da Ostermanns Enke havde afstaaet ham Apotheket[2]), saa at Ostermann altsaa maa være død forinden[3]).

Throndhjem.

Her havde Johannes Julius Strach Apotheket i den største Deel af dette Tidsrum, idet han først 1745 afstod det til sin Efterfølger, Otto Sommer, som fik Privilegium 1ste Juli s. A.

Bergen.

a) **Svaneapotheket** eiedes ved Fredrik IV.s Død at Johan de Besches Enke Karen, som fra 1712 havde ladet det bestyre ved Provisor og vedblev dermed indtil hendes Søn, Johan Peter de Besche, $\frac{11}{5}$ 1731 fik Privilegium og overtog Apotheket. Han synes at være død samme Aar, som Kongen; thi $\frac{21}{10}$ 1746 fik hans Enke Tilladelse til at beholde Apotheket under en Provisor.

b) **Løveapotheket** eiede Ludvig Ulrik Dynner, som

---

1) Terpager: Ripæ cimbr., p. 146.

2) Arch f. Pharm. XX, p. 273.

3) Det kan da ikke være ham, der er ment med en „L. Ostermann, Apotheker i Ribe, død 1748, som gav til den reform. Kirke i Fredericia en af Sølv-Kalkene og et Fad af samme Metal til den hellige Nadver og skjænkede Kirken ved Testamente 50 Rd.“ (Iris og Hebe 1797 III, p. 182); men maaskee er Aaret 1748 urigtigt, ligesom Forbogstavet til Navnet.

formodentlig maa være død 1742, i hvilket Aar hans Enke fik Bevilling, at hendes Søn skulde faae Privilegium, naar han havde fuldendt sit Studium. Sønnen, Andreas Ludvig Dynner, som var født 1723, tog Examen 1743, men fik dog først 1749 Privilegium, saa at Moderen vel indtil den Tid har beholdt Apotheket.

Stavanger.

Jacob Rüssel var formodentlig død før Fredrik IV.; thi hans Enke, Petronelle Susanne, afstod 1730 Apotheket til Johan Christopher Røtger, som fik Privilegium 17. Novbr. s. A. og havde det indtil sin Død kort efter Christian VI.

Christiania.

Det gamle Apothek, Svaneapotheket, eiedes her af Fredrik Julius Brandte, om hvem det kun vides, at han endnu levede 1742, i hvilket Aar Frands Peter Hagen 7. Septbr. fik Bevilling paa Apotheket, „naar Fredr. Jul. Brandte ved Døden afgaaer"; men naar dette da egentlig skete, vides ikke.

Det andet Apotheks, Elephantapothekets, Skjæbne er for dette Tidsrums Vedkommende ikke ret bekjendt; men det synes dog, at Nicolai Wittrop i dette Tidsrum maa have eiet Apotheket og ifølge sin tidligere Bevilling drevet det ved Provisor.

Bragnæs og Strømsø.

Geert von der Lith, som Aar 1700 havde overtaget Apotheket, besad det indtil han 1738 afstod det til Peter Johan Holst, som 12. Decbr. s. A. fik Privilegium og derpaa havde det ud over det her omhandlede Tidsrum.

Kongsberg.

Daniel Christopher Degtau maa være død omtrent samtidig med Fredrik IV.; thi $\frac{19}{1}$ 1731 fik Magnus Ruman, som havde ægtet Degtaus Enke, Privilegium. Hans Enke, som hed Abele, afstod Apotheket til Ole Borch Peckel, som derpaa fik Privilegium $\frac{21}{4}$ 1742 og havde Apotheket i Resten af Christian VI.s Regjering.

Skeen.

Apotheket eiedes her af Johan Wulf, som vistnok havde det i hele dette Tidsrum, om end det ikke er ret bekjendt, naar hans Eftermand, Kofod, overtog det.

Tønsberg.

Her anlagdes i dette Tidsrum et Apothek af Nicolai Lintz, som hertil fik Bevilling $\frac{2}{5}$ 1732. Hvor længe han havde Apotheket, er ikke bekjendt.

Fredriksstad.

Hans Kramer døde formodentlig først 1735, i hvilket Aar hans Enke, Margarethe, paa allernaadigst Approbation afstod Apotheket til Andreas Thue, som fik Privilegium 9. Sept. s. A. og havde Apotheket udover Christian VI.s Regjering. $\frac{1}{12}$ 1736 fik han kgl. Tilladelse til at anlægge et Filial paa Moss og lade det bestyre ved en Provisor.

Fredrikshald.

Caspar Nielsen Boeder afstod Apotheket her til Niels Nielsen Sæd, som $\frac{26}{9}$ 1732 fik Privilegium herpaa og vistnok havde det under hele Christian VI.s Regjering.

Laurvig.

Her oprettedes et Apothek af Peter Andreas Simmer, som $\frac{13}{4}$ 1736 fik Privilegium, og anden Apotheker kjendes ikke her i dette Tidsrum.

Arendal.

Peder Jespersen Gram havde her Apotheket indtil 1739, da han afstod det til Jacob Henrik Fiuren, som 6. Novbr. s. A. fik Privilegium og derpaa havde det ud over Christian VI.s Regjeringstid.

Christianssand.

Her havde Johan Andreas Struve Apotheket indtil 1739, i hvilket Aar han 19. Juni fik Kongens Tilsagn, at den Person, til hvem han afstod sit Apothek, skulde faae Privilegium, naar han ellers var qvalificeret til at være Apotheker, og som en Følge deraf fik da Conrad Fredrik Horn $\frac{14}{8}$ 1739 Privilegium som Apotheker i Christianssand.

11te Afsnit.

Kong Fredrik den Femtes Regjeringstid, 1746—1766.

A. Universitetet og dets Lærere.

Den 6te August 1746 døde Kong Christian VI., og med ham sank den mørke, pietistiske Aand, som var udgaaet fra hans Hof og nærmest fra hans Dronning, i Graven, og den kolde, klamme Taage, der ligesom havde lagt sig over det hele Land og Folk, flygtede, idet den nye Konges, Fredrik V.s, Regjering kom som en Vaarsol med Liv, Lys og Varme. Kongen, som var „aaben af Character og fyrig af Temperament", havde allerede som Kronprinds ved sin personlige Elskværdighed og sin Hengivenhed for Alt, hvad der var dansk, vundet Folkets Kjærlighed, der om muligt forøgedes ved hans Giftermaal med den engelske Prindsesse Louise, der i Modsætning til den ravtydske Sophie Magdalene lærte Dansk, talte det og kom Folket imøde med samme Aabenhed, Elskværdighed og Tillid, som hendes høie Gemal. Skuespil, Dands og Lege, som af Christian VI. vare forbudte, begyndte paany, Jernkjæderne og Vagterne ved Christiansborg forsvandt, Kongen og Dronningen færdedes blandt deres Undersaatter, og den stive Etikette blev opløst. Censuren vedblev vel; men ogsaa den blev mildere, og for Skrifter angaaende Landvæsen og Stats-

oeconomi blev den saagodtsom hævet. Fredrik V.s Regjering var i det Hele fredelig, hvorfor Handel og Skibsfart ogsaa blomstrede og Betingelserne for Videnskabernes Dyrkelse og Fremme ogsaa forsaavidt vare gunstige, og var end Kongens Opdragelse forsømt og hans egne Kundskaber derfor saare mangelfulde, bødedes der derpaa ved at fortrinlige Statsmænd, som ogsaa vare Videnskabernes Velyndere, som Schulin, Holstein, Thott, Bernstorff og Moltke Bregentved, vare stillede ved Kongens Side. Kunster og Videnskaber understøttedes derfor ogsaa med rund Haand, og ikke Lidet var det, som under denne Konges Regjering udrettedes til Bedste for dem. Selskabet for de skjønne Videnskaber stiftedes i Kjøbenhavn og det norske Videnskabernes Selskab i Throndhjem, adskillige Lærde indkaldtes, vistnok mest Tydskere, men dog dygtige og virkelig fortjente Mænd, Sorø Academi bragtes atter paafode, hvoraf Holberg dog ved sin Gavmildhed har mest Fortjeneste, en botanisk Have anlagdes i Kjøbenhavn, hvor ogsaa et Naturalie- og Husholdningscabinet indrettedes paa Charlottenborg, og det var i det Hele Naturvidenskaberne, som man i dette Tidsrum især bestræbte sig for at skaffe ret Indpas her i Landet; som en Frugt af disse Bestræbelser kan man vel ogsaa nærmest betragte den Reise til Arabien og Ægypten, som Niebuhr og tre andre Videnskabsmænd foretoge paa offentlig Bekostning efter Bernstorffs Foranstaltning.

Det var saaledes et for Videnskaberne i det Hele, og vel navnlig for Naturvidenskaberne, gunstigt Tidsrum; men naar man deraf vilde slutte, at det ogsaa var en Blomstringstid for Universitetet, vilde man tage mærkelig feil; thi Sagen er den, at Nyerup har Ret, naar han udbryder[1]): „kun Skade for Universitetets Hæderlighed, at ligesom det anatomiske og chirurgiske Studium i Christian VI.s Tid 1736

[1]) Univ.-Ann., p. 531.

forlod Kannikestræde og opslog sit Paulun i Theatrum anatomico-chirurgicum paa St. Kjøbmagergade, saaledes gik det nu atter under Fredrik V. med Naturvidenskaberne; der opstode forskjellige Instituter, som fik eget Locale, egne Lønninger og Lærere ganske adskilt fra Universitetet. Dette blev til Erstatning ene i Besiddelse af sin gamle Dialectik, Scholastik og Polemik." „Det er ikke nogen Hæder for Universitetet," siger N. M. Petersen[1]), „at der ingen Plads fandtes for Naturvidenskaberne ved Universitetet selv. De maatte bane sig andre Veie og Udveie. Reformerne ved selve Universitetet gik derfor især ud paa det Ydre." Ulykken var jo vistnok den, at det var „den gamle Dialectik, Skolastik og Polemik," som raadede ved Høiskolen, medens den sande videnskabelige Aand ikke havde hjemme der; det var det Gamle, som var ved at uddøe og ikke kunde forlige sig med det Nye, som skulde afløse det, og som spirede frem i Naturvidenskaberne. Reformen af det Indre maatte hidføres og udføres af Høiskolens Lærere selv, den maatte beroe ganske paa dem, og derfor blev den ikke udført; Kongens Bestræbelser knnde i Virkeligheden kun rettes imod det Ydre, mod Formerne, og naar det ikke lykkedes ad den Vei at paavirke det Indre, er dette vel egentlig ganske naturligt og ligger, saa at sige i Sagens Natur; men hvad Kongen formaaede, det gjorde han, og var Tilstanden ved Universitetet i Fredrik V.s Tid kun ringe, skal idetmindste Kongen ikke have Skylden. En ny Fundats var, som i forrige Afsnit omtalt, given af Christian VI., og i denne Henseende trængtes ikke til noget Nyt; det gjaldt kun om, at faae denne Fundatses Bestemmelser overholdte og opfyldte, og i saa Henseende lode Professorerne vistnok ikke Lidet tilbage at ønske. For at raade Bod herpaa og i det Hele saavidt muligt hæve idetmindste nogle af de Onder, hvoraf Universitetet

---

[1]) Litt.-Hist IV, p. 95.

led, var det, at Kongen 1755 ved Reskr. af 2den Mai udnævnte Biskop Pontoppidan til Prokantsler ved Universitetet, en Post, som ikke havde været besat siden Niels Hemmingsens Tid. Han skulde gaae Universitetspatronen tilhaande i alle de Ting, han fandt tjenlige at indrette eller lade foranstalte til Høiskolens Gavn, og have specielt Tilsyn med Professorernes Forelæsninger, Universitetsstatuters og Fundatsers Efterlevelse, Stipendiers Uddeling, Legaters Bestyrelse, Bibliothekets og Bogtrykkeriets Frugtbargjørelse m. m. og maatte aarlig give Kongen Indberetning om alle de nævnte Anliggender. Det er derfor intet Under, at denne hele Indretning var Professorerne høist ubehagelig og hos dem mødte saa megen Modstand, som vel muligt. En gammel Skjødesynd hos Professorerne var det, at forsømme de aarlige Disputatser, hvilket vi har seet flere Gange at have givet Anledning til kongelige Befalinger, og det Samme var Tilfældet under Fredrik V. Ved Reskr. af $\frac{16}{7}$ 1756 befalede Kongen, at enhver Professor, som ikke ved Christian VI.s Fundats udtrykkelig var fritagen derfor, skulde under 40 Rd.s Mulkt disputere 1 Gang aarlig, og „Extra-Commissioner" maatte ikke være nogen gyldig Undskyldning for at undlade det; men det synes dog ikke at have frugtet ret; thi i Reskr. af $\frac{18}{9}$ 1761 siger Kongen, at „det skal finde megen Vanskelighed at faae alle Professorer til at disputere aarlig", og at de Allerfleste endog havde undladt det i det forløbne Aar; de mange paaløbne Mulkter bleve vel eftergivne; men det paalagdes paany Professorerne at opfylde deres Pligter i Henseende til Disputatser, hvori dog nu tilstodes dem den Lettelse, at de herefter skulde have Lov til at vælge imellem, som hidtil, at holde en Disputats eller „at lade fremlægge for Rectori magnifico en trykt Afhandling om nyttige Materier", og undlodes begge Dele, skulde de 40 Rd. uden Naade og Barmhjertighed afkortes i Distributsen, som derfor først maatte finde Sted ved Aarets Udgang.

Men ogsaa med Forelæsninger toge Professorerne sig det for let. Private Forelæsninger eller Collegier, som andensteds vare almindelige og gjerne ansaaes for de vigtigste, vare hertillands ikke befalede, og det synes, at Professorerne idetmindste i det Hele ikke holdt saadanne, om end Medicinerne, idetmindste efter Lectionscatalogernes Angivelse, stadig holdt dem; men desto vigtigere maatte det da være, at de offentlige Forelæsninger bleve ordentlig holdte. Som en Undskyldning for Efterladenhed i denne Henseende havde man for Vinterhalvaarets Vedkommende den ganske vist høist uheldige Omstændighed, at Auditorierne ikke kunde opvarmes, og at dette nok kunde betage saavel Professorer som Studenter Lyst til at holde og besøge Forelæsninger, kan man egentlig ikke undres over; snarere maa man beundre de unge Mænd, som havde Mod og Kraft til at trodse Vinterkulden i den Grad, at de i en Time kunde sidde stille i et iskoldt Auditorie og høre paa en Forelæsning. For at fjerne denne Ulempe gav Kongen ved det omtalte Reskr. af $\frac{18}{9}$ 1761, hvori ogsaa Forelæsningernes flittige og fundatsmæssige Afholdelse indskjærpedes, Tilladelse til, at „Communitetets store Spisesal fra Morgen Kl. 8 til Eftermiddag Kl. 4 ved Pedellen maa holdes tilstrækkelig varm“, forat der kunde holdes „offentlige Lectioner“, og det tillodes end ydermere den Professor, „som formedelst Alderdom og Svaghed hellere ønsker at holde den Time hjemme i sit Hus“, at gjøre dette, naar han kun udbad sig det af Universitetspatronen. Dette maa imidlertid ikke have behaget Høiskolens Lærere; thi allerede $\frac{26}{3}$ 1762 bevilgede Kongen, „at Professorerne maa være befriede for at læse paa Communitetets store Spisesal, og dermed at forholdes herefter, som tilforn“. Hvad der har bevirket dette, er ikke klart; muligen kan det dog idetmindste tildeels have havt sin Grund i den Bestemmelse, at der skulde læses „af to Professorer tillige“; thi dette synes unægtelig at maatte have været en stor Gene, idet den Enes Tale maatte genere den Anden, og

det ogsaa af Hensyn til Tilhørerne maatte være uheldigt, at have to Sæt Forelæsninger paa engang i samme Værelse.

En hel ny Klasse af Docenter fremstode i dette Tidsrum, idet Kongen ved Reskr. af $\frac{4}{5}$ 1759 befalede, at Communitetets Decaner skulde læse privatim 2—4 Timer om Ugen eller oftere i de Videnskaber, som de mest havde lagt sig efter, hvorfor de kunde „lade sig betale noget Taaleligt efter deres Omstændigheder“; de skulde da være særligt anbefalede ved Besættelse af ledige Embeder ved Universitetet, Skoler og Præstekald. For Medicinernes Vedkommende kan denne Bestemmelse dog vist neppe antages at have havt synderlig Betydning.

For at befordre Fliden hos Studenterne indførte Kongen ved det omtalte Reskr. af $\frac{18}{9}$ 1761 Udsættelse af aarlige Præmier for visse Afhandlinger. „Saa skal og aarligen,“ hedder det, „ved Nytaarstiden udi Aviserne bekjendtgjøres og paa den sorte Tavle ved Studiegaarden opslaaes 5 saadanne betydelige Problemata Biblica, Moralia, Mathematica, Physica og Historica, som Rector, Prokantsler og Professores samtlige have at udsøge, enhver efter sit Facultet, og dem iforveien Patrono forevise, da de bedste Besvarelser maa belønnes med en Præmie af 20 Rd. Communitetspenge, om hvilke Præmiers Uddelelse skal voteres af samtlige Professores og Vota indsendes til Patroni Approbation“. Disse Præmier vedbleve at uddeles indtil 1768, da de ophørte, og først 1791 indførtes atter noget Lignende.

Det medicinske Facultet bestod ved Christian VI.s Død af den gamle Georg Detharding og Balthazar Johannes de Buchwald. Detharding døde imidlertid allerede 1747, og Christian Lodberg Friis, som 1739 var bleven udnævnt til extraordinair medicinsk Professor og 1746 til Prof. med. ord. designatus, traadte da i hans Sted og beklædte derpaa Posten som medicinsk Professor indtil sin Død 1773, men havde fra 1762 Christian Friis

Rottbøll til Vicar, saa at han selv efter dette Aar ikke mere holdt Forelæsninger. 1763 døde Buchwald, og i hans Sted blev da Christian Gottlieb Kratzenstein, som 1753 var bleven indkaldt fra Petersborg som Professor i Experimentalphysik og samtidig udnævnt til Prof. med. design., og som ogsaa havde holdt medicinske og chirurgiske Forelæsninger, ordinair medicinsk Professor, i hvilket Kald han derpaa forblev indtil sin Død 1795. Men Facultetet fik i dette Tidsrum en ny Tilvæxt; man fik nu atter en „tertius Medicus“ ved Universitetet. 1757 var nemlig det kongelige Fredriks Hospital traadt i Virksomhed, og 1759 var her bleven indrettet en Fødselsstiftelse, som ved Reskr. af $\frac{15}{5}$ 1761 blev skjænket det medicinske Facultet ved Kjøbenhavns Universitet for at tjene de Studerende til practisk Undervisning i Accouchement, medens samtidig Christian Johan Berger, hvem forøvrigt denne Velgjerning skyldtes, udnævntes til Tertius Professor Facultatis Medicæ og Professor artis obstetriciæ, hvilken Post han derpaa beklædte indtil sin Død.

Disse vare altsaa de Mænd, som i Fredrik V.s Tid udgjorde det medicinske Facultet, og hvem den Opgave, som den forrige Regjeringsperiodes Docenter ikke havde formaaet at løse, nu var paalagt, at hæve det medicinske Studium fra det Forfald, hvori det siden Bartholins og hans nærmeste Efterfølgeres Tid var kommen. Der fandtes blandt disse Docenter en Mand med udmærket Begavelse, grundig Lærdom og stor practisk Dygtighed, Christian Joh. Berger, og særdeles meget udrettede han for Staten og for det medicinske Studium i en speciel Retning; men paa det medicinske Studium i sin Helhed kunde han kun have ringe Indflydelse. Ogsaa Kratzenstein var en Mand med Begavelse og Lærdom, og han virkede vistnok med Flid og Iver, som baade Lectionscatalogerne og Prokantslerens Omtale af ham vidne om; men hvad Buchwald og Lodberg Friis angaaer, da siger Pontoppidan i sin Indberetning om Aaret 1760—61 om dem: „De tvende Medici hindres ge-

meenligen ved praxin medicam og slet Helbred, hvorimod Prof. Kratzenstein, som Extraordinarius, forretter det Meste"[1]). En Vinding for Universitetet var det sikkert, da Rottbøll 1762 begyndte at holde Forelæsninger som Vicar for Lodberg Friis, hvormed han vedblev indtil han selv ved Friis's Død blev ordinær medicinsk Professor. Havde Prokantsleren Grund til at klage over de medicinske Professorer, saa synes dog Studenterne heller ikke at have været ivrige i at besøge Forelæsningerne, som holdtes; idetmindste bemærker Pontoppidan i sin Indberetning fra 1759—60: „Over Mangel paa Flid hos Studiosi Medicinæ beklager sig Dr. Friis", og lægge vi nu dette sammen, Klagerne over Professorerne og Klagerne over Studenterne, og betænke vi, at Alt, hvad der i dette Tidsrum gjordes til Naturvidenskabens Fremme, hvilket ikke var lidt, skete ved Institutioner og Foranstaltninger, som vare fremmede for Universitetet, saa kunne vi neppe faae anden Forestilling om det medicinske Studiums Tilstand, end at denne kun maa have været ringe.

Ogsaa i Fredrik V.s Tid bleve et Par Mænd udnævnte til Proff. med. designati eller extraord., nemlig 1759 Stadsphysicus Peter Rudolph Wandeler og 1760 Georg Heuermann. — Om den Sidste hedder det vel, at han docerede ved Universitetet; men det er dog et stort Spørgsmaal, om det virkelig forholder sig saa, hvorom mere siden.

Den egentlige Medicin, Pathologi og Therapi, doceredes af den gamle Detharding indtil hans Død, hvorpaa hans Eftermand, Chr. Lodberg Friis, ogsaa overtog hans Fag og derpaa vedblev at docere Pathologi og Therapi indtil 1762, da han ophørte med Forelæsninger, og hans Vicar, Chr. Friis Rotbøll, virkede som Docent i andre Fag, hvorimod det nu blev den extraordinære medicinske

[1]) Engelst. Ann. 1813, p. 166.

Professor Kratzenstein, som overtog dette vigtige Fag, hvorover han da allerede nogle Aar havde holdt private Forelæsninger, medens Friis læste offentlig derover, og efter Pontoppidans Yttringer at dømme, synes der jo i Friis's Tid at have været god Grund for en Anden til at læse privat over hans Fag. Hvad man hidtil aldeles havde savnet hertillands, Leilighed til practisk Undervisning og Øvelse, medicinsk Clinik, dette store Gode kom man i dette Tidsrum i Besiddelse af, da 1757 det kgl. Frederiks Hospital traadte i Virksomhed og her dels ældre medicinske Studerende eller medicinske Candidater fik Leilighed til cliniske Øvelser, dels endel yngre Læger ved at tage Ansættelse som Reservemedici fik Leilighed til videre Uddannelse, dels endelig de Studerende kunde høre cliniske Forelæsninger. Hvorvidt forresten saadanne virkelig holdtes i Hospitalets første Tid, er dog maaskee tvivlsomt nok; i Lectionskatalogerne anmeldtes idetmindste ingen saadanne Forelæsninger; men at de Studerende dog kunde nyde Gavn af Besøg paa Hospitalet, derom kunne vi alligevel ikke tvivle, og at dets Oprettelse saaledes ogsaa for det medicinske Studium maatte betegne et særdeles stort Fremskridt fra det hidtil Bestaaende, er aldeles vist.

Pharmacologi synes i det første Par Aar af dette Tidsrum ikke at være foredraget ved Høiskolen, og først 1749 finde vi, at Lodberg Friis begyndte at holde private Forelæsninger „de simplicium virtute, præparatis & præscribendi modo", hvormed han senere vedblev. Ogsaa Buchwald anmeldte et enkelt Aar, nemlig 1757—58, pharmacologiske Forelæsninger over „Regnum Vegetabile, Animale & denique Minerale, praxi Medicæ accomodatum"; men for de vegetabilske Midlers Vedkommende skulde han som Docent i Botanik stadig foredrage Planternes „virtutes". 1758 begyndte Kratzenstein at holde private Forelæsninger over „Materia medica", og hermed vedblev han fremdeles.

Physiologien vedblev Buchwald som hidtil at fore-

drage indtil sin Død; men efter den Tid anmeldes den ikke mere. Kratzenstein, som synes at have læst kortere eller længere Tid over alle Medicinens forskjellige Fag, anmeldte ogsaa 1758—61 private Forelæsninger over Physiologien, men synes ikke efter den Tid at have holdt saadanne.

Den legale Medicin nævnes ikke i Lectionscatalogerne i dette Tidsrum og synes saaledes at være begravet med Detharding.

Anatomiens Studium synes i den største Deel af dette Tidsrum at have været forsømt. Det var Buchwald, som skulde foredrage dette Fag; men om han end 1750 udvirkede en kongelig Bevilgning paa 100 Rdl. af Communitetets Midler til en anatomisk Prosector, saa synes han dog unægtelig i dette Tidsrum ikke at have viist den Flid og Iver, hvorpaa vi i Christian VI.'s Tid saae Vidnesbyrd; thi vistnok vedblev han gjennem hele Tidsrummet at anmelde anatomiske Forelæsninger, men stadig med Tillæget „data occasione", hvoraf man idetmindste faaer den Forestilling, at de kun skulde holdes leilighedsvis, naar Cadavere kunde faaes, og Kratzenstein kan saaledes vel have havt Ret, naar han talte om „den ganske ingen Leilighed der var for de ved Universitetet Lægevidenskaben Studerende til at blive bekjendte med den practiske Anatomi"[1]); men naar han endog nævnede „promoverede Drr. med., som aldrig havde seet et menneskeligt Cadaver blive dissekeret", saa maa dette dog vistnok, hvis det virkelig har været fuldkommen sandt, være vedkommende Doctorers egen Skyld, om end det vistnok kan regnes Facultetet noget til Last, at saadanne Personer kunde bestaae den Examen, som gik forud for Promotionen. Efter Opfordring af nogle Studenter holdt Kratzenstein private anatomiske Demonstrationer; men da disse foretoges paa hans Bopæl, var det nær gaaet ham som i en tidligere Tid Anders Christensen, idet hans

[1]) Baden: Uds. ov. Chir. Tilst. p. 29.

Vært opsagde ham, fordi han „ikke vilde have sin Gaard til en Rakkerkule". Fra 1763 kom der imidlertid nyt Liv i det anatomiske Studium, idet Christian Friis Rottbøll i dette Aar begyndte at holde de anatomiske Forelæsninger, som han derefter vedblev at holde i over 30 Aar, og som siges at have udmærket sig „ikke mindre ved Foredragets Tydelighed, end ved megen Lærdom" [1]). Et Vidnesbyrd om den fyldigere Behandling, som nu ved Forelæsningerne blev denne Videnskab til Deel, kan det maaskee antages at være, at Rottbøll hvert Aar anmelder bestemte Afdelinger af Anatomien [2]), medens der tidligere kun i al Almindelighed anmeldtes anatomiske Forelæsninger. At Rottbøll ogsaa holdt Examinatorier, som ellers ikke findes anmeldte i noget Fag, sees af Cataloget fra 1763—64.

I Aaret 1750 gjorde Buchwald, ligesom han engang tidligere havde gjort, Indstilling om at faae en Prosector ansat, hvortil der $\frac{2}{4}5$ 1752 bevilgedes 100 Rdl. aarlig. Til denne Post antoges da Georg Heuermann, som Aaret iforveien var bleven Dr. med. og tidligere havde været Chirurg. 1760 udnævntes han til Prof. med. extraord., og det hedder nu temmelig almindeligt, at han docerede Anatomi ved Universitetet; men dette synes dog lidet troligt; thi i Lectionscatalogerne findes ingensomhelst Antydning dertil. I ethvert Fald kan det kun have været i nogle faa Aar; thi 1763 begyndte Rottbøll sine anatomiske Forelæsninger, og han var, som ovenfor omtalt, en saa flittig Docent heri, at nu ingen Anden behøvedes.

Botaniken foredroges i den første Deel af dette

---

[1]) Engelst. Ann. 1811, II., p. 191. Naar derimod Baden (Uds. ov. Chir.s Tilst. p. 28) siger, at han „allerførst af alle Kjøbenhavns medicinske Professorer fra Kjøbenhavns Universitets Stiftelse demonstrerede dissekerede Cadavere", er dette en næsten ubegribelig Feiltagelse.

[2]) 1764—65 f. Ex. Splanchnologi og privat Neurologi og Angiologi, 1765—66 Splanchnologi og privat Osteologi og Myologi o.s.v.

Tidsrum af Buchwald alene; rigtignok hedder det „per æstatem vero vegetabilium indigenarum vires docebit“, hvilket snarere kunde tyde paa en pharmacodynamisk Forelæsning, end egentlig botanisk; men at det dog er Botaniken, som er ment, er dog vistnok utvivlsomt. Fra 1754 begyndte Kratzenstein at læse over „Historia naturalis, h. e. regni mineralis, vegetabilis & animalis subjecta secundum C. Linnæi systema naturæ“, hvori altsaa Botaniken var indbefattet, og hermed vedblev han indtil 1760, som er det sidste Aar, hvor han anmelder denne Forelæsning. 1762 begyndte derimod Chr. Friis Rottbøll at holde botaniske Forelæsninger og drive Øvelser i Universitetets botaniske Have, som 1761 ved hans Hjemkomst fra en Udenlandsreise var bleven ham overdraget, og ligesom Anatomien ved ham fik et nyt Opsving, saaledes var det Samme Tilfældet med Botaniken. Det var saaledes de to sidstnævnte Docenter, som virkede mest for Botaniken ved Høiskolen; men det var dog efter Buchwalds Forslag, at Kongen $\frac{25}{4}$ 1750 bevilgede 200 Rdl. af Communitetets Midler til „en Person, som kunde til Sverrig foretage sig en Reise paa Medicinen og Botaniken“, hvilket naturligvis havde til Hensigt, at faae en Botaniker uddannet hos den store Linnée. Hertil blev en udmærket ung Mand, som dengang var Alumnus paa Borchs Collegie, Jørgen Tycho Holm, udvalgt; men det blev egentlig ikke Universitetet, som høstede Nytten af den Uddannelse, han herved fik.

Om den botaniske Have haves ingen specielle Efterretninger for dette Tidsrums Vedkommende; men Alt tyder paa, at den var i en daarlig Tilstand.

Men medens saaledes Botanikens Vilkaar ved Universitetet vare helt ringe, blomstrede den desto frodigere op udenfor Høiskolen. Hidtil var Botaniken kun betragtet som en Gren af Medicinen; men den Anskuelse begyndte nu at gjøre sig gjældende, at den var en Videnskab for sig selv og kun havde stor Betydning for Medicinen som for andre af Menneskenes Foretagender og Erhvervsgrene, og

dette førte da til, at man dels mente at burde gjøre noget mere for denne Videnskab, end der tidligere var gjort, dels fandt, at der ingen særlig Grund var til at knytte den saaledes til Medicinen, som det hidtil havde været Tilfældet, eller engang til Universitetet. Som Følge heraf besluttede Kongen 1756 at anlægge en fra Universitetet adskilt botanisk Have, som ogsaa det følgende Aar blev indrettet langsmed Toldbodveien, saaledes at den ved Amaliegade deltes i to Dele, hver for sig omgiven med en Mur. En hel Deel Aar gik forresten med inden den kom helt istand og endnu 1764 var kun „det Meste" udført[1]). Til at forestaae denne Haves Anlæggelse og senere Drift indkaldtes Georg Christian Oeder, der ansattes som botanisk Professor, og hvem Udgivelsen af Flora Danica ogsaa senere blev overdraget.

Men endnu en anden fra Universitetet adskilt Anstalt virkede for Botanikens Opkomst. I Aaret 1759 fik Grev Moltke et Natural- og Husholdningscabinet oprettet paa Charlottenborg, og heri skulde „samles og bevares alle Slags fremmede, som især vore egne Rigers og Landes Naturalier og Producter . . . Mineralier af allehaande Erts, Jord, Ler, Salt og Svovlarter, Fossilier, Petrefacter . . . Polyparier og Havevæxter med mere. Videre: Herbaria viva eller indlagte Urter, Dyr, Fugle . . ." o. s. v. Ved dette Cabinet ansattes to Professores historiæ naturalis et oeconomicæ, som skulde to Gange ugentlig læse offentlig paa Dansk over disse „Oeconomica" og „Naturalia", og om Sommeren skulde de læse over Botanik og 1 Gang om Ugen gjøre botaniske Excursioner med de Studerende. Paa Kongens Regning fik de Tilladelse til, efter derom gjort Forestilling, at foretage Reiser omkring i Danmark, Norge og Hertugdømmerne. De første Professorer vare Peter Ascanius og Jørgen Tycho Holm, som tidligere var bleven

[1]) Fortges. Nachr. v. dem Zust. der Wissensch. III., p. 184.

valgt til at reise til Sverrig for at studere Botanik; men Holm døde samme Aar, og Ascanius blev ene Professor.

At idetmindste Cabinettet paa Charlottenborg var bestemt til ogsaa at komme de Studerende til Gode, er tydeligt nok, og at den botaniske Have ved Toldbodveien vel ogsaa skulde bidrage til deres Uddannelse, er dog rimeligt; der kan ialtfald ikke siges i dette Tidsrum at have været Mangel paa Leilighed til botaniske Studier; men Universitetet har kun en saare ringe Part af Æren derfor.

Chemien havde i dette Tidsrum en gunstigere Periode, end under de to foregaaende Konger. 1753 kom Kratzenstein hertil som Professor i Experimentalphysiken, og allerede næste Aar begyndte han at holde Forelæsninger over „Chemia theoretico-practica“, hvormed han senere vedblev, saa at Chemien nu fik en virkelig Docent igjen. I Februar 1754 skrev Universitetspatronen til de medicinske Professorer, Mathematikeren Ziegenbalg og Professor Kratzenstein, at „det var Kongens Villie, at de mathematiske og især physiske Studier skal være mere almindelige og excoleres med mere Interesse i Hs. Maj.'s Riger og Lande, end hidtil er skeet, paadet derved kan gives Leilighed til nyttige Opdagelser, som kunde geraade til Landets Bedste, og da man paa nærværende Tid ei finder noget bedre Middel til at gjøre disse Studier mere almindelige, end om en Deel af dem, der lægge sig efter Theologien, dels bleve opmuntrede, dels imponerede til at lægge sig efter Physiken tillige og deri lade sig examinere ligesaa vel, som i alt det, der henhører til Studium Theologicum, saa ville de gode Herrer overlægge dennes Sag“ o. s. v. Dette Forslag, som forøvrigt minder noget om det af Gram i Christian VI.'s Tid gjorte, forhandledes derpaa i nogen Tid, men vandt ikke synderligt Bifald og blev derfor uden Følger. 1756 fik Professorerne Ordre til at udfinde et Fond til en Prof. oeconomiæ; men dertil vare de ikke istand, og 1757 fik da Kratzenstein Ordre til at læse over Oeconomien.

Men ogsaa Chemien dyrkedes udenfor Universitetet, nemlig ved det Charlottenborgske Cabinet, som blandt saa mangehaande Gjenstande ogsaa indeholdt en Del Chemicalia, og hvor der 1 Gang om Ugen skulde læses over Probeerkunsten, ligesom nyttige metallurgiske og physiske Experimenter her skulde anstilles. Af sin egen Kasse vilde Kongen afholde Udgifterne til Instrumenter, Materialier, Kul og andre Nødvendigheder. Over Mineralogi og Chemi læste her Ascanius, som senere blev Berghauptmand i Norge. Et chemisk Laboratorium fandtes hverken ved Cabinettet eller ved Universitetet.

Chirurgi foredroges, saavidt det af Lectionscatalogerne kan skjønnes, kun i afbrudte Perioder. 1746—48 vedblev Buchwald at læse over „Chirurgia medica"; men derpaa anmelder han først 1751 igjen Forelæsninger herover „pro lubitu Auditorum", hvormed han vedblev i 4 Aar; men efter 1754 anmelder han ikke mere nogen Slags chirurgiske Forelæsninger. Derimod anmeldte den ufortrødne Kratzenstein fra 1758 til 1766 hvert Aar en privat Forelæsning over „Chirurgiam cursu compendioso", og 1763—65 anmeldte Chr. Joh. Berger aarlig et Cursus i chirurgiske Operationer. I hvilket Omfang Chirurgien forresten doceredes ved Universitetet, vide vi ligesaa lidt for detteTidsrums Vedkommende, som for det foregaaende.

Fødselslæren blev i dette Tidsrum først ret egentlig Gjenstand for en ordentlig og frugtbar Undervisning ved Universitetet. Om Balth. Joh. de Buchwalds Fortjenester af Fødselslæren er allerede talt i forrige Afsnit; men i en lang Række af Aar virkede han dog som Lærer i denne Videnskab kun for Jordemødre og gjennem Skrifter, og først 1758 anmelder han obstetriciske Forelæsninger: „præliminaria in arte obstetricandi", hvorpaa han fra 1759 til 1763 vedbliver at anmelde Forelæsninger over „fundamenta artis obstetricandi". Men Fødselslæren gjorde i dette Tidsrum et langt større Fremskridt hertillands, end det, der betegnes ved disse Forelæsninger.

Som allerede ovenfor omtalt, blev Fødselsstiftelsen paa Frederiks Hospital $\frac{15}{5}$ 1761 skjænket det medicinske Facultet og Christian Johan Berger udnævnt til tertius Prof. facult. med. og Prof. artis obstetriciæ med Ret til at læse privatim over Theoriam artis obstetriciæ og til at give sine Tilhørere Leilighed til Øvelse paa Fødselsstiftelsen, til hvilken Ende Opsigten over denne blev ham alene anbetroet. Ved Reskript af $\frac{9}{1}$ 1761, som Buchwald havde udvirket ved sine Forestillinger til Kongen, var det allerede blevet bevilget, „at visse Studiosis Medicinæ et Chirurgiæ, som ere sædelige og have bragt deres Studia saa vidt, at de kunne give Haab om Promotion, maa, paadet at vore Riger og Lande af deres egne Indfødte efterhaanden kunde vorde forsynede med habile Accoucheurer, forundes Adgang til det saakaldte frie Jordemoder-Hus for der at vorde underviste og øvede i Jordemoder-Videnskab, og denne Ret forbeholdtes dem udtrykkelig ved Reskriptet af $\frac{15}{5}$ s. A. Saaledes var Universitetet blevet forsynet med en egen obstetricisk Docent og et godt Materiale bragt tilveie for en clinisk Undervisning, og i Lectionscataloget for 1761—62 anmeldte Berger da 3 Gange ugentlig Forelæsninger over „theoriam artis obstetriciæ ad ductum Smellie“ samt „Practici etiam exercitii occasio continua auditoribus in Regio Fredericiano Xenodochio“; fra 1763 hedder det: „artem obstetricam theoretice & practice docere continuabit“. Samtidig med Berger vedblev forøvrigt Buchwald at læse over „fundamenta artis obstetriciæ“, og denne vigtige Deel af Lægekunsten var saaledes i det mindste i Slutningen af dette Tidsrum fortrinlig repræsenteret ved Universitetet.

At saaledes nu saagodtsom alle til Medicinen hørende Fag vare repræsenterede og bleve docerede ved Universitetet, vil af det her Fremstillede sees; en fyldigere og nyttigere Undervisning i Pathologi og Therapi. end nogensinde tidligere kunde gives herhjemme, var nu bleven mulig ved Oprettelsen af Frederiks Hospital, Fødselslæren blev

nu doceret, og Leilighed til practisk Øvelse i Fødselshjælp gaves de Studerende; men var dette end virkelige og væsentlige Fremskridt til det Bedre, saa var Tilstanden i det Hele vistnok dog langtfra den bedste. Vel synes det at være temmelig stærke Udtryk, naar Nyerup om Slutningen af dette Tidsrum siger[1]): „saavidt var det dengang kommen med Kjøbenhavns Universitet, at ligesom de Videnskaber Anatomi og Chirurgi vare flygtede derfra, Universitetets Have var forladt, Naturaltheatret forfaldt, saaledes havde vi ogsaa et astronomisk Observatorium uden Observationer“; thi dyrkedes end Anatomi og Chirurgi ret egentlig paa det anatomisk-chirurgiske Theater og havde sit egentlige Hjem her, saa doceredes disse Fag dog endnu paa Universitetet, og ganske forladt kan Høiskolens Have dog heller ikke siges at være bleven, da Rottbøll blev dens Forstander. Men paa den anden Side er det vel ogsaa for meget, naar Büsching[2]) siger: „Kjøbenhavns Universitet blomstrer under sin høie og lærde Patron og er forsynet med Lærere, som ere istand til at vedligeholde og forøge Danmarks gamle Fortjenester af Lærdommens hele Omfang.“ Sandheden ligger vel i Midten; i det Hele var den sande Videnskabelighed ved Høiskolen neppe stor, og Studierne dreves næppe med særdeles Iver; men helt i Forfald var det dog vist heller ikke, og en Periode, hvor en Mand som Christian Johan Berger docerede og vakte en hel Videnskab til nyt Liv, kan man for Medicinens Vedkommende dog ikke aldeles kaste Vrag paa.

Ved Oprettelsen af Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen var egentlig den største Mangel, hvoraf det medicinske Studium herhjemme i lang Tider havde lidt, bleven afhjulpen, og Udenlandsreisen maatte nu siges at være bleven mindre nødvendig end tidligere, da al clinisk Under-

---

[1]) Univ. Ann. p. 335.
[2]) Nachr. v. den Zust. der Wissensch. II., Fortalen.

visning maatte søges i Udlandet. Dog vedblev man fremdeles i Almindelighed at reise til Udlandet for at studere ved fremmede Universiteter, og Reisen gik da gjerne til Tydskland, Holland, Frankrig og Storbrittanien, hvor man besøgte Høiskolerne i Rostock, Berlin, Leipzig, Halle, Bützow, Leyden, Paris, London og Edinburgh; men Antallet af Læger, som bleve herhjemme i hele deres Studeretid og toge Doctorgraden uden at have været udenfor Fædrelandets Grændser, synes dog at have været i stadig Tiltagende.

Det Maal, man ved sine Studier eftertragtede, var som hidtil Opnaaelsen af Doctorgraden, der fremdeles var Universitetets Modenhedsbevis. Den hertil fornødne Disputats afholdtes paa det øverste Auditorie, hvor Doctoranden ogsaa creeredes af Facultetets Decan, som paasatte ham en Fløiels Hat og en Fingerring som Tegn paa Værdigheden. Forud for Disputatsen gik ifølge Christian VI.'s Fundats en Examen, som imidlertid synes at have været afholdt meget lemfældigt og med en vis Gemytlighed; idetmindste beretter en Samtidig, som selv var Medlem af det medicinske Facultet — formodentlig Kratzenstein —, at indtil 1769, da Examen først blev offentlig, „geschahe das Examen im Zimmer des Decans von 2 bis 3 Professoren bey Wein und Confect, und nur ein einziger mahl habe ich es ausrichten können, dass ein Ignorant rejicirt wurde"[1]. Men i Slutningen af dette Tidsrum blev endnu en Slags Examen nødvendig idetmindste for en Deel af Lægerne, nemlig for Alle, som vilde beskikkes til Land- eller Stadsphysici, idet det ved Reskr. af $\frac{9}{1}$ 1761 blev befalet, at Enhver, som vilde søge saadan Ansættelse, skulde først „have acquireret sig fornøden Kundskab og Indsigt i Jordemoder-Videnskab og samme ved et tentamen enten for Facultate medica eller Jordemoder-Commissionen legitimere

---

[1]) Engelst. Ann. 1813, p. 17.

og derover have erholdet særdeles attestatum." For hvem der kun vilde practisere, var denne Examen dog ikke nødvendig, og Graden kunde altsaa godt tages foruden; i Reglen har man dog vistnok ladet sig examinere i Fødselsvidenskaben enten før eller efter Doctorgradens Erhvervelse. Antallet af dem, som toge Doctorgraden ved Universitetet, var ganske det samme, som i Christian VI.s Tid, nemlig 21, men altsaa forholdsvis mindre, da Tidsrummet er 14 Aar længere. Af disse 21 Doctores vare nogle vel Udlændinge; men det var da Folk, som bleve her i Landet og fik Ansættelse her; den Tid, da Udlændinge af Høiskolens Anseelse droges hertil for at studere og promoveres, var forlængst forbi, og her var nu Intet, som i det Hele kunde drage Fremmede hertil. For Indfødte var det ifølge Forordningen af $\frac{1}{12}$ 1672, som endnu stod ved Magt, en Forpligtelse at tage Graden ved Kjøbenhavns Universitet, naar de vilde practisere her i Landet; men ligesom det under de foregaaende Konger havde været Tilfældet, saaledes skete det ogsaa fremdeles, at idetmindste nogle danske Læger, uagtet de vare fødte her i Landet, dog toge Doctorgraden udenlands.

Det medicinske Facultet bestod altsaa i Fredrik V.s Tid af følgende Medlemmer:

Georg Detharding indtil hans Død 1747,

Balthazar Johannes de Buchwald indtil hans Død 1763,

Christian Lodberg Friis 1747—† 1773,

Christian Gottlieb Kratzenstein (1753—)1763—† 1795.

Christian Johan Berger 1761—1772.

Christian Gottlieb Kratzenstein

var født 1723 i Wernigerode, hvor hans Fader var Borgmester. Om hans Ungdom er det kun bekjendt, at han

studerede ved forskjellige tydske Universiteter, men navnlig i Halle, hvor han vistnok ogsaa tog den medicinske Doctorgrad, og hvorfra han blev kaldet til Universitetet i Petersborg som Professor i Physik. Da Naturvidenskaberne begyndte at komme til deres Ret her i Landet og man ikke her fandt Nogen, som var istand til at docere dem, medens man heller ikke vilde vente til Indfødte kunde blive tilstrækkelig uddannede til Docenter, maatte man see sig om i Udlandet efter naturvidenskabelige Lærde, og 1753 blev da Kratzenstein kaldet til Kjøbenhavn som Professor i Experimentalphysik og Prof. med. designatus. $\frac{20}{9}$ 1753 kom han hertil, og allerede den 15de Octbr. begyndte han at holde Forelæsninger over Physik og Chemi[1]). 1763 blev han ved Buchwalds Død ordinair Professor, hvilken Post han derpaa beklædte indtil sin Død $\frac{8}{7}$ 1795[2]). Universitetsrector var han 1765—66, 1771—72, 1779—80 og 1785—86, og han var Medlem af Videnskabernes Selskaber i Kjøbenhavn og Petersborg. Han døde som Universitetets Senior. Han var først gift med Anna Maria Hagen, og efter at hun var død 1783, ægtede han 1785 Anna Marie Thunn. Da han indgik sit andet Ægteskab, var han for gammel til at sætte i Enkekassen, og han indgik da med en Ansøgning til Kongen med Tilbud om efter sin Død at ville skjænke Universitetet sit physiske Apparat og det kgl. Bibliothek nogle arabiske og persiske Manuskripter imod at hans Enke af den kgl. Pensionskasse fik 300 Rdl. aarlig, hvilket bevilgedes. Men da Apparatet gik tilgrunde ved Ildebranden 1795 og Kratzenstein kort efter døde, anholdt Consistorium om, at det givne Løfte alligevel maatte staae ved Magt i Betragtning af, at Kratzenstein havde testamenteret Universitetet 12000 Rdl. til det physiske Studiums Befordring, hvilket da ogsaa tilstodes. Kratzenstein

---

[1]) Büschings Nachr. I., p. 262.

[2]) Badens Univ. Journ. 1795, p. 125. — Worm (Lex. III., p. 441) angiver urigtigt Decbr. 1795.

var utvivlsomt en lærd Mand og virkede vistnok ogsaa med megen Flid og Iver i sit Kald; men med sine Colleger synes han ikke at have staaet paa nogen ret god Fod.

Skrifter: Abhandlung von dem Aufsteigen der Dünste und Dämpfe. Halle 1744. — Beweiss dass die Seele ihren Körper baue. Halle 1745. —8. — Physikalische Briefe. Halle 1746. —8. — Abhandlung von Einfluss des Mondes. Halle 1747. —8. — Theoria fluxus diabetici. Halæ 1746. —4. — Historia restitutæ loquelæ per Electrificationem. Hafn. 1753. —4. — Vorles. über die Experimental-Physick. Halle 1758. —8, — Systema Physicæ Experimentalis. Hafn. 1758. —8. — Beskrivelse ved Regenfuses Sammlung von Schnecken, Muscheln und andere Schaalthieren. Koph. 1758. — Fol. — Disp. de vi centrifuga applicata ad morbos sanandos. Hafn. 1765. —8. — Disp. de cursu Oceani & methodo eundem practice determinandi. Hafn. 1766. —8. — Amolitio vis inertiæ & vis repulsivæ. Hafn. 1770. —8. — Oration ved Arveprints Friederichs Formæhling, indf. i Acta Acad. Havn. inter gaudia Aulæ populique. Hafn. 1774. —Fol. — Afhandll. i det kjøbenhavnske lærde Selskabs Skrifter.

Christian Johan Berger

er født $\frac{14}{8}$ 1724 i Wien, hvor Faderen. Henrik Berger, gift med Elisabeth Marie Buschen, var Hushovmester hos den danske Gesandt, Grev v. Berkenthin. 1728 døde Faderen, og Moderen sendte da Sønnerne til det evangeliske Gymnasium i Presburg forat opdrages og undervises. Forat uddannes videre reiste Chr. Joh. Berger 1738 til Berlin, hvor han blev optagen i det Joachimthalske Gymnasium; men efter et Aars Ophold i denne Anstalt kom han i Huset hos den chirurgiske Professor Neubauer, hos hvem han lagde sig efter Anatomi og Chirurgi, idet han hørte hans chirurgiske Forelæsninger, Anatomi hos Budæus og Physiologi hos Scharschmidt, medens han samtidig øvede sig i Dissection og fulgte Sygebesøgene i Chariteen. Efter to

Aars Forløb reiste han 1741 til Kjøbenhavn, hvor han i Wohlert fandt en udmærket Lærer og en faderlig Ven og Velynder, medens han samtidig drog Nytte af Simon Krügers anatomiske og chirurgiske Demonstrationer. 1743 reiste han atter herfra og begav sig da til Strasborg, hvor han studerede Anatomi hos Eisenmann og Jacobi, Physiologi og Medicin hos Gravel, Pathologi og Therapi hos Sachse, Pharmacologi og Chemi hos Bøckler, og i praktisk Chirurgi øvede han sig i Militærhospitalet under Le Risches Veiledning. Men fremfor Alt kastede han sig her over Fødselsvidenskaben, hvori han drog saadan Nytte af Frieds Forelæsninger og cliniske Øvelser og saaledes vandt denne Lærers Agtelse og Tillid, at han selv snart fik rigelig Leilighed til praktisk at øve Fødselshjælp saavel i Hospitalet som hos Private. 1746 vendte han tilbage til Kjøbenhavn, hvor han da fik et chirurgisk Stipendium og strax gav sig ifærd med det chirurgiske Studium hos sine tidligere Lærere, medens han tillige studerede Medicinen i dens hele Omfang. 1748 tog han anatomisk og 1750 chirurgisk Examen, begge med Udmærkelse, og han begyndte nu at virke som Læge og Accoucheur og vandt derved almindelig Agtelse og Anseelse, som ogsaa fra Kongens Side blev ham til Deel, og $\frac{26}{7}$ 1758 blev han udnævnt til ordentligt Medlem af og Professor i Anatomi ved det kgl. Maler-, Billedhugger- og Bygnings-Academi. $\frac{25}{5}$ 1759 blev han Assessor i Jordemodercommissionen og samtidig udnævnt til Stad-Accoucheur i Kjøbenhavn; samme Aar blev han creeret til Dr. med., og $\frac{14}{11}$ 1760 blev han Medlem af Collegium medicum. $\frac{15}{5}$ 1761 blev han udnævnt til Prof. med. et artis obstetriciæ og betroet Opsigten med Fødselsstiftelsen i Frederiks Hospital, forsaavidt Undervisningen angik. $\frac{10}{11}$ 1769 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab. $\frac{12}{6}$ 1770 udnævntes han til kgl. Livlæge og fik samme Aar under Kongens og Dronningens Fraværelse det Hverv, at vaage over Kronprindsen paa Frederiksborg. $\frac{7}{12}$ 1770 blev han Meddirecteur for Pleiestiftelsen og i Febr. 1771

Medlem af Directionen for Fredriks Hospital, og da han saaledes fik en hel Deel forskjellige Forretninger, blev det ved en kongelig Befaling, som meddeltes ved Cancelliskrivelse af $\frac{9}{3}$ 1771, paalagt Bergers Discipel, Matthias Saxtorph, som kort forinden var bleven udnævnt til Stadacchoucheur, „under bestandig Opsyn og Direction af Livmedicus, Prof. Berger“ at overtage Tilsynet med Fødselsstiftelsen. Ved sin Stilling ved Hoffet kom Berger i Berøring med Struensee, og var han end ikke blind for dennes Feil, som han endog ved flere Leiligheder lydelig dadlede, ligesom han ogsaa aabenlyst misbilligede Kronprindsens Opdragelse, saa følte han sig dog i anden Henseende tiltrukken af ham, og var vistnok svag nok til at føle sig smigret ved, at Struensee nogle Gange spurgte om hans Raad i Anliggender, der laae ganske udenfor hans Fag og Videnskabens Anliggender, og kom derved til idetmindste til en vis Grad at tage Deel i nogle af Struensees Ministerhandlinger, hvilket siden kom ham til dyrt at staae. Da nemlig Struensee blev styrtet, blev ogsaa Berger arresteret $\frac{17}{1}$ 1772 og ført til Castellet, hvor han først holdtes meget strengt, men dog efter en Maaneds Tids Forløb behandledes mildere, og vel kom man under Sagens Gang mere og mere til Erkjendelse af, at han i Grunden var uskyldig; men under den stærke Gjæring, som da herskede, kunde han dog ikke ganske blive frikjendt, og han blev derfor ved kgl. Reskript til Undersøgelseskommissionen erklæret fri for videre Tiltale og samtidigt beordret til at tage Ophold i Aalborg og der nyde en aarlig Pension af 300 Rdl. indtil han kunde faae et eller andet Provindslægeembede. I Aalborg, hvor han snart blev almindelig afholdt som uegennyttig og dygtig Læge, og hvor hans Pension 1773 forhøiedes til 600 Rdl., blev han dog kun til 1774, da han af Kongen udnævntes til Prof. i Medicin, Chirurgi og Fødselsvidenskab i Kiel. $\frac{2}{10}$ 1776 blev han Etatsraad. I Efteraaret 1787 fik han et apoplectisk Anfald, hvis Følger han haabede at overvinde ved en Reise i Tydskland og Schweitz

1788; men $\frac{2}{4}$ 1789 fik han et nyt Anfald, som endte hans Liv. Til Universitetet i Kiel testamenterede han 4000 Rdl. og hele sit Bibliothek; til hans Ære holdt Universitetet derfor $\frac{18}{7}$ 1789 en Mindefest og opstillede senere hans Buste i sit Bibliothek; i Kjøbenhavn derimod syntes hans Navn og Fortjenester derimod lige til den nyeste Tid at være blevne forglemte. Berger havde 1760 ægtet Laurentia Thestrup, Datter af Etatsraad og Prof., Mag. Christian Thestrup; men allerede 1764 døde hun, og han forblev siden Enkemand. Christian Johan Berger var en udmærket begavet Mand, en grundig Lærd, en overordentlig dygtig Accoucheur, en duelig og anseet Chirurg og Læge og en elskværdig Personlighed. Af Fødselsvidenskaben har han her i Landet indlagt sig store Fortjenester, og det er ikke med Rette, at hans Discipel og Efterfølger, Matthias Saxtorph, i en lang Aarrække saa ganske har stillet sin Lærer i Skygge.

Skrifter: Butini: Om Smaakopper, overs. Kbhvn. 1743. Disp. inaug. de perfectissimi enixus signis. Hafn. 1754. —4. — De Placenta uterina, mortis et morborum Causa. Hafn. 1761. —4. — Spørgsmaal over Menneskets Fødsel og Fødselshjælpen. Kbhvn. 1766. —8. — De Chirurgiæ genuina indole et recta discendæ ratione, ad Medicinæ Studiosos allocutio. Kilon. 1775. —8.

B. Livlæger.

Fra Faderen arvede Fred. V. et Par Livlæger, nemlig Matthias Vilh. von Aspern, som blev i denne Stilling indtil sin Død 1751, og Hieronymus Laub, som først døde 1753. Hvorvidt derimod Johan Samuel Carl ogsaa var Livlæge hos Frederik V, er ikke ret bekjendt; ved hans Død 1757, da han var i Meldorf, kaldtes han idetmindste „forhenværende“ Livlæge, hvilket tyder paa, at han idetmindste noget før sin Død maa være afgaaet fra dette Embede. Ved Asperns Død blev Hans Piper kgl.

Livlæge, og da Laub var død, blev Johan Gottfried Licht udnævnt til Hofmedicus; men han døde allerede 1762 inden han var avanceret til Livlæge, og i hans Sted blev da Laurentius Claussen udnævnt til Hofmedicus. 1755 var Johan Peter Homuth ligeledes bleven Hofmedicus, i hvilken Stilling han forblev indtil 1761; men i de paafølgende Aar synes han af en eller anden Grund at have været ude af denne Stilling, idetmindste nævnes han 1762, 63 og 64 ikke i Statscalenderen, hvor han derimod atter opføres 1765 som Hofmedicus; men hvorlænge han derpaa forblev i Embedet, er ikke bekjendt. Naar vi altsaa udelade Carl, som idetmindste er tvivlsom, bliver da Listen over Frederik V.s Liv- og Hoflæger følgende:

	Hoflæger.	Livlæger.
Matthias Vilhelm v. Aspern		1746—†1751
Hieronymus Laub		1746—†1753
Hans Piper		1751—†1776
Johan Just v. Berger	1753—1774	
Johan Gottfried Licht	1753—†1762	
Johan Peter Homuth	1755—61 og 1761—?	
Laurentius Claussen	1763—†1771	

Johan Just von Berger

var født $\frac{8}{12}$ 1723 i Celle' hvor hans Fader, Johan Samuel v. Berger, var kgl. storbrittanisk Livmedicus. Han studerede først i Göttingen, hvor han 1745 blev Dr. med., reiste derpaa til Holland, England og Frankrig og blev endelig 1752 efter Grev Bernstorffs Forslag indkaldt her til Danmark, hvor han 1753 blev Hofmedicus, 1768 Etatsraad, 1772 Meddirecteur for Pleieanstalten i Kjøbenhavn, 1774 kgl. Livlæge, 1779 Medlem af Videnskabernes Academi i Stockholm og døde 1791. Han var gift med Sara Margarethe v. Ramdohr. v. Berger var en velbegavet, lærd og virksom Mand, som tog levende Deel i Alt, hvad

der kunde bidrage til Lægekunstens Fremvæxt og i medicinal Henseende tjene til Folkets Bedste, og han havde saaledes en væsentlig Deel i forskjellige Anstalter og Foretagender i Aarhundredets sidste Halvdeel, saaledes den botaniske Haves Oprettelse, Fredriks Hospitals, Koppeindpodningsanstaltens og det chirurgiske Academis Anlæg og Udarbeidelsen af Pharmacopoen af 1772. „Han forbandt,“ siger Tode om ham[1]), „med den sandeste Lærdom, med den dybeste Indsigt og den modneste, rigeste Erfarenhed alle de Egenskaber, som herlige Mønstre i Familien og den bedste Opdragelse lægge Grunden til, og som den ædleste Cultur og den udsøgteste Omgjængelse forhverve en Mand af den store Verden og tilsikkre en Læge Høiagtelse, Yndest og Kjærlighed. Han var en Mand efter alle Godes Hjerte, yndet ved Thronen og elsket i den landlige Hytte. Han virkede til Fædrenelandets Gavn i en større Kreds, end nogen Læge før ham.“

Skrifter: Diss. inaug. de puerperarum mania & melancholia. Göttingæ 1745. —4. — Condamine om Smaa-Koppernes Indpodning overs. paa Dansk. Kbhvn. 1755. —8. — Afhdll. i forskjellige lærde Skrifter og Journaler.

Johan Gottfried Licht

var født $\frac{19}{9}$ 1705 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Henrik Licht, først var Kammertjener hos Christian V og Frederik IV og siden Auctionsdirecteur; Moderen hed Margarethe Evers. Han blev undervist i Hjemmet; men da han allerede var saa vidt, at han skulde have deponeret, tog han 1716 paa Grund af sin Moders trange Kaar efter Faderens Død Tjeneste hos Hofapotheker Becker og lagde sig nu efter Pharmacien, hvorpaa han 1725 reiste udenlands.

[1]) Iris 1791, I, p. 292.

1728 lod han sig indskrive som Student i Rostock, studerede derpaa ved flere fremmede Universiteter og kom endelig 1738 tilbage til Kjøbenhavn, hvor han i Decbr. 1743 efter privat Tentamen blev indskreven ved Universitetet, og her blev han endelig $\frac{30}{10}$ 1749 Dr. med. 1753 blev han efter Laubs Død udnævnt til Hofmedicus, og som saadan døde han $\frac{28}{12}$ 1762. $\frac{14}{9}$ 1755 havde han ægtet Frederikke Christiane Rasch, som overlevede ham i 11 Aar, og som var en Datter af Etatsraad og Politimester Erik Torm og Enke efter Kammerraad og Regimentsskriver Otto Christian Rasch.

Skrift: Diss. inaug. de sale communi ejusque existentia in omnibus rebus mundanis. Hafn 1749. —4. —

Johan Peter Homuth

synes at have været en Tydsker, hvis Herkomst og Fødsel imidlertid er ganske ubekjendt. Hvor han har studeret eller promoveret, vides heller ikke; men 1755 synes han at være bleven ansat som Hofmedicus, og han var dengang allerede Cancelliraad. Om Afbrydelsen i hans Stilling er ovenfor talt. 1771 levede han som practiserende Læge i Helsingør, hvor han gjorde Indgreb i Apothekerens Privilegier ved at sælge Medicin, som han bekjendtgjorde ved en trykt Anmeldelse, hvorfor Politimesteren fik kgl. Ordre til efter Apothekerens Klage at confiskere hans Medicamentforraad. Hans senere Skjæbne er ikke kjendt; 1780 var han endnu i Helsingør.

Laurentius Claussen

var født 1725 i Kjøbenhavn. Hans Fader var den bekjendte Operateur Henning Ditlev Claussen, gift med Agnete Schiøtt. 1748 blev han Student og kastede sig da strax over Medicinen, som han først studerede her ved Universitetet, senere i Udlandet, hvor han 1753 opholdt sig i

Berlin og 1755 kom til Leipzig, hvor han 1757 tog den medicinske Doctorgrad. Herfra gik han formodentlig til Edinburgh, hvor han idetmindste siges ogsaa at have studeret, og derefter deeltog han som Læge ved den franske Armee i Syvaarskrigen. Efter dennes Slutning kom han 1763 hjem til Danmark, hvor han samme Aar blev kgl. Hofmedicus, og i denne Stilling døde han $\frac{6}{3}$ 1771. Han var gift med Anthonette Schiøtt.

Skrifter: De intestini duodeni situ & nexu. Lips. 1757. —4. — Disp. de medicamentis & menstruum agentibus ad leges chymicas. Lips. 1756. —4. —

C. Læger udenfor Universitetet og Hoffet.

Lægevæsenet havde under Christian VI.s Regjering faaet en øverste Autoritet, Collegium medicum, under hvilket alle Medicinalanliggender sorterede, og heri skete i Frederik V.s Tid ingen Forandring. Nogen Løn var, som tidligere bemærket, ikke tillagt Collegiets Medlemmer, og man havde i det Hele ikke gjort Regning paa, at dets Forretninger skulde medføre særlige Udgifter, hvortil derfor heller intet Beløb var anvist; kun Secretairen maatte af hvem, som forlangte Attester og Udskrifter osv., lade sig noget Vist betale derfor. Det maa imidlertid temmelig snart have vist sig, at Forretningerne ikke kunde udføres uden Udgifter; thi ved Reskr. af $\frac{10}{3}$ 1752 meddelte Kongen Collegiets Patron, at han „til Collegio medico og dets Udgifters Bestridelse vilde af Zahlkassen have skjænket aarlig 400 Rd. indtil videre, som dets Patron skulde vorde udbetalt for dennem til Collegii Nytte og Udgifter at disponere", og Kongen benyttede da denne Leilighed til et Forsøg paa at gjenoplive en ældre Indretning, som i sin Tid havde vist sig at gjøre Nytte. I Christian V.s Forordning af $\frac{4}{12}$ 1672 var det, som bekjendt, befalet alle Læger at gjøre Indberetning til det medicinske Facultet

om hvad Mærkeligt der forefaldt i deres Praxis eller kom under deres Iagttagelse, og Th. Bartholins Acta medica et philosophica, som væsentlig havde sit Materiale herfra, havde vundet almindelig Anerkjendelse; men efter nogle Aars Forløb ophørte efterhaanden disse Indberetninger fra Lægerne, og dem vilde Frederik V nu atter bringe i Gang paa en noget anden Maade, idet han i det omtalte Reskript paalagde Collegium medicum at „correspondere med de habileste Medicis og andre Vedkommende i Kongens Riger og Lande for at samle sig Efterretning om, hvad courieux og mærkværdigt der in Physicis, Anatomicis og til Medicinen henhørende Ting hvert Aar maatte forefalde“, og hvad der saaledes meddeltes, skulde derpaa „indføres udi aarlig af Facultetet udgivende deslige Actis medicis, som i forrige Seculo fra 1671 til 1679 ved afg. Th. Bartholinum findes udgivne og ved Collegia medica paa andre Steder pleier at iagttages“. Resultatet heraf blev imidlertid ikke stort; thi den videnskabelige Interesse, som fandtes hos Worms og Bartholins Elever, og som i den af Kongen paapegede Periode satte Liv i Tingen, var nu borte, og Alt, hvad der udkom af de bebudede Acta medica, beløb sig, saavidt vides, til et eneste Bind. Det Segl, som ved Collegiets Oprettelse var lovet det for at give „dets decreta og attestata mere Fynd og Kraft“, havde det af ubekjendte Aarsager ikke faaet af Christian VI; men efterat det i Mellemtiden havde benyttet det medicinske Facultets Segl, approberede Frederik V endelig $\frac{9}{6}$ 1752 en Model til et saadant, som nu blev Collegiet til Deel. Endelig blev ved Reskript af $\frac{31}{1}$ 1755 bestemt, hvorledes Collegiets Medlemmer skulde tage Sæde, et Spørgsmaal, som her havde samme Betydning, som i de Tider overalt, hvor flere Mennesker bleve samlede, og som kom til Kongens Afgjørelse ved en Klage, Hofmedicus Licht havde indgivet over formentlig Forurettelse i denne Henseende. Det blev da ved det nævnte Reskript bestemt,

at „Membra i dette Collegio skal tage deres Sæde efter Rang.“

Det var, som tidligere omtalt, blevet overdraget Collegiet, at fremkomme med Forslag til en ny *Medicinalanordning*; men dennes Fremkomst hindredes stadig ved Chirurgernes Modstand, idet Collegiet under den herskende Strid mellem Læger og Chirurger naturligen med sin Majoritet stillede sig paa de Førstes Side og søgte at skade Chirurgerne ved forskjellige Bestemmelser i den nye Anordning. Det samme Forhold vedvarede i Frederik V.'s Tid, idet Kryger og hans Medkjæmpere vedbleve at sætte den samme Modstand mod Forslagets Fremme, og efterat Kryger endelig $\frac{27}{9}$ 1752 i en skriftlig Henvendelse til Kongen havde udtalt sig stærkt imod Forslaget og navnlig paaberaabt sig, „at den Nytte, Theatrum anatomico-chirurgicum har stiftet, er anerkjendt af Folkets Røst, at den bliver udtalt baade af Flaaden og Hæren, der paaskjønne de erfarne unge Chirurgers Omsorg, at Chirurgien nu blomstrer hos os, og at Rex clementissimus ikke kan ville fordrive fra Danmark og ødelægge sin ophøiede Faders Værk“, blev det hele Forslag, som endelig fremkom $\frac{13}{11}$ 1752, forsynet med flere ansete Chirurgers Modbemærkninger, lagt tilside og synes ikke mere at være bragt frem[1]). Forordningen af $\frac{4}{12}$ 1672 vedblev saaledes fremdeles at være Medicinalvæsenets Grundlov og Rettesnor.

Ved *Hæren* benyttede man, som under Christian VI., i det Hele kun Chirurger, som just i den Hensigt maatte godtgjøre at være i Besiddelse af nogle medicinske Kundskaber for at kunne gjøre Fyldest som virkelige Læger hos de Militaire; men dog udnævntes i Frederik V.'s Tid en virkelig Feltlæge, nemlig 1762, da det saae stærkt ud til Krig med Rusland. Ved den Hær paa 70,000 Mand, som i denne Anledning udrustedes under General St. Ger-

---

[1]) Buntzen: Chir. i Danm. p. 22.

main, ansattes nemlig Maurits Marquard Martini som Feltlæge; men da Peter III.s Afsættelse gjorde en brat Ende paa det begyndte Felttog og Armeen derfor snart efter atter bragtes paa Fredsfod, ophørte ogsaa Martinis Hverv endnu samme Aar[1]).

For Flaadens Vedkommende fastsattes i det $\frac{8}{1}$ 1752 udgivne Søkrigsartikelsbrev, hvilke Pligter der paahvilede „Flaadens Medico", og det synes da, at han nærmest skulde kun have Overopsyn med Chirurgerne og Tilsyn med de hygieiniske Foranstaltninger, som skulde træffes ombord i Skibene, hvorimod han kun efter den „en Chef Commanderendes" Ordre skulde „med største Vindskibelighed Nat og Dag være bered" til at yde ham sin Hjælp og „ellers i alle Leiligheder være tjenstvillig, om nogen Officier eller Subalterne hans Raad og Tilsyn er begjærende"; men dette antages aabenbart kun at være i extraordinaire Tilfælde. Da Flaaden 1762 udrustedes og foretog et Togt i Østersøen, har der sikkert ogsaa været en Læge ansat ved den; men hvem der havde denne Post, findes ikke oplyst.

Hvad Landets Forsyning med Læger angaaer, da finde vi, at baade Lægernes Antal i det Hele tiltog under Frederik V.s Regjering, og at Kongen selv efter Evne søgte at sørge for at skaffe Almuen bedre Lægehjælp ved at ansætte flere Landphysici, end der tidligere fandtes. Nogen almindelig Instrux for disse Embedsmænd gaves endnu ikke; men ved hver Enkelts Ansættelse bleve visse Pligter ham paalagte, som han skulde opfylde i Kraft af sin Ansættelse. Paa Sjælland fandtes fra Fredrik IV.s

---

[1]) Maurits Marquard (eller Marcus) Martini var en Søn af Bernhard Antonius M. og Margarethe Elisabeth Behrens og blev født paa Østersøen 1726, da hans Forældre reiste fra Haderslev til Kjøbeuhav. Han studerede Medicin først i Kbhvn. og siden i Berlin, blev 1762 kgl. dansk Feltlæge og tog 1763 Doctorgraden i Bützow, men vendte neppe tilbage til Danmark.

Tid en Landphysicus ansat med Bopæl i Sorø, og saaledes vedblev Forholdet at være indtil 1762, da Kongen efter Wirths Død delte Provindsen i 2 Physicater og ansatte de to Landphysici i Holbæk og Næstved, hvorved disse to Byer, som hidtil ikke havde havt Læger, ved samme Leilighed bleve forsynede med saadanne. Forøvrigt fandtes her Læger i Kjøbenhavn, Roeskilde og Slagelse, for de to sidstnævnte Byers Vedkommende dog kun for en lille Tid[1]). Paa Møen fik man i denne Periode en Læge, idet Apothekeren i Stege fra 1753 var Dr. med., og ved Reskr. af $\frac{8}{11}$ 1760 blev han udnævnt til en Slags Landphysicus, omend han ikke benævntes saaledes; men der tillagdes ham da en vis aarlig Indtægt af Øens Beboere, 2 Sk. af hver Td. Hartkorn af hver Gaardmand og 2—6 Sk. af hver Husmand og Indsidder, for hvilken Betaling han skulde „som Medicus betjene bemeldte Amts Beboere og derhos med fornødne og forsvarlige Medicamenter forsyne dem, som med vedkommende Præsts Attest bevise deres Uformuenhed til samme at betale uden nogen videre Godtgjørelse, men de Andre mod billig Betaling.“ Paa Bornholm havde man for en Tid en Art practiserende Læge. Paa Lolland og Falster fandtes fremdeles kun Landphysicus i Maribo og ingen andre Læger. Paa Fyen fandtes ligeledes kun i Odense Læger; her boede ogsaa Landphysicus. I Jylland udnævntes 1762 en i Aalborg boende Læge til Landphysicus for Aalborghus-, Aastrup-, Børglum- og Seglstrup Amter med Kjøbstæderne Aalborg, Skagen, Hjørring og Sæby, og der tillagdes ham 250 Rdl. aarlig Løn, som paalignedes Beboerne af de nævnte Amter og Kjøbstæder; men det paalagdes ham „at holde en erfaren Studiosum Medicinæ til Hjælp“

---

[1]) Om der endelig ogsaa fandtes en Læge i Helsingør i et Par Aar af dette Tidsrum, er ikke ret bekjendt; det skulde da være Peter Severin Garbo, som omtales i næste Afsnit.

paa Grund af Districtets Vidtløftighed. Ved Reskr. af 1/3 1763 gjordes det ham til Pligt at „flittig besøge Hospitalerne samt de Fattige, som falde i Sygdomme, især dem, som med smitsom Svaghed hjemsøges, som og udi Stiftet ved sin og Medhjælperens Udreise at undersøge Landets Sygdomme og i Sygdoms Tider at conferere med Øvrigheden om, hvad tjenlige Midler der kan bruges og deraf ordinere det Nødvendige." Forøvrigt fandtes her, som hidtil, Læger i Viborg, Aarhus og Ribe. I Norge fandtes, som hidtil, Læger i Christiania, Christianssand, Kongsberg, Bergen og vistnok Throndhjem; men hertil kom endnu i Fredrik V.s Tid en Læge i Stømsø. Endelig ansattes Læger paa Island og St. Croix.

Kjøbenhavn.

Her fandtes i dette Tidsrum et ikke ganske ringe Antal Læger, dels ansatte i forskjellige Stillinger og Embeder, dels levende som practiserende Læger alene; men navnlig af den første Klasse Læger fandtes her i dette Tidsrum flere, end nogensinde før, idet der foruden Universitetets Professorer, de kgl. Liv- og Hoflæger og Stadsphysicus ogsaa fandtes Læger ansatte ved Frederiks Hospital, den botaniske Have og Naturalcabinettet paa Charlottenborg.

a) Stadsphysici.

Ved Christian VI.s Død var Christian Lodberg Friis Stadsphysicus i Kjøbenhavn; men da han næste Aar ved Dethardings Død blev ordinair medicinsk Professor, entledigedes han fra sit Embede som Physicus, og i hans Sted kom da Peter Rudolph Wandeler, som dog først 1748 blev udnævnt, men som derpaa havde Embedet indtil sin Død 1775.

Peter Rudolph Wandeler

var födt $\frac{4}{6}$ 1714 i Slesvig, hvor hans Fader, gift med Anna Catharine Dauw, var Musicus ved det fyrstelige Hof. 1736 deponerede han fra Odense Gymnasium, og nogle Aar efter blev han Alumnus paa Borchs Collegium. Han disputerede $\frac{30}{7}$ 1746 for den medicinske Doctorgrad og creeredes Dagen efter paa Arveprindsens Fødselsdag til Dr. med. Efter at have practiseret et Par Aar i Hovedstaden, blev han $\frac{26}{4}$ 1748 Stadsphysicus i Kjøbenhavn, og $\frac{31}{8}$ 1759 udnævntes han til Prof. med. designatus; men virkelig medicinsk Professor blev han ikke før sin Død $\frac{6}{6}$ 1775. Han var gift med Bolette Bjørnsen, som døde 2 Maaneder efter ham.

Skrifter: Specimina III anatomico-medica. Havn. 1741—43. —4. — Aphorismi Pathologici de malo Hypochondriaco. Havn. 1744. —4. — Aphorismi Therapeutici de malo Hypochondr. Havn. 1745. —4. Disp. inaug. de insigni emendatione praxeos medicæ in Nosocomiis invenienda. Havn. 1746. —4, — Afhdll. i Nova Acta Med. Havn.

b) Andre Embedslæger.

Foruden Stadsphysicus fandtes i dette og de følgende Tidsrum, ligesom det havde været Tilfældet i Christian IV.s Tid, men ikke senere, forskjellige Læger offentlig ansatte i forskjellige Embeder og betroede Poster i Hovedstaden.

Ved Vaisenhuset var allerede af Fredrik IV. en Læge bleven ansat, nemlig Caspar Vilhelm Schlösser, som 1727—31 havde denne Post, hvorpaa i Christian VI.s Tid Theod. Vilhelm Grothaus havde Posten og forenede den med Stadsphysicatet, ligesom hans Eftermand, Christian Lodberg Friis, som synes at have beklædt denne Post lige indtil 1753, da Jens Bing overtog den; men han havde den kun et Aar, hvorpaa Christian Friis Rottbøll, som senere blev Friis's Efterfølger ved Univer-

sitetet, overtog Embedet som Vaisenhuslæge og beklædte det ud over Frederik V.s Regjeringstid.

Da Kongen 1752 vedtog at indrette en botanisk Have uafhængig af Universitetet, indkaldtes Tydskeren Georg Christian Oeder til at forestaae dens Oprettelse og derefter være Professor i Botanik ved Haven, som vedblev at staae under hans Bestyrelse, og i denne Stilling forblev han ind i Christian VI.s Tid. 1754 ansattes Carl Jensenius som kgl. Vicebotanicus under Oeders Fraværelse paa videnskabelige Reiser.

Noget senere, nemlig ved Fundats af $\frac{31}{3}$ 1759, blev en anden Anstalt, sigtende til Naturvidenskabernes Fremme, oprettet i Hovedstaden, nemlig Natural- og Husholdnings-Cabinettet paa Charlottenborg, og her ansattes strax to Læger som Professorer, nemlig Georg Tycho Holm som botanisk Professor og Peter Ascanius som Professor i Oeconomi. Holm døde imidlertid samme Aar, som han blev ansat, og Ascanius blev derpaa ene Professor i Resten af Fredrik V.s og Begyndelsen af Christian VII.s Regjering.

Ved det 1755 stiftede kgl. Opfostringshus var Carl Jensenius Læge fra $\frac{1}{10}$ 1755 til $\frac{2}{6}$ 1769.

Ved Vartov, hvor en Chirurg hidtil havde gjort Tjeneste som Læge, blev Christian Johan Berger 1753 ansat; men da det 1764 blev bestemt, at baade en Læge og og en Chirurg skulde ansættes ved denne Stiftelse, gik Lægeposten over til Christian Friis Rottbøll, som derpaa havde den indtil 1783.

Endelig fremstod i dette Tidsrum ved Kongens Gavmildhed en Stiftelse, som blev af stor Betydning for den danske Lægestand, og ved hvilken allerede i Fredrik V.s Tid ikke faa Læger fandt en for dem selv som for deres Medborgere betydningsfuld Ansættelse i over- eller underordnet Stilling, nemlig det Kgl. Fredriks Hospital, paa hvis medicinske Afdeling saavel Overlæger, som Reservelæger og Candidater lige fra dets Stiftelse 1757 vare ansatte. I Frederik V.s Tid virkede som Overlæger Carl

Jensenius 1757—61 og Johan Christian Fabricius 1761—75. Reservelæger synes fra Begyndelsen ikke at have hørt til Hospitalets ordinaire Functionairer; kun een Læge kan med Sikkerhed siges at have beklædt denne Post i Fredrik V.s Tid, nemlig Hans Møller 1766—68[1]), og det var altsaa kun i en meget kort Tid af denne Periode. Som Candidater vare endeel ældre medicinske Studerende ansatte; men da de endnu paa dette Tidspunkt ikke kunde betragtes som Læger, forbigaaes de her.

Christian Friis Rottbøll

var født $\frac{3}{4}$ 1727 paa Hørbygaard i Sjælland, hvor hans Fader, Christian Mikkelsen Rottbøll, var Forvalter og gift med Margarethe Catharine Friis. Han deponerede 1745 fra Roeskilde Skole, blev 1746 Baccalaur. phil., 1748 Alumnus paa Valkendorffs og 1751 paa Ehlers Collegie. I sine første Studereaar kastede han sig over Theologien, og 1752 tog han theologisk Attestats; men han gav sig derpaa til at studere Medicin og blev da allerede 1754 Læge ved Vaisenhuset, hvorpaa han $\frac{20}{3}$ 1755 blev Dr. med. her ved Universitetet, og $\frac{20}{8}$ 1756 udnævntes han til Prof. med. designatus. Han gjorde derpaa en Reise til Sverrig for at høre Linné og reiste derpaa 1757 i Selskab med Theodor Holm (Holmskjold) først til Hannover, hvor han gjorde Bekjendtskab med Werlhof, og derpaa til Pyrmont, hvor de brugte Badene. Herfra gik de gjennem Hartzen, hvor Gruberne og Brocken besaaes, til Cassel og derpaa til Göttingen, hvor de gjorde Bekjendtskab med Røderer, Kæstner, Zinn og andre berømte Mænd, derfra til Amsterdam, hvor de besøgte den botaniske Have og andre Mærkværdigheder, gik derfra til Leyden, hvor de hørte Røyens

[1]) Naar Bang (Det Kgl. Fredr. Hosp. 1757—1857) angiver 1759 som Tiden for Møllers Ansættelse som Reservelæge, kan det umuligt være rigtigt; thi Møller blev først 1758 Student.

botaniske Forelæsniuger og begyndte at samle et Herbarium samt om Vinteren hørte Muschenbrook over Physik, Albin den Ældre over Physiologi, den Yngre over Myologi, Gaubius over Chemi og Pathologi og stiftede Bekjendtskab med Adrian Royen og Prof. Allemand. I Sommeren 1758 studerede de Botanik her og gjorde Afstikkere til Utrecht, Amsterdam og Haag. I August s. A. reiste de over Rotterdam til Antwerpen, Löwen, Brüssel og endelig Paris, hvor de opholdt sig et Aar, studerede Botanik om Sommeren og Anatomi om Vinteren og havde et Cursus hos Sabatier, bivaanede chirurgiske Operationer af Moreau i Hotel Dieu og af Sabatier i Hotel des Invalides, stiftede Bekjendtskab med Morand, Louis og Frere Comes, hvis Stenoperationer de saae, øvede sig i Bandagelægning hos Didier, hørte botaniske Forelæsninger hos Jussieu og Lemonniers og obstetriciske Forelæsninger hos Levret samt øvede sig under hans Veiledning i Accouchementspraxis. I Septbr. 1759 reiste de over Lyon til Montpellier, hvor de gjorde Bekjendtskab med Sauvage og flere andre Lærde, og her skiltes de, hvorpaa Rottbøll gik videre til Italien, medens Holm vendte hjemad. 1761 kom Rottbøll hjem, og han skal nu have faaet Universitetets botaniske Have under sin Bestyrelse [1]). 1762 begyndte han at holde Forelæsninger ved Universitetet som Vicar for Chr. Lodberg Friis og vedblev hermed indtil dennes Død 1773. Ved Oeders Bortgang fra den botaniske Have 1770 blev Rottbøll Forstander i hans Sted og foretog da en betydelig Forandring ved Planternes Ordning. $\frac{18}{3}$ 1763 blev han Medlem af det kgl. danske Videnskabernes Selskab, $\frac{14}{8}$ 1770 Justitsraad, 1776 Prof. med. ordin., 1779 Etatsraad, 1784 Conferentsraad. $\frac{30}{5}$ 1794 fritoges han for Forelæsninger ved Universitetet og den botaniske Have, og $\frac{15}{6}$ 1797 døde han.

---

1) Worms Lex. II, p. 296, Hundrup Biogr. Efterr. om Drr. med. p. 168.

Han var 3 Gange gift, idet han $^{10}_{5}$ 1762 ægtede Ursula Schnabel, Datter af Rector i Roeskilde, Mag. Bernt Schnabel, og da hun var død 1767, ægtede han $^{18}_{4}$ 1768 Johanne Elisabeth Mangor, Datter af Apotheker i Kjøbenhavn, Christopher Heerfort Mangor; men ogsaa hun døde 1771, og han ægtede nu 1778 sin sidste Hustru, Catharine Hedvig Wohlert, Datter af Dreier Daniel Jacob Wohlert (Broder til Hofchirurgen), og hun overlevede ham i adskillige Aar. I sit Testamente skjænkede han et Herbarium og nogle botaniske Manuskripter til den botaniske Have. Rottbøll roses af sine Samtidige som et lyst Hoved og en grundig og flittig Lærd, som ikke alene var en udmærket Botaniker og Anatom, men ogsaa havde megen Indsigt i Mathematik og Physik. Han siges dertil at have havt en blid Character og human Tænkemaade, som gjorde ham agtet og elsket i Omgang, og af de Studerende skal han ligeledes have været særdeles afholdt. Som Læge synes han derimod ikke ret at have gjort Lykke, og efter sin 2den Hustrus Død faldt han i en langvarig Hypochondri og vilde senere ikke practisere som Læge [1]).

Skrifter: Dispp. II. de locorum Geometricorum Constructione. Havn. 1748, 1749. —4. — Dispp. II. de igne. Havn. 1750. —4. Disp. de motus muscularis Causis. Havn. 1752. —4. — Trifolium Observationum Medicarum. Havn. 1753. —4. — Disp. de Morbis deuteropathicis seu Sympathicis. Havn. 1754. —4. — Succincta Balneorum Historia. Havn. 1754. —4. — Theoria Balneorum methodo geometrica pertractata. Havn. 1755. —4. — Prælectiones Academicæ in formulas. Part. I. Havn. 1765, Part. II. Havn. 1768. —4. — Afhandl. om Smaakopperne. Kbhvn. 1766—68. — Botanikens udstrakte Nytte, foredraget i et Indb. Skrift til Forelæsn. i den botaniske Hauge. — Kbh. 1771.

---

[1]) Om Rottbølls Character og personlige Egenskaber see Nyt Bib. f. Læger, p. 212—13, Baden: Univ. Journ. V, p. 156, Iris og Hebe 1797, III. p. 123.

—8. – Descriptiones plantarum rariorum iconibus illustratæ. Havn. 1773. —Fol. — Programma describens plantas rariores Horti Universitatis Havn. 1773. – 8. — Descriptiones rariorum plantarum nec non materiæ Medicæ atque Oeconomicæ e terra Surinamensi fragmentum, Disp. pro loco. Havn. 1776. —4. Orationes duæ. Havn 1777. —4. Afhandll. i Vdsk. Selsk. Skrifter.

Georg Christian Oeder

var født 3/2 1728 i Anspach, hvor hans Fader, Georg Ludvig Oeder, som siden blev Superintendent i Feuchtwangen, dengang var Conrector; Moderen hed Margarethe Sybille Hamberger. Han studerede ved flere tydske Universiteter, men især i Göttingen, hvor Haller navnlig var hans Lærer i Medicinen, medens han dog tillige lagde sig med ikke ringe Iver efter Cameralvidenskaben. 1749 blev han under Hallers Præsidium Dr. med. i Göttingen, og 1752 blev han indkaldt her til Danmark for at yde sin Tjeneste ved Oprettelsen af den nye botaniske Have, ved hvilken han ansattes som Professor og Bestyrer. Han antages at have havt til Hensigt at opnaae en Ansættelse ved Universitetet, og man mente navnlig, at det var med dette for Øie, at han holdt en Disputats, som bivaanedes af et talrigt Auditorium af Hovedstadens fornemste og lærdeste Mænd, men hvor Rottbøll opponerede med en saadan Iver og Kraft og endog gjorde det saa sandsynligt, at Oeders Disputats var skreven af en anden Forfatter, at hans Øiemed derved blev fuldstændigt tilintetgjort[1]. 1754 foretog han paa offenlig Bekostning en Reise omkring til de bo-

[1]) Badens Univ. Journ. V., p. 136. Baden, som i denne Sag forresten aabenbart sympathiserer med Rottbøll, siger: „Oeder var en ung Mand af unægtelige Talenter, men fattedes Gaven til at vise dem ved en Disputereact, da han ingen Øvelse havde i at disputere og ingen Færdighed i at tale Latin. I begge Dele overgik Rotbøll ham langt“ . . .

taniske Haver i Udlandet, og 1755—60 foretog han en Mængde videnskabelige Reiser omkring i Danmarks og Norges forskjellige Provindser. 1769 blev han Medlem af det norske Videnskabernes og Landhusholdningsselskab, 1770 blev han Finantsraad og fratraadte den botaniske Have, 1771 Deputeret for det norske Rentekammer, 1772 Stiftamtmand i Throndhjem, men strax igjen entlediget med en Pension af 700 Rdl., og 1773 blev han da Landfoged i Oldenborg, hvor han døde 1791. Han var 2 Gange gift; hans første Hustrus Efternavn var Ericius; hans anden Hustru var Giertrud Matthiesen, Datter af Justitsraad Conrad Matthiesen i Altona. Oeder var utvivlsomt en velbegavet og lærd Mand og vandt ogsaa snart Anerkjendelse her i Landet baade som Botaniker og som Cameralist, omend han som Udlænding mødte en hel Deel Modstand. Hans vigtigste Foretagende var Grundlæggelsen og Udgivelsen af Flora Danica, hvortil han bekjendtgjorde Planen 1761, og hvoraf han udgav 10 Hefter. Han var en varm Ven af Bonden og har vel sin Deel i de bedre Tider, som senere oprandt for denne Stand, da Stavnsbaandet løstes osv.

Skrifter: Disp. inaug. de derivatione & revulsione per venæ sextionem. Göttingæ 1749. —4. — Disp. de Irritabilitate. Hafn. 1752. —4. — Underretning om Flora Danica. Kbhvn. 1761. —Fol. — Indledning til Plante-Læren, udg. paa Tydsk og Latin og overs. paa Dansk, 1ste Del af Tyrholm, Kbhvn. 1764. —8, 2den D. af Lodde, Kbhvn. 1766. —8. — Underretning, hvorledes Træer, Urter, Frø etc. bedst kan forsendes til Søes. Oversat af Fransk. Kbhvn. 1760. —8. — Index Plantarum in Linnæi Systemate. Hafn. 1761. —12. — Abbildungen der Pflanzen, welche in den Königreichen Dännemark und Norwegen etc. wild wachsen. Kopenh. 1766. —Fol. — Nomenclator Botanicus. Hafn. 1769. —8. — Bedenken über die Frage, wie dem Bauernstande Freiheit und Eigenthum in den Ländern, wo ihm beydes fehlet, verschaffet werden könne. Frankf. und Leipz. 1769. —8. Overs. p. Dansk af Lodde. Kbhvn. 1771. —8. — Raisonnement uber Wittwen-

Cassen. Frankf. u. Leipz. 1771. —8. — Zusätze zu dem Bedenken über die Frage, wie dem Bauernstande etc. Frankf. u. Leipz. 1771. —8. — Verzeignisz zu der Flora Danica gehörigen in den Königreichen Dännemark und Norwegen etc. wild wachsenden Kräuter. Frankf. u. Leipz. 1770. —8. Afhandll. i Deutsches Museum og Dansk Bibliothek.

Georg Tycho Holm

var født $\frac{3}{1}$ 1726 i Korup paa Fyen, hvor hans Fader, Wulf Godske Holm, var Præst. 1743 deponerede han fra Odense Gymnasium, tog det næste Aar philosophisk Examen og senere theologisk Attestats, men gav sig derpaa til at studere Medicin og blev Alumnus paa Borchs Collegium. Med offentlig Understøttelse reiste han 1750 til Upsala for at høre Linnée, og herfra vendte han 1751 tilbage, men blev da efter kongelig Befaling sendt til Norge for at virke som Læge under en herskende Smitsot. Ved sin Hjemkomst herfra fik han Reisestipendium, og 1754 reiste han da paany til Upsala; men efter et Ophold her reiste han videre, dog kun for 1757 at komme tilbage til Upsala, hvor han da tog den medicinske Doctorgrad, og samme Aar kom han derpaa tilbage til Kjøbenhavn, forsynet med udmærkede Anbefalinger af Linnée. 1758 gjorde han en Reise gjennem Sjælland, Fyen og Jylland for at undersøge Landets Beskaffenhed og dets Faunaer. 1759 blev han Prof. botanices ved Cabinettet paa Charlottenborg, hvortil han under sit Ophold i Sverrig havde samlet endeel Mineralier, Urter, Insecter, Krybdyr og andre Gjenstande; men da han for videre at uddanne sig stod i Begreb med at tiltræde en Reise til England, døde han $\frac{15}{9}$ 1759. Tycho Holm var en udmærket begavet ung Mand, opfyldt af Iver og Interesse for Naturvidenskaberne, særlig Botaniken, og hans Samtid nærede de største Forhaabninger om, hvad han i Fremtiden vilde kunne udrette; men en tidlig Død gjorde uformodentlig Ende herpaa.

Skrifter: Diss. de Ventriculo Humano. Hafn. 1749. —8. — Jacques Menards Jordemoder-Skole, oversat paa Dansk. Kbhvn. 1749. —8. Prodromus Floræ Danicæ. Upsalæ 1754. —4.

Peter Ascanius

var født $\frac{24}{5}$ 1723 paa Nordmør i Norge, hvor Faderen var Præst. Han studerede først i Upsala, reiste dernæst udenlands og blev Dr. med., uvist hvor. Ved sin Hjemkomst 1759 blev han Prof. natural & oeconomiæ ved Cabinettet paa Charlottenborg, hvor han ogsaa efter Holms Død var Prof. botanices tillige. Fra sine Reiser havde han medbragt endeel italienske Mineralier, som han skjænkede Cabinettet. Medens han var ansat her, blev han Medlem af det londonske Selskab til Manufacturens og Handelens Forbedring og af det norske Videnskabernes Selskab. 1771 blev han Overbergamtsassessor og Lector ved Seminariet i Kongsberg; 1776 blev han forflyttet som Berghauptmand nordenfjelds, fra hvilken Post han 1788 blev entlediget, hvorpaa han drog til Kjøbenhavn, hvor han døde 1803. I Aarene 1768—71 havde han paa kongelig Bekostning foretaget naturhistoriske Reiser i Norge.

Skrifter: Oratio Panegyrica in Thalamos Fridr. V. & Julianæ Mariæ, habita in Acad. Upsal. Havn. 1752. —4. — Prospect d'un ouvrage intitulé Icones rerum naturalium. Havn. 1766. — X Figures illuminées a l'Histoire naturelle. Copenh. 1767. —Fol. — Afhandll. i Acta Med. Hafn. og det norske Videnskabernes Selskabs Skrifter.

Carl Jensenius

var født $\frac{28}{1}$ 1726 paa Vemmetofte, hvor Faderen, Mag Jens Jensenius, var Hofprædikant hos Prinds Carl og Prindsesse Sophie Hedevig; Moderen hed Margarethe Pedersdatter. Forældrene døde inden Sønnen var 4 Aar gl., og han blev

derpaa opdragen paa Prindsessens Bekostning og studerede siden paa Dronning Sophie Magdalenes Bekostning først i Kjøbenhavns og siden fra 1738 i Aalborg Skole, hvorfra han deponerede 1745. 1746 blev han Baccal. phil., studerede derpaa Philosophi og Philologi og blev 1749 Alumnus paa Borchs Collegium, hvorpaa han begyndte at studere Medicin. Da Tobias Wirth var forflyttet til Sorø, blev han 1753 Secretair ved Collegium medicum, og da Oeder 1754 begav sig paa sin videnskabelige Reise, blev Jensenius i Mai Maaned udnævnt til kgl. Vicebotaniker. I Novbr. s. A. lod han sig examinere af det medicinske Facultet, og $\frac{26}{2}$ 1755 disputerede han for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han 26de Juni s. A. creeredes til Dr. med. $\frac{7}{4}$ 1757 blev han den første Overmedicus ved Fredriks Hospital, hvilken Post han beklædte indtil 1761; 1768 blev han virkelig Justitsraad, 1775 Livlæge med Etatsraads Rang, og $\frac{3}{11}$ 1795 døde han. Han var Medlem af det kgl. Landhusholdningsselskab. Hans Hustru hed Mette Kirstine Grønnegaard.

Skrifter: Disp. de Particulis Danici Sermonis præpositivis, connexis & postpositivis. Hafn. 1749. —4. — Historia Medicinæ in Dania (Fragment). Hafn. 1751. —8. Meletema de singularis cujusdam formulæ emeticæ indole & motu agendi. Hafn. 1753. —4. — Pyretologia ad Experientiam & Methodum revocata. Hafn. 1755. —8. — D. Chr. Weisbachs retskafne og grundige Cuur, p. Dansk overs. og med Anm. forbedret. Kbh. 1755. —8.

Johan Christian Fabricius

var født 1697 [1]) eller 1705 [2]) i Hastrup ved Tøndern, hvor hans Fader af samme Navn var Sognepræst, Moderen hed Mette Christine Bucholtz. Hans Levnetsomstændigheder

---

1) Nyerup. Litt. Lex. p 160.
2) Worms Lex. I., p. 296.

ere i det Hele ikke meget bekjendte; men det vides, at han studerede i Berlin og Halle og 1727 blev Dr. med. paa sidstnævnte Sted. Han blev derefter Physicus i Tønder og 1761 Overmedicus ved det kgl. Fredriks Hospital i Kjøbenhavn, hvilken Stilling han beholdt indtil sin Død $\frac{4}{5}$ 1775.

Skrifter: De venæ sectione abortum præservante, Diss. inaug. Halæ 1727. —4. — Unterricht vor den Krancken auf dem Lande. Tondern 1738. —8. — En Afhdlg. i det Kjbhvnske lærde Selsk. Skrifter.

c) Practiserende Læger.

Af blot practiserende Læger fandtes i dette Tidsrum ikke faa i Hovedstaden. Af Læger, som levede her i Christian VI.s Tid, fandtes endnu Johan Gottlieb de Bøtticher, som først døde 1762, men som forresten neppe øvede nogen synderlig Virksomhed i denne Periode, Jens Bing den Ældre, som døde 1751, og hans Brodersøn, Jens Bing den Yngre, som døde 3 Aar efter, Tobias Wirth indtil 1752, da han flyttede til Sorø, Gottsch. Mühlhausen, som døde 1759, Gotth. Benjamin Rudolphi, som døde 1764, Marcus Heerfort Peckel og Hannibal Sverdrup, som overlevede Fredrik V. Foruden disse Læger fandtes her nogle Andre, som i dette Tidsrum nedsatte sig i Hovedstaden, og som nu skulle nærmere omtales.

Salomon Theophilus de Meza

eller Christian Julius Fredrik de M. var født $\frac{4}{9}$ 1727 i Amsterdam, hvor hans Fader. Abraham de Meza, en lærd portugisisk Rabbiner, var Prædikant ved den portugisiske jødiske Synagoge; Moderen hed Rachel Cahanet de Lara. I sin Barndom blev han undervist i den jødiske Litteratur og hebraisk Poesi; men fra sit 13de Aar begyndte han at

studere Medicin under Veiledning af sin Farbroder, David de Meza, en berømt Læge i Amsterdam. Efter at have nydt privat Undervisning, blev han dimitteret til Universitetet i Utrecht, hvor han, efterat have fuldendt sine academiske Studier, 1749 blev Dr. med. Efter sin Hjemkomst reiste han til Harderwick, hvor han navnlig sluttede sig til Johan de Gorter, som dengang var medicinsk Professor der og siden blev Livlæge hos Keiserinden af Rusland. Her blev han dog ikke længe, men reiste samme Aar til Hamborg. 1753 kom han til Kjøbenhavn, hvor han først antog Navnet Theophilus, medens han hidtil kun havde hedt Salomon. Her blev han 1772 Medlem af det medicinske Selskab. Efter sin Kones, Regina Cahanet Belinfantes, Død 1783 lod han sig tilligemed sin Søn, Dr. med. Jacob d. M.[1]) døbe af Confessionarius Bastholm og fik nu Navnet Christian Julius Fredrik. Han døde i Kjøbenhavn i Aaret 1800.

Skrifter: Diss. Medica inaug. de Menstruis. Ultraj. ad Rh. 1749. —4. — Armamentarium Medicum. Havn. 1761. —8. — De l'Education des Enfans. Copenh. & Leipz. 1769. —8. — Compendium medicum practicum per fasciculos distributum. Havn. 1780—83. —8. — Troes-Bekjendelse. Kbhvn. 1783. —8. — Afhandll. i Collect. Soc. med. Havn. og Acta reg. Soc. med. Havn.

Georg Heuermann

var født 1723 i Oldeslohe, hvor hans Fader af samme Navn var Borger og gift med Maria Goden. Han gik først i Skole i Oldeslohe og kom siden, 1747, til Kjøbenhavn, hvor han lagde sig efter Chirurgien og blev Chirurg hos Greven af Brunswig, blev her $\frac{30}{9}$ 1748 indskreven ved Uni-

---

[1]) En anden Søn, Justus Zadig de M., studerede Medicin her ved Universitetet, blev Dr. med. i Bützow 1777 og døde i Gustrow i Decbr. s. A.

versitetet og disputerede endelig her $\frac{21}{10}$ 1749 for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han 30. Octbr. creeredes til Dr. med. $\frac{4}{4}$ 1754 blev han Læge ved Søcadetterne, fulgte siden med de franske Tropper til Holsten og blev 1760 efter W. Hennings's Bortgang Læge ved Hospitalet i Kellinghusen, men udnævntes $\frac{19}{9}$ s. A. til Prof. med. extraord. i Kjøbenhavn, hvor han derpaa levede indtil sin Død $\frac{6}{12}$ 1768. Han ægtede $\frac{5}{12}$ 1764 Maria Dorothea Gustmeier, Datter af en afdød Kjøbmand i Kjøbenhavn; hun overlevede ham og blev Priorinde i det Harboske Frueklоster, hvor hun døde 1811. Heuermann var en dygtig Anatom og Chirurg og gjorde en Tidlang Tjeneste som anatomisk Prosector; derimod kom han neppe til at virke som Docent.

Skrifter: Disp. inaug. de Lingva humana. Hafn. 1749. —4. — Physiologie. Kopenh. u. Leipz. 1751. —8. — Abhandlung der vornehmsten chirurgischen Operationen. Kopenh. 1754—57. —8. — Vermischte Bemerkungen und Untersuchungen der ausübenden Arztney Wissenschafft. Kopenh. 1765. —8.

Nicolai Fredrik Bertram

var født i Gluckstadt, uvist naar eller af hvem, studerede ved forskjellige Universiteter i Udlandet, hvor han navnlig lagde sig efter Anatomi og Fødselsvidenskab, blev 1747 Dr. med. i Leyden, kom derpaa til Kjøbenhavn, hvor han navnlig practiserede som Accoucheur, 1753 blev Assessor i Jordemodercommissionen og døde $\frac{30}{6}$ 1758.

Skrift: Diss. inaug. de partu difficili ex uteri situ obliquo. Leidæ 1747. —4.

Johan Christian Lange

var født $\frac{6}{12}$ 1717 i Lybæk, hvor hans Fader, Martin Lange, var Chirurg; Moderen hed Maria Leyseringen. Han lagde sig først efter Pharmacien, som han lærte i sin Fødeby og

siden øvede i Kønigsberg, hvor han imidlertid $\frac{10}{1}$ 1738 blev indskreven ved Universitetet og da gav sig til at studere Medicin. 1741 gik han til Berlin og studerede hos de derværende medicinske Professorer; men formodentlig af oeconomiske Grunde lod han sig 1742 antage som Provisor ved et Apothek i Leipzig, hvorfra han dog næste Aar maatte ved sin Faders Død begive sig hjem til Lybæk, hvor han da øvede sig i den medicinske Praxis paa det derværende Hospital. Siden conditionerede han paa de største Apotheker i Gothenborg, Berlin og Anklam og blev tilsidst Provisor hos Apotheker Günther i Kjøbenhavn, hvor han da fortsatte sine afbrudte medicinske Studier, blev $\frac{4}{1}$ 1754 indskreven ved Universitetet, og samme Aar disputerede han, efterat have underkastet sig den foreskrevne Examen, 10. April for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han practiserede her indtil sin Død $\frac{27}{5}$ 1776. Han vides ikke at have været gift.

Skrifter: Disp. inaug. de Acidorum natura & virtute. Hafn. 1754. —4. — Lære om de naturlige Vande. Kbhvn. 1756. —8. — Mittel die Schiff-Leuten der königl. Flotte gesund zu erhalten. Kopenh. 1766 —8. Børne-Vennen, om Børnenes physiske Opdragelse fra Fødselen af indtil det 15de Aar. Kbhvn. 1773. —8. En Afhandl. i Oecon. Journal.

Johannes Pauli

var født i Nykjøbing paa Falster, uvist naar eller af hvilke Forældre, studerede i Kjøbenhavn og derpaa i Udlandet, hvor han 1763 blev Dr. med. i Bützow, hvorpaa han practiserede i Kjøbenhavn, hvor han skal være død i høi Alder[1]); forresten er han ganske ubekjendt.

---

1) Nyrup. Litt. Lex. p. 450.

Skrifter: Dansk Oeconomisk Urtebog. Kbhvn. 1761. —8. Diss. inaug. de Insectis Coleopteris Danicis. Bütz. 1763. —4. — Chymisch-Medicinische Abhandlung von denen distillirten Wassern und brennenden Geistern. Kopenh. 1769. —8. — Der medicinische Richter in Betrachtung der Todschläge. Kopenh. 1764. — En Afhandl. i Oecon. Journ.

Johan Andreas von Osten

var egentlig ikke rigtig Læge, da han ikke var Dr. med.. men havde dog en vis Ret til at practisere. Hans Herkomst og Fødselsaar ere ubekjendte, og det vides kun, at han laae som Student paa Regentsen 1735 og som Alumnus paa Borchs Collegium 1739—41, var derpaa nogle Aar Læge i Grønland og levede endelig i sit Livs Slutning i Kjøbenhavn, hvor han døde 1765.

Skrifter: Theses medicinales. Hafn. 1739. —4. — Disp. de potioribus medicamentis hodiernis e cadavere humano petitis. Partic. I.—II. Hafn. 1739—40. —4. Circa sceleton naturale bina experimenta. Hafn. 1741. —4.

Claus Pedersen Ellius

er endnu mere ubekjendt, end den Sidstnævnte, og hører maaskee strengt taget ikke med til Kjøbenhavns Læger. Dr. med. synes han ikke at have været; men han blev, uvist naar, Landphysicus paa St. Croix og døde der 1773.

Skrift: Investigationum luis bovillæ et experimentorum circa eam institutorum specimen primum. Hafn. 1764. —4.

Christian Carl Kramer

kan ogsaa kun uegentlig regnes blandt Hovedstadens Læger. Han var født $\frac{19}{1}$ 1732 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Johan Christopher Kramer, var Hushovmester hos Overkammerherre v. Plessen; Moderen hed Sophie Kaas. Han

blev 1753 privat dimitteret til Universitetet, blev 1755 Baccalaur. phil., lod sig 1760 examinere af det medicinske Facultet og blev $\frac{29}{12}$ 1760 efter forudgaaet Disputats creeret til Dr. med., hvorpaa han reiste som Læge med det lærde Selskab, som kort efter paa kgl. Bekostning reiste til Arabien, men døde paa denne Reise 1764 i Bombay[1]).

Skrifter: Efterretning om Canariefugle og deres Pleie. overs. Kbhvn. 1759. —8. Specimen Insectologiæ Danicæ. Hafn. 1760. —4.

Roeskilde.

Her fandtes vistnok allerede i Frederik V.s Tid en Læge, som dog ikke var Dr. med., nemlig Christian Fredrik Frich, som var Lic. med., og som idetmindste allerede 1766 var Apotheker der i Byen[2]), men som forresten er ganske ubekjendt.

Holbæk

blev i Fredrik V.s Tid Sædet for en Landphysicus eller Provindsialmedicus, hvem der blev tillagt 200 Rdl. i aarlig Lønning, som Amtstuen ved Reskr. af $\frac{25}{8}$ 1762 blev beordret til at udbetale. Den Første, som beklædte denne

[1]) Selskabet bestod af Prof. v. Haven, som skulde anstille historiske og philologiske Undersøgelser, Svenskeren Forskål, som skulde forestaae de naturhistoriske Iagttagelser, Ingenieurlieutenant Carsten Niebuhr, som skulde gjøre geographiske, astronomiske og mathematiske Observationer, Kramer som Læge og Maler og Kobberstikker Georg Vilhelm Baurenfeind. Reisen gjorde stor Opsigt i Europa; men alle Medlemmer døde undtagen Niebuhr, som 1767 kom hjem med en vigtig Samling af Mærkværdigheder og orientalske Manuskripter.

[2]) Danmarks Speil for 1766.

Post, var Niels Nissen Storm, som var her fra 1762 til 1765, da han forflyttedes til Kongsberg som Bergmedicus, og han efterfulgtes da af Jørgen Høeg, som var her indtil Begyndelsen af det 19de Aarhundrede.

Niels Nissen Storm

var født $\frac{19}{9}$ 1731 i Svendborg, hvor Faderen, Søren Storm, var Sognepræst ved Nicolai Kirke; Moderen hed Catharine Birgitte Nissen. Da hans Forældre døde i hans Barndom, tog hans Farbroder, Provst Jens Storm, som var Præst i Høien og Jerløv i Ribe Stift, ham til sig og satte ham 1744 i Fredericia Latinskole, hvorfra han 1750 deponerede ved Universitetet. Næste Aar blev han Cand. phil. og Baccal. phil., 1753 Alumnus paa Valkendorffs Collegium, og 1754 tog han theologisk Attestats. Han gav sig derpaa til at studere Medicin, reiste 1757 udenlands og opholdt sig et Aar i Upsala for at høre Linnée og derpaa $2\frac{1}{2}$ Aar i Göttingen. 1761 kom han hjem til Kjøbenhavn, hvor han fortsatte sine Studier og $\frac{27}{1}$ 1762 efter forudgaaet Examen disputerede for den medicinske Doctorgrad. D. 27. Aug. s. A. blev han Landphysicus i Holbæk og $\frac{19}{7}$ 1765 Bergmedicus i Kongsberg samt Lector ved det derværende Bergseminarium, og her døde han $\frac{22}{6}$ 1771. Han havde $\frac{10}{6}$ 1762 ægtet Vibeke Margarethe Thoneby, Datter af Kammerraad, kgl. Godsforvalter Niels Christian Bang paa Egeberggaard i Odsherred, og Enke efter Sognepræst Hans Thoneby i Nykjøbing paa Sjælland; hun overlevede ogsaa Storm og ægtede 1772 Overbergamtsskriver Andreas Riegels paa Kongsberg.

Jørgen Høeg

er kun lidt bekjendt. Han var medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital 1761—66, men synes ikke at være bleven Dr. med.; derimod blev han ved Storms Forflyttelse

Landphysicus i Holbæk 1766 og blev i denne Stilling indtil $\frac{27}{11}$ 1801, da han fik sin Afsked, og han døde i Kjøge efter 1811.

Sorø.

Her var indtil 1752 Johannes Elias Müller ansat som Landphysicus for hele Sjælland, og ved hans Død i det nævnte Aar fik Tobias Wirth ifølge det ham allerede 1743 givne Løfte det samme Embede [1]), men ved hans Død 1760 blev ingen Anden ansat i hans Sted, og 2 Aar efter blev Embedet delt og de to nye Læger ansatte i Holbæk og Næstved. Men Sorø blev dog kun for en Tid blottet for Læge; thi 1762 blev Theodor Holm beskikket til Læge ved Sorø Academi, hvor han var indtil 1765, da han fik sin Afsked, og der forløb da igjen et Par Aar inden Byen atter fik en Læge.

Theodor Holm,

senere Holmskjold, var født $\frac{14}{6}$ 1732 i Nyborg, hvor hans Fader, Thomas Holm, var Stads- og Garnisonschirurg og gift med Catharine v. Lengerken. Han lagde sig allerede tidlig efter Chirurgien under sin Faders Veiledning og dyrkede den ogsaa senere i Kjøbenhavn, efterat han var bleven indskreven som Student ved Universitetet her og forøvrigt lagde sig efter det medicinske Studium. Da Chr. Friis Rottbøll 1757 tiltraadte sin Udenlandsreise, tog

---

[1]) Naar Smith og Bladt (den d. Lægest. p. 128) sige om Wirth, at han „practiserede efter Hundrup desuagtet altid i Kjøbenhavn", da beroer det paa en Misforstaaelse. H. siger ganske vist, at han „fik 1743 Løfte paa at blive Med. provinc. i Sjælland efter Dr. El. Møller, der døde 1752, practiserede imidlertid i Kbh."; men han mener naturligvis med „imidlertid" Tiden fra 1743 til 52. At Wirth virkelig levede og virkede i Sorø efter 1752, er aldeles afgjort.

han for sit svage Helbreds Skyld Holm med sig og tilstod ham fri Reise og 100 Rd. aarlig, medens han tillige efter Bergers Anbefaling fik en Understøttelse af den kongelige Kasse. Med Rottbøll gjorde han da Reisen gjennem Tydskland, Holland og Frankrig og havde da overalt Leilighed til at studere hos de fortrinligste af den Tids medicinske Autoriteter. 1759 skiltes han i Montpellier fra Rottbøll, gik derfra til Strasborg, hvor han om Vinteren blev syg, og kom 1760 hjem til Kjøbenhavn, hvor han lod sig examinere af det medicinske Facultet og fandtes i Besiddelse af fortrinlige Kundskaber, men tog, ubekjendt hvorfor, ikke Doctorgraden. Da Grev Danneskjold-Samsø 1761 overdrog Rottbøll at skaffe en Læge til Sorø Academi, anbefalede han Holm, som da ogsaa $\frac{2}{1}$ 1762 blev beskikket i denne Post med 200 Rd. i Løn og 60 Rd. af Overhofmesteren. Samme Aar blev han tillige ansat som Prof. ordinar. sammesteds i Botanik, Naturhistorie og Medicin med 200 Rd. Løn og 50 Rd. til Husleie, og ved hans Virksomhed anlagdes en botanisk Have foran Academiets Façade. Med Grev Danneskjold forlod han imidlertid Academiet og fik da efter sin Ansøgning $\frac{19}{4}$ 1765 sin Afsked i Naade og med 200 Rd. af Kongens Kasse i Pension, hvorpaa han opholdt sig hos Greven i Aarhus indtil 1767, i hvilket Aar han 13. Februar blev udnævnt til Directeur i Generalpostamtet, hvorfra han imidlertid $\frac{4}{1}$ 1771 blev tilligemed fire Andre afskediget; men ved en Cabinetsordre af $\frac{20}{1}$ 1772 blev han atter alene gjenindsat. Samme Aar blev han Cabinetssecretair hos Dronning Juliane Marie, og 1774 blev han Conferentsraad. $\frac{1}{5}$ 1775 blev han af det Interessentskab, som havde anlagt Porcellainsfabriken, antaget til en af dens Forstandere, og $\frac{29}{6}$ 1779 blev han, efterat Kongen havde overtaget Fabriken, udnævnt til Meddirecteur. $\frac{9}{5}$ 1781 blev han Ridder af Dannebrogen, og $\frac{22}{6}$ 1781 ophøiedes han i Adelsstanden under Navn af Holmskjold. $\frac{1}{4}$ 1784 blev han Geheimeraad, $\frac{23}{4}$ 1792 Overkæmmerer og Hofchef for Dronningens Hof, og $\frac{15}{9}$ 1793 døde

han [1]). 1776 var han bleven Medlem af Videnskabernes Selskab. Han var gift med Sophie Magdalene Schrødersee, eneste Datter af Conferentsraad Schrødersee.

Skrifter: Om Anagallis og dens Brug ved Vandskræk. Kbhvn. 1761. —8. — Tale paa Kongens Fødselsdag. Sorø. 1764. —4. - Afhdll. i Vidensk. Selsk. Skrifter.

Slagelse.

Her nedsatte omtrent 1760 Johan Philip Lesser sig som practiserende Læge; men han blev her, som det synes, kun i et Par Aar og afløstes da ikke af nogen anden Læge.

Johan Philip Lesser,

en Søn af Dr. Johan Gottlieb Lesser, som var første Livmedicus hos Hertugen af Holsten og Klosterlæge i Preetz, blev 1756 Dr. med. i Kiel og nedsatte sig nogle Aar efter i Slagelse, hvor han vistnok endnu var 1762; men 1763 døde han som practiserende Læge i Christianssand.

Skrifter: Diss. inaug. de variolis. Kilon. 1756. —4. — Besynderlige Tanker om Qvæg-Sygen. Sorø. 1762. —8. — En ny sikker og let Helbredelsesmaade imod gale Hundes Bid, i det Danske overs. Sorø. 1762. —8. —

Næstved

fik i Fredrik V.s Tid Læge, idet det bestemtes, at den

[1]) Da han antog sin Død for forestaaende, vilde han, at der paa Assistentskirkegaarden, hvor han skulde begraves, skulde sættes en Ligsten med Indskrift: „Her ventes Theodor Holmskjold" og nedenunder, naar han var død: „Nu kom han" med Datoen.

Ene af de to Landphysici, som 1762 ansattes i Sjællands Stift, skulde have Bolig her og en aarlig Løn af 300 Rd. Den første Physicus, her ansattes, var Christian Levin Wernecke, som døde i denne Stilling 1775.

Christian Levin Wernecke

var født $\frac{11}{4}$ 1727 i Rostock, hvor Faderen, Levin Andreas Wernecke, som siden blev Physicus i Ribe, dengang boede; Moderen hed Anna Caspara Müller. Han gik først i Skole i Rostock og kom siden til Gymnasiet i Altona, hvor han allerede begyndte at lægge sig efter det physiske og medicinske Studium, men blev 1744 antagen — ventelig som Discipel — paa Raadsapotheket i Lybæk. Han gik dog senere herfra tilbage til Rostock og derfra til Berlin og Potsdam, og allevegne studerede han efter Evne og Leilighed Medicinen. 1753 kom han til Aarhus, og her var han i 2 Aar Provisor paa Apotheket, gik derpaa til Kjøbenhavn, hvor han $\frac{15}{4}$ 1756 blev indskreven ved Universitetet, hvorpaa han i 4 Aar hørte Forelæsninger og øvede sig paa Fredriks Hospital, hvor han 1757—61 gjorde Tjeneste som medicinsk Candidat. $\frac{23}{4}$ 1760 lod han sig examinere af det medicinske Facultet, og 11. Octbr. disputerede han for den medicinske Doctorgrad, som tildeltes ham ved Souverænitetsjubilæet $\frac{18}{10}$ 1760. I Decbr. 1762 antoges han til Lærer i Botanik ved Herlufsholms lærde Skole samt til Læge ved Stiftelsen med fri Bolig[1]); men endnu samme Aar, eller ialfald i Begyndelsen af det næste, flyttede han til Næstved, da han allerede i Aug. 1762 var udnævnt til Landphysicus i det sydlige Sjælland, og her døde han $\frac{22}{11}$ 1775.

Skrift: Disp. inaug. de Febre scarlatina. Hafn. 1760. —8. —

[1]) Melchior, Herlufsh. Hist. p. 309.

Vemmetofte.

Her boede endnu i hele dette Tidsrum Andreas Høiels, om end han ikke egentlig gav sig af med Lægevirksomhed.

Stege

fik i denne Periode, som ovenfor omtalt, en Læge. Omtrent 1753 overtog Dr. med. Marcus Mackeprang Apotheket efter Egholm, og $\frac{8}{11}$ 1760 blev han Landphysicus for Møens Amt. Han boede i Stege i hele Resten af dette Tidsrum, men flyttede forøvrigt senere derfra.

Marcus Mackeprang

var født $\frac{26}{10}$ 1726 i Rødby, hvor hans Fader, Hans Jørgen Mackeprang, gift med Johanne Marcusdtr. Willer, var Kjøbmand. Efterat han hjemme var bleven undervist i Begyndelsesgrundene af det latinske Sprog, blev han Discipel hos Apotheker Joh. Christoph. v. Westen i Odense, og da han her efter 5 Aars Forløb var bleven Svend, arbeidede han videre paa at forøge og udvide sine Kundskaber, saa at han 1749 kunde deponere ved Kjøbenhavns Universitet, hvor han derpaa med største Hæder studerede Medicinen og endelig $\frac{24}{9}$ 1753 disputerede for den medicinske Doctorgrad og 27. Septbr. creeredes til Dr. med. Kort efter, men uvist naar, blev han da Apotheker i Stege, og 1760 blev han Landphysicus paa Møen. Mellem 1771 og 74 solgte han imidlertid Apotheket og opholdt sig derpaa en Tid i Vollerup Præstegaard paa Møen og senere paa Frenderupgaard, efterat han havde kjøbt Frenderup By. Her døde han $\frac{15}{8}$ 1791. Han var 2 Gange gift, først med Margarethe Reimers Sølling, som døde $\frac{15}{4}$ 1781, og derpaa med Bolette Catharina Hage, som han ægtede samme Aar, og som var en Datter af Kjøbmand Johannes Jensen Hage i Stege.

Skrift: Analysis Visci ejusque usus in diversis morbis, Diss. inaug. Hafn. 1753. —4. —

Bornholm.

Her levede i denne Periode en Mand, som vel ikke egentlig var Læge, men som dog havde studeret Medicin og ogsaa practiserede som Læge, nemlig Præsten Andreas Agerbeck, som var født i Varde, hvor hans Fader levede som Haandværkssvend. Han studerede i sin Ungdom Medicin og reiste udenlands, gav sig da til at studere Theologi, blev Kapellan i Frederikshald, hvor han kom i en Religionsstrid med den lærde Provst Cold og derfor maatte tage til Kjøbenhavn, blev derpaa kaldt til Præst for St. Pouls Menighed paa Bornholm, kom der i Proces og blev forflyttet som Præst paa Christiansø, hvorfra han resignerede, og han levede derpaa som Privatmand, undertiden i Kjøbenhavn, men mest paa Bornholm, hvor han practiserede som Læge og døde 1770.

Skrifter: Den philosophiske Læge. Kbhvn. 1758. —8. — Den philosophiske Apotheqver. Kbhvn. 1764. —8. — Philosophiske Apothequer-Historie. — Om Feber- og Slag-Balsam. Kbhvn. 1764. —8. —

Maribo.

Vilhelm Hahn boede her under hele Fredrik V.s Regjering og lang Tid derefter som Landphysicus for Lolland-Falsters Stift.

Odense.

Her var ved Christian VI.s Død Carl Musæus Provindsialmedicus for Fyen og Langeland, og Søren Hee, som 1748 blev Prof. ord. ved Odense Gymnasium, levede her sikkert ogsaa paa den Tid og forblev her indtil sin

Død 1756. Musæus døde allerede 1754 og efterfulgtes da af Johan Eichel, som derpaa var Landphysicus for Fyen og Langeland indtil 1805 og først døde 1817. Desuden kom her i dette Tidsrum endnu en Læge, nemlig Peter von Westen, som 1760 kom hjem fra en Udenlandsreise som Dr. med. og derpaa practiserede idetmindste indtil 1764, da han overtog sin Faders Apothek i Odense, hvor han forøvrigt levede indtil 1782.

Johan Eichel

var født $\frac{10}{3}$ 1729 i Hostrup i Tønderns Amt, hvor Faderen, Georg Eichel, var Præst. Han gik i Skole i Altona, studerede Medicin i Kiel og ved flere tydske Universiteter og blev 1749 Dr. med. i Erfurt. Ved Musæus's Død blev han 1754 Landphysicus i Fyen og Langeland, hvorfra han 1805 blev entlediget, og $\frac{19}{9}$ 1817 døde han i Odense. Han ægtede $\frac{23}{1}$ 1755 Anna Dorothea Goe, en Datter af Brygger Peder Goe i Kjøbenhavn og Elisabeth Dorothea Clausdtr.

Skrifter: De experimentis cum sangvine humano institutis, Diss. inaug. Erf. 1749. —4. — Fornødne Forskrifter i smitsomme og hidsige Febre. — Afhdll. i det med. Selsk.s Forhandlinger og Almanaken for 1791.

Peter von Westen

var født 1731 i Odense, hvor Faderen, Johan Christopher v. Westen, var Apotheker; Moderen var Karen Krog Holmsted. 1751 deponerede han fra Odense Gymnasium, studerede derpaa en Tid i Kjøbenhavn indtil han 1753 reiste udenlands, og 1759 blev han Dr. med, i Rostock. 1760 kom han hjem og blev Prof. phil. design. ved Odense Gymnasium samt begyndte at practisere i Fyen. 1761 blev han Medlem af Acad. Nat. Curios. german., 1762 af det tydske lærde Selskab i Halle og 1763 ligeledes i Jena. 1764 overtog han sin Faders Apothek i Odense og blev tillige Eier

af en Trediedeel af Sukkerraffinaderiet sammesteds samt de tre Gaarde Løitved, Selleberg og Kragsberg. 1774 gik han imidlertid fallit, og Apotheket med alle dets Varer solgtes ved Auction, ligesom de omtalte Gaarde ogsaa ved denne Leilighed gik tabte. 1779 blev han, vistnok ved sin Ungdomsven, Minister Guldbergs Hjælp, Eier af det kgl. privilegerede Adressecontoir og Bogtrykkeri i Odense, hvilket han dog atter solgte 1782, da han ved Guldbergs Indflydelse blev Toldkasserer og Postmester i Fredericia, hvor han 1783 fik Privilegium paa at oprette et Bogtrykkeri og Adressecontoir for Ribe Stift. Samme Aar, 1783, blev han Justitsraad og Medlem af det topographiske Selskab i Celle. Han døde 1789. Han var gift med Anna Johanne Baar, Datter af Etatsraad, Amtsforvalter Jens Baar i Odense og Birgitte Catharine v. Bergen.

Skrifter: Discursus de medicamentis quibusdam adulterationi obnoxiis. Rost. 1757. —4. — Quæstionis, estne Matheseos usus adeo universalis, Sectio Ima. Rost. 1758. —4. — Meditatio de Chymiæ præstantia et utilitate ad medicam praxin. Rost. 1758. —4. — De febrium ortu non e putredine, sed ex humorum vel nimia tenuitate vel spissitudine immodica Diss. epistolica. Rost. 1758. —4. — De inflammatione sangvinea, causa tympanitis, Diss. inaug. Rost. 1759. —Fol. — De philosophiæ utilitate. Otthiniæ 1761. —4. — Oratio in natali Regis Friederici Vti de medicinæ certitudine. Otth. 1761, —4, — Naturhistoriens Nytte. Odense 1776. —8. — Om Podagra. Od. 1779. —8. — Adressecontoirers Nytte, Oprindelse og Rettigheder. Od. 1780. —4. — H. C. Salchows Anviisning, hvorledes Qvægsygen kan afhjælpes, overs. med tilføiet Afhandl. om Qvægsygens Indpodnings Fremgang og Udfald i Danmark, England, Holland osv. Od. 1781. —4. — Om Krappens eller Farvevodens Plantning, overs. Od. 1781. —8. — Eine ganz neue Art zu punctiren. Od. 1781. —8. — Den philosophiske Bondes Oeconomie i Schweitz, overs. Od. 1782. —8. — Plan og Charte til en botanisk Haves Anlæg ved Odense Gymnasium. Od. 1782. —4. —

Olivia, et Sørgespil af Brandes, overs. — Od. 1782. — 8. — Bevis, at Tvekamp er et æreløst og taabeligt Foretagende, overs. Od. 1783. — 8. — Efterretning om Tobakken og Krappen. Odense 1783. — 8. — Forsøg til en Handelshistorie. Od. 1783. — 8. — Om Sildetrækken eller Udvandring og Sildefangsten. Od. 1783. — 8. — Capitelstaxter fra 1660. Od. 1783. — 4. — Schmalings Naturlære, overs. med Anmærkn. Od. 1783. — 8. — Efterretninger om Bogtrykkerkunsten. Od. 1783. — 8.

Viborg.

Her var Fredrik de Buchwald Provindsialmedicus indtil sin Død 1752, og der skal da være kommen et Par forøvrigt aldeles ubekjendte Mænd efter hverandre, nemlig en Dr. Motzer, som var der i Byen 1753 og altsaa maa have været Buchwalds Efterfølger, og en Dr. Stichmand, som døde 1763 [1]) og vel altsaa har afløst Motzer. Hvorledes det dernæst i de sidste Aar af Fredrik V.s Regjering forholdt sig med Læger her i Byen, er ikke rigtig klart; thi den næste Læge, som nævnes i Viborg, er Christian Elovius Mangor; men han blev først 1767 Landphysicus her, altsaa først i Christian VII.s Tid, og det synes saaledes, som om her i nogle Aar ingen Læge har været. Dog er det vistnok et Spørgsmaal, om ikke Mangor allerede 1764, da han havde faaet Doctorgraden, har nedsat sig her i Viborg og saaledes practiseret her i 3 Aar inden sin Udnævnelse. Noget Vist vides imidlertid ikke herom, og han skal derfor først nærmere omtales i næste Afsnit.

Aalborg.

Hvorledes Forholdet var her ved Fredrik V.s Thronbestigelse, vides ei ret; muligen fandtes her slet ingen

---

[1]) Ursin: Stiftsst. Viborg p. 234.

Læge. Først 1752 vides det med Vished, at her kom en Læge, idet Bertel Wichmand i dette Aar nedsatte sig som practiserende Læge her, hvor han 10 Aar efter blev Landphysicus i Aalborghus og nogle flere Amter og derpaa levede indtil sin Død 1770. Nogen anden Læge fandtes her neppe samtidig i dette Tidsrum.

Bertel Wichmand

var født 1720 i Nykjøbing paa Falster, hvor hans Fader af samme Navn, gift med Bodil From, var en formuende og anseet Kjøbmand[1]). Han undervistes først i Hjemmet og gik derpaa i Nykjøbing Skole indtil 1742, da han derfra deponerede ved Universitetet, hvor han gav sig til at studere Medicin. 1747 reiste han udenlands, først til Göttingen og derfra til Strasborg, hvor han hos Fried lagde sig efter Fødselsvidenskaben og øvede sig i det borgerlige Hospital, derpaa til Paris, hvor han derpaa yderligere uddannede sig i Accouchementspraxis, og kom endelig hjem 1749, i hvilket Aar han den 21de October disputerede for den medicinske Doctorgrad, som meddeltes ham $\frac{30}{10}$ 1749, og han synes derpaa at have practiseret et Par Aar i Hovedstaden indtil han nemlig 1752 nedsatte sig i Aalborg, og her blev han $\frac{9}{4}$ 1762 udnævnt til Landphysicus i Aalborghus, Aastrup, Børglum og Seglstrup Amter med de dertilhørende Kjøbstæder og tillagt en aarlig Løn af 250 Rdl.; men paa Grund af Physicatets Størrelse paa-

---

[1]) Han kjøbte 1727 Gaarden Engestofte, og hans Enke, Bodil From, ægtede 1735 Justitsraad, Lehnssecretair og Høiesteretsassessor Rasmus Rasmussen, men overlevede ham og skjænkede Engestofte til sin Søn af første Ægteskab, Jørgen Wichmand; hun stiftede et lille Hospital for Godsets Fattige og en Skole. En Datter af Kjbmd. Bertel W. var gift med Apotheker Claus Seidelin i Nykj. p. F.

lagdes det ham at holde en Amanuensis, hvortil han ikke synes at have været meget tilbøielig, eftersom det atter $\frac{11}{3}$ 1763 paalagdes Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen at „tilholde Doctor Wichman at anskaffe sig den ham anbefalede studiosum medicinæ.“ Han døde $\frac{19}{2}$ 1770. $\frac{22}{6}$ 1763 havde han ægtet Anna Erica Gleerup, en Datter af Consistorialraad Jørgen Christopher Hansen Gleerup, Sognepræst i Thorslev og Lendum i Aalborg Stift; hun overlevede ham i mange Aar. Bertel Wichmand havde paa sin Udenlandsreise navnlig lagt sig efter Fødselsvidenskaben og fik ogsaa herhjemme megen Betydning for denne væsenlige Del af Lægevidenskaben. 1750 blev han saaledes Medlem af Jordemodercommissionen i Kjøbenhavn, og noget senere paatog han sig, medens han levede i Hovedstaden, at holde Forelæsninger for vordende Jordemødre. Efterat være bleven Physicus, tilbød han at anlægge en Jordemoderskole i Aalborg, hvilket dog ei kom til Udførelse, og han søgte da at virke for Jordemødrene ved et Skrift, han udgav.

Skrifter: Disp. inaug. de partu difficili ex funiculo umbilicali. Hafn. 1749. —4. — Kort Undervisning for Jordemødre i Spørgsmaal og Gjensvar. Kbhvn. 1755 og Aalb. 1771. —8.

Aarhus.

Her var ved Christian VI.s Død Fredrik Otto Briand de Crevecoeur Provindsialmedicus, og han levede her under hele Fredrik V.s Regjering i samme Stilling og døde først under den følgende Konge. Ogsaa August Vilhelm Heilman levede her i hele denne Periode og nogle Maaneder af den næste; hvorlænge Georg Christian Hahn var her, er derimod ubekjendt; men endnu 1754 var han her maaskee[1]).

---

[1]) I Reskr. af $\frac{19}{4}$ 1754 nævnes en Dr. H. i Aarhus, som enten

Fredericia.

Her blev 1746 en Tydsker, Levin Andreas Wernicke, hvis Fortid ikke er meget bekjendt, maaskee Stadslæge; i ethvert Fald practiserede han her indtil 1760, hvorefter vistnok Henrik Martin Ingversen, som idetmindste var her 1767, blev hans Efterfølger.

Ribe.

Her var Anker Ankersen Provindsialmedicus indtil sin Død 1760, hvorpaa han efterfulgtes af Levin Andreas Wernicke, som derpaa beklædte Embedet indtil 1770. Samtidig fandtes her endnu en anden Læge, som dog kun var licentieret, nemlig en Stadschirurg Ambder, som iøvrigt er ubekjendt, og om hvem der kun vides, at han er død 1764.

Levin Andreas Wernicke

er kun meget lidt bekjendt. Han var i Fredrik IV.s Tid Læge i Rostock, hvor hans Søn, som senere blev Physicus i Næstved, fødtes 1727; men naar han derfra kom herind i Landet, vides ikke; maaskee var det først 1746, i hvilket Aar han blev Stadslæge i Fredericia, hvorfra han 1760 i samme Egenskab flyttedes til Ribe, hvor han senere blev Landphysicus og døde 1772. Han var gift med Anna Caspara Müller.

Christiania.

Hvilke Læger her fandtes i dette Tidsrum, er ganske ubekjendt; men høist sandsynligt har dog Johan Christopher Lincke været Physicus i Christiania Stift og

---

maa være Heilman eller Hahn; men hvilken af dem der menes, vides destoværre ikke.

boet her i Byen netop i denne Periode, og formodentlig har ogsaa Matthias Grøn practiseret her i Fredrik V.s Tid; men noget Bestemt vides ikke herom.

Strømsø.

Her nedsatte 1752 Niels Arboe sig som practiserende Læge, i hvilken Egenskab han forblev her indtil 1782, da han reiste bort herfra.

Niels Arboe

var født $\frac{7}{9}$ 1723 i Strømsø, hvor hans Fader, Peter Arboe, var Kjøbmand og gift med Anne Cathrine Wiel. 1739 blev han privat dimitteret til Universitetet af Mag. Matth. Ham, tog 1740 den philosophiske Examen og Baccalaureatgraden, vendte derpaa om Efteraaret tilbage til Norge, hvor han i Kongsberg studerede Chemi og Metallurgi, reiste 1741 udenlands og studerede derpaa i næsten 11 Aar Medicin ved forskjellige tydske Universiteter indtil han 1752 kom hjem og 19. Juli disputerede for den medicinske Doctorgrad. Derpaa nedsatte han sig som practiserende Læge i sin Fødeby, hvor han virkede i 30 Aar indtil han 1782 begav sig til Christiansfelt, hvor han døde $\frac{12}{9}$ 1797. Han var gift med Marthe Catharine Wolf, en Datter af Kjøbmand Frands Christopher Wolf i Christiania.

Skrifter: Analysis Nitri Physico-Chemica, Disp. inaug. Hafn. 1752. —4. —. Afhandll. i forskjellige Journaler.

Kongsberg.

Her blev 1757 oprettet et Bergseminarium, ved hvilket Bergmedicus tillige blev Lector i Mineralogi og Chemi og som saadan fik et Tillæg af 300 Rdl. til sin Løn. Den Første, som havde denne Post, var Johan Heinrich Becker, som fra 1742 havde været Bergmedicus her, og

som blev her til sin Død 1761. Et Par Maaneder efter ansattes Joris White, som imidlertid kun var her i 4 Aar, da han allerede døde 1765, og han efterfulgtes da af Niels Nissen Storm, som hidtil havde været Provindsialmedicus i Holbæk, og som derpaa blev i Kongsberg indtil sin Død 1771.

Joris White

var født $\frac{24}{7}$ 1731 i Throndhjem og var en Søn af Proprietær Thorsten White og Ingeborg White. Han undervistes i Hjemmet og deponerede 1749 efter privat Dimission, tog 1750 philosophisk Examen og $\frac{10}{4}$ 1752 theologisk Attestats, kastede sig derpaa paa Medicinen, blev Alumnus paa Ehlers Collegium og øvede sig i Praxis paa Fredriks Hospital, hvor han fra 1757 til 1761 var medicinsk Candidat, lod sig $\frac{30}{7}$ 1760 examinere af det medicinske Facultet og disputerede 10. Octbr. s. A. for den medicinske Doctorgrad, som tildeltes ham 18. Octbr. ved Souverænitetsjubilæet. $\frac{21}{4}$. 1761 blev han Bergmedicus og Lector ved Seminariet paa Kongsberg med 700 Rdl. i det Hele i aarlig Løn, men døde allerede $\frac{23}{4}$ 1765. Han var gift med en Datter af Bergraad Henne; hun overlevede ham og indlod sig i nyt Ægteskab med Borgmester Mattung. White efterlod sig en eneste Datter, som blev gift med Kullebundstiger Røgeberg

Skrifter: Disp. de Torpore irritabilitati contrario. Hafn. 1756. —4. — Disp. de Dysenteria contagiosa. Hafn. 1758. —4. — Disp. de Dysenteria autumnali. Hafn. 1759. —4. — Disp. de Morbis Epidemicis. Hafn. 1760. —4. — Disp, de multiplici nosocomiorum usu. Hafn. 1760. —8. — Afhdl. i Oecon. Mag.

Christianssand.

Her var 1743 Fredrik von Zee bleven Stiftsphysicus, og i denne Stilling forblev han lige indtil 1781; at han af Fredrik V. ved given Leilighed fik en Formaning om at passe sit Embede mere samvittighedsfuldt, end hidtil, er i forrige Afsnit omtalt. Foruden fandtes her i denne Periode et Par andre Læger, nemlig Johan Philip Lesser, som fra Slagelse flyttede hertil, hvor han døde 1763, og Christian Elovius Mangor, som uden endnu at være Dr. med. blev 1763 ansat som Hospitalsmedicus i Christianssand, hvor han dog maaskee kun blev et Aar eller i det Høieste var indtil 1767. Da han ansattes samme Aar, som Lesser døde, ligger det nær at antage, at den Sidstnævnte har været ansat i samme Egenskab. Mangor bliver nærmere omtalt i næste Afsnit.

Bergen.

Her levede ved Fredrik V.s Thronbestigelse 2 Læger, som begge døde 1747, nemlig Johan Ernst Turck, som var Stadsphysicus, og Henrik Löchstör, som kun var practiserende Læge. Efter Turcks Død blev Johan Gottfried Erichsen samme Aar ansat som Stadsphysicus i Bergen; men da han 1756 overtog andre Forretninger, som maatte hindre ham i at virke som Stadsphysicus, fik han 1758 Johan Andreas Wilhelm Büchner til at bestyre Embedet for sig. 1761 afstod derpaa Erichsen Embedet til Büchner for 1500 Rdl., hvilket dog først skete efter nogen Vaklen, idet Johan Carl Christian Pape, som var practiserende Læge i Bergen, havde gjort et høiere Bud. Büchner var Physicus indtil han 1806 fik sin Afsked, og Pape døde 1774.

Johan Gottfried Erichsen

var født, uvist naar, i Grevskabet Mansfeld, hvor hans Fader var Landmand. Han studerede i sin Ungdom Medicin i Halle hos Juncker og kom 1744 til Norge som Huslæge hos Stiftamtmand over Christianssand Stift, Grev Heinrich VI. Reus. Denne lod ham 1745 reise til Frankrig for at fortsætte Studeringerne, og paa Hjemreisen herfra blev han 1746 Dr. med. i Halle. Ved Turcks Død blev han 1747 Stadsphysicus i Bergen, hvor han fik oprettet et Sygehus, som dog atter gik ind ved hans Bortreise. Fra 1756 forestod han Salpeterværkerne i Throndhjems Stift og ved Frederiksborg, og da dette hindrede ham meget i Udførelsen af sine Pligter som Stadsphysicus i Bergen, maatte han søge en Medhjælper og henvendte sig derfor til Büchner, til hvem han da 1761 afstod Embedet for 1500 Rd., hvorpaa han forlod Byen for at blive Bestyrer af Colonivæsenet i Hertugdømmet Slesvig. 1765 gjorde han en Reise til England for at undersøge Mergelens Betydning for Agerbruget, og herfra vendte han 1766 tilbage til Danmark som Dronning Caroline Mathildes Reiselæge. 1767 tilstodes ham 600 Rd. for at holde physiske Forelæsninger, og samme Aar reiste han til Norge for at besee Salpeterværkerne; men her døde han i Skeen 1768. Erichsen synes at have været en flersidig dygtig Mand, og som Vidnesbyrd om hans Iver i sit Kald som Læge kunne vi nævne dels det Sygehus, han, som omtalt, fik oprettet, dels hans Virksomhed for at undervise Chirurger og Jordemødre i Anatomi, i hvilken Hensigt han paa egen Bekostning skaffede sig et eget Locale til Anatomikammer og ved et Par Ansøgninger fik udvirket hos Kongen, at forskjellige Lig maatte leveres ham til Dissection.

Skrifter: Disp. inaug. de differentia methodi medendi Gallorum et Germanorum. Halæ. 1746. —4. — Medicinsk Undervisning for Nordlands Indbyggere. Bergen. 1749. —4. — Beskrivelse over nogle probate Medicamenter. Bergen. 1765. —4. — Afhdll. i lærde Tidende og Oecon. Mag. —

Johan Andreas Wilhelm Büchner

var ligesom Erichsen en Tydsker, født $\frac{23}{3}$ 1730 i Erfurt. hvor hans Fader, Christopher Wilhelm Büchner, var Præst. Han deponerede i sit 15de Aar ved Universitetet i Jena, gik efter 2 Aars Ophold her til Halle, hvor hans Farbroder, Andreas Elias Büchner, kgl. preussisk Geheimeraad og Prof. med. primarius, tog sig af ham, og studerede nu under den Sidstes Veiledning Medicin her i 10 Aar, hvorpaa han 1758 blev Dr. med. her. Efter Erichsens Opfordring reiste han 1758 til Bergen, hvor han, som omtalt, bestyrede Embedet som Physicus i 3 Aar og derpaa, efter at have holdt Colloqvium ved Facultetet i Kjøbenhavn, $\frac{15}{9}$ 1761 selv udnævntes til Stadsphysicus i Bergen. I dette Embede forblev han indtil han, efter 1778 at være bleven Justitsraad, $\frac{18}{1}$ 1806 blev entlediget, hvorpaa han reiste til Erfurt, og her døde han 1815.

Skrifter: De emeticorum in medicina castrensi salutari et noxio usu, Diss. inaug. Halæ. 1758. —4. — Specimen Academicum de nimio apophlegmatizantium usu, utpote frequenti morborum catarrhalium causa. Halæ. 1754. —4. — En kort Afhandling om Børnekoppernes Indpodning til Underretning for dem paa Landet, som i Henseende til Situationen mangle Lægens Hjælp. Forfattet af B. Bergen. 1778. — Afhandll. i Todes Bibl. og Fastings Provincialblade. —

Johan Carl Christian Pape

var født $\frac{29}{11}$ 1723 i Verden i Hannover. Faderen var Capitain Johan Christian Pape, Moderen hed Anna Dorothea Lembcken. Efter privat Undervisning i Hjemmet kom han i Latinskolen i Verden; men da han her var kommen i 5te Classe, blev han sat i Lære hos Apotheker Priezel i Walsrode i Hannover, og han forestod derpaa flere tydske Apotheker; men 1752 reiste han til Kjøbenhavn for at fortsætte de afbrudte medicinske Studier og blev 17. Decbr.

indskreven ved Universitetet, hvor han 1754 blev Dr. med. Han practiserede siden i Bergen, hvor han døde 1774.

Skrift: Diss. inaug. de rationali æthiologia rheumatismi et arthritidis. Hafn. 1754. —4. —

Trondhjem.

Dersom ikke Poul Dons endnu i Fredrik V.s Tid levede her, vides ingen Læge at have været her[1]).

Island.

Medens man hidtil aldeles ikke havde sørget for Lægehjælp for denne Øs Beboere, som hidtil sikkert havde maattet hjælpe sig med Husraad, kloge Mænd og Qvinder og sagtens Bartskjærere, ansattes i Frederik V.s Tid den første Landphysicus her, nemlig Biarno Paulsen, som 1760 udnævntes til at beklæde dette Embede, som han beholdt indtil sin Død 1779.

Biarno Paulsen

var født paa Island $\frac{12}{5}$ 1719, undervistes privat hjemme og deponerede 1746. Han synes derefter atter at have opholdt sig en Tid paa sin Fødeø; thi 1751 udnævntes han til Observator rerum naturalium Islandiæ; men 1759 lod han sig examinere af det medicinske Facultet og bestod denne Examen med megen Hæder. Doctorgraden tog han dog ikke; men 1760 udnævntes han til Landphysicus paa Island, og her døde han $\frac{8}{9}$ 1779. Han var gift med Ranveig Skuledtr.

---

[1]) Muligen har dog Robert Stephan Henrici, som 1767 blev Stadsphysicus i Trondhjem, været her i dette Tidsrum som practiserende Læge, da hans Opholdssted i Aarene mellem 1748 og 1767 er ubekjendt.

Skrift: Vice-Laugmand Eggert Olafsens og Landphysici Biarno Paulsens Reise gjennem Island. Sorø. 1772. —4. —

Af Udlændinge disputerede i denne Periode Ingen her ved Universitetet med Undtagelse af dem, som bleve her i Landet. En Slesviger, Johan Henrich Garmsen fra Tøndern, disputerede $\frac{7}{11}$ 1764 og gik derpaa vistnok tilbage til Hertugdømmet; men hørte han saaledes end ikke til det egentlige Kongerige, bør han dog heller ikke regnes blandt Udlændingene

Af danske Læger i Udlandet levede endnu i denne Periode Jacob Benignus Winsløw, som døde i Paris $\frac{3}{4}$ 1760, 91 Aar gammel. Maaskee har ogsaa den Theodor Gottlieb Buchholtz fra Jylland, som 1747 blev Dr. med. i Halle[1]), og som ellers ikke findes omtalt som dansk Læge, opholdt sig etsteds i Udlandet.

D. Chirurger.

Hvorledes Chirurgien hertillands under Christian VI fik et mægtigt Opsving, idet der sørgedes for en Undervisningsanstalt, hvor denne vigtige Gren af Lægekunsten kunde læres og uddannes paa en grundigere og fyldigere Maade, end nogensinde tidligere, og det hele chirurgiske Væsen hertillands fik en fast bestemt Orden, er udførlig udviklet i forrige Afsnit. Som Generaldirecteur vedblev Simon Kryger at virke indtil sin Død 1760, da han efterfulgtes af Wilhelm Hennings, som var en Mand af ligesaa stor Begavelse og ligesom Kryger besjælet af Iver og Interesse for Chirurgiens Fremme, men rigtignok uden Krygers kraftige Aand og faste Character.

---

[1]) Worms Lex. III., p. 913.

Undervisningen ved det anatomisk-chirurgiske Theater vedblev at gaae i samme Spor, som hidtil, og dreves paa samme Maade. Omtrent 500 Chirurger skal Kryger fra Theatrets Oprettelse indtil sin Død have uddannet og examineret, og omtrent Halvdelen heraf maa vel falde i Frederik V.s Tid. Foruden Kryger omtales som Lærere ved Theatret Hofmedicus Laurentius, en Chirurg Heusinger, som døde paa en Udenlandsreise, Joh. Fredrik Wohlert og efter Krygers Død Hennings, som ogsaa tidligere som Reservechirurg havde virket ved Theatret. En saare væsentlig Udvidelse fik det chirurgiske Studium 1756, da det kgl. Fredriks Hospital oprettedes, idet her ansattes en Overchirurg, „Chirurgus ordinarius, som nyder fri Hus, Lys og Brænde i Hospitalet og desforuden aarlig Løn efter Reglementet samt Bestalling og Vores allernaadigste Confirmation paa 6 Aar“, fremdeles „tvende Under-Chirurgi af de Kongelige Pensionister, som nyder hver et Tillæg af 50 Rd. aarlig samt fri Hus, Ild og Lys samt hver 100 Rd. aarlig Løn“, og endelig „tvende Studiosi Chirurgiæ eller saakaldte Svende, som nyder i Hospitalet fri Hus og Ildebrand samt 6 Rd. maanedligen“. Af hvilken Betydning det maatte være for den chirurgiske Undervisning, at her ved Hospitalets Oprettelse skaffedes et ganske anderledes fyldigt clinisk Materiale, end det, som hidtil havde kunnet tilveiebringes paa Barberstuerne og i den private Praxis, er af sig selv indlysende, ligesom det ogsaa maatte erkjendes at være af stor Betydning for den videre Uddannelse, at her gaves Leilighed til Ansættelse ved Hospitalet ikke alene for de mere fremragende Chirurger, som kunde faae Plads som Overchirurger, men ogsaa for yngre Mænd som Underchirurger og Candidater. Men det maatte ogsaa for Chirurgernes sociale Stilling være af ikke ringe Betydning, at de her anvendtes i betroede Embeder, hvor de stilledes paa ganske lige Trin med de egentlige Læger, hos hvem der iøvrigt endnu

fandtes den gamle Tilbøielighed til at oversee og ringeagte de ulærde Chirurger.

Ogsaa i en anden Retning fik i Frederik V.s Tid det chirurgiske Studium en betydningsfuld Udvidelse. 1759 fuldendtes Indretningen af en Fødselsstiftelse i den til Fredriks Hospital hørende søndre Pavillon i Amaliegade, og ved Reskr. af $\frac{9}{1}$ 1761 blev det, som allerede før berørt, forundt, at „visse Studiosi Medicinæ et Chirurgiæ, som ere sædelige og have bragt deres Studia saavidt, at de kunne have Haab om Promotion,“ maatte faae Adgang til Stiftelsen for at uddannes i Fødselsvidenskaben og dens practiske Udøvelse, og ligesom det gjordes Enhver, som vilde være Land- eller Stadsphysicus, til Pligt at præstere Bevis for at han havde erhvervet sig „fornøden Kundskab og Indsigt i Jordemoder-Videnskab“, saaledes blev det Samme paalagt Enhver, der vilde ansættes som „Chirurgus i Provindserne“, og det blev herved til en Nødvendighed for idetmindste de allerfleste Chirurger, at benytte den Undervisning, som tilbødes dem paa Jordemoderhuset. Da Stiftelsen skjænkedes det medicinske Facultet, forbeholdtes denne Ret for de medicinske og chirurgiske Studerende, hvilket navnlig for de Sidstes Vedkommende, som ellers Intet havde med det medicinske Facultet at gjøre, havde sin store Betydning især under de bestaaende Forhold, hvor Facultetet sikkert uden dette Forbehold havde gjort sit Bedste for at holde Chirurgerne borte.

Forholdet mellem Læger og Chirurger var nemlig fremdeles det samme, som i forrige Tidsrum; de i Latinskolerne underviste og ved Universitetsstudier uddannede Læger saae ned paa de ulærde Chirurger og vilde paa ingen Maade erkjende som deres Ligemænd disse Mænd, hvis Børneundervisning i Regelen havde været tarvelig, og hvis videre Uddannelse var foregaaet i Barberstuer og siden ved det anatomisk-chirurgiske Theater, som vel var en Anstalt med et mere videnskabeligt Præg, men hvor dog Undervisningen i Virkeligheden havde et rent practisk Øie-

med og nødvendigvis maatte savne det lærde Præg og det egentlig videnskabelige Indhold. Men naar Riegels og Andre med ham i saa høi Grad har lagt Lægerne dette „Fjendskab“ mod Chirurgerne til Last, da har man dog gjort vor Stand nogen Uret ved kun at stirre paa Forholdet mellem Chirurger og Læger og rent lukke Øiet for, hvorledes Chirurgerne da vare stillede i Forhold til de andre Samfundsklasser, og hvorledes deres Anseelse der var. I saa Henseende er det nu vel ganske vist, at en dygtig Chirurg nok kunde erhverve sig en vis Anseelse og blive betragtet som en saare værdig Borger i den Kjøbstad, hvor han boede; men dog er det af mange Criterier klart, at som Corporation betragtet bleve Chirurgerne, som dels endnu virkelig vare, dels ifølge den tidligere Ordning regnedes lige med Barberer, ikke af Publicum i Almindelighed ansete for at staae paa noget synderlig høit Trin af Samfundsstigen, og det var sikkert ikke at tilregne Lægerne selv alene, naar Folk saae med helt andre Øine paa den virkelige Læge, end paa Chirurgen, men skyldtes ligefrem den virkelig høiere Dannelse, som Lægerne dog ubestridelig besadde i Sammenligning med de for al sand videnskabelig Dannelse blottede Chirurger. Der var, som det let vil sees, en virkelig, væsentlig Forskjel mellem en Læge og en Chirurg, en Forskjel, som ogsaa anerkjendtes af Lovgivningen, der bestemt stillede Chirurgerne under Lægernes Tilsyn, og som ligeledes blev aldeles uvilkaarlig erkjendt og betegnet af Publikum i det Hele, som regnede Lægerne blandt „Honoratiores“ og Chirurgerne blandt de jevne Borgerfolk. Ogsaa i Militairetaten fandt det sit Udtryk, idet Chirurgen her i Almindelighed tiltaltes af Officererne med „Han“ og vel omtrent regnedes lige med Underofficerer, medens en virkelig Læge nød en større Anseelse. At da Lægerne selv ogsaa maatte faae Følelsen af at staae høit over Chirurgerne, og i hine Tider, hvor Rang og Stand havde en lang større Betydning, end nutildags, ved mangen Leilighed ikke undsaae sig for at lade Chir-

urgerne føle det, kunne vi egentlig ikke undre os over. At Striden med det medicinske Facultet vedblev, er allerede tidligere berørt, og at Chirurgerne forsaavidt seirede, som Kryger opnaaede, at den Medicinalordning, som skulde indføres, blev lagt ad acta, er ogsaa omtalt. Ved den chirurgiske Examen udebleve de medicinske Professorer, som efter de oprindelige Bestemmelser skulde bivaane den, vistnok ganske i dette Tidsrum, og ligesaa lidt synes Kryger at have overværet Examinationerne af de medicinske Studenter, som det ogsaa var bestemt af Kongen; at det var til Skade for Examinerne og for de Examinerede, navnlig for Chirurgernes Vedkommende, derom kan der neppe være Tvivl, og at det heller ikke bidrog til at jævne Kløften mellem Chirurger og Læger, synes ogsaa indlysende; men Skylden er vel her nærmest Krygers.

Ligesom baade Christian VI. og Fredrik V. bestræbte sig for at skaffe Landboerne Lægehjælp og andre Goder, som kunde fremkaldes ved Ansættelsen af Landphysici, saaledes finde vi ogsaa, at der i dette Tidsrum ansattes Provindsialchirurger, idet Chirurger beskikkedes for et helt Stift, som det f. Ex. var Tilfældet paa Sjælland, eller for et mindre Landdistrikt, som det f. Ex. skete i Ribe, og som det allerede tidligere var skeet for Viborgs Vedkommende. En saadan Provindsialchirurg sorterede naturligvis under Generaldirecteuren for Chirurgien, men tillige under Landphysicus, i Forening med hvem han forøvrigt deeltog i forskjellige offentlige Forretninger, som Obductioner i legale Tilfælde, Synsforretninger o. desl., medens i nogle medicolegale Sager Chirurgen foretog Undersøgelsen og hans Erklæring derpaa gik til Physici nærmere Drøftelse og Udtalelse; Forholdet var i den Henseende omtrent som nutildags mellem Districtslæger og Phycisi. Atter her gaves Anledning til Collisioner mellem Læger og Chirurger, og den høiere Stilling, som selve Staten her anerkjendte for Lægerne, har vi unægtelig upartiske Vidnes-

byrd om, at disse ikke sjeldent misbrugte ved haanlig Tiltale og Omtale af Chirurgerne.

Ved Hæren var det, som oftere omtalt, Chirurgerne, som vare de egentlige Læger, og her havde de Tilladelse til ogsaa at behandle indvortes Sygdomme og anvende indvendige Midler. For Regimentsfeltskjæreren gaves under $\frac{19}{4}$ 1747 et Reglement i Lib. I. Cap. IV. Seite 2 Art. 5 af „Das Reglement für Unsere Geworbene und National-Infanterie“ Det hedder heri allerførst, at Reg.-Feltskjæreren maa være inde i Theori og Praxis baade i Chirurgi, Anatomi og Medicin „auch sonsten nüchtern und mässig leben, keine Mühe, noch Gang, es sey bey Tage oder Nacht, sich verdriessen lassen“. Dernæst hedder det, at han skal „mit tüchtigen Gesellen, guten Medikamenten (wofür er die ordinirten Medicamenten-Gelder ziehet), Salben, Pflastern, chirurgischen Instrumenten und allen dem was sonsten zu seinem Metier gehöret, versehen seyn, auch allemahl, wenn er zu einem Kranken oder Blessirten gefordert wird, unverzüglich sich dahin begeben,“ og hvor der var Fare paafærde, skulde han „erfahrne Chirurgos oder Medicos zu Rathe ziehen.“ 2—3 Gange ugentlig skulde han besørge Soldaterne barberede, og den gamle Forpligtelse, at betale Skarpretteren for forefaldende Executioner, vedblev fremdeles. For Behandlingen af Militairet maatte han ingen Betaling tage undtagen for „diejenigen Wunden, so sich jemand muthwillig zuziehet, und die Venerischen Krankheiten“, som skulde betales efter Billighed. Forat faae dygtige Regimentsfeltskjærere skulde Regimenterne ved Vacance henvende sig til Generaldirecteuren for Chirurgien, som skulde foreslaae Personer, som vare bedst skikkede dertil, og Reservechirurger ved Theatret skulde da være særlig anbefalede til disse Poster. Som det sees af en Ansøgning fra „Anna Marie sal. Sauers“ af $\frac{13}{1}$ 1760, kunde en Enke beholde Embedet, naar hun holdt en Substitut, ganske som Tilfældet var i Barberlauget. Ved Reskr. af af $\frac{18}{10}$ 1747 tillagdes Regiments- og Garnisonsfeltskjærere

Rang i Gang og Sæde lige med Auditeurerne ved de Corps, hvorved de stode. At det var Kongens Ønske at faae de dygtigste Chirurger ansatte ved Hæren, sees af Bestemmelsen om, at Theatrets Reservechirurger skulde være særlig anbefalede til disse Poster, og vi finde derfor ogsaa, at de Mænd, som senere kom til at spille en betydelig Rolle som Chirurger, Hennings, Kølpin, Spierling, Bodendick o. Fl., alle havde tidligere havt Ansættelse som Militairchirurger.

For Flaadens Vedkommende var Ordningen ganske som i Christian VI.s Tid, kun at en 4de Division i denne Periode blev oprettet. Saavel for den søgaaende Flaades Chirurger, som for dem, der gjorde Tjeneste tillands, gaves af Fredrik V. Reglementer, for de Førstes Vedkommende $\frac{8}{1}$ 1752 i de dette Aar udstedte Krigsartikler og for Landtjenesten $\frac{29}{7}$ 1756 i Krigsartikler for Landtjenesten. De i sidstnævnte Artikler givne Bestemmelser ere affattede ganske efter samme Mønster, som det tidligere for Regimentsfeltskjærerne givne Reglement, men i det danske Sprog; i Reglementet for Chirurgerne tilsøes fastsættes Overchirurgens, Skibschirurgens eller Overmesterens og Secondmesterens Pligter indbyrdes og ligeoverfor Flaadens Officerer og Mandskab; desuden gaves Bestemmelser om Byttets Deling og om Jurisdictionen.

Overchirurg var i dette Tidsrum August Carl Trant indtil sin Død 1761, hvorpaa Just Henrik Voltelin 17. Septbr. s. A. ansattes i hans Sted.

Af Divisionschirurger fandtes ved 1ste Division Martin Labes indtil han $\frac{4}{3}$ 1762 fik Tilladelse til at afstaae sit Embede til G. F. König, som derpaa havde det i en lang Aarrække. Ved 2den Division var Just Henrik Voltelin, som fra 1761 tillige var Overchirurg, ansat i hele denne Periode. Ved 3die Division var August Carl Trant Chirurg indtil sin Død, hvorpaa C. N. Grell $\frac{13}{8}$ 1761 overtog Embedet, som han beklædte indtil henimod Aarhundredets Slutning. Da 4de Division 1755 blev op-

rettet, blev Hintze 14. August s. A. udnævnt til Chirurg herved og forblev derpaa i 30 Aar i dette Embede. Ved Haandværksstokken var Zielefelt ansat indtil sin Død 1758, i hvilket Aar derpaa Nicolai Nielsen 5. Septbr. blev udnævnt i hans Sted.

Af Christian VI.s Livchirurger vedblev Hans Fredrik Wohlert at tjene Fredrik V. i samme Egenskab lige indtil Kongens Død. Vistnok kort efter sin Thronbestigelse søgte Kongen at sikkre sig den ansete Operateur Joh. Franciscus Gottl. Schønheyder og tilbød ham Plads som Livchirurg og Kammertjener; men Schønheyder, som ikke ønskede at træde ind i en tjenende Stilling, afslog dette Tilbud og anbefalede sin Ven og tidligere Reisefælle, Simon Gottfried Braun, som da ogsaa fik Pladsen og beholdt den indtil Kongens Død. Han blev Justitsraad, var Svigerfader til Heinrich Callisen og døde 1772. I Aaret 1763 blev Johan Clemens Tode kgl. Reisechirurg, en Ansættelse, som vistnok ophørte allerede 1765, da han fik kgl. Reisestipendium for udenlands at studere Medicin. Hos Enkedronning Sophie Magdalene var den før omtalte Nicolai Nielsen Hofchirurg til hendes Død. Endelig havde Kongen en Hof- Mund- og Tandlæge Johan Gottfried Conradi, som vel ogsaa maa henregnes til Chirurgernes Klasse, og som 1756 udgav i Kjøbenhavn en „Abhandlung von den Krankheiten der Zähne und deren Cur.“

I Kjøbenhavn levede af de i forrige Afsnit omtalte Chirurger endnu i denne Periode Lambert Voltelin, som vistnok døde omtrent 1750, Johan Henrichsen, som i en Deel af denne Periode var Oldermand og vistnok døde omtrent 1753; hans Efterfølger som Oldermand var Gabriel Wedderkamp, som beklædte denne Værdighed, da Fredriks Hospital blev stiftet. Fremdeles levede endnu A. G. Muxoll, som 1760 blev given den før omtalte Regimentschirurg Sauers Enke til Substitut, og Martin Labes, som en Tid var Oldermand, maaskee efter Henrichsen. Amtsmestrenes Antal var naturligvis langt større, og

nye Mestre har efterhaanden afløst de gamle; men af deres Navne ere kun faa bekjendte, som Christian Winckler, der 1764—69 var Chirurg ved Vartov, og Daniel Mehl, som 1764—69 var ansat ved Tugthuset paa Christianshavn. Hertil hørte vel ogsaa J. W. Prætorius, som 1763—68 var Chirurg ved Opfostringshuset.

Til Hovedstadens Amtsmestre hørte ogsaa en Mand, hvis Navn ved et af hans literaire Produkter er bleven meget bekjendt, nemlig Carl Friderich Reiser, som var født $\frac{23}{7}$ 1718 i Kjøbenhavn, hvor Faderen var Fuldmægtig paa Politikammeret. Omtrent 1751 tog han anatomisk-chirurgisk Examen, blev senere Amtschirurg i Kjøbenhavn og døde her 1786.

Skrifter: Historisk Beskrivelse over den mærkværdige og meget fyrgterlige store Ildebrand 1728, til Guds Ære og Pris osv. Kbhvn. 1784. —8. — Hans Livs, Levnets- og Forfølgelses Historie af ham selv. Kbhvn. 1786. — En Afhdl. i Todes med.-chir. Bibl.

I Spidsen for Chirurgien stod Generaldirecteuren, indtil 1760 Simon Kryger og efter hans Død Wilhelm Hennings, som derpaa beklædte denne Post indtil henimod Aarhundredets Slutning.

Wilhelm Hennings var født $\frac{27}{7}$ 1716 i Glückstad, hvor hans Fader af samme Navn var Kjøbmand; Moderen hed Anna Marie Titken. Da han var 15 Aar gl., sendtes han til sin Morbroder, som var Medicus og Chirurg i Bremen, for at lægge en Grundvold for det medicinske og chirurgiske Studium, og da Onkelen fandt gode Evner og Anlæg hos ham, satte han ham 1733 i Lære hos en Amtschirurg Hannemann i hans Fødeby, hvorfra han 1738 gik til Kjøbenhavn, hvor han hørte Forelæsninger hos Simon Kryger, Detharding og Buchwald, medens han tillige gik forskjellige Chirurger tilhaande hos deres Patienter. Da hans Moder døde 1739 og hans Faders Kaar samtidig bleve meget slette, kom han selv til at staae uden noget Tilhold, men fik da Condition hos Amtschirurg Gamst, hvor

han blev indtil 1743, da han blev Skibschirurg paa en kgl. Fregat, og efter Hjemkomsten fra den Reise, han gjorde hermed, fik han Condition hos Regimentsfeltskjær Wulff. Da denne Mand kort efter døde, vedblev Hennings at besørge hans Forretninger indtil Zoega blev Regimentsfeltskjær, og han lod sig da engagere af ham, hvorpaa han gjorde en Reise som Skibschirurg med Commandeur Wodroff. Ved sin Tilbagekomst gik han atter Zoega tilhaande indtil 1746, da han blev Reservechirurg ved Theatr. anat.-chirurg., hvilken Post han forestod indtil 1752, og i dette Tidsrum tog han 1748 chirurgisk Examen. 1749 gik han efter Ordre som Skibschirurg med Orlogsskibet Oldenborg, som førte Kongen fra Fladstrand til Norge, og endelig gjorde han endnu en Søreise i Nordsøen med Admiral Tønder. I Foraaret 1755 tilbød Kongen ham et Reisestipendium, som han med Glæde tog imod, og strax efter reiste han da med den extraordinaire Gesandt, Grev Wedel-Friis, som antog ham som sin Huslæge, til Paris, hvor han derpaa i 2 Aar studerede hos Winsløw, Astruc, le Dran, Levret og Nollet og overværede en Mængde forskjellige Operationer. 1757 lod Fredrik V. ham foreslaae at gaae med den franske Armee, og efter at han var examineret af Morand, traadte han da i denne Tjeneste, hvor han efter Slaget ved Hastenbek fik Opsigt med Hospitalet i Hameln som Overchirurg; men Hospitalet var yderlig slet, og hans Besværinger tog man ingen Notits af, hvorfor han søgte sin Afsked, som han dog først fik, efter at en stærk Sygdom havde medtaget hans Kræfter. I Foraaret 1758 gik han til Leyden, hvor han hørte Forelæsninger hos Albin, Gaubius og Winter, og i Juli s. A. fik han herhjemmefra Ordre til at gaae til Holsten som Overchirurg og Medicus ved det store Felthospital i Kellinghusen. Herfra gik han 1759 til Kjøbenhavn, hvor han ansattes som anatomisk-chirurgisk Docent ved Theatret og 1760 efter Krygers Død udnævntes til Generaldirecteur for Chirurgien. Han blev senere Justitsraad og døde 1794 i en høi Alder. Han

havde 1760 ægtet Dorothea Margarethe Eichler, Datter af Urtekræmmer og Sukkerbager Eichler i Kjøbenhavn, og 1763 Domprovst Meiers Enke Maria Elisabeth Frederici, Datter af Provst Frederici. Henning roses af Tode og andre Samtidige for sin retskafne Tænkemaade, elskværdige Personlighed, Godhed og Forekommenhed mod Alle, men var af en temmelig svag Character og naaede hverken i Energi eller Talent sin Formand.

Skrift: Eine wahre und zuverlässige Beschreibung von den Kennzeichen und der Cur der Entzündung des Magens und der Gedärme. Kopenh. 1777.

Ved det kgl. Fredriks Hospital ansattes, som før omtalt, en Overchirurg, 2 Reservechirurger og 2 chirurgiske Candidater eller „Svende“, som de kaldtes. At man ikke just har tænkt sig, at Overchirurgen behøvede saaledes at være paa Høiden af sin Videnskab, som man nuomstunder fordrer af en Mand i den Stilling, synes at fremgaae af, at det i den første Instrux gjordes ham til Pligt, hvis der viste sig nogen Tvivl hos ham angaaende en betydelig Operation, at „tilkalde til Consultanter bekjendte Practici, saasom Regimentschirurg Schenck, Regimentschirurg Hempel, Oldermanden ved Chirurgien Wedderkamp eller den privilegerede Practicus Schønheyder“; mærkelig nok er det, at her ikke nævnes Generaldirecteuren for Chirurgien eller den kgl. Livchirurg; men muligen har det sin Grund i, at de vare Medlemmer af Directionen og som saadanne allerede forpligtede til at staae Overlægen bi med Raad og Daad. Den første Overchirurg her var David Spierling, som beklædte denne Post fra 1757 til sin Død 1766 efter Kongens Død. Som Reservechirurger ansattes 1757 v. Bergen og Abraham Wilbrecht, 1760 Mehl, 1761 Silchmüller, 1762 Heinrich Callisen. Som Candidater antoges 1757—59 Flittner og Messaroch, 1757—58 Liunge, 1758 Wolhat, 1758—61 Schultz, 1759—64 Eriksen, 1761—69 Rohn.

David Spierling var 1755 Regimentschirurg ved Grenadererne og senere ved Artilleriet, men er forresten ikke meget bekjendt og vides ingenlunde at have været i Besiddelse af nogen fremragende Dygtighed, som kunde qvalificere ham til en saadan Tillidspost, som at være Overchirurg ved Fredriks Hospital. Da Callisen blev Reservechirurg, var Spierling allerede gammel og svag, saa at Callisens Stilling her blev temmelig selvstændig. Han døde 1766.

Skrifter: Afhdll. i lærde Efterr. 1763 og Jurid. med. oeconom. Tid.

Som Regimentsfeltskjærere levede her i Hovedstaden i denne Periode et Par Mænd, som i en noget senere Tid kom i andre Stillinger og fik megen Betydning for Chirnrgien, nemlig Alexander Kølpin, som 1756 blev Regimentsfeltskjær, 1766—76 var Overchirurg ved Fredriks Hospital og 1768 blev Hofchirurg, og Johan Christian Bodendick, som 1761 blev Chirurg ved Grenadererne, fra 1762—64 var Prosector hos Heuermann, 1764—73 Livchirurg hos Grevinde Danneskjold-Samsø og fra 1766 Livchirurg hos Kronprindsen. Ogsaa Bertel Junge, som 1753 blev Dr. med., maa vel i de nærmest foregaaende Aar have opholdt sig i Hovedstaden, medens han studerede, skjøndt han var ansat ved et Falstersk Regiment. Forøvrigt ere allerede et Par Regimentsfeltskjærere nævnede, nemlig Schenck og Hempel, som vare ansete som Operateurer.

Af privilegerede Operateurer maa endnu i dette Tidsrum nævnes Johan Franciscus Gottlieb Schønheyder, som først døde under Christian VII.

I Helsingør omtales 1756 en Chirurg, Christian Beaufein, som muligen har været af samme Familie, som havde flere Repræsentanter i Aarhus.

I Esbønderup, hvor Fredrik V. oprettede et Syge- og Jordemoderhus for Kronborg Distrikt, ansattes en Chirurg ved Navn Licht, som endnu var her 1769.

I Hillerød levede Schmaltz maaskee endnu nogle Aar i Fredrik V.s Tid; han efterfulgtes af Georg Emanuel Hengst, som ogsaa var her i Christian VII.s Tid. Ogsaa her oprettedes et Sygehus.

I Roeskilde skal Adolph Petersen, som siden kom til Kjøge, have været Chirurg indtil 1752[1]); hans Eftermand var da David Bergan, som var her ind i Christian VII.s Tid.

I Holbæk boede vistnok den 1762 for Sjællands Stift ansatte Provincialchirurg, hvis Navn imidlertid for dette Tidsrum ikke kjendes.

Ved Sorø Academi havde altid en Bartskjær været ansat, og vi finde nu ogsaa en Chirurg her, som vistnok allerede i Fredrik V.s Tid var Johan Vilhelm Gerhardt, som idetmindste var her 1767.

I Slagelse var Jens Henrik Fertig Stads- og Hospitalschirurg indtil 1775.

I Kjøge levede endnu 1752 Jochum Heinrich Karstin; men da han i dette Aar gjorde sit Testamente, er han muligen død paa denne Tid og Adolph Petersen da flyttet hertil[2]). Chirurgen her var ogsaa Læge ved Hospitalet i Herfølge og vistnok ved Vallø Stift i det Hele.

Ved Vemmetofte var ved Christian VI.s Død Lengerken endnu Chirurg; men han døde 1752 eller 1753 og efterfulgtes da af Fridrich Kølpin, født i Uetersen i Holsten og Broder til Alexander Kölpin; han døde 1775.

---

[1]) Smith og Bladt: Den d. Lægest. p. 124.

[2]) Naar Smith og Bladt i Den d. Lægest. p 124 angive, at han først 1788 er kommen til Kjøge, da er det urigtigt; thi i Danmarks Speil for 1767 anføres han allerede som boende her. Ogsaa Aaret 1791, som angives som Slutningen af hans Virksomhed her, er sikkert urigtigt; idetmindste siger Erslew (Supplem. til Forf. Lex. II p. 640) om ham: „død i Kjøge 1792“.

I Præstø boede vistnok allerede i Frederik V.s Tid Johan Martin Lewerentz, som idetmindste var her allerede 1767 og da benævnes „kgl. bestalter Chirurgus ved Vordingborg Amt“.

Paa Bornholm fandtes vistnok flere Chirurger. I Svanike boede en Tid Jacob Peter Prahl, som var født sammesteds, hvor hans Fader var Præst, $\frac{6}{7}$ 1737. Han studerede først Chirurgi og nedsatte sig 1757 i sin Fødeby som Chirurg, men besluttede ikke længe efter at gaae en anden Vei og blev 1761 indskreven som Student ved Kjøbenhavns Universitet, blev 1762 Cantor ved Nyker Kirke paa Bornholm, tog 1767 theologisk Attestats, blev 1775 Cantor ved Vester Mariæ Kirke, 1779 Sognepræst i Røe, 1787 forflyttet til Østerlarsker og 1792 til Østermariæ, hvor han døde 1810.

I Odense levede Johan Fredrik Rehse i hele dette Tidsrum, og det Samme var vistnok Tilfældet med David Thidtke og Johan Fredrik Ortmann, som idetmindste vare her 1767 [1].

I Svendborg levede i forrige Aarhundrede et Par Chirurger, Phenninghäuser og August Heinrich Liebroth, som vistnok har været her i Fredrik V.s Tid.

I Faaborg levede Simon Hempel som Stadschirurg og Postmester, og efter hans Død 1765 traadte Christian Hempel, hans Søn, ind i Faderens Bestillinger.

I Viborg var Sebastian Stabel Chirurg indtil sin Død 1762, hvorpaa han efterfulgtes af Carl Friedrich Galmeier, som først døde 1782.

I Aarhus levede endnu 1747 Johan Bernhard Schmuhl; men han havde alt længe været svag og ikke kunnet besørge sine Forretninger, hvorfor han søgte om at maatte afstaae sit Privilegium til Joh. Fredrich

---

[1] See Danm. Speil 1767. Smith og Bladt anføre urigtigt 1770 for Ortmann.

Berner, som derpaa maa antages at være bleven hans Eftermand.

I Varde blev i Slutningen af Fredrik V.s Regjering Ferdinand Martini Stadschirurg. Han var født $\frac{24}{3}$ 1734 i Rendsburg, hvor Faderen, Peter Martini, var Amtschirurg; Moderen hed Clara Magdalene Waltermann. Faderen døde i hans 6te Aar, og Moderen indlod sig i nyt Ægteskab med Conrad Gosch, Amtschirurg i Rendsburg. Denne tog Stedsønnen i Lære indtil han 1753 sendte ham til Kjøbenhavn, hvor han hørte chirurgiske og anatomiske Forelæsninger hos Kryger, Heuermann, Hennings o. Fl., og 1756 blev han Overchirurg paa Flaaden. 1757 reiste han paa kgl. Bekostning til de preussiske Lazarether, hvor han blev Overchirurg; 1762 blev han Regimentsfeltskjær ved Husarerne, 1764 reiste han til Kjøbenhavn, hvor han tog chirurgisk Examen, og han fik derpaa Afsked fra Husarerne og nedsatte sig som Chirurg i Varde. 1768 tog han Tjeneste hos Conferentsraad Løvenskjold som Chirurg for hans Hus og Gods, men 1769 blev han Regimentsfeltskjær ved det slesvigske Inf.-Regim., senere ved Kronprindsens Regiment[1]. 1794 døde han. Mest bekjendt er Martini bleven som Deeltager i den litteraire Feide mod H. Callisen i Anledning af det chirurgiske Academis Oprettelse.

Skrifter: Noten ohne Text für den Wundartzt. 1ste Samml. — Chirurgische Streitschriften, welche statt des gewöhnlichen Examens zur öffentl. Vertheidigung unter Vorsitze des Hrn. Prof. Hennings in Höresahle der Wundärzte zu Kopenh. aufgesetzt sind. Kopenh. 1764. — Spuhr zum Begriffe von der Erschütterung des Hirnes. Kopenh. u. Leipz. 1764. — Beyträge zur Verbesserung der Heilkunst. Sorø. 1767. — Neue

---

[1]) Nyerups Litt. Lex. p. 377. Ikke destomindre findes han i Danmarks Speil opført som Stads-Chir. i Varde i alle Aar indtil 1774.

chirurgische Versuche und Erfahrungen. Kopenh. 1767. —8. — Ein Dutzend Beobachtungen das Hirn betreffend. Kopenh. 1768. — Briefe, aus dem Englischen übers. Sorø. 1768. — Die Zeichen der Ergiessungen zwischen Schädel und Hirnhaut. Flensb. 1769. —8. — Versuche und Erfahrungen über die Empfindtligkeit der Sehnen. Kopenh. 1770. — Untersuchung der Frage, ob ausgetretenes Blut wieder aufgenommen und dem Triebe des Herzens unterwürfig gemacht werden könne. Kopenh. 1770. — Betrachtungen in der Lehre von den Kopfwunden. Hamb. 1780—84. — An den Professor Tode. Hadersl. 1784. — Einfälle veranlaszt durch den Schriftstellerstreit über die Gerechtsame des Landmanns. Hadersl. 1787. — Wecker in Gestallt eines Sendschreibens an den Hern Nicolai. Hadersl. 1787. — Auch Etwas über Noget mere om Politiebetjentenes og Regimentschirurgernes Uniformer. Kopenh. 1793. — Schlidder Schladder zur Beantwortung des Schlidder Schladders. Fornødent Svar. Kopenh. 1793. — Medic. Recensioner i den Kielske lærde Tid. —

Martinis Formand var vistnok en Chirurg ved Navn Ambder, som tillige var „licentiatus medicinæ“. men forøvrigt er ganske ubekjendt. I en Canc. Skriv. af $\frac{8}{12}$ 1764 angaaende Skiftet efter hans Død siges han af Magistraten at have været Stadschirurg i Varde og desuden som Apotheker holdt Værtshus“, hvilket af Cancelliet forklares saaledes, at han „efter den ham dertil forundte Bevilgning foruden praxin medicam har og exerceret Chirurgien og havt et efter hans praxin og Fornødenhed indrettet Hus-Apotheke, og hvorudi han, ligesom det Apothekerne i Almindelighed er tilladt, kan have skjænket Vine og Aqvaviter“.

I Christiania døde $\frac{22}{8}$ 1767 som Stadschirurg og Regimentsfeltskjær Fredrik Bahning, som var født af tydske Forældre 1695 og med sin Hustru, Cathrine Holst, Datter af By- og Raadstueskriver Alexander Hans Holst i Christiania, havde 6 Børn. Ved Gavebrev af $\frac{17}{3}$ 1764 gav

han 300 Rd., hvoraf Renterne aarlig skulde uddeles til Lemmerne i Peder Michelsens Enkestue[1]).

Ved Kongsberg Sølvværk var Jens Kron, hvis Løn 1757 blev forhøiet til 310 Rd., Chirurg i hele denne Periode.

I Fredrikshald og Christianssand fandtes Garnisonsfeltskjærere, som tillige vare beskikkede til Stadschirurger sammesteds.

I Mandal bosatte sig 1758 eller 59 Honoratus Bonnevie. Hans Fader af samme Navn, en Franskmand, var Vintapper i Odense og gift med Bodil Corneliusdtr. fra Brevik. Sønnen fødtes $\frac{3}{1}$ 1726 i Odense, blev siden Elev og Svend paa Odense Apothek, sendtes derpaa til Kjøbenhavn, hvor han studerede Chirurgi og 1749 lod sig examinere ved Amphitheatret. Han kom derpaa til Garnisonschirurg Salomon Mule i Christianssand indtil han 1752 fik Condition hos Cancelliraad Zee i Christiansstad, som skulde holde en Medhjælper. Af ham sendtes han 1754 til Raabygdelaget, hvor han da opholdt sig til 1757, og 1758 reiste han i Anledning af Radesygen til Stavanger og Egernsund. 1758 eller 1759 bosatte han sig i Mandal og constitueredes til for Physicus at udføre Lægeforretninger i Mandal Len, og under sine heldige Cure af Radesygen vandt han her Almuens Kjærlighed og Tillid. $\frac{8}{2}$ 1777 blev han Underchirurg i Mandals Len og fik Tilladelse til i et ham tilhørende Hus at behandle Radesyge, som ei godt kunde føres til Sygehuset i Flækkefjord. Fra 1792 havde han til 1796 Tilsyn med Flækkefjords Sygehus, medens han samtidig bestyrede sit eget Sygehus i Mandal og tillige var Apotheker sammesteds. $\frac{14}{2}$ 1800 entledigedes han som Sygehuslæge med fuld Gage i Pension med Forpligtelse til at veilede de ved Radesygens Cur ansatte Læger. Sin Alderdom tilbragte han hos en

[1]) N. Stift III, p. 853.

Søn paa Falkensten, hvor han døde $\frac{8}{11}$ 1811. Han var 2 Gange gift, først med Anne Cathrine Lyders, med hvem han havde 1 Søn, og derpaa fra $\frac{3}{1}$ 1760 med Cathrine Tørrisdtr., med hvem han havde 5 Sønner og 4 Døttre.

I Bergen var det 1742 blevet tilladt Chirurgerne at lade sig examinere af Stadsphysicus, og i denne Anledning var det, at Dr. Erichsen 1747 søgte om Tilladelse til at benytte Ligene af visse Straffefanger til anatomisk Undervisning. Det følgende Aar indgik han med Ansøgning om at det maatte tilholdes de i Bergen værende 9 Amtschirurger at tage et Cursus anatomicus et operationum hos ham, da de aldrig havde gjennemgaaet noget saadant. Dette bleve de dog ved Reskr. af $\frac{5}{7}$ 1748 fritagne for; men det udtaltes, at Ingen senere maatte beskikkes uden at have gjennemgaaet sligt Cursus enten i Kjøbenhavn eller hos Stadsphysicus.

E. Fødselshjælpere.

Det er allerede omtalt, hvorledes Universitetet i denne Periode fik en virkelig obstetricisk Docent og kom i Besiddelse af et saa fortrinligt clinisk Materiale, som kunde ønskes, idet Fødselsstiftelsen i Fredriks Hospital skjænkedes det medicinske Facultet til „en practisk Skole in Obstetriciis". Det blev saaledes nu muligt for den vordende Læge, ganske anderledes end hidtil at skaffe sig Undervisning og Øvelse i Accouchementsvæsenet og senere i sit Kald at kunne virke anderledes til Gavn for de Fødende, end det før havde været Tilfældet, og for Chirurgerne opnaaedes det samme Gode ved den Adgang, som af Kongen var forbeholdt de chirurgiske Studenter i Lighed med de medicinske. For dem, som vilde have Ansættelse som Physici eller Provindsialchirurger, blev det derfor nu ogsaa gjort ligefrem til Pligt, at erhverve sig den fornødne Kundskab og Øvelse i Accoucheurfaget, og

det blev nu saaledes mere og mere muligt at skaffe de Fødende en bedre indiceret og bedre udført operativ Hjælp ved vanskelige Fødseler, end det nogensinde før havde været det.

Jordemødre skulde fremdeles, som hidtil, undervises af Lægerne og examineres af dem inden de paatoge sig Bestillingen, og i Kjøbenhavn bestod fremdeles Jordemoder-commissionen. Mærkeligt nok blev der ved Reskr. af $\frac{15}{5}$ 1761, hvorved Fødselsstiftelsen skjænkedes til det medicinske Facultet, tilføiet, at „Os elskelig Balthazar Joh. de Buchwald kan continuere som hidindtil med Informationen for Jordemødre“ [1]), som altsaa idetmindste foreløbig ikke vedkom Prof. artis obstetriciæ; rimeligviis staaer det i Forbindelse hermed, at Buchwald 1762 og 63 anmelder i Lectionscataloget „fundamenta quoque artis obstetricandi desiderantibus non denegabit“, om end det dog vel maa antages, at han ikke hermed har sigtet blot til Jordemoder-undervisningen. I Aalborg havde Bertel Wichmand til Hensigt at anlægge en Jordemoderskole, men fik dog ikke sin Plan bragt til Virkelighed og maatte da nøies med at udgive sin Veiledning for Jordemødre, en med Kobbere forsynet Bog, som længe vedblev at benyttes. Mere Held havde Erichsen i Bergen, som under sit Ophold i denne By virkede med megen Iver og Uegennyttighed for Chirurgers og Jordemødres Undervisning i Anatomien.

Medens alle Jordemødre hidtil havde været at benævne „practiserende“, idet de ikke vare aflagte med nogen Løn, ligesom de heller ikke havde nogen Taxt, saa begyndte man nu at oprette Jordemoderembeder. I Kjøbenhavn blev saaledes $\frac{13}{3}$ 1752, da Kongen „til at forekomme Misgjerninger, som drager Guds Vrede og Straf over Lande og Riger, Intet hellere ønskede, end at den saa ofte forekommende Barnefødsel i Dølgsmaal og oftest deraf flydende

[1]) Levys Chr. Joh. Berger p. 20.

Fosteres Ombringelse kunde forebygges", havde bestemt, at „to gode bekjendte Jordemødre" skulde antages „til at betjene dem, som enten af Undseelse ei ville have deres Besvangrelse bekjendt eller af Uformuenhed ingen Hjælp vide sig, naar de gjøre Barsel, da saadanne iforveien maa have Frihed til hemmeligen at raadføre sig med disse Jordemødre", og disse Jordemødre skulde da have 50 Rdl. aarlig Løn hver, frit Hus, Ildebrand, Sengklæder til de hemmelig Fødende, som skulde ligge hos dem, og endelig 2 Rdl. for hvert Barn. Ved Fødselsstiftelsens Oprettelse ophørte naturligvis denne Foranstaltning; men ved den ansattes da en Jordemoder. Men ogsaa i Provindserne begyndte man at ansætte Jordemødre, idetmindste fandt dette Sted i Ribe, hvor der ved Reskr. af $\frac{2}{9}$ 1757 bestemtes at skulle være en edsvoren Jordemoder, som Physicus skulde foreslaae og Magistraten antage, og som i Løn skulde have 40 Rdl. aarlig, som dels lignedes paa Beboerne af Ribe By, dels toges af Ribes Fattigkasse og Gjørdings og Skads Herreders Kasse, samt „et Par Høveders" fri Græsning, Frihed for Indqvartering og personelle Tynger for hendes Mands Vedkommende, hvortil senere kom frit Hus. Hun skulde da være forpligtet til „at oplære een eller to Svøbekoner eller Underjordemødre", som Lægen og Magistraten skulde approbere, førend hun antog dem, dernæst betjene de Fattige gratis og „ordinaire Borger-Koner" for 4—6 Mk. dansk; for Forsømmelser skulde hun mulcteres paa den halve eller hele Løn eller miste sit Embede.

F. Hospitaler.

For Hospitalsvæsenets Vedkommende gjør Fredrik V.s Regjering Epoche, som intet andet Tidsrum før eller senere; thi af denne Konge blev det Kongelige Fredriks Hospital stiftet og oprettet i Hovedstaden og herved det store Savn afhjulpet, hvorunder saavel den medicinske

Undervisning, som navnlig de ubemidlede Syge i Hovedstaden saa længe havde lidt hertillands, medens man alt i saare lang Tid havde i Udlandet havt slige Stiftelser. Det var navnlig efter A. G. Moltkes Tilskyndelse, at Kongen omtrent 1750 fattede den Beslutning, at stifte et Hospital, hvortil senere Pladsen blev udseet mellem Bredgade og Amaliegade, og her lagde Kongen selv $\frac{29}{7}$ 1752 Grundstenen. Med Opførelsen og Indretningen gik det dog langsomt; thi først $\frac{5}{2}$ 1755 nedsattes en Commission, hvoraf Kryger, Wohlert og Livmedicus Berger vare Medlemmer, som skulde tage Bestemmelse om Hospitalets Indretning og udarbeide en Fundats, som $\frac{6}{8}$ 1756 confirmeredes af Kongen, paa hvis Fødselsdag $\frac{31}{3}$ 1757 endelig den første Patient blev indlagt og Hospitalets Virksomhed saaledes tog sin Begyndelse. Hospitalet siges i Fundatsen at være „stiftet som et almindeligt Hjælpemiddel for de Syge, som ikke formaae i deres nødlidende Tilstand at komme sig selv til Hjælp og dog ved Guds Bistand, Lægens Hjælp og god Underholdning kunde forhjælpes til deres Førlighed igjen; derfor skal i dette Hus indtages til Læge, Underholdning og Forplejning Syge af begge Slags Kjøn, saavel Børn, som voxne Folk, som opholde sig i Kjøbenhavn og der have nogen lovlig Haandtering og Ærinde, enten de ere Fremmede eller Indfødte. De skal være Fattige og Nødlidende, saa at de hverken have Hjælp af nogen almindelig eller særlig Stiftelse, ei heller Formue af dem selv eller ved nogen Pension eller fastsat Gavmildhed af Andre til at lade sig helbrede for, ei heller ere i Stand til at fortjene deres Underholdning, medens de blive helbredede.“ I denne Bestemmelse om Fattigdom og Hjælpeløshed som en Betingelse for at kunne optages i Hospitalet, see vi endnu Virkning af den gamle Anskuelse om et Hospital som en mild Stiftelse for Fattige og Hjælpeløse; men selve Øiemedet, som var Helbredelsen af „alle Sygdomme og Skader, som der kan være menneskelig Haab til, næst Guds Bistand, ved Lægedom eller nogen Slags chirurgisk

Operation at hjælpe til Rette og raade Bod paa", var unægtelig et ganske andet, end man før havde havt. Visse Sygdomme vare udelukkede, nemlig „veneriske Sygdomme, Børnekopper, Skab, Spedalskhed, Galenskab eller nogen Slags inkurabel Sygdom"; ligeledes maatte Børn under 7 Aar kun indlægges for Operations Skyld. Til Bestyrelse af Hospitalet beskikkedes en Overdirection, bestaaende af „trende af Vores tro udvalgte Mænd og Ministre", og til Lettelse af Arbeidet for disse beskikkedes nogle „Tilforordnede udi Directionen", nemlig en Livmedicus, foreløbig v. Berger, Generaldirecteuren for Chirurgien, Hofchirurgen, to af „de Danske Committerede eller Tilforordnede udi Kammer-Collegio", som atter selv skulde udnævne og antage to Renteskrivere til oeconomiske Revisioner, dernæst den kgl. Confessionarius eller Hofprædikant som Tilsynsmand med Hospitalets Præst, Generalfiskalen som lovkyndig Consulent for Hospitalet og endelig „tvende vederhæftige Borgermænd, som forstaae sig paa Handel og Negoce og de udi den borgerlige Næring daglig forefaldende Forretninger og tilligemed deres Hustruer, som Vi derfore tilligemed deres Børn med al Kongelig Naade ville ansee, kunde gaae Hospitalet i Særdeleshed til Haande". Som Functionairer ansattes en Inpecteur, en Oeconom, en Medicus, en Chirurgus ordinarius, tvende Underchirurger, tvende Candididati Medicinæ, tvende Studiosi Chirurgiæ og en Hospitalsskriver Hospitalet var beregnet paa 300 Syge, hvilket Antal skulde forøges, naar Hospitalets Fond vilde tillade det. Til Hospitalets Vedligeholdelse skjænkedes Indkomsterne af det norske Postvæsen, desuden tilstodes Stempel- og Portofrihed og gaves Tilladelse til at lade indsamle milde Gaver overalt i Danmark og Norge ved Vielser, Barnedaab, Begravelser og lignende Leiligheder. Endelig gaves allerede 1757 af den danske Gesandt i Paris, v. Jahn, det første Legat til Hospitalet, idet han skjænkede 2000 Rdl. aarlig af sin Gage, som udbetaltes indtil 1791, og endnu et Par mindre Legater skjænkedes i Fredrik V.s

Tid. Af hvor stor Betydning dette Hospitals Stiftelse var for den medicinske Undervisning, som for Hovedstadens fattige Syge, behøver ikke nærmere at udvikles; at det alligevel i Begyndelsen kostede megen Møie at faae dem, som skulde nyde Gavn deraf, til at lægge sig ind paa Hospitalet, kan ikke undre os, naar vi endnu see, hvilken Uvillie der findes mod Hospitalsvæsen hos Almuen og mange Andre.

Men endnu et Hospital kom Hovedstaden i Besiddelse af, nemlig en Fødselsstiftelse, som vel stod i en vis Forbindelse med Fredriks Hospital, men dog havde sin egen Bestyrelse og sine egne Functionairer, ligesom ogsaa dens Oprettelse havde en noget anden Oprindelse, end Hospitalets. Det er allerede omtalt, at Fredrik V. ved Reskr. af $\frac{13}{3}$ 1750 forordnede, at to Jordemødre skulde antages til at betjene hemmelig Fødende, som da skulde logere hos dem, hvorfor de skulde „boe paa et for Alle bekjendt Sted og tillige være forsynede med 3 à 4 eller flere Kamre, og i hvert Kammer en Seng.“ Directionen for Fattigvæsenet fandt da kort efter et passende Locale for en Jordemoder, Inger Pettersen, som eiede to Huse i Gothersgade og var villig til at indrette dem til det ønskede Brug og forsyne dem med det Fornødne, saa at det saakaldte „frie Jordemoderhus“ kunde aabnes $\frac{1}{7}$ 1750, og d. 11te i samme Maaned begyndte allerede Indlæggelsen. Det synes imidlertid, at man har ladet sig nøie med den ene Jordemoder, som formodentlig, da hun selv eiede alle Localerne, ikke vilde have Nogen til at dele Udbyttet, som ikke kan have været ringe, da her i de 9 Aar, hvori Indretningen bestod, fødtes 2841 Børn[1]) I den Commission, som 1755 blev nedsat for at indrette Fredriks Hospital og vedtage Fundatsen, har Wohlert og Berger sikkert virket ivrigt til at faae Hensynet til Fødselshjælpen gjort

[1] Levy, Chr. Joh. Berger p. 15.

gjældende, og dem maa det vistnok nærmest tilskrives, at der i den confirmerede Fundats blev lovet en Indretning i Hospitalet til frugtsommelige Qvinders Forløsning, hvilken dog endnu ved Indvielsen 1757 ikke var bleven fuldendt. Med Jordemoderhuset i Gothersgade var der imidlertid efterhaanden opstaaet almindelig Utilfredshed, idet man klagede over haard og voldsom Behandling af de Fødende, og da nu hertil kom, at Jordemoderen døde i Begyndelsen af 1759 og hendes Bo, som eiede Husene med alt Tilbehør, kom under Skiftebehandling, saa indgik Fattigvæsenets Bestyrelse $\frac{3}{1}$ 1759 med en Skrivelse til Hospitalsdirectionen, hvori det indtrængende lagdes Directionen paa Hjerte at faae den lovede Fødselsstiftelse indrettet. Man tog derfor nu ogsaa alvorlig fat paa Værket og fik det virkelig saaledes fremmet, at man i Septbr. s. A. kunde aabne Fødselsstiftelsen i den søndre Pavillon af Fredriks Hospital i Amaliegaden, og her blev da en Mdm. Pæber ansat som den første Jordemoder, der tillige skulde forestaae Oeconomien, medens Stiftelsen fremdeles vedblev at sortere under Fattigvæsenet. Efter Bergers Forslag var det da, som allerede før omtalt, at denne Stiftelse 1761 blev skjænket det medicinske Facultet.

Det var dog ikke Hovedstaden alene, som i dette Tidsrum fik Hospitaler, ogsaa i *Provindserne* gjordes der en Begyndelse, idet Kongen, uvist naar, i Frederiksborg Amt oprettede 2 Syge- og Jordemoderhuse, et for Frederiksborg District i Hillerød og et for Kronborg District i Esbønderup, hvor Landbefolkningens Medlemmer kunde imod en saare ringe aarlig Afgift af Hartkornet indlægges til fuldstændig fri Behandling af den ved hvert Sygehus ansatte Chirurg, ligesom fattige og hjælpelose Fødende her kunde blive betjente af de nærmeste Jordemødre. For disse Sygehuse gaves af den følgende Konge en udførligere Fundats.

G. Apotheker.

De Apothekerne vedrørende Forhold vare under Fredrik V. i det Hele og Væsentlige ganske som under de nærmest foregaaende Konger. Det blev vel, uvist naar, paalagt det medicinske Facultet at udarbeide et nyt Dispensatorie, idet Dispensat. Hafn. af 1658, som endnu var den gjældende Pharmacopoe, allerede maatte betragtes som forældet og ikke svarende til Tidens Fordringer; men Facultetet naaede langtfra at faae dette udført, hvilket først skete nogle Aar efter Kongens Død. Derimod kom man noget videre med den *Taxt*, som det ved samme Leilighed blev Facultetet paalagt at fastsætte; thi hermed var man færdig allerede 1749; men den kom dog ikke til almindelig Anvendelse, idet Kongen ved Reskr. af $\frac{7}{3}$ 1749 vel approberede den for Hoffets Vedkommende, men derimod bestemte, at det med dens „Publication kan beroe indtil det Dispensatorium, hvorpaa den skal grunde sig, er bleven indrettet,“ og herved kom det til endnu at vare over en Snes Aar inden en ny Taxt, hvortil der dog sikkert var Trang, kunde fremkomme. Med *Visitationerne* forholdt man sig, som hidtil; kun blev det ved Reskr. af $\frac{1}{5}$ 1761 fastsat, at Visitatsen, som hidtil var bestemt til „strax efter Michaelis“, herefter skulde afholdes ved Paasketid, hvilken Forandring foretoges efter Indstilling af det medicinske Facultet, da man ansaae denne Tid for gunstigere dels paa Grund af de længere og lysere Dage, dels fordi Apothekerne i Reglen fik deres Varer ved Mortensdags Tid. Da Dr. Crevecoeur som Landphysicus i Aarhus Stift havde forespurgt sig om Salair for de Reiser, han maatte foretage i Stiftet til Apothekernes Visitats, svarede Kongen 1748, at det kunde „hverken i Henseende til Bondens andre havende Udgifter, ei heller formedelst den Skade, Landmanden har taget ved den grasserende Qvægsyge, accorderes“, og det synes altsaa, at Physici har maattet uden Vederlag foretage Apothekervisitatserne, som

vel paa sine Steder, hvor der i et Stift fandtes mange Apotheker og faa Læger, kunde blive byrdefuldt nok. Hvorvidt det forresten var en Pligt for Landphysicus, at visitere alle Stiftets Apotheker, uanseet om der fandtes andre „næstværende Medici approbati“, hvem det i Forordn. $\frac{4}{12}$ 1672 paalagdes at udføre det, vides ikke, da ingen almindelig Instrux for Physici dengang endnu existerede; men at det dog i Almindelighed paalagdes Physicus, kan maaskee sluttes af, at det i Reskr. af $\frac{14}{1}$ 1763 hedder, at „den Provindsialmedicus i Sjælland givne Instruction forandres for saavidt, at Apotheket i Sorø dets Visitation skal alene forrettes af Medico ved Sorø Academi, naar han er promotus medicinæ Dr.“ Med Hensyn til Giftsalg fandt man atter i denne Periode Anledning til at indskjærpe Befalingen om de fornødne Forsigtighedsregler, og ved Reskr. af $\frac{13}{4}$ 1764 blev det paalagt Apothekerne ved Giftes Udlevering at forlange en Attest fra en dem bekjendt Mand med Underskrift og Segl, og hvor der endda kunde være nogen Mistanke, skulde de henvende sig til Physicus. Anledningen hertil var, at en Grenader havde forgivet sin Kone med Rottekrudt, som fra Vaisenhusapotheket var udleveret mod en af en Corporal udfærdiget falsk Attest med et ubekjendt Navn. Klager over ulovlig Medicamenthandel forekomme ogsaa i dette Tidsrum, og af et Reskr. til Vicestatholderen i Norge sees, at Apothekerne kunde med Politimesterens Assistance faae foretaget Inqvisition i de Mistænktes Huse forat finde de forbudne Varer.

Antallet af Apotheker forøgedes noget i Fredrik V.s Tid, dog ikke betydeligt. Paa **Sjælland** fandtes Apotheker i Kjøbenhavn, Helsingør, Roeskilde, Holbæk, Kallundborg, Slagelse, Sorø, hvor der i dette Tidsrum atter med Sikkerhed vides at have været Apothek, Næstved, Vordingborg og Kjøge, og et nyt Apothek oprettedes i Korsør. Paa **Møen** fandtes Apothek i Stege. Paa **Falster** var der Apothek i Nykjøbing og paa **Lolland** i Maribo og Nakskov; her blev Antallet altsaa

uforandret. Det Samme gjælder om **Fyen**, hvor Apotheker fandtes i Odense, Nyborg, Svendborg, Faaborg og Assens. Paa **Langeland** var Apothek i Rudkjøbing. I **Jylland** existerede Apotheker i Aalborg, Viborg, Holstebro, Randers, Grenaa, Aarhus, Horsens, Veile, Fredericia, Kolding og Ribe, og hertil kom i Fredrik V.s Tid nye Apotheker i Thisted og Ringkjøbing, og Aarhus fik et nyt Officin foruden det alt existerende. I **Norge** fandtes Apotheker i Throndhjem, Bergen, Stavanger, Christiania, Bragnæs og Strømsø. Kongsberg, Skeen, Tønsberg, Fredriksstad, Fredrikshald, Laurvig, Arendal og Christiansand, og muligen kom hertil allerede i denne Konges Tid Apotheker i Moss og Christianssund, hvor der idetmindste faa Aar efter Fredrik V.s Død fandtes saadanne, om hvilket det imidlertid ikke vides, naar de bleve oprettede.

Kjøbenhavn.

Kongens **Hofapotheker** var Gottfried Becker indtil sin Død 1750. Hans Efterfølger blev Sønnen, Johan Gottfried Becker; men om han udnævntes strax eller først 1756, da han først overtog Faderens Apothek, er ikke ret bekjendt.

Feltapothekets Materiale var, som før omtalt, Gottfried Becker kommen i Besiddelse af ved Auctionen. Da man 1758 samlede en stor Hær i Holsten, fik Johan Gottfried Becker d. 10. Juni Ordre til at udruste Apotheket, og Lønnen bestemtes kort efter til 20 Rdl. maanedlig for Apothekeren, 24 Rdl. maanedlig til 2 Medhjælpere og 2 Disciple. Ration for 11 Heste, fri Overfart over Vandet og overalt frit Qvarter og Staldrum. Paa Taxten, som vistnok var den for Hoffet fastsatte, skulde gives 15 pCt. Rabat. Apotheket førtes da til Holsten, og kom først 1763 tilbage herfra; det anvendtes da ikke mere i Fredrik V.s Tid.

Byen selv fik foruden de tidligere existerende Apotheker et nyt, da Fredriks Hospital blev oprettet, idet her ogsaa indrettedes et Officin.

a) **Svaneapotheket** eiedes fremdeles under hele Fredrik V.s Regjering af Christopher Herfort Mangor, som havde havt det siden 1725, og som siden $\frac{13}{4}$ 1753 fik Rang med virkelige Cancelliraader.

b) **Løveapotheket** eiedes ved Christian VI.s Død af August Günther, som døde under Fredrik V.s Regjering, uvist naar, og Apotheket gik da i Arv til hans Brodersøn Christopher Günther[1]), som derpaa havde det til sin Død 1790.

Christopher Günther var født i Halle 1730, lærte Apothekerkunsten hos sin Farbroder, Gottfried Friedrich G., i Sorau i Lausitz, opholdt sig derpaa paa forskjellige tydske Apotheker, studerede derefter nogle Aar i Strasborg, hvor han hørte physiske, medicinske og anatomiske Forelæsninger, og foretog derefter med en Broder en Reise i Nederlandene, men reiste, da han fik Efterretning om August Günthers Død, til Kjøbenhavn, hvor han da blev Eier af Løveapotheket indtil sin Død 1790. Han var gift med en Datter af Dr. theol. Eberhard David Hauber, Sognepræst ved Sct. Petri Kirke, og havde med hende en Datter og en Søn.

Skrift: Observ. chemicæ de butyro antimonii, naphta urinosa & muriatica. 1781.

c) **Kong Salomons Apothek** havde ved Fredrik V.s Thronbestigelse Bernhard Hagen, som eiede det indtil sin Død 1750, hvorpaa de fælleds Arvinger lode det be-

---

[1]) Schmidt (Hist. Taschenb. p. 65) nævner en Andreas Günther som den, der arvede Apotheket efter Aug. G., og efter hvem da Christoph. G. atter fik det; men hvem denne Andreas G., som ellers intetsteds findes nævnet, var, siges ikke, og Worm og Nyerup omtale ham slet ikke, men sige, at Apoth. gik fra Aug. G. over til Chr. G.

styre ved en Provisor indtil den ældste Søn, Matthias Hagen, 1764 overtog Apotheket, som han derpaa havde i Resten af Aarhundredet.

d) **Elephantapotheket** eiedes af Gottfried Becker indtil hans Død 1750, hvorpaa hans Enke[1]) beholdt Apotheket indtil 1756, da Sønnen, Johan Gottfried Becker, som havde bestyret det for hende, d. 11. Decbr. selv overtog det for c. 20,000 Rdl. Privilegiet gaves ham allerede d. 22. Octbr. Han havde Apotheket indtil sin Død 1790 og udvidede dets Bygninger endeel.

e) **Christianshavns Apothek** eiedes i hele denne Periode af Matthias de Place.

f) **Vaisenhusapotheket** havde Jacob Buus i Forpagtning indtil 1758, da han maatte forlade det som Tigger, hvorpaa Engelbrecht Platfusz overtog Apotheket for en aarlig Afgift af 1475 Rdl. Cour., hvilket 1760 forandredes saaledes, at han i 6 Aar skulde betale 1012 Rdl. Han døde omtrent 1768. Apotheket synes ikke at have kunnet svare Regning idetmindste i Forhold til Afgiften; thi ikke alene Buus blev ødelagt; men ogsaa Platfusz, som ved Apothekets Overtagelse var en formuende Mand, der tillige havde et Bryggeri paa Nørregade, døde i knappe Kaar.

g) **Fredriks Hospitals Apothek** oprettedes samtidig med Hospitalet, og den første Apotheker var Joachim Dieterich Cappel, som fik Bevilling $\frac{22}{10}$ 1756 og derpaa havde Apotheket indtil 1784.

Joachim Dieterich Cappel var født $\frac{13}{9}$ 1717 i Wismar, hvor hans Fader var Kjøbmand og Brygger. Han undervistes først i et Lyceum i Wismar, kom 1730 i Lære hos en Apotheker i Riga og var derefter Provisor paa det keiserlige Apothek i Petersborg, senere i Halberstadt, hvor han

---

[1]) Hun var Datter af en Kjbmd. Chr. Schupp, Directeur ved det ostindisk-guineiske og vestindiske Comp., som var gift med Karen Lehn, der var Halvsøster til den bekjendte Lehn, som spillede en Rolle ved Tordenskjolds Død.

ivrigt studerede Chemi og Mineralogi. 1747 kom han til Kjøbenhavn, hvor han fra 1750 var Provisor paa Kong Salomons Apothek indtil han selv overtog Apotheket paa Fredriks Hospital, hvor han forpligtede sig til at levere Hospitalet de fornødne Medicamenter 25—40—50 pCt. billigere end Taxten og svare en aarlig Afgift af 400 Rdl. Han døde i Begyndelsen af Aaret 1784 og skjænkede ved Testamente 13,500 Rdl. til et Reisestipendium for Studiosi pharmaciæ og Studiosi medicinæ eller chirurgiæ, desuden 15,670 Rdl, til et Pensionslegat for Apothekerenker og Medhjælpere. Han var Medlem af Videnskabernes Selskab i Kjøbenhavn, Assessor i Collegium medicum og havde Rang med Drr. med.

Skrifter: Afhandll. i Vidensk. Selsk. Skrifter.

Helsingør.

Her var Philip Klein, som 1737 havde overtaget Apotheket, Eier i hele denne Periode.

Roeskilde.

Naar Apotheket her skiftede Eier, kan ikke ret oplyses; men allerede 1766 nævnes her som Apotheker Lic. med. Christian Fredrik Frich, som havde Apotheket i Resten af Aarhundredet.

Holbæk.

Her havde Johan Lorents Linde Apotheket i hele Fredrik V.s Regjeringstid.

Kallundborg.

Ogsaa her levede i hele Tidsrummet den samme Apotheker, nemlig Anders Lorentsen Beck, som havde

Apotheket indtil 1780 og ved Siden af Apotheket, som var i et gammelt Hus, lod opføre en to Etager høi Hovedbygning. Han drev tillige Handel med Vin, Urtekram og Sæd.

Korsør.

Her skal mellem 1730 og 40 have boet en practiserende Læge paa Torvet, som solgte Medicin[1]); det maa vel ialtfald have været en Chirurg. Ved Midten af Aarhundredet skal Apotheket være anlagt af en Fink[2]) paa samme Sted, hvor det nu findes; men han skal kort efter være gaaet til Rusland, og hans Efterfølger var Johan Vilhelm Minck, som 1762 overtog Apotheket, som han besad indtil 1796.

Slagelse.

Wernicke, under hvem Apotheket her brændte, har rimeligvis overtaget det i Fredrik V.s Tid og solgte det ialtfald i denne Periode til Antoni Smith, som havde det idetmindste Størstedelen af Resten af Aarhundredet. Han var Kammerraad og blev snart Borgmester i Byen.

Sorø.

Som tidligere omtalt, var her vistnok i nogle Aar intet egentligt Apothek, og først i nærværende Tidsrum omtales et saadant igjen, idet Christian Ludvig Martini $\frac{22}{3}$ 1748 fik Bevilling som Apotheker, Vinhandler og Herbergerer, og i denne Egenskab var han her endnu

---

[1]) Schmidt: Hist. Taschenb. p. 82.

[2]) Ibid. Det kommer an paa, om her ikke er en Forvexling med Navnet Minck, som Schmidt forøvrigt anseer for en Forvanskning af Meincke, hvilket vel er muligt, om end det skrives Minck i Danmarks Speil 1767 og følg.

1766, men er rimeligvis død i dette Aar eller har da afhændet Apotheket, eftersom det 1767 allerede havde en ny Eier.

Næstved.

Apotheket her eiede Hieronymus Gercken indtil 1767.

Vordingborg.

1747 afstod Becker — hvad enten det var Faderen eller Sønnen — Apotheket til Johan Christian Top, som fik Privilegium d. 12. Febr. d. A., men senere vistnok spillede Fallit; thi $\frac{16}{11}$ 1759 solgtes Apotheket ved offentlig Auction og kjøbtes da for 1260 Rd. Cour. af Rasmus Schmidt, som derpaa besad det indtil 1776.

Kjøge.

Her var Adolph Drøge Apotheker indtil 1748, da han solgte Apotheket til Fredrik Funch, som fik Privilegium $\frac{2}{8}$ 1748. Hvorlænge han var her, vides ikke ret; men endnu under Frederik V.s Regjering overtoges Apotheket af Hercules Weyer, som var her vistnok indtil 1790. Han var tillige Vinhandler, Tobaksfabrikant og Postmester samt Forhandler af norsk Glas.

Stege.

Andreas Christian Egholm havde her Apotheket endeel Aar i Fredrik V.s Tid, og hans Efterfølger var Marcus Mackeprang, som tidligere er omtalt som Landphysicus paa Møen. Naar han overtog Apotheket, vides ikke ret; men det har vel været omtrent 1753, og han beholdt det indtil omtrent 1771.

Nykjøbing paa Falster.

Her havde Claus Seidelin Apotheket indtil 1764, da han „formedelst tiltagende Alder og Skrøbelighed“ afstod det til sin Søn Hans Seidelin, som derpaa havde det i Resten af dette og vistnok hele det følgende Tidsrum. Han var født $\frac{9}{1}$ 1738, lærte først Kunsten i Hjemmet og senere i Tydskland, hvor han bl. A. 1759—60 conditionerede i det Wolffenbüttelske Hofapothek.

Maribo.

Her havde Henrik Nicolaus Hoffmann vistnok Apotheket i en Deel af Fredrik V.s Regjeringstid, men ikke i hele dette Tidsrum, og hans Søn var formodentlig den Johan Christopher Hoffmann, som 1768 var Apotheker i Maribo, hvor han endnu var 1770, men om hvem det ikke vides, naar eller hvorledes han egentlig fik Apotheket.

Nakskov.

Forvalter Jessen paa Samsø eiede her Apotheket og lod det bestyre ved Provisor indtil hans Søn, Georg Jessen, som studerede Pharmaci først i Kjøbenhavn og senere i Tydskland, Frankrig og andensteds i Udlandet, kunde overtage Apotheket. Dette angives at være skeet 1760 [1]), men er vistnok skeet tidligere; thi allerede 1755 kalder Claus Seidelin, med hvis Datter Maren Sophie han det nævnte Aar blev forlovet og i October gift, ham „Apotheker Georg Jessen i Nakskov“. Han satte Apotheket i en udmærket Stand og skal selv have været en ualmindelig dygtig Apotheker, der ogsaa drev en udbredt Handel med pharmaceutiske Urter [2]).

---

[1]) Smidts Hist. Taschenb. p. 103, Ny pharm. Tid. 3 Aarg. p. 50.
[2]) Iris 1776, II, p. 137.

Odense.

Johan Christopher v. Westen havde her Apotheket indtil 1764, da han afstod det til sin Søn, Peter v. Westen, som tillige var Læge og Prof. design. ved Odense Gymnasium, og som derpaa havde Apotheket i 10 Aar. Samme Aar, som han ved Fallit mistede Apotheket. 1774, døde Joh. Chr. v. Westen.

Nyborg.

Bernt Holmsted døde sikkert i denne Konges Tid; men hans Søn, Christen Holmsted, som allerede under Christian VI var bleven Apotheker i Svendborg, fik ikke Faderens Apothek, som Enken derimod solgte til Johan Balthazar Rieffesthal. Naar dette skete, vides ikke ret; men 1766 idetmindste var Rieffesthal allerede Apotheker i Nyborg[1]), hvor han forblev indtil sin Død 1789.

Svendborg.

Her var Christen Holmsted Apotheker i hele dette Tidsrum.

Faaborg.

Naar Goldt overtog Apotheket her, er, som før omtalt, ikke bekjendt; men saavel han, som hans Eftermand, Siegmund Dirch, har sikkert levet i Frederik V.s Tid. Dirch solgte 1758 Apotheket til Frands Johan Gerhard Bøving, som havde det til sin Død 1791.

Assens.

Tobias Frank, som 1734 havde overtaget Apotheket, døde vistnok under Fredrik V.s Regjering; idet-

---

[1]) Danmarks Speil for d. A.

mindste eiedes Apotheket 1767 af en Madame Frank, som vel maa antages at have været hans Enke; men Forholdet er for denne Bys Vedkommende ikke nærmere bekjendt.

Rudkjøbing.

Her var Andreas Jørgensen Apotheker i hele Tidsrummet.

Thisted.

Her anlagdes i Fredrik V.s Tid, men uvist naar, et Apothek af Gesius, som formodentlig stammede fra Aarhus. Han synes imidlertid ikke at have havt Held med sig; thi han døde som en fattig Mand i Hordums Hospital. Apotheket synes at være blevet nedlagt igjen; thi $\frac{24}{11}$ 1758 fik derpaa Christian August Ziegler Privilegium paa at anlægge et Apothek i Thisted for denne By, Dueholm, Ørum og Vestervig Amt. Han forsømte imidlertid sit Apothek, hvortil Svagelighed skal have været Grunden, og 1769 maatte han derfor sælge det.

Aalborg.

Her havde Fr. Chr. Helms Enke ved Christian VI.s Død Apotheket; men $\frac{3}{5}$ 1746 ægtede hun paany Georg Nicolai Poppe, hvem hun imidlertid ogsaa overlevede, da han døde 1765, hvorpaa hun lod Apotheket bestyre ved en Provisor indtil sin Død 1778.

Viborg.

Caspar Ludolph Cappel havde her Apotheket i hele dette Tidsrum og oprettede $\frac{2}{12}$ 1765 i Forening med sin Hustru, Margarethe Jelling, et Legat til Fordeel for Domkirken, 3 fattige Enker og 10 fader- og moderløse Børn i Viborg.

Holstebro.

Apotheket her skiftede i Fredrik V.s Tid Eier, formodentlig efter Henrik Mühlmanns Død; men Aarstallet er ubekjendt. Den nye Eier var Jacob Elias Hofmann, som derpaa havde det indtil sin Død under Christian VII.

Ringkjøbing.

Her anlagdes 1749 et Apothek af Christian Cornelius Eilschow, som var Apotheker i Kolding. Han solgte det 1752 til Elias Hofmann, formodentlig den Samme, som var eller senere blev Apotheker i Holstebro, og han solgte det atter 1769.

Randers.

Johan Reimer testamenterede $\frac{19}{11}$ 1748 2000 Rd. til Randers Kirke og døde i Marts 1749, hvorpaa Jørgen Thomas Schaarup formodentlig ved Kjøb fik Apotheket, som han derpaa havde indtil sin Død i Januar 1801.

Grenaa.

August Ludvig Steube, som 1744 havde anlagt Apotheket her, kunde ikke bestaae, og ved hans Fallit blev Apotheket ophævet for et Tidsrum af 3 Aar. Den næste Apotheker, Herman Ponick Alberg, var her 1757; men naar han bragte Apotheket istand, vides ikke. Han havde det endnu 1780.

Aarhus.

Denne By fik i Fredrik V.s Tid foruden det allerede bestaaende Apothek et nyt, som anlagdes 1750 af Ludvig Steuben og blev kaldet Svaneapotheket, medens det gamle Apothek benævnedes Løveapothek.

a) **Løveapotheket** var ved Fredrik V.s Regjeringstiltrædelse Byens eneste Apothek og eiedes af Jacob Helms, som døde i Juni 1753. Steuben, som imidlertid havde oprettet Svaneapotheket, synes da at have ansøgt om at maatte være ene Apotheker, men fik Afslag; ikke destomindre kjøbte han ved Auction $\frac{17}{9}$ 1753 Løveapotheket og indgav derpaa Ansøgning om at maatte drive begge Apotheker, hvilket imidlertid ved Reskr. $\frac{5}{10}$ 1753 blev afslaaet, medens Helms's Arvinger samtidig fik Ordre til at lade en ny Auction afholde. Ved denne Auction skete et mindre Bud, end Steubens havde været, og Arvingerne havde da overladt Apotheket til en Læge der i Byen; men ogsaa dette blev ved Reskr. $\frac{19}{4}$ 1759 forbudt som stridende mod Forordningen $\frac{4}{12}$ 1672, og det paalagdes Arvingerne at sælge til en „examineret Person, der er funden beqvem til et Apotheke at forestaae". Imidlertid siges det at være blevet solgt til Stadsfogden, Jacob Hass, som 1756 atter solgte det til Fredrik Holmsted Høst for 5000 Rd. For samme Sum pantsatte han det følgende Aar Apotheket til en Kjøbmand Thyvisen Bøggild, som derpaa 1767 solgte det for 8000 Rd.

b) **Svaneapotheket** anlagdes, som omtalt, 1750 af Ludvig Steuben efter Ansøgning af Borgmester Glerup og de deputerede Borgere, som mente, at to Apotheker kunde bestaae der i Byen. Formodentlig har Helms ikke holdt sit Apothek i god Stand. Steuben fik imidlertid først $\frac{19}{4}$ 1754 kgl. Privilegium paa Apotheket og havde det ikke længe derefter, idet han 1756 gik fallit, hvorpaa Schack Matthisen Selmer kjøbte Apotheket, som han havde til sin Død 1783.

Horsens.

Gottfried Schmidt eiede her Apotheket i hele dette Tidsrum, i hvilket han blev Assessor. Han havde endeel Stridigheder med en Apothekersvend Ducke fra Aalborg,

som vilde nedsætte sig i Horsens som Materialist og ikke vilde afholde sig fra Medicamenthandel en detail.

Veile.

Hans Christian Mühlensted var Apotheker her indtil sin Død, som maa være indtruffen i dette eller lige i Begyndelsen af næste Tidsrum; thi 1767 havde hans Enke Apotheket.

Fredericia.

Apotheket her eiedes i hele dette Tidsrum af Folchmar Jacobsen Holm, som tillige var Viceraadmand.

Kolding.

Christian Cornelius Eilschow var Apotheker her i hele Frederik V.s Regjeringstid.

Ribe.

Hieronymus Carstensen havde Apotheket her i hele Perioden.

Throndhjem.

Her var Otto Sommer Apotheker langt ud over dette Tidsrum.

Bergen.

a) **Svaneapotheket** havde Johan Peter de Besche vistnok endnu, da Christian VI døde; men samme Aar døde han da selv; thi $\frac{2}{10}$ 1746 fik hans Enke, Rebekka, kgl. Tilladelse til at drive Apotheket ved en Provisor. Naar hendes Søn, Johan Carl de Besche, egentlig overtog

Apotheket, som han havde idetmindste 1771, vides ikke ret; men muligen har det dog været i dette Tidsrum.

b) **Løveapotheket** eiede Andreas Ludvig Dynner i hele Fredrik V.s Regjeringstid.

Stavanger.

Johan Christopher Røtger døde vistnok samme Aar, som Christian VI, eller ialtfald Aaret efter, og ved Auction kjøbte da Hans Jensen Gay Apotheket, hvorpaa han fik Privilegium $\frac{9}{6}$ 1747. Om hans Eftermand overtog Apotheket allerede i Fredrik V.s Tid, er ubekjendt.

Christianssand.

Conrad Fredrik Horn var, saavidt vides, Apotheker i nogle Aar af Fredrik V.s Regjering, hvorpaa Emanuel Schultz, som endnu levede 1780, fik Privilegium, uvist naar.

Arendal.

Jacob Henrik Fiuren døde formodentlig i dette Tidsrum; idetmindste fik han en Efterfølger i Caspar Kruse, som maa være død omtrent 1776.

Laurvig.

Apothekets Skjæbne er her ubekjendt i dette Tidsrum.

Skeen.

Johan Wulf, under hvem Apotheket skal have været i en slet Forfatning, havde det maaskee endnu i Begyndelsen af Fredrik V.s Regjering, men afløstes ialtfald snart af Hans Peter Wøllner, som havde Apotheket ind i næste Periode.

Tønsberg.

Apothekets Skjæbne er for dette Tidsrums Vedkommende ganske ubekjendt.

Kongsberg.

Ole Borch Peckel var Apotheker i hele Tidsrummet.

Christiania.

a) **Svaneapothekets** Skjæbne er ikke ret bekjendt; dog maa Frands Peter Hagen sikkert have havt det idetmindste i en Deel af dette Tidsrum; men naar hans Efterfølger tiltraadte Apotheket, vides ikke.

b) **Elephantapotheket** havde Nicolai Wittrop vistnok endnu i dette Tidsrum, og efter hans Død beholdt sikkert hans Enke det; idetmindste eiedes det 1771 af en Madame Wittrop.

Bragnæs og Strømsø.

Her afløstes Peter Johan Holst i dette Tidsrum. men uvist naar, af sin Eftermand, Christian Stillesen, som derefter havde Apotheket i mange Aar.

Fredriksstad.

Hvor længe Andreas Thue var Apotheker her, er ikke bekjendt; men det var under Fredrik V.s Regjering, at han døde, og hans Efterfølger var vistnok Holger Ferslev Sinding, som idetmindste havde Apotheket faa Aar efter Christian VII.s Thronbestigelse.

Fredrikshald.

Apothekets Skjæbne er her i dette Tidsrum ligesaa ubekjendt, som for Tønsbergs Vedkommende.

12te Afsnit.

Fra Kong Christian den Syvendes Thronbestigelse indtil Udgangen af det 18de Aarh. — 1766—1800.

14/1 1766 besteg Christian den VII Thronen, og ligesom hans Fader modtoges af Folket med Jubel, da han overtog Regjeringen, saaledes var det ogsaa Tilfældet, da Christian efterfulgte sin Fader; men det varede ikke meget længe inden Forholdet forandrede sig, da Kongen hengav sig til de vildeste Udsvævelser i Selskab med sine forskjellige Yndlinge, og da Struensee blev, saa at sige, enevældig i Regjeringen og med Hensynsløshed og Voldsomhed indførte en Mængde Forandringer i det Bestaaende og derved stødte an paa mange Maader og til mange Sider, naaede Misfornøielsen sit Høieste og da ikke alene hos Folket, men vel end mere hos det Hofparti, som Enkedronningen stod i Spidsen for, og som 1772 styrtede den forhadte Minister, medens Kongen som en villieløs Dukke lod sig bruge til Hvadsomhelzt. Christian VIIs Regjering er en Række af Ministerforandringer og Partistridigheder, og først da Kronprindsen, den senere Fredrik VI, 1784 overtog Styrelsen og i Virkeligheden regjerede Landet, medens Christian VII, svækket og udlevet alt i sin Ungdom, til sin Død kun beholdt Navnet af Konge, kom der mere Ro i Gemytterne og Orden i Tingene. For Videnskaberne var Perioden ingenlunde ugunstig.

Flere udmærkede Videnskabsmænd, ikke mindst paa Naturvidenskabernes og Medicinens Gebet, levede i dette Tidsrum, og ogsaa hos de Regjerende fandtes Interesse for Videnskaberne. Christian VII selv var langtfra uden videnskabelige Interesser, og Struensee viste sin Kjærlighed til Videnskaben ved, da han ogsaa i denne Retning maatte stræbe at virke som Reformator og Omdanner, at kalde Biskop Gunner fra Throndhjem til Kjøbenhavn forat lægge en Plan for en forandret Indretning af Universitetet, hvilket dog som saameget Andet blev til Intet, da Struensee styrtedes før det kunde fuldbringes. Ogsaa Guldberg, som efter Struensees Fald fik den største Indflydelse, havde Interesse for Videnskaberne og yndede og understøttede dens Dyrkere, medens han i Modsætning til Struensee virkede mere for at Modersmaalet kunde komme til sin Ret, som det nu ogsaa fik ved Hoffet, hvor man ikke længere talte Tydsk og Fransk, men Dansk. Endelig udkom under Kronprindsens Regjering 1788 en *ny Fundats for Universitetet*, og 1791 indførtes *Prisopgaver*, som man tidligere havde forsøgt, igjen. Af andre Foretagender til Videnskabens Fremme skulle her nævnes Indretningen af den *botaniske Have ved Charlottenborg* og et *chemisk Laboratorinm ved Universitetet*, en forbedret Indretning af *Examiner*, Stiftelsen af det *kgl. medicinske Selskab* og *Naturhistorieselskabet*, og endelig skal det endnu bemærkes, at ogsaa i dette Tidsrum havde Universitetet 1784 til 1788 en *Prokantsler*, nemlig Tydskeren Fredrik Janson, der i disse 4 Aar beklædte samme Post, som Pontoppidan havde havt under Fredrik V.

Som ovenfor berørt, kaldte Struensee Biskop Joh. Erik Gunner fra Throndhjem til Kjøbenhavn forat han skulde lægge en Plan for en ny Fundats for Universitetet, og denne Plan havde Biskoppen da færdig 1771. Alle offentlige Forelæsninger skulde falde bort og Professorerne betales efter en billig Taxt; de skulde holdes paa Dansk;

kun maatte en Udlænding, saalænge indtil han havde lært Sproget, holde dem paa Latin. Ogsaa alle Examiner af Docenterne skulde afskaffes og henlægges under valgte Examinatorer. Ved Struensees Fald i Januar 1772 blev imidlertid hele Planen til Intet, og Alt vedblev at gaae paa den tidligere Maade. 1775 udkom den 11. Mai en kgl. Forordning, hvorved Examinerne ordnedes, og hvorved det gjordes Studenterne til Pligt, 9 Maaneder efter Deposits at tage Exam. philosophicum, hvorved skulde gjøres Rede for Philosophi, Physik og Mathematik, og derefter kunde man, om man vilde, tage Exam. philologicum, som traadte istedetfor det hidtil brugte Baccalaureat, som nu afskaffedes. De herved tagne Bestemmelser gjentoges senere, da der endelig $\frac{7}{5}$1788 gaves Universitetet en „*ny Fundation og Anordning*." Et af de vigtigste Punkter i denne var Ansættelsen af extraordinaire Professorer, som ikke havde Sæde og Stemme i Consistorium, hvilket forbeholdtes de ordinaire Professorer, som bestode af det samme Antal, som fra gammel Tid havde existeret, men ellers holdt Forelæsninger og deeltoge i Examiner ligesom de ordinaire Lærere. Da Universitetet ingen Midler havde til at lønne dem, blev deres Løn, 3—400 Rdr., foreløbig anvist og udbetalt af Kongens Kasse, medens det var Bestemmelsen, at Høiskolen selv, naar Udveie dertil kunde skaffes, skulde lønne ogsaa disse Professorer. Med Hensyn til *Examiner* bestemtes, at foruden de examinerende Professorer skulde desuden 2 andre Tilforordnede være tilstede som Censorer, og for den medicinske Examens Vedkommende skulde disse Censorer tages blandt Medlemmerne af Collegium medicum. Forøvrigt hedder det angaaende det medicinske Facultet, at her skal, „ligesom tilforn, være tvende Professores ordinarii, og vil Kongen desuden ved samme Facultet for det Første ansætte en Lector Chymiæ indtil han finder for godt i sin Tid at beskikke en ved offentlig Prøve bekjendt duelig Mand til Prof. Physices ved samme Facultet, hvor desuden herefter

ogsaa altid skal være en Prof. artis obstetriciæ efter den af Hds. Maj. Dronn. Juliane Marie dertil oprettede Stiftelse.“ — Den lovede Prof. physices ansattes 1796, da Prof. Aasheim fik denne Post med 300 Rdr. i Løn af Kongens Kasse „indtil han kommer til at hæve Renten af Prof. Kratzensteins Gave til Universitetet eller paa anden Maade af dette selv kan lønnes.“

De aarlige Disputatser, som bestandig havde givet Anledning til Paamindelser, da Professorerne saa jevnlig søgte at slippe fra dem, vedbleve i denne Periode i endeel Aar og omtales saaledes endnu 1771 af Consistorium som værende i Brug; men allerede 1786 omtaler Prokantsleren dem som „i forrige Tider brugelige“, og ved den nye Fundats 1788 afskaffedes de helt.

For at opmuntre de Studerende til Flid havde Fredrik V, som tidligere omtalt, 1761 indført Udsættelse af Præmier for Besvarelsen af visse offentlig bekjendtgjorte Opgaver, og hermed vedblev man endnu i et Par Aar af Christian VIIs Regjering, nemlig indtil 1768; men Foranstaltningen ophørte da for længere Tid, formodentlig paa Grund af Mangel paa Interesse fra deres Side, som skulde besvare dem. — $\frac{1}{5}$ 1791 udkom imidlertid paany en kgl. Resolution, hvorved bestemtes, at der aarlig skulde udsættes 8 Præmier, bestaaende hver i en Medaille af 40 Rd.s Værdi, for de bedste Afhandlinger over Opgaven i Theologi, Jurisprudents, Medicin, Philosophi, Mathematik, Philologi. Historie og de skjønne Videnskaber, til hvis Besvarelse alle Studerende og endnu ubefordrede Candidater maatte concurrere. 1792 udsattes da de første Prisopgaver; men da de 2 Besvarelser, som vare indkomne, den ene af den medicinske og den anden af den æsthetiske Opgave, fandtes at have Mænd til Forfattere, hvoraf den Ene var Chirurg, nemlig Herholdt, som ikke var Student, og den Anden havde et Embede, gav dette Anledning til en kgl. Resolution af $\frac{1}{2}$ 1793, hvorved bestemtes, at de to Forfat-

tere vel maatte modtage Præmierne, men at saadanne for Fremtiden kun maatte tilkjendes ubefordrede Cives academici.

Det medicinske Facultet bestod ved Fredrik V.s Død af Christian Lodberg Friis, Christian Gottlieb Kratzenstein og Christian Johan Berger. — Af disse tre Mænd holdt Friis imidlertid ikke Forelæsninger i Christian den VII s Tid, idet Christian Friis Rottbøll, som siden 1762 havde vicarieret for ham, vedblev dermed indtil hans Død 1773, hvorpaa Rottbøll selv indtraadte i Facultetet som Prof. ord, hvilken Post han derpaa beklædte indtil sin Død, som indtraf 1797, medens han dog i de sidste 3 Aar med kgl. Tilladelse var fritagen for at holde Forelæsninger. Denne Fritagelse gaves ham ved kgl. Reskr. $\frac{30}{5}$ 1794, hvorved tillige hans hidtilværende Prosector, Magnus Horrebow, udnævntes til hans Vicarius med Titel af Prof. anatomiæ extraord., og det bestemtes, at han som Løn skulde have 200 Rd. af Rottbøll, 100 Rd. i 3 Aar af Communitetets Overskud og de 100 Rd., han hidtil havde havt som Prosector. Horrebow naaede ikke videre, end til Prof. extraord., idet han døde allerede 1796, og ved Reskr. af $\frac{16}{9}$ s. A. bestemtes, at hans Embede indtil videre skulde staae ledigt, medens det paalagdes Prof. Matthias Saxtorph under Vacancen at læse over Anatomien. Kratzenstein vedblev at fungere næsten i hele det her omhandlede Tidsrum, ligesom han havde virket under hele Fredrik V.s Regjering, og først 1795 døde han; som Universitetets Senior var han dog fra 1793 fritagen for Forelæsninger og havde da til Vicar Arendt Nicolai Aasheim, som 1782 var bleven Prof. med. design. og allerede det næste Aar havde begyndt at holde Forelæsninger. Efter Kratzensteins Død blev han udnævnt til Prof. physices, men døde allerede Aar 1800. Af de Professorer som ved Christian VII.s Thronbestigelse udgjorde Facultetet, var Christian Johan Berger den, som først gik bort, idet han, som tidligere omtalt, ved Struensees Fald i Januar 1772 ogsaa maatte forlade Universitetet. Allerede

1771 havde Matthias Saxtorph, som var hans Discipel, efter kgl. Befaling overtaget Tilsynet med Fødselsstiftelsen; men først 1773 synes han dog at være tiltraadt sin Lærers Embede, som han derpaa beholdt indtil sin Død Aar 1800, medens Johan Sylvester Saxtorph dog allerede 1798 udnævntes til extraordinair Prof. i Chirurgi og Accouchement og senere blev sin Faders Efterfølger i Embedet, som han beholdt indtil sin Død 1840. — Men foruden disse Mænd havde Facultetet i dette Tidsrum flere extraordinaire Professorer, som i det Hele vare udmærkede Mænd, hvis Navne endnu leve iblandt os. En af disse var Johan Clemens Tode, som 1774 udnævntes til Prof. med. design. og først 1795 blev Prof. ord., men ikke destomindre just i denne Periode virkede med størst Iver og Flid baade ved Universitetet og udenfor dette; 1805 blev han entlediget. Aaret før Tode, nemlig 1773, var ligeledes Heinrich Callisen bleven ansat som Professor i Chirurgi ved Universitetet uden Løn, men med Løfte om at skulle blive Generaldirecteur for Chirurgien ved Hennings's Død, og da denne indtraf 1794, udtraadte Callisen da af Facultetet. Endnu en extraordinair Professor, hvis Virksomhed var af overordentlig Betydning, og hvis Navn er bleven forplantet til vor Tid, udnævntes i dette Tidsrum, nemlig Fredrik Ludvig Bang, som fra 1782 til 1800 var extraord. medicinsk Professor, hvorpaa han i det sidst nævnte Aar blev Prof. ord., hvilket han derefter var indtil sin Død 1820.

Disse Mænd vare altsaa de medicinske Lærere, som i det her omhandlede Tidsrum repræsenterede Videnskaben og skulde docere den for de Studerende, og det kan ikke nægtes, at det i det Hele var en Samling af Capaciteter, som paa en vis Maade minder om Facultetets Medlemmer i Christian IV.s Tid. Rottbøll, Berger, Saxtorph, Tode og Callisen vare lutter Mænd, som har vundet Navne, som har levet længe efter at deres Bærere ere sunkne i Graven, og som ville vedblive at leve saalænge Medicin og

Chirurgi dyrkes i vort Fædreland; en ikke mindre Berømmelse er bleven Bang til Deel, og selv Mænd som Aasheim, Horrebow og Kratzenstein vare langtfra Ubetydeligheder. Vistnok hævede det medicinske Studium sig ogsaa i denne Periode ikke lidet fra sit tidligere Standpunkt; men dog synes det heller ikke nu at have været dyrket med den Iver og Interesse, som ønskeligt kunde være. I et Skrift fra 1771 [1]) indrømmes det vel, at en Student „kan ved at høre de Forelæsninger, som holdes, naar egen Læsning og Flittighed komme til, bringe sine Studeringer til Fuldkommenhed uden af Nødvendighed enten at sætte egne Midler til ved Udenlandsreiser eller at trygle sig Reisepenge til"; men der klages over, at Studiet tager for lang Tid, 8—10 Aar, og dette ansees begrundet i, at Lærerne dels ere for faa, dels ere for beskjæftigede med Universitetet uvedkommende Ting, navnlig en udbredt Praxis i Hovedstaden og paa Landet, til at de kunne overkomme deres academiske Forretninger. Paa det for ringe Antal Lærere raadedes jo imidlertid Bod ved Ansættelsen af de extraordinaire Professorer, og at dette virkelig ogsaa har været af væsentlig Indflydelse for den academiske Undervisning og har bidraget til saavel at gjøre denne grundigere og fyldigere, som bevirket, at Studiet nu kunde afsluttes paa kortere Tid, derom kunne vi ikke tvivle, og derom vidner ogsaa en senere Forfatters Udtalelser [2]), naar han en Snes Aar efter ovenomtalte Skrifts Fremkomst siger, at „Forelæsningerne udmærke sig kjendeligt i vore Tider fremfor i de ældre saavel ved deres Mængde og Godhed, som ved de Søgendes Flid og Lærvillighed." Hvad der utvivlsomt maa have indvirket paa det medicinske Studium og bidraget til at dette fik færre Dyrkere, end under andre Omstændigheder, er den forøgede Betydning, Chirurgien atter i

---

[1]) Ortophili Tanker over Lægevdsk.s nærv. Tilst. Kbh. 1771.
[2]) Baden: Univ.-Journ. 1793 p. 23.

dette Tidsrum fik, da en hel Deel chirurgiske Embeder oprettedes omkring i Landet, hvortil Adgang stod aaben for dem, som havde taget Examen ved det 1786 oprettede chirurgiske Academi, og hvor man altsaa kunde faae Ansættelse uden at være Student, medens vi dog ogsaa finde at ikke Faa, efter at have deponeret ved Universitetet, derpaa kastede sig over Chirurgien og lode sig examinere ved Academiet, og at disse Mænd ellers vilde have studeret Medicinen ved Universitetet, tør vel ansees for omtrent afgjort. Vi skulle nu see, hvorledes de enkelte Fag i denne Periode doceredes ved Høiskolen.

Den egentlige Medicin, Pathologi og Therapi, doceredes i Begyndelsen af Christian VII.s Regjering af Kratzenstein, som uafbrudt vedblev dermed indtil 1774; men da nu Tode blev Prof design., begyndte han 1775 at holde pathologiske og therapeutiske Forelæsninger, hvormed han senere vedblev, medens han dog ikke var ene om dette Fag, idet baade Kratzenstein 1778—85 holdt pathologiske Forelæsninger, og ligeledes Aasheim fra 1783, da han begyndte at holde Forelæsninger, docerede dette Fag offentligt eller privat. Men ogsaa Fredrik Ludvig Bang, som 1775 var bleven Overlæge ved Fredriks Hospital, holdt pathologisk-therapeutiske Forelæsninger, medens han tillige veiledede og underviste de medicinske Studerende ved Sygesengen, og han kan maaske med Rette kaldes den første egentlig cliniske Docent i Medicin hertillands.

Pharmacologien synes i den første Deel af dette Tidsrum at have været forsømt; thi vel anmelder Kratzenstein endnu 1766 Forelæsning over Materia medica; men derpaa findes dette Fag i flere Aar slet ikke nævnet i Lectionscatalogerne, og først 1771 findes Kratzenstein igjen at have optaget det, og han vedblev derpaa at læse derover indtil 1777, efter hvilket Aar han ikke mere anmelder denne Forelæsning. Derimod havde Tode allerede 1776 begyndte at læse over Materia medica, og han vedblev derpaa stadig dermed saalænge han overhovedet var Docent.

Physiologien var i de sidste Aar af Fredrik V.s Tid bleven forsømt, og i hele det her omhandlede Tidsrum finde vi den ogsaa noget stedmoderligt behandlet, idet der kun høist sporadisk holdtes Forelæsninger over den. Det var Kratzenstein, Rottbøll og Matthias Saxtorph, som af og til toge sig af den og anmeldte Forelæsninger over dette Fag; men det gik saare uregelmæssigt til, og medens vi i flere Aar slet ikke finde dette Fag nævnet i Catalogerne, finde vi det atter nogle Gange anmeldt af to Docenter i samme Aar.

Den legale Medicin, som Dethardimg i sin Tid havde foredraget, men som senere ikke havde fundet Dyrkere eller Docenter ved Høiskolen, kom i denne Periode atter frem for Lyset, idet Chr. Joh. Berger 1768 begyndte at holde Forelæsninger over dette Fag, hvormed han vedblev indtil han 1771 ophørte med sin Docentvirksomhed, hvorpaa Faget atter først blev doceret 1775, da Tode begyndte at foredrage det, hvormed han dog kun vedblev indtil 1778 eller 79, og i Resten af Aarhundredet blev det derpaa, ligesom Physiologien, kun af og til doceret, idet dels Tode, dels Aasheim og dels M. Saxtorph af og til anmeldte Forelæsninger derover. Det var saaledes ingen stadig og regelmæssig Undervisning, som gaves i dette vigtige Fag; men dog var Forholdet bedre, end i den nærmest foregaaende Periode.

Anatomien fik i denne Periode atter et Opsving hertillands, og maa Æren herfor vistnok for en stor Deel tilskrives Chirurgerne, kommer dog ogsaa en Deel deraf Universitetet tilgode. Chr. Friis Rottbøll, som 1763 havde overtaget dette vigtige Fag, vedblev med Flid og Iver at docere det indtil han $\frac{30}{5}$ 1794 ved kgl. Reskript blev paa Grund af Alder og Svagelighed fritagen for Forelæsninger, medens hans hidtilværende Prosector, Magnus Hoirebow, udnævntes til hans Vicar og samtidig til Prof. anat. extraord. Denne lovende unge Mand, som ogsaa var en særdeles duelig Anatom, kom imidlertid kun til at virke

en saare kort Tid, idet han allerede $\frac{28}{5}$ 1796 bortreves ved Døden, og det blev nu overdraget Prof. Matth. Saxtorph at læse over Anatomien, medens det anatomiske Professorat ifølge kgl. Reskr. af $\frac{16}{9}$ 1796 bestemtes at skulle indtil videre staae ledigt. Ogsaa Saxtorph var en dygtig Anatom og skal have været en særdeles duelig Docent, som efter en Samtidigs Vidnesbyrd havde „en talrig Mængde Tilhørere, der ikke mindre beundrede Mandens behagelige Foredrag, end hans grundige Lærdom". Forat opmuntre de Studerende til Øvelse i den practiske Anatomi, udsatte han af sine egne Midler smaa Præmier for de bedste Præparater og viste ogsaa derved sin Interesse for Anatomiens Fremme. Heller ikke han blev dog længe i denne Virksomhed, som ophørte ved hans Død $\frac{29}{6}$ 1800. Foruden disse Docenter holdt ogsaa Michael Skjelderup, som blev Saxtorphs Efterfølger i den anatomiske Docentpost, 1797 privat Forelæsning over Anatomien, og under Rottbølls Sygdom 1774 og 75 havde Heinrich Callisen, som dengang var chirurgisk Professor, ogsaa holdt anatomiske Forelæsninger, som han forøvrigt ogsaa de nærmest foregaaende og efterfølgende Aar holdt ved Siden af Rottbøll. Som tidligere omtalt, var der 1752 blevet bevilget 100 Rd. aarlig til en anatomisk Prosector, og denne Post beklædtes i denne Periode af en Række unge Mænd, som senere for det Meste indtoge en fremragende Stilling som Anatomer eller Chirurger. Da Rottbøll havde tiltraadt det anatomiske Professorat, blev Matthias Saxtorph hans Prosector, og han blev i denne Stilling indtil 1770, da han overtog Bergers Forretninger ved Fødselsstiftelsen, hvorpaa Jens Bang var Prosector indtil 1773; derpaa kom Christian Fredrik Schumacher 1773—85, Magnus Horrebow 1785—96, Michael Skjelderup 1796—1800.

Botanikens Studium gjorde i denne Periode endnu større Fremskridt, idet den tillige bestandig mere og mere emanciperede sig fra Medicinen, hvorfra den jo alt i forrige Tidsrum var blevet skilt som et særeget Fag, der

burde dyrkes for sin egen Skyld, medens det dog naturligvis tillige vedblev i mindre Omfang at være en uundværlig Hjælpevidenskab for Medicinen, og kun som saadan har vi jo egentlig her med Botaniken at gjøre. Rottbøll vedblev at foredrage denne Videnskab for de medicinske Studerende indtil 1778, efter hvilken Tid den bekjendte Erik Nissen Viborg, som 1783 var bleven Lector ved Veterinairskolen og den botaniske Have, overtog ogsaa disse Forelæsninger, som under hans Udenlandsreise 1787—90 besørgedes, dels privat af Rottbøll, dels af en ung Botaniker, Peter Kofod Anker Schousbo, og den botaniske Undervisning gik saaledes nu ud af det medicinske Facultet og besørgedes af Mænd, som regnedes med til det philosophiske Facultet.

Den gamle botaniske Have ved Universitetet synes at have været i en sørgelig Tilstand. Ved Reskr. af 3/2 1769 skjænkede Kongen 2500 Rd. til den saaledes. at den Professor, som læste over Botaniken, skulde modtage Renterne og aflægge Regnskab til Consistorium, og 15. Juni s. A. fik Consistorium Brev om, at Kongen vilde have Haven sat i bedre Stand og forøget i Udstrækning ved at lægge nogle andre tilstødende Haver til den. Dette gav Anledning til en temmelig vidtløftig Forhandling i Consistorium, hvorunder forskjellige Medlemmer af dette fik Leilighed til at sige hverandre nogle Ubehageligheder; men forøvrigt synes der ikke at være kommet noget Videre ud deraf, og Haven synes egentlig nu at have udspillet sin Rolle.

Universitetets Have var nu ogsaa kun af ringe Betydning, da en bedre botanisk Have, som tidligere omtalt, var bleven anlagt ved Toldbodveien og forsynet med sine egne Functionairer, og her havde de medicinske Studerende en bedre Leilighed til at øve deres botaniske Studier, saameget mere, som Rottbøll ved Oeders Bortgang blev Forstander for Haven. Imidlertid blev Haven ikke længe paa sit oprindelige Sted, men forflyttedes 1778 til det Terrain bag Charlottenborg, hvor den endnu findes, men som om kort

Tid skal ombyttes med et gunstigere[1]. Denne Have skjænkede Kongen 1788 til Universitetet, og herved blev saaledes den gamle botaniske Have ved Krystalgade ganske overflødig; var den altsaa dengang ikke endnu gaaet tilgrunde, er den idetmindste paa den Tid sikkert bleven helt forladt.

Chemien gjorde fremdeles i dette Tidsrum ikke ringe Fremskridt fra det hidtil Bestaaende, og om dette end kun skete igjennem mange Vanskeligheder og Vidtløftigheder og ikke førte til noget efter de nærværende Forhold stort Resultat, var det dog i Sammenligning med Fortiden ingenlunde saa ganske Lidt, hvad der opnaaedes. Samtidig med, at Gunner skulde reformere Universitetet, tænkte Struensee paa at forene det charlottenborgske Institut med Høiskolen og derved spare Kongen for Udgifterne til det, og Oeder og Prof. Hübner fik da Ordre til at udarbeide en Plan til denne Forandring. Planen var ogsaa færdig $\frac{7}{5}$ 1771 og foreslog da at lade den Post, Ascanius, som skulde ansættes paa Kongsberg, havde havt, overgaae til Brynnich, som var Prof. oeconomiæ og Opsynsmand ved Universitetets Naturaliesamling, samt at et Laboratorium chymicum skulde anlægges ved Universitetet. Planen i sin Helhed kom imidlertid ikke til Udførelse, idet Struensees Fald tilintetgjorde den som saameget Andet; men den naturhistoriske Samling flyttedes dog 1772 til Universitetet, hvorimod Laboratoriet forblev paa Charlottenborg indtil 1778, da et Saadant virkelig blev indrettet paa Universitetets Grund, nemlig i et temmelig nyt indrettet Drivhus i den gamle botaniske Have ud til Krystalgade. Her skulde da Brynnich holde chemiske Forelæsninger; men

---

[1]) Endnu en botanisk Have, som dog ikke vedkommer os her, indrettedes i denne Periode i Kjøbenhavn, idet det efter Prof. Abildgaards Forslag 1788 oprettede Naturhistorieselskab af Kongen fik en Have ved det kgl. Palais bag Slottet overladt og her indrettede en botanisk Have.

saavidt det er bekjendt, har han ikke virket synderlig i Laboratoriet, og der føltes stadig Trang til en bedre chemisk Undervisning. Efter Todes Opfordring læste 1781 og 82 en ung Pharmaceut, Nicolai Tychsen, for et ret talrigt Auditorium over Chemien, og det næste Aar læste baade han og Apotheker Myhlenstedt; men 1785 ansattes Tychsen ved det da oprettede chirurgiske Academi og havde nu nok at gjøre med sine Forelæsninger her. Som før omtalt, blev det ved Universitetets nye Fundats 1788 bestemt, at en Lector chymiæ skulde ansættes ved det medicinske Facultet, og det bestemtes, at ved samme Facultet skulde „læses over Naturlæren og Chymien, i hvilke begge Videnskaber de fornødne Experimenter blive at anstille.“ Denne Lector blev dog foreløbig ikke udnævnt, da Universitetets Patron Ingen kunde finde, „som han dertil kunde anbefale.“ Fra 1789—91 holdt Chr. Elovius Mangor Forelæsninger i Brynnichs Sted og læste da ogsaa over Chemien, og endnu 1792 anmeldte han chemiske Forelæsninger, uagtet man da allerede havde faaet en Professor i Chemien, nemlig Hollænderen Gadso Coopmans, som 1791 blev indkaldt og udnævnt til Prof. i Chemien, udenat han dog skulde staae i nærmere Forhold til Universitetet. Coopmans var imidlertid meget ilde anseet baade af Colleger og Studenter, og 1793 blev saavel han som Mangor forflyttet; men man havde dog nu faaet saadanne Tanker om Chemiens Betydning, at Consistorium i en Skrivelse til Universitetspatronen erklærede angaaende Naturhistorien og Chemien, at „bemeldte Videnskabers Lærestole ved Universitetet vel endog maatte ansees for mere nødvendige, end nogen af de andre extraordinaire Professorers“, og allerede $\frac{17}{4}$ 1793 udnævntes da Hofapotheker Gottfried Becker til overordentlig Professor i Chemien ved Universitetet „imod efter hans Tilbud at holde Forelæsninger i bemeldte Videnskab, uden at han kunde vente nogen Løn af Universitetet, samt imod at underkaste sig de ved Universitetsfundatsen de academiske Lærere foreskrevne Plig-

ter,“ og ligeledes udnævntes Apotheker Manthey, som var Lector chemiæ ved det chirurgiske Academi, til overordentlig Professor i Chemien „imod efter hans Tilbud at holde aarlig offentlige og private Forelæsninger i benævnte Videnskab uden derfor at kunne vente nogen Løn eller Forfremmelse ved Kjøbenhavns Universitet eller at staae i nogen Forbindelse med samme“. Man kan ikke sige, at det var nogen glimrende Stilling, disse Mænd opnaaede ved Universitetet; Forpligtelser fik de; men Rettigheder gaves der ingen af[1]). Imidlertid havde Universitetet faaet et Laboratorie, og Docenter fik man nu ogsaa, saa at Chemien i Sammenligning med tidligere Tiders Vilkaar vel maatte siges at være godt stillet.

De chemiske Forelæsninger, som Kratzenstein allerede 1754 havde begyndt at holde, vedblev han med indtil 1777; men han virkede jo under ugunstige Vilkaar, idet han hverken havde Laboratorium eller Forelæsningslocale, men maatte indrette sig i sit Hjem saa godt, han kunde, og han siger selv i Novbr. 1777[2]), „i de 25 Aar, jeg har været Professor, haver jeg holdet circa 18 Collegia chymico-pharmaceutica, men stedse til min Skade, da jeg derved haver maattet tilsætte en Deel af det, jeg ved mine andre Collegier haver fortjent.“ Paa den Tid fandt han imidlertid at „mine Øyne ey længer kan fordrage Heden fra Smelteovnen og Brystet ey de uundgaaelige acide og metalliske Dampe, fornemmelig da i den Gaard, jeg nu beboer, ey var anden Leylighed at anlægge et Laboratorium, end i en kold og fugtig Kjælder“, og han ophørte derfor ogsaa nu med at læse over Chemien.

---

[1]) Naar derfor Baden i sin Tale ved Rectorskiftet 1795, idet han omtaler disse Ansættelser, siger om Manthey, at han nu, „da han selv har Formue, nyder den herligste Leilighed til at ophjælpe Naturens Studium af egne Midler“, saa lyder det næsten som en ironisk Lykønskning til ham.

[2]) Scharling: Chemien i Danm. p. 57.

Chirurgien opnaaede i dette Tidsrum, hvad der aldrig før havde været den tildelt, en egen Docent ved Universitetet. Chr. Joh. Berger vedblev indtil 1771 at docere Chirurgien; men han fritoges da for sine Forelæsninger, og i Begyndelsen af det følgende Aar indtraf ved Struensees Fald den Ulykke, som fjernede ham fra Høiskolen. Samme Aar blev Heinrich Callisen, som, ligesom tidligere Johannes de Buchwald, oprindelig havde været Barberlærling og senere Svend, Dr. med., og da han allerede havde havt rig Leilighed til baade theoretisk og practisk at vise sig som en udmærket Chirurg, blev han $\frac{18}{2}$ 1773 udnævnt til Prof. chirurgiæ ved Universitetet, vel uden Løn eller Emolumenter, men med Løfte om ved Hennings's Død at blive Generaldirecteur for Chirurgien og da samtidig at faae Plads i det medicinske Facultet, idet det nemlig efter Facultetets Forestillinger var blevet bestemt, at Generaldirectoratet skulde forenes med Universitetet. Han docerede da Chirurgien indtil han i Midten af 1794 blev Generaldirecteur; men da den tidligere Bestemmelse angaaende dette Embede var bleven forandret, maatte Callisen da forlade Universitetet, og Chirurgien synes nu efter Lectionscatalogerne at dømme at have savnet en Docent indtil 1798, da Sylvester Saxtorph, som forøvrigt først $\frac{15}{2}$ 1799 udnævntes til Prof. chir. et art. obstitric. extraord.[1]), allerede begyndte at docere de chirurgiske Operationer paa „Menneskeaadseler", som det hedder i Catalogerne, og i de følgende Aar docerede han dels Chirurgien efter Callisens Haandbog, dels Operationslæren paa „Aadseler" og „Konstens Haandgreb paa Maskinen, Fantome kaldet."

Fødselslæren doceredes af Chr. Joh. Berger indtil 1770 eller 71, men havde derpaa neppe nogen Docent før 1773, da Matthias Saxtorph, Bergers Discipel, begyndte at holde Forelæsninger over og Øvelser i denne Videnskab,

---

[1]) Badens Univ.-Journal 1799, p. 50.

som han derefter vedblev at docere indtil sin Død, medens hans Søn, Joh. Sylvester Saxtorph, fra 1798 ogsaa foredrog den. Den samme practiske Undervisning og Øvelse, som Studenterne fik paa Fødselssiftelsen i Fredriks Hospital, eller maaskee en endnu mere udvidet, fik de efter den kgl. Fødselsstiftelses Oprettelse ved Siden af Hospitalet, paa denne.

Ogsaa Physiken blev i dette Tidsrum paa en nøiere Maade, end hidtil, knyttet til det medicinske Facultet, idet det i den nye Fundats 1788 bestemtes, at der i dette Facultet skulde ansættes en Prof. physices, og den Første var da Aasheim, som $\frac{27}{4}$ 1796 beskikkedes i denne Post og derpaa docerede Physiken indtil sin Død. Tidligere havde, som bekjendt, Kratzenstein foredraget denne Videnskab.

Af hvilke Kilder de medicinske Studerende i denne Periode iøvrigt øste deres Kundskaber, faae vi en ret klar Forestilling om af § 37 i den $\frac{25}{6}$ 1777 givne nye Fundation for Communitet og Regents, hvor der til Lære- eller Læsebøger for Studiosis Medicinæ fastsættes: „1mo) I Botaniken: Enten Christian Schæffers erleichterte Arzney-Kräuter-Wissenschaft mit Kupfer-Tafeln. Eller Linnæi Philosophia botanica. Elementa Botanicæ autore Georgio Oeder. Linnæi materia medica. Linnæi Systema naturæ, Pars 2da. 2da) I Chemien: Enten Rudolph Aug. Vogels Lehrsätze der Chemie mit Anmerkungen versehen von Joh. Chr. Wiegleb. Eller Spielmanni Institutiones Chemiæ. Chemie experimentale et raisonnée, par Baumé, overs paa Tydsk af Dr. Joh. Carl Gehlern. 3tio) I Anatomien: Enten Josephi Plenck Primæ Lineæ Anatomes. Eller Saarschmits anatomische Tabellen. Eller Expositio Anatomica Winslovii. Traité complet d'anatomie par Sabatier. 4to) I Physiologien: Enten Herm. Boerhavii Physiologie, vermehrt von Joh. Pet. Eberhardt. Eller Institutionum medicarum Boerhavii Pars physiologica cum Commentariis Halleri. Halleri Elementa physiologica. 5to) I Pathologien: Enten Pars Pathologica Institutionum medicarum Boerhavii. Eller

Gaubii Institutiones Pathologiæ. 6to) I Semejotiken; Enten Pars Semejotica Institutionum medicarum Boerhavii. Eller Delii Semejotica. Grunneri Semejotica. 7mo) I Materia Medica: Institutiones Medicæ Boerhavii. Eller Crantzii Materia Medica. Eller Gerhards Materia medica. 8vo) I Therapien: Enten Pars Therapeutica Institutionum medicarum Boerhavii. Eller Boerhavii Aphorismi de morbis cognoscendis et curandis cum Commentariis Gerh. van Swieten. Endelig læses, for at faae Kundskab i denne Videnskabs litteraire Historie, enten Schulzes Historia Medicinæ. Eller Murray Enumeratio librorum præcipuorum medici argumenti. Kästners gelehrte Lexicon. Halleri bibliotheca Botanica, Anatomica, Chirurgica og Medica." For Chirurgi og Accouchementslære anføres ingen Lærebøger.

Maalet for Studenternes Stræben var i den første Deel af denne Periode, som hidtil, Doctorgraden, som var Universitetets Stempel paa Studiets Tilendebringelse. Forud for Gradens Erhvervelse skulde, som før omtalt, Candidaten lade sig examinere af de medicinske Professorer, hvilket foregik privat indtil 1769, da Kongen ved et Reskr. af 14. Juli befalede, at Examen herefter skulde være offentlig, rimeligvis fordi den ofte blev altfor lemfældig og muligen uberettigede Hensyn undertiden gjorde sig gjældende. Men ved den nye Fundats af $\frac{7}{5}$ 1788 indførtes Embedsexamen ved de forskjellige Faculteter og dermed ogsaa den medicinske Embedsexamen, som for Fremtiden gav den Examinerede Ret til et practisere som Læge, og Doctorgraden blev saaledes nu et Stempel paa en større videnskabelig Dannelse, end den, som udkrævedes for det practiske Liv. Den medicinske Examen skulde ifølge Fundatsen være dels skriftlig, dels mundtlig. Den skriftlige Prøve skulde holdes i en Examinators Hus Dagen før den mundtlige og bestaae dels i Udarbeidelse af en „Casus medicus", dels i Besvarelse af „nogle vigtige Spørgsmaale af alle de Videnskaber, i hvilke han ved denne Examen haver at bevise sin Duelighed." Istedetfor Udarbeidelsen af Casus medicus kunde

efter Candidatens eget Ønske træde en mere practisk clinisk Prøve i et Hospital, idet Candidaten da skulde indlevere Journaler over endeel Patienter, hvis Sygdom og Behandling han havde fulgt paa Hospitalet, og han skulde da lade sig mundtlig examinere herover; men ogsaa dette kunde modificeres, idet en Candidat, som var veiledet af en Dr. med. udenfor Hospitalet, kunde med denne Læges Attest fremlægge Journaler over endeel Syge, som han havde behandlet eller seet behandle, og derefter i 1 eller 2 Dage undersøge nogle opgivne Patienter i et Hospital og derefter opgive Diagnose og Curmethode for dem. Den mundtlige Examen skulde være baade theoretisk og practisk og absolveres paa een Dag. Ved denne skulde Candidaten prøves i „alle Medicinens Dele og dermed forbundne Videnskaber", hvorved dog kunde tages Hensyn til den forudgaaede skriftlige Examen, saa at Noget „uden Skade for Hovedsagen vilde kunne afkortes"; men Alle skulde dog „prøves vel in Anatomicis et Chirurgicis samt i Physik og Chymie, og hvis nogen tilkommende Medicus tillige vil lade sig bruge som Accoucheur, da skal han og i denne Kunst bevise sin Fremgang ved Examen." Efter Udfaldet af Examen tilkjendtes Candidaterne de bekjendte Characterer Laudabilis osv., og enhver Candidat fik et Testimonium, hvorved Universitetet bevidnede hans Duelighed. Nogen bestemt Tid af Aaret fastsattes ikke til Examens Afholdelse; men den foregik, naar Nogen saae sig istand til at tage Examen. Hvorvidt den mundtlige Examen holdtes paa Universitetet eller, ligesom den skriftlige, hos en af Professorerne, vides ikke ret; dog er det første vel rimeligt.

Doctorgradens Erhvervelse var altsaa efter den nye Universitetsfundats's Fremkomst ikke længere nogen nødvendig Betingelse for at kunne practisere som Læge, og vi finde derfor ogsaa, at efter denne Tid flere Læger slet ikke toge denne Grad, medens dog et ikke ringe Antal erhvervede den, dels maaskee ligesom af gammel Vane, dels vistnok fordi den gav fortrinlig Adgang til Embeder.

Som Betingelse for at maatte disputere krævedes i den nye Fundats, at Vedkommende skulde „in Examine medico have vist fortrinlig Duelighed og Indsigt" og derefter „end mere bevise sin grundige Lærdom i en af ham selv forfattet Dissertation, hvilken Facultetet skal undersøge og paa samme tegne sin Approbation inden den offentlig bliver forsvaret." Herved vare imidlertid de medicinske Candidater særlig begunstigede fremfor de theologiske og juridiske, idet disse, for at faae Tilladelse til at tage Doctorgraden, skulde iforveien disputere pro licentia, altsaa tage Licentiatgraden, som derimod ikke indførtes for Medicinens Vedkommende[1]). Derimod udtaltes det i Fundatsens Bestemmelse udtrykkelig, at Afhandlingen for Doctorgraden skulde være skreven af Doctoranden selv, Noget, som hidtil langtfra altid havde været Tilfældet, ja i en tidligere Periode vel endog maatte siges at høre til Undtagelserne.

Medens ganske vist en hel Deel medicinske Candidater nedsatte sig som Læger uden nogensinde at tage Doctorgraden, var dog Antallet af dem, som creeredes til Drr. med. her ved Høiskolen, i Tiltagen, hvilket imidlertid maa antages at have sin naturlige Grund i det stigende Antal medicinske Studerende og Læger i det Hele. Fra Christian VII.s Thronbestigelse til Aarhundredets Udgang finde vi 40 Drr. med. creerede her ved Universitetet, hvoraf dog En creeredes fraværende, medens de Øvrige alle disputerede Kun faa af dem vare Udlændinge, og paa en eneste Undtagelse nær bleve de alle her i Landet i forskjellige Embeder eller private Stillinger.

Udenlandsreisen havde nu ganske tabt den store Betydning, den tidligere havde havt. Man kunde nu i Hjemmet høre cliniske Forelæsninger og faae practisk

---

[1]) Ved kgl. Resolut. af $\frac{1}{11}$ 1808 indførtes den medicinske Licentiatgrad, som dog atter ophævedes $\frac{10}{5}$ 1854.

Øvelse paa Hospitalerne; der var ligeledes sørget for Leilighed til Øvelse i Accouchement, og dette Fag var endog fortrinlig repræsenteret hertillands; Chirurgien blev ordentlig doceret ved Høiskolen, og Naturvidenskaberne havde deres flittige Dyrkere og dygtige Docenter herhjemme; der kunde derfor ikke mere være den Nødvendighed for de medicinske Studerende for at reise udenlands, som der tidligere unægtelig havde været tilstede, og Antallet af dem, som lode sig nøie med Studeringerne i Hjemmet, var derfor ogsaa i stadig Tiltagen, saaat Udenlandsreisen kun blev betragtet paa samme Maade, som nutildags, som et ganske vist fortrinligt Middel til en videre Uddannelse for dem, som i særlig Grad lagde Vind paa Videnskaben i det Hele eller enkelte Dele af den, men ikke som noget nødvendigt Uddannelsesmiddel for den duelige Læge. I en vis Forbindelse hermed stod det vel, at nu saagodtsom Ingen tog Doctorgraden ved et fremmed Universitet, som det hidtil saa jevnlig havde været Tilfældet, selv efter at Forordningen af $\frac{4}{12}$ 1672, som paalagde en temmelig betydelig Indskrænkning for saadanne Doctorers Vedkommende, var fremkommen; i de andre Faculteter synes derimod Forholdet at have være et noget andet; idetmindste klager Prof. Baden over de Studerendes Tilbøjelighed til at tage Graden udenlands.

Ganske ophørte dog, som sagt, ikke Udenlandsreiserne, om end de ikke mere betragtedes som en nødvendig Deel af Studierne, og en Frugt af de herved gjorte Erfaringer var Stiftelsen af det medicinske Selskab, som havde sine Forbilleder i de fleste andre Stater i Europa. Selskabet dannedes ved at nogle unge Læger, som nylig vare vendte hjem fra Udlandet, og som ved fremmede Universiteter vare under det fælleds Ophold blevne fortrolige Venner, 1772 dannede en Forening til gjensidig Underholdning og Belæring. De første ordentlige Medlemmer vare Tode, Saxtorph, Callisen, Abildgaard, Junge og Schønheyder, og det første Møde holdtes $\frac{1}{10}$ 1772 paa Arve-

prinds Fredriks Fødselsdag. Selskabet havde desuden extraordinaire og corresponderende Medlemmer, ligesom det ogsaa snart fik Æresmedlemmer, hvoriblandt kunne nævnes Berger og v. Berger, Rottbøll, Wohlert og Hennings, og det sees saaledes, at man ikke udelukkende holdt sig til de egentlige Læger, men ogsaa tog fremragende Chirurger med. Ogsaa medicinske Studerende, som viste særdeles Begavelse og Flid, kunde faae Adgang til Møderne under Navn af „Permissi“, og deres Arbeider kunde endog, naar de fandtes værdige dertil, indrykkes i Selskabets Skrifter. Arbeiderne skulde navnlig behandle den practiske Side af Lægevidenskaben, medens „theoretiske Materier“ ikke gjerne antoges.

Medens det medicinske Selskab var beregnet paa Mænd, som havde fuldendt deres Studeringer, gaves der ogsaa et Selskab for de medicinske Studenter, som paa visse Dage kom sammen og under Ledelse af Prof. Tode, hvem Oprettelsen skyldtes, kunde ved Foredrag drøfte forskjellige lægevidenskabelige Emner. Det var et Slags Disputereselskab, som paa en Maade erstattede de tidligere almindelige Disputereøveleser, som vare befalede i de forskjellige Fundatser.

Universitetets medicinske Lærere i denne Periode vare, naar de extraordinaire og designerede Professorer, som holdt Forelæsninger, medregnes, altsaa følgende:

Christian Lodberg Friis indtil sin Død 1773.

Christian Gottlieb Kratzenstein indtil sin Død 1795.

Christian Johan Berger indtil 1772.

Christian Friis Rottbøll 1773—†1797.

Matthias Saxtorph 1773—†1800.

Heinrich Callisen 1773—1794.

Johan Clemens Tode 1774—1805.

Arendt Nicolai Aasheim 1782—†1800.

Fredrik Ludvig Bang 1782—1820.

Magnus Harrebow 1794—†1796.
Johan Sylvester Saxtorph 1798—†1840.

Matthias Saxtorph

var født $\frac{1}{6}$ 1740 i Meirup ved Holstebro, hvor Faderen, Ole Saxtorph, var Sognepræst; Moderen hed Marie Seger. Han blev af sin 14 Aar ældre Broder, Mag. Hans Chr. Saxtorph, forberedt til Studeringerne og af ham privat dimitteret 1756, hvorpaa han det følgende Aar tog philosophisk Examen. 1759 blev han Alumnus paa Ehlers Collegium, og samme Aar siges han allerede der at have doceret Anatomi for sine Medstuderende [1]; imidlertid tog han 1760 theologisk Examen, men rigtignok med Non cont. i Hovedcharacter, og nu kastede han sig først over det medicinske Studium. Han øvede sig flittig paa Fredriks Hospital og den dermed forbundne Fødselsstiftelse og lod sig 1765 examinere af det medicinske Facultet, hvorefter han kjendtes værdig til at tage Doctorgraden; men denne Ret gjorde han dog foreløbig ingen Brug af. Derimod var han 1765—67 medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, reiste derpaa med kgl. Stipendium udenlands 1767—70 og opholdt sig mest i Wien, Freiburg, Strasborg og Paris, medens han overalt fortrinsvis studerede Fødselsvidenskaben, og Aaret efter sin Hjemkomst disputerede han da $\frac{19}{1}$ 1771 for den medicinske Doctorgrad. Forat hjælpe Berger, som af sine Forretninger ved Hoffet besværedes ved sine øvrige Embedsforretninger, udnævntes han $\frac{22}{1}$ 1771 til Stadaccoucheur, og 12. Decb. s. A. blev han Læge ved den nye Pleiestiftelse; samme Aar blev han tillige den første Overlæge ved Almindeligt Hospital. 1772 blev han Medlem af det norske Videnskabernes Selskab, $\frac{18}{3}$ 1773 Prof. med. design., 1774 Medlem af Collegium medicum og

---

[1]) M. Skjelderup: Anat.s Hist. i Engelst Ann. 1811, II, p. 192.

1. Oct. s. A. Vicarius hos Rottbøll under hans Sygdom; 1775 blev han Medlem af Landhusholdningsselskabet, samme Aar Reservemedicus paa Fredriks Hospital, $\frac{13}{11}$ 1776 Medlem af Commissionen til Chirurgiens Ophjælp, $\frac{15}{12}$ 1780 Medlem af det danske Videnskabernes Selskab, 1781 Medlem af Directionen for Fredriks Hospital, hvilken Post han fratraadte 1785, da Fødselsstiftelsen skiltes fra Hospitalet, 1784 Justitsraad, 1787 Accouchéur ved Fødselsstiftelsen, 1792 Etatsraad, 1795 Prof. med ordin., og $\frac{29}{6}$ 1800 døde han af Apoplexi. Han havde $\frac{5}{2}$ 1772 ægtet Elisabeth Christine v. Sibrandt, Datter af Major Johan Sylvester v. Sibrandt, som var Commandant over Aggershus Fæstning. Hans Søn var Joh. Sylvester Saxtorph, som arvede Faderens Embede. Matthias Saxtorph var en begavet Mand, en dygtig Anatom og fremfor Alt en fortrinlig Accoucheur. Hans Fortjenester af Fødselsvidenskaben og Jordemodervæsenet ere noksom bekjendte [1]).

Skrifter; Dispp. II de situ hominum convenientissimo in eundo & jacendo. Hafn. 1759. —4. — Cui Bono? quæstio anatomica critica. Hafn. 1761. —4. — Disp. de doloribus parturientium signum felicis partus præbentibus. Hafn. 1763. —4. — Disp. inaug. de diverso partu ob diversam capitis ad pelvim relationem mutuam. Hafn. 1771. —8. — Erfaringer, samlede paa det Kongl. Fri-Jordemoder-Huus, ang. den fuldstændige Fødsel. Sorø 1764. —8; paa Tydsk Kbhvn. 1766. —8. — Plan til Forelæsninger over Jordemodervidenskaben. Kbh. 1772—73. — Kort Udtog af Fødselsvidenskaben. Kbh. 1776. — Oratio in memoriam juvenis nobilissimi Joh Guil. de Berger. Hafn. 1779. — Nyeste Udtog af Fødselsvidenskaben til Brug fer Jordemødre. Kbh. 1790. — Kort Indhold af Nyeste Udtog osv. Kbh. 1792. — Osteologie, 1ste

---

[1]) Derimod er det ikke rigtigt, naar Smith og Bladt (den d. Lægest. p. 82) angive, at han var den Første, som skrev danske Lærebøger i denne Retning.

Deel. Kbh. 1800. — En stor Mængde Afhandlinger i Vidensk. Selsk. Skrifter og det med. Selsk. Skrifter.

Heinrich Callisen[1])

var født $\frac{11}{5}$ 1740 i Preetz i Holsten, hvor hans Fader, Johan Leonhard Callisen, gift med Christine Westhoff, var Præst ved Frøkenklosteret. Han undervistes først i Hjemmet dels af Forældrene, dels af private Lærere, indtil han i sit 13de Aar sattes i Domskolen i Slesvig, hvor han i Løbet af 2 Aar kom i Besiddelse af alle de Kundskaber, Skolen formaaede at bibringe sine Elever. Da Priorinden i Klosteret i Preetz ivrigt raadede hans Fader til at lade en af Sønnerne studere Chirurgi hos Simon Kryger, og da Heinrich Callisen allerede dengang havde særlig Lyst til Lægekunsten, fik han let Tilladelse af Faderen til at reise til Kjøbenhavn, og med Priorindens Anbefalingsbrev ankom han da 1755 til Hovedstaden. Kryger anbefalede ham til Spierling, som dengang var Regimentschirurg ved Grenadererne, og hos ham kom han da i Lære, medens han samtidig indskreves som Lærling i Barberamtet, hvor han $\frac{3}{4}$ 1758 udskreves som Svend. Han kom nu i Huset hos Simon Kryger og øvede sig under hans Veiledning i Dissection, Operationer og den practiske Chirurgi i det Hele, medens Krygers Bibliothek stod ham aabent og hans velvillige Veiledning ydedes ham i rigt Maal. 1759 døde imidlertid hans Fader, og da han derved overlodes ganske til sine egne Hjælpemidler, maatte han søge at tjene Noget selv og tog derfor Plads som Assistent hos Chirurgen i Esbønderup, Licht, og efter hans Død hos hans Efterfølger, Mauritz. Lønnen her var kun ringe, 2 Mark om Ugen, og det var

---

[1]) Kilder: Rahlff: Laudatio in memoriam Henr. Callisenii, Hundrup: Biogr. Efterr. om Drr. med. p. 177—79, Buntzen: Chirurgien i Danmark, p. 37—44, Smith og Bladt, den d. Lægest. p. 15, Worms Lex. III. p. 137—40, Nyerups Litt. Lex. p. 115.

derfor et stort Fremskridt, da han efter et Aars Forløb 1760 blev Compagnichirurg under sin forrige Lærer Spierling, om end Lønnen heller ikke i denne Stilling var stor, medens Arbeidet var betydeligt, idet det var Callisen, som maatte behandle hele Mandskabet, som var indkvarteret rundt omkring i Hovedstaden. 1760 døde Simon Kryger, og Callisen blev saaledes sin bedste Velynder berøvet. Det følgende Aar tog han sin Afsked som Militairchirurg, da han truedes med Fugtel og Arrest, fordi han en kold Vinterdag under Samtale med en ung Lieutenant havde vovet at sætte sin Hat paa, og under hans trange Kaar vare Udsigterne nu mørke; men Krygers Efterfølger Hennings tog sig af ham, og efter at han 11., 12. og 18. Decbr. havde ladet sig examinere ved Amphitheatret, blev han i Begyndelsen af 1761 ansat som Overchirurg paa Orlogsskibet „den hvide Ørn“, hvor han forblev et Aar, og 1762 ansattes han da i samme Stilling paa „Havfruen“. Begge Steder udmærkede han sig ved Omhyggelighed og Dygtighed og erhvervede sine Foresattes Tilfredshed og Roes, hvorfor han ved Bergers, Hennings's og Wohlerts Anbefalinger i Foraaret 1762 blev Pensionair ved Amphitheatret og senere samme Aar Reservechirurg paa Fredriks Hospital, i hvilken Stilling han var temmelig selvstændig og fik rig Leilighed til selv at foretage Operationer, da Spierling allerede var gammel og svag. I de følgende 2 Aar studerede han ivrig hos Kratzenstein, Rottbøll, Berger, Oeder og Zoëga, og 1764 tog han da med Hæder den egentlige chirurgiske Examen ved Amphitheatret. I Aarene 1765—67 holdt han anatomiske og chirurgiske Forelæsninger ved Amphitheatret; men hans Hu stod til Universitetet, og virkelig lykkedes det ham ogsaa ved sine Velynderes Bestræbelser at faae Tilladelse til, uden at være Student eller at have aflagt litteraire Vidnesbyrd om sin Dannelse og sine Kundskaber, at tage den medicinske Examen, som var Betingelsen for at maatte disputere for Doctorgraden, og i Juli 1767 absolverede han da til Alles Tilfredshed

den nævnte Examen. Berger og Wohlert udvirkede derpaa, at Kongen tilstod ham en aarlig Understøttelse af 500 Rd. i 3 Aar til at reise udenlands, og i Foraaret 1767 begav han sig da til Paris, hvor han i 2 Aar studerede Medicin og Chirurgi og øvede sig i Praxis paa Hotel de Dieu og Charitéen, hvorpaa han 1769 reiste til London, hvor han studerede ved forskjellige Hospitaler og hørte de berømte Lærere i Anatomi, Chirurgi og Medicin, som paa den Tid fandtes der, og blandt hvilke han navnlig sluttede sig til William Hunter. I Juni 1769 optoges han som corresponderende Medlem af det kgl. chirurgiske Academi i Paris, og 2 Aar senere blev han ligeledes Medlem af Videnskabernes Selskab i London. Under sit Ophold i England, som blev længere, end paaregnet, da den kgl. Understøttelse fornyedes for et Aar, da de 3 Aar vare udløbne, blev han herhjemme $\frac{9}{1}$ 1771 udnævnt til Overchirurg over den danske Flaade og Søqvæsthuset og 16. Januar s. A. til Overchirurg ved Søetatens 2den Division, og i Juni Maaned vendte han da hjem fra sin Udenlandsreise. Medens han med Omhu og Dygtighed besørgede sit Embede, udarbeidede han tillige sin Disputats for den medicinske Doctorgrad, og efterat han $\frac{15}{2}$ 1772 havde offentlig forsvaret den, creeredes han til Dr. med. Samme Aar var han Medstifter af det medicinske Selskab, og da Berger i dette Aar var kommen i Ulykke og maatte forlade sin Plads ved Universitetet, henledes Opmærksomheden paa Callisen som den, der var bedst skikket til at blive hans Eftermand, hvad Chirurgien angik, medens Saxtorph allerede var kommen ind i den anden Del af Bergers Embede. $\frac{18}{2}$ 1773 udnævntes da efter Facultetets Indstilling Callisen til Prof. chirurgiæ ved Universitetet, rigtignok uden Løn, men med Løfte om at succedere Hennings som Generaldirecteur over Chirurgien, hvilket Embede efter det medicinske Facultets Forslag paatænktes ved samme Leilighed at skulle forenes med Universitetet. Heraf opstod et bittert Fjendskab mellem Callisen og Kølpin, og ved

det chirurgiske Academis Oprettelse blev derfor Callisen forbigaaet. $\frac{28}{4}$ 1774 udnævntes han til Medlem af Collegium medicum, og samme Aar var han en af Stifterne af Disputereselskabet for medicinske Studerende. $\frac{11}{7}$ 1776 blev han Læge for Søcadetterne og samme Aar $\frac{13}{11}$ Medlem af en til Chirurgiens Ophjælpning nedsat Commission; $\frac{8}{12}$ 1780 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab og $\frac{4}{4}$ 1784 Jnstitsraad. 1787 fik han af Kongen af Preussen Tilbud om Ansættelse ved Universitetet i Berlin, og han synes under de Fortrædeligheder, som det chirurgiske Academis Oprettelse havde voldt ham, og som paa den Tid endnu øvede stærk Virkning, at have været meget tvivlraadig; thi først 1789 sendt ehan, efter at Kronprindsen i Kongens Navn havde ladet ham vide, at det vilde være Kongen behageligt, om han vilde foretrække Fædrelandet for et Embede i Udlandet, Afslag paa Tilbudet. $\frac{21}{10}$ 1791 fik han Ansættelse ved chirurgisk Academi med Sæde efter Generaldirecteuren, og Aaret efter gik han af som Divisionschirurg. $\frac{15}{12}$ 1794 blev han efter Hennings's Død Generaldirecteur for Chirurgien og $\frac{26}{5}$ s. A. Meddirecteur for Fredriks Hospital, hvorimod han udtraadte af Facultetet og Collegium medicum, ligesom han i Septbr. s. A. afgik som Admiralitetschirurg og Læge for Cadetterne. $\frac{14}{10}$ 1801 blev han Medlem af Vaccinationscommissionen, $\frac{11}{6}$ 1802 Etatsraad, $\frac{13}{5}$ 1803 Medlem af Sundhedscollegiet, $\frac{10}{11}$ 1802 Æresmedlem af det medicinske Selskab. $\frac{26}{1}$ 1805 afskedigedes han som Lærer ved Academiet, ved hvilken Leilighed han af sine Disciple fik en Guldmedaille som Æresskjænk; Generaldirectoratet beholdt han til sin Død. $\frac{28}{1}$ 1809 udnævntes han til Ridder af Dannebrog, $\frac{25}{4}$ 1809 blev han Medlem af Commissionen til Foranstaltninger mod Syphilis, $\frac{28}{1}$ 1812 Conferentsraad, $\frac{28}{1}$ 1813 Commandeur af Db., og $\frac{5}{9}$ 1824 døde han af Alderdom. $\frac{24}{3}$ 1773 havde han ægtet Catharine Birgitte Braun, en Datter af Fredrik V.s Livchirurg og Kammertjener, Justitsraad Simon Gottfried Braun; men hun døde allerede efter 4 Aars Ægteskab, og

han ægtede da $\frac{20}{3}$ 1778 Marie Amalie Walker, Datter af Vinhandler Daniel Walker i Kjøbenhavn og Catharine Elisabeth Colsmann, og hun overlevede Callisen i flere Aar. Heinrich Callisen var en høitbegavet Mand, en fortrinlig og flittig Lærer, duelig Læge og en fremragende Chirurg baade i theoretisk og practisk Retning. Han havde en fast og bestemt Character, var velvillig og hjælpsom mod Colleger, Studerende og Patienter og en kjærlig Familiefader i sit Hjem. Det chirurgiske Academis Oprettelse og navnlig de forudgaaende Forhandlinger, hvori Callisen som Medlem af Commissionen til Chirurgiens Ophjælp tog Deel, gav Anledning til megen Fortrædelighed for ham og fremkaldte en litterair Forfølgelse, hvor Regimentsfeltskjær Martini og den bekjendte Historieskriver Riegels vare de skrivende Personer, medens sikkert Andre stode bagved og støbte de Kugler, som skjødes ud, og navnlig var det vistnok Kølpin og Winsløv, som her spillede en lidet hæderlig Rolle ved at være de skjulte Drivfjedre i denne Feide, hvor man angreb Callisens Troværdighed og Retskaffenhed, beskyldte ham for Egennytte og Underfundighed og endog søgte at plette hans Ære som Videnskabsmand og Forfatter.

Skrifter: Disp. inaug. de præsidii classis regiæ sanitatem tuendi methodo. Hafn. 1772. —8. — Institutiones Chirurgiæ hodiernæ. Hafn. 1776. —8. Til mine Medborgere i Anledning af Martinis udgivne Brev. Kbh. 1785. —8. Principia systematis Chirurgiæ hodiernæ. I—II. Hafn. 1788—90. —8. — Systema Chirurgiæ hodiernæ. I—II Hafn. 1797—1800. —8. — Tale ved Nedlæggelsen af sit Lærerembede. Kbh. 1805. — Physisk-medicinske Betragtninger over Kjøbenhavn. I—II. Kbh. 1807—9. —8. — Tale i Ordenscapitlet. Kbh. 1813. — Systema Chirurgiæ hodiernæ, editio IVta, aucta et emend. Hafn. 1815. —8. — Afhandll. i Vidensk. Selsk. Skrifter og det med. Selsk. Skrifter.

Johan Clemens Tode[1])
var født i Zollenspieker i de saakaldte Vierländer $\frac{24}{6}$ 1736. Faderen, Johan Dieterich Tode, var Tolder sammesteds og gift med Agnese Marie Schløepke, Datter af Sognepræsten i Lauenburg. Efter Faderens Død 1744 flyttede dennes Enke, som maa have været hans 2den Hustru, eftersom hun siges at have heddet Sophie Schulz og at have været en Kjøbmandsdatter fra Bergen[2]), til Hamborg, og her sattes Sønnen da i Latinskolen. 1752 kom imidlertid Sønnen ud blandt Fremmede. og den ældste Søsters Mand, Bertel Schrøder, som var en Elev af Wohlert og nu var Regimentsfeltskjær i Tønder, skrev da efter Johan Clemens, som $\frac{30}{6}$ 1752 kom til ham og nu blev indskreven i Barberamtet og oplærtes i Chirurgien af Schrøder. Med Schrøder fulgte han til Haderslev og Rendsborg, hvor Regimentet kom til at ligge, og i den Leir, som 1756 laae ved Rendsborg, blev han Eskadronschirurg. 1767 kom han til Kjøbenhavn, hvor Wohlert efter Schrøders Anbefaling tog sig af ham, lod ham tilsee sine Patienter, ordne den Bogsamling, han eiede, og læse for ham om Aftenen. Naar han vaagede hos Patienter, benyttede han Leiligheden til at læse Æsthetik, hvortil han allerede da følte sig hendragen. Ved Wohlerts Anbefaling blev han 1763 udnævnt til kongelig Reisechirurg og kom herved i Berøring med Livmedicus v. Berger, Piper, Hofmedicus Claussen og Livchirurgen, Justitsraad Braun, i hvilke Mænd han snart fandt lutter Velyndere, idet de følte sig tiltalte af hans lyse Hoved og muntre, spøgefulde Sind. De anbefalede ham da til Kongen, som derpaa tilstod ham et Reisestipendium, og v. Berger overtalte ham til at reise udenlands

[1]) Kilder: J. Cl. Tode: Samlede danske poetiske Skrifter I, Fortalen, Tode: Ny Sundhedstidende I, Nyt Bibl. f. Læger III, Engelst. Univ.- og Skole-Ann. I, Hundrup: Biogr. Efterr. om Drr. med., p. 185—76, Smith og Bladt: Den d. Lægest. p. 97. Worms og Nyerups Litteraturlexica.

[2]) Nyt Bibl. f. L. III, p. 1.

og gjøre Medicinen til sit Hovedstudium, da han fandt, at „Hovedet var bedre paa ham, end Haanden.“ I Juli 1765 tiltraadte han da Reisen i Selskab med Johan Henrich Schønheyder og gik da først til Leyden, hvor de hørte Gaubius og Brødrene Alpin, v. Royen og Alamant og traf adskillige Landsmænd, hvoriblandt Kølpin. Efter et Aars Ophold her reiste de til Edinburgh, hvor de hørte William Cullen, Gregory, Black, Monro og Hope, besøgte det store Hospital og deeltoge i de medicinske Disputereøvelser. Herfra reiste Tode 1767 til London, hvor han under et 3 Ugers Ophold besøgte Hospitalerne og gjorde Bekjendtskab med de navnkundigste Læger, især Pringle, Sharp og Huck, gik derpaa til Paris, hvor han traf og boede sammen med Heinrich Callisen og Behrends, som siden blev Overchirurg ved Fredriks Hospital, besøgte her Hospitalerne Hotel-Dieu og Charitéen og hørte Forelæsninger hos Portal og andre berømte Lærere, gjorde derfra en Tour til Rouen for at see dets berømte Hospital og kom endelig hjem midt i Aaret 1768, da hans Stipendium, der først var 300 Rdr. aarlig, men efter Christian VII.s Thronbestigelse 500 Rdr., hørte op. For at skaffe sig et Levebrød søgte han nu at blive Chirurg ved Stokhuset, men udenat opnaae denne Post; derimod tilstod Kongen ham efter v. Bergers Anbefaling en ny Understøttelse, som satte ham istand til endnu samme Aar at lade sig examinere ved det medicinske Facultet, hvorpaa han i Begyndelsen af 1769 blev immatriculeret ved Universitetet, hvor han $\frac{12}{4}$ s. A. tog den medicinske Doctorgrad. Hofmedicus Claussen var gammel og svag og behøvede en Hjælper, og ved v. Bergers Anbefaling fik Tode nu denne Plads med Titel af Hofmedicus. 1770 blev han Læge ved Vartov og Børnehuset, kort efter ogsaa ved det franske Skuespillerselskab i Kjøbenhavn og $\frac{18}{12}$ 1771 ved den nye Pleieanstalt. Samme Aar var han ved Claussens Død bleven virkelig Hofmedicus, og som saadan blev han tillige Medlem af Collegium medicum. $\frac{3}{4}$ 1771 stiftede han det medicinsk-chir-

urgiske Disputereselskab, som bestod i 12 Aar og stiftede megen Nytte. Fra 1769 havde han allerede holdt Forelæsninger; men $\frac{21}{10}$ 1774[1]) blev han nærmere knyttet til Universitetet ved at blive udnævnt til Prof med. design., og han blev nu en af Høiskolens flittigste Docenter. Samme Aar stiftede han Societas exercitatoria medica Hauniensis, som dog kun bestod i 4 Aar. 1777 blev han Medlem af det kgl. medicinske Selskab i Paris og 1779 af det medicinske Selskab i Edinburgh; af det kjbhvnske medicinske Selskab havde han selv 1772 været en af Stifterne. 1796 blev han Læge ved Tugthuset paa Christianshavn, 1797 Prof. med. ord. og Assessor consistorii. Fra 1796 havde han et aarligt Gratiale af 300 Rd. for at holde practisk-medicinske Forelæsninger for Chirurgerne, og da han næste Aar, kort før han blev Prof. ord., fik et apoplectisk Anfald, som efterlod en Lamhed i høire Side, tilstodes ham endnu et anseeligt Tillæg. Han sløvedes imidlertid fra den Tid mere og mere, blev $\frac{25}{1}$ 1805 entlediget som Professor og døde $\frac{16}{3}$ 1805. Hans oeconomiske Forhold vare aldrig gode, og sine sidste Aar skal han have tilbragt under ligefrem Mangel og Elendighed. $\frac{6}{5}$ 1771 havde han ægtet Johanne Sophie Schønfeldt, Datter af en kjøbenhavnsk Borger, og med hende havde han en Søn og en Datter. Tode var Hovedstifteren af Borgerdydselskabet og senere af det 1786 oprettede Efterslægtsselskab; ligeledes var han Medstifter af Pigeskolen i Kronprindsensgade og Drengeskolen i Pilestræde, hvorfra det bekjendte Skouboeske Institut senere havde sin Oprindelse. Tode var en mangesidig dannet og begavet Mand med et lyst Hoved

---

1) Engelstoft (Univ-. og Skole-Ann. I, p. 143) og ligeledes Smith og Bladt (D. Lægest. p. 97) angive 1772; men Tode selv (Ny Sundheds-Tid. I, p. 410) nævner 1774, som ogsaa Hundrup har. Det stemmer ogsaa med, at han i Nyt Bibl. f. L. III, p. 11 siges at have været Prof. med. design. i 21 Aar.

og et muntert Sind, men en noget stridbar Character, som indviklede ham i forskjellige litteraire Feider. Han var en duelig Læge og en flittig Docent; „fra den Tid, jeg er bleven Professor, har jeg bestandig Aar ud og ind. læst Collegier, mere end nogen Anden i mit Fag“, siger han selv. Han var en meget frugtbar Forfatter, ikke alene paa Medicinens Omraade, hvor han ogsaa med Held optraadte som populær medicinsk Forfatter, men ogsaa paa Æsthetikens Gebet, og flere af den Tids mest yndede Selskabssange skyldte Tode deres Oprindelse. Han var derfor en flittig Medarbeider i de fleste af den Tids Journaler og Tidsskrifter, og selv var han Udgiver af flere periodiske Skrifter.

Skrifter: Diss. inaug. de duplici febrium indole. Hafn. 1769. —8. — Grundsätze der ausübenden Arztneygelehrtheit von Dr. Georg Fordyce. Aus dem Englischen. Kopenh. 1769. —8. — Abhandlung vom Wasserbruche von Percival Pott. Aus dem Engl. Kopenh. 1770. —8. — Den medicinske Tilskuer. Kbh. 1771 (20 Nummere). — Efterretning om de fattige Syge eller Pleie-Patienter paa Christianshavn. Kbh. 1772. —8. — Geschichte und Erstlinge einer chirurgischen Privat-Gesellschaft zu Kopenhagen. Kopenh. 1774. —8. — Vom Tripper in Ansehung seiner Natur und Geschichte. Kopenh. 1774. —8. — Vermischte Sätze. Kopenh. 1774. —8. — Medicinisch-chirurgische Bibliothek 1774—84. Kopenh. —8. — Beretning om Qvægsygens Indpodninger, som i Danmark paa Kgl. Bekostning i Aarene 1770—72 ere foretagne. Kbh. 1775. —8. — Samme paa Tydsk. Kopenh. 1775. —8. — Dissert. de generatione puris. Hafn. 1775. —8. — Adversaria clinica, Fascicul. Imus. Hafn. 1775. —8. — Berichte und Gedanken der Kriekelkrankheit betreffend. Kopenh. 1775. —8. — Den danske Læge, 1ste Deel. Kbh. 1776. —8. — Nöthiger Unterricht für Aerzte und Kranke, die den Tripper heilen wollen. Kopenh. 1777. —8. — Materia medica ex aquatili Naturæ regno desumta. Hafn. 1777. —8. — Theses medicæ. Hafn. 1777. —8. — Erleichterte Kennt-

nisz und Heilung des Trippers. Kopenh. 1778. —8. — Ernst Gottfr. Baldinger beantwortet. Kopenh. 1778. —8. — Theses medicæ. Hafn. 1778. —8. — Sundheds-Tidende, et medicinsk Ugeblad af blandet Indhold. Kbh. 1778—81. —4. — Pathologiens første Grunde. 1ste Deel. Nosologien. Kbh. 1781. —8. — Ny Sundheds-Tidende 1782—83. —4. — De Luthero, optimo ecclesiæ reformatore. Oratio Kal. Nov. 1778 in Univ. Haun. habita. Hafn. 1783 —8. — Praktische Fieberlehre. 1ster Theil. Kopenh. u. Leipz. 1786. — Das Receptschreiben nach einem zweckmäsigen Pläne vorgetragen. I—II. Kopenh. 1792—1800. — Forsøg til en Sundheds-Catechismus efter det Tydske af Dr. B. C. Faust, omarbeidet og forøget. Kbh. 1794. —8. — Øienraad. Kbh. 1796. —8. — Die allgemeine Heilkunde. Kopenh. 1797—98. —8. — Arzneymittellehre oder Materia medica, die rohen und zusammengesetzen Arzneyen aus dem Mineralreiche begriffend. Kopenh. 1797—98. —8. — Nöthiger Unterricht für Hypochondristen, die ihre Zustand nicht erkennen und sich vor Schaden hüten wollen. Kopenh. 1797. —8. — Kjærnen af Diætetiken af Weikard, overs. Kbh. 1798. —8. — Om Midlerne til at forebygge Selvbesmittelse. Overs. fra det Tydske. Kbh. 1798. —8. — Klinische Berichte, 1ster Theil. Kopenh. u. Leipz. 1799. — Hufelands Raad til Mødre, overs. Kbh. 1799. — En kort Afhandling om den gyldne Aare. Kbh. 1800. —8. — Versuche und Recept-Critik. Kopenh. 1800. —8. — Diætetisk-medicinsk Haandbog for Søfarende og Reisende af F. Hennings, overs. med Anmærkninger. Kbh. 1801. —8. — Sunde og svækkede Øines Pleie, ved G. J. Beer, overs. og forkortet. Kbh. 1801. —8. — Om Snue og Hoste. Kbh. 1804. —8. — Kilian: Diætetik for Tobaksrøgere, overs. Kbh. 1803. —8. — Hygæa og Muserne. Kbh. 1787—88. — Musæum for Sundhed og Kundskabselskere. Kbh. 1788—89. — Sundhedsbog. Kbh. 1789. — Medicinalblade. Kbh. 1790—93. — Sundhedsjournal. Kbh. 1793—94. Nyeste Sundhedstidende. Kbh 1799—1800. Afhandll. i det medicinske Selskabs Skrifter. Ny kritisk Journal, Dansk Litteratur-Journal og en Mængde andre æsthetiske Journaler. — Endelig en

Mængde Oversættelser og originale Arbeider i belletristisk Retning.

Arendt Nicolai Aasheim

var født $\frac{17}{6}$ 1749 i Bergen, hvor Faderen, Stephan Aasheim, var Politibetjent; Moderen, Barbara Arentz, var Datter af en Kjøbmand Arnt Arentz i Bergen. Efterat være undervist i Hjemmet, kom han i Bergens Latinskole, hvorfra han 1765 deponerede, og det følgende Aar tog han philosophisk Examen, hvorpaa han, som allerede tidlig havde lagt sig efter Mathematik, Physik og Astronomi, blev Observator ved Rundetaarn. 1767 blev han Alumnus paa Valkendorffs Collegium og 1770 kgl. Landmaaler; men han gav sig derpaa til at studere Medicin og blev 1773 medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, reiste derpaa i Sommeren 1775 med sin Ven, Kammerherre Lindencrone, til Pyrmont, tog $\frac{17}{4}$ 1776 den befalede medicinske Examen for at faae Tilladelse til at disputere for Doctorgraden og erhvervede derpaa denne ved Disputats $\frac{7}{6}$ 1776. 1782 udnævntes han til Prof. med. design., begyndte næste Aar at holde medicinske Forelæsninger og blev samme Aar Medlem af Collegium medicum, blev 1793 Vicarius for Kratzenstein og efter hans Død 1796 Prof. physices, men døde allerede $\frac{10}{7}$ 1800.

Skrifter: Disp. de systemate Copernicano. Hafn. 1767. —4. — De usu Matheseos in explicandis phænomenis in Codice sacro. Hafn. 1768. —4. — Disp. de latitudine et longitudine loci. Hafn. 1769. —4. — Disp. de Mathesi universali. Hafn. 1771. —4. — Disp. inaug. de successione morborum. Hafn. 1776. —8. — Afhandll. i Acta Soc. med. regiæ.

Fredrik Ludvig Bang

var født $\frac{5}{1}$ 1747 paa Egeberggaard i Odsherred, hvor Faderen, Kammerraad Niels Christian Bang, boede og var

Forvalter paa de kgl. Godser; Moderen var Bangs 2den Hustru, Ulrikka Eleonore Schwane. I Hjemmet undervistes han af en Student indtil han, 11 Aar gl., sattes i Herlufsholms lærde Skole, hvor han kom i øverste Klasse og i 3 Aar fuldendte sin Skolegang, saa at han 1761, endnu ikke 15 Aar gl., kunde dimitteres til Universitetet. I Hovedstaden havde Faderen betroet ham til hans ældre Broders, Kammeradvocat, senere Konferentsraad. Ole Lundt Bangs Opsyn, og da Faderen pludselig døde, traadte Broderen ham i Faders Sted, og efter hans Tilskyndelse var det, at Fredr. Ludv. Bang valgte Medicinen til sit Studium, uagtet det ikke stemte med hans egen Lyst. Han blev snart Alumnus paa Valkendorffs Collegium og tog den for Doctorgraden fornødne medicinske Examen, men opsatte dog indtil videre at disputere. Ved Broderens Indflydelse fik han 1770 det Finckeske Reisestipendium, og da Broderen tillige tilstod ham en privat Understøttelse, begav han sig paa Udenlandsreise samme Aar. Han besøgte da Tydskland og Frankrig og opholdt sig navnlig i Berlin, Strasborg og Paris, besøgte Hospitalerne og hørte Forelæsninger, men traadte paa Grund af medfødt Undseelse og Tilbageholdenhed ikke i nærmere Forbindelse med Lærere, andre Lærde og Medstuderende og levede derfor meget ensomt, medens han studerede flittig og navnlig udarbeidede sin Doctordisputats. 1772 kom han tilbage til Kjøbenhavn, efter hans egne Ord „mager og fortørret paa Sjæl og Legeme“, fuldendte sin Doctordisputats og forsvarede den 1773, men faldt derpaa i en hæftig og langvarig Sygdom, efter hvilken han i $\frac{1}{2}$ Aars Tid havde ganske mistet Hukommelsen. 1774 blev han Reservemedicus paa Fredriks Hospital, og da Fabricius døde 1775, blev Bang hans Efterfølger som Overmedicus, navnlig ved Rottbølls Anbefaling og Indflydelse. $\frac{29}{5}$ 1782 udnævntes han til Prof. med. design. og begyndte at holde pathologisk-therapeutiske Forelæsninger, hvorimod han efter Lectionscatalogerne at dømme først 1786 begyndte

sine egentlige cliniske Foredrag. $\frac{9}{8}$ 1800 blev han Prof. med. ord. og Assessor i Consistoriet og fratraadte da sin Post ved Hospitalet, som allerede, skjøndt han kun var 53 Aar gl., var begyndt at falde ham besværlig. $\frac{2}{1}$ 1811 udnævntes han til Etatsraad og $\frac{28}{1}$ 1814 til Ridder af Db. I sine sidste Leveaar var han gigtsvag og asthmatisk, og efter 14 Ugers Sygdom døde han $\frac{26}{12}$ 1820. Han var 3 Gange gift. $\frac{17}{10}$ 1777 ægtede han Fredrikke Nicoline Christiane Mynster, født Ring, Datter af Hieronymus Ring, Secretair hos Grev Danneskjold og senere Inspecteur ved Fredriks Hospital, og Karen Sophie Rosengaard, og Enke efter Kammerraad Chr. Gutzon Mynster, som var Inspecteur efter Ring. Ved dette Ægteskab blev Bang Stedfader til Ole Hieronymus Mynster, som blev hans Eftermand ved Hospitalet, og den 1854 afdøde Biskop Jacob Peter Mynster; selv havde han en Søn, som imidlertid døde kort efter Moderen, som døde allerede $\frac{6}{5}$ 1779. Allerede samme Aar, d. 24. Septbr., indgik Bang et nyt Ægteskab ligeledes med en Enke, Ingeborg Mohrum, født Madsen, Enke efter Skibscapitain Mohrum. I dette Ægteskab føddes et Par Tvillinger, som dog strax døde; derimod overlevede en Datter af 1ste Ægteskab Moderen, som døde $\frac{9}{8}$ 1781. Det følgende Aar, $\frac{10}{1}$ 1782, ægtede Bang sin sidste Hustru, Lovise Hansen, som da var 17 Aar gl., en Datter af Sognepræsten ved Nicolai Kirke, Mourits Hansen, og hun overlevede ham i 25 Aar. I dette Ægteskab havde han 8 Børn, hvoraf den ældste Søn er Conferentsraad Oluf Lundt Bang, f. $\frac{27}{7}$ 1788, hvem Faderen endnu før sin Død saae som Professor i det medicinske Facultet, og som for Øieblikket er den ældste nulevende medicinsk Candidat. Fredrik Ludvig Bang var en høitbegavet og lærd Mand, en fortrinlig Universitetslærer og Hospitalslæge, som ved sine cliniske Øvelser og ved sin hele Personlighed, den Orden og Nøiagtighed, han indprentede de Studerende og selv gav Exempel paa, i overordentlig Grad gavnede det medicinske Studium. Han var en omhyggelig og anseet

Læge, som havde en udbredt Praxis, og han var en af den orthodoxe Christendoms faa Talsmænd i hin rationalistiske Tid, hvilket ogsaa gav sig Vidnesbyrd i hans Forfattervirksomhed.

Skrifter: Semina morborum naturalia ætati infantili proxima, Disp. Hafn. 1766. —4. — Disp. de ruina naturæ vi ipsius. Hafn. 1767. —4. — Diss. inaug. de usu medico acidi Vitriolici. Hafn. 1773 —4. — Fornuftens Begreb om Gud og Christi Læres Overensstemmelse dermed. Kbh. 1782. —4. (Reformationsfestprogram). — Pharmacopæa in usum nosocomii Fredericiani Hafn. 1788. — Praxis medica systematice exposita, Selectis Diarii Nosocomii Fredericiani illustrata. Hafn. 1789. — Selecta Diarii Nosocomii regii Fredericiani Hauniensis. I—II. Hafn. 1789. — Udsøgte Bibelsteder, overs. i latinske Sexmaalsvers. Kbh. 1818. — Loci biblici electi, in carmina sexametra versi. Hafn. 1820. — Visdomslærdomme og Leveregler. Kbh. 1819.

Magnus Horrebow

var født $\frac{21}{3}$ 1763 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Mag. Chr. Horrebow, en Søn af Prof., Dr. med. Peder Horrebow, var Prof. phil. ved Universitetet; Moderen hed Barbara Langhorn. Efter privat Undervisning deponerede han $\frac{5}{10}$ 1781 ved Universitetet, tog næste Aar den philosophiske Examen, studerede derpaa i 2 Aar især Philologi, men begyndte 1784 at studere Medicin, blev 1785 Prosector ved Universitetet og tog i Decbr. 1791 medicinsk Examen, hvorpaa han $\frac{10}{11}$ 1792 blev Dr. med. — $\frac{30}{5}$ 1794 blev han Prof. anatomiæ extraord.; men allerede $\frac{28}{5}$ 1796 døde han af Typhus. $\frac{5}{11}$ 1794 havde han ægtet Elisabeth Christine Manthey, en Datter af Pastor Ludvig Manthey ved Petri Kirke; hun overlevede ham i 38 Aar og døde i Belfast i Irland. Magnus Horrebow var en begavet ung Mand, om hvem man nærede store Forventninger, og navnlig en dygtig Anatom. „De unge Lægekunstens Dyrkere“,

siger Baden ved hans Død, „beklage en ung Mands Tab, som med Passion elskede sin Videnskab og var utrættelig i at anføre dem til dens grundige Studium."

Skrift: Diss. inaug. de oculo humano ejusque morbis. Hafn. 1792. —4.

Johan Sylvester Saxtorph

var født $\frac{27}{10}$ 1772 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Matthias Saxtorph, var Stad-Accoucheur og Læge ved Pleiestiftelsen; Moderen var Elisabeth Christine v. Sibrandt. Han blev 1788 privat dimitteret til Universitetet, tog 1789 philosophisk Examen og i Foraaaret 1792 chirurgisk Examen, blev derpaa samme Aar chirurgisk Candidat paa Fredriks Hospital og Lector i Jordemoderskolen ved Fødselsstiftelsen samt Reservechirurg ved det chirurgiske Academi, tog derpaa $\frac{25}{6}$ 1793 medicinsk Examen og disputerede endelig $\frac{18}{9}$ 1795 for Doctorgraden, hvorpaa han Dagen efter af sin Fader creeredes til Dr. med. Samme Efteraar reiste han med et extraordinairt Stipendium udenlands og begav sig da til Göttingen, hvor han opholdt sig Vinteren over og blev Medlem af die physicalische Privatgesellschaft og Gesellschaft vor Freunden der Entbindungswissenschaft, gik derpaa næste Foraar til Wien, derfra til Paris og London og kom 1798 hjem som Medlem af Societé de medicine i Paris, blev $\frac{15}{2}$ 1799 Prof. extraord. i Chirurgi og Fødselsvidenskab ved Universitetet, $\frac{15}{8}$ 1800 Stad-Accoucheur i Kjøbenhavn samt Accoucheur ved Fødselsstiftelsen og Læge ved Pleiestiftelsen, desuden Medlem af Commissionen for disse Stiftelser, blev samme Aar Medlem af Jordemodercommissionen og Coll. med., blev derpaa Distriktslæge i Kjøbenhavn 1801, $\frac{13}{5}$ 1803 Medlem af Sundhedscollegiet, $\frac{8}{2}$ 1805 Prof. ord. og Assessor consistorii, $\frac{28}{10}$ 1817 Ridder af Db., $\frac{17}{12}$ 1819 Medlem af Videnskabernes Selskab, $\frac{26}{9}$ 1822 Æresmedlem af det medicinske Selskab, $\frac{22}{5}$ 1826 Etatsraad, Medlem af Directionen for Fredriks Hospital 1831, Conferentsraad $\frac{28}{10}$ 1836

og døde som Universitetets Senior $\frac{22}{4}$ 1840. Universitetsrector var han 1815—16 og 1829—30. 1821 havde han ægtet Ulrikke Eleonore Schwane Hansen, en Datter af Kjøbmand Hans Jacob Hansen i Kjøbenhavn og Anna Christine Liebenberg, som 2den Gang ægtede Ole Hieronymus Mynster. Saxtorph var en fremragende Videnskabsmand og en udmærket practisk Læge og har indlagt sig store Fortjenester saavel af Fødselsstiftelsen, som af Fødselsvidenskaben og den practiske Fødselshjælp.

Skrifter: Examen armamentarii Lucinæ, Diss. inaug. Hafn 1795. — 4. — Programma de justo tempore et modo placentam solvendi. Hafn. 1801. — Afhandll. i Physisk, oeconom. og med. chir. Bibl., Acta reg. Soc. med. Haun. og Bibl. f. Læger.

Til de medicinske Lærere kan endnu en Mand henregnes, som vel ikke blev medicinsk Professor, men dog ifølge den nye Universitetsfundats nærmest maatte tilhøre det medicinske Facultet, om end det ved hans Udnævnelse bestemtes, at han ikke skulde staae i nøiere Forbindelse med Universitetet, nemlig Gadso Coopmans, som 1791 blev udnævnt til Prof. chemiæ.

Gadso Coopmans

var født $\frac{12}{1}$ 1746 i Fraenecker i Friesland. Faderen, som selv var Læge, men hvis Navn er ubekjendt, underviste ham først i Hjemmet og sendte ham derpaa til Alkmaer, hvor han undervistes i Hnmaniora og de gamle Sprog; derpaa kom han tilbage til Fraenecker, hvor han atter fortsatte sine Studier under et Par Læreres Veiledning, og derpaa kom han til Universitetet i Amsterdam, hvor han under Brugmans og Swinden studerede Mathematik, Geometri og Astronomi, Logik, Metaphysik og Physik. Dernæst gav han sig til at studere Medicin, først i Fraenecker under Faderens og Christ. Everhard de Lilles Veiledning, derpaa

i Amsterdam hos Snippens og endelig i Gröningen hos den bekjendte Peter Camper. Chemi og Pharmacologi studerede han hos Winter i Fraenecker; Praxis lærte han først sammesteds hos Wilh. Ouwens og siden i Gröningen hos Walter van Doeveren. Efterat være vendt tilbage til Friesland, blev han $\frac{17}{10}$ 1770 Dr. phil. & med., virkede derpaa i 3 Aar som practiserende Læge og oversatte nogle Skrifter; men da Winter var død 1773, udnævntes han til hans Efterfølger som Prof. med., chemiæ & materiæ medicæ ved Universitetet i Fraenecker, i hvilket Embede han derpaa virkede i 13 Aar; men da han under de politiske Stridigheder slog sig paa et andet Parti, end Universitetets Forstandere, maatte han 1787 frasige sig sit Embede, og han ansaae det da endog for det Sikkreste at reise bort, hvorfor han begav sig til Steinfurth, hvor han blev vel modtaget af Greven, men dog kun blev kort, da han for sin Hustrus Helbreds Skyld snart efter reiste med hende til „Aquisgranum“, hvor hun dog ikke længe efter døde. Af sine politiske Troesfæller, som opholdt sig i de østerrigske Nederlande, opfordredes han til at komme til dem, og af den østerrigske Statholder tillodes det ham ogsaa uden nogen ny Examen i Løwen, som ellers krævedes af alle Udlændinge, at practisere overalt i Keiserens Provindser, ja man tilbød ham endog en Post ved Universitetet i Brüssel; men han foretrak dog blot at practisere i den sidstnævnte Stad, hvor han blev Medlem af Videnskabernes Academi. Da her imidlertid blev Krigsuroligheder, drog han til Frankrig, hvor han levede et Aar i Charlesville indtil han 1791 blev af Christian VII indkaldt som Prof. chemiæ ved Kjøbenhavns Universitet. Her var han imidlertid i politisk Henseende meget ilde anseet baade af sine Colleger og af de Studerende og nød heller ikke synderlig Anseelse som Videnskabsmand, hvilket vistnok bevirkede, at han 1793 forflyttedes til Kiel, hvor han senere døde, uvist naar. Han var gift med Wilhelmine Catharine Lewe,

som døde $\frac{22}{11}$ 1787 i sit 34 Aar, og han synes senere at have været Enkemand.

Skrifter: Disp. de Ventis. Franeck. 1770. — Disp. inaug. de Cyphosi. Franeck. 1770. — De Medicamentis indigenis, morbos Belgio familiares suffecturis, Oratio pro loco. Fran. 1773. — Opuscula physico-medica, Vol. I. Hafn. 1793. —8.

B. Livlæger.

Af egentlige Livlæger overgik kun En fra Fredrik V.s Tid til Christian VII, nemlig den gamle Hans Piper, som blev i sin Function indtil sin Død 1776. Derimod fandtes hele 3 Hofmedici, som fra forrige Periode overgik til den nuværende, nemlig Cancelliraad Johan Peter Homuth, som endnu 1770 var kgl. Hofmedicus [1]), men formodentlig er afgaaet samme Aar, Johan Just v. Berger, som var Hofmedicus indtil 1774, da han udnævntes til kgl. Livlæge, i hvilken Stilling han døde 1791, og Laurentius Claussen, som døde som Hofmedicus 1771. Men hertil kom flere nye Læger. Da Christian VII 1768 tiltraadte sin Udenlandsreise, traf han i Altona paa den begavede og ærgjerrige Johan Fredrik Struensee, hvem han udnævnte til sin Livlæge og tog med paa Reisen. Den Indflydelse, Struensee snart kom i Besiddelse af, og den Høide, hvortil han i kort Tid steg, voldte, som bekjendt, tilsidst hans Ulykke, og i April 1772 endte allerede hans Løbebane, da hans Hoved faldt for Bøddelens Øxe. Med ham faldt, som før omtalt, en anden Mand, som ogsaa var bleven kgl. Livlæge, nemlig den ædle Christian Johan Berger, som var bleven udnævnt hertil, men hvis Virksomhed i dette Kald endte

---

[1]) Danm. Speil for 1770.

ved hans Fængsling i Januar 1772, da Struensee styrtedes. I Aaret 1775 udnævntes to nye Livmedici, nemlig Carl Jensenius og Urban Bruun Aaskow, af hvilke den Første døde 1795 og den Sidste 1806. Endelig blev 1776 Johan Wilhelm Guldbrand udnævnt til Hofmedicus, og 1781 blev han Livlæge, i hvilken Stilling han døde 1809.

Blandt de kongelige Læger kan endnu med en vis Ret nævnes Johan Gottfried Erichsen, tidligere Stadsphysicus i Bergen, som ved Caroline Mathildes Ankomst hertil Landet i Efteraaret 1766 fulgte hende fra England, hvor han dengang opholdt sig, og derved fik Titel af kgl. Reiselæge; men hans Function ophørte vistnok ganske og aldeles efter Dronningens Ankomst her til Landet.

Listen over de egentlige Liv- og Hoflæger bliver da følgende:

	Hoflæger.	Livlæger.
Hans Piper		1766—†1776.
Johan Peter Homuth .	1766—1770.	
Laurentius Claussen .	1766—†1771.	
Johan Just v. Berger .	1766—1774,	1774—†1791.
Johan Fredrik Struensee		1768—†1772.
Christian Johan Berger		1770—1772.
Carl Jensenius		1775—†1795.
Urban Brunn Aaskow		1775—†1806.
Johan Wilhelm Guldbrand	1776—1781,	1781—†1809.

Johan Fredrik Struensee

var født $\frac{5}{8}$ 1737 i Halle, hvor Faderen, Adam Struensee, som senere blev Generalsuperintendent i Slesvig og Holsten, dengang var Præst; Moderen, Dorothea Carl, var eneste Datter af Justitsraad, kgl. Livlæge Joh.

Samuel Carl. Han studerede i sin Ungdom Medicin, reiste i nogle Aar udenlands og blev 1747 Dr. med. i Halle, hvorpaa han det følgende Aar blev Stadsphysicus i Altona. Her traf Christian VII paa ham, da han 1768 tiltraadte sin Reise til Udlandet, og Struensee vidste snart at vinde Kongens Yndest, saa at han udnævntes til Livlæge og fulgte da Kongen paa Reisen, hvor han benyttede Leiligheden til at vinde større og større Indflydelse hos Kongen, for hvem han snart blev uundværlig, og efter Hjemkomsten udnævntes han 1769 til Etatsraad og kgl. Forelæser, hvorved han end mere fik Leilighed til at være om Kongen og arbeide for at bibringe ham sine Anskuelser om Statsstyrelsen. 1770 udnævntes han til Conferentsraad og Maitre des requêtes, $\frac{29}{1}$ 1771 fik han den da oprettede Mathildeorden, og 14. Juli s. A. udnævntes han til Geheime-Cabinetsminister med uindskrænket Fuldmagt til at handle i Kongens Navn; faa Dage efter ophøiedes han i Grevestanden. De forskjellige Regjeringsforanstaltninger, han udførte, og de gjennemgribende, næsten alle mulige Forhold vedrørende Forandringer, han foretog i det Bestaaende, er det ikke her Stedet at gaae ind paa; men det er bekjendt, hvorledes han skabte sig Fjender saavel ved Hoffet, som udenfor dette, og hvorledes hans korte, glimrende Løbebane endte med hans Fængsling Natten mellem 16. og 17. Januar 1772, hvorefter fulgte den noksom bekjendte retslige Undersøgelse, som førte til Dronningens Forvisning og Struensees Død. Dommen lød for den Sidstes Vedkommende paa, at han som Majestætsforbryder skulde have forbrudt Ære, Liv og Gods, den høire Haand skulde ham levende afhugges, derefter Hovedet, Kroppen skulde parteres og lægges paa Steile og Hjul, medens Hoved og Haand skulde sættes paa Stage; hans grevelige Vaaben skulde sønderbrydes af Bøddelen. Den 27de April stadfæstede Kongen Dommen, og Dagen efter fuldbyrdedes denne i hele sin Udstrækning paa Østerfælled. Saaledes endte Joh. Fred. Struensee, som var en Mand med udmærkede Aandsevner, og som i mange

Henseender havde et klart Blik for Tidens Brøst og Mangler; men uden moralske Grundsætninger og Religieusitet, og ledet af en aldrig tilfredsstillet Ærgjerrighed og Herskesyge, beredte han sig selv sit Fald, der maatte blive ligesaa dybt, som den Høide, hvortil han var stegen, for en Mand af hans Stand maatte, navnlig i hin Tid, kaldes svimlende. Nærmere at gaae ind paa hans Historie, som er saa nøie knyttet til Fædrelandets Historie i hin Periode, kan ikke her være paa sin Plads.

Skrifter: Diss. inaug. de incongrui corporis motus insalubritate. Halæ 1757. —4. — Monatschrift zum Nutzen und Vergnügen. Hamb. 1763. —8. — Egenhændig Efterretning om Maaden, hvorledes han er kommen til Forandring i sin Tænkemaade i Hensigt til Religionen (Skreven paa Tydsk, oversat af Dr. Schønheyder og tilføiet Dr. Münters Historie om hans Omvendelse). Kbh. 1772. —8. — Afhandll. i Schlesw.-Holsteinische Anzeigen og Hannoverisches Magazin.

Urban Bruun Aaskow.

var født $\frac{28}{4}$ 1742 i Brøndshøi i Sjælland, hvor Faderen, Hieronymus Larsen Aaskow, var Sognepræst; Moderen hed Anne Marie Bruun og var en Datter af Etatsraad Urban Bruun. Efter at have mistet sin Fader 1744, fik han snart efter en Stedfader, idet Moderen ægtede Cand. philol. Hans Mossin Lange, og efter at være undervist i Hjemmet, sattes han i Herlufsholms lærde Skole, hvorfra han deponerede 1758. I Juli 1759 blev han Baccalaur. phil. og 1761 Alumnus paa Borchs Collegium. Samme Aar reiste han med Th. Bugge til Throndhjem for at observere Venus's Gang forbi Solen. 1767—69 var han medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, 1770 blev han Læge ved Eskadren, som gik til Algier, og $\frac{17}{10}$ s. A. Admiralitetsmedicus, $\frac{26}{1}$ 1774 blev han Dr. med., $\frac{24}{5}$ 1775 kgl. Livmedicus, 1776 Medlem af Landhusholdningsselskabet og samme Aar Medlem af Commissionen til Chirurgiens Op-

hjælp, $\frac{22}{7}$ 1779 Medlem af Directionen for Qvæsthuset, 1782 Meddirecteur for Fredriks Hospital og fik samme Aar Rang med Etatsraad. $\frac{11}{6}$ 1802 blev han virkelig Etatsraad, og $\frac{31}{5}$ 1806 døde han. $\frac{3}{3}$ 1774 havde han ægtet Anne Marie Kall, en Datter af Conferentsraad Johan Christian Kall og Elisabeth Wøldike.

Skrifter: Tetrapodologia Danica. Hafn. 1762—63. —4. — Diss. de Dysenteria Epidemica Hafniæ & per Siællandiam 1766 grassante. Hafn. 1764. —4. — D. J. Untzers medicinske Haandbog, paa Dansk overs. Kbh 1771. —8. — Diarium medicum navale, sistens Observationes circa causas curationum et Prophylaxin morborum, qui Præsidium classis regiæ Danicæ in expeditione Algeriensi afflixerunt, Diss. inaug. Hafn. 1774. —8 — Anviisning til den rette og bestemte Brug af de Lægemidler. hvormed de kongelige Krigsskibe paa deres Søtog forsynes. Kbh. 1778. —8, — Afhandll. i Collect. soc. med. Haun. og Acta societ. med. Haun.

Johan Wilhelm Guldbrand

var født $\frac{25}{7}$ 1744 i Nykjøbing p. F., hvor Faderen, Christian Guldbrand, var Sognepræst og gift med Marie Reffdal, som efter Mandens Død 1745 ægtede Byskriver Vilhelm Hackenburg sammesteds. 1756 kom han i Nykjøbing Skole, som han 1760 ombyttede med Frederiksborg Skole, hvorfra han 1763 dimitteredes til Universitetet. Efter at han 1764 havde taget philosophisk Examen, kastede han sig over det medicinske Studium, og 1768—69 var han medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital. 1771 lod han sig examinere af det medicinske Facultet, og han var den Første, med hvem Examen holdtes offentlig. Dog tog han ikke strax Doctorgraden, men blev 1772 Adjunkt hos den gamle Joh. Chr. Fabricius og udmærkede sig samme Aar ved sin Iver og Ufortrødenhed under den i Hovedstaden da herskende Typhus. Endelig disputerede han $\frac{21}{10}$ 1774

for den medicinske Doctorgrad og creeredes $\frac{1}{11}$ s. A. til Dr. med. $\frac{28}{3}$ 1776 udnævntes han til kgl. Hofmedicus, blev $\frac{13}{11}$ s. A. Medlem af Commissionen til Chirurgiens Ophjælp og 1779 Medlem af Landhusholdningsselskabet, $\frac{17}{5}$ 1781 Livmedicus, 1782 Theaterlæge og Medlem af Directionen for Fredriks Hospital med Rang som Etatsraad, $\frac{11}{6}$ 1802 virkelig Etatsraad, 1809 Medlem af Directionen for det Classenske Litteraturselskah, og $\frac{25}{9}$ 1809 døde han. Han var gift med Johanne Storm, en Datter af Provst Knud Storm, Sognepræst i Egtved og Ødsted. Guldbrand var èn anerkjendt dygtig Læge og har tilligemed Aaskow Fortjeneste af Fødselsstiftelsen, idet Dronning Juliane Maries Gave til denne og den deraf følgende Udvidelse af Stiftelsen skyldes de nævnte to Mænds Indflydelse.

Skrifter: Disp. inaug. de Sangvifluxu uterino. Hafn. 1774. —8. — Erklärung auf die ihm in einer Schrift gemachte Beschuldigung, die den Titel führt: Freyherr von Mortezini u. s. w. Kopenh. 1792. —8. — Afhandll. i Acta soc. med. Haun.

C. Læger udenfor Universitetet og Hoffet.

Medens Medicinalvæsenet i det Hele under Christian VII.s Regjering undergik flere Forandringer, som unægtelig vare Fremskridt til det Bedre, beroede det dog mest paa Foranstaltninger til Chirurgiens Opkomst og bevirkedes ved Bestræbelsen for at skaffe Landbefolkningen en bedre og lettere tilgjængelig Lægehjælp, end hidtil, ved Ansættelse af de idetmindste i Slutningen af Aarhundredet ogsaa i medicinske Videnskaber oplærte Chirurger rundt om i Landet, og det er derfor kun for en ringe Deel, at disse Forandringer vedkomme de egentlige Læger. Kun forsaavidt som Ansættelsen af Landphysici unægtelig ogsaa i denne Periode vedblev i stedse større Udstrækning og Antal, saa at Landsdele, som hidtil havde savnet saadanne,

nu ogsaa fik Physici, kan det siges, at ogsaa Adgangen til Hjælp af egentlige Læger dog blev noget lettere for Befolkningen. Selve Medicinalforfatningen blev ganske som tidligere. Collegium medicum var fremdeles den øverste Medicinalautoritet, indrettet ganske efter sin oprindelige Form og uden nogen nyere eller udvidet Instrux, og saaledes vedblev det at bestaae indtil det $\frac{13}{5}$ 1803 afløstes af det nuværende kgl. Sundhedscollegium, som i sig optog Collegium medicum, Collegium chirurgicum og Jordemodercommissionen.

Under Collegium medicum sorterede alle Landets Læger, og Alt, hvad der vedkom Medicinalvæsenet, skulde indberettes til Collegiet; men som dettes nærmeste Underordnede fandtes i Provindserne Stads- og Landphysici, som atter paa en Maade vare de practiserende Lægers Overordnede, udenat dog disse vare saaledes stillede under Physici, som Tilfældet var med Chirurgerne, med hvem det ligefrem var Physici befalet at have Tilsyn. Nogen almindelig Instrux for Physici gaves endnu ikke; ved hver Enkelts Ansættelse blev det ham tilkjendegivet, hvilke Pligter han havde at opfylde for den ham tillagte Løn, og i Reglen indskrænkede man sig til at forlange, at han gratis skulde tilsee alle fattige Syge; men undertiden stilledes dog større Fordringer, som det sees af Reskr. af $\frac{9}{10}$ 1767, hvorved en Landphysicus ansattes i Aarhus Stift med 200 Rd. i Løn, som skulde paalignes Kjøbstæder, Herregaarde samt verdslige og geistlige Embedsmænd i Stiftet; thi her hedder det, at han skal „betjene de Contraherende med Recepter, naar det forlanges, og Stiftets fattige Syge, uden anden eller videre Betaling." Her paalægges det ham idetmindste som Pligt at give Raad til de Contraherende, hvormed vel maa menes dem, hvem Lønnen var paalignet, og det er af Ordstillingen ikke rigtig klart, om ikke Meningen ovenikjøbet er, at han skulde gjøre det gratis. Kun een Forordning gaves, hvorved en vis Pligt paalagdes alle Landphysici, nemlig Forordn. af $\frac{17}{4}$ 1781

om „Hjælpemidler til de blandt Almuen opkommende smitsomme Sygdommes Helbredelse og at forekomme deres videre Udbredelse“, hvorved det paalagdes Physici, naar det kom til deres Kundskab, at en smitsom Sygdom var opstaaet i deres Districter, at begive sig til Stedet, undersøge Forholdene og „efter bedste Indsigt føie de tjenligste Anstalter til at hindre Smittens Udbredelse og til de Syges Helbredelse, saavel ved Lægemidler, som ved særdeles Forskrifter“; derimod skulde han egentlig ikke selv paatage sig Behandlingen, men knn have Tilsyn med dens Udførelse af Stedets Læge, hvorfor han jevnlig skulde besøge Stedet, og han skulde ligeledes indberette Sagen til Collegium medicum og holde dette a jour med dens videre Gang. Til Embedsreiser tilstodes fri Befordring, og ved Canc. Skr. af $\frac{1}{9}$ 1787 tillagdes Physicus 1 Rd. daglig i Diætpenge, „naar han af Øvrigheden forlanges til almindelige Epidemier udenfor sin Bopæl.“

Medens det indtil 1788 udkrævedes som *Betingelse for at maatte optræde som Læge*, at Vedkommende havde erhvervet Doctorgraden, forsaavidt han ikke ved kgl. Tilladelse havde faaet Licents efterat have ladet sig examinere ved Facultetet, saa udkrævedes, som før omtalt, fra det nævnte Aar, da den medicinske Embedsexamen indførtes, kun at Vedkommende havde taget denne Examen, som ogsaa gav Adgang til de medicinske Embeder. Men Tilladelsen til at virke som Læge udvidedes i denne Periode end mere. Allerede ved Reskr. $\frac{7}{12}$ 1774 udtalte Kongen, at „naar Chirurgi in Examine af Facultate medica ere befundne at have den fornødne Kundskab in Medicis, bør det ikke formenes dem derudi at practisere hos hvem, som deres Hjælp maatte forlange og til dem have Fortrolighed“, og herved blev den af Chirurgerne alt i lange Tider øvede Virksomhed i indvortes Praxis, som altid havde været Lægerne en Torn i Øiet og efter den bestaaende Lovgivning ogsaa kom ind under Begrebet Qvaksalveri, nu legaliseret for deres Vedkommende, som virkelig vare examine-

rede i Medicin, hvilket allerede 1737 var befalet for de Chirurgers Vedkommende, som vilde være Militairchirurger. Endeel Medlemmer af Collegium medicum mente vel, „at siden denne Examen ikkun bliver anlagt for at udforske Candidaternes Kundskab i at behandle Soldaternes og Matrosernes Sygdomme i deres adskillige Situationer, burde den ikke medføre nogen Slags Rettighed til Praxis i andre Stænder“; men Kongen, eller vel rettere Guldberg, synes ikke at have kunnet forstaae denne Forskjel paa Soldater- og Matrossygdomme og andre Menneskers Sygdomme, som man maatte forudsætte for at tage de omtalte Medlemmers Grund for gyldig, og endeel Medlemmer af Collegium medicum, formodentlig de chirurgiske, stode i den Henseende paa Kongens Side. I Conseqvents heraf bestemtes det ogsaa ved det chirurgiske Academis Oprettelse 1785, at Candidaterne skulde examineres i practisk Medicin og tilstaaes „fri Udøvelse af sine chirurgiske og medicinske Indsigter.“

Uagtet saaledes Adgangen til ordentlig Lægehjælp blev bestandig lettere, vedbleve dog, som hidtil, de uberettigede og selvgjorte Læger at gjøre en rig Høst, og vi træffe derfor ogsaa i dette Tidsrum, ligesom i alle de foregaaende, Klager over disse Forhold. Som saadanne uberettigede Practici nævnes saaledes i et Skrift 1771 [1]) Lægedomskræmmere, Barberer, Badere, Jordemødre, Qvaksalvere, Markskrigere, Omløbere, kloge Koner og Signekjærlinger, og det er saaledes ganske de samme Klasser, som ogsaa tidligere vare Lægernes Medbeilere; heller ikke over Apothekerne mangler det i denne Periode paa Beklagelser. Men ligesom Lægerne beklagede sig over disse Menneskers Indgreb i deres Rettigheder og over, „at man i den udøvende Lægekunst umulig kan kjende, at vi have nogen medicinsk Politi i disse Riger“, saaledes klagede man ogsaa over, at Lægerne ikke i det Hele nøde den Agtelse, som de syntes at kunne gjøre Krav paa. „Nu

---

1) Ortophili Tanker over Lægevidensk.s nuv. Tilst. p. 28.

anseer man den duelige Læge“, siger Tode[1]), „som en Brandsprøite, som man drager frem af Mørket, naar Huset brænder, men ogsaa strax skyder tilbage i Mørket, naar Nøden er overstaaet.“ Det er altsaa de samme Klager, som løde allerede paa Christiern Torkelsen Morsings Tid, og som vi siden til enhver Tid og under alle Forhold høre udtalte fra Lægernes Side; de ere vel heller ikke endnu den Dag idag forstummede og ville maaske fremdeles vedblive at lyde. Midlet mod dette Onde har ogsaa bestandig været det samme og bestaaet i Forordninger, som fastsatte Straffe for Qvaksalveri, og en saadan fremkom ogsaa i den her omhandlede Periode, idet det i Forordningen af $\frac{5}{9}$ 1794 fastsattes, at naar en Qvaksalver tog Syge under Cur og saaledes udsatte dem for Fare, skulde han straffes første Gang med 20 Rd. i Bøde eller i Mangel af Formue sættes paa Vand og Brød i 8 Dage, anden Gang med 6 Maaneders Forbedringshusarbeide og siden have sidstnævnte Straf fordobblet for hver Gang han senere grebes i samme Forbrydelse. Derimod blev det ved samme Forordning bestemt, at naar Nogen, som ikke var egentlig Læge, kunde ved Amtmandens og Physici Erklæring godtgjøre, at han havde „erhvervet sig udmærket Kundskab og fortrinlig Duelighed i en eller anden Deel af Lægekunsten“, kunde han gjennem Cancelliet faae Tilladelse til at practisere i det District, hvor han boede, og i den enkelte Retning, hvori han havde vist sin Færdighed. Der var paa denne Maade, mente man, givet dem, som virkelig besadde nogen nyttig medicinsk Kundskab uden at være examinerede, Leilighed til at gjøre denne frugtbringende, medens der ved de for Qvaksalveri fastsatte Straffe skulde sættes en Bom for de Ukyndiges Misbrug af Folks Lettroenhed; men hvorlidet Virkeligheden stemmede med Forventningerne, er vistnok nu vitterligt for Alle.

---

[1]) Med.-chir. Bibl. VI, p. 109.

Ved Hæren besørgedes Lægetjenesten, som hidtil, af Chirurgerne, og nogen egentlig Feltmedicus kjendes ikke i dette Tidsrum.

Ved Flaaden udnævntes Urban Bruun Aaskow $\frac{17}{10}$ 1770 til Admiralitetsmedicus; forøvrigt var det ogsaa her Chirurgerne, som vare de egentlige Læger.

Antallet af Læger steg i denne Periode, selv naar kun Hensyn tages til de egentlige Læger, meget betydeligt, idet baade Embedslægernes Tal blev større og practiserende Læger nedsatte sig i større Antal, baade hvor saadanne iforveien havde existeret, og paa Steder, hvor hidtil ingen Læge havde boet. Paa **Sjælland** blev Embedslægernes Tal og Bopæl de samme, som under Fredrik V, idet der boede Physici i Holbæk og Nestved. Desuden fandtes Læger i Kjøbenhavn, Lyngby, Roeskilde, i hvis Nærhed der i denne Periode ogsaa kom en Læge paa Bidstrup, fremdeles i Sorø, Korsør, Vordingborg, Præstø, Vemmetofte og Vallø; dog var det langtfra, at der alle disse Steder fandtes en Læge i hele Tidsrummet. Paa **Møen** fandtes en Landphysicus, som en Tid boede i Stege, senere paa en Eiendom paa Landet. Paa **Falster**, hvor man i mange Aar havde savnet Læge, kom i denne Periode en practiserende Læge i Nykjøbing, medens Landphysicus fremdeles boede paa **Lolland**, hvor han havde Bopæl i Maribo. Paa **Fyen** boede, som hidtil, Landphysicus i Odense; desuden fandtes i denne Periode practiserende Læger i Nyborg, Svendborg og Kjerteminde[1]). I **Jylland** ansattes allerede i Slutningen af 1766 en Landphysicus i Aarhus Stift med Bopæl i Aarhus, og for ham bestemtes en aarlig Løn af 200 Rd.,

---

[1]) Ogsaa paa Taasinge nedsatte sig maaskee henimod Aarhundredets Slutning en practiserende Læge, nemlig Christian Fredrik Georg Ernst Ewald; men da han, som blev Dr. med. 1795, derpaa først practiserede i Kappel, er han maaskee først kommen til Taasinge efter Aar 1800.

som paalignedes Embedsmænd og Eiendomsbesiddere i Stiftet; Ligningen approberedes ved Reskr. af $\frac{9}{10}$ 1767, og om Physici Pligter hedder det heri, at „han skal boe udi Aarhus som Hovedstedet og omtrent Midtpunktet i Stiftet, samt i paakommende Tilfælde foruden det, ham som Landphysicus tilkommer, at betjene de kontraherende med Recepter, naar det forlanges, og Stiftets fattige Syge, uden anden eller videre Betaling.“ Ligeledes ansattes kort efter en Landphysicus i Viborg Stift med Bopæl i Viborg; ogsaa ham tillagdes 200 Rd. i Løn, som paalignedes Stiftets Beboere, hvilket skete efter Befaling i Reskr. af $\frac{18}{12}$ 1767, hvor det om Physici Pligter blot hedder, at „han skal uden videre Betaling betjene alle fattige Syge, som komme til ham og det af ham begjære.“ Desuden fandtes Physici i Aalborg og Ribe, og fremdeles nedsatte sig Læger i Thisted, Randers, Horsens og Fredericia, dog tildeels i kortere Tid. Endelig fik nogle andre Byer virkelige Læger, da Districtschirurgicaterne i den sidste Deel af denne Periode bleve oprettede, idet nogle Districtschirurger, efterat have bestaaet chirurgisk Examen, senere toge ogsaa medicinsk Examen; saadanne Læger fandtes i Hjørring, Løgstør, Lemvig, Ringkjøbing, Ebeltoft, Skanderborg og Kolding. I Norge oprettedes i dette Tidsrum en hel Deel Landphysicater. Saaledes ansattes $\frac{6}{10}$ 1773 en Physicus i Bradsberg Amt med Bopæl i Skeen, $\frac{25}{2}$ 1784 en Physicus for Romsdals Amt med Bopæl i Molde, $\frac{20}{5}$ 1785 hele 6 Physici for Aggershus Stifts Vedkommende, nemlig en Physicus for Aggershus Amt med Bopæl i Christiana, en for Buskeruds Amt med Bopæl i Drammen, en for Jarlsberg med Bopæl i Tønsberg, en for Christians Amt i Oplandene og en for Hedemarkens Amt sammesteds, for hvem ingen bestemt Bopæl angaves, ligesaalidt som for den Physicus, der ansattes for Smaalehnene, og det overlodes dem selv at tage Bopæl, hvor de maatte finde det tjenligst. Endelig blev $\frac{12}{2}$ 1790 en Landphysicus

ansat for Nordlandene uden bestemt Bopæl, og $\frac{24}{3}$ 1797 ansattes en Læge for Byen Mos. Desuden fandtes Læger i Christiania, Kongsberg, Næs Jernværk, Arendal, Christianssand, Mandal, Flækkefjord, Stavanger, Bergen, Molde og Throndhjem.

Kjøbenhavn.

Ligesom i forrige Periode fandtes her foruden Stadsphysicus forskjellige andre Embedslæger, hvis Tal endog steg ikke lidt, samt practiserende Læger.

a) Stadsphysicus.

Ved Fredrik V.s Død var Peter Rudolph Wandeler Stadsphysicus, og han vedblev at være det indtil sin Død 1775. Physici Løn, som var 150 Rd. aarlig, blev i hans Embedstid forhøiet, idet det ved Reskr. af $\frac{8}{2}$ 1771 bestemtes, at Stadsphysicus, ligesom det hidtil havde fundet Sted, skulde fremdeles have Sæde i Magistraten, men uden Løn, hvorimod han som Physicus skulde have 400 Rd. aarlig af Stadens Kasse. Det følgende Aar blev det imidlertid $\frac{1}{10}$ 1772 bestemt, at Physicus skulde udgaae af Magistraten; men Lønnen beholdt han dog uforandret, men kun som en personlig Gunst, idet det udtaltes, at „ham for sin Betjenings Tid maa herefter tillægges 250 Rd. til den forrige Løn.“ Da derfor Wandeler var død, fik hans Efterfølger, Peter Christian Abildgaard, kun 150 Rd. i Løn, og han fik ingen Forhøielse heraf i sin Embedstid, som endte 1783, da han selv frasagde sig Embedet, fordi han paa Grund af sin Virksomhed i Veterinairvidenskabens Tjeneste ikke kunde overkomme at besørge ogsaa Physicatets Forretninger. Hans Efterfølger blev da Christian Elovius Mangor, som dengang var Landphysicus i Næstved, og han gjorde da et Forsøg paa atter at faae de 400 Rd., idet han ind-

gav Ansøgning herom, støttende sig paa, at Obductioner og forskjellige andre offentlige Forretninger vare tiltagne i Hyppighed; men han opnaaede kun, at der ved Reskr. af $\frac{11}{2}$ 1785 blev tillagt ham af Stadens Kasse 100 Rd. aarlig foruden de 150 Rd. Mangor døde i sit Embede 1801.

Peter Christian Abildgaard

var født $\frac{22}{12}$ 1740 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Søren Abildgaard, var kgl. Archivtegner og gift med Anne Margrethe Bastholm. Han undervistes først i Hjemmet i de lærde Sprog og Tegnekunsten, og Faderen, som selv underviste ham, holdt ham allerede meget tidlig til at læse physiske og oeconomiske Værker, Chemi og Mineralogi. 1752 sattes han i Metropolitanskolen, men blev atter tagen ud 1756 [1]) og anbragt hos Apotheker Cappel for at lære Pharmacien. Lysten til Studeringer var dog saa levende hos ham, at medens han brugte Dagen i Apotheket, anvendte han ofte Natten til chemiske Forsøg og til at udvide sine Kundskaber i Skolefagene, og efterat have udholdt dette Liv i 4 Aar, erklærede han pludselig, at han vilde være Student, hvilket han stod fast paa trods Faderens Modstand, og $\frac{23}{12}$ 1760 blev han da efter privat Dimission indskreven ved Universitetet, hvor han derpaa næste Aar tog philosophisk Examen og Baccalaurgraden. Som Student vandt han Prokantsler Pontoppidans Yndest ved at udføre Tegninger til hans Danske Atlas, og meget snart blev han Buchwalds Amanuensis, og som Følge af denne Yndest fik han meget snart Løfte om et Reisestipendium; men da Regjeringen just paa den Tid agtede at sende 3 unge Studerende til Lyon for at behandle Qvægsygen og i det Hele studere Veterinairvidenskaben, blev det tilbudt Abildgaard

[1]) Ikke 1759, som Hundrup angiver (Efterr. om Drr. med. p. 174).

at være En af disse, og dette Tilbud modtog han, hvorfor han 1763 tiltraadte Reisen til Frankrig, hvor han derpaa i $2\frac{1}{2}$ Aar opholdt sig ved den i Lyon kort forinden stiftede Veterinairskole. Medens han her med Iver studerede Veterinairvidenskaben, forsømte han ikke det medicinske Studium, men studerede Chemi, Anatomi og Mat. medica hos Vitet, Fødselsvidenskab hos Pontan, Operationer hos Guerin og besøgte Hotel Dieu i Lyon. 1766 vendte han tilbage til Kjøbenhavn, og her fortsatte han sine medicinske Studier ved Universitetet, medens han flittig besøgte Fredriks Hospitals medicinske Afdeling. Efterat være examineret af Facultetet, blev han $\frac{7}{9}$ 1768 Dr. med., og han begyndte nu at virke som practisk Læge og fik temmelig snart en ret udbredt Praxis. Men han havde i Frankrig faaet en levende Interesse for Veterinairvidenskaben, som her hjemme var aldeles forsømt, og det var derfor hans ivrigste Ønske, at faae en Veterinairskole oprettet, hvilket imidlertid voldte store Vanskeligheder. 1772 befalede endelig Kongen, at en Veterinairskole skulde anlægges udenfor Byen og en Lærer ansættes med 400 Rd. i aarlig Gage; men $\frac{4}{1}$ 1773 besluttede Kongen efter Bernstorffs Forslag, at Skolen skulde anlægges paa Christianshavn og Abildgaard være dens Forstander med 1200 Rd. aarlig, hvorimod han selv skulde bestride Omkostningerne ved Skolens Indretning. Det var imidlertid kun med Opoffrelse af en Deel af sin egen Formue, at Abildgaard formaaede at oprette Skolen, hvis Stifter han blev; men sit Ønske havde han dog nu opnaaet, og han blev aldrig træt af at virke for sit Yndlingsfag og for Veterinairskolen. $\frac{9}{6}$ 1776 overtog Regjeringen endelig Skolen, medens Abildgaard vedblev at være dens Forstander og første Lærer med Titel af Professor. $\frac{10}{11}$ 1773 blev han Medlem af det physiographiske Selskab i Lund, 1774 Vicepræsident i Landhusholdningsselskabet, $\frac{12}{7}$ 1775 Stadsphysicus i Kjøbenhavn, hvilken Post han frasagde sig 1783, $\frac{10}{2}$ 1775 Medlem af Videnskabernes Selskab, 1776 Secretair ved

Stuttericommissionen og s. A. Medlem af Collegium medicum, $\frac{4}{11}$ 1784 Medlem af det kgl. norske Videnskabernes Selskab, $\frac{26}{2}$ 1788 Medlem af de naturforskende Venners Selskab i Berlin, $\frac{12}{11}$ 1789 Medlem af Stuttericommissionen, $\frac{15}{5}$ 1790 Medlem af Videnskabernes Academi i Stockholm, $\frac{8}{10}$ 1793 Æresmedlem af det oeconom. Selsk. i Leipzig, $\frac{1}{9}$ 1796 Medlem af det mathemat.-phys. Selsk. i Erfurt, $\frac{29}{8}$ 1798 Æresmedlcm af det mineralog. Selsk. i Jena, $\frac{17}{4}$ 1799 Medl. og Secretair i Commissionen til Oprettelse af et Musæum for Naturvidenskaberne, paa samme Tid correspondérende Medl. af det philotechniske Selsk. i Paris. Flere Gange havde han siden sin første Reise været udenlands. Saaledes reiste han 1784 til Göttingen med Rosenørn, som der skulde opereres for Cataract, og 1786 med Staldmester Bülow til Pyrmont; 1790 foretog han efter Kongens Befaling en Reise for at undersøge Hesteavlen i Danmark, Slesvig og Holsten og besøgte Helgoland; 1793 og 94 reiste han med v. d. Maase til Tydskland og Italien, reiste ene fra Genua til Spanien og Portugal og kom det følgende Foraar tilbage til Livorno; 1798 besøgte han med Grev Reventlow den sydlige Deel af Norge, og endelig 1800 besøgte han i Selskab med Grev Bille Brahe det nordenfjeldske Norge og Stockholm. $\frac{21}{1}$ 1801 døde han af Apoplexi. $\frac{12}{7}$ 1767 havde han ægtet Margarethe Kirstine Jagenreuther, en Datter af Borgercapitain, Guldsmed Johannes J. og Hustru, Anne Marie, og med hende havde han 2 Døttre. Abildgaard var en Mand med fortrinlige Aandsevner, en levende Interesse for Naturvidenskaberne i det Hele og for Veterinairvidenskaben i Særdeleshed, grundige og udstrakte Kundskaber og fortrinlig practisk Dygtighed som Veterinair og som Læge. Som Lærer vandt han sine Disciples Kjærlighed ved sin Humanitet og Hjertelighed. Af Veterinairvæsenet i Danmark har han indlagt sig uforgjængelig Fortjeneste, idet det egentlig er ham, som hertillands skabte dets Stu-

dium, ligesom han stiftede Veterinairskolen. En Broder til Peter Chr. Abildgaard var Maleren Nicolai Abildgaard.

Skrifter: Disp. de utilitate Chymiæ. Hafn. 1762. —8. — Disp. inaug. de venæ sectione in suppressis Menstruis. Hafn. 1768. —8. Rosensteins Underretning om Børne-Sygdomme, overs. og med Anm. forklaret. Kbh. 1769. —8. — Afhandling om Diæten, overs. fra Svensk. Kbh. 1770. —8. — Dansk Heste- og Qvæglæge til Böndernes Brng. Kbh. 1770. —8. — Tale i Landhusholdningsselskabet paa Kongens Fødselsdag. 1775. —8. — Do. ved Præmiernes Uddeling. Kbh. 1777. —8. — Do. ved do. Kbh. 1778. —8. — Indbydelse til et Selskabs og en Nationalstiftelses Oprettelse for Naturhistorie. Kbh. 1789. —8. — Mindetale over Grev A. P. Bernstorff. Kbh. 1797. —8. Desuden en Mængde Veterinairskrifter og endeel Afhandll. i Vdsk. Selsk. Skrifter, med. Selsk. Skrifter, Phys. oecon. med. chir. Biblioth., Naturhistorieselsk. Skrifter, Badens critiske Journal o. fl. Tidsskrifter.

Christian Elovius Mangor

var født 1739 (døbt $\frac{16}{1}$) i Lyngby. Faderen, Christian Siegfried Mangor, var Sognepræst i Gjentofte og Lyngby og gift med Anna Gjertrud Wienecken, Datter af Møntmester W. i Kjøbenhavn. Efterat have nydt Undervisning i Hjemmet, blev han 1756 privat dimitteret til Universitetet, tog 1757 philosophisk Examen, blev derefter Alumnus paa Borchs Collegium og 1764 Hospitalsmedicus i Christianssand, hvorpaa han tog medicinsk Examen og derefter disputerede for den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han $\frac{23}{5}$ 1764 creeredes til Dr. med. $\frac{18}{12}$ 1767 blev han Landphysicus i Viborg, hvor han $\frac{17}{7}$ 1771 fik Tilladelse til, med Eneret for sig og Arvinger, at oprette et Bogtrykkeri for Viborg By og Stift. 1776 blev han Landphysicus i Næstved og $\frac{19}{2}$ 1783 Stadsphysicus i Kjøbenhavn, hvor han døde 1801 efter „mange Omflakninger og Forandringer af Opholds-

sted“ [1]). $\frac{13}{7}$ 1768 havde han ægtet Marie Elisabeth Klagenberg, Datter af Etatsraad, Renteskriver Valentin Nicolai K. og Anna Holstein; hun overlevede ham i 22 Aar.

Skrifter: Dispp. III. de Sangvine humano. — Disp. inaug. de exploratione obstetricia. Hafn. 1764. —4. — Land-Apothek, af Svensk overs. Kbh. 1768. —8. — Christian Jacobsen Drakenbergs Levnets Beskrivelse. Vib. 1774. —8. — Krügers Drømme, overs. Vib. 1776. —8. — Kort Underretning om Frugtsommeliges og Barselkoners Levemaade og Pleie. Vib. 1779. —8. Efterretning om Nestveds patriotiske Selskab. Kbh. 1783. —8. — Underretning om Radesygens Kjendetegn, Aarsag og Helbredelsesmaade. Kbh. 1793. —8. — Historie om det Weimarske Waisenhuus og Børnenes Fordeling i Stæderne og paa Landet, overs. Kbh. 1795. —8. — Underretning om de bedste Redningsmidler for Skindøde. Kbh. 1796. —8. — Pharmacopoea Pauperum. Hafn. 1799. —4. — Afhandll. i Acta reg. soc. med. Hafn., Minerva o. fl. Tidsskrifter.

b) Andre Embedslæger.

Ved **Vaisenhuset** var Christian Friis Rottbøll Læge indtil 1771, hvorpaa Johan Henrich Schønheyder overtog Embedet, som han beholdt indtil sin Død 1831.

Ved **Opfostringshuset** var Carl Jensenius ansat indtil 1769, da Johan Clemens Tode overtog Posten, som han da havde i 10 Aar, nemlig indtil $\frac{26}{5}$ 1779. Samtidig med disse Læger havde en Chirurg været ansat; men nu bestemtes det, at der kun skulde være een Læge, som tillige skulde være Chirurg, og Pladsen besattes da med Mænd, som tilhørte den sidstnævnte Klasse, indtil 1796, da der atter kom en virkelig Læge, nemlig Dr. Johan Capito, som døde i denne Stilling 1803.

Ved **Vartov** var Christian Friis Rottbøll Læge indtil 1783, da han afløstes af Johan Capito, som der-

[1]) Badens Univ. Journ. 1801, p. 84.

paa havde Posten indtil han 1796 blev Læge ved Opfostringshuset, hvorpaa Johan Henrich Schønheyder overtog Pladsen ved Vartov, som han beholdt indtil 1803.

Ved **Tugthuset** paa Christianshavn ansattes 1769 Christian Friis Rottbøll som Læge, og han beholdt denne Plads indtil sin Død 1797, hvorpaa Johan Clemens Tode havde Posten indtil 1801.

Ved det **Kgl. Fredriks Hospital** var Johan Christian Fabricius Overlæge indtil sin Død 1775, hvorpaa han afløstes af Fredrik Ludvig Bang, som havde Embedet indtil Aar 1800. Som Reservelæger nævnes i dette Tidsrum kun Fredrik Ludvig Bang, ansat 1774, og Matthias Saxtorph, ansat 1775.

Ved det 1766 stiftede **Almindeligt Hospital** var Matthias Saxtorph Overlæge fra 1771 til 1800.

Ved **St. Hans Hospital** paa Ladegaarden blev i Aarhundredets sidste Decennium Peder Steenfeldt Seidelin Læge, hvilket han var indtil Hospitalet 1807 flyttedes til Bidstrup.

Johan Henrich Schønheyder

var født $\frac{7}{6}$ 1744 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Johannes Franciscus Schønheyder, gift med Mette Mossin, var bosiddende som kgl. Operateur. Efterat have nydt privat Undervisning, blev han allerede 1757 privat dimitteret til Universitetet, hvor Balth. Joh. de Buchwald blev hans Privatpræceptor og bidrog til at give ham Lyst til det medicinske Studium, som han derfor, efter 1758 at have taget philosophisk Examen og 1759 at være bleven Baccalaur. phil., kastede sig over og studerede med særdeles Iver, idet han hørte Forelæsninger hos Universitetets Professorer, studerede practisk Medicin paa Fredriks Hospital, Anatomi hos Kryger og øvede sig i Chirurgien under sin Faders og Wohlerts Veiledning. 1761 vandt han Prisen for Besvarelsen af en af det medicinske Facultet udsat

Opgave de combustionibus & pernionibus. I Juli 1765 tiltraadte han derpaa i Selskab med Tode en Udenlandsreise og gik da først til Leyden, hvor han studerede Anatomi og Physiologi hos Albin, Pathologi og Chemi hos Gaubius, Materia medica og practisk Medicin hos v. Royen, Anatomi, Chirurgi og Fødselsvidenskab hos Fredr. Albin; desuden hørte han Allemands Forelæsninger over Naturphilosophi. Efter et Aars Ophold her reiste han til Edinburg, hvor han hørte Cullens og Gregorys Forelæsninger over theoretisk og practisk Medicin, besøgte Hospitalerne, hvor Clerc og Drummond virkede som cliniske Lærere, og bivaanede Alex. Monros anatomiske og chirurgiske Demonstrationer. Hos Th. Young hørte han Forelæsninger over Fødselsvidenskaben og fik selv Leilighed til practisk Øvelse under hans Veiledning. Under sit Ophold her vandt han sig mange Venner blandt de derværende berømte Lærde, navnlig Rush, John Brown, Cullen, Duncan, Drummond, Young o. fl. Fra Edinburg gik han til London, hvor han knyttede Venskab med Richter, Fothergill og Benjamin Franklin, og endelig i Efteraaret 1768 vendte han tilbage til Fædrelandet, hvor han i October lod sig examinere af det medicinske Facultet, hvorpaa han $\frac{23}{11}$ 1768 disputerede for den medicinske Doctorgrad, som derpaa tildeltes ham. 1770—72 var han Læge for Søcadetterne, og fra 1771 var han Læge ved Vaisenhuset, fra 1773 tillige ved den almindelige Pleiestiftelse. $\frac{9}{10}$ 1782 blev han titulair Prof. med., 1798, da Districtslæger ved Fattigvæsenet indførtes, udnævntes han til Districtslæge i 2 Districter, $\frac{19}{2}$ 1802 blev han Medlem af Collegium medicum og $\frac{13}{5}$ 1803 af det da oprettede Sundhedscollegium, samme Aar blev han Æresmedlem af det medicinske Selskab, $\frac{3}{8}$ 1811 Hofmedicus. $\frac{23}{11}$ 1818 holdt han 50aarigt Jubilæum som Dr. med., og $\frac{25}{5}$ 1831 døde han. Han havde $\frac{19}{8}$ 1774 ægtet Elisabeth Magdalene Esmarch, som døde 1777, og 17. Decbr. s. A. ægtede han derpaa Pauline Charlotte Hyllested, Datter af Overvisiteur ved

Toldboden, Poul Hyllested og Charlotte Amalie Windmühl, og med hende, som overlevede ham, havde han 1 Søn og 4 Døttre. Schønheyder var en overordentlig kundskabsrig og høitbegavet Mand, en duelig og utrættelig Læge, som indtil sin høie Alderdom vedblev ufortrødent at virke i sit besværlige Kald. Han var ikke alene medicinsk Videnskabsmand, men ogsaa Æsthetiker og som saadan bekjendt som Oversætter af fremmede Værker, navnlig Æneiden og Miltons Paradis.

Skrifter: Stork: Libellus de cicuta, overs. Kbh. 1764. — Lautters zweijährige Geschichte der Krankheiten, aus dem Latein. übers. Warschau 1765. — Diss. inaug. de revolutione et impotentia motus muscularis. Hafn. 1768. — Den indbildte Hanrei, overs. Kbh. 1779. — Miltons tabte Paradis, overs. Kbh. 1790. — Miltons gjenvundne Paradis, overs. Kbh. 1792. — Racines Athalia, overs. Kbh. 1790. — Virgils Æneide, metrisk overs. Kbh. 1812. — En Mængde Afhdll. i Collectt. soc. med. Haun., Acta soc. med. Haun., Edinb. med. Selsk. Skrifter, Kbhvns Skilderi, Minerva og Deutsches Magazin.

Johan Capito

var født 1746 (døbt $\frac{21}{12}$) i Wilster, hvor hans Fader, Gerhard Capito, var Skoleholder og gift med Christine v. Thunen. Da han var confirmeret, kom han 1760 til Kjøbenhavn for at lære Chirurgien, var 1762 med Militairet i Holsten, men kom 1763 tilbage til Kjøbenhavn for at høre Forelæsninger ved det anat.-chirurg. Theater, opholdt sig derpaa 1764—65 i Oldeslohe og 1766 i Bramsted, hvor han tog Undervisning i Tydsk og Fransk hos Dreyer, som siden blev Syndicus i Kiel, kom 1769 atter tilbage til Kjøbenhavn, hvor han 1771 blev Chirurg ved Vartov og 1773 tog chirurgisk Examen. $\frac{14}{3}$ 1775 blev han indskreven ved Universitetet, og samme Aar lod han sig her examinere ved Facultetet, hvorpaa han næste Aar disputerede for den

medicinske Doctorgrad og $\frac{11}{11}$ 1776 blev creeret til Dr. med. 1796 blev han Læge ved Opfostringshuset, og $\frac{29}{7}$ 1803 døde han. $\frac{20}{3}$ 1779 havde han ægtet Marie Caroline Bonfils, som overlevede ham i flere Aar; hun var en Datter af Philibert Bonfils og Marie Martina.

Skrift: Specimen inaug. de observatione medica. Hafn. 1776. — 4.

Peder Steenfeldt Seidelin

var født $\frac{13}{2}$ 1748 i Ulsted i Vendsyssel, hvor hans Fader, Jens Jørgensen Seidelin, gift med Elisabeth Cathrine Steenfeldt, var Sognepræst. Efterat have gaaet i Aalborg Skole, dimitteredes han 1765, hvorpaa han begyndte at studere Medicin, blev Alumnus paa Borchs Collegium og var medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital 1776—84, tog medicinsk Examen 1779 og var derpaa practiserende Læge i Kjøbenhavn indtil han efter 1790 blev Læge ved St. Hans Hospital paa Ladegaarden, og da dette efter Bombardementet 1807 flyttedes til Bidstrup, blev han Districtslæge paa Broerne ved Kjøbenhavn og døde $\frac{15}{1}$ 1817. Han var gift med Ane Cousine Green, hvem han ægtede $\frac{21}{3}$ 1777.

Skrifter: Diss. de accretione pulmonum cum pleura. Hafn. 1774. — Tentamen medicum de causa proxima & sede inflammationis. Hafn. 1774. — Tentamen medicum de generatione Puris. Hafn. 1775. — Specimen medicum sistens Historiam & curationem Ophthalmiæ Hafn. 1776. — Theses medicæ circa dysenteriam. Hafn. 1780.

c) Practiserende Læger.

Af blot practiserende Læger levede endnu i dette Tidsrum endeel af dem, som ogsaa virkede her i Fredrik V.s Tid, nemlig Georg Heuermann, som døde allerede

1768, Georg Christian Oeder, som flyttede bort 1772, Johan Chr. Lange, som døde 1776, Theod. Holmskjold, som døde 1793, Salomon Theoph. de Meza, som døde 1800, og endelig rimeligvis Marcus Heerfort Peckel og Johannes Pauli, hvis Dødsaar ere ubekjendte. Men desuden fandtes her en meget betydelig Mængde andre practiserende Læger, som nu nærmere skulle omtales.

Heinrich Hansen Fries

er kun meget lidet bekjendt, men maa dog sikkert have levet i denne Periode. Han er født i Flensborg og blev 1766 Dr. med. i Halle, hvorpaa han senere blev Regimentsfeltskjær i Kjøbenhavn[1]), hvor han maa være død inden Aarhundredets Udgang. Muligen har han oprindelig været Chirurg.

Skrift: De causa caloris in corpore animali. Halæ 1766. —4.

Peder Severin Garbo

var født $\frac{6}{5}$ 1711 i Veirum i Ribe Stift, hvor Faderen, Mag. Henrik Garbo, gift med Karen Sørensdtr., var Sognepræst. Han gik i sin Barndom i Odense Skole, hvorfra han sikkert er dimitteret, og efterat han havde taget sine Examiner ved Universitetet, blev han Fuldmægtig hos Stiftamtmand Benzon i Christiania, senere Proviants- og Ammunitionsforvalter ved Bergens Fæstning og endelig 1745 Viceborgmester i Bergen, hvorfra han 1751 blev entlediget, hvorpaa han reiste udenlands, studerede Medicin og 1762 tog den medicinske Doctorgrad i Halle, hvorpaa han blev fyrstelig Anhalt-Bernburgsk Hofraad. Han kom imidlertid

[1]) Nyerups Litt. Lex. p. 177.

senere tilbage til Danmark, uvist naar, practiserede først i Helsingør, siden i Kjøbenhavn, og døde endelig sidstnævnte Sted $\frac{13}{11}$ 1771. Han var gift først med Gedske Johanne Kaa, Datter af Mag. Jochum Kaa, som var Capellan ved Korskirken i Bergen, siden med en Datter af Politimesteren sammesteds, Cancelliraad Mathiasen.

Skrifter: Disp. inaug. sistens experimenta quædam. Halæ 1762. —4. — Landmandens Haandmiddel udi de allerfleste Sygdomme, af Tydsk overs. Kbh. 1767. — 8. — Tilforladelig Underretning om Urtens, Trifolii aqvatici, Tilberedelse og rette Brug. Kbh. 1767 —8. — Rosensteins Huus- og Reise-Apoteqve, overs. af Svensk. Kbh. 1767. —8. — Fire smaa medicinske Afhandll. Kbh. 1769. — Anvisning paa de allervigtigste Redningsmidler Kbh. 1770.

Nicolai Hintze

var født $\frac{2}{10}$ 1740 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Adam Hintze, var Divisionschirurg; Moderen hed Anna Maria Herløv og var en Kjøbmandsdatter fra Aalborg. Efter privat Undervisning i Hjemmet dimitteredes han 1757 til Universitetet og kastede sig her paa det medicinske Studium, medens han samtidig af Faderen fik Veiledning i den practiske Chirurgi. 1766 fik han et kgl. Reisestipendium for i 4 Aar at uddanne sig yderligere i Anatomi, Chirurgi og Medicin, reiste udenlands og blev her $\frac{4}{9}$ 1769 Dr. med. i Frankfurt a. d. Oder. I Begyndelsen af 1770 reiste han derpaa til Frankrig og England for end mere at udvide sine Studier, og i December s. A. vendte han tilbage til Danmark, hvor han 1771 med Udmærkelse tog den anatomisk-chirurgisk Examen i det Haab, at han engang kunde blive sin Faders Efterfølger, og han levede derpaa som practiserende Læge i Hovedstaden indtil 1787, da han udnævntes til Physicus i Sydditmarsken. Hans senere Liv er ubekjendt. 1771 ægtede han Margarethe Magnussen, Enke efter Consumtionsforpagter Reusch i Helsingør.

Skrift: Disp. medico-chirurgica de fungo articulorum. Frankf. 1769. —4.

Niels Friborg

var født 15/1 1741 paa Vemmetofte, hvor Faderen, Eggert Christian Friborg, var Godsforvalter og gift med Christine Marie Brandrup. I sit 12te Aar kom han til Nyborg, hvor han i 7 Aar lærte Apothekerkunsten hos Apotheker Holmsted; men da han havde Lyst til Studeringerne, fik han derpaa privat Undervisning af Rectoren, Mag. Hans Svane, af hvem han i Decbr. 1762 dimitteredes til Universitetet, hvor han, efter at have taget philosophisk Examen, gav sig til at studere Medicin, hørte Forelæsninger og i 3 Aar øvede sig i Praxis paa Fredriks Hospital, hvorpaa han i 3 Aar var Amanuensis hos Fabricius. 1771 forlod han Hospitalet, og 20/3 1773 tog han den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han begyndte sin Virksomhed som practiserende Læge. 1775 blev han Medlem af Landhusholdningsselskabet, og 15/3 1779 døde han ugift. Tode kalder ham ved hans Død „en af vore mest yndede Practici“ [1]).

Skrifter: Unzers Lægen, et med. Ugesk., overs. 1ste—12te Deel. Kbh. 1766—72. —8. — Tallotteriets onde Følger i de danske Stater. Kbh. 1773. —8. — Disp. inaug. de usu corticis peruviani medico. Hafn. 1773. —8. — Afhandll. i Collect. soc. med. Haun.

Carl Wendt

var født 1731 i Sorau i Lausitz, hvor hans Fader, som tidligere her i Danmark havde været Hovmester hos Prindsesse Sophie Hedvigs Pager, var bleven Præst. Sønnen var en Tid Hovmester hos nogle Medlemmer af Familierne Rewentlow og Scheel-Plessen og blev 1752 Dr. med.

---

[1]) Sundhedstid. I, p. 228.

i Halle. Han practiserede derpaa nogle Aar i Norge, blev 1775 Directeur for den almindelige Pleieanstalt i Kjøbenhavn, 1777 Justitsraad, 1780 Bankcommissair og s. A. Directeur for Giro-, Banco- og Vexel-Contoiret, 1781 Etatsraad, 1784 Deputeret i Finantscollegiet, 1804 R. af Db., 1812 Geheimeconferentsraad og døde 1815.

Skrift: De asthmatis vera pathologia et rationali therapia, Diss. inaug. Halæ 1752. —4.

Andreas Broberg Ranøe

var født $\frac{13}{9}$ 1751 i Kjøbenhavn. Faderen var Studiosus Søren Ranøe og Moderen Elisabeth Magdalene Broe, som senere ægtede Fasanmester Michael Garben paa Fredriksberg. Efterat have nydt privat Undervisning, blev han 1761 optagen i Metropolitanskolens 3die Klasse, blev Student 1768 og $\frac{6}{5}$ 1769 Cand. philos., s. A. Baccalaur. phil., blev derpaa Alumnus paa Regentsen og tog 1771 theologisk Attestats, blev derpaa Alumnus paa Ehlers Collegium og valgte nu Medicinen til sit Studium, var 1774—78 medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital og blev derefter Amanuensis hos Aaskow, tog 1777 medicinsk Examen, blev overordentlig Medlem af medicinsk Selskab og disputerede $\frac{4}{5}$ 1779 for den medicinske Doctorgrad, som tildeltes ham $\frac{11}{5}$ s. A. ved Universitetets Trehundredeaarsjubilæum. Han var derpaa practiserende Læge indtil han $\frac{31}{10}$ 1800 blev Overmedicus ved Fredriks Hospital og $\frac{7}{11}$ s. A. Prof. med. ved Universitetet, men døde allerede $\frac{15}{12}$ 1801. $\frac{22}{11}$ 1780 havde han ægtet Anna Elisabeth de Klöcker, Datter af Sognepræst Johannes Klöcker i Aarby og Maren Flesborg; hun overlevede ham i nogle Aar.

Skrifter: Tentamen circa circulum sangvinis in foetu. Hafn. 1774. — Observationes de pleuritide idiopathica. Hafn. 1775. — Specimen medicum circa febrem puerperalem. Hafn. 1776. — Experimenta circa usum

ligni quassiæ in affectibus hystericis. Hafn. 1777. — Centuria thesium medicarum. Hafn. 1778. — Adnotata medico-practica, Diss. inaug.. Hafn. 1779. — Afhandll. i Acta reg. soc. med. Haun.

Vilhelm Gottlieb Lillie

er kun lidt bekjendt. Han var født 1751, reiste udenlands og blev Dr. med. i Edinburg[1], var derpaa practiserende Læge i Kjøbenhavn, reiste 1778 efter kgl. Befaling til Jylland for at undersøge Udbredelsen af Syphilis[2]) og blev 1779 adjungeret Physicus i Flensborg[3]), hvor han siden blev Physicus og Forstander for Jordemoderskolen 1785. Her døde han $\frac{8}{5}$ 1804.

Skrift: Afhandl. i Acta reg. soc. med. Haun.

Rudolph Buchhave

var født $\frac{24}{12}$ 1737 i Pedersker paa Bornholm, hvor hans Fader, Jens Buchhave, dengang var Præst; Moderen hed Anna Elisabeth Bagger. 1758 blev han Student fra Horsens Skole, hvorpaa han studerede Medicin og i 5 Aar var Prosector ved Theatrum anatomicum, medens han var Alumnus paa Valkendorffs Collegium. 1766 lod han sig examinere af det medicinske Facultet og bestod Examen med megen Hæder, hvorpaa han $\frac{29}{4}$ 1767 disputerede for Doctorgraden og $\frac{5}{5}$ s. A. creeredes til Dr. med. ved Universitetsfesten i Anledning af Christian VII.s Kroning. Samme Aar blev han Læge ved Sorø Academi, men forlod det af oeconomiske Grunde 1776 og boede derpaa en Tid paa Grevens Vænge, hvor han navnlig beskjæftigede sig med nogle Forsøg med Nellikeroden. 1781 nedsatte han sig i Ho-

---

[1]) Worms Lex. III, p. 466.
[2]) Tode: Med.-chir. Bibl. V, 1. p. 165.
[3]) ibid. VI. p. 228.

vedstaden, „og da den medicinske Praxis, som var optagen af andre Læger, ei vilde skaffe ham det fornødne Ophold, faldt han paa at politisere forat hævne sig paa Regjeringen, af hvilken han troede sig tilsidesat, og paa sine lykkeligere Colleger, som vare ham i Veien," siger Baden [1]) Her døde han $\frac{16}{11}$ 1796. Han var gift med Christiane Fredrikke Dreier, født Pultz, Enke efter Hans Dreier, Sognepræst i Aunslev og Bogense. Buchhave var af sin Samtid anseet for en lærd Mand og dygtig Botaniker, men synes langtfra at have været nogen elskværdig Personlighed.

Skrifter: Diss. inaug. de peritonæo. Hafn. 1767. —4. — Undervisning for Jordemødrene paa Godset af det Ridderl. Acad. Sorø 1768. —8. — Ortophili Tanker om Lægevidenskabens nærværende Tilstand i Danmark og Norge. Sorø 1771. —8. Grunden til Plantelæren. Kbh. 1772. —8. — Observationes circa Radicis Gei urbani sive Caryophyllatæ vires in febribus præcipue intermittentibus aliisque morbis. Hafn. 1781. —8. — Munks Underretning om Brugen af Belladonna i Vandskræk, overs. Kbh, 1785. —8. — Anvisning til Belladonnarodens Brug i Kighoste. Kbh. 1785. —8. — Afhandll. i Collect. reg. soc. med. Haun., Acta reg soc. med. Haun., Todes nye Sundhedstidende og forskjellige andre Journaler og lærde Skrifter. — Udgav 1793—96 Politisk og physisk Magazin.

Friedrich Gabriel Gottlieb Sibbern

var født $\frac{7}{12}$ 1743 i Segeberg, hvor Faderen, Friedrich Sibbern, var Chirurg. Han lærte Chirurgien hos sin Fader, kom 1767 til Kjøbenhavn, hvor han indtil 1771 var Compagnichirurg, men blev da Chirurg ved Tugthuset paa Christianshavn, lod sig 1772 indskrive som academisk Borger og blev samme Aar Medlem af det medicinske

---

[2]) Univ.-Journ. 1796, p. 187.

Selskab, blev $\frac{31}{8}$ 1773 Chirurg ved Opfostringshuset og døde 1794. Han var gift med Guldsmed Wilkens Datter fra Plöen.

Skrifter: Afhandll. i Gesch. und Versuche einer chirurg. Privatgesellsch., Collect. reg. soc. Med. og Todes med. chir. Bibl.

Niels Ditlev Falck

var født i Haderslev $\frac{6}{6}$ 1736. Det vides forresten kun, at han var Dr. med., at han i endeel Aar opholdt sig i England, medens han kun tilbragte det sidste Par Aar af sin Levetid her i Danmark, hvor han først skal have været et Par andre Steder, og endelig døde i Kjøbenhavn $\frac{6}{10}$ 1783.

Skrifter: The Ready Observator or an infallible Method for Determining the latitude at Sea by altitudes of the Sun. Lond. 1771. —4. — A Treatise on the Venereal Disease. Lond. 1774. —8. — The Seamans Medical Instructor. Lond. 1774. —8. — A Philosophical Dissertation on the Diviny Vessel. Lond. 1775. —8. — A Treatise on the Medical Qualities of Mercury. Lond. 1776. —8. — A Dissection of an Addition to Hadleys Quadrant. Lond. 1776. —12. — An Account and Description of an improved Steam — engine. Lond. 1776. —8. Guardian of Health. 1778. Von Viehseuche (dediceret Dronn. Juliane Marie). — Hamb. 1781.

Jacob Mumsen

var født $\frac{13}{8}$ 1737 i Hamborg, blev 1766 Dr. med. i Leipzig og opholdt sig fra 1784 i Kjøbenhavn som Huslæge hos Grev Bernstorff indtil han 1789 blev Physicus i Herskaberne Pinneberg og Grevskabet Rantzau.

Skrifter: Gedanken über die Luft und ihren Einflusz auf Wachsthum und Erhaltung organischer und be-

lebter Körper. Hamb. 1787. — Tagebuch einer Reise nach dem südlichen Theil von Norwegen im Sommer 1788. Hamb. u. Kiel 1789.

Tobias Friedrich Falckenthal

var født $\frac{25}{1}$ 1754 i Landsbyen Schwabach i preussisk Pommern, hvor Faderen, Johan Wilhelm F., var Godsforpagter; Moderen hed Dorothea Cathrine Engelkow. Faderen mistede under Krigen næsten hele sin Formue og efterlod ved sin Død 1761 sin Familie i knappe Kaar. Moderen flyttede til Prentslow i Uckermark, og her fik Sønnen den første Undervisning, som han med sine gode Evner høstede saa megen Nytte af, at Nicolai Hüber, Told- og Accisecontrolleur i Uckermark, allerede i hans 11te Aar antog ham som Contoirist, og under hans Veiledning blev han indtil 1768, da han blev confirmeret. Hüber havde fattet megen Velvillie for den opvakte Dreng og raadede ham til at vælge en anden Bane, og da Falckenthal havde særlig Lyst til Lægekunsten, blev han 1769 ved Hübers Anbefaling anbragt hos en meget berømt Chirurg Fischer, hos hvem han erhvervede sine første anatomiske og chirurgiske Kundskaber, og for at udvide dem, reiste han 1772 til Kjøbenhavn, hvor han med Flid og Iver dyrkede sit Fag, medens han maatte bruge den yderste Sparsommelighed for at leve under sine knappe Kaar. Callisen tog sig imidlertid her af ham, og ved hans Anbefaling blev han 1779 ansat som assisterende Læge ved Qvæsthuset, hvorved hans oeconomiske Forhold væsentlig forbedredes. I Foraaret 1780 tog han Examen anatomico-chirurgicum ved Amphitheatret, og $\frac{23}{3}$ 1782 tilstodes ham Indfødsret. 1784 indskreves han som Student ved Universitetet, og $\frac{28}{7}$ 1785 tog han medicinsk Examen med Laud, hvorpaa han $\frac{1}{11}$ s. A. udnævntes til Interimsdivisionschirurg i Søetaten, medens han beholdt sin Stilling ved Qvæsthuset. $\frac{31}{1}$ 1787 blev han virkelig Divisionschirurg, medens han stadig be-

holdt Lægepladsen ved Qvæsthuset. 1797 tilbød Universitetet i Kiel ham et Professorat i Anatomi og Chirurgi, hvilket han dog afslog; 1795 blev han Overchirurg ved Flaaden, Directeur over Qvæsthuset og Medicus ved Søcadetcorpset, 1805 Medlem af Sundhedscollegiet, $\frac{16}{6}$ s. A. Dr. med. Honor. i Kiel, 1806 Meddirecteur ved Søetatens Hospital i Nyboder og s. A. Medlem af Commissionen for Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset paa Christianshavn og Tugthuset paa Møen, $\frac{28}{1}$ 1811 R. af Db., og $\frac{29}{6}$ 1820 døde han. $\frac{14}{1}$ 1786 havde han ægtet Sara Christine v. d. Osten, en Datter af Grosserer Johannes v. d. Osten i Kjøbenhavn, med hvem han havde 1 Søn og 2 Døttre. Falckenthal var en anseet Læge med en udbredt Praxis, og af Sømedicinalvæsenet gjorde han sig fortjent ved Indførelse af mange Forbedringer. Under Slaget paa Rheden $\frac{2}{4}$ 1801 udviste han stor Activitet.

Skrifter: Bemerkung von dem Nutzen des Senfs in einem Faulfieber. Kopenh. 1780. — Beobachtungen von dem Gallenfieber. Kopenh. 1781.

Tycho Bræstrup

var født $\frac{6}{3}$ 1756 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Jens Christian Bræstrup, var Hofmaler; Moderen var Anna Christine à Jessen. Fra sit 10de Aar blev han opdragen hos en Onkel, Sognepræst Barwasser i Neuenkirchen i Holsten, og han kom derfor 1771 paa Gymnasiet i Altona. 1773 reiste han til Kjøbenhavn, hvor han i Marts s. A. blev indskreven ved Universitetet og derpaa begyndte at studere Medicin. 1775 reiste han med Naturforskeren, Conferentsraad O. F. Müller, til Norge og vendte med ham samme Aar tilbage; $\frac{8}{6}$ 1785 tog han medicinsk Examen, og $\frac{30}{5}$ 1787 disputerede han for Doctorgraden, som samme Dag tildeltes ham. Han practiserede derpaa først i Kjøbenhavn, siden i Vordingborg, blev $\frac{22}{1}$ 1808 Physicus i Lollands-Falsters Stift og døde $\frac{29}{5}$ 1814. Han havde $\frac{10}{11}$

1786 ægtet Inger Kirstine Høyer, en Datter af Andreas Hansen Høyer i Smørum og Margarethe Pedersdtr.

Skrifter: Tentamen medicum de Opio. Hafn. 1775—76. — De Febre putrida recidivante. Hafn. 1778. — De tartaro emetico, Specim. inaug, Hafn. 1787. — Afhandll. i Acta reg. soc. med. Haun.

Georg Rahlff

var født $\frac{7}{3}$ 1762 i Landsbyen Gammeldorff paa Femern, hvor Faderen af samme Navn var Gaardeier og Medlem af Underretten; Moderen hed Margaretha Mackeprang. Efter at være privat undervist, kom han 1779 i Johannæum og 1782 i Lyceum i Hamborg, hvorfra han 1783 gik til Berlin, hvor han studerede ved det anatomiske Theater, kom 1785 til Kjøbenhavn, hvor han s. A. indskreves ved Universitetet og studerede Medicin. 1787—91 var han medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, og imedens tog han i Juni 1789 medicinsk Examen med bedste Character. Han opholdt sig 1790 i 2 Maaneder paa Samsø i Anledning af en Typhusepidemi, practiserede derpaa i Kjøbenhavn, blev $\frac{2}{4}$ 1801 Læge ved Qvæsthuset og var samme Aar Overlæge ved Studentercheret, var 1806—7 Districtslæge i Kjøbenhavn, blev $\frac{4}{4}$ 1807 Dr. med., s. A. Læge ved Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset, hvilken Post han beholdt indtil 1818, blev i Aug. 1807 Regimentschir. ved Studentercheret, hvilket han var indtil $\frac{18}{3}$ 1833; 1809 blev han Theaterlæge, $\frac{7}{10}$ 1824 Æresmedlem af medicinsk Selskab, $\frac{17}{5}$ 1826 Medlem af Sundhedccollegiet, $\frac{1}{11}$ 1828 R. af Db., $\frac{20}{3}$ 1833 characteriseret Professor, og $\frac{11}{10}$ 1833 døde han ugift. $\frac{1}{3}$ 1833 havde han stiftet et Legat til Universitetet paa 7500 Rd.

Skrifter: Adnotata quædam circa febrem puerperalem. Hafn. 1787. — Commentatio medico-practica continens Electricitatis tamquam medicaminis dijudicationem, præstantiam hujus medii et usum tempestivam, Specim.

inaug. Hafn. 1807. — Laudatio, memoriam beati Fr. Ludov. Bangii commendans. Hafn. 1822. — Laudatio in memoriam Henr. Callisenii. Hafn. 1825. — Memoria W. T. Gartneri. — Hafn. 1828. — Afhandll. i Hufelands Journ. der Heilkunde, Wolfers Journ. der Chir. og Acta reg. soc. med. Haun.

Samuel Jacobi

var født 1764 i Jaroslav i Polen af jødiske Forældre og blev derfor i Barndommen oplært i den talmudske Visdom. Da han blev ældre, studerede han først i Leipzig og senere i Halle, hvor han 1791 blev Dr. med. Han studerede derpaa paa Berlins Hospitaler og kom 1792 til Kjøbenhavn, hvor han fortsatte sine practiske Studier og 1796 underkastede sig et Colloqvium publ. ved det medicinske Facultet. Han practiserede derpaa i Hovedstaden, hvor han var Fattiglæge ved det mosaiske Samfund. Han var Medlem af medicinsk Selskab og døde $\frac{7}{6}$ 1811. Han var anseet som Videnskabsmand, anerkjendt for en dygtig Læge og afholdt for sin elskværdige Character. Han virkede ufortrødent for sin Nations Undervisning og Forbedring og stiftede i Forening med M. L. Nathanson 1805 den jødiske Friskole.

Skrifter: Diss. inaug. de monstris. Halæ. 1791. — Treschows Anthropologie, aus dem Dän. übers. Kopenh. 1803.

Nicolai Bøtcher

var født $\frac{4}{6}$ 1756 i Ribe, hvor Faderen, Peter Mortensen Bøtcher, var Bager, gift med Anna Cathrine Fogtmann. 1770 anbragtes han i Ribe Skole; men forat faae Julernes Stipendium, hvortil han var indskreven, kom han 1778 i Viborg Skole, hvorfra han s. A. dimitteredes til Universitetet, hvor han næste Aar tog philosophisk Examen og derpaa studerede Theologi indtil han $\frac{29}{6}$ 1784 havde taget

Attestats, hvorpaa han kastede sig over Medicinen, blev Alumnus paa Ehlers Collegium og tog i Juni 1788 medicinsk Examen, hvorpaa han kort efter fik Plads paa Fødselsstiftelsen. $\frac{30}{10}$ 1788 blev han Dr. med. og reiste derpaa udenlands indtil han 1792 blev ansat som Vicarius til at holde Forelæsninger over Physiken ved Kjøbenhavns Universitetet, og $\frac{17}{4}$ 1795 fik han Titel af Professor i Naturvidenskaberne. $\frac{30}{9}$ 1796 blev han Physicus i Fredericia, blev 1801 belønnet af Landhusholdningsselskabet for en Afhandling om Aarsagen til Fredericias slette Forfatning og Midlerne til dens Ophjælpning og døde af Apoplexi $\frac{22}{12}$ 1821. Han var 1796—97 Medudgiver af Borgervennen. $\frac{8}{5}$ 1805 ægtede han Helene Catharine Fenger, Datter af residerende Capellan i Fredericia, Jochum Reimer Fenger og Anna Scholastica Pagh.

Skrifter: Diss. physico-med. de aëre dephlogistisato. Hafn. 1785. — Om Kamferets Virkning. Kbh. 1787. — Diss. inaug. de febre putrida genuina. Hafn. 1788. — Conferentsraad v. Bergers sidste Sygdom af Justitsr. Kølpin, overs. paa Dansk og forøget med Anmærkninger, tilligemed de i den Anledning udkomne Stridigheder og Recensioner. Kbh. 1792. — Forsøg til Besvarelse af Spørgsmaalet om Posternes bedre Befordring over Belterne, et Prisskrift. Kbh. 1793. — Den physicalske Aarbog, 7de Bind. Kbh. 1793. — Den naturlige Magi eller Hexekunst. Kbh. 1794—97. — Lommebog for Lægekunstens Yndere. Kbh. 1800. — Afhandll. i Borgervennen, Minerva, Iris, Nyt Bibl. f. Physik, Krigsbibl., Sundhedsjournalen og Bibl. f. Læger.

Magnus Strøm

var født $\frac{28}{8}$ 1766 i Roeskilde, hvor Faderen, Ole Strøm, gift med Ulrikke Eleonore Langhorn, var Stiftsskriver. 10 Aar gl. kom han i Roeskilde Domskole, hvorfra han 1782 blev Student, tog 1783 philosophisk Examen, studerede derpaa Theologi og tog 1787 theologisk Attestats,

men studerede derpaa Medicin, tog i October 1793 medicinsk Examen, var 1794—98 medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital og vandt 1795 Universitetets Guldmedaille for det medicinske Prisspørgsmaal, hvorpaa han $\frac{19}{9}$ s. A. blev Dr. med. og var derpaa practiserende Læge i Kjøbenhavn og Medlem af det medicinske Selskab, hvoraf han $\frac{26}{9}$ 1829 blev Æresmedlem. Han døde ugift $\frac{10}{3}$ 1832.

Skrifter: Diss. inaug. de theoria inflammationis doctrinæ de calore animali superstructa. Hafn. 1795. — Afhandll. i Acta reg. soc. med. Haun. og Phys., oeconom. og med.-chir. Bibl.

Jeppe Smith

var født $\frac{1}{4}$ 1759 i Skjoldborg i Aalborg Stift, hvor Faderen, Hans Christensen Smith, gift med Dorothea Poulsdtr., var Kleinsmed. Begge Forældre døde før Sønnen var 9 Aar, og denne kom da først i Uhrmagerlære, siden i Lære hos en Snedker og Dreier; men hans Lyst til Bogen drev ham til i hans 23de Aar at begynde at studere, hvorpaa han 1789 blev privat dimitteret, og han kastede sig nu over det medicinske Studium, blev i Mai 1791 Alumnus paa Valkendorffs Collegium og tog $\frac{18}{1}$ 1794 medicinsk Embedsexamen, hvorpaa han begyndte at practisere i Hovedstaden, hvor han senere i nogle Aar var Districtslæge. Han oprettede et i sin Tid meget bekjendt Etablissement for physiske, mathematiske og optiske Instrumenter, hvilket han selv bestyrede, fik $\frac{3}{1}$ 1806 Titel af Professor, blev $\frac{28}{6}$ 1809 R. af Db., holdt fra 1813 Forelæsninger over technisk Chemi og desuden i 3—4 Sommere paa det Reiersenske Fonds Bekostning Forelæsninger over samme Emne for Haandværkere, Fabrikanter og Konstnere, og $\frac{5}{11}$ 1821 døde han ugift. Ved Gavebrev af $\frac{6}{9}$ 1812 skjænkede han 400 Rd. Cour. til Valkendorffs Collegium.

Skrifter: Metzgers Udkast til en Medicina ruralis eller medicinsk Haandbog for Landmanden, overs. og forøget. Kbh. 1794.

Niels Müller

var født $\frac{1}{9}$ 1769 i Hjerting, hvor Faderen var Toldinspecteur. Allerede som Barn bestemtes han af Forældrene til at blive Theolog, og da de stode i venskabelig Forbindelse med Menigheden i Christiansfelt, anbragtes han i en Pensionsanstalt her, kom derpaa 1783 i Pædagogiet og 1788 i Brødreunitetets Seminarium i Niesky i Øvre-Lausitz. Da han imidlertid havde levende Lyst til det medicinske Studium, gik han 1790 til Wittemberg for at studere Medicin og 1791 til Jena, hvor han $\frac{27}{6}$ 1794 blev Dr. med., hvorpaa han samme Efteraar vendte tilbage til Danmark, hvor han i et Aar practiserede i Kjøbenhavn, medens han tillige øvede sig paa Fredriks Hospital; men allerede 1795 nedsatte han sig, efter Indbydelse af Brødremenigheden, i Christiansfelt, hvor han derpaa forblev til sin Død $\frac{1}{2}$ 1837. Han var gift med Anne Nicoline Arbo, en Datter af Dr. med. Niels Arbo, og efterat hun var død 1821, ægtede han Elisabeth Kjørbo.

Skrift: Specim. inaug. med. de actione virium alterna. Jenæ 1794. —4.

Johan Fredrik Bergsø

var født $\frac{18}{1}$ 1760 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader var Flaademaler. Kun 2 Aar gl. mistede han sin Fader; men Moderen indgik nyt Ægteskab, og 1764 fulgte han da med hende og sin Stedfader til Christiania, hvor han først fik privat Undervisning og derpaa kom i Latinskolen, hvorfra han 1774 dimitteredes til Universitetet. Her studerede han først Theologi; men skjøndt han ved Flid og gode Evner vandt Professorernes Yndest, blev han dog kjed af dette Fag og lagde sig da efter de levende Sprog og Musik. 1783 blev han Informator hos Amtmand Bülow i Skanderborg indtil 1787, og han gav sig nu til at studere Medicin indtil han 1795 tog medicinsk Embedsexamen, hvorpaa han blev practiserende Læge i Hovedstaden, hvor

han dog levede mere for Videnskaben, end for den egentlige Praxis, hvortil han dog havde særlig gode Anlæg, som han kun skal have benyttet, naar det gjaldt om at hjælpe en eller anden fattig Familie [1]). Han studerede navnlig, foruden den egentlige Medicin, Chemi, Pharmaci og Technologi og besad en stor og kostbar optisk Instrumentsamling, som ødelagdes ved Bombardementet 1807. Han døde af Brystvattersot $\frac{7}{3}$ 1818. Han var gift med Ellen Monrad, Datter af Professor Monrad i Kjøbenhavn.

Skrifter [2]): Almindelig oeconomisk-chymisk-technologisk Hus- og Kunstbog, Størstedelen efter det Tydske. Kbh. 1804. — Udførlig Beskrivelse over Garverens og Tougerens Haandværk. Kbh. 1810. — Underretning om den Maade, som Appert har opfunden til at conservere alle Slags Substantser af Plante- og Dyreriget i adskillige Aar. Kbh. 1811. — Hermbstädts Grundrids af den experimentale Kameral-Chemi, overs. Kbh. 1812. — Nogle Oversættelser af theologiske, musikalske og belletristiske Værker.

Poul Scheel

var født $\frac{28}{2}$ 1773 i Itzeho, hvor Faderen af samme Navn var Advocat, gift med Cecilie Margarethe Evers. Allerede i sin tidlige Ungdom dyrkede han Videnskaberne med Iver og havde navnlig Interesse for Naturvidenskaber. 1791 gik han til Göttingen for at studere Jura, men ombyttede dette Studium med Medicinen, kom 1794 til Kjøbenhavn og blev her 23. Mai indskreven ved Universitetet, hvor navnlig Matthias Saxtorph tog sig af ham, og efter hans Anbefaling blev han antagen som Reservelæge ved Fødselsstiftelsen. $\frac{3}{9}$ 1796 tog han medicinsk Examen, fik

---

[1]) Bibl. f. L. 1821, p. 447.

[2]) „Faa har skrevet det danske Sprog med større Rigtighed, Ingen med større Omhyggelighed, end Bergsø,“ siger hans Biograph i Bibl. f. L.

derpaa et kgl. Reisestipendium og foretog hermed en toaarig Reise til Østerrig og Italien, navnlig for at besøge fremmede Hospitaler og studere Sundhedspolitiet. Efterat være kommen hjem 1798, blev han $\frac{1}{9}$ s. A. Dr. med. og begyndte at practisere i Kjøbenhavn, blev Medlem af det medicinske Selskab, $\frac{12}{6}$ 1801 Reservelæge ved Pleiestiftelsen og $\frac{18}{11}$ s. A. Hofmedicus, $\frac{26}{3}$ 1802 Stadsphysicus i Kjøbenhavn, s. A. Forstander for Fødselsstiftelsen og Medlem af Videnskabernes Selskab, 1809 Medlem af Directionen for det Classenske Litteraturselskab og $\frac{25}{4}$ 1809 Medlem af Commissionen for Foranstaltninger mod Udbredelsen af Syphilis; desuden var han Læge ved den kgl. Staldetat, Meddirecteur af Selsk. for Druknedes Redning, Medlem af Sundhedscollegiet og Medicinalpoliticommissionen, Vicepræses i med. Selsk., Medlem af det skandinaviske Litteraturselskab og flere fremmede lærde Selskaber. Han var altid svagelig, men ikke destomindre utrættelig i sine Pligters Udøvelse og virksom i sit Kald og bidrog maaskee derved selv til at fremskynde sit Endeligt, som indtraadte $\frac{17}{6}$ 1811. Han havde 1804 ægtet Amalie Sophie Augusta Zagel, en Datter af Justitsraad Lucas Fredrik Zagel i Altona og Christine Sophie Ulrikke Hennings. Poul Scheel var af sin Samtid anseet for en lærd og practisk duelig Læge og afholdt som Menneske. Et Tilbud, som 1804 gjordes ham fra Universitetet i Kiel, at blive Directeur for Jordemoderinstitutet der og Prof. i Fødselsvidenskaben, afslog han. Han var den Første, som hertillands udførte Partus præmatur. artificialis.

Skrifter: Diss. inaug. de liqvore amnii asperæ arteriæ foetuum humanorum. Hafæ. 1798. — Die Transfusion des Blutes und Einsprüzung der Arzneyen in die Adern. I—II. Kopenh. 1802—3. — Er Kjøbenhavn virkelig i overordentlig Grad smittet af den veneriske Sygdom, og kan den preussiske Bordelindretning ansees gavnlig her i Staden for at formindske dette Onde? Kbh. 1810. — Phys., chem., naturhist. und mathemat. Abhandlungen aus der neuen Samlung

der Schriften der königl. dän. Gesellsch. der Wissensch. übers. von P. Scheel u. C. F. Degen. Kopenh. 1798—1800. — Afhandll. i Rafns Bibl., Bibl. f. L., det skand. Litter. Selsk. Skr., Politivennen og Kbh.s Skilderi.

Simon Bugge

var født $\frac{28}{12}$ 1772 i Kjøbenhavn, hvor Forældrene, Etatsraad, Professor Thomas Bugge og Ambrosia Wedseltoft, boede. Efterat være undervist hjemme, dimitteredes han 1788 af Rasmus Winther, blev 1789 udmærket ved philosophisk Examen, blev $\frac{17}{3}$ 1792 Alumnus paa Ehlers Collegium og tog $\frac{21}{5}$ 1796 medicinsk Examen, hvorpaa han indtil 1801 var medicinsk Candidat paa Fredr. Hosp. $\frac{30}{10}$ 1800 blev han Dr. med., og $\frac{27}{11}$ 1801 udnævntes han til Landphysicus i Holbæk, hvor han, efterat være afskediget $\frac{31}{7}$ 1816, døde 1831. Han var gift med Catharine Gabriele van der Hoven, som han ægtede $\frac{4}{2}$ 1802, og som overlevede ham.

Skrift: Diss. inaug. de phthisi pulmonali. Hafn. 1800.

Ole Hieronymus Mynster,

født $\frac{13}{8}$ 1772 i Kjøbenhavn, var en Søn af Inspecteur ved Fredriks Hospital, Kammerraad Christian Gutzon Peter Mynster og Nicoline Fredrikke Christiane Ring, som senere ægtede Fredrik Ludvig Bang, der saaledes blev hans Stedfader og tog sig af ham med ægte faderlig Kjærlighed. 1788 dimitteredes han fra Metropolitanskolen, og 1789 tog han philosophisk Examen, hvorpaa han efter sin Stedfaders Opmuntring og af egen Lyst kastede sig over Studiet af Medicinen og Naturvidenskaberne, især Chemi, vandt 1794 Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af det medicinske Prisspørgsmaal og blev samme Aar den første Redacteur af det phys., oeconom. og med. chir. Bibl., hvis Medstifter han var. Samtidig dyrkede han med Held Poesien. 1795—97 var han medicinsk Can-

didat paa Fredriks Hospital, $\frac{9}{7}$ 1796 tog han medicinsk Examen, blev $\frac{26}{7}$ 1797 Dr. med. og reiste samme Aar udenlands til Tydskland, Holland og Frankrig, kom tilbage i Sommeren 1799, blev $\frac{7}{11}$ 1800—1802 Reservemedicus ved Fredr. Hosp. og $\frac{7}{11}$ 1800 Adjunct ved det medicinske Facultet, $\frac{19}{2}$ 1802 Overmedicus ved Fredr. Hosp., $\frac{8}{2}$ 1805 Prof. med. extraord. og Medlem af Sundhedscollegiet, fik $\frac{12}{2}$ 1808 Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille og blev $\frac{25}{11}$ s. A. Medlem af Selskabet, $\frac{18}{7}$ 1817 Prof. med. ord. og Assessor consistorii, $\frac{28}{10}$ s. A. R. af Db., var desuden Secretair ved Commissionen til Medicinalvæsenets Forbedring og ved Selsk. for Druknedes Redning, Medlem af med. Selskab i Kjøbenhavn og Stockholm og af skandinavisk Litt. Selsk. Han døde af Apoplexi $\frac{13}{10}$ 1818. 1802 havde han ægtet Anna Christine Hansen f. Liebenberg, Datter af Bundtmager Johan Ditlev L. og Sara Jensen og Enke efter Kjøbmand Hans Jacob Hansen; med hende havde han 2 Sønner og 4 Døttre foruden 4 Stedbørn. Mynster var en lærd Mand og navnlig en dygtig Chemiker, en duelig Læge og en fortrinlig clinisk Lærer. Han var Broder til Biskop Jacob Peter Mynster.

Skrifter: Blumenbachs Haandbog i Naturhistorien, overs. Kbh. 1793. — Diss. inaug. de carbone ejusdemque præcipuis connubiis, de Ætiologia Phthiseos Beddoessiana et remediis alcalinis carbonicis. Hafn. 1797. — Funckes Ledetraad overs. Kbh. 1802. De indole Pharmacopoearum. Hafn. 1810. — Pharmacologie, 1ste Deel. Kbh. 1810. — Afhandll. i Phys., oecon. og med. chir. Bibl., Skandin. Litt. Selsk. Skr., Kbh. d. Vdsk. Selsk. Skr., Bibl. f. L., Nyt Bibl. f. L., Kbhvns lærde Efterretnn.; Digte i den danske Tilskuer.

Andreas Lund

var født $\frac{14}{6}$ 1772 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Peder Jensen Lund, gift med en Barbara Christine, var Passagebetjent. Han blev $\frac{9}{5}$ 1789 privat dimitteret, tog næste

Aar philosophisk Examen, blev $\frac{11}{9}$ 1797 Dr. med. efterat have disputeret 20. Aug., practiserede derpaa i Kjøbenhavn indtil han $\frac{1}{10}$ 1802 blev Læge ved Slagelse Hospital, hvorfra han entledigedes $\frac{29}{11}$ 1809, hvorpaa han atter nedsatte sig i Kjøbenhavn, blev $\frac{29}{1}$ 1811 anden Hofmedicus og $\frac{17}{9}$ s. A. tillige Stadsphysicus i Kjøbenhavn, $\frac{1}{10}$ 1812 titulair Professor, $\frac{25}{5}$ 1813 Medlem af Sundhedscollegiet, $\frac{7}{2}$ 1832 første Hofmedicus, og $\frac{15}{2}$ 1832 døde han. $\frac{6}{1}$ 1799 havde han ægtet Maja Elisabeth Schartau, Datter af Stadsnotarius i Malmø Andreas Schartau og Anna Catharine Falkmann.

Skrifter: Diss. inaug. de hydrope e perspiratione suppressa. Hafn. 1797. — Valg af de mest bekjendte Lægemidler til lettere Priser. Kbh. 1813. — Afhandl. i Nord. Arch. f. Natur- u. Arzneiwissensch., Bibl. f. L., Nyt Bibl. f. L. og Nord. Tilskuer.

Lyngby

blev i Slutningen af dette Tidsrum Sæde for en Læge, idet Jørgen Andreas Münster 1797 nedsatte sig her, hvor han forblev indtil 1809.

Jørgen Andreas Münster

var født $\frac{31}{12}$ 1775 i Egernsund, blev 1792 Student fra Aalborg og tog 1797 medicinsk Examen, hvorpaa han practiserede i Lyngby indtil 1809, da han blev Landphysicus i Buskeruds Amt; senere blev han R. af Vasaordenen og døde $\frac{18}{1}$ 1835.

Helsingør.

Efterat her i lang Tid ingen Læge havde været, nedsatte Peder Severin Garbo sig her i Slutningen af Fredrik V.s eller Begyndelsen af Christian VII.s Regjering,

men blev her ikke længe, idet han flyttede til Hovedstaden, hvor han døde. Muligen er han reist herfra 1768, da Byen fik en Stadsphysicus, hvortil Johan Abel de Lafont 20. Octbr. blev udnævnt. Allerede 1770 blev han imidlertid forflyttet til Aalborg, og Stadsphysicatet synes derefter at have staaet ubesat i flere Aar, medens Byen endog indtil 1778 synes atter at have været ganske uden Læge. I det nævnte Aar nedsatte Eiler Salholt sig i Helsingør som practiserende Læge, i hvilken Stilling han døde 1784, hvorpaa Jacob Theophilus de Meza nedsatte sig her samme Aar, medens det næste Aar Jørgen Strætt blev Hospitalslæge her i Byen, hvor han døde 1819. Først $\frac{2}{5}$ 1794 omtales en Stadsphysicus, idet de Meza paa denne Tid udnævntes hertil, og i dette Embede blev han indtil 1803.

Johan Abel de Lafont

var født $\frac{28}{2}$ 1738 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Krigscommissair Abel Lafont, var Regimentsqvartermester; Moderen hed Elisabeth Lafont. 1758 blev han Student fra Metropolitanskolen og næste Aar Cand. phil. og Baccalaur. phil., reiste 1764—67 udenlands og opholdt sig 2 Aar i Edinburg, 1 Aar i Paris, lod sig efter Hjemkomsten examinere af det medicinske Facultet $\frac{28}{11}$ og $\frac{4}{12}$ 1767 og disputerede det følgende Aar for den medicinske Doctorgrad, som tildeltes ham $\frac{28}{6}$ 1768, hvorpaa han $\frac{20}{10}$ blev Stadsphysicus i Helsingør. $\frac{18}{5}$ 1770 udnævntes han til Stads- og Landphysicus i Aalborg, $\frac{6}{2}$ 1783 til Landphysicus i Næstved, hvorfra han entledigedes 1786, og han døde paa Fredensborg $\frac{23}{9}$ 1810. Han var gift med Catharine Bull, en Datter af Kjøbmand Robert Büll i Leith og Cathrine M'Lanclane.

Skrift: Disp. inaug. de Aphthis Phthisicorum. Hafn. 1768. —8.

Eiler Salholt

var født 1750 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Just Salholt, var Procurator, gift med Christiane Thomsen. Efter privat Undervisning af Biskop Finnsen deponerede han 1765, lagde sig derpaa efter Lægekunsten og blev chirurgisk Candidat ved Fredriks Hospital 1769—71, var derpaa med Flaaden i Østersøen og Middelhavet og som Overchirurg med et Skib i China, kom hjem 1777 og tog 1778 medicinsk Examen, hvorpaa han begyndte at practisere i Helsingør, blev $\frac{19}{8}$ 1779 Dr. med. ved Kjøbenhavns Universitet og døde 1784. Han var gift med Amalie Dorothea Bluhme.

Skrifter: Jo. Clarks Beobachtung über die Krankheiten auf langen Reisen, besonders in Ostindien, aus dem Engl. Kopenh. 1778. — Adnotata medico-practica, Disp. inaug. Hafn. 1779.

Jacob Theophilus de Meza

var født $\frac{26}{11}$ 1756 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Salomon Theophilus de Meza, var practiserende Læge, gift med Regina Cahanet Belinfante. Han studerede Medicin og Chirurgi og blev 1774 ordentligt Medlem af Todes chirurgiske Selskab for Studerende, blev 1781 Candidat paa Fødselsstiftelsen og var i 3 Aar Amanuensis hos Matth. Saxtorph, blev $\frac{24}{4}$ 1783 indskreven ved Universitetet og tog s. A. medicinsk Examen [1]), hvorpaa han 29. April blev Dr. med. I Novbr. 1783 blev han ordentl. Medlem af det kgl. medicinske Selskab, hvoraf han alt 1781 var bleven corresponderende Medlem. $\frac{27}{7}$ 1783 havde han ladet sig døbe af Bastholm og antaget

---

[1]) Det hedder i Alm. (see f. Ex. Hundr. biogr. Efterretnn. om Drr. med. p. 189, Smith og Bladt: d. d. Lægest. p. 65), at han examineredes 1781; men da han først indskreves ved Univ. 1783, har Nyerup (Litt. Lex. p. 121) vistnok Ret i sin Angivelse, at han tog Examen 1783.

Navnet Christian foran sit tidligere Navn. 1784 nedsatte han sig ved Salholts Død som practiserende Læge i Helsingør, hvor han nogle Aar efter blev Meddirecteur og Læge ved Øresunds Hospital, $\frac{2}{5}$ 1794 Stadsphysicus, fra hvilket Embede han entledigedes $\frac{21}{5}$ 1803, $\frac{7}{2}$ 1810 Justitsraad, $\frac{8}{9}$ 1819 Læge ved Helsingørs Hospital og Fattighus indtil $\frac{31}{12}$ 1840, blev $\frac{3}{5}$ 1831 R. af Db., holdt $\frac{9}{4}$ 1833 Halvhundredeaars Doctorjubilæum, og døde $\frac{6}{4}$ 1844. Han var først gift med Anna Henriette Lund, Datter af Niels Lund og Juliane Allengreen, senere med Anna Marie Pripp.

Skrifter: Bemerkung eines durch kaltes Wasser geheilten Zahnschmerzes. Kopenh. 1775. — Von dem Gebrauche der äusserlichen Arzneien. Kopenh. 1776. — Diss. inaug. theoretico-practica varii argumenti ad artem medicandi et obstetricandi spectantis. Hafn. 1783. — Tractatio de quibusdam notabilioribus objectis ad artem obstetricandi spectantibus, tyronum usui destinata. Hafn. 1783. — Laforest's Natbord for Fødderne, overs. Kbh. 1788. – Kort Afhandling om Temperamenterne, overs. Helsingør 1799. — Læsebog til Gavn for Jordemødre og Ægtefolk, overs. og fors. med Anmærknn. Kbh. 1801. — Til Nytte og Fornøielse, Udvalg af Fortællinger. Kbh. 1801. Afhandll. i Acta reg. soc. med. Hafn., Helsingørs Ugeblad, Phys. oecom. og med.-chir. Bibl., Bibl. f. L. og Hygæa.

Roeskilde.

Her var Christian Fredrik Frich, som var Lic. med., Apotheker i hele denne Periode; men han har neppe nydt synderlig Anseelse som Læge; thi paa Grund af „Mangel paa duelige Læger“ [1]) formaaede endeel Proprietairer og Embedsmænd i Omegnen af Roeskilde 1784 Marcus Wøldike Kall til at nedsætte sig der i Byen imod at der sikkredes ham en aarlig Indtægt, og 2 Aar efter fik han kgl. Udnævnelse som Amts- og Districtsmedicus

---

[1]) Bibl. f. L. 1821, p. 444.

for Roeskilde By og Amt med en aarlig Løn af 100 Rd. Han blev her i Byen indtil sin Død 1817.

Marcus Wøldike Kall

var født $\frac{1}{9}$ 1752 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Conferentsraad Johan Christian Kall, var Professor i de orientalske Sprog; Moderen var Elisabeth Wøldike, Datter af Biskop Andreas Wøldike i Viborg. Han blev i sin Barndom undervist i Hjemmet af flere private Lærere, hvoriblandt Mag. Fuchs, som senere blev Rector i Randers, og Marcus W. Kall blev da sat i Randers Skole og kom i Rectorens Hus, hvor han vedblev at nyde Gavn af sin Lærers Veiledning. Efter 3 Aars Forløb blev han, endnu ikke 13 Aar gl., 1765 dimitteret til Universitetet, hvor han tog saavel Exam. artium, som næste Aar philosophisk Examen med særdeles Udmærkelse. Han ønskede engang at blive academisk Lærer og begyndte derfor under Faderens Veiledning at studere de orientalske Sprog og de øvrige philologiske Fag; men da det var bestemt, at en ældre Broder skulde være Philolog, gav han sig efter Moderens Ønske til at studere Theologi. Selv havde han ingen Lyst til dette Studium, og efter Admiralitetsmedicus Aaskows Opmuntring kastede han sig da over Medicinen. 1775 blev han Alumnus paa Borchs Collegium og 1778 medicinsk Decan ved Communitetet. 1781 tog han medicinsk Examen, hvorpaa han strax begyndte at practisere og hurtig vandt Tillid som Læge. Hans Ønske var det endnu, at blive Universitetslærer; men da Aasheim blev ham foretrukken som Prof. med., hvortil Kall som Decan ved Communitetet mente sig at være nærmere, opgav han Tanken om denne Løbebane, og da han tillige for sin Helbreds Skyld ansaae det for bedst at flytte paa Landet, modtog han 1784 det ham gjorte Tilbud om en vis aarlig Indtægt, naar han vilde nedsætte sig i Roeskilde. Her blev han 1786 Amts- og Districtsmedicus og levede som saadan indtil han døde $\frac{18}{5}$

1817. $\frac{29}{5}$ 1785 havde han ægtet Marie Christiane Fredrikke Johanne Bruun, Datter af Justitsraad Urban Bruun, Amtsforvalter over Antvorskov, og Cousine til hans Svoger, Livmedicus Urban Bruun Aaskow; med hende havde han 5 Børn. En Nekrolog siger om ham: „Hans naturlige Vittighed og muntre Lune gjorde hans Omgang ligesaa behagelig, som hans mange Kundskaber og rigtige Dømmekraft gjorde den lærerig. Selv udenfor hans egentlige Kundskabsfag søgte man gjerne hans Raad. Ved Sygesengen var han den ømmest følende Læge. Den Fattige var vis paa hans hele Omhu. I sit Hus var han den kjærligste Ægtefælle og ømmeste Fader."

Skrifter: Disp. de præcipua oscitationis causa. Hafn. 1775. —8. — Disp. de ossium parium situ in corpore humano, I—II. Hafn. 1776–77. —8. — Disp. de vitiis conformationis in superiori pelvis apertura, quæ dystochiam producere valent. Hafn. 1778. —8. — I. I. Hess: Jesu Christi Levnet, overs. — Oversættelser i Bibl. f. nytt. Skrifter, Afhandll. i Alm. d. Bibl.

Holbæk.

Her var Jørgen Høeg i hele dette Tidsrum bosat som Landphysicus i den nordre Deel af Sjælland, og først 1801 flyttede han herfra, hvor forresten ingen anden Læge fandtes.

Sorø.

Efterat her i et Par Aar ingen egentlig Læge havde været ansat, blev Rudolph Buchhave 1767 beskikket til Medicus ved Sorø Academi, hvor han derpaa forblev indtil 1776, da han af oeconomiske Grunde opgav denne Post, hvorpaa Jens Bang blev hans Efterfølger som Academiets Læge, hvormed han fra 1783 tillige forenede Posten som Academiets Chirurg, kun med Forpligtelse til

at holde en chirurgisk Assistent, og 1788 fik han kgl. Udnævnelse som Districtschirurg i Sorø og Holbæks Amt. Han blev i Sorø indtil 1801, da han flyttede til Kjøbenhavn.

Jens Bang

var født $\frac{1}{8}$ 1737 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Kammerraad Jens Bang, var Renteskriver, gift med Mette Schurmann, en Datter af Provst S. ved Holmens Kirke. Efter at have nydt Undervisning af private Lærere i Hjemmet, blev han 1756 privat dimitteret til Universitetet, hvor han 1758 tog philos. Examen og derpaa helligede sig til det medicinske Studium. Han blev snart yndet af de medicinske Professorer og kom til paa forskjellig Maade at gaae dem tilhaande. Saaledes var han i flere Aar Rottbølls Prosector og tegnede ligeledes Planter for ham; ogsaa for Berger dissecerede han til hans Forelæsninger paa Kunstacademiet. Samtidig med det medicinske Studium dyrkede han Studiet af Bygningskunsten, hørte Forelæsninger og bivaanede Øvelser paa Kunstacademiet, hvis lille Sølvmedaille han vandt 1760, den store Sølvmedaille 1761, den lille Guldmedaille 1764 og den store Guldmedaille 1765. Samtidig øvede han sig med stort Held i Kobberstikning. 1761 var han bleven Alumnus paa Ehlers Collegium. 1763 valgtes han tilligemed Aaskow til at undersøge den herskende Qvægsyge, 1764 holdt han efter Bergers Anmodning Forelæsninger for Jordemødrene paa Fødselsstiftelsen, 1765 blev han Medlem af det medicinske Disputereselskab, 1768 holdt han i Bergers Fraværelse anatomiske Forelæsninger paa Kunstacademiet, 1770—73 var han Prosector ved Universitetet, 1772 blev han Medlem af det Throndhjemske Videnskabernes Selskab, og samme Aar holdt han Forelæsninger paa Kunstacademiet over Architectur og Perspectiv. Aaret iforveien var han af Berger bleven anmodet om at give Betænkning til et nyt Reglement for Kunstacademiet og af ham varmt anbefalet til den ledige Plads

som Lærer i Anatomi, som han dog ikke fik. 1773 lod han sig examinere af det medicinske Facultet, og samme Aar blev han medicinsk Candidat paa Fredr. Hospital, hvor han var 1 Aar. Endelig disputerede han $\frac{3}{8}$ 1774 for den medicinske Dcctorgrad, som derpaa tildeltes ham, og han lod sig derpaa engagere som Læge ved Næs Jernværk med 300 Rd. aarlig og fri Station, hvilken Stilling han beholdt fra 1774 til 1776, da han 6. Novbr. udnævntes til Læge ved Sorø Academi med 300 Rd. aarlig. 1783 blev han, som omtalt, tillige Chirurg her, og $\frac{12}{9}$ 1788 Distriktschirurg for Sorø og Holbæk Amter; samme Aar blev han Æresmedlem af Kunstacademiet. $\frac{2}{2}$ 1797 blev han Medlem af det danske Vidensk. Selsk., og 1801 forlod han Sorø, da han 16. Octbr. blev lægekyndig Viceborgmester i Kjøbenhavn. Han blev derefter Medlem af Directionen for Sindssygehospitalet, Tugt- og Forbedringshuset, 1803 Medlem af Sundhedscollegiet, $\frac{10}{6}$ 1803 Justitsraad, s. Aar Medlem af Commissionen for Christiansborgs Gjenopbyggelse, $\frac{7}{6}$ 1805 Prof. i Anatomi ved Kunstacademiet, fremdeles blev han Directeur for Fattigvæsenet, Gratistskolen og det forenede Understøttelsesselskab, Medlem af Qvarantainecommissionen, Landhusholdningsselskabets Skriftcommission, Commissionen for en ny Assistentskirkegaards Anlæggelse og Commiss. for Vandvæsenets Forbedring, og endelig døde han af Apoplexi $\frac{25}{2}$ 1808. $\frac{30}{7}$ 1779 havde han ægtet Caroline Christiane Henriette Louise Kraft, Datter af Inspecteur ved Sorø Academi, Justitsraad Peter Kraft til Kattrup og Birgitte Borthuus, og med hende havde han 10 Børn, hvoraf 7 overlevede ham. Jens Bang var en udmærket begavet, flersidig dannet Mand og en særdeles duelig Læge, hvis Raad, medens han var i Sorø, søgtes i en vid Kreds; han var en dygtig Chirurg og en meget anseet Fødselshjælper.

Skrifter: Disp. de hominis proportione. Hafn. 1762. —4. — Forslag til Rebslageriets Forbedring. Kbh. 1763.

—8. — Theses obstetriciæ. Hafn. 1764. —8. — Disp. de partu secundo seu placentæ propulsione. Hafn. 1765. —8. — Tabulæ synopticæ Myologiæ. Hafn. 1766—67. —8. — Afhandling om Snørlivets Nytte og Misbrug. Kbh. 1767. — Disp. de utilitate saltationis. Hafn. 1769. —4. — Disp. de nutritione. Hafn. 1770. —8. — Nervorum cervicalium anatome. Hafn. 1770. —8. — Tissots Underretning for Landmanden om Sundheden, overs. Kbh. 1770. —8. Disp. inaug. de Mechanismo partus perfecti. Hafn. 1774. — Samling af Betragtninger og Klager over Kmrjunker Friederich Wolff Carl von Reitzenstein. Sorø 1778. —4. — Afhandll. i Collectt. reg. soc. med. Haun., Naturhist. Selsk. Skrifter, Vdsk. Selsk. Skr. —

Korsør.

Ved Reskr. af $\frac{13}{11}$ 1789 bestemtes, at der i Korsør skulde ansættes en Læge i Medicinen og Chirurgien, „som derfor skulde have aarlig Løn 100 Rd. af Byens Kasse“ samt Løfte om ved Garnisonschirurg Bandsens Død da tillige at erholde dennes Embede med dertil lagte Løn 80 Rd.“ Som saadan Læge har i de første Aar sikkert en Chirurg været ansat, og først 1791 fik Byen en virkelig medicinsk Candidat som Læge, idet da Johan Friedrich August v. Prangen nedsatte sig her som practiserende Læge. 3 Aar efter kom her endnu en Læge, nemlig Hans Munk, som $\frac{25}{4}$ 1794 udnævntes til Stadslæge i Korsør; men 1796 sendtes han til Norge forat undersøge Radesygen, og efter sin Hjemkomst 1797 forblev han i Kjøbenhavn, som det synes, indtil han 1798 drog til Norge, og v. Prangen ndnævntes da 1799 til Stadslæge i Korsør.

Johan Friedrich August v. Prangen,

født $\frac{24}{9}$ 1765 i Kiel, var en Søn af Geheimeraad Ernst Wilhelm v. P. og Magdalene Elisabeth Zachariæ. Han blev 1783 Student i Kiel, kom 1786 til Kjøbenhavn, hvor han

1789 blev indskreven ved Universitetet og blev medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, tog i Octb. 1790 medicinsk Examen og nedsatte sig næste Aar som practiserende Læge i Korsør, disputerede $\frac{14}{3}$ 1794 for den med. Doctorgrad, som tildeltes ham, blev 1799 Stadslæge i Korsør og døde her $\frac{30}{6}$ 1816. Han havde $\frac{23}{8}$ 1793 ægtet Joachime v. Castenskjold, Datter af Kammerherre Carl Adolph v. Castenskjold til Knapstrup og hans første Hustru, Dorothea Augusta Bröer.

Skrift: Disp. inaug. de morbis spasmodicis, hystericis præsertim. Hafn. 1794.

Hans Munk

var født $\frac{20}{7}$ 1770 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Justitsraad Søren Munk, var Archivarius og gift med Kirstine Johanne Munk. Efterat være privat undervist, kom han 1784 i Frue Latinskole, hvorfra han dimitteredes 1787, tog næste Aar philosophisk Examen, lagde sig efter Chirurgi og Medicin og tog i Juni 1791 chirurgisk Examen og $\frac{11}{5}$ 1792 medicinsk Examen, hvorpaa han $\frac{10}{9}$ 1793 tog den medicinske Doctorgrad. $\frac{25}{4}$ 1794 blev han Stadslæge i Korsør, bereiste derpaa ifølge kgl. Befaling af $\frac{5}{8}$ 1796 Christiansand Stift for efter Instrux af Colleg. med. at undersøge Radesygen, Sygehusene og øvrige medicinale Forhold, kom i Novbr. 1797 tilbage til Kjøbenhavn og nedsatte sig derpaa i Marts 1798 som practiserende Læge i Stavanger, hvor han $\frac{4}{1}$ 1799 blev udnævnt til Landphysicus. $\frac{25}{11}$ 1803 blev han Physicus i Buskeruds Amt og $\frac{18}{7}$ 1806 i Smaalenene, blev $\frac{24}{5}$ 1811 Medlem af det norske Sundhedscollegium, 1812 Forligelsescommissair i Fredriksstad, $\frac{28}{1}$ 1815 R. af Vasaord., fik s. A. det Hverv af Regjeringen, at udarbeide et Udkast til en ny Medicinalanordning for Norge, som han samme Aar fuldendte, blev $\frac{15}{11}$ 1815 Medlem af svenska Läkare-Selskabet, $\frac{21}{4}$ 1817 Æresmedlem af Sundhedscollegiet i Stockholm, $\frac{13}{12}$ s. A. Physicus i Bradsberg

Amt, reiste 1835 til Tydskland og i Sommeren 1839 til Frankrig og England og studerede i Paris navnlig Hudsygdomme og Stethoskopi, deeltog i det skandinaviske Naturforskermøde 1840 og 42, feirede $\frac{25}{4}$ 1844 sit Halvhundredeaars Embedsjubilæum og døde endelig $\frac{5}{2}$ 1848 i Skien. Han havde 1798 ægtet Karen Femmer, en Datter af Præsident i Christianssand, Carl Femmer, og Sophie Amalie Suhm.

Skrifter: Specim. inaug: de restringendo simplicium numero. Hafn. 1793. —8. — Love for Medicinalvæsenet, samlede. Kbh. 1804. —8. — Diagnostisk Oversigt over Hudsygdommene. Christiania 1841. —8. — Afhandll. i Todes med. Journ., Svenska Vetansk. Acad. Handlingar, Magaz. f. Naturvdsk., Eyr, N. Mag. for Lægevdsk.

Næstved.

Her boede Landphysicus for den søndre Deel af Sjælland, og som saadan var Christian Levin Wernecke ansat indtil sin Død 1775, hvorpaa Christian Elovius Mangor, som var Physicus i Viborg, efterfulgte ham og forblev i Næstved indtil han 1783 blev Stadsphysicus i Kjøbenhavn, hvorpaa Johan Abel de Lafont, som var Stadsphysicus i Helsingør, fik Embedet, hvorfra han imidlertid entledigedes allerede 1786, og hans Efterfølger blev da Amund Richard Holtermann, som kort forinden havde taget Doctorgraden. Han døde i Embedet 1824.

Amund Richard Holtermann

var født 1756 (døbt $\frac{7}{3}$) paa Gidskø i Bergens Præstegjæld i Søndmøre, Bergens Stift, hvor Faderen, Commerceraad Hans Holtermann, var Kjøbmand og gift 2den Gang med Ingeborg Catharine Hagerup, en Datter af Biskop Eiler H. i Throndhjem. 1776 blev han Student fra Helsingørs Skole, tog 1780 chirurgisk Examen, blev derpaa Skibschirurg, tog

1785 medicinsk Examen og blev $\frac{5}{8}$ 1786 Dr. med., hvorpaa han $\frac{23}{6}$ s. A. blev Landphysicus i Næstved. $\frac{29}{11}$ 1805 lagdes Møen til hans District, $\frac{7}{2}$ 1816 blev han Justitsraad, og $\frac{31}{12}$ 1824 døde han i Næstved. $\frac{24}{1}$ 1788 havde han ægtet Sophie Hedvig Fabricius, f. Giede.

Skrift: Diss. inaug. de tussi convuls. Hafn. 1786.

Vordingborg.

Hvorvidt her allerede i dette Tidsrum kom en Læge, er ei ret bekjendt, idet det ikke bestemt vides, naar Tycho Bræstrup, som practiserede her indtil 1808, forlod Kjøbenhavn, hvor han i de første Aar af sin Virksomhed var practiserende Læge.

Præstø

havde i et Par Aar af denne Periode en virkelig Læge, idet Jens Kofod practiserede her fra 1792 til 1794, da han blev Physicus i Viborg, og Præstø maatte derpaa atter nøies med en Chirurg, som hidtil.

Jens Kofod

var født $\frac{6}{7}$ 1765 i Clemensker paa Bornholm, hvor hans Fader, Jørgen Kofod, var Præst. Efterat være undervist i Hjemmet, kom han 1782 i Frederiksborg Latinskole, hvorfra han dimitteredes 1784 med Udmærkelse til Examen, tog næste Aar philos. Examen og 1790 medicinsk Examen, hvorpaa han $\frac{6}{9}$ s. A. blev Dr. med. 1791 bereiste han Christiansands Stift for at undersøge Radesygen og Medicinalindretningerne, 1792 nedsatte han sig i Præstø som practiserende Læge, men reiste herfra, da han $\frac{11}{7}$ 1794 udnævntes til Stiftsphysicus i Viborg, hvorfra han $\frac{1}{10}$ 1802 i samme Egenskab forflyttedes til Aalborg. $\frac{4}{10}$ 1808 blev

han Justitsraad, $\frac{30}{3}$ 1813 Etatsraad, og $\frac{18}{6}$ 1821 døde han. Han var 2 Gange gift; hans første Hustru var Marie Faith, Datter af Justitsraad Hans Georg Faith.

Skrifter: Speciminis physiologici de somno Partic. I. Hafn. 1787. — Drasticorum in genere atque colocynthidis in specie vindiciæ, Diss. inaug. Hafn. 1790.

Vemmetofte.

Her levede endnu i nogle Aar af dette Tidsrum den gamle Andreas Høiels, som først døde 1775, men som forøvrigt ikke egentlig practiserede.

Vallø.

Her ansattes 1787 en Læge ved Stiftet, nemlig Johan Gottfried Rode, som blev her indtil sin Død 1816.

Johan Gottfried Rode

var født $\frac{28}{10}$ 1751 i Itzeho, studerede først Chirurgi og lod sig examinere ved Amphitheatret, men lagde sig tillige efter Medicinen og tog 1786 medicinsk Examen, hvorpaa han s. A. blev Landphysicus paa Ærø; men $\frac{11}{10}$ 1787 udnævntes han til Stiftslæge paa Vallø, og her døde han af Peritonitis $\frac{1}{12}$ 1816.

Stege.

Marcus Mackeprang, som var Landphysicus paa Møen, boede i Stege indtil noget efter 1770, men flyttede da til Vollerup Præstegaard og derpaa til Frenderupgaard, hvor han døde $\frac{15}{8}$ 1791, og Møen fik nu en Districtschirurg, som ikke var studeret Læge.

Nykjøbing paa Falster.

Da Nykjøbing blev Sædet for en Districtschirurg, fik det ved denne Leilighed en virkelig Læge, idet Johan August Marquardt, som 1779 blev Districtschirurg her, tillige havde medicinsk Examen. Han døde her 1808.

Johan August Marquardt

var født 1744 i Preussen, men kom 1762 til Kjøbenhavn for at studere Chirurgi, blev 1767 examineret ved Amphitheatret og practiserede derpaa som Chirurg i Slagelse indtil han, efter s. A. at have faaet Indfødsret, 1776 lod sig examinere af det medicinske Facultet, hvorpaa han $\frac{27}{10}$ 1779 blev Districtschirurg i Nykjøbing, og her døde han $\frac{14}{1}$ 1808.

Maribo

var derimod fremdeles Sædet for Landphysicus, og det var den allerede ikke unge Vilhelm Hahn, som i hele dette Tidsrum havde Embedet, idet han først døde 1801. Hahn synes at have enten ikke kunnet overkomme sine Forretninger eller været forsømmelig af anden Grund; thi da han i Anledning af det kongelige Gods's Salg paa Falster havde beklaget sig over det Tab i Indtægter, som deraf opstod for ham, idet de kgl. Embeds- og Bestillingsmænd nu afgik, saa blev dette vel ved Reskr. af $\frac{26}{1}$ 1775 redresseret; men det udtaltes tillige, at han skulde „være pligtig til vedbørlig at opfylde sine Pligter som Landphysicus“ ogsaa for Falsters Vedkommende „og hverken for Vei eller Veirligt, ei heller for Befordringsskab, som Enhver efter sin Evne kan forskaffe, at nægte eller undskylde sin Komme, naar den forlanges til Nogen, saa og efter Anordningerne paa vedbørlige Tider visitere Landets Apotheker, og ifald Sligthidindtil ikke er skeet, da indberette Aarsagen til saadan Forsømmelse.“ Det beste mtes da ogsaa, at hvis der fremdeles blev

Grund til Klage, maatte han finde sig i at faae en Adjunct, som da skulde have en Deel af Physicatets Indtægter, og virkelig finde vi ogsaa et Par Mænd senere adjungerede, nemlig Knud Carstensen 1782—83 og Lorents Wiwet 1786—1802.

Knud Carstensen

var født $\frac{24}{10}$ 1750 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Nicolai Carstensen, gift med Anna Margrethe Bjørnsen, var Brygger. Efterat være privat undervist, deponerede han 1771 ved Universitetet, hvor han derpaa studerede Medicin, idet han hørte Professorernes Forelæsninger og øvede sig i Praxis ved Opfostringshuset og paa Fredriks Hospital, lod sig 1779 examinere af det medicinske Facultet og tog $\frac{29}{8}$ 1781 den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han $\frac{8}{5}$ 1782 blev adjungeret Landphysicus i Maribo; men allerede $\frac{25}{6}$ 1783 tog han herfra, da han udnævntes til Landphysicus i Aalborg, hvor han 1797 stiftede et Selskab til Druknedes Redning. $\frac{18}{6}$ 1802 udnævntes han til Læge ved Sorø Academi og Gods samt i Sorø District, og $\frac{7}{5}$ 1820 døde han her. Han var 2 Gange gift, først med Johanne Dorothea Strætt, en Datter af Hørkræmmer Niels Jørgensen Strætt i Kjøbenhavn og Elise Catharine Egeriis, og efterat hun var død 1812, ægtede han hendes Søster, Mette Margarethe Strætt. Ved Testamente af $\frac{13}{6}$ 1820 skjænkede han sin Formue til Kjøbenhavns Universitet til Stiftelse af et treaarigt Reisestipendium for en Læge.

Skrifter: Tentamen de theoria inflammationis. Hafn. 1774. — Tentamen medicum inaug. sistens Theoriam inflammationis. Hafn. 1781.

Lorents Wiwet

var født $\frac{17}{2}$ 1759 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Justitsraad Fredrik Vilh. Wiwet, var Generalfiskal; Moderen hed Jo-

hanne Margarethe Boel. Efterat have nydt privat Undervisning, deponerede han 1775, tog senere chirurgisk Examen, var 1778—82 medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, tog 1784 medicinsk Examen og $\frac{20}{7}$ 1786 den medicinske Doctorgrad, blev s. A. adjungeret Landphysicus for Lolland og Falster, i hvilket Embede han efter Vilh. Hahns Død 1802 blev fast ansat og døde $\frac{21}{4}$ 1808.

Skrifter: Observationum medicarum Tetras, Diss. inaug. Hafn. 1786.

Odense.

Her var Johan Eichel bosiddende som Landphysicus for Fyens Stift lige indtil 1805, og desuden var Apothekeren, Peter v. Westen, som forblev i Odense indtil 1782, Dr. med. og practiserede som Læge. Desuden levede her i Slutningen af Aarhundredet en „Dr. med. & chir." Ritter, som 1793 havde en Sag med Stadschirurg Stützer angaaende en Patient, som den Ene erklærede at have Brok, den Anden at have Vandbrok, og ved den Leilighed var det formodentlig, at Ritter forespurgte hos Cancelliet, om en Attest over et chirurgisk Tilfælde, udstedt af Physicus, som ei tillige var Chirurg, skulde have Gyldighed imod en Attest, udstedt af en Dr. med. & chir., hvilket Cancelliet i Skrivelse af $\frac{5}{10}$ 1793 besvarede bekræftende. Ritter har formodentlig været en Tydsker; han har ikke taget Doctorgrad her i Landet og er forresten ikke nærmere bekjendt.

Nyborg.

Her nedsatte 1789 Georg Jessen sig som practiserende Læge, i hvilken Stilling han forblev her indtil 1803, da han blev Physicus i Skeen.

Georg Jessen

var født 1763 i Nyborg; Forældrene ere ubekjendte. Han lagde sig først efter Chirurgien og blev 1782 examineret ved Amphitheatret, hvorpaa han 1783—84 var Overskibschirurg; men 1787 blev han indskreven som Student ved Universitetet, hvor han 1789 tog medicinsk Examen, og han nedsatte sig derpaa i Nyborg. $\frac{18}{3}$ 1803 udnævntes han til Physicus i Skeen, og her døde han $\frac{13}{7}$ 1809.

Svendborg.

Ogsaa her kom i Slutningen af denne Periode en practiserende Læge, idet Boe Bojesen practiserede her fra 1793 til han 1805 blev Stiftsphysicus og flyttede til Odense.

Boe Bojesen

var født $\frac{22}{4}$ 1769 i Nyborg, hvor hans Fader var Byfoged. Han gik i Byens Latinskole og deponerede herfra 1785, tog philosophisk Examen 1787, blev Alumnus paa Borchs Collegium, Decanus ved Communitetet og $\frac{25}{5}$ 1793 Reservemedicus paa Fredriks Hospital, tog $\frac{27}{6}$ 1793 medicinsk Examen og $\frac{13}{9}$ s. A. den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han nedsatte sig i Svendborg som practiserende Læge. 1804 fik han Titel af kgl. Physicus og blev Medlem af det medicinske Selskab, og $\frac{5}{7}$ 1805 blev han Stiftsphysicus i Odense, hvor han næste Aar stiftede et Selskab til Understøttelse af trængende Syge. 1807 blev han Medlem af Directionen for Hospitalet og Tugthuset i Odense, $\frac{28}{1}$ 1811 R. af Db., $\frac{17}{8}$ 1813 Justitsraad, og $\frac{26}{2}$ 1822 døde han. Han havde $\frac{21}{5}$ 1794 ægtet Johanne Dorothea Ryge, en Datter af Conferentsraad Immanuel Ryge og Anna Catharine Brunn.

Skrifter: Observationes in nosocomio obstetricio. Hafn. 1792. —8. — Disp. inaug. de regimine diætetico ægrotorum et reconvalescentium. Hafn. 1793.

Kjerteminde

fik ogsaa en practiserende Læge i Slutningen af denne Periode, idet Johan Georg Heinrich Mühlenpfordt nedsatte sig her 1796. Hvorlænge han blev her, er ikke ret bekjendt; maaskee er han død eller reist bort inden Aarhundredets Udgang[1]).

Johan Georg Heinrich Mühlenpfordt

er kun lidet bekjendt. Han var født i Göttingen, var i nogle Aar Informator paa et Par Herregaarde i Fyen, blev 1796 Dr. med. i Kiel og nedsatte sig samme Aar som Læge i Kjerteminde.

Skrifter: Scenen aus den Ritterzeiten. Kopenh, 1791. — Fleischers allgem. Naturgeschichte aus dem Dän. übers. 1. Theil. Schlesw. 1793. — De ulceribus esthiomenis. Diss. inaug. Kiloniæ 1796.

Thisted.

Her havde i en rum Tid ingen Læge været siden Niels Grimbergs Død eller Afreise; men 1768 kom her atter en Læge, Fredrik Seidelin, hvem Bertel Wichmand i Aalborg havde anbefalet, hvorfor endeel Proprietairer og Embedsmænd forud sikkrede ham en aarlig Indtægt af omtrent 130 Rd. for at være deres Læge. Seidelin var imidlertid en forfalden og daarlig Person, som forsømte sine Pligter, saa at han nok ikke engang fik Noget af de tilbudte Honorarer, og 1771 endte da hans Ophold her i Byen.

Fredrik Seidelin

var født $\frac{13}{4}$ 1733 i Nykjøbing paa Falster, hvor Faderen, Claus Seidelin, gift med Elisabeth Catharine Wichmand, var

---

[1]) Han findes idetmindste hverken i Bentziens eller Smiths og Bladts Lægestand.

Apotheker. Efterat være privat undervist i Hjemmet, kom han i Nykjøbing Latinskole, og herfra deponerede han 1752, hvorpaa han efter $\frac{1}{2}$ Aars Forløb paa Grund af Slægtskab med den Ehlerske Familie blev Alumnus paa Ehlers Collegium, hvor han fik Chr. Friis Rottbøll til Contubernal, og da det Ehlerske Reisestipendium efter atter $\frac{1}{2}$ Aars Forløb blev ledigt, fik Seidelin det og reiste da til Göttingen, hvor han derpaa blev i 3 Aar, studerede Medicin og lagde sig efter Fransk og Musik. I Paasken 1759 reiste han til Paris, gik derpaa efter et Par Maaneders Ophold her til Basel og Bern, derpaa over Alperne til Mailand, Venedig og Padua, hvorfra han gjennem Tyrol vendte tilbage til Tydskland, hvor han tilbragte Vinteren i Nürnberg, og 1760 kom han hjem til Danmark igjen, hvor han om Efteraaret gjenoptog sine Studier i Kjøbenhavn. Efterat været examineret ved Facultetet, erhvervede han $\frac{4}{9}$ 1762 den medicinske Doctorgrad, og han tog nu hjem til Nykjøbing, hvor han efter Faderens Ønske skulde practisere som Læge; men han var alt da forfalden til Drik og slet Levned, og da han blev kjed af Forældrenes Bebreidelser og Paamindelser, begav han sig 1764 uden deres Vidende til Kjøbenhavn, satte der alt overstyr og lod sig endelig hverve ved et Dragonregiment i Holsten. Herfra udløste Faderen ham 1765, hvorpaa han fik ham anbragt hos Landphysicus Eichel i Odense, som skulde søge at bringe ham til at practisere; men Alt var forgjæves, og han vedblev sit løse og ledige Liv, stedse hengiven til Drik. 1768 var det da, at hans Onkel, Landphysicus Wichmand i Aalborg, fik ham engageret som Læge i Thy; men da det ogsaa her gik paa den gamle Viis, fik Faderen ham 1771 sendt til Bornholm, hvor han anbragtes i Huset hos en Sognepræst Monrad; men heller ikke her blev det bedre med ham, og 1774 anbragtes han da i Huset hos sin Svoger, Apotheker Jessen i Nakskov, hvor han endelig $\frac{25}{8}$ 1775 endte sit usle Liv.

Skrift: Diss. inaug. de incontinentia urinæ ex rupto collo vesicæ, instante et peracto partu. Hafn. 1762.

Aalborg.

Her boede Landphysicus Bertel Wichmand indtil sin Død 1770, hvorpaa Johan Abel de Lafont, som hidtil havde været Stadsphysicus i Helsingør, fulgte ham i Embedet. 1783 forflyttedes han imidlertid til Sjælland, og nu blev Knud Carstensen Landphysicus indtil han 1802 blev Medicus ved Sorø Academi. 1789 døde i Aalborg Bertel Junge, som 1753 var bleven Dr. med.; men naar han egentlig nedsatte sig her i Byen, vides ikke.

Bertel Junge

var født $\frac{18}{2}$ 1722 i Wevelsflet i Holsten, hvor Faderen, Hans Junge, var Glarmester, gift med Agnete Bechers. Han fik Understøttelse af Fremmede og gik i Skole i Itzeho, hvorpaa han studerede Chirurgi og Medicin i Altona og Kjøbenhavn, drog 1745 til Nederlandene, hvor han øvede sig ved den franske Armees Felthospitaler, og om Vinteren til Paris, hvorfra han næste Foraar, da Krigen atter begyndte, gik til Brüssel og blev Chirurg ved et Schweitzerregiment, som næste Vinter forlagdes til Löven, hvor han da benyttede Leiligheden til at studere ved Universitetet. 1747 vendte han hjem og blev Regimentsfeltskjær ved det Falsterske Regiment, og først $\frac{27}{9}$ 1753 tog han den medicinske Doctorgrad her ved Universitetet. Naar han kom til Aalborg, vides ikke ret; men her døde han 1789 (begravet $\frac{24}{4}$). $\frac{3}{4}$ 1748 havde han ægtet Anna Marie Weyle, Datter af Theskjænker Christian Weyle i Kjøbenhavn og Christiane Johansdtr

Skrift: Diss. inaug. de vulneribus. Hafn. 1753.

Viborg.

Hvorledes Lægeforholdene vare her i Slutningen af Fredrik V.s Regjering, er, som før omtalt, ei ret bekjendt. Muligen var Christian Elovius Mangor her allerede da som practiserende Læge; men maaskee kom han her først 1767, da han 18. Decbr. udnævntes til Landphysicus med 200 Rd. aarlig Løn, som paalignedes Indvaanerne i Districtet, som indbefattede Viborg Stift, Thy og Mors. Mangor blev her indtil 1776, da han blev Physicus i Næstved, og nu blev Johan Philip Kneyl Rogert hans Efterfølger indtil sin Død 1794, hvorpaa Jens Kofod, som i et Par Aar havde practiseret i Præstø, fik Embedet, som han beholdt indtil 1802. Fra 1789 havde Viborg endnu en Læge, i det Lic. med. Heinrich Andreas Magnus Zetlitz i det nævnte Aar blev Districtschirurg her, hvor han forblev indtil Aar 1800, da han flyttede til Skive.

Johan Philip Kneyl Rogert

var født $\frac{13}{12}$ 1745 i Hvidberg i Thy, hvor Faderen, Mag. Vilhelm Rogert, gift med Anna Rebekka á Kneyln, var Sognepræst. Efterat være undervist hjemme, kom han 1759 i Roeskilde Domskole, hvorfra han dimitteredes 1764. 1765 tog han philosophisk Examen, studerede derpaa Theologi og tog 1767 Attestats, var derpaa i et Par Aar Huslærer hos Geheimeraad Brockenhuus, men lagde sig fra 1772 efter Medicinen, lod sig 1775 examinere af det medicinske Facultet, blev derpaa Medlem af medicinsk Selskab, tog $\frac{29}{10}$ 1776 den medicinske Doctorgrad og blev derpaa Landphysicus i Viborg Stift, hvortil han allerede før Disputatsen var udnævnt. Da han havde ansøgt om et Tillæg til Gagen, blev der ved Reskr. af $\frac{20}{4}$ 1792 tilstaaet ham, „som i 15 Aar har tjent paa 200 Rd. og har 7 uopdragne Børn", et personligt Tillæg af 68 Rd. aarlig. $\frac{20}{4}$ 1794 døde han. $\frac{27}{10}$ 1776 havde han ægtet Henriette Benedicte Rosenstand-Goiske, Datter af Prof. theol. Peder

Rosenst.-G. og Marie Benedicte Kneyln. En Datter, Mathilde Elisabeth Rogert, ægtede 1819 Anders Sandø Ørsted.

Skrift: Observationes circa fallaciam signorum in inflammationibus abdominalibus. Hafn. 1776.

Heinrich Andreas Magnus Zedlitz

var født 1758 i Stavanger, hvor Faderen, Sigismund Zetlitz, var Regimentsfeltskjær. Ved Radesygehospitalet øvede han sig i Chirurgien 1773—76, kom derpaa i Apothekerlære i Stavanger, hvor han ogsaa blev Svend, tog 1783 til Kjøbenhavn for at studere Chirurgi og Medicin, blev 1786 examineret ved Amphitheatret, blev Eskadronschir. og senere Bataillonschirurg, blev Lic. med., $\frac{22}{5}$ 1789 Districtschirurg i Viborg, hvor han tillige var Gjæstgiver, forflyttedes $\frac{30}{5}$ 1800 til Skive og $\frac{17}{8}$ 1804 til Egernsund, tog 1806 pharmaceutisk Examen og blev 1807 Apotheker i Stavanger, hvor han døde $\frac{29}{6}$ 1822.

Skrifter: Afhandll. om Hus- og Bonderaad. Kbh. 1789. — 8. — Afhandll. i Physik. Bibl. og Nyt Bibl. f. Physik.

Lemvig.

Her ansattes 1783 som Districtschirurg Christian Lodberg Friis Cruse, som samme Aar havde taget medicinsk Examen og altsaa var virkelig Læge. Han forflyttedes 1795 til Ringkjøbing, og Byen fik derpaa en Chirurg.

Christian Lodberg Friis Cruse

var født $\frac{6}{4}$ 1759 i Odsherred, lagde sig efter Chirurgi og senere tillige efter Medicinen, blev 1782 examineret ved

Amphitheatret og tog det følgende Aar medicinsk Examen, hvorpaa han $\frac{2}{4}$ 1783 udnævntes til Districtschirurg i Lemvig, hvorfra han $\frac{11}{6}$ 1796 forflyttedes til Ringkjøbing, hvor han døde $\frac{13}{9}$ 1806.

Randers,

som i et langt Tidsrum havde savnet Læge, fik i dette Tidsrum paany en Saadan, idet Peter Ankersen Müller 1778 nedsatte sig som practiserende Læge her, hvor han 1792 blev Hospitalslæge og døde 1810.

Peter Ankersen Müller

var født $\frac{6}{12}$ 1744 i Karleby i Aarhus Stift, hvor Faderen, Jeremias Müller, den Gang gift med sin første Hustru, Dorothea Maria Ankersen, var Sognepræst. Efter Faderens Død 1758 kom han i Roeskilde Skole, hvorfra han 1761 deponerede ved Universitetet, hvor han strax lagde sig efter det medicinske Studium, blev 1765 Alumnus paa Borchs Collegium, reiste 1770 med et Stipendium udenlands og gik først til Berlin, hvor han blev $1\frac{1}{2}$ Aar, derfra til Strasborg og derpaa til Paris, hvor han i nogle Maaneder øvede sig i Hospitalerne, kom 1778 hjem og lod sig examinere ved det medicinske Facultet, hvorpaa han $\frac{16}{5}$ s. A. erhvervede den medicinske Doctorgrad og derpaa nedsatte sig som practiserende Læge i Randers, hvor han $\frac{9}{11}$ 1792 blev Læge ved Hospitalet og døde $\frac{23}{2}$ 1810. Han var gift med Anna Hedvig Tegder, en Datter af Consistorialraad Johan Ernst Tegder til Holbækgaard, som før havde været Præst i Skjødstrup og Elsted og var gift med Anna Catharine Høegh, en Datter af Hans Adolph Høegh, senere kaldet Hjelmkrone.

Skrifter: Disp. de somno. Hafn. 1765. —4. — Disp. de pingvedine corporis humani. Hafn. 1766. —4. — Disp. de raucitate. Hafn. 1767. —4. — Disp. de

vi et effectu consuetudinis in valetudine. Hafn. 1768. —4. — Disp. de tussi. Hafn. 1769. —4. — Meletemata circa morbos quosdam incurabiles, Diss. inaug. Hafn. 1778. —8. —

Aarhus.

Her var ved Christian VII.s Thronbestigelse Fredrik Otto Briand de Crevecoeur Landphysicus, og August Vilhelm Heilman levede her som practiserende Læge, men døde faa Maaneder efter. Crevecoeur døde 1776, og $\frac{26}{2}$ 1777 udnævntes da Christopher Ditlev Hahn, som siden 1770 havde practiseret der i Byen, til Landphysicus, i hvilken Stilling han døde 1822.

Christopher Ditlev Hahn

var født 1746 (døbt $\frac{31}{3}$) i Haderslev, hvor Faderen, Johan Christian Hahn, var Regimentsfeltskjær; Moderen hed Anna Elisabeth Syhling. Han gik i Skole i sin Fødeby, men studerede i Udlandet og blev, uvist naar, Dr. med. i Halle, hvorpaa han 1770 nedsatte sig i Aarhus som practiserende Læge, underkastede sig 1776 en Examen ved det medicinske Facultet, forat kunne faae det ved Crevecoeurs Død ledigblevne Embede, og erhvervede Characteren „ei ubeqvem til et Physicat", blev derpaa $\frac{26}{2}$ 1776 udnævnt til Landphysicus i Aarhus, erholdt $\frac{9}{4}$ 1792 et personligt Tillæg af 200 Rd. til sin Gage „til sin og 4 uforsørgede Børns nødtørftige Underholdning", bevirkede 1802 Oprettelsen af en Anstalt til Druknedes Redning, blev $\frac{4}{10}$ 1808 Justitsraad, entledigedes $\frac{10}{7}$ 1817 og døde $\frac{8}{9}$ 1822. Han var først gift med Mette Sophie Bering, Datter af Hospitalsforstander Jacob Bering i Horsens; men hun døde 1784, og 1805 ægtede han da Christiane Sophie Møller.

Skrift: Veiledning, hvorledes druknede Mennesker søges i Vandet. Aarhus 1802. —8. —

Skanderborg.

Ogsaa her fik man ved en Distriktschirur gs Ansættelse en af Facultetet examineret Læge, idet Hans Tønder Gyrsting 1783 ansattes her, hvor han var Districtschirurg indtil sin Død 1820.

Hans Tønder Gyrsting

var født $\frac{17}{8}$ 1746 i Helsingør, hvor Faderen, Peder Bendtsen Gyrsting, gift med Ellen Grøn, var Vinhandler, lagde sig efter Chirurgien, blev Compagnichirurg 1770, lod sig 1776 examinere ved Amphitheatret og blev $\frac{25}{4}$ s. A. Stadschirurg i Slagelse, tog 1783 medicinsk Examen og ansattes $\frac{2}{4}$ s. A. som Districtschirurg i Skanderborg, hvor han døde $\frac{8}{5}$ 1820. Han var gift først med Færgemand Peder Andersens og Ingeborg Olsdtr.s Datter Malene i Helsingør, og senere fra 1794 med Dorothea Kirstine Ratsack, Datter af Chirurg Ratsack i Skjelskjør og Anna Maria Holm.

Skrifter: Nutzen der Zinkbluhmen bey einer Augenentzündung. Kph. 1775. — Bemerkung von einer krampfhaften Krankheit. Kph. 1775. —

Horsens.

Ved det i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede herværende russiske Hof var fra 1773 ansat en Læge, som forøvrigt tillige var Millitairchirurg ved Kyradsererne der i Byen, nemlig Carl Fredrik Lederer, som 1773 tog medicinsk Examen og døde 1808.

Carl Fredrik Lederer

var født 1728; men hans Herkomst og Fødested ere ubekjendte. Han blev 1760 Regimentsfeltskjær ved de slesvigske Kyradserer i Horsens, hvilken Post han beklædte

indtil 1802, tog 1773 medicinsk Examen og ansattes ved det russiske Hof, blev $\frac{12}{6}$ 1782 Justitsraad og døde 1808 (begravet $\frac{19}{10}$).

Fredericia.

Her boede Henrik Martin Ingversen, som indtil 1774 kun benævnes Dr. med., men fra 1777 kaldes Stadsphysicus, og som endnu var her 1780, men vistnok er død omtrent 1783, da Daniel Høffding blev adjungeret Physicus i Ribe Stift med Bopæl i Fredericia, hvor han forblev indtil han 1796 blev Physicus i Bradsberg Amt, hvorpaa han afløstes af Nicolai Bøtcher, som var Vicar ved Universitetet i Kjøbenhavn, men som $\frac{30}{9}$ 1796 udnævntes til Stadsphysicus i Fredericia, hvor han døde 1821. — Ingversens Liv og Levnet er ganske ubekjendt.

Daniel Høffding

var født $\frac{6}{3}$ eller $\frac{24}{3}$ 1749 i Marvede paa Sjælland. Faderen, Daniel Høffding, var Sognepræst til Hyllinge og Marvede og gift med Drude Krag. Efterat være undervist hjemme, kom han 1760 i Slagelse Latinskole, hvorfra han 1769 dimitteredes til Universitetet, hvor han gav sig til at studere Medicin, blev Alumnus paa Valkendorffs Collegium, lod sig 1779 examinere ved det medicinske Facultet og tog $\frac{17}{6}$ 1782 Doctorgraden, hvorpaa han 1783 blev Adjunct ved Ribe Physicat, $\frac{30}{9}$ 1796 Physicus i Bradsberg Amt, $\frac{7}{1}$ 1803 Stiftsphysicus i Viborg, blev derpaa Justitsraad, $\frac{30}{5}$ 1808 Stiftsphysicus i Ribe, og $\frac{6}{2}$ 1810 døde han. Han var gift med Søster Clausine Brandt, en Datter af Postmester Jens Brandt i Middelfart og Dorothea Kirstine Flyng.

Skrift: Observationes medico-practicæ circa luem veneream. Hafn. 1782. —

Kolding

fik i denne Periode, ligesom flere andre Byer, en af det medicinske Facultet examineret Districtschirurg, nemlig Johannes Krämer, som i den nævnte Egenskab ansattes her 1788 og blev her indtil sin Død 1808.

Johannes Krämer

var født $\frac{6}{6}$ 1749 i Würtemberg, blev 1770 Compagnichirurg i Holsten, lod sig 1780 examinere ved Amphitheatret, fik 1781 Indfødsret, tog 1785 medicinsk Examen, blev $\frac{1}{9}$ 1788 Districtschirurg i Kolding og døde $\frac{1}{3}$ 1808.

Ribe.

Her var Levin Andreas Wernecke Physicus indtil sin Død 1772, hvorpaa Andreas Frausing Fridsch fulgte ham i Embedet, som han derpaa havde indtil sin Død 1807.

Andreas Frausing Fridsch

var født $\frac{9}{8}$ 1744 i Ribe, hvor Faderen, Justitsraad Peter Fridsch, var Borgmester, gift med Sophie Frausing. Efterat være undervist hjemme, kom han i Ribe Domskole, hvorfra han deponerede 1759, og han kastede sig da over det medicinske Studium, reiste 1768—71 udenlands til Wien, Strasborg, Paris og London, lod sig 1771 examinere her hjemme af det medicinske Facultet og tog $\frac{26}{2}$ 1772 den medicinske Doctorgrad, blev $\frac{15}{10}$ s. A. Physicus i Ribe, $\frac{31}{12}$ 1783 Justitsraad, og døde $\frac{19}{12}$ 1807. 1776 ægtede han Charlotte Hedvig Matthiesen, en Datter af Land- og Birkefoged Marcus Matthiesen paa Føhr.

Skrifter: Disp. inaug. de morbillis. Hafn. 1772. —8. — Veiledning for Jordemødre til dødfødte Børns Oplivelse. Viborg 1796. —8. — Afhandl. i Collect. reg. soc. med. Hafn. —

Ringkjøbing.

Her var den før omtalte Christian Lodberg Friis Cruse Districtschirurg fra 1795 til sin Død 1807.

Christiania.

Hvorledes Lægeforholdene vare her i Fredrik V.s Tid, er, som tidligere omtalt, ikke ret bekjendt. I Begyndelsen af Christian VII.s Regjering træffe vi her en Stadsphysicus, Dr. med. Peder Sundius, som forresten ikke er nærmere bekjendt, men som var her idetmindste 1771 [1]), og som rimeligvis er død omtrent 1788, i hvilket Aar Niels Wandel, som fra 20/5 1785 havde været Landphysicus i Aggershus Amt, ogsaa udnævntes til Stadsphysicus i Christiania. Wandel døde 1792, og Embedet deltes nu igjen, idet Berendt Godske Baumgarten blev Landphysicus og Johannes Müller Stadsphysicus; begge bleve i deres Embeder ind i nærværende Aarhundrede. Samtidig med Sundius levede i Christiania en ligesaa ubekjendt „Medicinæ Practicus", Dr. Schminck, som var her idetmindste fra 1771 til 1780.

Niels Wandel

var født 13/1 1752 paa Feiø, hvor Faderen, Jens Wandel, var Præst. Han deponerede 1770 fra Nakskov Skole, synes først at have lagt sig efter Chirurgi og gik 1779 som Overchirurg med et Orlogsskib til Guinea og det gode Haabs Forbjerg, kom hjem igjen 1780, studerede derpaa Medicin og blev 20/5 1785 udnævnt til Landphysicus i Aggershus Amt, hvorpaa han i December s. A. tog den medicinske Doctorgrad. 1788 blev han Stadsphysicus i Christiania, og her døde han 1792. 28/6 1786 ægtede han Agnete Sophie

---

[1]) Danmarks Speil 1771.

Rahbek, Datter af Justitsraad, Toldinspecteur Jacob Rahbek og Anne Olrog; hun overlevede ham og ægtede 2 Aar efter Conferentsraad Chr. Jac. Matth. Johannsen.

Skrift: Diss. inaug. sistens clinicen nautarum iter ad Guineam et promontorium bonæ spei cum navi bellica Holsatia dicta 1779—80 facientium. Hafn. 1785. —8. —

Berendt Godske Baumgarten

var født $\frac{12}{2}$ 1762 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader, Johan Friedrich B., var Inspecteur ved Klasselotteriet; Moderen hed Dorothea Fredrikke Paulsen. Han blev privat dimitteret 1781, studerede Medicin og Chirurgi, var 1784—85 chir. Candidat paa Fredriks Hospital, tog 1786 medicinsk Examen og disputerede $\frac{14}{10}$ s. A. for Doctorgraden, gjorde en videnskabelig Reise til Skotland, England og Frankrig før 1790, i hvilket Aar han af Regjeringen sendtes til Samsø tilligemed Dr. Rahlff for at behandle en Epidemi, blev $\frac{7}{12}$ 1792 udnævnt til Landphysicus i Aggershus Amt, blev $\frac{27}{6}$ 1809 Medlem af det norske Sundhedscollegium, $\frac{16}{7}$ 1811 Stadsphysicus i Christiania, men vendte i Slutningen af 1814, i Anledning af Norges Adskillelse fra Danmark og skuffet i Haabet om at blive Professor ved Norges Universitet, tilbage til sit Fædreland og nedsatte sig som practiserende Læge i Aarhus, blev $\frac{21}{11}$ virkelig Justitsraad og døde $\frac{22}{1}$ 1821 i Flensborg. $\frac{9}{6}$ 1796 havde han ægtet Hedvig Margrethe Lachmann, en Datter af Conferentsraad, Amtmand Henrik Lachmann og Magdalene Schnell, og havde med hende 3 Døttre.

Skrifter: Hydrophobiæ insititiæ historia, Diss. inaug. Hafn. 1786. —8. — Lægebog for Mødre. Kbh. 1789. —8. —

Johannes Müller

var født $\frac{12}{2}$ 1758 i Varde, hvor Faderen, Peder Tøger Müller, gift med Bodil Catharine Frenderup, boede. Efter

Faderens Død blev han 1770 sendt til Amsterdam, hvor han navnlig studerede Chirurgi, kom 1777 til Kjøbenhavn, hvor Enkedronning Juliane Marie understøttede ham, kom derpaa i Skole i Viborg, hvorfra han 1779 dimitteredes, tog 1780 philosophisk Examen, studerede derpaa Medicin, tog 1783 medicinsk Examen og reiste derpaa med Finckes Stipendium til Tydskland, England og Holland, tog efter sin Hjemkomst $\frac{9}{7}$ 1787 den medicinske Doctorgrad og nedsatte sig Aaret efter som Læge i London, men forlod denne By, da han $\frac{26}{10}$ 1792 udnævntes til Stadsphysicus i Christiania, hvor han $\frac{22}{6}$ 1809 blev Medlem af Sundhedscollegiet, men næste Aar blev entlediget som Stadsphysicus, udnævntes $\frac{28}{4}$ 1813 til titulair Professor og døde 1825 i Brighton af Vattersot.

Skrifter: Diss. inaug. medicamentorum antimonialium conspectum sistens. Hafn. 1787. — Afhandll. i Topogr.-statist. Smll. —

Drammen.

Her boede Niels Arboe indtil han 1782 reiste til Christiansfelt, hvorpaa Jon Gisleson efter Indbyggernes Opfordring nedsatte sig her i Byen, og da Landphysicatet i Buskeruds Amt blev oprettet, blev Gisleson den første Physicus her, hvor han forblev indtil sin Død 1804. 1797 eller 98 nedsatte Niels Arboes Søn, Peter Arbo, sig som practiserende Læge her, hvor han 1802 blev constitueret Landphysicus.

Jon Gisleson

var født $\frac{20}{9}$ 1750 paa Hjalarnæs i Island, hvor hans Forældre, der vare Bønder [1]), boede. Han kom 1769 i Skal-

[1]) De siges at have nedstammet „fra de norske Konger og fra nogle af de anseligste Familier, som i Arilds Tid havde besat Landet"; see Kjær: Norges Læger, p. 137.

holt Skole og 1772 ifølge kgl. Anordning i Slagelse Latinskole, hvorfra han 1774 blev Student, tog 1775 philos. og 1777 philologisk Examen, gav sig derpaa til at studere Medicin, blev 1779 Alumnus paa Borchs Collegium, tog 1783 efter Opfordring til Drammen som practiserende Læge og erhvervede i September 1785 den medicinske Doctorgrad, efterat han $\frac{20}{5}$ s. A. var udnævnt til Physicus i Buskeruds Amt. I de sidste to Aar af sit Liv var han stadig syg, hvorfor Embedet fra 1802 bestyredes af en Anden, og $\frac{13}{4}$ 1804 døde han. $\frac{23}{12}$ 1795 havde han ægtet Anna Magdalene Moss, Datter af Kjøbmand Henrik Moss og Maria Josepha Reusch i Kragerø.

Skrifter: Dispp. IV de medicina veterum Septentrionalium. Hafn. 1779—82. —8. — Disp. inaug. de elephantiasi Norwegica. Hafn. 1785. —8. —

Peter Arbo

var født 1769 (døbt $\frac{31}{3}$) i Strømsø, hvor Faderen, Niels Arboe, gift med Martha Catharine Wolf, var Læge. Han blev i sin Barndom opdraget udenlands, formodentlig hos Hernhuter, og studerede siden efter Faderens Ønske i Jena, hvor han 1792 blev Dr. med. et chir. Efter sin Hjemkomst besøgte han i $\frac{1}{2}$ Aar Fødselsstiftelsen i Kjøbenhavn og fik efter offentligt Colloqvium $\frac{2}{11}$ 1797 det medicinske Facultets Erklæring om Duelighed. Samme eller næste Aar nedsatte han sig i Drammen, hvor han fra $\frac{1}{9}$ 1802 var constitueret Landphysicus for Buskeruds Amt under Gislesons Sygdom og under Vacancen efter hans Død. $\frac{31}{10}$ 1806 blev han efter Munks Forflyttelse Landphysicus i Buskeruds Amt, og $\frac{5}{6}$ 1809 druknede han i Fiskumvandet. Han var en uegennyttig, deeltagende og særdeles duelig Læge, som „med Held, Ære og Ynde,“ som Amtmand Lange sagde om ham i en Erklæring, „betraadde i sin Fædreneegn en navnkundig Faders Fodspor“.

Skrift: Hvad der er at iagttage ved Blodgang. Bragnæs 1808. — 4. —

Kongsberg.

Her var Niels Nissen Storm Bergmedicus indtil sin Død 1771, hvorpaa Adam Kron fik Embedet; men han døde allerede 1775, og nu blev Peter Thorstensen Bergmedicus og tillige 1776 Lector ved Seminariet istedetfor den da forflyttede Peter Ascanius. Thorstensen døde 1792 og efterfulgtes da som Bergmedicus af Henrik Rosted, som frabad sig Lectoratet, og han blev her da til 1802, da han efter egen Ansøgning blev entlediget. Fra 1785 var Embedet forenet med Landphysicatet for Nummedal og Sandsvær, hvorfor Bergmedicus havde et aarligt Tillæg af 50 Rd.

Adam Kron

nar født $\frac{30}{5}$ 1542 i Kongsberg, hvor hans Fader, Jens Kron, da var Bergchirurg, gift med Maren Ziener. Han blev 1762 privat dimitteret til Universitetet og reiste derpaa strax hjem, hvor han fik Veiledning i Medicinen af Dr. Johan Heinr. Becker, men reiste dog allerede 1763 igjen til Kjøbenhavn for at studere Medicin, lod sig 1767 examinere af det medicinske Facultet og tog $\frac{30}{4}$ s. A. Doctorgraden. $\frac{9}{8}$ 1771 blev han Bergmedicus i Kongsberg, hvor han da maaskee allerede havde practiseret i nogle Aar, og her døde han $\frac{29}{3}$ 1775. Han var gift med en Datter af Myntmester Lynge og efterlod sig en Søn.

Skrift: Diss. inaug. de cupellationis negotio et phænomenis in hac operatione occurrentibus ad causas revocatis. Hafn. 1767. —

Peter Thorstensen

var født $\frac{1}{11}$ 1750 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Sigurd Thorstensen, var Guldsmed, gift med Marie Larsdtr. Otte-

sen. Efterat være privat undervist af Anders Scheen, blev han 1767 dimitteret til Universitetet og kastede sig da strax over Medicinen, blev 1770 Alumnus paa Borchs Collegie og holdt allerede Aaret efter chemiske og mineralogiske Forelæsninger for Begyndere, lod sig 1773 examinere af det medicinske Facultet og øvede sig derefter paa Fødselsstiftelsen og Fredriks Hospital, hvorpaa han $\frac{3}{8}$ 1775 erhvervede Doctorgraden, efterat han allerede $\frac{11}{6}$ s. A. var udnævnt til Bergmedicus i Kongsberg. 1776 blev han Ascanius's Efterfølger som Lector ved Bergseminariet, 1783 blev han Prof. extraord., 1785 Landphysicus for Nummedal og Sandsvær, 1786 Inspecteur ved Bergseminariet, og $\frac{19}{5}$ 1792 døde han. $\frac{15}{8}$ 1775 havde han ægtet Elisabeth Catharine Dorothea Funch, Datter af Apotheker Fredrik Funch i Kjøge, og da hun snart døde, ægtede han 1778 Ingeborg Marie Knagenhjelm Schnitler, Datter af Provst Lorents Schnitler i Næs og Anna Dorothea Krog; hun overlevede ham og ægtede senere Oberstlieutenant Nicolai Fredrik v. Lammers i Odense. Thorstensen var en duelig Læge og en dygtig Chemiker og Mineralog; han havde en af omtrent 3000 Nummere bestaaende mineralogisk Samling, som gik tabt 1777 ved en fra Sølvbrændekammeret udbrudt Ild.

Skrifter: Disp. de scirpis in Dania sponte nascentibus. Hafn. 1770. —4. — Disp. de noxio usu vasorum cupreorum et stanneorum in oeconomia domestica. Hafn. 1771. —4. — De perversa infantum nutritione in Islandia. Hafn. 1772. —4. — Disp. de contagio. Hafn. 1773. —4. — Diss. inaug. de ligni quassiæ usu medico. Hafn. 1775. —4. — Torfæi Beretning om Indbyggernes Bedrifter paa Færøerne, overs. Kbh. 1770. —

Henrik Rosted

var født $\frac{16}{7}$ 1761 i Fredensborg og var en Søn af Amtsforvalter i Roeskilde, Justitsraad Bertel Michael Rosted og Louise Schultz. 1769 kom han i Roeskilde Skole, hvorfra han 1779 afgik til Universitetet, hvor han næste

Aar tog philos. Examen; 1780—85 var han medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, tog $\frac{23}{12}$ 1785 medicinsk Examen, blev $\frac{10}{1}$ 1789 Læge ved Felthospitalet i Fredrikstad, sendtes 1790 til Bornholm for at behandle en Epidemi og tog $\frac{27}{8}$ s. A. den med. Doctorgrad. $\frac{14}{11}$ 1792 udnævntes han til Bergmedicus paa Kongsberg, hvorfra han $\frac{31}{5}$ 1802 blev efter Ansøgning entlediget, og han practiserede derpaa i Kjøbenhavn indtil 1815, da han flyttede til Roeskilde, hvor han døde $\frac{18}{9}$ 1816. $\frac{24}{11}$ 1792 ægtede han Inger Bolette Borch, en Datter af Kjøbmand Anders Borch i Roeskilde og hans 2den Hustru, Karen Margarethe Fugl.

Skrifter: Disp. de colica Pictorum. Hafn. 1786. — Diss. inaug. sistens Adnotata circa morbos inter copias Norvegicas anno 1789 grassantes. Hafn. 1790. — Afhandll. i Nyt. Bibl. f. L., Dagen og Kjøbenhavns Skilderi.

Tønsberg.

Da Landphysicaterne i Aggershus Stift oprettedes $\frac{20}{5}$ 1785, udnævntes Daniel Høffding, som dengang var Adjunct ved Ribe Physicat og boede i Fredericia, til Landphysicus for Grevskabet Jarlsberg med 200 Rd. Løn og Bopæl i Tønsberg; men da han foretrak at blive, hvor han var, blev i Septbr. s. A. Hans Iver Horn udnævnt til Physicus i hans Sted, og han blev da boende i Tønsberg i 51 Aar.

Hans Iver Horn

var født $\frac{28}{10}$ 1761 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Kammerraad Hans Jochum Horn, var Archivarius i Rentekammeret, gift med Karen Bakkevold. Efter privat Dimission deponerede han 1778, studerede Medicin og tog i Octbr. 1784 medicinsk Examen, blev i Septbr. 1785 Physicus for Grev-

skabet Jarlsberg og $\frac{26}{11}$ s. A. Dr. med. Han var 1795—1807 Forligelsescommissair og 1798—1802 Medinspecteur ved Skolelærerseminariet i Tønsberg, blev $\frac{20}{3}$ 1807 ansat til at reise i 6 Aar i Aggershus og Christianssand Stifter til Radesygens Helbredelse, blev $\frac{10}{4}$ s. A. char. Professor, $\frac{29}{5}$ 1811 Medl. af Sundhedscollegiet, $\frac{8}{7}$ 1814 Overinspecteur over de søndenfjeldske Foranstaltninger mod Radesyge, holdt $\frac{26}{11}$ 1835 Halvhundredeaars Jubilæum som Dr. med. og døde $\frac{13}{3}$ 1836. $\frac{20}{9}$ 1787 havde han ægtet Johanne Knudsen.

Skrift: Disp. inaug. de hydrope. Hafn. 1785. —8.

Skeen.

Ved Reskr. af $\frac{6}{10}$ 1773 bestemtes, at en Landphysicus skulde ansættes for Bradsberg Amt med Bopæl i Skeen, og hertil udnævntes *Johannes Møller*, som allerede 1768 havde practiseret her i nogen Tid, og som nu beklædte denne Post indtil sin Død 1796, hvorpaa *Daniel Høffding* udnævntes til hans Efterfølger. Omtrent 1796 havde desuden *Fredrik Christian Nelle* nedsat sig som practiserende Læge her, hvor han endnu var i Begyndelsen af dette Aarhundrede.

Johannes Møller

var født $\frac{20}{11}$ 1736 i Stoustrup ved Fredericia, hvor Faderen, Niels Møller, var Bonde; Moderen hed Marie Eriksen. Han blev 1758 dimitteret til Universitetet og begyndte der at studere Medicin, reiste 1762 paa kgl. Bekostning til Lyon for at studere Veterinairvidenskaben, men manglede Abildgaards Sjælsstyrke og levende Interesse for denne Videnskab, hvorfor han snart blev misfornøiet med de derværende Forhold, gik til Paris og 2 Aar efter til London. 1766 kom han hjem og blev medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital. 1768 nedsatte han sig som practiserende

Læge i Skeen, gik siden med den unge Jernværkseier Schnell til Frankrig, England, Holland og Tydskland og vendte med ham hjem til Kjøbenhavn, hvor han $\frac{6}{10}$ 1773 udnævntes til Landphysicus i Bradsberg Amt og $\frac{23}{12}$ s. A. blev Dr. med. Han blev siden Medlem af det norske Videnskabernes Selskab og døde $\frac{19}{2}$ 1796 paa Gaarden Akre ved Brevig. Han eiede Elingaard indtil 1788. Han var gift med en Datter af Cancelliraad Rasch.

Skrifter: Sundheds Magazin. Kbh. 1762. —8. — Diss. inaug. de viribus animæ humanæ ope medica firmandis. Hafn. 1771. —8.

Fredrik Christian Nelle

var Søn af Regimentsfeltskjær Peter Christian Nelle, Stadschirurg i Christiania. Selv blev han i sin Ungdom oplært i Chirurgien og blev 1793 Districtschirurg i Holbæk, s. A. Dr. med. i Göttingen, og 1796 tog han sin Afsked som Districtschirurg, hvorpaa han nedsatte sig i Skeen, hvor han endnu 1820 skal have levet som practiserende Læge.

Skrift: Diss. inaug. de febre scarlatina in Norvegiæ oppido Friderichshald anno 1787 et sequ. observata. Hafn. 1793. —8.

Arendal.

Her blev 1798 oprettet et Landphysicat, og Rasmus Frankenau udnævntes til Physicus her, hvor han forblev indtil 1803.

Rasmus Frankenau

var født $\frac{6}{1}$ 1767 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Etatsraad Friederich Christian de Frankenau, var Hofmester for de kgl. Pager og senere Toldinspecteur; Moderen hed Maria Pau. 1784 blev han privat dimitteret, tog næste Aar philos.

Examen, blev derpaa Alumnus paa Ehlers Collegium, var 1791—95 medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, tog $\frac{15}{2}$ 1794 medicinsk Examen og reiste næste Aar til Göttingen og Wien, blev efter sin Hjemkomst Dr. med. $\frac{25}{7}$ 1797 og var derpaa en kort Tid Districtslæge i Kjøbenhavn, udnævntes $\frac{28}{12}$ 1798 til Landphysicus i Arendal med District, hvorfra han entledigedes $\frac{9}{12}$ 1803, practiserede derpaa i Kjøbenhavn indtil han $\frac{25}{5}$ 1810 blev Læge ved Slagelse Hospital, og her døde han $\frac{12}{10}$ 1814. $\frac{30}{3}$ 1799 ægtede han Vilhelmine Giede, en Datter af Christian Giede, Forvalter ved Proviantgaarden i Kjøbenhavn, og Ragne Angel. Frankenau var, ligesom Tode, populair medicinsk Forfatter, skrev en hel Deel Viser og oversatte adskillige Comedier.

Skrifter; Diss. inaug. de scorbuto secundum recentiores theorias physico-medicas explicando. Hafn. 1797. — Det offentlige Sundhedspoliti. Kbh. 1801. — En Samling af Tildragelser under Anelser, Drømme, Syner og Nattevandringer. Kbh. 1804. — Sundheds- og Morskabstidende. Kbh. 1808—9. — Kjøbenhavns Bombardementsnætter. Kbh. 1808. — Afhandll. i Neumanns Danske Reiseiagttagelser, Qvartalskr. For Sandhed, Iris og Hebe, Physic. chir. Bibl. — En Mængde Digte i forskjellige Tidsskrifter og en Masse Oversættelser af medicinske og belletristiske Værker.

Christianssand.

Her boede Friedrich v. Zee som Landphysicus indtil sin Død 1781, og Johan Nielsen, som 1779 havde nedsat sig her og faaet kgl. Udnævnelse som Zees Efterfølger, tiltraadte da Embedet, som han beholdt indtil sin Død, hvis Aarstal ikke er bekjendt, men som rimeligvis er indtruffen omtrent 1788, i hvilket Aar Claus Petersen udnævntes til Stiftsphysicus her, hvor han forblev indtil 1812. Men desuden levede her i Byen en Regimentschirurg Anton Vilhelm v. Fangen, som 1768 kom til Garni-

sonen her og derpaa levede her indtil 1804, og som $\frac{6}{1}$ 1786 efter forskjellige Gjenvordigheder fik kgl. Bevilling til at practisere „interne paa de Civile.“ Han var tidligere Physici, og navnlig Nielsen, en slem Torn i Øiet, men var forresten, som det synes, en Mand af ubestridelig Dygtighed som Læge; han skal nærmere omtales som Chirurg.

Johan Nielsen

var født $\frac{23}{1}$ 1748 i Haderslev, hvor Faderen, Jens Nielsen, var Kjøbmand; Moderen hed Christine Forbens. Han gik i Haderslev Skole, reiste 1767 til Halle, hvor han derpaa studerede i et Par Aar og hørte Meyer, Boehme, Juncker, Eberhard, Niezke og Wahlfart, kom 1769 til Kjøbenhavn, hvor han 20. Septbr. indskreves som Student, blev 1773 medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, tog 1778 medicinsk Examen og $\frac{12}{6}$ s. A. den medicinske Doctorgrad, hvorpaa han fik kgl. Udnævnelse som succederende Physicus i Christianssand, hvor han ved Zees Død 1781 tiltraadte dennes Embede, og her døde han, uvist naar.

Skrift: Diss. inaug. de præstantissima methodo illustrandi materiam medicam practicam. Hafn. 1778.

Claus Petersen

var født $\frac{1}{3}$ 1762 efter Nogles Mening i Kjøbenhavn, efter Andre i Holbæk Amt. Han blev privat dimitteret til Universitetet 1780, tog 1788 medicinsk Embedsexamen og blev s. A. Stiftsphysicus i Christianssand Stift, udnævntes $\frac{28}{1}$ 1812 til R. af Db. og blev $\frac{11}{11}$ 1812 Stadsphysicus i Christiania, hvor han døde 1823. Han var gift med Christine Vilhelmine Lakjer, Datter af Sognepræst P. B. Lakjer i Ramløse paa Sjælland.

Skrift: Cogitationes quædam de radice Ipecacuanhæ. Hafn. 1786.

Næs.

Ved Jernværket her var J e n s B a n g, som før omtalt, ansat som Læge 1774—76.

Mandal.

Her nedsatte sig lige i Slutningen af Aarhundredet en Læge, idet C a r l F r e d r i k M i c h e l s e n 1799 nedsatte sig her, hvor han forblev ind i dette Aarhundrede.

Carl Fredrik Michelsen

var født ved Kjøbenhavn $\frac{11}{4}$ 1771, blev Student 1788 og tog medicinsk Examen 1799, hvorpaa han nedsatte sig som practiserende Læge i Mandal, blev 1808 Physicus i Norge, forflyttedes 1810 til Slagelse og her døde han $\frac{22}{4}$ 1817.

Flækkefjord

blev i Slutningen af Aarhundredet Sædet for en Landphysicus for det omliggende District, og hertil udnævntes da L o r e n t s V i l h e l m W a l t h e r, som beklædte Embedet indtil 1823.

Lorents Vilhelm Walther

var født $\frac{2}{2}$ 1767 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Laurids Walther, var Taxadeur ved Toldboden; Moderen var Karen Ibsen, født Ring. 1782 blev han sat i Frue Skole, hvorfra han 1784 dimitteredes til Universitetet, hvor han 1794 tog medicinsk Examen. 1791—96 var han medicinsk Candidat ved Fredriks Hospital, tog $\frac{7}{7}$ 1797 den medicinske Doctorgrad, bereiste s. A. ifølge kgl. Befaling Christianssands Stift for at undersøge Radesygen, blev 1799 Physicus i Flækkefjord med tilhørende District, entledigedes $\frac{6}{2}$ 1823 efter Ansøgning og døde $\frac{6}{12}$ 1830.

Skrift: Disp. inaug. de asphyxia, præsertim neonatorum. Hafn. 1797.

Stavanger.

Her nedsatte Hans Munk sig 1798 som practiserende Læge, og $\frac{4}{1}$ 1799 blev han Physicus i Stavanger med District, hvor han forblev til 1803, da han flyttede til Drammen.

Bergen.

Her var Johan Andreas Büchner Physicus indtil 1806; men han led i sine sidste Aar meget af Stensmerter, og dette har formodentlig været Aarsag i, at 1787 Laurids Monrad blev udnævnt til adjungeret Stadsphysicus i Bergen, hvor han 1806 efterfulgte Büchner. Johan Carl Christian Pape, som fra 1754 havde practiseret i Bergen, døde 1774, og først 1788 kom her igjen en practiserende Læge, Johan Ludvig Fischer, som endnu var her 1799.

Laurids Monrad

var født $\frac{8}{8}$ 1762 i Porsgrund, hvor Faderen, Jørgen Herman Monrad, gift med Catharine Stranger, var Sognepræst. Inden han var 1 Aar gl. mistede han sine Forældre, hvorpaa hans Mormoder, Catharine Stranger, tog sig af ham og anbragte ham senere i Christiania Skole, hvorfra han deponerede 1780. 1781 tog han philosophisk Examen, hvorpaa han lagde sig efter Medicinen, tog 1785 medicinsk Examen, var 1785—87 medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, blev $\frac{23}{6}$ 1787 Dr. med. og s. A. adjungeret og succederende Stadsphysicus i Bergen, 1806 virkelig Physicus, fra hvilket Embede han entlediges $\frac{15}{7}$ 1829, efterat han havde overtaget Bergens Løveapothek ved sin Søns Død, blev $\frac{29}{8}$ 1832 R. af

Vasaord, og døde $\frac{1}{12}$ 1836. 1790 havde han ægtet Charlotte Amalie Oppenheim, med hvem han havde 2 Sønner og 3 Døttre.

Skrift: Disp. inaug. de laude regiminis frigidi limitanda. Hafn. 1787.

Johan Ludvig Fischer

er kun lidt bekiendt. Han var muligen født i Mark Brandenburg, forlod 1761 sit Hjem, blev Dr. med. og nedsatte sig vistnok 1788 i Bergen, hvor han endnu levede ugift 1799; hans senere Skjæbne er ganske ubekjendt.

Molde.

Ved Reskr. af $\frac{25}{2}$ 1784 befaledes et Landphysicat i Romsdalen oprettet, og samtidig udnævntes Johan Smith til Physicus her. Han tog Bopæl i Molde og døde her 1785, hvorpaa Matthias Joachim Goldt blev hans Efterfølger; men 1798 bestemtes, at der istedetfor 1 Physicus og 1 Chirurg skulde i Amtet være 3 Chirurger, og Physicatet gik da ind.

Johan Smith

var født $\frac{26}{10}$ 1758 i Slagelse, hvor Faderen, Kammerraad Antoni Smith, var Borgmester og Apotheker; Moderen hed Adelheide Jacobine Stæhr. Han undervistes først privat af Conrector Niels Broch, gik derpaa fra 1772 i Slagelse Skole og dimitteredes 1775 privat af Peter Søborg, studerede derpaa Medicin, tog 1782 theoretisk og 1783 practisk medicinsk Examen, disputerede $\frac{22}{5}$ 1784 for den medicinske Doctorgrad og gik derpaa til Molde ifølge den ham $\frac{25}{2}$ s. A. tildelte Udnævnelse til Physicus i Romsdalen; men allerede 1785 døde han, idet en smitsom Sygdom bortrev ham tilligemed hans Hustru Henriette Top, hvem han havde

ægtet $\frac{8}{4}$ 1785, og som var en Datter af Provst Didrik Top i Slagelse og Anna Catharine Eleonore Dorothea Henriksen.

Skrift: Disp. inaug. de podagra regulari. Hafn. 1784.

Matthias Joachim Goldt

var født i Juni 1759 i Assens, hvor Faderen, Johannes Ditlev Goldt, var Toldinspecteur. Han blev 1777 Student fra Ribe, blev Alumnus paa Borchs Collegium, tog 1784 medicinsk Examen og blev $\frac{4}{7}$ 1787 Dr. med. $\frac{29}{9}$ 1786 var han bleven udnævnt til Landphysicus i Romsdals Amt og Læge ved Reknæs Hospital, og i denne Stilling virkede han, skjøndt Krøbling, indtil han $\frac{6}{10}$ 1797 efter Ansøgning fik sin Afsked, hvorpaa han dog endnu en Tid practiserede i Molde indtil han ved en Paralyse sattes ud af Virksomhed. Han døde her $\frac{27}{10}$ 1808. Han var gift med Kirstine Margarethe Worm, Datter af Kjøbmand Peter Worm i Molde og Maren Nagel. Goldt siges at have besiddet „Talent, hurtig Nemme, grundige Studier og blandt dem philosophiske, ualmindelig god Kundskab saavel i de lærde, som i de levende Sprog,“ og han skal have været en fortrinlig Embedsmand.

Skrifter: Disp. de necessitate et usu respirationis, Partic. I—II. Hafn. 1782—83. —8. — Disp. de contusione trochanteris majoris. Hafn. 1784. —8. — Disp. de ephialte. Hafn. 1785. —8. — Disp. de febre hydrocephalica. Hafn. 1786. —8. — Disp. inaug. de colicoplegia. Hafn. 1787. —8.

Throndhjem.

Lægeforholdene her i Fredrik V.s Tid ere, som tidligere omtalt, ikke fuldstændig kjendte. Maaskee var Robert Stephan Henrici her allerede i Slutningen af hin Periode som practiserende Læge; men ialtfald blev

han $\frac{20}{2}$ 1767 udnævnt til Stadsphysicus her, hvilket Embede han beklædte indtil sin Død 1781, hvorpaa Johan Cold Frimann blev hans Efterfølger for Resten af Aarhundredet. Desuden fandtes her i denne Periode et Par andre Læger, saaledes nævnes en C. M. Lindemann, som forresten er ganske ubekjendt, som practiserende Læge her 1778[1]), og 1796 døde Dr. med. Henning Tonning, som mellem 1780 og 90 var bleven Taxadeur ved Toldboden.

Robert Stephan Henrici

var født $\frac{20}{2}$ 1718 i Helsingør, hvor Faderen, Jochum Henrici, var Toldkæmmererer ved Øresund; Moderen, Maria Tigh, var af adelig engelsk Herkomst. 1732 deponerede han fra Helsingør Skole, tog næste Aar philos. Examen og begyndte da at studere Medicin, blev Alumnus paa Borchs Collegium, reiste siden udenlands paa Fuirens Stipendium og tog $\frac{22}{10}$ 1748 den medicinske Doctorgrad herhjemme, blev $\frac{20}{2}$ 1767 Physicus i Throndhjem, senere Medlem af det norske Videnskabernes Selskab, 1779 Etatsraad og døde $\frac{16}{7}$ 1781.

Skrifter: Disp. de necessaria, utili & jucunda Temperamentorum cognitione. Hafn. 1736. —4. — Disp. de Moderamine affectuum. Hafn. 1737. —4. — Disp. de Salubritate Aëris Hafniensis. Hafn. 1738. —4. — Disp. de Laude & Præstantia Vegetabilium. Hafn. 1740. —4. — Dubia medica quædam eorumque explicatio. Hafn. 1741. —4. — Descriptio Omenti, Diss. inaug. Hafn. 1748. —4.

Johan Cold Frimann

var født $\frac{21}{7}$ 1751 i Selløø i Bergens Stift, hvor Faderen, Peter Harbo Frimann, gift med Sara Cold, var Sognepræst.

---

[1]) Nyerups Litt. Lex. p. 546.

Han deponerede 1769 fra Bergens Skole, studerede Mathematik og Medicin, var i et Par Aar Landmaaler, tog 1779 medicinsk Examen og blev derpaa Amanuensis hos Livmedicus Guldbrand, tog $\frac{18}{1}$ 1782 den medicinske Doctorgrad og blev $\frac{23}{1}$ s. A. Physicus i Throndhjem, hvor han døde $\frac{8}{2}$ 1826 efter 1822 at have taget Afsked som Physicus. Han var Broder til Digteren Claus Frimann.

Skrifter: Examen morbi cutanei epidemice grassantis. Hafn. 1779. — Observationes medico-practicæ varii argumenti, Diss. inaug. Hafn. 1782.

Henrik Tonning

er med Hensyn til Fødested og Herkomst ubekjendt. Om hans Ungdom og Studeringer vides ikke Andet, end at han en Tid var Hører ved Throndhjems Skole, og at han først studerede Theologi, men derpaa af nogle Velyndere bragtes til at studere Botanik og Medicin, hvorpaa han 1768 i Upsala creeredes til Dr. med. af Linnée. Nogle Aar efter nedsatte han sig i Kjøbenhavn som Læge, men kunde ikke faae Praxis og blev da endelig mellem 1780 og 90 udnævnt til Taxadeur ved Toldboden i Throndhjem, hvor han døde 1796.

Skrifter: Rariora Norvegica, Diss. inaug. botanico-medica. Upsalæ 1768. —4. — Norsk medicinsk og oeconom. Flora, 1ste Deel. Kbh. 1773. — Dagklokken for 1780. Kbh. 1780. — Nyttige og lærerige Samlinger, et Maanedsblad. Throndh. 1790. — En Afhandl. i N. Vdsk. Selsk. Skr.

Smaalenene.

Her ansattes $\frac{20}{5}$ 1785 en Landphysicus for Amtet, og hertil beskikkedes samtidig Christian Jesper Seip, som beklædte denne Post indtil sin Død $\frac{7}{3}$ 1806; men hvor han boede, er ikke bekjendt.

Christian Jesper Seip

var født 1751 (døbt $\frac{1}{12}$) i Kjøbenhavn, hvor Forældrene, Vilhelm Henrik Seip og Anna Mette Balling, boede. Han sattes i Helsingør Skole og deponerede herfra 1772, hvorpaa han studerede Theologi og $\frac{20}{7}$ 1774 tog theologisk Attestats, blev 1775 Alumnus paa Ehlers Collegium, studerede derpaa Medicin, var 1778—80 medicinsk Candidat paa Fredriks Hospital, lod sig 1780 examinere af det medicinske Facultet og blev $\frac{29}{3}$ 1782 Dr. med., hvorpaa han $\frac{20}{5}$ 1785 blev Landphysicus for Smaalenenes Amt, og her døde han $\frac{7}{3}$ 1806. Han var gift med Karen Glückstad, en Datter af Foged Glückstad i Ide i Norge.

Skrifter: Disp. de Angina inflammatoria. Hafn. 1776. —8. — Disp. de Nutritione. Hafn. 1777. —8. — Disp. de Menorrhagia lochiali. Hafn. 1778. —8. — Disp. de Amaurosi periodica. Hafn. 1779. —8. — Disp. de Pleuritide biliosa Partic. I-II. Hafn. 1780—81. —8.—Disp. de Scarlatina epidemica. Hafn. 1782. —8. — Sylloge observationum varii argumenti, Diss. inaug. Hafn. 1782. —8. — Erklæring om Dr. F. C. Nelle i Lærde Efterretnn. 1793.

Christians Amt

fik ligeledes $\frac{20}{5}$ 1785 en Landphysicus, Ernst Friedrich Eckhoff, som boede først paa Gaarden Rustad i østre Thoten, senere paa Billerud sammesteds, hvor han døde 1825.

Ernst Friedrich Eckhoff

var født $\frac{3}{3}$ 1745 i Wilster i Holsten, hvor Faderen, Vilhelm Eckhoff, gift med Cecilie Papen, var Archidiaconus. Han studerede i 3 Aar i Kiel Philosophi, Philologi og Medicin, laae derpaa i $\frac{1}{2}$ Aar i Kjøbenhavn og lagde sig her især efter Accouchement, tog omtr. 1782 den medicinske Doctorgrad i Kiel og blev $\frac{20}{5}$ 1785 udnævnt til

Physicus for Christians Amt, fra hvilket Embede han i Septbr. 1808 entledigedes; men han blev dog boende paa Billerud, hvor han døde $\frac{17}{1}$ 1825. Han var først gift med Hedvig Berg, som døde 1798, efterat have skjænket ham 2 Sønner, og ægtede derpaa $\frac{11}{2}$ 1801 Susanne Elisabeth Darre, Datter af Generalmajor Michael Darre og Anna Christine Pram, hvilket Ægteskab var barnløst.

Hedemarkens Amt

fik ogsaa $\frac{20}{5}$ 1785 sin Landphysicus, hvortil udnævntes en forøvrigt aldeles ubekjendt Cand. med. A. C. Bentzon med 272 Rd. aarlig Løn. Han er rimeligvis død inden Aarhundredets Udgang; men hvem der da blev hans Efterfølger, er ikke bekjendt.

Nordlandene.

$\frac{12}{2}$ 1790 besluttedes efter Forslag af Amtmanden for Nordlandenes Amt, at der, for at hæmme den i Amtet herskende veneriske Sygdom, skulde indrettes et Sygehus og antages en Læge med en Feltskjærsvend til Assistance. Lægen skulde have en aarlig Løn af 400 Rd. med 100 Rd.s Tillæg for de første 3 Aar til en Assistent, og til Læge udnævntes da samtidig en G. Jessen, som forøvrigt er ubekjendt, hvis det ikke er den Georg Jessen, som ellers angives at have practiseret i Nyborg 1790—1803, og som her er omtalt.

Island.

Biarno Paulsen var Landphysicus her indtil sin Død 1779, og samme Aar maa hans Eftermand, Jon Svendsen, sikkert have overtaget Embedet; idetmindste var han her allerede 1783, da han ved kgl. Reskript fik Tilladelse

til at undervise to unge Mennesker i Anatomi og Chirurgi, forat de senere kunde blive Chirurger.

Jon Svendsen

var Søn af Lagmand Svend Sølvesen paa Island. Han studerede Medicin i Kjøbenhavn, hvor han laae som Alumnus paa Valkendorffs Collegium, og omtrent 1779 blev han, som omtalt, Landphysicus paa sin Fødeø, hvor han døde 1803.

Skrifter: Observatio circa tineam capitis in Islandia grassantem. Hafn. 1777. —8. — Disp. de circumspecta gargarizatus usu. Hafn. 1779. —8. — Saxtorfs Udtog af Jordemodervidenskaben, overs. paa Islandsk. Kbh. 1789. — Afhdll. i det isl. Litt. Selsk. Skrift. —

Af **Udlændinge**, som toge Doctorgraden ved Kjøbenhavns Universitet og atter forlode Landet, har vi for dette Tidsrums Vedkommende kun Een at nævne; men desuden skulle vi her omtale nogle Udlændinge, som dog bleve mere eller mindre knyttede til Danmark under deres Ansættelser, medens de dog ikke kunne komme ind blandt de her ellers omtalte Læger. 1773 blev Johan Gerhard König fra Ungarnhof i polsk Liefland Dr. med. her. Han havde først lært Pharmaci i Riga, siden været Apothekersvend i Sorø og Viborg, studerede Medicin i Upsala og kom derpaa paa Fredriks Hospitals Apothek, gjorde nogle botaniske Reiser her i Landet, blev 1767, efterat være examineret af Facultetet, Medicus ved den danske Mission i Tranqvebar, derpaa 1773 fraværende creeret til Dr. med. og døde 1785. Han var en fortrinlig Botaniker og Medlem af Videnskabernes Selskaber i Danmark og Norge. — $\frac{27}{10}$ 1786 blev Fredrik Vilhelm Conrad Koch fra Rendsburg, som tidligere havde studeret i Kiel og derpaa

i Kjøbenhavn, Dr. med., hvorpaa han blev Physicus i Glückstad, hvor han døde 1833. — $^{18}/_{6}$ 1789 disputerede Fridrich Christian Thomas fra St. Christoph i Vestindien, og han nedsatte sig derpaa paa Barbados, hvor han døde før 1834. — 1795 blev Johan Gottfried Klein, født i Tranqvebar, fraværende creeret til Dr. med.; han havde studeret i Halle, senere i Kjøbenhavn og var 1791 bleven dansk Missionsmedicus i Tranqvebar.

Af **danske Læger i Udlandet** kan nævnes Jens Peter Orsleff, født i Holtug paa Sjælland; han tog 1790 medicinsk Examen og 1791 Doctorgraden, hvorpaa han nedsatte sig i Narva i Rusland, hvorfra han 1825 vendte tilbage til Kjøbenhavn, hvor han døde 1835.

D. Chirurger.

Det anatomisk-chirurgiske Theater, som var blevet stiftet i Christian VI.s Tid, havde under denne Konges Regjering og under Fredrik V. saalænge Simon Kryger levede og stod i Spidsen for det, havt sin kraftigste Blomstringstid; men da Kryger var død og Hennings med sin svagere Character var bleven hans Efterfølger, begyndte Virksomheden at tage af, og Chirurgiens Studium gled lidt efter lidt umærkeligt over i en Forfaldstilstand, som en Samtidig har beskrevet saaledes: „Paa Amphitheatrum anatomicum blev holdt flere Examina, end Forelæsninger. Examina lærtes udenad endog af dem, som fra Provincerne kom hertil og aldrig ret havde seet Cadavere uden i de Dage de skulde examineres. Prosectorerne anatomerte for dem, endog til deres saakaldte Cursus til hver Dags Examens-Lection, som de forud bleve advarede om at belave sig paa; Prosectorerne toge da og derfor anseelig Betaling. Chirurger bleve forfremmede til Embeder, som aldrig vare eller bleve examinerede. Institutets Lærer var vel bestandig virksom, men kunde ikke overkomme Alt, saasom han

var ene om Alt og havde saaliden Hjælp“ [1]). Det var saaledes en lidet glædelig Tilstand, som allerede saa kort efter Theatrets Oprettelse havde udviklet sig, og det maatte snart blive klart for Enhver, som havde nogen Interesse for Chirurgien, at der i høi Grad trængte til at gjøres Noget til at afhjælpe Mislighederne og forbedre Tilstanden. Det første Spor, vi finde til Bestræbelser herfor, er den i Reskr. af $\frac{1}{2}$ 1773, hvorved Callisen udnævntes til Prof. chir. ved Universitetet, udtalte Bestemmelse, at „den høie Skole, Theatrum anatomicum kaldet, skal ved nu- og daværende Directeur, Prof. Hennings's Død forenes med det kgl. Universitet i Kjøbenhavn“, og Callisen skulde da være Generaldirecteur. Det var altsaa Meningen at sammensmelte de to Instituter, eller rettere, at lade den chirurgiske Undervisningsanstalt gaae op i Universitetet, og var Hennings død inden lang Tid, var dette vel ogsaa da skeet; men Hennings levede endnu længe, og imidlertid udviklede Forholdene sig paa en hel anden Maade. Bestemmelsen, at forene den chirurgiske Læreanstalt med Universitetet, maatte nødvendigvis blive ilde anseet af de fleste Chirurger. Forholdet mellem dem og Lægerne var jo bestandig spændt, og det kunde derfor kun være med Misnøie og Mistro, at Chirurgerne saae sig gjorte mere afhængige af det medicinske Facultet; men Misfornøielsen fik desuden en ivrig Talsmand i Hofchirurgen Alexander Kølpin, som tillige var Overchirurg paa Fredriks Hospital, og som nærede det Ønske, engang at succedere Hennings. Til ham sluttede sig Fredrik Chr. Winsløw, Bodendick, Brieghel og flere ansete Chirurger, deriblandt naturligvis ogsaa Hennings, som ved selve sin Stilling var forpligtet til at forsvare det Institut, hvorved han var ansat. Endnu større syntes Faren at blive for Chirurgerne, da $\frac{13}{11}$ 1776 en Commission i Anledning af Indfødsrettens Indførelse blev ned-

[1]) Buntzen: Chir. i Danm., p. 38.

sat, bestaaende af Etatsraad Borch, Justitsraad Outzen, Justitsraad Klingberg, Livmedicus Aaskow, Prof. M. Saxtorph, Prof. Callisen, Kammerraad Engelbrecht og Hofmedicus Guldbrand, med det Hverv, at „da det ligger os meget om Hjertet at see Chirurgien blomstre og alle Hindringer ryddede af Veien for dens fulde Flor og Opkomst, og for at Hs. Maj. kan være forvisset om, at et fornødent Antal findes af unge og duelige Chirurgi til vor egen Tjeneste og til at forsyne vore kjære og troe Undersaatter, hvortil Indfødsretten udtrykkelig fordrer Indfødte, skulle de Ovennævnte da forderligst sammentræde, forat udfinde de kraftigste og bedste Midler til saadant vort hele Øiemeds Opnaaelse, ikke alene, hvorledes Chirurgien kunde hos os ophjælpes, men i Særdeleshed ved hvilke Foranstaltninger man nærmest og dog tilstrækkeligen kunde af unge og indfødte Chirurger, som alene skikkede til chirurgiske Poster, opdrage“. I denne Commission fandtes nemlig hverken Hennings eller nogen Anden af de egentlige Chirurger, men derimod Callisen, som skulde være Generaldirecteur, naar Sammensmeltningen var skeet, 3 Læger og endelig Folk, som maatte antages ikke selv at være egentlig sagkyndige, men nærmest at tilhøre de Lærdes Parti. Modstanden fra Chirurgernes Side blev derfor nu stærkere og mere organiseret; udadtil gav den sig en Tidlang mest tilkjende ved en forøvrigt i hele sin Tone saare lav og foragtelig litterair Feide mod Callisen, hvem man betegnede som en Renegat og Forræder; men dog bar den tilsidst en bedre Frugt; thi omtrent samtidig med at Commissionen fremkom med Resultatet af sine Forhandlinger, et Resultat, som forøvrigt ikke er nærmere kjendt[1]), fremkom Hennings, Kølpin, Bodendick, Brieghel, Lüders og Wins-

---

[1]) „Hvad disse gode Mænd skulde udrette, vidste de ikke, og hvad de har udrettet, vide vi ikke endnu,“ siger Riegels (De fatis faust. & inf. Chir., p. 435).

løw med et andet Forslag, som gik ud paa en ny chirurgisk Læreanstalts Oprettelse istedetfor det gamle Theater, og det kan vel nok antages at have bidraget til dette Forslags Fremme og Udførelse, at det i meget stemmede saaledes overens med Commissionens Betænkning, at Callisen endog antyder Muligheden af at denne var i flere Punkter plagieret af Kølpin og hans Medforbundne. Hvorledes dette forholder sig, lader sig ikke nu afgjøre; men det maa vel antages, at hvad der endelig gjordes for at ophjælpe Chirurgien, var et Resultat baade af Commissionens Arbeider og af Chirurgernes Bestræbelser, og dette Resultat var Oprettelsen af det kgl. chirurgiske Academi i Kjøbenhavn, som nu skulde træde istedetfor det anatomisk-chirurgiske Theater og den dermed i Forbindelse staaende Ordning af det chirurgiske Væsen, idet nu „Alt, hvad der hører til det Chirurgiske Fag", henlagdes under Academiets Bestyrelse, medens dette selv fremdeles bestod som Institut for sig selv, ganske uafhængigt af Universitetet og det medicinske Facultet.

Det kongelige chirurgiske Academi fik sin Fundats ved Forord. af $\frac{22}{6}$ 1785. Istedetfor den ved det gamle Theater enevældige Generaldirecteur traadte nu en mere collegial Autoritet. Som Professorer ved Academiet ansattes nemlig Generaldirecteuren for Chirurgien, Kongens Hofchirurg og Overchirurgen ved Fredriks Hospital, og dem paalaae det at besørge hele Undervisningen, hvortil de dog havde 4 Reservechirurger til Hjælp, at afholde Examina og at indstille duelige Personer til de civile og militaire chirurgiske Poster, som maatte blive ledige. I Forbindelse med Kongens Livchirurg og de øvrige kongelige Livchirurger dannede Professorerne et Collegium academicum, som til visse Tider skulde samles og afgjøre Academiets Anliggender, ved hvilke Leiligheder dog alle i Hovedstaden værende „Membra academica" skulde indbydes og havde Lov at deeltage i Forhandlingerne, medens kun Collegiets Medlemmer havde afgjørende Stemmer. En af Professo-

rerne skulde være Decan et Aar ad Gangen, idet Decanatet skiftede mellem dem alle Tre; kun skulde Hennings være det for Livstid, hvis han ønskede det. Den anatomiske Professor skulde boe ved det anatomiske Amphitheater og have Opsigt med hele Academiets Inventarium, og en anden Professor skulde forestaae alt det Oeconomiske. Blandt de 4 Reservechirurger maatte Collegium academicum vælge En eller To til Adjuncti academiæ og overdrage dem at foredrage visse Dele af Chirurgien, og et saadant Adjunctur sknlde da senere give Adkomst til et Professorat. Ligeledes skulde en Secretair og en Lærer i Chemi vælges af Collegiet.

Undervisningen skulde, som hidtil, meddeles gratis og foregaae ved offentlige Forelæsninger, som holdtes hele Aaret rundt paa Dansk eller Tydsk. I Vinterhalvaaret skulde navnlig Anatomi og Physiologi foredrages tilligemed Operationslære og Chemi. De Studerende skulde saavidt muligt gives Leilighed til Dissectionsøvelse, og Operationer skulde saavidt muligt vises paa Cadavere. I Sommerhalvaaret skulde derimod den theoretiske Chirurgi afhandles, Accouchementslære, legal Medicin og Pharmacologi; desuden skulde der læses over Bandagelæren og holdes Øvelser i Bandagers Anlæggelse. For de Chirurgers Vedkommende, som vilde ansættes i et chirurgisk Embede, Stadseller Districtschirurgicat, var det dog ogsaa nødvendigt at besidde Kundskaber i Medicinen; herfor sørgedes dog egentlig ikke ved Academiets Fundats; men det blev paa en Maade overladt Chirurgerne selv at sørge herfor, medens det dog udtaltes, at man ved Examen skulde prøve Candidaternes medicinske Kundskaber. Examiner skulde, som hidtil, holdes offentlig og gratis og saavidt muligt afholdes i Foraaret og Høsten. Candidaten skulde indlevere en skriftlig Beretning om sit Levnetsløb, ledsaget af skriftlige Vidnesbyrd fra de Lærere, hvis Undervisning han havde benyttet, og naar der da herved Intet fandtes at erindre, skulde han examineres i de ved Fundatsen befalede

Fag og endelig ved Examens Slutning „nøie prøves i de medicinsk-practiske Kundskaber“, hvorefter der tildeltes ham visse Characterer, som betegnede hans Duelighed til at beklæde et chirurgisk Embede.

Men Academiet skulde ikke alene være en Undervisningsanstalt, men ogsaa en Høiskole for den chirurgiske Videnskab hertillands, og i denne Henseende gaves da forskjellige Bestemmelser. Saaledes kunde Academiet optage baade inden- og udenlandske Medlemmer blandt fortjente Chirurger, udsætte Præmier for theoretiske og practiske chirurgiske Opgaver og ved Correspondance med Chirurger omkring i Rigerne holdes a jour med, hvad Mærkeligt der forefaldt i chirurgisk Henseende. Derfor forsynedes Academiet ogsaa med to Segl, hvoraf det større skulde, aftrykt i rødt Vox, anbringes paa Diplomer og academiske Testimonier, det mindre derimod benyttes til Breve. Endelig ordnedes Rangen for Academiets Lærere og samtidig for alle Landets Chirurger, som herved ikke hævedes lidet i Sammenligning med en tidligere Tids Chirurger.

Hvad *Locale* angik, da skulde indtil videre det gamle Theatrum anatomico-chirurgicum benyttes; men dette afløstes inden lang Tid af den Bygning i Bredgade tætved Fredriks Hospital, som alle nulevende Læger tilstrækkelig kjende.

Men ikke alene for Chirurgernes Uddannelse gjordes der i Christian VII.s Tid Anstrengelser, som bare god Frugt; ogsaa for Landets Forsyning med Chirurger sørgedes der, idet man bestræbte sig for paa denne Maade at skaffe navnlig Almuen en bedre og lettere Adgang til Lægehjælp, end det hidtil havde været Tilfældet, og dette søgte man opnaaet ved Ansættelsen af *Districtschirurger*. Begyndelsen gjordes med Aalborg Stift, hvor der $\frac{30}{12}$ 1773 ansattes 2 Districtschirurger, nemlig i Hjørring og Skagen; dernæst ansattes $\frac{20}{4}$ 1775 i Ribe Stift 5 Chirurger, nemlig i Ribe, Varde, Ringkjøbing, Holstebro og Lemvig; derefter kom Touren til Langeland, hvor der $\frac{4}{12}$

1776 ansattes en Chirurg i Rudkjøbing; dernæst bleve $\frac{19}{11}$ 1777 ansatte 6 Chirurger i Aarhus Stift, nemlig i Aarhus, Horsens, Grenaa, Ebeltoft, Randers og Skanderborg; $\frac{10}{3}$ 1779 ansattes 2 Chirurger paa Falster, nemlig i Nykjøbing og Stubbekjøbing; $\frac{5}{1}$ 1787 ansattes 4 Chirurger i Viborg Stift, nemlig i Viborg, Skive, Hobro, og 1 Chirurg for Nibe og Løgstør med Bopæl i Løgstør; $\frac{12}{10}$ 1787 forøgedes Antallet af Chirurger i Aalborg Stift med 3, som skulde boe i Aalborg, Nykjøbing og Thisted; $\frac{9}{5}$ 1787 oprettedes istedetfor 1 Provindsialchirurgicat for Sjælland 12 Chirurgicater, og heraf besattes samtidig Chirurgicaterne i Ballerup, Kjøge, Tryggevælde, Vordingborg, Skjelskjør, Slagelse og Kallundborg; $\frac{19}{9}$ 1788 ansattes Chiurger i Kolding og Veile, $\frac{21}{11}$ s. A. en Landchirurg paa Bornholm; $\frac{19}{8}$ 1791 ansattes 5 Chirurger paa Fyen, nemlig i Nyborg, Faaborg, Svendborg, Odense og Haareby imellem Assens og Middelfart, hvilket $\frac{13}{6}$ 1794 forandredes saaledes, at Districtschirurgen fik Bopæl i Assens, medens en Reservedistrictschirurg ansattes i Middelfart. Saaledes blev efterhaanden hele Landet forsynet med Districtschirurger, som hver havde sit bestemte Landdistrict tildelt, hvor han skulde besørge al Fattigpraxis gratis og udføre alle forefaldende offentlige Forretninger, enten alene eller i Forening med Physicus, og herfor fik han en vis aarlig Løn, som vel varierede noget paa de forskjellige Steder, men som i Regelen var 150 Rd. og kun paa et Par Steder beløb sig til 200 Rd., hvilken Løn imidlertid forbedredes endeel ved de Diæter, som vare Districtschirurgen tillagte for Embedsreiser, og ved den for offentlige Forretninger fastsatte Betaling. Ogsaa i Norge ansattes i denne Periode nogle Chirurger, saaledes $\frac{12}{6}$ 1789 i Throndhjem, $\frac{4}{3}$ 1791 i Romsdals Amt, hvor der $\frac{10}{8}$ 1798 fremdeles ansattes 2 Chirurger, $\frac{7}{12}$ 1792 3 Chirurger i Aggershus Amt, $\frac{16}{8}$ 1793 en Chirurg i Christianssund og endelig $\frac{11}{1}$ 1794 en Chirurg i Nordlandene. Disse Chirurgers Pligter og Løn vare de samme som i det egentlige Danmark. Endelig blev det for Islands Vedkommende alle-

rede $\frac{20}{6}$ 1766 bestemt, at her skulde ansættes 2 Fjerdingschirurger med 66 Rd. aarlig Gage, medens der desuden strax udbetaltes 100 Rd. til Hver til Anskaffelse af Instrumenter og Bøger, som da skulde høre til Embedet. Forat disse Chirurger kunde blive desto dygtigere, bestemtes da 1768, at der, for at opmuntre dem til at komme til Kjøbenhavn og studere ved Academiet, skulde tilstaaes dem Adgang til Universitetsstipendier; men de skulde rigtignok da ogsaa deponere og lade sig examinere af Consistorium. Det var et ingenlunde ringe Fremskridt, som betegnedes ved disse Embeders Oprettelse. Dels sørgedes nemlig herved for en bedre og lettere Adgang til Lægehjælp paa Landet, end hidtil, og dels var det en Foranstaltning, som maatte bidrage til at hæve Chirurgerne ikke lidt i deres egen og Andres Agtelse. Der havde nemlig vel tidligere været ansat Stadschirurger og enkelte Steder Provindsialchirurger; men disse Ansættelser vare dog ikke i den Grad virkelige Statsembeder, som Districtschirurgicaterne, og disses større Betydning fremgaaer ogsaa temmelig klart deraf, at efterhaanden flere og flere Læger, som havde foruden chirurgisk Examen ogsaa taget medicinsk Examen, søgte disse Embeder og saaledes bleve Ligemænd med Chirurgerne, og kunde det vel paa en Maade siges at være til Skade for den sidstnævnte Stands Medlemmer, at Læger ansattes i Pladser, som egentlig vare bestemte for dem, saa opveiedes dette Tab dog vistnok rigeligt ved den større Anseelse, som Standen i det Hele maatte komme til at nyde, og hvortil ogsaa den nu meget fyldigere og grundigere Undervisning gjorde den fortjent.

Hvad der saa væsentlig havde bidraget til at stille Chirurgerne lavere i Anseelse, var Foreningen af Chirurgiens Udøvelse og Barbernæringen, som en Tidlang vare uadskillelig forbundne, og som behøvede lang Tid til ret at blive skilte. Vistnok kunde man fra Christian VI.s Tid være Chirurg uden at være Barber; men Uddannelsen begyndte dog paa Barberstuen, og de Allerfleste kjøbte sig

ogsaa senere et Barberamt, hvilket ogsaa i og for sig gav Rettighed til at udøve Chirurgien, om end der nu tillige fordredes Examen ved Amphitheatret. Ved det chirurgiske Academis Fundats forandredes dette noget, idet det her udtrykkelig udtaltes, at med et Barberamts Rettighed skulde for Fremtiden „i det Høieste Frihed til at aarelade, trække Tænder ud og sætte Klyster“ være forbundet, medens forøvrigt al chirurgisk Praxis alene var vindiceret for dem, som vare examinerede ved Academiet, hvad enten de tillige vare Barberer eller ikke, og der krævedes ingen Uddannelse hos Barberer før Examen; hvorledes Vedkommende havde erhvervet sine første Kundskaber og Færdigheder, var ligegyldigt, og det var derfor nu ikke mere nødvendigt at gjennemgaae Leddene som Dreng og Svend hos en Barber. Imidlertid kunde man endnu i dette Aarhundrede ikke fuldstændigt komme ud af Maskepiet med Barbervæsenet, hvormed endnu en stor Deel af Chirurgerne vedbleve at give sig af, om end ikke personlig, saa ved Svende og Drenge, og dette gjorde ikke Lidet til, at Chirurgerne endnu ikke formaaede at hæve sig til fuldkommen lige Standpunkt med Lægerne, som vedbleve at see ned paa denne Stand i sin Helhed, og Forholdet mellem disse to Stænder vedblev derfor fremdeles at være ikke det bedste. Derimod ophørte efter Academiets Oprettelse Lægernes Klager over Chirurgernes Indgreb i deres Ret til indvortes Praxis, idet den Examen, som derved anordnedes, gav Chirurgerne Ret til „fri Udøvelse af medicinsk og chirurgisk Praxis“, saa at det nu mere kom alene an paa Lægernes egen Dygtighed, hvorvidt Folk vilde foretrække dem ved indvortes Sygdomme.

Ved **Hæren** vedbleve Chirurgerne, som hidtil, at være de egentlige Læger, og de bleve efter Academiets Oprettelse ogsaa bedre skikkede hertil, end tidligere, idet de nu fik en grundigere og omhyggeligere Undervisning, navnlig hvad de indvortes Sygdomme og deres Behandling angik. Ved Reskr. $\frac{7}{12}$ 1774 tillodes det Militairchirurger at prac-

tisere i indvortes Sygdomme ogsaa blandt Civile, hvilket, som bekjendt, tidligere var strengt forbudt. Ved Sessionerne skulde 2 Militairchirurger reise med de militaire Sessionsherrer, og da det fandtes, at adskillige Militairchirurger havde ved Bestikkelse ladet sig forlede til at udstede falske Attester om Tjenstdygtighed, blev dette ved Reskr. $\frac{22}{11}$ 1777 strengelig forbudt og belagt med Straf, og dette gav vel ogsaa Anledning til, at det senere paalagdes Districtschirurgerne at give Møde ved Sessionerne, hvorved man tillige vilde opnaae at faae paalideligere Meddelelser om Sundhedstilstanden hos det mødende Mandskab, som Districtschirurgerne antoges at maatte have nøiere Bekjendtskab til, naar de virkelig vare svagelige. $\frac{21}{8}$ 1790 udgaves en Instrux for Underchirurger[1]).

For **Flaadens** Vedkommende var det ligeledes Chirurgerne, som vare Læger, medens der kun aldeles undtagelsesvis ansattes en Læge som Admiralitetsmedicus, saaledes $\frac{13}{10}$ 1770 Urban Bruun Aaskow, som i denne Egenskab sendtes til Eskadren i Middelhavet.

Som Overchirurg var J. H. Voltelin ansat indtil 1771, i hvilket Aar Heinr. Callisen 2den Januar blev beskikket. Efter hans Afgang ansattes $\frac{5}{9}$ 1794 F. C. Winsløw, som imidlertid uden at have fungeret afgik $\frac{9}{1}$ 1795, hvorpaa T. F. Falckenthal blev Overchirurg.

Ved 1ste Division var G. F. König ansat indtil 1783, da J. Moldenhauer $\frac{15}{10}$ blev ansat, uagtet han ingen Examen havde, men paa Grund af udvist Duelighed som Underchirurg ved Qvæsthuset. Han blev i denne Stilling indtil 1808.

Ved 2den Division var Voltelin Chirurg indtil 1771, da han 2den Januar fik sin Afsked og efterfulgtes

---

[1]) En stor Masse Militairchirurger kjendes for denne Periodes Vedkommende; men deres Navne synes med Føie her at kunne udelades.

af Heinr. Callisen, som imidlertid gik af allerede $\frac{7}{9}$ 1792, hvorpaa J. H. Herholdt blev constitueret og $\frac{20}{6}$ 1794 fik fast Ansættelse.

Ved 3die Division var C. N. Grell ansat indtil sin Død 1790, hvorpaa C. H. Krüger 10de Mai constitueredes og $\frac{20}{6}$ 1794 fast ansattes.

Ved 4de Division var Hintze Divisionschirurg indtil 1785, da T. F. Falckenthal 1ste Novbr. constitueredes og $\frac{31}{8}$ 1787 fast ansattes. Da han blev Overchirurg, ansattes $\frac{13}{2}$ 1795 C. H. Hahn i hans Sted.

Ved Haandværkstokken var N. Nielsen ansat indtil han $\frac{22}{11}$ 1799 afgik med Pension, hvorpaa H. C. Müller ansattes i hans Sted.

Af kgl. Livchirurger levede Simon Gottlieb Braun endnu til 1772. $\frac{10}{4}$ 1768 blev Johan Friedrich Brieghel Kammertjener og Livchirurg hos Kongen, hvem han ledsagede paa Reisen 1768; han spillede en Rolle ved Sammensværgelsen mod Struensee, blev 1775 Justitsraad, virkede med Iver for det chirurgiske Academis Oprettelse og døde $\frac{10}{12}$ 1802 70 Aar gl. Samme Aar, som Brieghel blev Livchirurg, blev Alexander Kølpin Hofchirurg; han omtales nærmere senere. Idetmindste i nogle Aar var Christian Fredrik Hartvig Hofreiselæge, fra hvilken Post han maaskee afgik, da han 1774 blev Regimentschirurg ved Prinds Fredriks Regiment, hvorfra han 1781 forflyttedes til Fodgarden; han blev 1803 Medlem af Sundhedscollegiet og døde 1809. Endelig levede endnu i denne Periode Johan Gottfried Conradi som Hof-, Mund- og Tandlæge.

Hos Kronprindsen blev Johan Christian Bodendick 1776 ansat som Kammertjener og Livchirurg, hvilken Post han beklædte indtil 1810, da han paa Grund af Alderdom blev entlediget som kgl. Livchirurg. Han var født $\frac{26}{9}$ 1735 i Eckernførde, hvor hans Fader var Chirurg, lærte først hos Faderen og derpaa hos Regimentschirurg Techt i Slesvig, kom 1756 til Kjøbenhavn, hvor han navnlig stu-

derede Anatomi hos Heuermann, var derpaa i flere Aar ansat som Militairchirurg, blev 1762—64 Prosector hos Heuermann, 1764—73 Livlæge hos Grev Danneskjold, 1776—1810 Livchirurg hos Kronprindsen, senere Kongen, var en ivrig Medarbeider ved det chirurgiske Academis Oprettelse, entledigedes $\frac{6}{7}$ 1810 som Livchirurg og døde $\frac{20}{5}$ 1818 i Rendsborg.

Hos Arveprinds Fredrik var Frands Didrik Lüders, som døde 1806 som Justitsraad, Kammertjener og Livchirurg i 50 Aar.

I **Kjøbenhavn** levede i denne Periode, ligesom tidligere, en hel Deel Amtsmestre (1768 fandtes 19 og i Danmarks Speil for 1780 nævnes følgende Amtschirurger: Siemsen, Tønning, Rathsack, Baltzer, Wolff, Curtz, Muth, Stebusch, Schau, Buschow, Salomon, Pflug, Hofman, Reitzer. Dose, Mdm. Muxoll, Mdm. Solle og Mdm. Wendel), som ikke ere nærmere bekjendte, desuden endeel Chirurger, som vare ansatte i forskjellige Stillinger.

Generaldirecteur for Chirurgien var i den største Deel af denne Periode Wilhelm Hennings, som først ved sin Død 1794 forlod denne Post. som derpaa beklædtes af Heinrich Callisen indtil 1824.

Ved **Fredriks Hospital** var David Spierling Overchirurg en kort Tid efter Fredrik V.s Død, men døde da selv og efterfulgtes af Alexander Kølpin, som beklædte Posten indtil 1776, hvorpaa han efterfulgtes af J. Behrens, som døde 1781, hvorpaa Fredrik Christian Winsløw var ansat indtil 1795 og dernæst Heinrich Christian Friedrich Schumacher indtil 1811. Som Reservechirurger ansattes i dette Tidsrum 1767 Heuermann, 1774 J. Behrens, 1775 F. C. Winsløw, 1777 J. Wilbrecht, 1781 Wohlert, 1785 H. C. F. Schumacher, 1786 A. Fenger, 1788 J. H. V. Giesemann, 1792 C. S. v. Saldern, 1793 Thulstrup, 1797 Wisch, 1798 J. Colsmann, 1799 M. Skjelderup og A. Posselt.

Som Candidater gjorde i denne Periode en Mængde unge Chirurger og Læger Tjeneste.

Alexander Kølpin var født $\frac{9}{7}$ 1731 i Uetersen, hvor Faderen, Fredrik Christopher K., gift med Catharine Margarethe Ewers, var Rector ved Klosterskolen. Efter at have uddannet sig hos forskjellige Chirurger, gik han 1749 til Hamborg forat udvide sine Studier og derpaa 1752 til Kjøbenhavn, hvor Berger og Wohlert toge sig af ham. 1756 blev han Regimentsfeltskjær i Jylland; men 1763 kom han tilbage til Kjøbenhavn og lod sig examinere ved Amphitheatret samt af det medicinske Facultet, hvorpaa han fik Tilladelse til at practisere; men han ønskede at blive Provindsialmedicus og udarbeidede derfor en Doctordisputats, som han imidlertid ikke forsvarede, hvorimod han strax efter Examen fik Reisestipendium og derpaa begav sig til Udlandet, idet han gjennem Hannover, hvor han studerede hos Werlhof, gik til Strasborg, hvor han studerede Anatomi hos Pfeffinger, og derpaa til Paris, hvor han studerede hos Sabatier, Petit, la Faye, Morand, Louis, Bordenave, Levret, Nollet, Bomaire, Astruc og Ferrein, besøgte Hospitalerne og studerede i den botaniske Have. I Rouen øvede han sig i Stenoperationer hos Lecat og gik derpaa til London, hvor han studerede hos Pringle og Hunter, og begav sig derpaa over Holland til Hjemmet, hvor han ankom mod Slutningen af 1765. 1766 blev han Overchirurg ved Fredriks Hospital, 1768 Hofchirurg, 1773 Medlem af Directionen for Fredriks Hospital, 1774 Justitsraad, 1785—94 Professor ved chirurgisk Academi, og $\frac{20}{1}$ 1801 døde han. Han var en udmærket og meget anseet Chirurg, som iøvrigt har faaet en sørgelig Berømthed ved at v. Berger døde efter en af Kølpin foretagen Trepanation af Proc. mastoid., hvilket gav Anledning til en hel Pjecelitteratur.

Skrifter: Dissert. epistolaris de vitro antimonii cerato ad Joh. Fredr. Wohlert. Hafn. 1773. — De capitis læsionibus meletemata. Hafn. 1777. — De præstantia et progressu Chirurgiæ recentioris præ veteri, Oratio ad

solennem Academiæ Chirurgorum Regiæ inaugurationem. Hafn. 1788. — Die letzte Krankheit des Herrn Conferentsrath Bergers. Kopenh. 1791. — Opuscula Chirurgica, Vol. I. Hafn. 1799. — Afhandll. i Jurid., med., oecon. Tidende, Acta soc. reg. med. Haun. og svenske Vetensk. Acad.s Nya Handl.

Fredrik Christian Winsløw var født $\frac{12}{3}$ 1752 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Peder Christian W., en Brodersøn af Jacob Benignus W., var Medailleur, gift med Anna Dorothea Siewers. Han lagde sig alt tidlig efter Chirurgien, blev 1769 Compagnichirurg og Prosector hos Rottbøll, 1771 Underchirurg ved Qvæsthuset og s. A. indskreven som Student, var 1775—77 Reservechirurg ved Fredriks Hospital, udenlands i Frankrig og England 1777—80, blev 1781 Overchirurg ved Fredriks Hospital, 1785 Professor ved chirurgisk Academi, 1801 Hofchirurg og Medlem af Directionen for Fredriks Hospital, 1809 R. af Db., $\frac{2}{1}$ 1811 Etatsraad og døde $\frac{24}{6}$ 1811. Han skjænkede 1810 Fredriks Hospital et Legat paa 20000 Rd.

Skrifter: Afhandll. i Todes Journal, Collect. soc. reg. med. Hafn. og Phys. Bibl.

Heinrich Christian Friedrich Schumacher var født $\frac{15}{11}$ 1757 i Glückstadt, lærte Chirurgien og blev 1773 Compagnichirurg, kom 1777 til Kjøbenhavn for at studere ved Amphitheatret og blev her næste Aar Prosector hos Rottbøll, tog 1779 chirurgisk Examen og holdt fra 1781 private Forelæsninger over Anatomi, blev 1784 Reservechirurg ved Amphitheatret og s. A. Overskibschirurg, var 1785—86 Reservechir. ved Fredriks Hospital, var 1785—96 Adjunct ved chirurgisk Academi og tog her 1786 atter chirurgisk Examen. Han reiste derpaa udenlands 1786—89 og blev efter sin Hjemkomst Lector i Chemi ved Academiet, 1792 Regimentschirurg, 1795 Professor ved chirurgisk Academi indtil 1813, 1795—1811 Overchirurg ved Fredriks Hospital, 1803 Medlem af Sundhedscollegiet, 1808 Medlem af Directionen for Feltmedicinalvæsenet, 1811

Hofchirurg, R. af Db. og Medlem af Directionen for Fredriks Hospital. 1813 nedlagde han alle sine Embeder og trak sig tilbage til Landet for at leve i Stilhed, men vendte 1816 tilbage til Hovedstaden som practiserende Læge, blev $\frac{1}{11}$ 1817 Dr. med. honorar., 1819 atter Medlem af Directionen for Fredriks Hospital, s. A. Professor i Anatomi ved Universitetet, $\frac{14}{9}$ 1828 Etatsraad, og $\frac{9}{12}$ 1830 døde han. Han var en overordentlig lærd Mand baade som Læge og Naturkyndig og var navnlig en dygtig Anatom og Botaniker, efter hvem et Par Planteslægter opkaldtes. Han grundlagde Universitetets anatomiske Musæum. 1817 skjænkede han Universitetet en ny Rectorpocal, da den gamle, som Kong Jacob af Skotland havde skjænket, var brændt under Bombardementet.

Ved **Almindeligt Hospital** havde Overlægen en assisterende Chirurg, nemlig 1771—79 Helmcke og 1779—1800 Wolf Nicolai Jacobsen, som var født i Rendsborg 1754, examineret ved Amphitheatret 1779 og 1780 lod sig examinere ved det medicinske Facultet. 1800 blev han Overlæge ved Hospitalet, og i denne Stilling døde han 1808.

Ved **Vartov** var Christian Winckler ansat indtil 1769, da han efterfulgtes af Constantin Gottlob Voigt, som imidlertid allerede døde 1770, hvorpaa J. H. Stein havde Posten indtil 1797, hvorpaa den gik over i Lægers Hænder

Ved **Opfostringshuset** var Prætorius ansat indtil 1768; efter ham kom C. G. Voigt, som døde 1770 og efterfulgtes af J. H. Stein, der 1773 afgav Posten til Fredr. Gab. Gottl. Sibbern, som 1779 forlod Pladsen, som derpaa synes at have været ledig i nogle Aar. 1783—84 fandtes her atter en Chirurg, O. L. Kongsted; men da han forflyttedes til et Landdistrict, antog man en medicinsk Student, og derefter fulgte virkelige Læger i Resten af Aarhundredet.

Ved **Vaisenhuset** var Joh. Henr. Voltelin ansat

indtil 1771, og 1773 ansattes J. C. Solle; forøvrigt er Forholdet for Chirurgernes Vedkommende ubekjendt; Lægerne har vistnok tillige været Chirurger.

Ved **Tugthuset** var Daniel Mehl ansat indtil 1769, da C. G. Voigt overtog ogsaa dette Embede; men han døde, som omtalt, allerede 1770, og 1771 fik da J. H. Stein Pladsen, som fra 1773 gik over i Lægernes Hænder.

I **Hørsholm** boede idetmindste fra 1767 Johan Georg Schwimmer, som endnu var her 1780 og formodentlig har levet indtil 1790, da Johan Carl Holtzkamm blev Districtschirurg her, hvor han var indtil 1806.

I **Helsingør** levede Christian Beaufein endnu 1780, og samtidig med ham fandtes Wendel, som døde omtrent 1770, Johan Werner Græbe, som var her idetmindste fra 1768 til 1780, og Johan Peter Bay, som kom her omtrent 1774 og muligen efterfulgtes af Christian Almis, som nedsatte sig her imod Slutningen af Aarhundredet.

Ved Geværfabriken paa **Hellebæk** var Johan Carl Fredrik Keil ansat 1786—90, da han efterfulgtes af Peter Jacobsen, som var her indtil 1843.

I **Esbønderup** var Licht endnu ansat 1769, men efterfulgtes vistnok samme Aar af Mauritz, som vistnok var her indtil 1788, da Andreas Lynge blev Districtschirurg her, hvorfra han 1800 forflyttedes til Hillerød.

I **Hillerød** døde G. E. Hengst 1770 og efterfulgtes da af Abraham Wildbrecht, som 1780 forflyttedes til Jægerspris, og hans Efterfølgers Navn er ubekjendt.

Paa **Frederiksværk** var Peter Weischer ansat i Aarhundredets Slutning.

Paa **Jægerspris** var Abraham Wildbrecht ansat 1780—81 og efterfulgtes af Johan Melchior Hempel, som var her indtil 1801.

I **Ballerup** ansattes 1788 Olavius Eilertsen Kongsted som Districtschirurg; han døde her 1831.

I **Roeskilde** døde D. Bergau omtrent 1772 og efterfulgtes af Jacob Low som Amts- og Stadschirurg. Han døde 1779, og der er da ingen Chirurg bekjendt førend Johan Peter Stein $\frac{27}{2}$ 1789 ansattes som Districtschirurg her, hvor han døde 1805; maaskee har han dog været her før han fik Embedet.

I **Holbæk** boede Provindsialchirurg for Sjællands Stift, Svendsen, som imidlertid ikke var her længere, da her 1788 oprettedes et Districtschirurgicat. Den første Districtschirurg var Dr. Jens Bang, som dog boede i Sorø; men 1793 ansattes Fredrik Christian Nelle, som allerede døde 1796 og da efterfulgtes af Peder Christian Schjødtz Bagger, som var her indtil 1807.

I **Nykjøbing** paa Sjælland blev 1785 Cornelius Lind ansat som Amts- og Stadschirurg; han levede her indtil 1823 og blev i dette Aarhundrede Districtslæge her.

I **Kallundborg** levede i Begyndelsen af dette Tidsrum en Chirurg Hoffmann, som døde før 1780, og hans Enke beholdt derpaa Amtet og styrede det ved en Svend indtil Hans Christian Neumann $\frac{6}{5}$ 1786 beskikkedes som Chirurg og $\frac{9}{5}$ 1788 blev Districtschirurg i Odsherred; han døde 1800.

I **Slagelse** var J. H. Fertig Stadschirurg indtil 1777, og han efterfulgtes da af Hans Tønder Gyrsting, som 1783 forflyttedes til Skanderborg. $\frac{9}{5}$ 1788 udnævntes Johan Christian Gier til Districtschirurg; han var her indtil 1802.

I **Sorø** var J. V. Gerhardt Chirurg idetmindste indtil 1777. 1780 var her en Chirurg Mørch; forøvrigt er Forholdet ubekjendt.

I **Ringsted** fandtes 1777 en Stadschirurg Lange; 1789 ansattes Gottfried Walbohn som Districtschirurg; han døde 1805.

I **Næstved** boede Heberlin, som døde omtrent 1775, hvorpaa hans Enke i endeel Aar bestyrede Forretningen ved en Svend. 1788 blev Johan Reinhard Struckmann Districtschirurg, og efter hans Død 1792 kom Lorents Nielsen Münch.

I **Skjelskjør** blev $\frac{9}{5}$ 1788 Heinrich Friedrich Müller udnævnt til Districtschirurg, fra hvilket Embede han afgik 1801. Han stiftede 1827 et Legat, som han skjænkede til chirurgisk Academi.

I **Korsør** fandtes i Tiden fra 1774—80 og maaskee længere en Stadschirurg, Simon Groth Banson, som tillige var „Værtshusmand."

I **Vordingborg** blev $\frac{9}{5}$ 1788 Fredrik Christian Schreiber, som allerede var her i Byen idetmindste 1774, udnævnt til Districtschirurg; han døde 1800.

I **Præstø** boede idetmindste indtil 1780, og rimeligvis længere, J. M. Lewerentz, hvis Efterfølger ikke er bekjendt.

Paa **Vemmetofte** var F. Kølpin Chirurg indtil sin Død 1775, hvorpaa J. H. Fertig, som var Stadschirurg i Slagelse, flyttede hertil, hvor han døde 1787 og da efterfulgtes af Bernhard Ludvig Friedrich Roos, som først gik af 1828.

I **Tryggevælde** ansattes $\frac{9}{5}$ 1788 J. J. Ditmar som Districtschirurg.

Paa **Vallø** ansattes Johan Gottfried Rode, som tillige var Læge, 1787 som Chirurg, og han døde her 1816.

I **Kjøge** levede A. Petersen indtil 1792 og udnævntes $\frac{9}{5}$ 1788 til Districtschirurg. Efter hans Død fik Johan Jacob Lund Embedet.

Paa **Bornholm** var Abraham Falck Siemers Landchirurg 1788—95, da han flyttede til Norge, og han efterfulgtes da af Peter Ulrik Vilhelm Knauer; begge boede i Nexø.

I **Nykjøbing paa Falster** var fra 1768 Lorents Warkou Stads- og Landchirurg indtil omtrent 1772,

hvorpaa Johan August Marquardt nedsatte sig her, hvor han $\frac{10}{3}$ 1779 blev Districtschirurg og levede indtil 1808.

I **Stubbekjøbing** blev $\frac{10}{3}$ 1779 Nicolai Gottfried Koch, som Aaret iforveien var examineret ved Amphitheatret og Facultetet, men maaskee tidligere havde boet der i Byen, Districtschirurg og døde som saadan 1811.

I **Saxkjøbing** levede Johan Christian Bachhausen, som tillige var Birkeskriver ved Berritsgaard, idetmindste fra 1769 til 1780.

I **Nakskov** levede Jacob Vilhelm Hohnfeldt, som døde 1770, og 1771 omtales en Chirurg Johan Friederich. Omtrent 1774 nedsatte J. F. Plew sig her, hvor han blev kongelig Chirurg for Lolland, lod sig 1777 examinere, men døde samme Aar, og nu kom Asmus Langhorn, som 1804 blev Districtschirurg og døde 1810.

I **Nysted** boede Henrich Breche idetmindste fra 1769 til 1780 og maaskee længere. $\frac{16}{10}$ 1781 blev Johan August Heinrich Weiskopff Districtschirurg her, hvorfra han forflyttedes 1801.

I **Odense** levede D Thidtke og J. F. Ortmann endnu 1780; den Sidste var efter J. F. Reses Død 1770 bleven Stads- og Amtschirurg. Desuden levede her i Slutningen af Aarhundredet Chirurgerne Wandeler, Voigt, Schmaltz og Brohm og fra 1790 Districtschirurg Johan Christian Stützer, som døde her 1816.

I **Nyborg** var Christian Carl Rathsack bosat allerede 1771 og blev 1791 Districtschirurg, men døde vistnok 1797, i hvilket Aar Johan Friedrich Schønemann blev forflyttet fra Middelfart hertil, hvor han døde 1818.

I **Svendborg** var Johan Nicolai Mürer Stadschirurg 1780 og blev 1791 Districtschirurg, fik sin Afsked 1818.

I **Faaborg** levede C. Hempel i hele denne Periode; 1791 blev han Districtschirurg.

I **Middelfart** blev J. F. Schønemann 1791 Districts-

chirurg, og da han 1797 flyttede til Nyborg, efterfulgtes han af Johan Carl Ludvig Wittaseck, som blev her til 1802.

I **Assens** levede 1780 en Chirurg Johan Caspar Theisner. 1794 ansattes Peter Joachim Baumann som Districtschirurg her, hvor han døde 1847.

I **Bogense** practiserede fra 1797 Peter Christopher Boock, som senere blev Districtslæge her.

I **Rudkjøbing** ansattes 1776 Olaf Grønlund som Chirurg for Langeland; han døde her 1802.

I **Hjørring** ansattes $\frac{30}{10}$ 1773 Hans Jørgen Marcussen Beseler som Districtschirurg; han efterfulgtes 1778 af Vilhelm Næsted, som døde 1812.

I **Sæby** ansattes Heinrich Gustav Leopold Nicolas 1774 som Districtschirurg og levede her indtil 1814.

I **Thisted** var Clamor Engelhart Graff bosiddende idetmindste fra 1767 til 1780, og omtrent 1777 kom Johan Vilhelm Ribs, der tillige var Militærchirurg, hertil som en Slags Districtschirurg. Først 1787 kom her en virkelig Districtschirurg, nemlig Eberhard Neve, som var her indtil 1805.

I **Aalborg** levede 1780 tre Chirurger, Müller, Reuter og Pufler. 1787—89 var Christian Poul Scheel Districtschirurg her, og han fulgtes da af Christopher Friedrich Müller, som døde 1799.

Paa Grevskabet **Lindenborg** var Carl Friedrich Curtius ansat som Chirurg fra 1787 til 1817.

I **Løgstør** ansattes 1787 August Schultz som Districtschirurg; han forflyttedes 1801 til Kjøge.

I **Nykjøbing paa Mors** blev Johan Christian Schwartz 1787 Districtschirurg og døde her 1817.

I **Lemvig** ansattes $\frac{20}{4}$ 1775 en Districtschirurg, som vistnok var Andreas Arps, der idetmindste var her 1780. 1783 ansattes C. L. F. Cruse, der tillige var Læge, og ved hans Forflyttelse 1795 kom Daniel Gott-

lieb Voigt hertil, hvor han døde 1797, hvorpaa Eggert Christian Bagger, som druknede 1812, blev hans Efterfölger.

I **Skive** boede omkring 1780 Ferdinand Anton Thommesen. 1787 kom her en Districtschirurg, Johan Peter Gorgius, som 1800 forflyttedes til Aalborg.

I **Viborg** var C. F. Galmeier Stadschirurg indtil sin Død 1782, hvorpaa C. J. Kramer blev hans Efterfølger og 1787 blev Districtschirurg, men forflyttedes vistnok 1788 eller 1789, i hvilket Aar Heinrich Andreas Magnus Zetlitz blev Districtschirurg her, hvorfra han flyttede til Skive; han blev senere Apotheker i Stavanger. Samtidig med Galmeier boede her en anden Chirurg, Hohlfeldt.

I **Hobro** var omkring 1780 Johan Martin Brüchner Chirurg. 1787 ansattes som Districtschirurg Peter Jørgensen, som 1801 flyttede til Randers.

I **Randers** practiserede i Begyndelsen af Tidsrummet Nathanael Tønnis som Chirurg og senere hans Enke; desuden fandtes en Chirurg Ingvardt Boysen, som $\frac{10}{11}$ 1777 ansattes som Districtschirurg og Hospitalslæge, og som døde 1801.

I **Grenaa** ansattes 1777 Hans Wulf som Districtschirurg; han døde 1817.

I **Ebeltoft** blev 1777 Henrik Berg Districtschirurg; han døde vistnok 1803.

I **Aarhus** levede endnu 1780 J. F. Berner og samtidig Johan Caspar Weise, som idetmindste 1774 var der i Byen, og som 1777 blev Districtschirurg, men døde 1799 og efterfulgtes af Vilhelm Andreas Heinrich Schæffer, som døde 1804.

Paa **Frisenborg**, hvor der i hele det 18de Aarhundrede havde været en Godslæge, ansattes 1770 Johan Christian Bredenfeldt som Landchirurg; han døde 1804.

I **Skanderborg** ansattes 1777 Niels Siersted som

Districtschirurg, og efter hans Død 1783 kom H. T. Gyrsting hertil.

I **Horsens** practiserede Alexander Henrik Floch fra 1766, blev 1777 Districtschirurg, gik af 1804 og døde 1806. Samtidig med ham var C. F. Lederer ansat som Chirurg ved Hoffet, hvor han senere blev Læge.

I **Veile** boede omkring 1780 Andreas Kræmer. 1788 ansattes som Districtschirurg Christian Nicolai Klevesahl, som gik af 1820.

I **Fredericia** practiserede en Chirurg, Risum, som døde omtrent 1775, hvorpaa hans Enke fortsatte Forretningen.

I **Kolding** blev Johan Carl Sager 1772 Chirurg for Byen og Amtet, og efter hans Død 1788 blev Johannes Kræmer hans Efterfølger indtil sin Død 1808.

I **Ribe** levede i Begyndelsen af Tidsrummet Johan Joseph Wenzel, som døde omtrent 1772 og efterfulgtes af Johan Gottfried Petri, som 1775 blev Stads- og Districtschirurg og døde 1806. Samtidig med Sidstnævnte synes Johan Friedrich Henckel og Andreas Schamvogel at have maattet være.

I **Varde** var Ferdinand Martini Stadschirurg, som det synes, idetmindste til 1774, og han efterfulgtes af Johan Eveler, som 1775 blev Districtschirurg og døde 1800.

I **Ringkjøbing** var Johan David Kressin bosat fra 1766, blev 1775 Districtschirurg og døde 1795, hvorpaa C. L. F. Cruse fik Embedet.

I **Holstebro** ansattes 1775 som Districtschirurg Johan Heinrich Ludvig Drebing, som gik af 1812.

I **Christiania** var efter F. Bahnings Død 1767 Ditlef Rist, som tillige var Feltskjær, Stadschirurg indtil 1775, da han formodentlig døde; i dette Aar blev Henrik Hess, som døde 1795, Stadschirurg, og hans Efterfølger var formodentlig Peter Christian Nelle, som døde 1800. 1790—91 boede Christian Andreas Fugle-

berg, som ellers boede i Fredriksstad som Militairchirurg, i Christiania.

I **Bragnæs** var Johan Christopher Siemers bosat som Chirurg indtil sin Død omtrent 1775, hvorpaa hans Enke i nogle Aar fortsatte Forretningen. 1780 nedsatte H. C. Meyer sig her som Chirurg.

Ved **Kongsberg** Sølvværk var J. Kron ansat indtil sin Død 1778, hvorpaa hans Søn af samme Navn havde Posten indtil sin Død 1783. Derpaa blev Johan Abraham de Besche Bergchirurg, og han gik først af 1838.

I **Fredriksstad** var Johan Gottlob Groth Chirurg fra omtrent 1770; hans Efterfølger var formodentlig Carl Didrik Ehlertz, som ved Testamente 1790 legerede sit halve Bo til Byens Fattige.

I **Fredrikshald** var indtil 1780 C. D. Ehlertz ansat som Stadschirurg. Hans Efterfølger var Riffestahl, som tillige var Militairchirurg.

I **Tønsberg** levede idetmindste 1770—80 en Chirurg Goldbach.

I **Skeen** var indtil omtrent 1777 en Simmer Chirurg; derpaa kom Johan Jacob Julius Wiesenhavern, og samtidig med ham var maaskee Christian Reedisch.

I **Laurvig** var Regimentsfeltskjær Daniel Gabriel Schreiber tillige Stads- og Hospitalschirurg i en stor Deel af dette Tidsrum.

Paa **Fredriksværn** var Johan Fredrik Deitman Chirurg idetmindste 1770—80.

I **Kragerø** var Niels Bosen Møller Chirurg en Tid lang.

I **Østerrisøer** omtales i dette Tidsrum en Chirurg Johan Carl Penne.

I **Arendal** var Zacharias Schlyter Amtschirurg indtil omtrent 1777 og efterfulgtes da af sin Søn Mads Schlyter.

I **Christianssand** var Gottlieb Beyer Stadschirurg omtrent 1770 til 1780 og efterfulgtes da af Schnell. 1768

kom hertil Anton Vilhelm v. Fangen, som var født i Oldenburg 1739, 1761 blev ansat som Underchirurg ved Artilleriet i Norge og efter Krygers Anbefaling 1766 blev Regimentschirurg, hvorpaa han 1768 kom til Christianssand som Garnisonschirurg, og her blev han til sin Død. Da Apotheket var i slet Stand, forskrev han sine Medicamenter andenstedsfra og laae derfor i stadig Strid og Processer med Apotheker Schultz og navnlig hans Enke. 1771 mistede han al sin Eiendom ved Ildebrand, og saavel herved, som ved Processerne, blev han en Tid en fattig Mand. Han var imidlertid af Publicum anseet for en dygtig Læge og benyttedes meget baade i udvortes og indvortes Sygdomme, hvorved han kom i Strid med Dr. Nielsen, og ved Reskr. $\frac{17}{10}$ 1774 blev al medicinsk Praxis hos Civile ham forbudt; men en Mængde ansete og formuende Borgere søgte da hos Kongen om Tilladelse for v. Fangen til at practisere og bilagde Ansøgningen med en Mængde Attester fra Forskjellige, hvoriblandt Biskoppen og Stiftsbefalingsmanden, hvorved hans Duelighed bevidnedes, og da det chirurgiske Academi anbefalede Ansøgningen, fik han $\frac{6}{1}$ 1786 kgl. Bevilling til at practisere „interne paa de Civile“. Han døde $\frac{26}{3}$ 1804.

I **Mandal** nævnes mellem 1770 og 80 Honoratius Bonnevie og Abraham Brodersen som Chirurger.

I **Flækkefjord** var Henrik Degen, som 1777 examineredes af Facultetet, allerede iforveien ansat som Chirurg; han var der endnu 1780. 1795 opholdt Bataillonschirurg Georg Fredrik Heckel fra Christianssand sig her i 4 Maaneder for at behandle de Radesyge paa Sygehuset.

I **Stavanger** var en Chirurg Schlyter indtil omtrent 1777, hvorpaa Tychsen blev Stadschirurg her.

I **Bergen** omtales mellem 1770 og 80 som Stadschirurger Regimentsfeltskjær Didrik Lauw, Ulrik Fredrik Lauw, Johan Conrad Hinüber, Peter Hersleb Galschiøt, som tillige var Hospitalschirurg, Hein. Lauw,

Madam Schillings, Madam Bech og Madam Hochkirken. 1766 eller 67 ansattes Peter Hersleb Galschiøt som Chirurg ved Stiftelserne i Bergen, hvor han endnu var 1799.

I **Molde** var Gottlieb Fredrik Lange ansat som Hospitalschirurg.

I **Christianssund** var 1780 Oluf Bagger Chirurg. Hans Efterfølger var formodentlig Samuel Hoffmann, som $\frac{16}{8}$ 1793 blev Stadschirurg her, hvor han døde 1822.

I **Throndhjem** var Johan Fredrik Fischer Stadschirurg fra omtrent 1770 og vistnok indtil 1790, da Henrik Fredrik Friese blev Stadschirurg indtil 1802.

I **Tromsø** ansattes 1793 Claus Jacob Monrad som Chirurg; han forflyttedes 1802.

I **Vardø** ansattes 1779 Stoltenberg som Chirurg.

I **Romsdalen** var J. C. L. Wittaseck Chirurg 1791—97, og i **Nordlandene** ansattes 1795 Johan Friedrich Winther som Districtschirurg; han afgik først 1842.

Paa **Island** kjende vi kun et Par Chirurger, nemlig Jon Pedersen, som døde 1801, og Svend Paulsen, som fra 1799 var Chirurg i Sønderamtet, hvor han døde 1833; begge har udgivet islandske Skrifter om deres Fødeøs Sygdomme.

E. Fødselshjælpere.

Ligesom det i Fredrik V.s Tid var et saare betydeligt Gode, at Fødselsstiftelsen paa Fredriks Hospital oprettedes og derved en bedre Undervisning i Accouchement blev mulig for Læger og Jordemødre, saaledes skete i Christian VII.s Regjeringstid atter et saare væsentligt Fremskridt, da Dronning Juliane Marie ved Gavebrev af $\frac{29}{1}$ 1785 skjænkede det fornødne Locale til den nye Fødsels-

stiftelse, som i Løbet af et Par Aar gjordes færdig til sin Bestemmelse og ved Resk. af $\frac{23}{3}$ 1787 fik sin egentlige Fundats, som var udarbeidet af en Commisson, bestaaende af Geheimeraad Holmskjold, Etatsraad Schov, Livmedici Aaskov og Guldbrand og Justitsraad M. Saxtorph. I Gavebrevet blev det bestemt, at Stiftelsen skulde tjene ogsaa til Oplæring af Accoucheurer og Jordemødre, som skulde have fri Undervisning og Ophold, og til Vederlag herfor skulde de da i Læretiden gjøre Tjeneste som Opvartningskoner hos Barselqvinderne. Disse Lære døttre skulde da, for at Landet efterhaanden kunde rigelig og ligelig forsynes med Jordemødre, indsendes fra de forskjellige Amter og Godser, og forat man nogenlunde kunde sikkre sig imod at faae uskikkede Personer tilsendte, skulde de medbringe Attester fra Physici og Præster, hvorved deres legemlige og aandelige Duelighed til at lære Jordemoderkunsten skulde godtgjøres. De skulde anvende $\frac{1}{2}$—1 Aar paa Undervisningen, som ledede s dels af Fødselsstiftelsens Jordemoder, dels af Prof. artis obstetriciæ, og skulde gives dels ved Forelæsninger, dels ved practisk Øvelse, navnlig i Exploration, og i denne Henseende skulde de øves paa et Phantom, førend de øvede sig i Naturen. Cursus skulde tilendebringes i et halvt Aar, og Examen skulde da, som hidtil, afholdes paa Universitetet i Overværelse af Jordemodercommissionen og Stadens Jordemødre, og en Protocol skulde her føres, „hvorefter de ved given Leilighed af Øvrigheden og andre Vedkommende til Jordemødre kunne antages og beskikkes." Forat forsyne Landene med det tilstrækkelige Antal Jordemødre, bestemtes det, at Danmark og Norge skulde skiftes til at indsende Lære døttre, saaledes at der i det ene Aar indsendtes To for hvert af de 6 Stifter i Danmark og det andet Aar To eller Tre for hvert Stift i Norge; men Tilstrømningen var ikke stor, og $\frac{18}{7}$ 1789 befaledes det Stiftamtmændene at sørge for, at saadanne Lære døttre opmuntredes til at melde sig. Det viste sig imidlertid, at saadanne Jordemødre under-

tiden, naar de vare udlærte, ingen Ansættelse kunde faae og derfor søgte andre Næringsveie, og det blev derfor ved Reskr. $\frac{11}{6}$ 1791 befalet, at ingen Lærędøtte herefter maatte indsendes til fri Oplærelse uden at der forud var udseet Steder, hvor de siden skulde ansættes.

Man bestræbte sig stadig for at forsyne Landet bedre og bedre med Jordemødre, og i denne Henseende mødtes Regjeringen og Godseierne i deres Bestræbelser, idet flere af de Sidste ansatte Jordemødre paa deres Godser mod en fast Løn, medens Regjeringen arbeidede for at faae Jordemødre ansatte saavel i Kjøbstæderne, som paa Landet mod Vederlag dels i fast Løn, dels ved en vis Betaling af dem, som betjente dem, fastsat ved Reskr. $\frac{29}{4}$ 1791. Noget, som forøvrigt mødte ikke ringe Modstand i Publicum, som det sees af de forskjellige Reskripter, hvorved det tillodes, at Jordemødres Tilgodehavende maatte inddrives ved Udpantning. I Kjøbenhavn ophævedes ved Reskr. $\frac{17}{7}$ 1795 den Bestemmelse, at der i Staden skulde være 60 Jordemødre, idet det tillodes examinerede Jordemødre i ubegrændset Antal at udhænge Skilt og practisere, kun at de skulde aflægge Ed til Magistraten. Omtrent 1797 udgaves en af Jordemodercommissionen udarbeidet Instrux, som senere er vedbleven at være gjældende uforandret, idetmindste til den allernyeste Tid.

Ligesom der $\frac{23}{3}$ 1787 sørgedes for Jordemødrenes Oplærelse, saaledes gaves samtidig Bestemmelser, som sigtede til Lægers og Chirurgers Undervisning, og den tidligere Bestemmelse, at alle Læger og Chirurger, som vilde have offentlig Ansættelse, skulde lade sig examinere og prøve i Accouchement, gjentoges her. Ligesom Læredøttrene, saaledes skulde da og Studenterne og de vordende Chirurger tilbringe en vis Tid paa Stiftelsen, som fastsattes til 4—8 Maaneder; de skulde have frie Værelser og fornøden Ildebrand, men forøvrigt selv betale deres Underholdning.

F. Hospitaler.

Det i forrige Tidsrum stiftede kongelige Fredriks Hospital forenedes 1771, hvad Direction og Indkomster angik, med den 2 Aar tidligere oprettede Inoculationsanstalt; men dette ophævedes allerede $\frac{10}{12}$ 1772, da ogsaa forskjellige andre af Struensee indførte Forandringer, som for Størstedelen strede mod Fundatsen, ophævedes. Derimod forandredes Sammensætningen af Directionen noget, saa at den nu kun skulde bestaae af Commandanten og Overpræsidenten i Kjøbenhavn, en af de kongelige Livlæger, en af Universitetets medicinske Professorer, Generaldirecteuren for Chirurgien, en Committeret af det danske Kammer og 2 Mænd af Magistraten eller Borgerskabet. Accouchementshuset forblev endnu en Tid lang forenet med Hospitalet, men skiltes derfra 1787, da den nye Fødselsstiftelse oprettedes. Nogle Bestemmelser angaaende det Oeconomiske og de administrative Details gaves vel i dette Tidsrum; men i det Væsentlige vedblev forresten Alt at gaae i det tidligere Spor.

Endnu et Sygehospital fik Hovedstaden i denne Periode, idet Almindeligt Hospital, som 1764 var stiftet i den Hensigt, at tjene som en Pleieanstalt for fattige Syge og Krøblinger, altsaa efter de gamle Hospitalers Mønster, fra 1771 tillige benyttedes som en virkelig Helbredelsesanstalt for Fattigvæsenets Syge og forsynedes med en Læge og Chirurg, og denne Benyttelse af Hospitalet greb efterhaanden mere og mere om sig, saa at det allerede ved den her omhandlede Periodes Udgang havde udviklet sig til det Hospital, som den nulevende Generation ogsaa har kjendt, og hvor den oprindelige Plan var bleven en Biting.

Som et Hospital for en enkelt Specialitet kan endnu nævnes Inoculationsanstalten, hvis Tilblivelse navnlig skyldtes Struensee og v. Berger, vel især den Sidste, som var en ivrig Talsmand for Inoculationen som Beskyttelsesmiddel mod Kopperne. $\frac{13}{10}$ 1769 nedsattes nem-

lig en Commission, bestaaende af Struensee, v. Berger og Etatsraad Linde, som skulde afgive Betænkning over en Plan til en Stiftelse i dette Øiemed, og ved Reskr. $\frac{1}{12}$ 1769 stiftedes da Inoculationsanstalten, som aabnedes $\frac{14}{6}$ 1770 i en isoleret Gaard udenfor Nørreport, og som kunde rumme 48 Personer ad Gangen, hvoraf 16 Betalende og Resten Fritliggende. Det var vel nærmest beregnet paa Børn; men Adgangen var dog aaben for Alle mellem 3 og 50 Aar, dels fra Hovedstaden selv, dels fra Provindserne, navnlig Kjøbenhavns Amt. En Læge og en Chirurg vare ansatte til at foretage Inoculationen og lede Behandlingen i det Hele. Denne Anstalt bestod dog ikke ret længe, idet den ophævedes allerede 1783, da dens Indtægter bestemtes til en Pleiestiftelse for Nyfødte, hvortil man ogsaa tænkte sig dens Bygninger anvendte; men det Sidste blev dog ikke Tilfældet.

Fødselsstiftelsen havde, som tidligere omtalt, ved Christian VII.s Thronbestigelse sit Locale i den søndre Pavillon af Fredriks Hospital i Amaliegade, og her anbragtes efter Struensees Tilskyndelse en saakaldet „Kasse", hvor nyfødte Børn kunde henlægges, som derpaa bleve optagne i Pleieanstalten og opfødtes udenat Forældrene kjendtes eller havde Udgifter deraf. Man vilde derved hindre Barnemord; men „saasom berørte Kasse saa skammelig bliver misbrugt, at Liderlighed og Frækhed derved tiltager", som det hedder i Reskr. $\frac{4}{3}$ 1774, blev denne Indretning herved atter ophævet. Ved Gavebrev af $\frac{29}{1}$ 1785 skjænkede Enkedronning Juliane Marie en ved Siden af Fredriks Hospital beliggende Gaard, som hun havde kjøbt og istandsat, tilligemed 25 vestindiske Actier til Oprettelse af en fra Hospitalet aldeles adskilt Fødselsstiftelse, som ved Reskr. $\frac{23}{3}$ 1787 fik en fuldstændig Fundats, indeholdende Bestemmelser om Personalet og om Undervisningen af Jordemødre, Chirurger og Læger, og denne Stiftelse er det, som endnu bestaaer den Dag idag. Den bestemtes til at kunne optage 50 Fødende, hvoraf 10 skulde være

„særdeles fattige og skikkelige Borgerkoner af Kjøbenhavn“, som skulde have Alt frit under deres Ophold i Stiftelsen, og samme Gode tilstodes desuden 20 andre Fødende, medens de 20 resterende Pladser forbeholdtes Betalende, som inddeltes i 4 Klasser, der nøde forskjellig Pleie og Behandling efter den forskjellige Betaling, de erlagde.

Men ogsaa i Provindserne oprettedes i dette Tidsrum ikke faa Sygehuse, saaledes 1783 i Ribe, hvor det dog egentlig havde bestaaet nogen Tid iforveien, men uden egentlig Orden eller Sanction af Kongen, 1785 i Skanderborg og Kolding, 1789 i Randers, 1790 i Aarhus, 1794 i Odense, hvor man alt 20 Aar iforveien havde ansøgt om at faae et saadant, og saaledes flere Steder i Danmark og Norge. Sygehusene i Frederiksborg og Esbønderup fik en ny Fundats $\frac{12}{10}$ 1770. Ogsaa saakaldte Daarekister oprettedes flere Steder, saaledes ved Helsingørs Hospital, i Maribo osv.; men deres hele Indretning var, som bekjendt, rigtignok saadan, at de neppe kunne komme ind under Hospitalsbegrebet.

G. Apotheker.

Det vigtigste Foretagende, som for Apothekervæsenets Vedkommende bragtes til Udførelse i denne Periode, var Udgivelsen af en ny Pharmacopoe. Endnu havde man kun Dispensatorium hafniense fra 1658 og Taxten af 1672 som Rettesnor; men disse vare naturligvis i høi Grad forældede, og deres Midler vare allerede for en stor Deel forkastede. Det var ogsaa allerede i Christian VI.s Tid erkjendt for nødvendigt, at der maatte udarbeides en ny Pharmacopoe, og Kongen havde allerede da paalagt det i hans Tid oprettede Collegium medicum dette Hverv; men af forskjellige Grunde, som ikke tilfulde ere kjendte, men hvoriblandt dog Collegiet selv navnlig fremhæver den

Vanskelighed, det havde at træffe det Rette og hverken medtage for Lidt eller for Meget, blev Sagen bestandig trukken i Langdrag, og først 1769 tog man ret for Alvor fat derpaa[1]. Som Resultat af dette Arbeide, hvoraf v. Berger efter Todes Angivelse havde Hovedfortjenesten, medens Kratzenstein og Apotheker Cappel ogsaa skulle have været flittige Medarbeidere, fremkom endelig 1772 „Pharmacopoea Danica Regia auctoritate a Collegio medico Hauniensi conscripta", det første Arbeide hertillands af denne Art, som benævnedes Pharmacopoe. Efter en Fortale, hvori der gjøres Rede for Bogens Tilblivelse, dens Plan og Indretning, følger en kort Angivelse af Maal og Vægt og derefter selve Pharmacopoeen, som deles i 2 Dele, hvoraf den første omhandler Simplicia, den anden Composita. Ved hvert Simplex findes det officinelle Navn, dets danske, norske og tydske Navn, ved Planterne desuden Linnées Trivialnavn, Beskrivelse af Planternes Udseende, Voxested, Indsamlingstid og Kjendetegn paa Droguens Godhed. Til Simplicia henregnes ogsaa de saakaldte Salia vegetabilia, nemlig Potaske, Soda, Sukker, Syresalt, spansk Sæbe, Sod og Vinsten. Naar vi sammenligne det Antal Midler, som her anføres, med dem, som findes i Taxten af 1672, da finde vi en meget betydelig Reduction i Antallet, idet her f. Ex. af Planteriget kun findes 397 imod 800, af Dyreriget 41 imod 150 og saa fremdeles, hvilket beror paa, at en Mængde Midler, hvoraf flere, f. Ex. alle Ædelstenene, tidligere endog sattes meget høit, nu ere udskudte, og om end Hunde-, Hare-, Gjedde-, Svine-, Snoge- og Bjørnefedt, Gjeddegalde, Bukkeblod og Bukketælle og enkelte andre lignende Rariteter endnu ansaaes for nødvendige Artikler for et veludstyret Apothek, saa maa det dog indrømmes, at man i det Hele taget havde opnaaet at indskrænke Medicinalforraadet til Stoffer, som virkelig maatte ansees for

---

[1]) Tode: Med.-chir. Bibl. I, p. 2.

virksomme. Ligesom Tilfældet var med Simplicia, saaledes havde man ogsaa betydelig reduceret Antallet af Composita, idet man gik ud fra det meget fornuftige Princip, som udtales saaledes i Fortalen: „Etenim opinamur, Medicis rationalibus & vere doctis, genuinam Materiæ medicæ aliarumque ad Artem salutarem necessariarum Scientiarum cognitionem, copiam sufficientem ad conscribendas Formulas suppeditare: Agyrtis vero, iisque, qui prope Ægrotorum Lectulos demum ad Libros Formulares confugiunt, non scribimus." Af saadanne Composita findes 650 Nummere, og med de 593 Simplicia findes altsaa i hele Pharmacopoen 1243 Nummere imod 2925 i Taxten af 1672. Ligesom den nye Pharmacopoe havde en ubestridelig Fortjeneste af at udstøde en Mængde aldeles unyttige og uvirksomme, tildeels endog meget kostbare Droguer og Midler, saaledes har den ogsaa med Hensyn til Composita megen Fortjeneste ved en noget større Simplification af Sammensætninger; men i denne Henseende kan det dog ikke nægtes, at den endnu lader ikke Lidet tilbage at ønske, idet en stor Masse Midler endnu vare aldeles urimeligt sammensatte, og som Exempel kan anføres, at Theriaca Andromachi med 66 Ingredientser endnu findes heri, ligeledes en aldeles urimelig Mængde mere eller mindre sammensatte Plastre; men disse Forhold havde jo deres egentlige Grund i de paa den Tid endnu gjængse pathologiske Forestillinger.

Som et Uddrag af denne Pharmacopoe fremkom endnu i dette Tidsrum, nemlig $\frac{20}{3}$ 1799, en af Collegium medicum i Forening med Hovedstadens Fattiglæger efter kongelig Befaling udarbeidet Pharmacopoea pauperum, som var bestemt til Rettesnor for Læger og Chirurger i deres Praxis ved offentlige Stiftelser og for Fattigvæsenets Regning. Den indeholder 82 Simplicia og 138 Præparater og Composita.

Samtidig med Pharmacopoen fremkom 1772 en ny Taxt, beregnet dels for Danmark og Norge, dels for

Hertugdømmerne, og baade Pharmacopoe og Taxt autoriseredes af Kongen $\frac{16}{7}$ 1772 til almindeligt Brug overalt i Rigerne.

Visitatserne foretoges fremdeles paa samme Maade, som hidtil. Da Politimesteren i Christiania 1770 havde foretaget et Eftersyn af Apothekernes Medicinvægt og Maal, blev dette efter Apothekernes Klage ved Reskr. $\frac{20}{4}$ 1770 kasseret, og det udtaltes, at dette Eftersyn paalaae Physicus alene, medens Politimesteren kun skulde undersøge Apothekernes Handelsvægt og Maal.

Den Apothekerne fra gammel Tid tilstaaede Fritagelse for Næringsskat og anden communal Tynge, som Indqvartering o. desl., gav i denne Periode meget almindelig Anledning til Klager, idet der viste sig stærk Tilbøielighed hos de forskjellige Communer til at lade denne Begunstigelse uændset, og der udstedtes derfor en Mængde Reskripter, hvorved Apothekernes Privilegier i denne Henseende bleve haandhævede.

Som hidtil, yttrede sig ogsaa i denne Periode andre Handlendes Tilbøielighed til at give sig af med uberettiget Medicamenthandel og gav Anledning til gjentagne Klager og Besværinger fra forskjellige Apothekere, ligesom til Reskr. $\frac{1}{3}$ 1783, hvorved Straffen herfor fastsattes til 10 Rd. Mulkt første Gang og 20 Rd. næste Gang, som Øvrigheden uden videre skulde idømme, naar Factum var bevist, „da det bliver umuligt for Vedkommende imod enhver Contravenient ved Proces at indtale sin Ret, hvorved Erfarenhed har viist, at Adskillige uskyldig have ruineret sig." Til at anstille Inqvisition hos Mistænkte kunde Apothekeren erholde Politiets Assistance.

Om egentlig Overtrædelse af Forbudet mod Giftsalg findes i denne Periode ingen Meddelelse. Derimod blev det efter Forslag af Physicus Hahn i Aarhus $\frac{25}{11}$ 1797 forbudt Apothekerne at sælge Brækmidler, Opium og Blyvand uden Recept, og $\frac{15}{5}$ 1798 blev det forbudt Apothekerne at sælge Brækmidler, „blodrensende Draaber og

andre drastiske eller stærktvirkende Purgermidler" uden Recept, da det havde vist sig, at der var opstaaet Skade ved deres Brug af Ukyndige.

Forholdet mellem Læger og Apothekere synes i det Hele at være blevet bedre, end det tidligere havde været. Vistnok existerede endnu den tidligere Anstødssten, idet Apothekerne fremdeles undertiden gave sig af med Praxis, naar Leilighed gaves; men dels var dette dog vistnok under den tiltagende Forsyning af Landet med Læger og Chirurger i stadig Aftagen, og dels synes Lægerne at være blevne mindre pirrelige i denne Henseende og mere tilbøielige til at see igjennem Fingre med disse Indgreb i deres Rettigheder, om end der ganske vist endnu fremkomme Udtalelser, som vidne om, at idetmindste nogle Læger fremdeles følte sig krænkede over Apothekernes Adfærd; men i det Hele synes dog Følelsen af, at det var saavel i begge Parters egen Interesse, som og i Virkeligheden til Gavn for Publicum, at disse to Klasser af Borgere stræbte at bevare et godt Forhold indbyrdes, at have gjort sig mere og mere gjældende.

Antallet af Apotheker forøgedes atter i dette Tidsrum, navnlig for Danmarks Vedkommende. Paa **Sjælland** fandtes ved Tidsrummets Slutning Apotheker i Kjøbenhavn, hvor to nye anlagdes og Privilegiet udstedtes til et tredie, Helsingør, Hillerød, Roeskilde, Holbæk, Kallundborg, Korsør, Slagelse, Sorø, Næstved, Vordingborg og Kjøge. Paa **Møen** fandtes Apothek i Stege. Paa **Bornholm** fandtes idetmindste for en Deel af dette Tidsrum et Apothek i Rønne. Paa **Falster** var Apothek i Nykjøbing, paa **Lolland** i Maribo og Nakskov. Paa **Fyen** fandtes fra tidligere Tid Apotheker i Odense, Nyborg, Svendborg, Faaborg og Assens, og nye oprettedes i Middelfart og Kjerteminde. Paa **Langeland** fandtes Apothek i Rudkjøbing. I **Jylland** fandtes, som forhen, Apotheker i Thisted, Aalborg, Viborg, Holstebro, Ringkjøbing, Randers,

Grenaa, Aarhus, Horsens, Veile, Fredericia, Kolding og Ribe, og nye Officiner anlagdes i Hjørring og Nykjøbing. I **Norge** fandtes Apotheker i Throndhjem, Bergen, Stavanger, Christiania, Bragnæs, Kongsberg, Skeen, Tønsberg, Moss, Fredriksstad, Fredrikshald, Laurvig, Arendal og Christianssand.

Kjøbenhavn.

Kongens **Hofapotheker** var Johan Gottfried Becker indtil sin Død i April 1790, hvorpaa Pladsen synes at have været ledig indtil 1792, da Sønnen, Gottfried Becker, overtog Faderens Embede som kgl. Hof-, Reise- og Feltapotheker.

Feltapotheket kom i hele dette Tidsrum ikke i Brug. $\frac{1}{5}$ 1773 fik Becker vel Ordre til at udruste det for at gaae til Norge; men det kom ikke afsted.

Byen selv fik foruden de hidtil bestaaende Apotheker to nye, nemlig Vesterbros og Gammeltorvs Apotheker. Desuden fik Nicolai Tychsen $\frac{27}{12}$ 1799 Privilegium paa Oprettelsen af et Apothek; men dette, Hjorteapotheket, oprettedes først næste Aar.

a) **Svaneapotheket** eiedes endnu af Christopher Herfort Mangor, som imidlertid henimod 1770 havde taget sin Søn i Compagni. Forøvrigt er Forholdet ubekjendt indtil J. A. Myhlenstedt $\frac{2}{1}$ 1782 fik Privilegiet og overtog Apotheket, som han solgte 1802.

b) **Løveapotheket** havde Christopher Günther indtil sin Død 1790, hvorpaa hans Søn arvede det; men da han døde faa Maaneder efter, tilfaldt det ved Arv Johan Georg Ludvig Manthey, som var gift med Günthers Datter, og som da fi Privilegium $\frac{5}{8}$ 1791.

Johan Georg Ludvig Manthey var født $\frac{3}{6}$ 1769 i Glückstad, hvor Faderen, Ludvig M., dengang var Slotspræst. 1785

deponerede han og udmærkedes ved Exam. artium og philosophisk Examen næste Aar, studerede derpaa Medicin og Chirurgi, blev 1788 Overchirurg tilsøes og s. A. Lector i Chemi ved chirurgisk Academi, tog 1790 pharmaceutisk Examen og reiste s. A. for det Cappelske Reisestipendium i Sverrig og Norge og om Efteraaret til Göttingen, blev 1791 Eier af Løveapotheket, reiste 1794 i Nordtydskland, blev $\frac{17}{4}$ 1795 Prof. chemiæ extraord. ved Universitetet, udnævntes 1796 til adjungeret og succederende konstforstandig Administrator ved den kgl. Porcellænsfabrik, hvorfor han 1800 efter kgl. Befaling reiste til Paris, Wien, Dresden og Berlin forat sætte sig ind i Porcellænsfabrikationen, blev 1801 virkelig konstforstandig Administrator, $\frac{7}{12}$ 1804 Medlem af det danske Videnskabernes Selskab, solgte 1805 Løveapotheket, blev 1807 Justitsraad, 1812 entlediget fra Porcellænsfabriken og samtidig R. af Db., boede derefter paa Falkensten, blev $\frac{18}{3}$ 1829 Etatsraad og døde $\frac{21}{1}$ 1842. Han var først gift med Augusta Günther, som døde 1806, og derefter med Anna Pauline v. Holten.

Skrifter: En Mængde Afhandlinger i Bibl. f. Physik, Medicin og Oecon.; en Afhdl. i Skandin. Musæum.

c) **Kong Salomons Apothek** havde Matthias Hagen indtil 1803.

d) **Elephantapotheket** havde Johan Gottfried Becker indtil sin Død 1790. Han udvidede Apotheket endeel ved Tilbygning og eiede Grevensvænge ved Næstved. Efter hans Død overtog hans Søn, Gottfried Becker, Apotheket; men da han i et Par Aar var i Udlandet, bestyredes det en Tidlaug ved en Provisor. Han besad Apotheket indtil 1843, da han overdrog det til sin Søn, og flyttede allerede 1794 Officinet til en anden Deel af Eiendommen. Under Bombardementet 1807 led denne meget.

Gottfried Becker var født $\frac{9}{2}$ 1767 i Kjøbenhavn og var, som sagt, en Søn af Hofapotheker Joh. Gottf. B. og

Anne Christine Torm. Han gik først i Klinchs Institut, blev siden privat undervist af Odin Wolff og studerede samtidig i 3 Aar Pharmaci, blev 1786 privat dimitteret, og s. A. reiste han til Langensalza, hvorfra han 1787 vendte tilbage og tog pharmaceutisk Examen, men reiste derpaa atter sammestedshen og studerede $1\frac{3}{4}$ Aar hos Wiegleb, studerede derpaa i $1\frac{1}{2}$ Aar hos Klaproth i Berlin, gjennemreiste derpaa Tydskland, Schweitz og Frankrig, var længe i Paris, gik derfra til London og 1791 til Holland, hvorfra han 1792 kom hjem til Kjøbenhavn, hvor han s. A. blev kgl. Hof- og Reiseapotheker, reiste i Sommeren 1793 i Norge, blev 1795—1806 Prof. chemiæ extraord. ved Kjøbenhavns Universitet, 1799 Assessor i Colleg. med., 1809 Feltapotheker, 1813 R. af Db., 1829 Justitsraad, reiste i Holland 1794, 1800, 1806 og 1819 og til Berlin, Dresden og Thüringen 1833, afstod $\frac{3}{11}$ 1843 Apotheket til sin Søn, Johan Gottfried Burman Becker, og døde $\frac{21}{6}$ 1845. $\frac{20}{4}$ 1794 havde han ægtet Nicolette Adriana Burman, Datter af Prof., Dr. med. Nicolaus Laurentius Burman i Amsterdam.

Skrifter: Afhandll. i Minerva, Naturh. Selsk. Skrifter, Nyt Bibl. f. Phys. og Efterretnn. f. indenl. Konstflid.

e) **Christianshavns Apothek** havde Matthias de Place indtil 1785, da det solgtes til Frands Henrik Müller, under hvem Apotheket ombyggedes. 1795 solgte han Apotheket til Johan Peter Pflugmacher, som derpaa havde det indtil sin Død 1833.

Frands Henrik Müller var født $\frac{17}{11}$ 1733 i Kjøbenhavn, hvor Faderen af samme Navn var kgl. Materialforvalter; Moderen hed Øllegaard Christiane Ehlers. Fra 1746 lærte han som Discipel paa Kong Salomons Apothek og siden paa Fredriks Hospitals Apothek indtil han 1754 reiste til Upsala og senere til Norge, hvor han studerede Naturhistorie og Bjergværksdrift, som han yderligere studerede i Hartzen. 1756 blev han Guardein og Myntmester ved Banken i Kjøbenhavn, 1763 fik han Privile-

gium som Materialist og Laborant sammesteds. 1773 fik han Vaisenhusapotheket i Forpagtning. 1775 fik han den store Guldmedaille af Landhusholdningsselskabet som Opmuntring til at fortsætte den Plan, han havde udkastet til en Porcellænsfabrik, og forestod derpaa denne indtil 1781, da den blev kongelig Eiendom, hvorpaa han blev Inspecteur ved den og Justitsraad. 1785 kjøbte han Christianshavns Apothek, som han atter solgte 1795. Han blev Medlem af Landhusholdningsselskabet og Videnskabernes Selskab. Noget ind i dette Aarh. tog han sin Afsked fra Porcellænsfabriken og levede derpaa i Holland, blev R. af Db. og døde 1820.

Skrifter: Indbydelse til et Participantselskab i en dansk Porcellainsfabrique. Kbh. 1774. —8. — Afhandll. i Vdsk. Selsk. Skrifter.

f) **Vaisenhusapotheket** havde Engelbrecht Platfusz i Forpagtning indtil sin Død 1768, hvorpaa hans Enke endnu beholdt det indtil $\frac{26}{10}$ 1773, da Frands Henrik Müller overtog Apotheket for en aarlig Afgift af 1200 Rd. D. C. Da han 1785 havde kjøbt Christianshavns Apothek, overtog Johan Peter Pflugmacher Forpagtningen paa samme Vilkaar, som Müller havde faaet den; men da Vaisenhuset var brændt 1795 og Plugmacher nu kjøbte Müllers Apothek, fik Johan Gottlieb Blau Vaisenhusapotheket i Forpagtning, og han beholdt det indtil 1812. For sin egen Regning oprettede han Vesterbros og Gammeltorvs Apotheker.

g) **Fredriks Hospitals Apothek** havde Joachim Dietrich Cappel indtil sin Død 1784, hvorpaa Jens Samuel Grønlund overtog Apotheket. Cappel havde med kgl. Tilladelse selv valgt Grønlund til sin Efterfølger, og da Hospitalsdirectionen forlangte, at denne foruden den bestemte Rabat skulde svare 800 Rd. aarlig Afgift, testamenterede Cappel Hospitalet 10,000 Rd. imod at Renterne skulde komme Grønlund til Gode og han kun svare 400 Rd. Grønlund havde Apotheket indtil sin Død 1804.

h) **Vesterbros Apothek** blev anlagt 1795 af Johan Gottlieb Blau, som fik Privilegium $\frac{16}{1}$ d. A.; men da han 1797 blev Apotheker ved Vaisenhuset, solgte han sit eget Apothek til Wolfgang Andreas Rasch, som fik Privilegium $\frac{10}{11}$ 1797 og beholdt Apotheket indtil 1802.

i) **Gammeltorvs Apothek** anlagdes 1797 af Johan Gottlieb Blau, da Vaisenhuset var brændt. Under Bombardementet 1807 led Apotheket megen Skade, men restaureredes igjen af sin Eier, som først solgte det 1824. Han døde paa Fyen 1827.

Helsingør.

Her var Philip Klein Apotheker indtil 1768, i hvilket Aar Hans v. Holten fik Privilegium. Han havde det kun i kort Tid, idet Johan Fredrik Wolf 1773 overtog Apotheket, som han derpaa havde endnu en rum Tid ind i dette Aarhundrede [1]).

Hillerød.

Her anføres i Danmarks Speil for 1780 en Mønnicken som Apotheker, muligen den Samme, som under Navn af Hans Mønnick nævnes 1766 som Isen- og Urtekræmmer, og som 1770 siges at have den „Kgl. alene privilegerede Skeevands Fabrik", og det er vel da rimeligt, at han ikke har været egentlig Apotheker, men havt en Medicamenthandel. Apotheket angives forøvrigt at være anlagt af Knud Vinding, som fik Privilegium $\frac{7}{9}$ 1792 og døde 1809.

---

[1]) Ny pharm. Tid. Aarg. 2, p. 167. Schmidt (Hist. Taschenb. p. 78 angiver derimod, at hans Eftermand, Jens Foss Steenberg, blev Apotheker allerede 1789.

Roeskilde.

Christian Fredrik Frich var Apotheker her indtil 1807.

Holbæk.

Johan Lorents Linde levede endnu 1771, men maa være død omtrent 1774, i hvilket Aar hans Enke solgte Apotheket for 1,000 Rd. D. C. til Bernhard Hagen, som døde 1784, hvorpaa Enken næste Aar ægtede Søren Larsen Worsø, som derpaa havde Apotheket indtil sin Død 1804.

Kallundborg.

Anders Lorentsen Beck solgte omtrent 1780 Apotheket til C. A. Windersleff, der kjøbte nogle Smaahuse paa den vestre Side af den af Beck opførte Hovedbygning og i deres Sted opførte en svær toetages Bygning, hvortil Apotheket flyttedes. Han blev, ligesom sin Formand, Kammerraad og solgte Apotheket 1802.

Korsør.

Johan Vilhelm Minck solgte 1796, da han havde faaet Tilladelse til at oprette et Apothek i Kjerteminde, Korsør Apothek til Friedrich Conrad Gravenhorst, som atter solgte det 1807.

Slagelse.

Antoni Schmidt var endnu 1780 Apotheker her; hans Efterfølger var Friedrich Zeise, som havde Apotheket indtil 1831; men naar Skiftet skete, vides ikke.

Sorø.

Christian Ludvig Martini er rimeligvis død omtrent 1766; thi 1767 var Rasmus Kierbo Apotheker i Sorø. Hans Efterfølger var Magnus Hosum Klein, som fik Privilegium $\frac{28}{7}$ 1779 og tillige var Postmester. Han havde Apotheket indtil 1807.

Næstved.

Hieronymus Gercken var endnu 1767 Apotheker; men samme Aar overdroges Apotheket til Jacob Buus, fra hvem det 1770 gik over til Hans Henrich Fabritius, som tillige var Gjæstgiver og Vinhandler, og hans Efterfølger var L. Hansted, som 1792 overtog Apotheket og atter solgte det i Begyndelsen af dette Aarhundrede.

Vordingborg.

Rasmus Schmidt solgte $\frac{17}{12}$ 1776 Apotheket til Hieronymus Sickel for 2500 Rd., og kort efter dennes Død solgte Enken atter Apotheket for 4050 Rd. til Anthon Christoff Rohn Plum, som fik Privilegium $\frac{19}{3}$ 1790 og døde 1802.

Kjøge.

Hercules Weyer var endnu 1780 Apotheker her og har rimeligvis været her indtil 1790, da Nicolai Nielsen Blumensaadt $\frac{23}{4}$ fik Privilegium. Da han 1799 kjøbte Odense Løveapothek, blev Christian Peter Kold, som eiede Løveapotheket i Aarhus, og som havde giftet sig en Formue til, Apotheker i Kjøge.

Stege.

Marcus Mackeprang havde endnu 1771 Apotheket her, men har omtrent ved denne Tid solgt det til

Hans Werlin, som imidlertid ikke kunde bestaae, og 1774 var Apotheket under Fallitbehandling. $\frac{13}{10}$ 1775 fik Poul Mundgaard de Place Privilegium; men han havde kun i faa Aar Apotheket, som derpaa eiedes af Nicolaus Schmidt, som oprettede en Stiftelse i Stege, og efter hvem Jørgen Berg $\frac{21}{6}$ 1793 fik Privilegium som Apotheker; han solgte Apotheket 1810 og døde 1815.

Rønne.

Her synes idetmindste i en Deel af denne Periode at have været en Apotheker, Caspar Friederich Dircks, som var her 1767 og fremdeles nævnes i endeel Aar som Apotheker; men Rønne siges ellers almindeligt først at have faaet Apothek i Begyndelsen af nærværende Aarhundrede.

Nykjøbing paa Falster.

Hans Seidelin synes at have havt Apotheket her indtil 1805.

Maribo.

Her var Johan Christopher Hoffmann endnu Apotheker idetmindste 1777; men han maa da kort efter være død eller have solgt Apotheket; thi 1780 var Henrik Nicolai Hoffmann, formodentlig den Forriges Søn, Apotheker her, hvor han forblev indtil han 1804 kjøbte Apotheket i Nykjøbing p. F.

Nakskov.

Georg Jessen var her Apotheker indtil sin Død 1788, hvorpaa hans Søn, Claus Seidelin Jessen, overtog Apotheket, hvorpaa han fik Privilegium $\frac{25}{6}$ 1790; men

allerede 1797 solgte han det til Medhjælperen i Kallundborg, Andreas Bagge, som fik Privilegium $\frac{18}{11}$ 1796 og besad Apotheket indtil 1829.

Claus Seidelin Jessen, en Søn af Apotheker Georg Jessen i Nakskov og Maren Sophie Seidelin, Apotheker Claus Seidelins Datter i Nykjøbing, var født $\frac{3}{5}$ 1759. Han havde ligesom Faderen studeret i Udlandet, navnlig hos Wiegleb i Langensalza, og blev ved sin Hjemkomst tilbudt et chemisk Lectorat ved det chirurgiske Academi, men maatte afslaae Tilbudet, da Faderen just døde paa den Tid, og overtog da Nakskov Apothek, som han imidlertid solgte igjen 1797 for at leve som Landmand. Han eiede først Gyldenholm, derefter Cathrineholm ved Slagelse, blev Cancelliraad og døde $\frac{28}{4}$ 1837. Han havde $\frac{14}{6}$ 1789 ægtet Karen Hincheldey, en Datter af Agent Hans Bergishagen H. i Nykjøbing p. F.

Skrifter: Afhandll. i Landoecon. Tid. og Ny landoecon. Tidende.

Odense.

Peter v. Westen havde her Apotheket indtil han 1773 maatte gjøre Opbud. Apotheket stilledes da til Auction og kjøbtes for 12,110 Rd. af Folchmar Jacobsen Holm, som hidtil var Apotheker i Fredericia, og han fik da Privilegium som Apotheker i Odense $\frac{13}{7}$ 1774. Ifølge Privilegium af $\frac{19}{12}$ 1781 overdrog han Apotheket til sin Søn, Jacob Holm, og i hans Tid kom det, vistnok paa Grund af Sygelighed hos ham, i Forfald, idet Publicum paa Grund af den herskende Uorden mistede al Tillid til Apotheket. Da 1795 et Sygehus blev indrettet i Graabrødrehospitalet, indgik Stiftsbefalingsmanden og Biskoppen med Andragende om at et Apothek maatte indrettes her; men paa Grund af det Holm tilstaaede Privilegium privativum kunde dette ikke bevilges, hvorimod det blev paalagt Cancelliet nøie at paasee, at dette Privilegium ikke for-

nyedes, forat et Hospitalsapothek ved given Leilighed kunde oprettes. Uordenen ved Apotheket tiltog imidlertid saaledes, at der $\frac{29}{4}$ 1797 tilsendtes Stiftsbefalingsmanden en Cancelliskrivelse, hvorved det befaledes, at Holm skulde inden 3 Maaneder sælge sit Apothek eller taale, at en Provisor blev indsat, og da Holm valgte det sidste Âlternativ, blev $\frac{20}{6}$ s. A. en Provisor ansat og en Instrux udfærdiget for ham. 1799 døde Holm ugift, og Apotheket stilledes da til Auction, hvor Nicolai Nielsen Blumensaadt i Kjøge kjøbte det for 15,300 Rd., medens det var meddelt Kjøberne, at et Hospitalsapothek, hvortil der $\frac{5}{7}$ 1799 meddeltes Privilegium, vilde blive oprettet, hvilket dog først skete næste Aar. Blumensaadt døde 1804.

Nyborg.

Johan Balthazar Rieffesthal døde 1789, og Apotheket gik nu over til hans Søn, Johan Peter Rieffesthal, som Arvelod for 11,000 Rd. D. C. Under den store Ildebrand 1798 brændte Vaaningshuset, hvorimod Apotheket selv, som fandtes i den tidligere Klosterbygning, skaanedes, og Rieffestahl opførte nu en stor Bygning, som han forbandt med Officinet. Han døde 1831.

Svendborg.

Christen Holmsted solgte 1770 Apotheket til Henrik Martin Werner, der, ligesom sin Formand, var Postmester tillige og desuden oprettede et Gjæstgiveri forat hjælpe paa sine Indkomster. Naar han døde, er ei ret bekjendt; men Apotheket solgtes da for 6000 Rd. til Carl Adolph Lacoppidan, som beholdt det indtil 1831, da han afhændede det.

Faaborg.

Frands Johan Gerhard Bøving var Apotheker indtil sin Død 1791, hvorpaa hans Søn, Johan Georg Bøving, overtog Apotheket og fik Privilegium $\frac{30}{12}$ s. A. Hans Enke solgte Apotheket 1833.

Assens.

Apotheket her eiedes 1767 af Mdm. Franck, som bestyrede det ved Provisor, og hun var endnu 1774 Eierinde af det og havde det formodentlig til 1776, i hvilket Aar Jørgen Bielefeldt Franck $\frac{14}{5}$ fik Privilegium. Hans Enke solgte 1788 Apotheket til Jacob Rieffesthal, som fik Privilegium $\frac{9}{5}$ s. A. og ombyggede Apotheket, men døde allerede 1793, hvorpaa hans Enke ægtede sin Provisor, Johan Albinus, som derpaa fik Privilegium $\frac{3}{1}$ 1794 og havde Apotheket indtil sin Død 1818.

Middelfart.

Her anlagdes ifølge Privilegium af $\frac{4}{1}$ 1799 et Apothek af Hans Christian Tscherning, som derpaa var her indtil sin Død 1821.

Kjerteminde.

Ogsaa her oprettedes et Apothek, men rigtignok kun et Filial fra Korsør, hvor Apotheker Johan Vilhelm Minck $\frac{25}{11}$ 1796 fik den dertil fornødne Tilladelse. Han afhændede det 1801 som selvstændigt Apothek.

Rudkjøbing.

Her solgte Andreas Jørgensen 1773 Apotheket til Hans Pfenninghäuser, som tillige var Chirurg,

og som fik Privilegium $\frac{8}{9}$ s. A. Han havde imidlertid kun i faa Aar Apotheket, som allerede 1777 var i Søren Christian Ørsteds Besiddelse, hvor det forblev indtil han 1806 solgte det. Her fødtes $\frac{14}{8}$ 1777 vor berømte Hans Christian Ørsted og Aaret efter hans Broder, Anders Sandø Ørsted.

Hjørring.

Her anlagdes ifølge Privilegium af $\frac{12}{9}$ 1794 et Apothek af Johan Ludvig Hartmann, som tillige var Postmester, og som atter afhændede Apotheket 1808.

Thisted.

Da Apotheket her ved Forsømmelse var kommen i Forfald, maatte Christian August Ziegler 1769 sælge det til Fredrik Vilhelm Ducke, ved hvilken Leilighed Ziegler bl. A. forbeholdt sig og Hustru en aarlig Livrente af 30 Rd. 1771 kjøbte Ducke en anseelig Kjøbmandsgaard og indrettede deri sit Apothek, medens han tillige drev Kjøbmandshandel, og 1787 flyttede han atter Apotheket til en anden stor Eiendom, han besad. 1794 forpagtede Ducke Apotheket bort til Hans Erik Niemann mod 130 Rd. aarlig Afgift med Ret til at flytte Apotheket hvorhen han vilde, og han kjøbte da den Gaard, hvori det nu findes, og indrettede det der. Da Ducke var død 1795, fik Niemann $\frac{5}{2}$ 1796 Privilegium, men solgte allerede $\frac{15}{5}$ s. A. Apotheket og Privilegiet til Johan Gustav Kolberg for 3,600 Rd. Kolberg gjorde imidlertid faa Aar efter Opbud og døde senere i Fattigdom; Apotheket solgtes $\frac{17}{11}$ 1800 ved 5te Auction.

Nykjøbing paa Mors.

Her skal allerede 1775 en Varberg have havt Medicinalhandel, og ligeledes skal C. A. Ziegler, førend

han nedsatte sig i Thisted, have handlet med Medicin her; men naar det siges[1]), at her 1778 har været et privilegeret Apothek, da er det sikkert urigtigt, og først 1804 oprettedes et saadant.

Aalborg.

Georg Nicolai Poppes Enke bestyrede Apotheket ved en Provisor indtil sin Død 1778, hvorpaa hendes Søn, Henrik Rübner, som i de sidste Aar havde været hendes Provisor, overtog Apotheket, som han havde indtil sin Død 1798, hvorpaa hans Brodersøn, Christian Leonhard Rübner, blev Eier af det. Han var en ivrig Numismatiker og havde en kostbar Medaillesamling, som solgtes efter hans Død 1808.

Viborg.

Caspar Ludolph Cappel døde 1774, og Apotheket solgtes da til Andreas Nielsen, som 1798 atter solgte det for 14,600 Rd. til Peter Valeur, som fik Privilegium $\frac{21}{9}$ s. A. og havde Apotheket indtil 1829.

Holstebro.

Jacob Elias Hoffmanns Enke havde endnu 1777 Apotheket her, som hun imidlertid omtrent ved denne Tid solgte til Christian Faber, der derpaa var Apotheker indtil 1816.

Ringkjøbing.

Elias Hoffmann solgte 1769 Apotheket til Johan Fredrik Hein, der atter solgte det til Johan Seba-

---

[1]) Schmidt: Hist. Tasenb. p. 112.

tian Stabel. 1779 skiftede det atter Eier, da Johan Leonhard Broagger kjøbte det, og han havde nu Apotheket indtil 1823.

Randers.

Her eiedes Apotheket i hele Perioden af Jørgen Thomas Schaarup, som først døde 1801.

Grenaa.

Her levede Herman Ponick Alberg endnu 1780. Naar han døde, vides ikke; men hans Søn, som kun havde lært Handelen, fik Tilladelse at drive Apotheket ved en Provisor, og først Aar 1800 kom det ved Salg til en selvstændig Apotheker igjen.

Aarhus.

a) **Løveapotheket** var ved Fredrik V.s Død pantsat til Kjøbmand Thyvisen Bøggild, som 1767 solgte det for 8000 Rd. til Mouritz Biering. Heller ikke denne Apotheker kunde bestaae, og 1778 pantsatte han da Apotheket til Lieutenant Fredrik Christian Hirschfeld, som var Auditeur ved et Rytterregiment, og som derpaa i 7 Aar lod det bestyre ved en Provisor [1]) indtil det 1785 solgtes for 10,000 Rd. til Ole Severin Bøggild, som dengang var en velhavende Mand, men ikke desto mindre gik fallit 1794, hvorpaa Apotheket 1795 ved Auction solgtes for 10,810 Rd. til Christian Peter Kold, som fik Privilegium $\frac{7}{8}$ 1795. Kold delte imidlertid Skjæbne med de

[1]) Hvorledes Schmidt (Hist. Taschenb. p. 117) kan angive, at Hirschfeld lod Apotheket styre ved Provisor i 19 Aar, og Ny pharm. Tid. (3. Aarg., p. 116) kan angive det Samme i 18 Aar, da de dog begge angive Tiden, hvori Hirschfeld havde Apotheket, rigtigt, 1778—85, er ikke godt at forstaae.

tidligere Apothekere og gik fattig fra Apotheket, som han allerede 1797 solgte til Christian Heinrich Nicolaus Reddelin for 12,000 Rd., og han havde nu Apotheket indtil 1832.

b) **Svaneapotheket** havde Schack Matthisen Selmer indtil sin Død 1783, hvorpaa Enken 1792 overlod sin Svigersøn, Peter Nielsen Lystager, som vistnok havde været hendes Provisor, Apotheket, hvorpaa han fik Privilegium $\frac{13}{7}$ s. A. Han døde 1797, og Apotheket styredes nu atter ved Provisor indtil Enken 1799 ægtede Provisoren Jacob Jonas Køster, som lod Apotheket ombygge.

Horsens.

Gottfried Schmidt døde omtrent 1770, og Enken lod da Apotheket bestyre ved en Provisor. 1779 solgtes det efter hendes Død til den daværende Provisor Jacob Helms for 9025 Rd. Han fik Privilegium $\frac{18}{8}$ s. A. og døde 1817.

Veile.

Hans Christian Mühlensted døde omtrent samtidig med Fredrik V, og hans Enke havde derpaa Apotheket idetmindste indtil 1780. Senere skal en Tscherning, som var gift med Mühlensteds Datter, have faaet Apotheket, og hans Enke solgte det til Christian Albert Sadolin, som atter afhændede Apotheket til en Chirurg Federspiel, som lod det bestyre ved en Provisor, men snart blev kjed deraf og derfor 1795 solgte det til Anton Heinrich Havemann, som fik Privilegium $\frac{14}{8}$ s. A., og som flyttede Apotheket til et nyt Hus. Han døde 1819.

Fredericia.

Folchmar Jacobsen Holm solgte 1770 Apotheket ved Auction, og det kjøbtes da af Casimir Martin Ingwersen, som besad det til sin Død 1810.

Kolding.

Christian Cornelius Eilschow døde 1779, og Apotheket gik da over til hans Søn, Morten Christian Eilschow, som fik Privilegium $\frac{15}{9}$ s. A. og havde Apotheket indtil sin Død 1810.

Ribe.

Hieronymus Carstensen var Apotheker her indtil 1772, da Andreas Michael Eilschow fik Privilegium $\frac{17}{12}$, og han havde Apotheket indtil sin Død 1824.

Throndhjem.

Her var Otto Sommer Apotheker endnu 1780; men Apothekets senere Skjæbne er ubekjendt.

Christianssund.

Her blev et Apothek anlagt af Ove Wind Krag, som var her indtil 1777, i hvilket Aar Ole Bornemann Bull $\frac{25}{6}$ fik Privilegium; men da han ikke kunde bestaae her, forlod han 1783 Byen, og Apothekets Skjæbne kjendes da ikke mere.

Bergen.

a) **Svaneapotheket** havde Johan Carl de Besche vistnok i den allerstørste Del af denne Periode. 1796 kjøbte Ole Bornemann Bull Apotheket af en Apotheker Neblung i Altona, som altsaa maa have faaet det i Eie paa en eller anden Maade, og Bull havde det da til sin Død 1810. Bull var først Chirurg og havde som saadan reist med den hollandske Flaade til Batavia, men tog 1777 pharmaceutisk Examen i Kjøbenhavn og blev derpaa Apotheker i Christianssund, hvilket han opgav, da han ikke fandt tilstrækkeligt Underhold her, hvorpaa han tog chir-

urgisk Examen og nu blev Militairchirurg i Bergen, hvor han senere blev Apotheker.

b) **Løveapotheket** eiede Andreas Ludvig Dynner indtil sin Død 1779, hvorpaa hans Søn, Honne Benken Dynner, arvede Apotheket, som han derpaa besad indtil sin Død 1811.

Stavanger.

Naar Hans Jensen Gay døde eller skilte sig ved Apotheket, vides ikke; men hans Efterfølger var Andreas Bosse, som havde Apotheket indtil omtrent 1775, hvorpaa Christian Magnus Zeidelitz eller Zetlitz blev Apotheker og var her i Resten af denne Periode.

Christianssand.

Her var Emanuel Schultz Apotheker indtil sin Død 1780, hvorpaa hans Enke, „den stolte og formuende Mdm. Kirstina Catharina Schultz“, i flere Aar eiede Apotheket og lod det bestyre ved en Provisor. Dets senere Skjæbne er ubekjendt.

Arendal.

Caspar Kruse døde omtrent 1776, hvorpaa hans Enke beholdt Apotheket i endeel Aar og styrede det ved Provisor.

Laurvig.

Her var 1771 Andreas Lisberg Apotheker; men naar han havde overtaget Apotheket, vides ikke. Hans Efterfølger, Rudolph Mavors, overtog det omtrent 1780 og havde det vistnok i Resten af Aarhundredet.

Skeen.

Hans Peter Wøllner døde omtrent 1775, hvorpaa Enken i nogle Aar bestyrede Apotheket ved Provisor indtil Hans Fischer Kofoed, som var hendes Provisor idetmindste fra 1777, efterat have taget pharmaceutisk Examen, kjøbte Apotheket 1780. Han satte Apotheket i fortrinlig Stand og gjenvandt den Tillid, det under hans Forgjængere havde tabt, saa at han ved sin Død, som indtraf omtrent 1783, kunde efterlade det i bedste Flor til sin Eftermand, Johan Carl Mülertz.

Johan Carl Mülertz var født $\frac{3}{3}$ 1751 paa Tarupgaard ved Odense, tog 1780 pharm. Examen, blev derpaa Medhjælper paa Apotheket i Skeen og efter Kofoeds Død Apotheker sammesteds, hvor han døde 1814.

Skrifter: Bidrag til Oplysning om Radesygens Natur og bedste Lægemaade. Kbh. 1799. — Beretning om nogle Forsøg med og Nytten af adskillige norske vilde Bær. Kbh. 1804.

Tønsberg.

Her var idetmindste 1771—80 Christian Reinholdt Henne Apotheker; men nærmere vides ikke om Apothekets Skjæbne her.

Kongsberg.

Ole Borch Peckel døde omtrent 1775, og Sønnen, Frands Peckel, overtog derpaa Apotheket, som han imidlertid 1788 solgte for 20,000 Rd. til Nicolai Tychsen, som derpaa var her indtil Aar 1800.

Nicolai Tychsen var født $\frac{14}{6}$ 1751 i Tønsberg, hvor Faderen, Lorentz T., gift med Catharina Petrejus, var Kjøbmand. 1766 kom han i Lære hos Apotheker Cappel paa Fredriks Hospital, og 1781 tog han pharmaceutisk Examen, hvorpaa han 1785 blev Lector i Chemi ved chir-

urgisk Academi. 1788 kjøbte han Kongsberg Apothek og blev tillige Lector her, hvor han forblev indtil 1800, da han solgte Apotheket for 24,000 Rd. og flyttede til Kjøbenhavn, hvor han anlagde Hjorteapotheket og døde $\frac{8}{8}$ 1804. Han var gift med Sørine Henriette Hallesen, Datter af Controlleur H. Tychsen var en udmærket Chemiker og særdeles duelig Apotheker, hvis Apothek var anseet for det første i Norge og søgtes langveisbortefra, medens ogsaa mange unge Mennesker stræbte efter at komme i hans Hus for at nyde Undervisning i Laboratoriet.

Skrifter: Chemisk Haandbog I—III. Kbh. 1784. — Kurzes chemisches Handbuch. Kopenh. 1787. — Fransk chemisk Nomenclatur, paa Dansk med Anmærkninger. Kbh. 1794. — Theoretisk og practisk Anvisning til Apothekerkunsten, udgivet af Bergsøe. Kbh. 1804. — Afhandll. i Norsk. Vdsk. Selsk. Skrifter, Naturhist. Selsk. Skrifter, Skandin. Museum, Topogr. Journ., Nyt Bibl. for Physik, Todes Sundhedstidende.

Christiania.

a) **Svaneapotheket** havde Ditlef Vilhelm Falkenberg idetmindste fra 1770; men Apothekets øvrige Skjæbne er ubekjendt.

b) **Elephantapotheket** havde Nicolai Wittrops Enke i Begyndelsen af dette Tidsrum indtil omtrent 1774 en Apotheker Marchmann overtog Apotheket, som senere gik over til hans Søn, Hans Henrik Marchmann, som 1796 tog pharmaceutisk Examen og derpaa overtog Elephantapotheket; han fik 1808 Titel af Professor og var Medlem af det kongelige Sundhedscollegie indtil det gik ind 1815.

Bragnæs og Strømsø.

Christian Stillesen var vistnok Apotheker her i hele dette Tidsrum.

Moss.

Her synes Apotheket at være oprettet i denne Periode af en Richter, som 1777 efterfulgtes af Johan Henrich Erdman Fench, som derpaa havde Apotheket indtil 1801.

Frederiksstad.

Holger Ferslev Sinding var vistnok Apotheker i hele denne Periode.

Frederikshald.

Her var Gerhard Kloumann Apotheker idetmindste fra 1770. Ved et 1789 oprettet Testamente skjænkede han til Frederikshalds Fattigkasse 6000 Rd.; muligen er han da død kort efter; men Apothekets senere Skjæbne er ikke bekjendt.

Trykfeil i 2den Deel.

Pag.	62,	Lin.	1	f. o.: Nykjøbing læs: Nykjøbing paa Falster
—	74,	—	8	f. o.: 1) læs: 2)
—	86,	—	19	f. o.: Laugene læs: Lauget
—	97,	—	17	f. o.: Christian V's læs: Christian IV's
—	144,	—	12	f. o.: anatomiske læs: botaniske
—	186,	—	13	f. o.: Johan Lahme læs: Christopher Lahme
—	224,	—	2	f. o.: Jørgen Müller læs: Johan Müller
—	343,	—	6	f. o.: chirurgiske Praxis læs: civile chirurgiske Praxis
—	483,	—	13	f. o.: 1759 læs: 1754
—	508,	—	1	f. o.: Harrebow læs: Horrebow
—	628,	—	1	f. n.: Johan Henr. Voltelin læs: Just Henr. Voltelin

Følgende tre Lægers Biographier ere ved en Forglemmelse blevne udeladte paa deres rette Steder og meddeles derfor her med Henvisning til de Sidetal i 2den Deel, hvor de høre hjemme.

Pag. 196. **Caspar Wilhelm Schløsser**

var født $\frac{4}{9}$ 1698 i Dortmund i Westphalen, hvor Faderen, Friedrich Matthias Schløsser, var Apotheker og Postmester, gift med Catharina Giertrudis de Münster. Han lagde sig først efter Pharmacien, studerede derpaa Medicin i Elberfeld, Münster og Karlsberg, kom 1722 til Kjøbenhavn, hvor han næste Aar 3. Juni blev indskreven ved Universitetet og $\frac{28}{10}$ 1723 blev Dr. med., hvorpaa han practiserede i Hovedstaden og her ved Vaisenhusets Stiftelse $\frac{27}{7}$ 1727 blev Læge ved denne Stiftelse. Hans senere Skjæbne er ubekjendt; muligen er han død 1731, da Vaisenhuset fik en ny Læge.

Skrift: Diss. inaug. de ictero. Hafn. 1723 — 4 —

Pag. 198. **Johan Christopher Jung**

var født i Glückstad, studerede Medicin, først i Kiel, siden andre Steder i Tydskland og blev 1705 Dr. med. i Halle, hvorpaa han 1709 blev dansk Feltlæge i Skaane, hvor han døde 1710.

Skrifter: Disp. de Coloribus objectis coloratis non inexistentibus. Kil. 1703 — 4 — Disp. inaug. de Consvetudinis efficacia generali in actibus vitalibus secundum naturam & præter naturam. Halæ 1705 — 4 —

Pag. 571. **Jørgen Strætt**

var født $\frac{16}{11}$ 1755 i Kjøbenhavn, hvor Faderen, Niels Strætt, var Hørkræmmer, gift med Elisabeth Catharine Egeriis.

Efterat være privat undervist, kom han i Frue Skole, hvorfra han 1772 deponerede ved Universitetet, tog i Mai 1783 medicinsk Examen og nedsatte sig i Februar 1785 i Helsingør, hvor han blev Hospitalslæge, blev $\frac{16}{6}$ 1787 Dr. med. og døde i Helsingør $\frac{20}{2}$ 1819. $\frac{12}{7}$ 1786 ægtede han Anne Margarethe Høg, født Plockross, Datter af Sværdfeger Niels Chr. Plockross i Kjøbenhavn og Else Marie Heggelund.

Skrifter: Tentamen de venæ sectione. Hafn. 1774—75. — Specimen medicum de Historia et curatione febris rheumaticæ cum Hysteria junctæ. Hafn. 1776 — Exemplum virtutis febrifugæ florum arnicæ. Hafn. 1778 — Observationes de inflammationibus pectoris chronicis, angina pectoris, atqve vermibus, Diss. inaug. Hafn. 1787 —

Person-Register.

(De fremhævede Tal angive Biographiernes Sidetal.)

